

کۆ بهرهم ژماره - 7
زنجیره ی وتار و تووێژ
نه گه ن دهرگه ی راگه یانندی
گشت، ژماره (2)

جه مال نه بهز

منتدی إقرأ الثقافی

للکتاب (کوردی - عێری - فارسی)

www.iqra.ahlamontada.com

www.jemalnebez.com

ههولیر ۲۰۰۷

چاپی یه کهم

کوبه رهه م ژماره — ۷
زنجره ی وتار و وتوویژ
له گه ل ده زگه ی راگه یانندی
گشتی ژماره (۲)

ناوی کتیب: کۆبه رههه م ژماره - ۷

نوسه: جه مال نه به ز

شوین: هه ولیر: چاپخانه ی مناره

سال: چاپی یه که م - ۲۰۰۷

ژماره ی سپاردن: له به پړوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره ی

سپاردنی (۱۲۷۹) ی سالی ۲۰۰۷ پیی دراوه.

له سه ر ئه رکی نوسه ر چاپکراوه

مافی چاپکردنه وه ی ته نی به ده ست نوسه ره

پیشه‌کی

ماموستا و هاویری خه‌باتم جه‌مال نه‌بهز داوای نه من کرد که پیشه‌کییه‌ک بۆ نه‌م کتیبه‌ی بنووسم و منیش سوپاسی ده‌کم بۆ نه‌و کاره و برپا هاویه‌شه.

نه‌م کتیبه به‌شیکه نه زنجیره کتیبیک که وتارمکانی رۆشنه‌یری گه‌وره‌ی کورد جه‌مال نه‌بهز ده‌گریته خۆی، پاش ریکه‌ستیان به‌پیی به‌رواری بلا‌وکرده‌وه‌یان نه رۆژنامه‌ی "میدیا"دا، که نه هه‌ولیر ده‌رده‌چن.

نووسەر جه‌مال نه‌بهز نیو سه‌ته نه‌مه‌وه‌هر نه‌خشی گشتیی بیری پیرۆزی قوتا‌بخانه‌ی کوردییی سۆسیالیزمی کیشاوه که دواپی بوو به‌ رێبازی کارێک. خۆی نه شاری سلێمانی نه باشووری کوردستان ها‌توو‌ته دنیاوه، نه‌و شاره‌ی که به‌شاری هه‌لمه‌ت و قوربانی ناسراوه. جه‌مالیش نه رێبازی شاره‌ خه‌باتگیرمکه‌ی لاینه‌داوه و، به‌رده‌وام بووه نه هه‌لمه‌ت و قوربانیدان به‌ پاره و کات و نارمه‌تی ناوچه‌وانی، نه‌پیناو چه‌سپاندنی بیری کوردانه‌ی نازادیه‌خوازانهدا. نه‌مه‌شی نه سه‌دان سیمینار نه شارمکانی نه‌روپا و به‌زمانیکی کوردیی پاراو و دنگیر بۆ هه‌موو گوینگرانی سیمینار و وتارمکانی شیکردوو‌مه‌وه. نه‌مه‌ش جگه نه پینووسه‌که‌ی که هه‌رگیز نه گه‌یاندنی راستی بۆ جه‌ما‌ور نه‌وه‌ستاوه و، هه‌میشه به‌ تیروانیینی قوون و شیکردنه‌وه‌ییکی ریا‌لیستانه‌ی رووداو‌مکانه‌وه، راستیه‌مکانی نه‌خشانده‌وه. به‌هر نه‌وه‌شه که هه‌رچی نه‌و پێشبینیی روودانی کردبیت، روویداوه. چونکه جه‌مال نه‌بهز رووداو‌مکان نه روانه‌گییکی نه‌ته‌وه‌ییی نازادیه‌خوازانه‌وه شیدمکاته‌وه و به‌رژموندیی نه‌ته‌وه‌ی کورد ده‌خاته سه‌رووی هه‌موو به‌رژموندییکی که‌سی و خێله‌کی و حزب‌یه‌تی و ناوچه‌گه‌ری.

وتارمکانی نه‌م کتیبه پرن نه وینه‌ی دروستی رووداو‌مکانی کوردستان و جه‌مال نه‌بهز رووداوێک نایه‌لێت به‌بی باس‌کرن. سه‌باره‌ت به‌ پاشکۆ میژوو‌یه‌مکانی و پێشبینیی سه‌ره‌نجامه‌مکانی دوا‌پۆزی و لایه‌نه پۆزتیف و نیگه‌تیفه‌مکانی. نه‌و رابردو و نیستا به‌یه‌که‌وه ده‌به‌ستیت، تا‌کو سه‌ره‌نجامی، چ باش و چ خراپ، بداته ده‌ستمان چونکه جه‌مال نه‌بهز نه سل نه‌راستی ده‌کاته‌وه و نه ماستا‌ویش بۆ که‌س ده‌کات.

وتارمکانی نه‌م په‌رتوکه نه‌ک ته‌نیا گیرانه‌وه‌ی رووداو راستیه‌مکان، به‌تکو نه‌راستیدا میژوو‌ییکن بۆ گه‌نی کورد نه‌کاتی نووسینیاندا. به‌مه‌ش جه‌مال نه‌بهز ده‌بیته

میژوونوسیکی بیلایهن و دادومری رووداو مکن، بهلام بیلایهنیی نهو وک میژوونوسیک نهو ناگهیینیت که نهو لایهنگری گهل و نیشتمانکهی نییه، بهلکو نه بواری ململانیی کوردیی حزبیاهی و خیلکهاهی و ناوچهگهریدا بیلایهنه.

له پان ناوی جهمال نه بهزدا زور ناوی دی ههن که له ناو بزووتنهووی رزگاریخوازی کوردستانیدان و، زوربهیان دهسلات و چهک و ملیار دۆلاریان ههیه... بهلام من جهمال نه بهز لهوان و نه دهسلات و هیزی سوپاییان بههیزتر و له ملیاردارمکن به دونهه ندر دزمانم، بههوی ههلوئستی نیشتمانیی رزگاریخوازانهی بهردووامی خوی بو پتر نه نیو سهته و ههلوئستی نازادیخوازانهی بهردووامیشی لای من، هیزیکی راستههینهی نهفهوتاه.

لهکوتاییدا هیوادرم که توانیبیتیم ههقی تهواوی نهو پیاوه سهربهخو و نیشتمانپهروهره بدم و داواکارم که یهزدان هیز و تهههنی دریزه پیندات و نهووی وتارهکانی نهو بهشه و بهشهکانی دیدا بخوینیتتهوه، راستی وتهکانی نهو پینشهکییه کورتهدا بو دوردکهوئیت. خوا پانپشتی سهرکهوتته.

د. جهواد مهلا

سهروکی کومه نهی رۆژاواي کوردستان

2007-6-24

نهم وتارانەى ئىرەدا پىشاندران، بریتىن لە 61 وتار، كە جەمال نەبەز لە رۆژنامەى "مىدىا" و "سەكۆ" و "كۆنگرە" دا لە سالانى 1999 وە تا 2007 بلاوىکردوونەتەو و نەمانە باشترین شىکردنەوێ زانستانەى رووداو و رامبارى و كۆمەلایەتى و رۆشنبیریەكانى نىو كۆمەلگەى كوردستان، كە بە گیانیكى بە وێژدان و سەریەخو نووسران، لە گەل ژمارەیهك پىشنىازى بابەتانه بۆ پىشخستنى كۆمەلگەى كوردستان، نهم چه پكه وتاره، دەبیته بەرگی حەوتەمى "كۆبەرهم" ژمارە (2) ى زنجیرەى وتار و توویژ لە گەل دەرگەى راگەیانندنى گشتى. كە ژمارەى یەكەمى نهم زنجیرەیه، وەك كۆبەرهم ژمارە (6) لە سلیمانى/كوردستان لە 2006 دا لە چاپدراو. كۆمەلایكى دیکە لەو وتارانەى كە لە ژمارە (1) دا بلاوكراونەتەو، نهم مائپەرەشدا بلاوودەكرینهو.

((بەرئێوەبەرى مائپەرى جەمال نەبەز))

www.jemalnebez.com

سوپاس و پىزانين

سوپاسیكى گەرمى كۆمەلەى رۆژاواى كوردستان، بە سەرۇكایەتییى براىى هیژا وماندوونەناس جەواد مەلا دەكەم، كە بە زەحمەتیكى زۆر، نهم وتارانەى بۆ چاپكردن و خستنه مائپەر نامادە كرد، هیوام وایە وینهیان كەم نەبى.

جەمال نەبەز

بەرئین 2007/8/3

ئاۋەرۇك

لاپەرە

2

چاپى يەككەم

3

يېشەككى

5

بەرئۆمبەرى مائىپەرى جەمال نەبەز سوپاس و پېزانىن

6

ئاۋەرۇك و ووتارمکان

9

1. سەلاھەدىنى نەبىۋى كوردە بەكوردگراۋىيە!

11

2. دەقى نامەى پروفېسسور جەمال نەبەز بۇ د. ئىسماعىل بېشكېچى

12

3. ئىۋانەى كەدەئىن بېرى نەتەۋىيى كوردى ھەلسەفە نىيە دەبى بېرى

14

نەتەۋىيى كوردىيان خوينىلېتەۋو بزانى ھەلسەفە چىيە

16

4. پەيامى پېرۇزىيى پروفېسسور د. جەمال نەبەز

17

5. بۇ / بېرۇ رامىيارى يەككىتى نەتەۋىيى دېموكراتى كوردستان YNDK

18

6. كوردۇلۇزى لەنىۋان زانست و ھۆقە بازىدا

18

7. پەيامى بېرۇز مامۇستا جەمال نەبەز بۇرۇزى چەلى شەھىد

19

سەرىست مەجمود ئەھەۋلىر

27

8. وىرامى نامەيەكى كراۋى ھونەرى بېرۇز دىزار

27

9. پەياما پروفېسسور جەمال نەبەز: ئۇ بۇ مېھرەجانا چىيائى شىنگارى

29

/ دھۆك / باشۋورۇ كوردستان

33

10. كورد و خوينىلېتەكى مارت

36

11. ئە بېرۇمورى ئەمران بارزانى و قازى سېمىنارىكى زانستى ئە سونىد ساز دىمكات

37

12. پەيامى بېرۇمورى گەۋرە نەتەۋىيىمان بېرۇز مامۇستا جەمال نەبەز

39

13. رۇژنامەى (مىلىيا) ھەر ئە ژمارە (سفرى) يەۋە تا نەۋرۇ.

44

14. داخۋازى سەددام ئە كورد بۇ (وتوۋىز) ئەگەلى

47

15. پېئومىلىيەكانى ترك و ئىسرائىل.. كى نەۋى دىكە دستخەرۇ دىمكات؟

49

16. دوكتۇر ھالىچ عەبدولجەبار و رۇژنامەى مىلىيا

56

17. ئەمىرىكاو سەددام و ھات ھاتى رۇم

56

18. "كۇنفرانسى بەرھەلىستكارانى عىراقى" ئە ئەندىم (14-17/12/2002)

خۇن و دۇيەك بوو بەدەستى كورد خۇى، كرا بەسەرى نەتەۋى كورددا

- 69 19. ((نەي گەلى رووت و برسى، لە زۆرداران نەترسى، بېژە بە خاوين كورسى،
رى چۆلگەن بۇ گشتپرسى))
- 73 20. ئاگرى سۆرى جەنگ و ھەرزانفرۇشى كورد
- 80 21. كاتژمىرى چارەنووسى كورد چەند تاوئىكى ماوہ بۇ نيوەشەو
مەرگەساتى مارتى 1975 ئابىن دووبارە بېيتەوہ
- 91 22. كورد ئەبەردەم دوورنەيىنى مان و نەمان دا
(رەخنەگران و بېزارانى نيو حيزبەكان، پېنويستە ھەئويست بنوئىن)
- 103 23. گېژانەوئى سەروەرتىنى بۇ عىراق، بى ديارىكردنى سنوورو چارەنووسى باشوورى
كوردستان، ھەرسەپەننانىكى دىكەى بزووتنەوئى رزگار يخوازانەى كوردە
- 115 24. نەتەوئى كورد لە تەنگانەدا ئەگەر نەمريكا دۆستايەتتى كورد بدوورنى
- 126 25. المفكر الكردى جمال نېزفى محارچە مەمە بملينە ميونيخ
- 128 26. خويندېژى بەنيوى "خودى"و، و پەند ومرتەگرتنى كورد
- 139 27. ئىزان و ئازاوى موقتەداسەدر
رژىمى ئىزان دىيەوئى دورى خومەينى لە عىراقدا بەموقتەدا بگيرئى
- 146 28. مەلا عەلى سىستانى زۆزان و، كاربەدەستانى ساويلكەو ئەكاروان بەجىماوى كورد
- 153 29. ئەگەر نەمريكا لە عىراق بگشيتەوہ
- 158 30. كە نەمريكاو ھاوپەيمانان خويان لە عىراق كيشايەوہ
- 171 31. مەلا عەلى سىستانى ئىزانى، لە بىدەنگىيەوہ بۇ خۇسە پاندن بەسەر عىراق و كورددا
- 179 32. ھەلبژاردنەكانى نەمريكاو ئەو ھەلبژاردنانەى دوورلحيزبە كوردبىيەكە بەتەمان بىكەن
- 185 33. دابىران لە ھەلبژاردنى سەرتاسەرى عىراق و، رووكردە گشتپرسى
(رفراندوم) دواتىرى نيوكەوانى خەلكى باشوورى كوردستانە
- 189 34. خەونىك بوو ديمان، بەلام ھەرنىوئى راستدەرچوو
- 199 35. نامەيەكى خوشەويستەنە بەھوى ھەقتەنامەى "مىلدىا"و،
بۇ كاكە ھەزەد شاكىر مەجرووم
- 206 36. باشوورى كوردستان دواى ھەلبژاردن
- 214 37. سايلادى "مىلدىا" و چەند سەرنجىكى پېنويست
ولاى بېرەخنەگر ولاىتىكى نادىمۇكراسىيە
- 214 38. وشەى (ژن)يان (ناھەرت) كاميان راستە؟
- 228 39. چەند ھوردەكارىيەك دەرباردى جىلخوار
- 233 40. نەفسانەى سەروكايەتتى ھەرنەم

- 241 41. باشه! چرا ههنگهین، چی تیندا ماوه، به پریزینه؟
- 250 42. هه باسه! له نیران و دورویه، چ باسه؟
43. کوردستان، له بهردم دوو پێبانی نازادی، یان به قوڕی رهشدا چوونه
- 259 43. کوردستانی سهربه خو، له نێوان خهون و خه یائی ههنگه هه وهی کورد، هه به دۆلا په شیوو،
- 269 44. "واقیع بینی"ی سیاسه تکاری به نێویانگی کورد، مام جه لال تاله بانیهیدا
- 272 44. نه ناکو محه ممه، به ته نیه و، نه رۆژنامه ی "میدیا"ش، مالی پیکه سانه
- 283 45. دستووری شه ره زاری و کۆیله یه تی
- 292 46. نا بو دستووری رهش
- 308 47. دوکتۆر مه حموود، هه زار خو لیداو، له هه زار ناشیکرد،
- 319 48. هیشتا رینگه ی هسه کردنیش به من نادات
- 325 48. رهشوه سی دستووری عێراق، له دهنگداندا، سه ربکه و، یان ژێر بکه و،
- 332 49. له هه ردوو بار مکه دا، هه ربه زبانی کورد ته واد ده بی
- 344 49. یادیکی نه ورۆژ
- 361 50. را په پێنی هه له بجه، نه له که یه کی دی له را په پێنی نه وه ی نوینی کوردستان
- 369 51. زیندوو کوژی مردوو په رست
- 377 52. کورده کێشه ی زمان
- 387 53. کوژی زانیاری و نه کادی میای کوردی
- 398 54. شارێکی نه روه یج (خه لاتی یه کسان) به کچیکی کورد ده به خشی
- 406 55. کوژی زانیاری کوردستان له ژێر مه ترسی کوده تای ته واهو قی حیزبیدا یه
- 416 56. کوردستانیکی ته قوله ق و جیهانیکی شه له قو
- 429 57. سه ر نه یێک له به ره ی دیروکی نالای کوردستانه وه
- 438 58. کێشه که، دستکردی بیکه رو میکه ر نییه کۆمه لگه ی کورد مکه،
- 444 59. خۆی نه خوش و سه قه ته
- 445 59. پێشگیری له کارسات و هه ره سیکی بێوینه
- 429 60. کوردستان له ته نگانه دا و رۆلی له شکری پێشه رگه ی کوردستان
- 438 61. گه وه ناو ده پێنی، به چووک لینی هه لده خلیسکی
- 444 62. له زنجیره ی نه م کۆیله ره م مه دا
- 445 63. پێشه کی به زمانی نینگلیزی

سەلاحەدىنى ئەيۈبى كوردە، بە كورد كراۋ نىيە!

ئەو وتارەى بىرمەندى نەتەۋەيى د. جەمال نەبەز لەرۆژى 1999/10/8 لەرۆژنامەى عەرەبى (الشرق الاوسط) دابلاۋكراۋەتەۋە، كۆپىيەكى بۇ رۆژنامەكەمان ناردوۋە، ئىمەش لىرەدا بەزمانى كوردى بىلۋى دەكەينەۋە. (مىدىيا)

بەيىى ھەۋالىكى رۆژنامە بەرپزەكەتان لە(عەممان)ۋە لەبەرۋارى 1999/10/3دا، گۋايە (عيزەت ئىبراھىم)ى جىڭرى (سەدام حوسەين) لەم رۆژانەدا بوۋەتە مېژوۋناس و لەسەرەتاي ئەم ھەقتەيەدا وتوۋيەتى: پىشت بەستى بەو شتانەى مېژوۋنوۋسەكان گىپراۋيانەتەۋە زىيان بەبەرژەۋەندى و ئاينەدى نەتەۋەى عەرەب دەكەينەى، لەم دىدگايەشەۋە، بەپىچەۋانەى مېژوۋنوۋسەكان، بانگەشەى ئەۋە دەكات كە- سەلاحەدىنى ئەيۈبى- لەھۋزىكى عەرەبى رەسنى بەتئىيەپوۋنى كات و بەھۋى شوئىنى نىشتەجى بوۋن و فاكتەرەكانى دەۋرۋەر، بە كورد كراۋە، ۋەك چۈن ئەمە لەگەل ژمارەيەكى زۆر لە خىزانە عەرەبەكان كراۋە، كۆرەكانيان سەرکردايەتتى شۇرشى كوردانىيان كوردوۋە دژى (كۆلۈنالىزم) لەغىراقدا.

دىارە (عيزەت ئىبراھىم) ئەۋەى لەبىرگوردوۋە كەرەخنە لەقسەيەكى (عەبدولرەھمان كۆپى ەلى 1135-1200) ناسراۋ بە (قاضي الفاضل) بگىر كە ئەو كاتەى سەلاحەدىن سەرگردەى (عەرەبى بەكورد كراۋا) بەسەرگەوتوۋىى چوۋە ناۋ(قودس)، لەپىشۋازى ئەۋ سەرگردەيەدا، لەچامەيەكى شىعەرى خۇيدا دەلى:-

(شۈكر بۇ خوايە، كەدەۋلەتى خاچپەرستى رىسۋا كرىد ئايىنى پىغەمبەرى عەرەبى، بەكورد بەھىزتر كرىد).

جىڭرى سەرۋك، ئەۋەى لەبىر چوۋە بلى كە (قاضي الفاضل) مېژوۋى نەتەۋەيى عەرەبى شىۋاندوۋە تاكو بەگۈيرەى بەرژەۋەندىى داگىركەرو زايۋنيزم، زىيان بەداھاتوۋى بگەيەنىت، ھەرۋەھا ئەۋەى بەسەردا رەت بوۋە كە بەبىر خۋى بىئىتتەۋە، ئەۋ سەلاحەدىنە (بەكورد كراۋە)ى يەكەم نەخۇشخانەى لە(مىسر) دروست كرىد بەناۋى (بىمارستان)، مەبەستى بوۋ ژىنگەو زەمىنەيەكى لە بار

برەخسینی بۆ (بەكورد كردنى) ميسرىهكان و لەم نۆڤەشدا ئامانجى خۆى پىكا،
چۆنكە ئىستاشى لەگەڵ دابى، ميسرىهكان وشەى كوردى (بیمارستان)
بەكاردینن كە واتاى (مالى نەخۆشەكان) دەگەيەن. ھەروەھا وشەى
"مەھمانە"ى كوردى بە كاردینن بۆ "مەعاش"كە مانای "مانگایە".

وەك دەشزانرێ، رێبەرى كورد مەسعود بارزانی كەيەكێكە لەئەندامانى ئەو
خێزانەى جەلەوى شۆرشى كوردیان لەدەست بوو، بیری لەسازكردنى (زەمىنەو
دەورووبەریكى لەبار) دەكردەووە بۆ بەكورد كردنى (خێلە ەمرەبەكان)، ئەوەش
لەویدا دەردەكەوێ كە لەھاوینى رابردوودا، رێگای بەھەندێك لە خێلەكان دا،
بەتایبەتى خێلەكانى (جېورو شەمەر) كەمەپرو مالاى خۆیان لەلەو ەپگاكانى
كوردستان بلەو ەپنن و ئىستاش ھاوسۆزىەكى پتەو لەنیوان ئەوخیلانەو گەلى
كورددا ھەيە.

دیارە بۆ (راست كردنەو ەى پارسەنگى تەرازوو) عیزەت ئىبراھىم و ھاو ەكانى
ئەوماھەیان بە خۆیان داو ەدەست بگەن بەتەعریب كردنى ناوچەيەكى بەرفراوانى
باشوورى كوردستان و لەسەرووشیانەو ە شارى كەركوك و خانەقین و مەخمورو
ناوچەى ئیزیدیيەكان و ناوچەكانى تر، چۆنكە "ەمرىن" و بەھۆى فاكتەرەكانى
دەورووبەر بەكورد كراون و پلىت بەسەر (بەكورد كراو ەكان)دا دا بەش دەكەن و
داواى (راستكردنەو ەى ناسنامەى كوردى) و گەپانەو ە بۆ (رەسەنايەتىی ەرەب)
یان لى دەكەن، یان دەبى، ئەگەرئەو ەنەكەن لەشوینى نیشتەجى بونیان
دەربكرن.

میدیا، 54، 1999/11/1

دەقى نامەى پروفېسسور جەمال نەبەز بۇ د. ئىسماعىل بېشكچى

مارەپەك بەرى ئىستە، بىرمەندى نەتەۋەيى و نووسەرى بەنىۋ بانگو سەرۋىكى (لىژنەى بەخشىنى خەلاتى ئۆسمان سەبرى) پروفېسسور جەمال نەبەز، نامەيەيكى بەسۋى ئاراستەى زانائى كۆمەلناسى گەرەى تۈرك و دۇستى بەۋەفائى كورد. ئىسماعىل بېشكچى كورد. ئىمەش دەقى ئەۋنامەمان لەئىنگىلىزىيەۋە ۋەرگىراۋەتە سەرزمانى كوردى، شىۋاى باسە (لىژنەى بەخشىنى خەلاتى ئۆسمان سەبرى) لەرۋى 1998/1/9 دامەزراۋە، خەلاتەكەش بىرىتىيە لەۋنەيەيكى ئۆسمان سەبرى، كەلە زىر دروستكراۋە، خەلاتىكى سىمبولىيە. (مىدىا)

خۆشەۋىست پروفېسسور بېشكچى

بەناۋى (لىژنەى بەخشىنى خەلاتى ئۆسمان سەبرى) و بەتەۋاۋى ئىرادەى خۆمەۋە دەخۋازم ئەۋپەرى ھەستى خۇشيمان بەرامبەر ئازاد بوۋى بەرپىزتان لەزىندان دەرپىرپىن. ئىۋە، بەۋى ئازايەتتى ئەفسانەيىتان و زىرەكى و پاكى ھزىرتان و بانگەۋازە ئاشتىخۋازىيەكانتەۋە، بوۋە سىمبولىكى ئازادى لەنىۋ كورد و گشت گەلانى ئازادىخۋازو رزگارخۋازدا.

ھەرۋەھا دەزانن ئۆسمان سەبرى كە، بەرى چەند سالىك مائىناۋاىى لىكرىدىن، ھۆزانتان و نووسەرىكى كوردو تىكۋشەرىكى رىگەى ئازادى بوۋ، لەبەر چالاكى و كاركردى ھەمىشەيى لەپىناۋ بەدەيىنانى ئازادى بۇ رۆلەكانى نەتەۋەكەى، چەندان سالى تەمەنى خۋى لەزىندانە فەرەنسى و غەربىيەكاندا بەسەر برد. بۆيەش لەدۋاى كۆچكردى، رۇناكىران-ى كوردو لەنىۋياند- ھۆزانتان و گۇرانىبىژان و مۇزىكفانان و رۇژنامەنووسان و زمانزانان و دىرۇكنووسان- لىژنەيەكىان دامەزراند بەنىۋى لىژنەى بەخشىنى خەلاتى ئۆسمان سەبرى. ئەم لىژنەيەش، ھەرسى سال جارىك ھەلدەستى بەبخشىنى خەلاتىكى سىمبولى بەكەسىتتىيەكى پەسەندو بەنىۋانگ لەمەبەر ئەۋ خەمەتە بەنرخەى كە بېشككىش دۇزى نەتەۋەى كوردى دەكات، بۆيەش ئەم لىژنەيە بېرارىدا كەيەكەمەن خەلاتى خۋى بە ئىۋە بېبخشى و ھىۋادارىشە ئىۋەش قېۋلى بگەن.

بەشدارىسى ئىۋو لەخزمەتكەردىنى دۆزى كورىدا بەھىچشۋەيەك ناكىرى پىشتىگۈي
بىخىرى و ژىير بىرى. ئىمە نەمانتوانى خەلەكەتەن پى بەخشىن كاتىك دىلى
زىندان بوون. بەلام ئىستە زۆر خوشحالين كە لەپىۋەندىيەكى راستەوخۇداين
لەگەل ئىۋو دەتوانين خەلەكە بەشۋەيەكى راستەوخۇ بە ئىۋو بەخشىن و
شاندىك لەلەي ئىمەۋە لەكاتىكى گونجاۋدا بۇ خەلەت بەخشىن و رىزان
سەردانتان دەكات بە ھىۋاي ئەۋپەرى تەندروستى و تەمەنىكى درىژ بۇ ئىۋەي
بەپىز.

جەمال نەبەز

سەرۋىكى (ئىژنەي بەخشىنى خەلەتى ئۆسمان سەبرى)

بەلەين 1999/9/25

مىلدىيا، ژ 58، 2000/1/1

پروڤيسور د. جمال نەبەز:

"ئەوانەى كەدەلەين يىرى نەتەوھىيى كوردى فەلسەفە نىيە،

دەبى جارى يىرى نەتەوھىيى كوردىيان خويندەيتەوھو بىشزانن

فەلسەفە چىيە"

مامۇستەو بىرمەندى كورد پروڤيسور د. جمال نەبەز بەھۆى بەرھەمە ھزرى و ئەكادىمىيە زۇرو بايەخدارەكانى لەنىو رۇشنىيران و نۆھەندە ئەكادىمىيەكانى ئەوروپادا خودان نۆيانگىكى فرەو بەربلاوھو زمانزانىكى گەورەى كوردەو شارەزايەكى تەواوى لەكۆمەلەك زمانى رۇژھەلاتى و ئەوروپىدا ھەيە، لەو رىگەيەشەو تەوانىوھەتى خەزەتىكى زانستىيانەى مەزن پىشكىش بەكوردو زانست بىكات . لەبەوى سىياسى و ھزرىشدا بەھۆى پىشەنگىتى كردى بۇ قوتابخانەيەكى ھزرى كوردىيانە، ھەمىشە تىگە ھزرىيەكانى جىگەى گەتوگۇ و لىدوان بوونە لە نۆو گۆرەپانى سىياسى و ھزرى كوردستاندا ژ بەر ھەندى بە پىوستمان زانى نۆيتىرەن بەرسەكانى ئەم مامۇستەو بىرمەندە ھىزايەمان دەربارەى ھىندى مژارى ھزرى و رەوشى سىياسى نەتەوھىيمان بە خوينەرانى (مىدىيا) بەدەينە ناسىن لەرىگەى ئەم ھەقەيەقىنەو كەبەگيانىكى نەتەوھىيانەو پىرسىارەكانى لى قبول كردىن بەزوويش وەرەمى دايەنەو.

ھەقەيەقىن : ئاكۇ محەمەد

مىدىيا، ژ 63، 2000/3/27

پەيامى پىرۋىزبايى پىرۋىسۇر د. جەمال نەبەز

بەرزىنە كارگىرانى لىژنەى سەرپەرشتىيى پىنچەمىن سالىيادى دامەززاندى
يەكيتىيى نەتەوھىيى دىمۆكراتى كوردستان:

پىرۋىزبايى جىژنى نەورۇزى بانگىشتەكتان بەبۇنەى ئاھەنگى پىنچەمىن
سالىرۇزى دامەززاندى يەكيتىيەكتەنەو، گەيشتە دەستىم، زۆر سوپاستان
دەكەم. ھىوام وايە سەرکەوتوۋ بىن لەپىناۋى خىزمەت و ھىنانەدى ئامانجەكانى
بىرى نەتەوھىيى كوردىدا.

بەرزىنە: بىرى نەتەوھىيى كوردى، نىۋى خۇي بەخۇيەوھىيە، واتە بىرىكە
كەبەرژەوھەندىيى نەتەوھى كوردو خەلكى كوردستان دەگرىتەخۇ، بەھەموو
خىزىب و كۆمەل و رىبازو ھۇزو نىۋچەو ھەرىم و بارژىرو گوندو ھەموو تاكىكى
نەتەوھى كوردو ھەموو كوردستانىيەك. ئەوھش لەسەر بىنچىنەى ئازادى و
يەكسانىيى كۆمەلگەى كوردستان و ھەنگاونان بەرەو دامەززاندى قەوارىيەكى
راميارىيى سەرپەخۇ، ئەوجا لەچ شىۋەو چوارچىۋەيەكدا دەبى، ئەوھ جىيى
لىدوان و توۋىژەو، گىرگ يەكسانىيى كوردو گەلانى دىكەيە لەدەسەلاتدا.
يەكسانى لەدەسەلاتدا بېرېرى پىشتى ئازادىيەو بىنچىنەو بىنەماى بىرى نەتەوھىيى
كوردىيە. ئەم يەكسانىيەش لەدەسەلاتدا ھەر بۇ نەتەوھ جۇر جۇرەكان نىيە،
بەلگە بۇ بەشەكانى كۆمەلگەشەو، بەتايىبەتى بۇ ژن و پىياو، كە بە داخەو،
دەستىرژىيى پىياو بۇ سەر مافى ژن، لەلەين پىياۋى تەنگە تىلەكەو خۇپەرست و
مىشك ھىشك و دەرۋون نەخۇشەو، زو و زو لەكوردستانى رىزگار بوودا روو
دەدا، كە ئەوھش بەلگەيەكى بەرچاۋە بۇ ئەوھى كەفەرھەنگى كۆن و رىزوو
گەنىۋى داگىركەرانى كوردستان، خەرىكە جى بۇ خۇي دەكاتەوھ لەنىۋ
كۆمەلگەى كوردەوارىيىدا، كەنموۋنەيەكى ئەوھش لەدەستۋورو نەرىتەكانى
رژىمى فاشىستى بەعسىدا دەرەكەۋى كە ھەتا ئىستەش لەكوردستانى رىزگار
بوودا بەكار دەھىنرژىن، مەبەستىم لىرەدا زاگۇن (قانۇن) ى دۇخە تايىبەتتەيەكانە،
واتە: (قانۇن الاحوال الشخصية) ى بەعسىيەكان كە ژن وەك كۆيلەيەك تەماشە
دەكات. لەبەر ئەوھ، چاۋەپوانىي ھەموو كوردىكى نەتەوھىيى لەكاربەدەستانى

كوردستان و لەپيش ھەمويانەو ھە بەريزو خوشەويست نيجيرفان بارزانی
ئەو ھە، ئەم دەستوورو نەريتانەي بەعسی فاشيست بخريئە گوڤەکی ميژوو ھەو،
دەستوورو نەريتي ديموکراتانە بيئە جنيان کە لەگەل ھەرھەنگي
پيشکەوتخوازانەي کورد بگونجین و پەنجەي ئەو پياو ھە کەلە رەقە بشکينري
کەبەنيازي خراپەکاری بۆ ژنيك دريژ دەکري.

بەريزينە ھەرھەنگي کورد، ھەرھەنگي جەنگيزخان و ھۆلاکوو تەيمووري لەنگ و
حەجاي کوپي يوسف و يەزیدی کوپي مەعاو ھەو ميشيل عەفلەق و ئەتاترک
ورەزا خان نييە، ھەرھەنگي کورد، ھەرھەنگي ئەناھيتا و زەردەشت و پاڤەکی
خوڤەمدین و ھەيلەسووفی مەزن سوھرەوردی و سولتان سەھاکی کاکەيي و شيخ
ھادی ئيزیدی و پيري عەلەوييە، ھەرھەنگي کورد، ھەرھەنگي مروڤ
دۆستانەو، دژ بە ھەموو جۆرە زۆرداری و ستم، ھوقیقييە کە شەرفی پياو لەم
ھەرھەنگەدا لەکەنەفتکردن و بندەستکردنی ژندا نييە، بەلکوو چەوساندنەو ھە ژن
بەو پەري بي شەرفی دادەنن. ئەو پياوانەش کە پياو ھەتي خويان لە ژنکوژيدا
دەبينن، بادلنيا بن، ئەگەر بچنە سەر پەيژەش، ھيشتا ناگەنە ئەژنۆي ژنانی وەک
قەدەم خيرو خانزادو قەرە فاتمەو ماھي شەرف خانم و حەيسە خانى نەقيب و
عادلەي جاف و رەوشەن بەردخان و ميناخانم و لەيلا قاسم و ھەڤال خەجۆو
كوردستان موکريانی و داکی جوان.

سەرکەوتنيش ھەربۆ ريبازي نەتەو ھيبي کوردە، ريبازي ئازادی و يەکسانی و
سەرپەخويی.

جەمال نەبەز

بەرلین 2000/3/26

میدیا، ژ 64، 2000/4/15

بۇ / يېزىق رامىيىسى يەككىلى نەتەھىيىسى دىمۆكراتى YNDK كوردستان

بەرزىنە،

ھەۋالى تېزۇر كوردنى سىياسەتكارو رۇژنامەنوسى كورد سەربەست مەحمۇد،
سەرنووسەرى رۇژنامەى (مىدىيا) ۋەك ھەۋرە تىرىشقەيەك كەۋت بەسەرمدا.
سەربەست مەحمۇد، رۇژنامەنوسىكى شارەزاۋ ئازاۋ ھەق يېزىق بوۋ. يېگومان
تېزۇر كوردنى خەباتكارىكى ۋەك سەربەست مەحمۇد، ئابىتتە ھۆى
چاۋترساندىنى قەلەم بەدەستى چاۋنەترس، يادى سەربەست مەحمۇد، ۋەك
شەھىدىكى وشەى ھەق، لە بىرەۋەرىى ھەموو خاۋەن ويژدانىكىدا جىيى خۆى
دەگرىۋ، روۋى ئەو مىشكىپوۋتەنە رەش دەبى كەۋەرامى وشە بەچەك دەدەنەۋە.
ھەزاران سلاۋ لەگىيانى شەھىدى وشەى ھەق، سەربەست مەحمۇد كەسەرى بۇ
ناھەقى و درۆۋ دەلەسەى بەرەى تارىكى شۆپ نەكرد.

ئەز لەكاتىكىدا كەئەۋپەرى يېزىق خۆم لەم كوردەۋە دېندانەيە دەردەبېرم و تفو
نەحەت لەچارەى خوينېرژان دەكەم، داۋا لە كارىدەستەنى حەكۈمەت و
جەماۋەرى سەربەرزى كوردستان دەكەم كەئەۋپەرى ھەۋل بەدەن بۇ دۆزىنەۋەى
تاۋانباران و كىشكرەنىان بۇ بەردادگە.

جەمال نەبەز

بەرزىن 2000/6/1

مىدىيا، 68، 2000/6/15

كوردۆلۆژى، لەنيوان زانست و ھۆقە بازىدا

لەندەن - تايبەت بە ميديا

بىرمەندى گەرەى نەتەوھىيمان بەرپىز پروفيسور د. جەمال نەبەز كاترۇمىر (305) ئىوارەى رۆژى 12 / 8 / 2000 لەسەر بانگھىشتى كۆنگرەى نىشتمانىي كوردستان KNC لە ھۆلى ماندىلا لە شارى لەندەن، سەمىنارىكى ھزرى بەنرخى لەژىر ئەو نىو نىشانەى سەرەودا سازکرد، كەتيايدا د. جەمال نەبەز بەشىوھىيەكى زۆر زانستانە باسى لەكوردۆلۆژى كرد، دواتر لەلايەن رۆشنىبىرانى ئامادە بووھە گفتوگۆ لەسەر باسەكە كرا لەدوايىدا بەپلەى دەست خۆشى و رىزگرتن بۆ د. جەمال نەبەز كۆتايى سەمىنارەكە ھات.

ميديا ژ (7) 2000/7/15

پەيامى بەرىز مامۇستا جەمال نەبەز بۇرۇزى چەلى

شەھىد سەربەست مەحمود لە ھەولير

شەھىدکردنى رۇژنامەنووس و سىياسەتكارو نووسەرى كورد سەربەست مەحمود كە نىوى راستەقىنەى سىروانە كوپى بىنەمالەھىەكى نىشتەمانپەرەرى كوردستانە، داخ و خەفەتتىكى قورسى خستۇتە دلى ھەموو ئازادىخوازو مروف دۇستىكەو كە شارەزاي ژياننامەى ئەم لاو خەباتكارە لەخۇبردووە بى، شەھىد كردنى سەربەست مەحمود زياننىكى گەرەپە بۇ لايەنگرانى رىبازى نەتەوھىيى كورد. ھەزاران چرا لەسەر گۆپى پىرۇزى بى و ئاھو رامزادەھەشتى بەرىنى پىبەخشی.

گەرەترین خزمەت بەگيانى پاكى شەھىد سەربەست مەحمود وىنەمالەى بەرىزى، دۇزىنەوھى تاوانبارانە بەزوویەكى زوو، چۆنكە گەلىك لایەن كەوتوونەتە جوولەو ھەولەدەن، ھەریەكەیان جۇرە چىرۆكىك بگىرنەووە بۇ ئەم كارەساتە جەرگەرە. لەبەر ئەو، داخوازیى ھەموو ھاوولەتییەكى بەویژدان و بەتەنگەو ھاتوو لەكار بەدەستانى ھەولير، بەتایبەتى لەدەزگای ئاسایش و پۆلیس و پارىزەرى مافى گشتى (مدعى عام) ئەوھىە، بۇدیاریکردن و خستەنە پرووى دەستى تاوانباران تیپكۆشن و بەخشیشىكى چەور دەست نیشان بکەن، بۇ ئەو كەسەى سەرى دەزوو كە دەردەخا، بى ئەوھى نىوى ببەن، ئەوا چاوەپوانین.

میدیا، 7، 2000/7/15

وئامى نامەيەكى كراۋەى ھۆنەرى بەرپىز دىلزار

براى بەرپىز كاك دىلزار

نامە كراۋەكەت بۇمىن كە لە "رېڭاى كوردستان" دا (ژ 435 ى 8 - 1 - 2001) بۇلۇ كرابوۋە پېم گەيشت، سوپاست دەكەم و ئەمەش وئامەكەيەتى؛ لە نامەكەتدا فەرموۋتە كە مىن لە تەلەڧىزىۋنى KTV دا پىرۇتسۇيەكى توندىم كىرۋوتە سەرت كە "بۇچى ستايشى ستالېنت كىرۋوۋ"، ھەروەھا فەرموۋتە كە "كاسبېت بە شىعەرەكانتەۋە نەكىرۋوۋە".

براى بەرپىز:

مىن لەرىزى دەربېرىنى ئەۋ راستىيەدا كە زۇرىيى ھەرە زۇرى خويندەۋارانى كورد، ماۋەى پەنجا سالىك، كۆرانە و تەنگە تىلكانە، پەسنىكى خەستى رېئىمى دىكتاتورو تۇتاليتىر و دورمىن بەكوردى سۇڧىتيان داۋە، نىۋى بەرپىزىم ھىناۋە، ھۇنراۋەيەكى بەرپىزىم ۋەك نمونە خويندەۋە كە لەپايىزى سالى 1952 دا لە خۇرتىكى كۆيىم بېستېۋو، كاتىك بەھۋى كارەسانى تىشرىنەۋە لە بەغدا، كەۋتمە گىرتوۋخانەى "ئەبۇغرىب" و لەۋى ناسىايۋىم لەگەل ئەۋ خۇرتەدا پەيدا كىر. زۇر بەداخەۋە كە نىۋەكەيم نايەتەۋە بىر، بەلام دەزانم كە گەللىك ھۇنراۋەى لەبەر بو.

كاك دىلزار:

ئەز دىلنام لەۋەى كە تۇ ئەۋ ھۇنراۋەيەى بەسەر ستالېنت دا ھەلداۋە، نە بۇ پلەۋ پاىە بوۋە نە بۇ پارە، ھەرەۋا خۇدى لىخۇش بوۋان ھەزارو خەمەسالىح دىلانېش، كە تۇ نىۋت بىردوۋن، ئەۋانىش ھەرەك تۇ، بۇ دەسكەۋتى گىرفانى خۇيان بە شان و بالى ستالېنپاندا ھەلنەداۋە، بەلكو ئەمە بەپىزەۋىيكردى ھىلى حىزى كۆمۇنىستى عىراق بوۋە، كە مخابىن دەسكەلاى دەستى رېئىمى تاۋانبارى سۇڧىت بو. ئەمەش شتىك نى يە وتوۋىزىكرى لەسەرى. مىن لە قسەكانمدا باسى بىرو بۇچوۋنى خويندەۋارانى كوردم كىر لە سەردەمىكى دىارىكرادا، كە ماركسىزىمى ساختەى سۇڧىت و بەردەستە ەرەب و فارس و تركەكانى بوۋ بو بە ئاينى نااسمانىي چىنى ھوردە بۇرژۋاى كورد، بە كۆمۇنىست و

ناسیۆنالیستەوه. ئەمەش بەشیکی گرنکه له میژووی نەتەوهی کورد، نابێ لێی نەدوین، ئەگەر نا، مەبەستم ئەوه نەبوو چاو له ههژار، یان کەسیکی دیکە بنووقینم و هەموو گوتاوپۆکه بپینم بەسەر تۆدا و خەفەت بکەمە دلی زارت، ئەوهش بزانە کە سالانێک لەمەوبەر، هۆنراوەکە ی ههژارم له نووسینهکاندا خستووته بهرچاو و، بەرنهشتهری لیکۆلینهوه مداوه (تکایه تهماشای پەرتوکی "گۆفاری نیشتمان... هتد"، بکه که له سالی 1985 دا بلاو کراوهتەوه، (ل 47)، لهوانهشه ئەگەر من باسی ئەو هۆنراوهیە ی ههژارم نەکردایه، هەر گۆپی ون بووایه.

ئەوهی راستی بێ، ههژار که له نێزیکهوه دەمناسی، چەند جار به خۆمی گوتوووه که ئەو زۆر پەژێوانه لهو هۆنراوهیە ی که بۆ ستالینی رستوووه، ئەوهشی تەنن لەبەر ئەوه گوتوووه که پێی وابوو، ستالین کورد له بندهستی رزگار دهکا، بەلام دوایی بۆی دەرکهوتوووه که ستالین "مەپی کوردی لەدەمی گورگی ئێرانی سەندوووتەوه، بۆ ئەوهی خۆی بیخوا" ئەم قسەیهشی له کوتایی ی پەنجاکاندا دەکردو، هەموو جاریکیش ئەو هۆنراوه فارسی یە ی دەخویندەوه که دەبیژێ:

چاوت دیدم گرگم تو بودی

چواز چنگال گرگم درربودی

پیرەمێردیش لەماوهی جەنگی دووهمی جیهانییدا، پەسنی "بەرتانای گەوره" ی داوه. که گلهیی یان کردوووه لێی بۆ ئەو کاره دهکات، گوتوووهتی "پیم وایه که ئینگلیزهکان مافی کورد دەدن، دەنا خۆم چ پێویستی یەکم به ئینگلیزهکان هەیه؟"

نان و کەبابێک سەرو زیادمه

"ئەگەر نا من خۆم له کێ دادمه

ئەمەیان وا، بەلام ئەوهی زۆر بەلامهوه سەیره، برای بەرێژ، ئەوهیه که تۆ ئەوپۆ دەفەرمویی:

"جا منێک که 52 سال بهر له ئەمڕۆ ستایشی گەورهترین قارهمانی دوهم شهپی جیهانیم کردبێ، بۆچی دەبێ تاوانم کردبێ؟" ئایا ئەگەر بۆ تیکشکانی فاشیزم و مەرگی هیتلەری نازی گریابام کاریکی باش دەبوو؟"

ھەر لەو جى يەشدا نىۋى جەواھىرىشت ھىناۋە، كە ئەۋىش بە ھۇنراۋە، ستالىنى
بردوۋتە ئاسمان.

جارى ھەرچى خودى لىخۇشبوۋ جەواھىرى يە، ئەۋا خۇشت دەيزانىت كە ئەۋ
ھەپەسنى ستالىنى نەداۋە، لەبەر ئەۋە ئەم "چەپكە گولە" شى بۇ دەخەينە پال
"دەسكە گولە!": (باشراغاً وراء دجلة يىجى) ئەۋجا كاك دىلزار، تۆ پەسنى
ستالىنت نەداۋە ۋەك "قارەمانى شەپ!" - كە دوايى دىمە سەر ئەۋ باسەش-
بەلگۈ كىردوۋتە بە "پىشپەۋو رىبەرى گەلانى روۋى ئەرز" ۋ "قەلای كورد" ۋ
فەرموۋتە:

ئەرى ئەى ستالين، ستالين، ستالىنى بەرز

پىشپەۋو رىبەرى گەلانى روۋى ئەرز

***

ستالين پىشپەۋايە، بۇ كورد، ۋەك قەلای ۋايە

دەسا ھەلگەن ئالايە، ئەۋپۇ بەرلەن گىرايە

توۋ سەرى خۇت كاك دىلزار، ستالين "پىشپەۋو رىبەرى گەلانى روۋى ئەرز" بوۋ؟

ستالىنى كوردكوژ ۋ ئەنفالگەر لەخەلگى كوردستانى سۆر، "قەلای" بوۋ بۇ كورد؟

ئىستە ئەگەر رىم بەدەيت، ۋەك برايەك قەسە بەكەم لەگەلت: دەبىن پىت بىژم: "دىلزار

دەركى درۇت بەقوپگىرى!"

باشە، خەم ئاكا، رەنگە ئەۋ رۆژە ستالىنت نەناسىبىي، بەلام ئەۋپۇ پاش پەنجاۋ

دوۋ سال، دەبوۋ ھەلۋىستىكى دىكەت ھەبى، پاش ئەۋەى گەلەك راستىنە

لەبارەى شىرە بەفرىنەى سۇقىتەۋە لەتارىكى دا نەمان ۋ كەۋتەنە بەر خۇر.

دوايى كەس نەيگوتوۋە تۆ دەبوۋ بۇ "ئىكشكانى فاشىزىم ۋ مەرگى ھىتلەرى

نازى" قوپت بېيۋايە. بەلام قوپ نەپىۋان بۇ تۇپىنى گورگ، پاساۋى پەسندانى

سەگى ھار ئادا. ستالين ۋ ھىتلەر، دوۋ ھاۋپەيىمانى يەك بوۋن ۋ ھەردوۋكىيان

ۋەك يەك ملەۋرو خۇنخۇرو دوژمن بە ئازادىي خەلگ بوۋن، لەبەر ئەۋە شتىكى

سەير نەبوۋ كە ئەلمانىاي ھىتلەرى ۋ سۇقىتى ستالىنى، پەيىمانى "بەگژەكدا

نەچۈۋن" يان لەگەل يەك مۇر كورد ۋ لە 23-4-1934 دا بەپىنى پەيىمانىكى

دو قۇلى، ولاتى پۇلۇنيان لىنىوخۇياندا دابەشكر، پاش ئەۋى ستالين چەند مانگىك لەۋەبەر، ھەموو سەركرەكانى پارتى كۇمۇنىستى پۇلۇنيان كوشتبوو، ئەرى: ستالين و ھىتلەر، يەك سىستەمى تىرۇرىستانەيان دەبرد بەرپۇۋە، بەلام بە دوو نىۋى جىاۋازەۋە، خۇ ئەگەر ھىتلەر لە ئەنجامى لەخۇبايى بوۋنەۋە پەلامارى سۇقۇتتى ئەدايە، ھىچ كاتىك ستالين ئەدەچۈۋە شەپەرۋە لە دىرى و، ھىتلەرىكى دىر بە ئازادى و دىمۇكراسى، گەلىك پىن باشتىر بوۋ لە ئەۋروپايەكى دىمۇكراتى، دىر بە كۇمۇنىزمى سۇقۇتتى.

ئەگەر ئىمە ئىستە لەمانەش ھەموۋى بگەرپىن، ئەۋا ستالين "گەرەترىن قارەمانى شەپى دوۋەمى جىهانى" نەبوۋ، قارەمانانى ئەۋ جەنگە خەلكى چارەپەشى ئەۋ شارە بوۋن كە ستالين بەنارەۋا نىۋى خۇى خستبوو سەرى و كىرەبوۋى بە "ستالينگراد". قارەمانانى ئەۋ جەنگە، خەلكە پەلاماردراۋەكانى ولاتى سۇقۇت و پىشمەرگەكانى يۇگۇسلاۋيا بوۋن، كە بە "پارتىزان" نىۋىان چۈۋە مىژۋەۋە. قارەمانانى ئەۋ جەنگە، ھىزى بەرەرەكانى گەلىرى يۇنان و ئىتالىا و ئىسپانىا و سەربازەكانى لەشكرەكانى ئەۋروپا و ئەمىرىكا بوۋن. خەلكەكەى سۇقۇت كە بەرەرەكانى لەشكرى ئەلمانىاي نازى يان كىر، لە خۇشەۋىستى "ستالينى پىشپەرۋ" نەبوۋ، بەلكو لە ئەنجامى جانەۋەرىتتى و دىرندەيەتتى لەشكرى نازى بوۋ. لىرەدا جەن دەكەم بە چىرۇكىك سەرت بىەشىنم.

سەرەتاي سالى 1964، نىزىكەى سالىك دەبوۋ كە ھاتبومە ئەلمانىا و لەشارى مۇنىخ نىشتەجى بوۋ بوۋم، ئەۋ سەردەمە ئەلمانىاي كاولبوۋ بەھۋى جەنگى جىهانىي دوۋەمەۋە، خەرىكى خۇ ئاۋا كىرەنەۋە بوۋ، لەبەر ئەۋە ئەلمانىا پىۋىستى بە كىركارىكى يەكجار زۆر ھەبوۋ، ئەۋ كاتە ئەلمانەكان خۇيان داۋايان لە بىگانەكان دەرەك كە كار بگەن بۇيان و تەننەت كاركەريان لە دەرەۋە دەھىناۋ نىۋىان نان "كاركەرانى مىۋان". ئەز زى، ۋەك زۆرەى خۇيىندكارانى زانستگە، لەپال خۇيىندەكەمدا كارم دەرەك، بەلام ھەر جارە بۇ ماۋەيەكى كورت و، ھەر دەمە لەكارگەيەك. ئەۋ خۇيىندكارانەى لە كارگەيەك، يان قابىرقەيەك كاريان دەرەك، پىيان دەرەكوتن "يارمەتىدەرى كاركەر" و دەرەنە دەست سەركارىك كە

پېښې ده بېژن "پېښكار كړه" و له لايهن كار كړه كانه وه به "شېف Chef" بانگ
 ده كړئ. شاياني باسه كه من له نه لمانيا و به دريژايي ي سالان، له گهليك كار
 و فابريقه دا كارم كړدو وه ژماره يه كي يه كجار زور كار كړه و "شېف" و كړي كاري
 روژانه و خاوه ن كار و بهر يوه بهرم له نيزي كوه ناسيو وه كارم كړدو وه له گه ليان و،
 ده توانم بهر يه پي د نليايه وه به كاك دلزاري بهر يز را بگه يه نم كه له نيو كار كړه كاندا
 كه ميه يه كي يه كجار كه مم ديوه كه پيشكه وتنخوازو روژنير و بهر چاوتير بوو يه؛
 زوريه ي هره زوريان پاشقه پو، خوپه رست، چا وچنوك، دژ به سياست و، لووت
 بهر ز بهر امبه ر هه قال كار كړه و كړي كار و، سه رشوپ و ترس نو ك بهر امبه ر به
 "شېف" و بهر يوه بهر و خاوه ن كار، به كورتي، دوور له و خورده وشته ي كه كارل
 مار كسي بهر ده ختي له اديك بووي نه لمانيا، نيو ي نابو "هو شياري چينا يه تي".
 به لام نه ميه ان باب ته يكي تاي به تي يهو نامه وي لي رده ا پتر له سه ري بړوم، ته ني
 ده موي نه وه بېژم كه كار كړدن و دان و ستان دنم له گه ل كار كړه ان ناسوي
 تاي كړد نه وه نه زمونه كانمي له ژياندا فرا و اتتر كړد.

جاري كيان، ريم كه و ته فابريقه يه كي ته ونسازي (نسيج، قماش) و كار كه م كه و ته
 بهر ده ست "شېف" يك كه به ته و اوي جوړي كي دي كه بوو: زمان شيرين، به توره،
 هيمن، نا گادار له سياست و دهنگوياس. نه و ي پتر جي ي سهر سو پراني من
 بوو، هه لسو كه و تي جواني نه م پيا وه نه بوو، بهلكو نه وه بوو كه تي كپاي
 شيفه كان و كار كړه كان و مووچه خوړه كان ي فابريقه، پي پي پيډه كه نين و گالته يان
 پيډه كړد و، به زوري پلاريان تيډه گرت و قسه ي لا قرتي يان فېر دده بوي، كه چي
 نه و وهرامي نه ده دانه وه، روژيكيان مووچه خوړي كي فابريقه كه كاغه زكي هينا و
 دايه ده ست شيفه كه وشيفه كه شتي كي گوت و، نه و يش بزه يه كي كړد و
 قسه يه كي زور ناشيري ني به گالته وه كړد، به لام شيفه كه هيچ وهرامي نه بوو،
 منيش گوتم: له روژه لات پهندي كي پيشينان هيه ده بېژي: "وهرامي مروقي
 گه وچ، بې دهنگ بوونه، دياره توش له سه ر نه و ده ستووره ده چيت بهر يوه"،
 شيفه كه نه م قسه يه ي پي خوش بوو و، گوتي: "تو خه لكي كوئيت؟" گوتم:
 "كوردم، خه لكي كور دستانم". جا له بهر نه و ي نه و سه رده م كه م كه س هه بوون

لە ئەوروپا نۆی کوردیان بیستبن، لیم پرسی که ئایە کورد دەناسن؟ گوئی:
 "دەمیکە کورد دەناسم". گوتم: لەکوئ؟ "گوئی: "لەسییریا" گوتم: "تۆ چۆن
 چوویت بۆ سییریا و کورد لە سییریا چی یان دەکرد؟" لەکورتی بیپرەمەو، کابرا
 گوئی که لە لەشکری ئەلمانیدا پلەى "نۆبەرست لۆیتنانت" ى هەبوو که
 عێراقى یەکان پى ى دەلین "عقید رکن" و، لە جەنگى جیهانى دوو دەدا لەبەرەى
 سۆڤیەتدا بوو و لەوئ بەدیل گیراوە و لە سییریا لە دێلخانەدا هیندیک جۆتکاری
 کوردی دیو، که ئەوانیش لەوڵاتی خۆیانەو، ستالینی بە وتەى دۆزارى بەرپز
 "پیشەرەو رێبەرى گەلانى رووى ئەرز" و "قەلای کورد" و دەمپراستی "کرێکار و
 جۆتکار"، دوروى خستوونەتەو بۆ سییریا، نەو کا ئو "جۆتکارە
 کۆنەپەرستانە" رژیى "چەپەلى سەرمایەدارى" بەیننەو بۆ بەهەشتى
 "کرێکاران و جۆتکاران"، گوتم "باشە، ئەمانە لەم فابریقەدا بۆچی و سەریان
 کردووەتە سەر تۆ؟"، گوئی: "بەسالا چوووەکانیان دەیانەوئ بەلگەیکە پیشان
 بەدەن که نازى نەبوون، گەنجەکانیشیان دەیانەوئ بەلگەیکە پیشان بەدەن که باوک
 و دایکیان نازى نەبوون، وادیارە ئەمانە پیویستى یان بەو هەیه، بەلام ئەز
 پیویستیم بەو نى یە، چۆنکه بەراستى نازى نەبووم. جا وەك چۆن نازى و
 هەلپەرست نەبووم، شیرو پالەوانیش نەبووم، ئەمانە بۆ ئەو ى رابوردووى
 خۆیان بشارنەو، داواى ئەو دەکەن لە من، که دەبوو وەك کاربەدەستیکى
 گەورەى سوپا، لەرووى فەرمانەکانى هیتلەردا وەرگیرا مایەو، بەلام ئەز ئو
 پالەوانە نازایە نەبووم که لەگیانى خۆم ببوورم. پاش ئەو ى لە دیلیتى چەند
 سالا بەرەللا کرام، هاتەو ئەلمانیا و وەکو سەدان لەشکرى گەورەى دیکە
 کارەکم لەدەست چوو، و ئیستەش وا لێرە ئەم کارە بچووکهم پى سپێردراوە،
 دیارە مرقى ترسنۆک بەرامبەر بى دەسەلات نازان".

بەبۆنەى تەواو بوونى ماوەى کارکردنەو لەو فابریقەىو مالاواییکردنم لى،
 گوئی: "زۆر حەز دەکم رۆژیک سەریکم بەدەیت لەمەلەو، پێکەو قارەیکە
 بخۆینەو، چەند شتیکیش هەیه دەموئ پیشانت بەدەم، که چوومە مەلەکەى،
 ئەپارتمانیکى یەك ژوورى هەبوو، لەگەل کەلوپەلیکی سادە، بەلام پاگژو

ریکوپنیک، گوتی: مەرازیکی سینه مایی ی بچووک بەتایبەتی بەکری گرتووە بۆ ئەوەی فلیمیکی تەلەفزیونی ھەیە پیشانت بدەم، فلیمەکە بریتی بوو لە کۆبوونەویەکی لەو کۆبوونەوانەی کە حیزبی نازی لە مۆنیخ ریکی خستبوو لەمەیدانیکیدا کە یەكجار گەورە بوو، و هیتلەر لەوێ دا خوتبەیی دەدا، ئا لەو مەیدانەدا نێزیکەی ملیۆنێک خەڵک کۆبووبوونەو، پیرو گەنج و ژن و پیاو و میژمنداڵ، ھەموو وەک ئەوەی حالیان لێ ھاتبێ، ھاواریان دەکرد، "ھایل-ھیتلەر" (بژێ ھیتلەر)، "زیگ-ھایل" (سەرکەوتن پیروژ بێ) کابرا گوتی: "باشە، ئەمانە ھەموو ئەفسەر و سەربازو پۆلیسن، یان ئەلمانێ سادەن؟ بۆچی خەڵک قسەیی ھەق ناکەن و گوناھەکە ناخەنە سەر ملی ھەمووان و ھەر دەرخەنە سەر ملی یەک کەس، کە ئەوەتا ئەم ھەموو خەڵکە، وەک مەست بووبن، چەپلەریزانیانە بۆی؟" ئەوجا گوتی: "خۆ ھیتلەر بەکودەتا (انقلاب) نەھاتە سەر کار، بەدەنگی خەڵک (گەل) بوو بەکانسەلەری ئەلمانیا، ئایا ئەوانەیی دەنگیان دا بۆی، گوناھبارن؟".

گوتم: "تۆ بۆچی چوویتە ئەکادیمیای لەشکر؟" گوتی: "حەزم لە فڕۆکەوانی دەکرد، ئەوەش ھەر لەنێو لەشکردا دەست دەکەوت، ئەو کاتە سەردەمی ھیتلەر نەبوو، ئەلمانیا دەولەتێکی دیموکراتی بوو، خوێندنی خۆم تەواو کرد و لەسوپادا مامەو، بەرە بەرە پیشکەوتم".

کە باسی جوولەکەکانم پرسی لێی، گوتی: "کێشەیی جوولەکە لەراستیدا کێشەیی جیاوازیی رەگەزایەتی نەبوو، چونکە جوولەکەکان لەنێو کۆمەلگەی ئەلمانیادا توابوونەو و زۆر خەزمتی گەورەیان بە ئەلمانیا کرد، کێشەیی جوولەکەکان کێشەییکی ئێرەیی (حسد) بوو، جوولەکەکان زۆر زیرەک و ژێھاتی بوون و لەزانست و ھونەر و بازرگانیدا گرەویان لە ھەموو کەسێک بردبوو. ھەرگەز پەرستی بیانویەکی بوو بۆ ئەوەی مالا و سەرمایەکیان بەخۆپای بخۆن، ئەگەرنا، ھەموو کاربەدەستێکی نازی، بەدزییەو کچێکی جوولەکەیی جوانی کردبوو بە دۆستی خۆی و پێی رادەبوارد".

لەبارەى ھەلۆستى خەلكى سۆڧىتەو بەرامبەر لەشكرى ئەلمانىا لەماوەى
 جەنگدا گوتى: "كە لەشكرەكەمان بەرەو ولاتى سۆڧىت كشا، لەسەرەتاو
 خەلكەكەى ئەوئى لە بەرەبەرەكانىيەكى سەر زارى بەولاو ھىچ چالاكىيەكىان
 نەنەند، بگرە پىشيان خۆش بوو، چۆنكە پىيانوا بوو، ئىمە چووینەتە ئەوئى بۆ
 ئەوەى رزگاربان بكەين، بەلام لەشكرى ئەلمانىا بەوپەرى دەرندەيىو كەوتە
 ویزەيان. ئەوانىش لەتاو گيانى خۇيان كەوتنە بەرەبەرەكانىى ئىمەو، لەو كاتەدا
 بوو كە مەن خۆم دا بەدەستەو، چۆنكە ئەو شەپم زۆر بەتاوان دەزانى و، چەند
 سالىك بەدىل لەسىبىريا مامەو، كە گەرەمەو ئەلمانىا زانيم كە ژنەكەم لەو مالدەدا
 كە تىيدا دەژيا، بەر بۆمبا كەوتبوو". كە ئەوەى گوت دەستى كرد بە گريان.

بەرلین 2001/1/22

مىلدىا، 86، 2001/2/1

پەياما پرۇفىسور جەمال نەبەز

ژ بۇ مېھرەجانا چىيائى شىنگارى/دھوك/ باشورى كوردستان

بەريژنۇ، بەشداريئ مېھرەجانا چىيائى شىنگارى

گاڭا ئەز مېھرەجانا چىيائى شىنگارى پېرۇز دكەم، ئەڭ پېرۇزبايى يا من، نە تەنى ژ
بۇ ۋەلاتيئ ئىزدى يايە، بەلكو ژ بۇ نەتەۋا كورد و ھەمى خەلكيئ كوردستانى
يە، راستى ئەڭ، كو كولتورا ئىزدى، نەتەنى كولتورا ئىزدى يە، بەلكو
كولتورا ھەر كوردەك و ھەر كوردستانى يەكى يە. ئۇلا ئىزدى، مينا ئۇلا ئەلەۋى
و، ئۇلا يارسان (كاكەيى) و، ئۇلا شەبەك و ئۇلا ھەققە، ئۇلەكە كوردىي كەڭنارو
بەشەكى ھىژا و بەنرخە ژ فەرھەنگا مەزنى كورد، ژ بۇناقى يەكى، پاراستنا ئۇلا
ئىزدى، نە تەنى ل سەر ئىزدى يان پېۋىستە، بەلكو لسەر ھەر كوردەك و ھەر
كوردستانى يەكى بەرۇمەت پېۋىستە، كو ئۇلا ئىزدى، مينا چاقىئ خۆە
پارىژەو، مينا مالا خۆە لى بىڭپەرە.

بەريژنۇ:

ھەركەس دزانە كو داگىرەريئ كوردستان چەند دوژمناتى ئىزدى يان كرنە و
دكەن ژى، ئەڭ دوژمناتى ئەژبۇناقى يەكى يە كو ئىزدى نەموسلمانن، لى بەلى
داگىرەريئ كوردستان رند دزانن كو نكانن ئىزدى يان ژ كورداتى يا خۆە بېرن و
بكەن عەرەب، ئان توك، ئان فارس، وانا باش دزانن، كو ھەتا ئىزدى و ئىزداتى
بمىنە، كورد ژى دىمىنە، چۈنكە ئۇلا ئىزدى گىردايى يا زمان و فەرھەنگ و
رامانىئ كوردى يە.

ژ ئالى يەكادىن، ۋەلاتيئ مەيئ ئىزدى ژى دزانن كو وانا تەنى لىن سەيوانەكە
نەتەۋەيى و دەسلەتەكا كوردستانى دا دكانن ئۇلا خۆە بى ترس و لەرز ب
سەربەستى بخەن كار، ئىزدىيئ بائەزرا، سەر بىلند ئىسپات كرن كو نىشتمانا
خۆە كوردستان خوش تقيئ و بجانا خۆە كوردستان د پارىژن و رى نادىن ھىچ
داگىرەكەك ئاخا كوردستان گەمار بكە.

ئۇلا ئىزدى پىۋىستە بىمىنەو پىشقىق بچە، چۇنكى تا ئىزداتى بىمىنە كورد ئى
دەمىنن.

مەرىپىن و مېھرىجانا وەئى پىرۇز بە.

بەرلەن 2001/2/2

مىدىيا، ژ 87، 2001/2/15

كورد و خويندنگى مارت

مانگى مارت له سالنامهى نەتەوهيىيى كورديدا مانگىكى پىر له پيشهات و رووداو و كارەساتە، پىرە له بىرەوهىرى خۆش و ناخۆش، سەرکەوتن و ژيىرکەوتنى تىكۆشىنى كۆمەلگەي كوردەوارى، ھەلبەزەو دابەزەي رۆژگار، زيان و دەستكەوت.

مانگى مارت مانگى نەورۆزە، رۆژى بىرەوهىرى زالېوونى گەل بىندەستى كوردە بەسەر ملهوى و ھۆقيتى دا، نەورۆز بىرەوهىرى خۆشى خۆرسكاندە له كۆت و زنجىرى كۆيلەتى و پىخوستىي زۆرداران، نەورۆز بىرەوهىرى ناخۆش و تال و تفتى لەدەستچوونى ئەو ئازادىي يەيە كە شۆرشى رووتە و ھەژارانى كورد پىي گەيشت، بەلام پىي نەپاريزرا. نەورۆز رۆژى بە خوداھاتنەوہيە بۆ پەند وەرگرتن له ميژوو، لەرابردوو. نەورۆز دىنەمۆي ھەلدانە بۆ فير بوون له ھەلە و سەرليقتىكچوونى سەردەمى پيشوو، بەنيازي راستكردنەوہى ھەلەوستە چەوتو چەويلەكانى ئەوپۆ و، خۆلادان له دووبارە بوونەوہيان. نەورۆز راوہستانە لەبەردەم داروپەردوى كۆشكى رووخاوى سەربەخۆيى دا، بەمىواي گۆرپدانە خو، بۆ بانگدانى نەورۆژى سەتەي بىستويەك و ھەزارەي سىيەمىنى پاش زايىن. مانگى مارت، مانگى كۆچى دووايى دوو رىبەرى مەزنى نەتەوہى كوردە، دوو رىبەرى سەر له پىناوى رزگار بوون. مانگى مارت، بىرەوهىرى مالاوايى سەرۆك بارزانى و پيشەوا قازى محەمەدە، دوو رىبەر كە تا دوا ھەناسەي ژيانيان، گيان لەسەر دەستان، مشوورى ھىنانەدى نەورۆژيكي نوئىيان خوارد، بەلام بەو ئاواتەوہ سەريان نايەوہو پىي نەگەيشتن. مانگى مارت، مانگى پەند وەرگرتنە له ژيان و بەسەرھاتى ئەو دووانە.

مانگى مارت، مانگى سەر شوپگردنى داگيركەرانى كوردستانە، مانگى بىرەوهىرى ملدانى ئاچارانەو نا بەدلانەي رۆژمى بەعسى فاشيستە بۆ ھىندەك مافى سەرەتاييى نەتەوہى كورد، بۆ ماوہيەكى ديارىكراو، مانگى مارت، مانگى بەزىنى لەشكرى خويندۆرژو دەست دريژكەرى عىراقە له بەردەم ھەلمەتى پيشەمەرگەي له خۆبورددو و جەماوہى وەرە بەرزى كوردستاندا. مانگى مارت،

بیره‌وه‌ریی سهرکه‌وتنی به‌ره‌ی رۆناکی و ئازادیخوازانه به‌سه‌ر به‌ره‌ی تاریکی و ناپه‌وایی و تیۆرۆ جه‌نگ خوازاندا.

مانگی مارت، مانگی بیره‌وه‌ریی ته‌فره‌ خواردنی کوردی دڤ و ده‌روون پاک و خوش باوه‌ره، به‌ پێککه‌وتنی 11ی مارت، مانگی بیره‌وه‌ریی متمانه‌ کردنی ساویلکانه‌یه، به‌ گورگی پێستی مه‌ر له‌به‌ر کردوو. مانگی مارت، بیره‌وه‌ریی که‌وتنه‌ رووی درۆو ده‌له‌سه‌ی رژییمی مرو‌ڤه‌ دوژمنی به‌عه‌سه. مانگی تازه‌کردنه‌وه‌ی شالۆی نا‌کاوی گورگی هاری ماندوو هه‌ساوه‌یه.

مانگی مارت، مانگی نیۆبێژیکردنی درۆژنانه و خاپێنه‌رانه‌ی رژییمی سو‌ڤییتی تاوانبار و دوژمن به‌ ئازادی و یه‌کسانی و سو‌سیالزمه. مانگی بیره‌وه‌ریی هه‌لۆیستی راست و دروستی یه‌کییتی نه‌ته‌وه‌ییی خوێندکارانی کورد له‌ ئه‌وروپا (نوسکه‌یه)، که‌ وه‌ک تاکه‌ رێکخراویکی کورد، گومانی خۆی به‌رامبه‌ر رێککه‌وتنی مارت خسته‌ پوو، گو‌تی: "سه‌رناگری".

مانگی مارت، مانگی هه‌ره‌سه‌پێنانی کوتوپیری شو‌رشێ ئه‌یلووله، گه‌وره‌ترین شو‌رش له‌ میژووی نه‌ته‌وه‌ی کوردا، پاش شو‌رشێ گه‌لی‌ری کورد به‌ رێبه‌ری شو‌رشگێری یه‌کسانخواز، پاپه‌کی خو‌په‌مدین: هه‌زار سالێک پێش شو‌رشێ ئه‌یلوول. مانگی مارت مانگی بیره‌وه‌ریی شین و شه‌پۆری نا‌هومی‌دی راسته‌ خه‌لکه‌که‌ی کوردستانه، بیره‌وه‌ریی ده‌رکه‌وتنی درۆو ده‌له‌سه‌و چاوه‌یه‌ستی شای ئێزان و، بێ وێژدانی ساداتی میسر و بومی‌دی‌نی جه‌زائیر و، ده‌ستپێن و ته‌فره‌دانی کورده‌ له‌لایه‌ن کاربه‌ده‌ستانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی ده‌وله‌تی ئه‌مریکاوه.

مانگی مارت، مانگی ئه‌و پرسپاره‌ ره‌وایه‌یه که‌ چۆن و بۆچی شو‌رشێکی وا گه‌وره‌و گران، پاش چوارده‌ سالی ره‌به‌ق، به‌و شیوه‌یه‌ی ئه‌و ده‌مو ده‌سته‌ هه‌ره‌سی هی‌ئا؟ مانگی مارت، مانگی گه‌رانه‌ به‌دوای وه‌رامی راستی ئه‌و پرسپاره‌دا، بۆ تۆله‌ کردنه‌وه‌ی ئه‌و زیانه‌ گه‌وره‌یه‌ی له‌ کورد که‌وت، نه‌ک تۆله‌سه‌ندنه‌وه‌ له‌ گونا‌ه‌باران، چۆنکه‌ گونا‌هو هه‌له‌، تاییبه‌تکاری هه‌موو مرو‌ڤێکه‌، نه‌ک یه‌ک و دووان.

مانگی مارت، مانگی نه نفال و به عه ره بکردن و به به عس کردن و راگواستنه وه و گرتن و کوشتن و سووکایه تی کردنه به کورد. مانگی مارت، مانگی به کاره یانانی چه کی کیمایی یه دژی کورد. مانگی مارت مانگی شهید بوونی هه له به جه یه، مانگی گه لکوژی یه له خه لکی کوردستان، مانگی گریان و سنگ کوتانه، عاشورای کوردانه.

مانگی مارت، مانگی راه پینی خو جوشی جه ماوه ری باشووری کوردستانه به پروی رژیمی ته قیانووسی به عسی عه ره بدا، مانگی رزگار کردنی که رکوکوی خوشه ویسته، به لگه یه کی دیروکی یه بو نه وهی هه کاتیک جه ماوه ری کورد، کاری خوی بگریته ده ست خوی، نه وهی به خه ونیش نابینری ده یه ینیتنه دی.

مانگی مارت، مانگی په لامار دانه وهی له شکری سنگ شیر ی ماکه رپشانه بو سه ر باشووری کوردستان، په لاماری نه وانه یه که "به کهر ناوړین به لام به کورتان شیرن"، بیرمه وری په لاماری دپندانه ی نه وانه یه که هه موو نازایه تی و دلیری یه کیان نه وه یه که چه کی قورس و تونا که ریان هه یه، کورد نه و چه کانه ی نییه. بیرمه وری خو گیفکردنه وهی نه و میشک پووتانه یه که کولونیا لیسته کانی نه وروپا بو به رژه وه ندیی خویان، چه ند ده وله تیکیان دروست کرد بویان، به لام کوردیان له دامه زرانندی ده وله تی خوی بی به شکرد.

مانگی مارت، مانگی بیرمه وری فریوخواردنه به قسه ی نه م و نه و. مانگی بریاردانه بو چه ق به ست له سه ر ته وه ره ی باوه به خو کردن و پشت به خو به ستنی ژیرانه یه.

مانگی مارت، مانگی یادی نه و رژه یه که سه ت سالیك له مه و به ر، روژی هه شته مینی نه م مانگه کرا به روژی سه ره رزی و خه باتی ژنان، هه شتی مارت، نه و رژه یه که چینی ژیر ده ست و به شخو راوی ژنان، پی له سه ر یه کسانیی له ده سه لاتدا داگرت، به رامبه ر ژور ده ستی و له خو بایی بوون و پی لی هه لپینی چینی پیان. هه شتی مارت روژی که که ده بی ژنانی کوردو کوردستان، ویرای ژنانی هه موو جیهان، به و په ری هوشیاریه وه، قافله ی رزگار بوون بخه نه ته کان، بو

بەرگری کردن له ئازادی و هیئانه‌دی یه‌کسانی خۆیان، به‌رامبه‌ر ده‌ستدریژی
که‌ر پیاوان.

ئه‌ری... نه‌مه‌وی کورد و خه‌لکی کوردستان، له‌ خۆڤدنگه‌ی مارت دا، ئه‌م
وانانه‌یان خۆڤندوو و مافی ئه‌وه‌یان هه‌یه‌ که‌ له‌ مانگی مارتى ئه‌مسالدا و، پاش
تڤه‌په‌یوونی ده‌سال به‌سه‌ر دامه‌زاندنی ده‌سه‌لاتی خۆییدا، له‌سێ سقانی
باشووری کوردستان، له‌ سیاسه‌تکارانی کورد و هه‌موو حیزبه‌کانی کوردستان
بپرسن، ئایا له‌وانه‌کانی قوتابخانه‌ی مارت، چه‌ند که‌لکیان وه‌رگرتوو و، تا چ
هه‌ندازه‌یه‌ک ئه‌و زانیاری یانه‌یان خستوو ته‌مه‌یدانی کاره‌وه‌.

به‌رلین 2001/2/11

میدیا، 90، 2001/3/21

له بیره وهری نه مران بارزانی و قازی سیمیناریکی

زانستی له سوید ساز دهکات

پ/ میدیا- سوید

سیمیناریکی زانستی گرنگ له لایهن پروفیسور دکتور جهمال نه بهز، له بیره وهری (22) همین سالیادی کۆچی دواپی سهرۆک بارزانی نه مر و یادی (54) همین سالی له سیداره دانی پيشهوا قازی محهمه دی نه مر دا، له شارى مالمویى سوید به ست. رۆژى شه ممه ریکه و تى 7 / 4 / 2001 و له کاتر میز (5 تا ههشتونیوی) ئیواره به ئاماده بوونی ژماریهکی فراوان له کوردانی ههچوار پارچهی کوردستان و به ئاماده بوونی نوینهرانی سهرجه م پارت و لایهنه سیاسى و کۆمهله کولتوریهکانى شارى مالمویى، سینه مین شارى گهره ی سوید، و به ریز و شکۆه، ئیواره کۆریکی مهزن و سیمیناریکی زانستی فراوان بۆ پروفیسور دکتور جهمال نه بهز، زانا و نووسهری ناوداری گهلهکه مان له بیره وهری (22) همین سالی رۆژى له سیداره دانی پيشهوا قازی محهمه دی نه مر دا ساز کرا. که تیییدا وتارو بروسکه ی کۆمه لیک له پارتیه سیاسیهکان و کۆمه له کلتوریهکان و چه ندىن سروودی کوردیش له یاده که دا پيشکesh کران.

سهره تاي بهرنامه که به سروودی نه ته وه یی کوردستان (ئهی ره قیب) ده ستیپیکرد و دوا به دوا ی ئه میش هه ندیک سروودی کوردی تری تایبه ت به م یاده وه له لایهن هونه رمه ندانه وه پيشکesh کران. له میانهی پرۆگرامی ئه م یاده دا چه ندین بابیه ت و سروودی تریش پيشکesh کران وه ک: چیی بوو تاوانی ئه وانه ی وا له سیداره دران، کوردستان ئهی نیشتمانم، وا وه تهن خه ملیوه وه ک گول، نه وه به ماری میلیته، دیمه وه ههر دیمه وه ههر دلیابه به یه که جاری دیمه وه، خوایه وه تهن ئاواکه ی چه ند دلگیر و شیرینه، و کۆتاییه که ی بهرنامه کانیش به سروودی ئهی شه میدان بوو، و له به شی دوومه ی ئه م یاده شدا و بۆما وه ی زیاتر له دوو کاتر میز پروفیسور جهمال نه بهز، نووسهرو زاناو لیکۆلینهری ناسراوی گهلهکه مان که یه کیکه له سهرکه وتوو ترین ئه و نووسه ره مهزن و هه لکوتووانه ی

گەلی کورد که توانیویهتی له پرووی چەندایەتی و چۆنایەتی، نۆرتین و پڕ بایەختین بەرەمی سوود بەخش پیشکەش بە کلتووڕو زمان و سەرچەم بوارەکانی ژبانی کۆمەڵایەتی و رامیاری و بلۆ کردنەوهی بیرى نەتەوهیی و کوردایەتی لەناو گەلی کورددا بکات و، که توانیویهتی لەسەر کورد و کێشە رەواکەى و میژووی هاوچەرخی کورد و شۆرشەکانی بەرەمی بەنرخى زۆر بەزمانی کوردی و بە زمانەکانی عەرەبی و فارسی و تورکی و ئینگلیزی و فەرەنسی و ئەلمانی و سویدی پەرتۆک و نامیلکە و بابەتی فرە سوود بەخشى بلۆ کردۆتەوه، سیمیناریکی زانستی گرنگی لەسەر رۆلی بارزانی نەمر لە بزوتنەوهی رزگاریخوازی کوردستاندا پیشکەش کرد و، سەبارەت بە سەرچەم لایەن و بابەتە پەيوەنددارەکانی بارزانی نەمر و تايبەتمەندییەکانی کەسایەتی و خەباتی درێژخایەنی له پێناوی کورد و کوردستان و کێشە رەواکەى بۆ بەشداری بووان دواو، هەروەها سەبارەت بە رۆل و خەباتی سەرکردە نەمرەکانی تری گەلەکەمان وەك شەهیدان شیخ عەبدولسەلامی بارزانی و شیخ مەحمودی نەمر و پێشەوا قازی محەمەدی نەمر دواو، بەراوردیکی زانستیانی کرد لەنیوان بارزانی نەمر و سەرکردەکانی تری کورد بەدریژایی میژوو لەسەر حکومەت و لیهاوویی بارزانی نەمر دواو، وەك گەورەترین سەرکردەى نەتەوهی کورد، سەرۆکایەتی گەورەترین شۆرشى هاوچەرخی کوردستانی کرد و، هەلگری بیرى نەتەوهی و کوردایەتی رەسەن بوو، و کورد کێشە رەواکەى بەجیهان ناساند و نمونەى رەوشت بەرزى و عەدالەت خوازی و دیموکراتى و پاراستنى مافی مرۆفە بوو، بە کردەوه سەلماندی که بەچاوی یەكسانی دەپوانیته رۆلەکانی گەلی کورد و سەرچەم کەمایەتی و ئاینەکانی کوردستان و، بپروایەکی تەواوی بە یەکییتی کورد و یەکیبونی کوردستان هەبوو.

لەهەر شۆرشێک تروسکاییەك رۆناکی بۆ گەلی کورد دەرکەوتایە، ئەوه بارزانی نەمر هەولێ گەشە کردنی بۆ دەدا و سنوورە دەستکردەکانی کوردستانی دەبەزاند و خەمخۆر و باوکیکی دلۆقان بوو بۆ هەموو رۆلەکانی گەلەکەى و بەختیاریی خۆی له بەختیاریی گەلەکەیدا بینيوو، هەرگیز چاوی له پلەو پایە و مادە و

مالی دنیا نەبوو و مەرجەعیەت و سەرۆکایەتیی نەتەویسی لە میللەتەکیەو پێ بەخشرابوو، کە ئەمەش دەگەرێتەو بۆ ریزی تایبەتی گەلی کورد بۆ خانەدانی و ریزداریی مستەفا بارزانی، هەر لەسەردەمی نەمران شیخ عەبدولسەلامی بارزانی و شیخ ئەحمەدی بارزانی و تا بە ئەمرۆش، هەر هەمان ریزیش میللەتی کورد بەخشییووی بە قازی محەمەدی نەمر و شیخ محەمودی نەمر لە سەرۆکایەتی کردنی گەلی کورد، دواییش پروفیسۆر د. جەمال نەبەز سەبارەت بە بارودۆخی ئیستای گەلی کورد و ناو مالی کورد و پرۆسەی ناشتی لە کوردستان و کیشەی کورد لەناوچە و جیھاندا داو، لە بەشی کۆتایی کۆپی سەرەویدا وەلامی پرسیری سەرچەم هەموو ئەو بەرێزانەی دایەو کە بەشدارییان لە کۆرەکەدا کردبوو.

لە کۆتاییدا کۆرەکە زۆر سەرکەوتوانە کۆتایی هات و بوو بەمایەتی رەزامەندی بەشدار بووان لەوێ کە جالیە کورد بەرێزو بایەخەو بۆنو یادەکانی کوردستان زیندوو دەکەنەو لە ناشتی و برایەتی و تەباییدا دەژین و سەرچەم بەشداربووانیش شاگەشکەیی خۆیان پیشاندا لەبەرەو پیشەو چوونی پرۆسەی ناشتی لە کوردستاندا و ریکخستنی ناوماڵی کورد و پەرەسەندنی ئارامی و سەقامگیری و پرۆسەی ئاوەدانکردنەوێ کوردستان و کۆمەلگای کوردەواری.

میلیا، 92، 2001/4/15

په يامی بیرمه ندى گهره دى نه ته وه ييمان

به ريز ماموستا جه مال نه به ز

هاوولاته به ريزه كان

ئەوا ساليك تىپه پى به سهر شه هيد بوونى سياسه تكارى كورد
سهر به ست مه حمود دا.

سهر به ست مه حمود به بىرو قسه و به كرده وه نه ته وه يى بوو، له نيو
خه لكدا به ره وشت به رزى و رابوردوو پاكي و چاو نه ترسى ناسرا
بوو، له هه موو ژيانيدا، سهر به ست زيانى به چوله كه يه كيش نه گه ياند
بوو، چ جايه كى مروقيك، دياره هه كه سيك كه ويژدانى سه گ
نه يخوا ردى، ده ستى ناچيته گيانى خاوينى يه كيكي وه ك
سهر به ست وه. ئيمه هه موومان ئەو راستى يه باش دهرانين، به لام
ئه وه دى كه سهرمان لى دهرناچيت و، ساليكه به دوويدا ده گه پرين،
وهرامى ئەو پرسىاره يه: سهر به ست مه حمود له لايه ن كي وه تيرور
كرا؟ ئەوه ساليكه چاوهروانين كه كار به ده ستانى ناسايش له هه ولير
په نجه بخه نه سهر ئەو دهسته ره شه، ئه وىش نه كه به نيازى
توله سه ندنه وه، چونكه مروقى نه ته وه يى، چاوى له توله سه ندنه وه
نييه، به لكو ده يه وى دهسته ره شه كه بكه وىته روو، هه هينده و به س.

داخوا كه ينى وهرامان ده ده نه وه!

به رين 2001/5/24

ميديا، ژ 31، 2001/5/96

رۆژنامەى (میدیا) ھەر لە ژمارە (سفرى) يەوہ تا ئەوپۆ..

بەرلەھەموو شتێك درۆشمى سەر بەخۆیى كوردستانى بەرز راگرتوو، تەشى بۆ ھىچ داگیركەرىك نەپستوو.

دەركردنى رۆژنامەىەكى كوردى و، بەتایبەتى رۆژنامەىەك لەنێوچەىەكدا وەك (ھەرىمى ئاسایش) كە لەھەموو لایەكەو دەركە خە داخراپى لەسەرى و، دۆژمن و نەیار گەمارۆیان دا، لەسەر ھەموو جۆرە كەرەسەىەكى چاپ و چاپەمەنى پەك كەوتى: ئەوجا رۆژنامەىەكىش كە رازا بێتەو بەبابەتى جیا جیا و قەلەمى توانا و ھەموو جارێك بەپێكۆپىكى و لەكاتى خۆى دا دەربچى، ئەرك و زەحمەتى ھێنانە بەرھەمى رۆژنامەىەكى و، مەگەر ھەر ئەوانە بزانن كە خەرىكى ئەو كارە بوون، یان لەنێزىكەو ئاگادارن لى. ھەر لەبەر ئەوەش، كە گەلىك رۆژنامەوان، لەنێو ئەوانەشدا كەسانى كارامەو ژێھاتى، لەم دە سالەى دەسلالتى دواپۆژ نەدیاری كورد دا، بەرگەى قورسایى ئەو بارە گرانەیان نەگرتوو و لە ژێرى دا پسان.

بەلام رۆژنامەى "میدیا" خۆى لە گێژاوى ئەو بارودۆخە نالەبارەدا راگرت و، ھەر لە ژمارە ھىچ (سفرى) يەوہ تا ئەوپۆ، ھەولێ ئەوێ دا ئەو بەرنامەىەى بۆ خۆى دانائەو پێپەوى بكا و، بەر لەھەموو شتێك درۆشمى سەر بەخۆیى كوردستانى بەرز راگرتوو، تەشى بۆ ھىچ داگیركەرىك نەپستوو، لەھەمان كاتدا بەسنگىكى فراوانەو لەسەر ھاوولاتیى و براىەتى ئەو گەلە كەم ژمارانەى كردوو ئەو كە لە كۆنەو لەگەل ئەتەوێ كورددا لەسەر خاكى كوردستان ژیاون و دەژین و، كوردستان بەنیشتمانى خۆیان دەزانن و، بۆ پاراستنى شان بەشانى كورد تێدەكۆشن.

"میدیا" ھەرچەندە زمانى رێكخراویكى رامیارى یە، بەلام لەگەل ئەوەشدا گرنگىەكى زۆرى داو بە بلأو كردنەوێ بىرو بۆچوونى رۆشنییران و نووسەران و زانستكاران و ھونەروران و رامیاران و تەنھەت دژ بیرانىش و ھەقەىقینى ساز كردوو لەگەلێان: بى ئەوێ گوى بداتە رێبازى ھزرییان.

"میدیا" نرخى گرانى ئەم رى و رەوشەى خۇى داوۋە، تىرۇر كىردنى نووسەرو رۇژنامەوان سەرەست مەحمود، سەردەستەى ئەو قورىانىيەنەيە كە لەم پىناوۋەدا داۋىتى، تىرۇر كىردنى سەرەست بەدەستى دوزمىنانى خۇيىرۇ، بەشىكە لە نەخشەى تووناكىردنى قەلەم بەدەستى ئازادىخواز و، ھەرەكە تىرۇركىردنى داماۋى موكرىيانى و ئەنۋەرى مائى و سەدىقى بلووكىنى و مووسا ئەنتەر و فرانسوا ھەرىرى و سەئىدى يەزدانپەناو زانائى گەرەى كورد و رۇژمەلەت مامۇستا جەمىلى رۇژبەيانى، پىچراندنى گۇيەكى زىرىنە لەملىوانكەى پىرشنىگدارى رۇژنبىرانى كوردستان كە بوۋەتە چىقىلى چاۋى داگىركەران. رۇژنامەوانى، كاريكى يەكجار سەخت و پىشەيەكى پىرۇزە، بە مەرجىك بەدەست مەۋقى كارزانى بەۋىژدانەۋە بى، خۇ ئەگەر كەۋتە دەست چەقال و بەقال و بەكىگىراۋو چەقەنە لىدەر بۇ ملھوپان، ئەو كاتە دەبى (فاتىحە)ى بخۇيىت.

بەرلەين 2001/7/8

مىدىيا، ژ 100، 2001/7/15

داخوازیی سەددام لە کورد بۆ "وتووێژ" لەگەڵی

سەددام تاوانباری گەلکوژی یە لە کورد و، تاوانباری هەنگیرساندنی سێ جەنگە (جەنگ دژی کورد، جەنگ دژی ئێران و، جەنگ دژی کۆیت و کۆمەڵی نەتەوە یەکگرتووکان)، ئەزموونی کورد و ناکورد لەگەڵ سەددام، ئەوەی بەرپرسی دەرخستوووە کە هەموو رێککەوتن و بەلێندن و سویندخواردن و پەیمانەبەستنیکی سەددام و دارو دەستەکە ی بەیەکەوێ دێ و دەچێ و، ئەنجامەکە ی لە پەژێوانی و مالکاولیی پتر هیچی دی نییە. ئەمە لەکاتیگدا کە ئەمڕۆ هیچ هەلومەرجێکی لەبار بۆ وتووێژ لەنیوان کورد و سەددام دا نییە. سەددام دەبۆو، بەلایەنی کەمەو، داوای لێبوردن بکا لە نەتەوێ کورد بەرامبەر تاوانەکانی و، "پاکتاو کردن" ی رەگەزی لەو نیوچە کوردستانی یانەدا بوەستینی کە هیشتا لەژێر دەستی دایەو، دان بە فیدەراسیۆنی کوردستان دا بنێ و، رژییمیکی دیموکراتیی پلورالیستی بۆ عێراق بختە بەرچاوی.

بەلگە نەویستە کە سەددام بەدوای چارەسەریکی ناشتی یانەو مڕۆف دۆستانەدا ناگەڕێ بۆ کێشە ی کورد، سەددام، پاش ئەوەی توانی بە پارووی چەور، دەوڵەتی خۆفروش و میژوو رەشی رووسیا رازی بکا، یارمەتی تەکنیکی بدا بۆ بەهێزکردنی سیستەمی چەکی بەرگری ئاسمانی، ترسی خستوووە دای فرۆکەوانەکانی بەریتانیا و ئەمریکاو لە "هەریمی نەفرین"ی باشووری کوردستان و خوارووی عێراقدا و، دەیهوێ بە زۆری چەک، بەریتانیا و ئەمریکا و کورد سەرشۆڕ بکا. ئەوەی پتر سەددامی هاندووە بۆ کەوتنە سەر ریی دەستوەشاندن لە کورد، بێ هەلوێستی بەریتانیاو ئەمریکا و فەرەنسایە بەرامبەر کردەوێکانی سەددام و، نەبوونی نەخشەیهکی دیاریکراوی ئەم سێ دەوڵەتە زەهێزە ی بۆ دواڕۆژی کوردستان و عێراق، هەروەها دوزمانیی رژییمی ترک کە بەسەرزاری خۆی بە هەقالبەندی بەریتانیا و ئەمریکا دەداتە قەڵەم، بەلام لەگەڵ سەددام دۆست و هاوێدەنگە لە قێکردنی کورد دا. سەرباری ئەمانەش، رۆلی دزێوو پەننامەکی ئیسرائیل کە بوووە هاوکار و هاوێیمانی سوپایی و ئابووری و هەوانگوزاری و سیخوری رژییمی ترک، هەر بۆ ئەوەی دەوڵەتی ترک

رئى بە ئىسرائىل بدا لە باكوورى كوردستانەو سىخوورى بەسەر عىراق و سووريا و ئىرانەو بەكا. سەيرە...!!! ئەو جوولەكانەى كە سالانى سال و ھەتا ئىستەش بازىرگانىيان بەووە كردووە و دەكەن كە گەلكوژى كراوہ لىيان، كەچى ئىستە دژى كورد دەوہستەن كە گەلكوژى كراوہ دەكرى لىي، تەنەت دەولەتلىكىشى نىيە ھەك ئەوان.

جا ئەگەر ئىستە گەلىيەكى توند و تىژ ھەبى، دەبى بەر لە ھەموو شتىك لە كورد خۆي، بەتايبەتى كاربەدەستانى بكرى، چۆنگە كاربەدەستانى باشوورى كوردستان، دە سالانى تەواو ماوہيان ھەبوو بۇ ئەوہى سووت لەو دەرفەتە دىروكى يە ھەريگەن كە جەنگى دووہى كەنداو رەخساندى بۆيان. بەراستى ئەو دە سالە كاتىكى باش بوو بۇ بەخودا ھاتنەوہو خۆ كۆكردنەوہو دامەزاندنى ھىزىكى سوپايى يەكگرتوويى مۆدىرن بۇ ئەو رۆژەى كە پارىزگارانى "ھەرىمى نەفرىن" لەپەر خۆيان دەكشىننە دواوہ، تاكو كورد ناچار نەبووايە بەملىون لەولاتى خۆي رابكا و ببىتە ئاردى نىو دىرك. ئەز بەش بەيارى خۆم، لەم دە سالەدا، بەزمان و بە نووسىن، بەدەمى و بەنامەى تايبەتى، بەرۆژنامە و سەمىنار و رادىو تەلەفېزىون، ئەمەم راگەياندووە بە كاربەدەستانى كوردستان.

ئىستا كورد لە بەردەم دوو رىيانىكى پەر لە مەترسى دا ھەستاوہو، دەبى ژىرانە و دەستوبرد، رىيەكى وا ھەلبۇزىرى، كە ھىچ نەبى بەرمو نەمانى كورد نەپوا. لەسەر كاربەدەستانى كورد پىويستە بزەن، ھەموو بەرژمەندىيەك (تايبەتى بى، يان حىزىايەتى بى، يان نىوچەيى) دەكەوتتە خوار بەرژمەندىيە نەتەوہى كوردەوہ، لەبەر ئەوہ دەبى دل و دەروونيان بکەن بەيەك. ئەوپۇ رۆژى ئەوہ نىيە كە نوینەرانى دوو حىزبە گەرەكە لەسەت جار پتر لەگەل يەك دابنىشەن بۇ باسى گەرەنەوہى كوردى دەرکراوى سلىمانى بۇ ھەولير و ھەولير بۇ سلىمانى، يان چەند دىنار بەم دەبى و چەند دىنار بەو، رۆژ رۆژى يەكيتىيەو، رۆژى خۆكۆكردنەوہى گشتى (التعبئة العامة) و، وتوويزى خەستو خۆل و ئەنجامدار لەگەل كاربەدەستانى بەرىتانيا و ئەمريكا و فەرەنساو، بە ئاشكرا و بى پىچوپەنا دەربىنى ئەوہى كە ئىمە چى دى بە بەلین و قسەى خاوى پڤ ھەلدارو دابىن

نايىن، پېئويستە بەرپەسى دان بىرى بە بوونى كۆمۈرى فېدېرالى كوردستاندا و پەيمانىك بېستىرئى لەگەلى، كە بەو پى يە ھىزەكانى پارىزگارن لە ئىنجىرلىكەو ھەيئە نىوچەي بادىنان و، چەند فېرگەيەك لە ھەرىمى كۆمۈرى دا بىرىنەو، ھەرىم فراوانتر بىرى بە جۆرىك كە كەركوك و مووسل و دىالەي بىچتە سەر، ئەم كارانەش لە دەست ئەم دەولەتەنە دىن. دەبى ھەموو لايەك باش تى بگەيەنرىن كە كورد ئامادە نى يە كچى خۆي بكا بەقوربانى كۆپى دراوسى، ئەوجا چ دراوسىيەك! ئەو دراوسىيەي كە پى دەنئ بە سىبەرى سەرى كورددا. دەبى لە ئەمىرىكا و بەرىتانىا و فەرنسا بگەيەنرى كە كورد نايەوئى تاقىكردنەو تفت و تالەكانى بەھارى 27 و بەھارى 37 و بەھارى 47 و بەھارى 70 و بەھارى 75 و بەھارى 88 و بەھارى 91 ى سەتەي رابردو، دووبارە بكا تەو. لەسەر كاربەدەستانى پارىزگارن پېئويستە كە كورد ھىندە ناھومىد نەكەن، ناچار بى ھەولنى بەستنى پەيمانىكى سوپايى بدا لەگەل دەولەتلىك كە نەدۆستى ئەمانە و نەدۆستى ترك و عىراق! بەراستى زۆرم پى ناخۆشە كە ئەم قەسەيە دەكەم، بەلام چار چى يە كە كورد بەرەو ئەمان بچى، ھەرە لەبەر ئەوئى سەرى رۆژىمى ترك و ئىسرائىل خۆش بى، ديارە دەبى لە ھەموو دەرگەيەك بدرئ.

كە من وەسلى مرادم بى سەمەربى، بەمن چى باخى عالەم جووم لەبەربى! ھەرچى ھەرەشەكەي سەددامىشە كە كوتى "ئەگەر لەگەل كورد نەگەيشتە چارەسەرىك بۆ كىشەكە، ئەوا ئەوكاتە "ئەل كادى حەيئە" كە بە كوردى "ئەنگرو ماستىش بۆكاتى خۆي" دەگەيەنئ، ئەز بەم شىوئەيەي خوارەو لىكى دەدەمەو: پاش ئەوئى رۆشنىرى كورد، بەرئىز بەھادىن نوورى گەيشتە پلەي كۆمىتەي نىوئەندىي پارتى كۆمۇنىستى عىراق، ئازايانە لەسالى 1952 دا پەنجەي خستە سەر ھەلوئىستى ھەلپەرىستانەو ترسنۆكانەي پارتى كۆمۇنىستى عىراق لەبارەي كىشەي كوردەو، دانى نا بە مافى چارەنووسى نەتەوئى كورد دا، ھەتا دامەزراندنى دەولەتلىكى سەربەخۆ. بەھادىن بەم ھەنگاوە بۆئرانەيەي سەلماندى كە كوردىكى ئازادىخوازە، جا ھەرچەندە ھىندەك لەكار بەدەستانى حىزبەكەي كەوتەنە دۆلەتلىكى خۆي و بەرنامەكەي كە بە "بەرنامەي باسەم" بەنىوبانگ

بو، بەلەم لەبەر بەمەیز بوونی بزوتنەوێ کوردایەتی، نەیاننوانی "مافی بێریاری
 چارەنووسی کورد" لە پرۆگرامی پارتی کۆمونیستی عێراق دەرھاوێژن. ئەوجا
 حیزبەکانی عێراق، بەتایبەتی (الحزب الوطني الديمقراطي) بە سەرۆکایەتی
 خۆدیلخۆش بوو کامیل چادرجی و حیزبی ئیستقیلال (استقلال) کە حیزبیکی
 عەرەبی ئاسیۆنالیست بوو، کەوتنە خۆیان، بۆ ئەوەی باسی مافی کورد بچەنە
 پرۆگرامی حیزبەکەیانەوه. ئەو سەردەمە (1952) لە ھەموو عێراقدا چوار
 بەعسی ھەبوو، ئەمانیش خەلکی سووریا بوون و، لەگەڵ ئێمە لە کۆلیجی
 پەرورەدە (کلیة التربية) دەیانخویند. بەلەم بەرە بەرە ژمارەیان پتر بوو، ئەندامانی
 حیزبی "ئەستقیلال" دەبوونە بەعسی، سالی 1956 کە حیزبەکانی عێراق
 خەریکی ئەو بوون "بەرەیکە نیشتمانی" (جبهة وطنية) پێک بەینن،
 بەعسیەکان ھێزێک بوون بۆخۆیان، بەتایبەتی چونکە خۆیان بە (جەمال
 عەبدولناسر) دا ھەلەدھواسی و پرۆپاگەندەیان دەرکەوتی و بۆ یەکێتی عەرەب.
 ھیندیک لە بەعسییەکان، ھەر لەو سالەو (1956) کەوتبوونە سەربریێک بۆ
 چارەسەرکردنی کێشە کوردستان، ئەگەر ھاتو کورد بوونە کۆسپ لەرێی
 "یەکێتی عەرەب" بە سەرۆکایەتی ناسر. دەیانگوت: با کوردەکانی ھەولێر و
 سلێمانی و چەمچەمال و ھیندیک بەشی ستان (لواء) مووسلی ئەو سەردەمە
 (کە ھیشتا ستانی دھۆک دروست نەبوو بوو) ببەن بۆ خۆیان و دەولەتێک دروست
 بکەن. بەعسی یەکان پێیان وابوو کە کورد ناتوانن دەولەت ببەن بەرێو، ئەوجا،
 یان ئێران، یان دەولەتی ترک، پەلاماریان دەدا و خاکەکەیان داگیر دەکا، یان
 ئەو تە رازی دەبن بگەرێنەو سەنوری "نیشتمانی عەرەب" و ببەن
 کەمایەتیەکی بێ نرخ. ئەز خۆم ئەم قسەیم لە فوئاد ریکابی (فؤاد الرکابی)
 بیست، کە یەکێک بوو لە سەرکردەکانی حیزبی بەعس پاش کۆدەتای 14 ی
 تەمووزی 1958. تەناتە کاتێک کە عەقید شەواف (الشواف) بەرووی رژیمی
 قاسمدا راپەرێ و "کۆماری عێراق" دا خۆیان کرد لە مووسلەو، قسەکەری
 رادیۆکە شەواف، رووی دەمی کردە کورد و گوتی: "شکلوا کوردستان" واتە
 "کوردستان دروست بکەن".

لهوانه يه سه ددام كه هيچ چاره ي نه ما بلن، نهوا دهستم هه لگرت لهو نيوچانه ي
به دهست كورده وه يه، هه ره له بهر نه مه شه نيوچه كوردستان يه كاني بن دهستی
خوی له كورد (پاك) ده كاته وه. پيی وايه به وه رزگاري ده بی، يان نه وه عه ره بانه ي
كه هينراونه ته كوردستان پاش گوپانی بارودوخى رژيم، هه روا به ماسانى
دهتوانن لهو شوینانه بژين و بخون و بكه ن.

به رلین 2001/8/8

میدیا، ژ 103، 2001/8/15

پێوهندیهکانی تێرک و ئیسرائیل..

کۆ ئهوی دیکه دهستخهرو دهکات؟

نووسەر و لیکۆلینفانی کوردستانی دانیشتووی ئەلمانیا

ئهم بابتهی بیرمندی گهری نهتهوییمان، پروفیسور جهمال نهبز، له ژماره ی رۆژی 17 / 8 / 2001 ی رۆژنامه ی (الشرق الاوسط) دا بلاو کراوه تهوه و وینهیهکی بۆ ئیعه نێردرابوو به زمانی عهرهبی و، ئیعهش دهقاودهق کردوومانته کوردی، ههروهها ناساندنهکی ماموستا جهمال نهبزیش هی رۆژنامه ی (الشرق الاوسط) ه. (میدیا).

ئهڕیل شارۆنی سهڕۆک وهزیرانی ئیسرائیل لهکاتی سهردانی ئهو دوایهیدا بۆ ئهقهره، له باره ی ئهوهوه پهیغی که ناوی نا (تیرۆریزمی کوردی)، دوا ی ئهوهی که (مهترسیی تیرۆریزمی فهلهستینی لهسهرا ناوچهکه) بۆ بولهنت ئهجهویدی هاوشانی تهرکهکی شروقه کردو گوئی: (ئهو تیرۆریزمه ی ئهمڕۆ گهیشتهوهته ئیعه، سهبهینی دهکاته ئیوهش، ئهگهر بهرامبهری بێدهنگ بین) ههروهها شارۆن بۆ هاوشانه تهرکهکی ئاماژه ی بهوهیش دا که: (هیزهکانی سوپای تهرک بهتهواوی تیرۆریزمی کوردی له نیوبردو، زۆری نهماوو لهو پێناوهدا شهپی دژی سوریا و عێراقیش بهرپا بکات) لهراستیدا شارۆن بهو ئاماژهیه ویستی گازنده له هاوشانه تهرکهکی بکات بههوی رهخنهگرتنی (ترکیا) له ئیسرائیل، لهکاتیذا که تهرک خۆی هیزکی زیتری بهکارهینا بۆ لهنیوبردنی ئهوهی شارۆن به (تیرۆریزم) ناوی دهبا. خویایه، شارۆن له دلی خویدا زۆر سهیری بهوه دیت که دهبینی هاوشانه تهرکهکی زۆر به دژواری شهڕ لهگهڵ گهلی کورددا دهکات بهبیانوی لهنیوبردنی (تیرۆر) و، خاکی کوردستان داگیر دهکات و ههولێ لهنیوبردنی گهلهکی دهکات و لهمافی بهکارهینانی زمانهکی و سهرهتایترین مافه مرقییهکانی بیهشی دهکات، کهچی رهخنه له شارۆن دهگرێ لهسهرا کردهوهکانی له فهلهستینی داگیرکراودا. لهوهوه بهدیار دهکهوێت که شارۆنی شارهزا و قالدووی بواری سهربازی و سیاسی، تا ئیستا لهوه تینهگهیشتهوه که نزیکبوونهوهی رژیمی

ترك له رژیمی ئیسرائیل بۆ پێوهندییهکی بایانهو بهرهوام نییه، بهلکو رێکهوتنیکه، بههۆی ویکچوونی بهرژهوهندییهکانی ههردوولا، که لهکاتیکی دیاریکراودا پهیدا بووه، پێوهسته به بارودۆخهکهیهوه. لهوانهیه شارۆن هیشتا گوێی لهو وتهیهی ژهنهراڵ دیگۆل نهبوونی که دهبیژێ: (پهیماننامهو رێکهوتنهکان وهک کهچه لارهکان و گۆلهکانی سههرهتای بههارن).

لهراستیدا ترکهکان سهلماندیان که نهوان له بازرگانیی سیاسیدا زۆر لهشارۆن و ناتانیاهۆی ههقانی زیرهکترن، لایهنی ترکی توانی شارهزایی تهکنهلۆژیای ئیسرائیلی بهدهستبێنێ (بۆ پرچهکردنی سوپایهکهی به نرخیکی ههزران) و توانی دهزگای سیخۆپیی ئیسرائیلی، وهک لایهنیکی کاریگهر له کرداری تیروێستانهیی رهفاندنی سههرکردی کورد عهبدوللا ئهجهلان دا بهکار بێنێ، ههروهها ئیسرائیلی، وهک کارتیککی گوشار، بهرامبهر کۆنگرێسی ئهمریکا بهکار هێناو، بهو هۆیهوه توانی رێگه له کۆنگرێس بگرێ، بپاری تاوانبار کردنی دهولهتی ترک دهربكات بههۆی قهرکردنی ئهرمهنیان (ههروهک چۆن پههرهمانی فهرههنا کردی). بهلام ئهڕێ گهلۆ رژیمی ئیسرائیل چی بهدهستهیناوه بێجگه له نهفرهتی کورد و قولکردنهوهی ههستکردنی کورد بهوهی که داگیرکهرانی خاکی نهتهوهکانی تریش لهگهڵ داگیرکهرانی کوردستان یهک تاس و چهامان و لهیهک پارچه پهڕۆ دروستکراون، ههرحهند ئایین و زمان و گوتنهکانیان لێک جیاوازیش بن.

مهبهستی من لێرهدا ئهوهندییه بهرگری له عهبدوللا ئهجهلان و پارتهکهی، یان سههرکردو پارتیککی دیکهیی کوردی بکهم، بهلام ههر بۆ نموونه ئهجهلان ههچ تاوانیککی قهرکاریانهی وهک تاوانی سهبراو شاتیلای له ولاتی ترکان دا نهنجام نهدابوو، ههروهها ههچ کردهوهیهکی دژی ئیسرائیل نهنجام نهدابوو، کاتیک که پێکه سهربازییهکانی هێندهی مهودای بهره دهستیک له ئیسرائیلهوه دور نهبوون. بهلام ئیسرائیلییهکان له بهرلین چوار کوردیان بهنامهردی کوشت، کاتیک دژی رێگریهکانی ئیسرائیل خۆنیشاندانی نارهزاییان رێکخستبوو. لهکاتیکیدا بهمهزاران جولهکهی عێراقی و ئێرانی، بهرێگهی ناوچه رزگار کراوهکانی

کورداستانهوه، کاتی خوئی توانیان خوئیان له مردن رزگار بکهن. ئەز ئەوه دەلیم چونکە پیش چەند سالیك، ئەز یەكێك بووم لەو کوردە پیشەنگ و هەژمارکەمانەى داواى پیکهاتن و ناشتی نیوان فەلەستین و ئیسرائیلیهکانمان دەکرد کە ئەو لیدوانانە بۆ ئەو کات سەرتیدا چوونیان تیدا بوو، بەلام ناشتی و پیکهاتنەوهی روومەتدار لە ئاسمانهوه ناهیتە خوار، بەلکو لەرێگەى ئەو سیاسەتقانه پاکانهوه دروست دەبێ کە بپوایان بە برایەتى مرۆفانه و ئازادى و مافى بریاردانى چارەنووسى هەیه، مخابن گەلە پەڕیشانەکانى رۆژەهەلاتى نیوه‌پاست بەدەست نەبوونی ئەو سیاسەتقاناوه دەنالینن کە ئیمەش چەندین سالە چاوه‌پوانیانین.

میدیا، ژ 104، 2001/9/1

دوکتور فالیح عەبدولجەبار و رۆژنامەى میدیا

ئەز دۆکتور فالیح عەبدولجەبار ناناسم، بەلام لە ئەنجامى پرسیارکردندا لەم و لەو، بۆم دەرکەوت کە دوکتور فالیح ئەکادیمیەکی عێراقى عەرەبەو لە هەولێر میوانە و لە زانستگەى سەلاحەدین وانە یێژ (مەھزەر)ە.

بەھۆى ھەوالیکەوہ کە رۆژنامەى (میدیا)ى زمان حالى (YNDK) بەلای کردبووہوہ لەبارەى ئەوہوہ کە قسەکەریکی وەزارەتى دەرەوہى ئەمریکا گوتوویەتى، حکومەتى ئەمریکا پرى 11و6 ملیۆن دۆلارى داوہ بە کورد و عێراقیہ بەرھەستەکرانى رژیمی سەددام و، لەنیو ئەوانەدا، دوکتور فالحیش نیوی ھاتوہ، دوکتور فالیح بەجۆرێک تووہ و کەللەیی بووہ کە وەک کوردەکە دەلێ (دۆو دۆشاوی تیکەل یەک کردوہ)، لەوانە خستنە ژێر پێى رۆژنامەى (میدیا) و جێنۆدانى سارد و سووک بەسەر نووسەرى (میدیا) بەرێژ ئاکۆ محەمەد، ھەرەھا تاوانبارکردنى ئاکۆ و YNDK و ئەوانەى لە (میدیا)دا دەنوسن، بەوہى کە سیخوہو پیاوی دەزگەى موخابەرەتى عێراقن، بێجگە لەوہش ھەرەشەى کوشتنى کردوہو، ئەو ھەمو جێنۆو ھەرەشەشەش لە رۆژنامەى (ھاوالتى)دا بەلۆ کردوہوہوہ کە لە سلیمانى دەرەجێ.

بێگومان، شتیکی زۆر ناخۆشە، مەزۆ بەناپەوا کردەوہیەک بنینە پالی کە نەیکردبێ، لەم رووہو دۆکتور فالیح مافی لەسەرخۆ کردنەوہى شارستانیانیانەى ھەيە. ھەرچەندە (میدیا) ئەم ھەوالەى لەسەرچاوەى دیکەوہ وەرگرتوہ، لەگەل ئەوہشدا دەبوو لەوہرگرتنى ھەوالیکی وادا کەمێک وریا بووایە، بەتایبەتى کە دوکتور فالیح لە ھەولێر دەژی و پرسیار کردنیک لەخۆى، کاریکی گران نەبوو بۆ (میدیا). دوکتور فالحیش، دەشیا پاش بەلۆکردنەوہى ھەوالەکە، یەکسەر پیوہندیی بگرێ بە (میدیا)وہ و بێژی (ئەو ھەوالە درۆیە و دەبێ بەدرۆی بخەنەوہ، ئەگەر وانەکەن، بانگی دادگە دەکەم) ئەگەرچی (میدیا) خۆى لەخۆیەوہ، ھەوالەکەى بەدرۆ خستوہوہوہ، کەچی دوکتور فالیح دلى ناوی نەخواردوہوہوہ. ئەمەش مافیکی دەست بۆ نەبراوی خۆیەتى، بەلام ئەو چووہ بەژێر پێ خستنى رۆژنامەى (میدیا) کە ئالای کوردستانی پیوہیە و، بەگەلیک

جنيو و هه پشه‌ی بازارپيانه كهوتووته كارو، به‌مه‌ش خوی شكاندووه، چونكه دوكتۆر فاليج ده‌بن بزانی كه ژماره‌یه‌کی زۆر له رۆشنییرانی كورد و، یه‌كێك له‌وانه خۆم، له رۆژنامه‌ی (میدیا) دا ده‌نووسین و، ئه‌وی (میدیا) بخوینیته‌وه ده‌زانی كه داگیركهرانی كوردستان چه‌ند دژێ (میدیا)ن. (میدیا) هه‌لوێستیکی ئازایانه و ئازادیخوازانه‌ی هه‌یه به‌رامبه‌ر كێشه‌ی ژنان و به‌شخوراوان و سه‌ربه‌ستیی بیروپا، ئاكۆ محه‌مه‌دیش كه سه‌رنووسه‌ری (میدیا) یه، رۆژنامه‌فان و رۆشنییریکی سه‌ربه‌رزو ژیهاتی كوردستانه، خو ئه‌گه‌ر مرقۆه‌ بتوانی، هه‌موو جوړه گوناهاك بداته پالی، ئه‌وا به‌راستی سیخۆپی و نانخوریی بیگانه، ناتوانی بدريت پالی، به‌باوه‌ری من، باشت‌ترین شت ئه‌وه‌یه هه‌ردوو لا پاكانه بۆیه‌ك بکه‌ن، چونكه ئه‌گه‌ر دۆزه‌كه بگاته دادگه، پی ده‌چی كه ئه‌نجامه‌كه‌ی بۆ دوكتۆر فاليج و رۆژنامه‌ی (هاولاتی) باش نه‌بی و، ئه‌و ده‌مه‌ دۆژمن به‌هه‌موومان پی‌ده‌كه‌نی.

به‌رلین 2002/6/21

میدیا، 126، 2002/7/1

ئەمىرىكا سەددام و ھات ھاتى رۆم

رۆمەكان كە ئىمپىراتورىيىتىگە زۆر گەرەك بولغان ھەبىر، لەكاتى لەشكر كىشىدا بۇ سەر فارسەكان بەكوردستاندا تېپىپ دەپوون و ھەر كەسىكىان لەسەرەپى بەردەستكەوتبا، دەيانكوشت و بەھەر باژىرو گوندىكدا بېويشتنايە، ويرانياندەكرد. لەبەر ئەو كوردى كۆن كە ويستىيىتيان ترسولەرز بخەنە نىو دلى خەلكەرە، گوتتويانە: "خەلكىنە، ئەوا رۆم ھات!". زۆر جارى واش بوو كە سەر و كەللەى رۆمەكان ھىشتا ديار نەبوو، بەلام خەلك لە بىستنى ئەو قەسەيە زارەترەك بوونە، چۆنكە زەوروزۇنگى رۆم بەنىوبانگ بوو. كە تركە عوسمانىيەكانىش جىي رۆمەكانىان گرتەو، كورد بەمانىشى ھەر دەگوت "رۆم"، چۆنكە ئەمانىش لەكردەوئى خراپ و خوينىزىدا چەپيان نەبوو لەرۆمەكان. تەنانەت خودىلىخۇش بوو باوكم دەيگىپرايەو كە لەسەردەمى مندالىي خۇيدا ھۇنراوئەيەكى لەپىرەكانى ئەو رۆزگارە بىستوو كە دىپىكى ئەمەى خوارەو بوو:

ئەگەر دەپرسى بەدەستورى رۆم

ماقت ون بوو، وەك تىرى بن گۆم

بىراستى پەلامارى ئەمىرىكا بۇ سەر رۆمى عىراق، بوو بە "ھات ھاتى رۆم". ئەوپۇ لەھەموو جىھاندا باس باسى ئەو پەلامارەيە. ھىندەك دەپىژن لەمانگى شوباتى 2003 دا دەبى. ھىندىك دەپىژن لەكانوونى دووئەمى 2003 دا، ھەبوون دەيانگوت لەمانگى ئاب يان ئەيلوول يان ئۆكتۆبەرى 2002 دا دەبى. ئاب و ئەيلوول ھاتن و چوون و پەلامار نەبوو. جۆرج دەبلىو بوشىش دەپىژى "ھىشتا بىرارى پەلامارى نەداو".

شايانى باس ئەوئەيە كە زۆربەى ھەرە زۆرى دەولەتەكان، ھەلوئىستى دژ بەجەنگيان داخۇيانىكردوو. نەك لەبەر ھەستى مۇقۇدۇستى بەلكو

ھەرىكەتچىلەر ھەم ھۆكۈمەت ھەمكارلىقىدىكى ھەمكارلىق ھەمكارلىقى بىلەن پاراسىتىنى بەرھەۋەندىسى ئابۇددىنى خۇيان، ۋەك ئەۋروپا ۋە روسىيا ۋەك، ھىندىكىيان بۇ ھىندىكىيان دىئالېكتىنى ئەمىرىكا ۋەك ھەمكارلىقىدا. ھىندىكىيان لەتسى لەدەستەنى دەسلەتلى ناپەۋى دىكتاتورانەى خۇيان، ۋەك دراۋسىيەكانى كوردستان ۋە غىراق. ھىندەكى دىكەش ھەن كە دۋى "مۇدە" كەۋتۈۋ. لە ئەۋروپا بەزى تىرەۋە لەسەر شەقامەكانى لەندەن ۋە بەرلىن ۋە پارىس خۇپىشانەدەن بۇ "ئاشتى" ۋە "لەدئى جەنگ"، بەلام كە چەكى كىمىيالى لەدئى خەلكى كوردستان بەكارھىنراۋ، ئەنقال لەكورد كرا، ئەمانە لە ھىچ كۈنىكەۋە دىار نەۋۋەن.

ۋەك لەۋتارەكانى پىشۋومدا كە لە رۇژنامەى "مىدىا" دا بىلۋكرانەۋە، نوۋسىيۋوم، كورد نەدەيانەۋى دئى پەلامارى ئەمىرىكا بۈەستىن ۋە نەدەشتۈۋان بۈەستىن ۋە نەپىشىيان دەكرى بىلەن بىمىنەۋە. لەبەر ئەۋە كوردستان دەپتە گۆرەپانى جەنگىكى ھۇبەۋى زىندەۋەر قېكرى، چۈنكە ھەر لەئىستەۋە دەۋلەتلى ئىران ۋە تىركى داگىركى خىۋەتلىان لەسەر سىۋورە دەستىكرەكانىيان داكوتادە، بۇ ئەۋەى كە كورد كەۋتە راكردن، لەئىر ئەۋ خىۋەتەنەدا زىندانىيان بىكەن، تا دەسكەلاكانى ئەۋان، ۋەك "بەرەى تىركمانى" باشۋورى كوردستان ۋە، چەكدارەكانى "بەدر" خۋارۋى غىراق دەكەۋىتە دەستىيان. نوپىنەرى "بەرەى تىركمانى" لەھەۋلىر سىنان ئاغا، چەند رۇژىك لەمەۋبەر بەپەيامنىرى رادىۋى "العراق الحر" گوت كە بەرەى بەرپىزى "خەفتا ھەزەر چەكدارى مەشقىپىكرۋى ھەيە نامادەى شەپەر بۇ داگىركردنى كەركۈك" ۋە ھەپەشەى ئەۋەشى كورد كە "ھىۋاى واىە كارەكە بەبى شەپەر خۋىنپىزى بىتە دى". بەراستى نازام ئەم خەفتا ھەزەر چەكدارە لەكۋى بۈۋن كاتىك كە ھەزەران پىشمەرگەى كورد سى سالى رەبەق شەپرىان دئى دىكتاتورىتى دەكرىۋى نىۋىۋن كورد كۆزەن ۋە مىۋن

و نیویك كورد دەر بەدەر کران؟ باشە کە کورد ئیستە ئەر ھەموو مافانە ی داوہ بە ترکمانەکان، کەچی سینان ئاغا لە ھەولێر دانیشتووہ و ئەر قسانە دەکا، ئەگەر کورد لەگەڵ سەددام ریکبکەوتنایە، سەددام دەیهیشت ترکمانیک سەر بەرز بکاتەوہ؟ بۆچی ئەر ھەشتا ساڵە دەولەتی عێراق ھەیە، کەچی رژیمی ترک تازە باسی "مافی ترکمان" دەکا؟ ئەمەیان "بەرە ی ترکمانی". ئەر جا ھەرچی سەید محەممەد باقیری حەکیمە، ئەر لەوتووێژیکیدا لەگەڵ رۆژنامە ی فارسیزمانی "جمھوری ئیسلامی" لەتاران لەرۆژی پینجشەممە ی 10/3 دا باسی وتووێژی خۆی کرد لەگەڵ ئەمریکا و گوئی: "ئیمە (لە ئەمریکا) پیچەوانە وەستانی خۆمان بەرامبەر جەنگی ئەمریکا دژی عێراق دەربری. . . ئیمە باوەرمان وایە کە رژیمی عێراق دەبی لەنیووجی، بەلام ھەر لەو کاتەشدا باوەرمان وایە کە بەرپرسیاریتی لەنیوێردنی رژیم دەکەوێتە سەر گەلی عێراق و نابێ ئەم لەنیوێردنە لەدەرەوہ بی".

ئیمە لێرەدا باواز لەو بەئین کە سەید دەیهوی بەچەکدارەکانی "بەدر" کە لەئێران پەنابەرن، رژیمی عێراق بگۆڕی و بیکاتە "ئیسلامی"، بەلام سەید لەوھامی پرسیاریکدا کە چ دەبیژی لەبارە ی ئەرەوہ کە "دوو حیزبی گەرە ی کوردی عێراق رەشنووسیکیان ئامادە کردوہ بۆ دامەزراندنی کۆماریک فیڈەرالی لەعێراقدا"، دەبیژی: "ئاگام لەم رەشنووسە نییە، پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق پیشنووسەکە ی دەرکردو ئیمەش لەگەڵ ئەرە ی فیڈەراسیۆنەرە قسەمانکرد، بەلام ئەر بە بەشکردنی عێراق بەدوو بەش رازینام. ئەگەر مەبەست لەیەکگرتنی فیڈەرالی ئەرە بی کە ھەموو خەلکی عێراق بگرتنەرە، ئەر دەبی گەلی عێراق لەو بارە یەرە باری سەرنجی خۆی دەربری".

بهكورتی، سەید ھەر لەئێستەوه دژی ئەوێه که باشووری کوردستان لەشیوێ کۆمارینکی فیدەرالییدا بێ. کهواته "بهری ترکمانی" و "مجلس اعلاى انقلاب اسلامى عراق" که ئەویان له ئەنقەرەو ئەمیان لەتارانە، بهپێی قسە نەستەقە ئەلمانییەکه دەجووڵێنەرە که دەبیژی: "نانی کى بخۆم سترانیژی ئەو کهسەم".!

دەمینێتەوه سەر ئەوێ، ئایا ئەمریکا لەم جەنگەدا چ رۆلێک بهکورد رەوا دەبینی، یان کورد خۆیان دەتوانن رۆلێکی وا بگێڕن که ئەگەر هاتوو نەشگەیشتنە ئامانجی خۆیان، هیچ نەبێ ئەوێ هەشیانە لەدەستیان نەچی؟ وەرامی ئەم پرسیارە زۆر زەحمەتە. ئەز خۆم لەو باوەڕەدام که کورد بهوێ حیزبجیزبێنەر شەری نیوخوێیهوه گەلێک دەرڤەتی باشیان لەدەست خۆیان داوه، دوژمنانیش خۆیان قایمکردووه، لەهەموو لایەکهوه بهگوێی کاربه دەستانی ناتوو ئەمریکادا دەخوینن که باوەڕ بهکورد نەکن. ھەر بۆ ئەمۆنە جەنەرال کلارک که لەسالی 1999دا ڤەرماندەى ھێزەکانى ناتۆ بوو لەجەنگی سربىدادو ئیستە خانەنشینە، بهپێی ھەواییک که ئەژانسى "فرانس پریس" بلۆیکردووه، ئەمریکای "ھۆشیار کردووه تەوه لەمەترسیی ئەوێ که لەکاتى جەنگدا پشت به ھێزە نیوچەییەکان، به تاییبەتی کورد ببەستى، چونکە ئەمانە باش رانەھێنراون بۆ جەنگ بەشیوێ نوێ دژی لەشکری عێراق که زۆر له لەشکری ئەفغانستان به ھێزترە". بهكورتی، "مەبەستى ئەوێه ئەمریکا کورد بخاتە پشتگوێ و پشت به لەشکری ترک ببەستى" که ئەندامى ناتۆیەو باش مەشقى پیکراوه". راستیەکهى باسى ئەوێش دەبیستری که پەیمانێکی نەینى لەنیوان ئەمریکاو دەولەتی ترک و ئیسرائیلدا ھەیه که پیکەوه پەلامارى عێراق و سووریاو ئێران بدن، ئەوجا لەبەر ئەوێ ئەمریکا لەم ولاتانەدا، تا سەر نامینێتەوه، ئەوا نیچیرەکه بەر دەولەتی ترک و ئیسرائیل

دەكەوى. ئەوان بۇ "تۆرانىستانى گەورە" لە "چىنەو تا يۇنان" و ئەمانىش بۇ "ئىسرائىلى گەورە" لە "فوراتەو تا نىل". كوردو غەرب و فارسىش دەست لە گۇنان دريژتر!!

شايانى باس ئەو دىيە لەم رۆژانەدا بارەكە وايلىھاتووە كەس سەر دەرناكا لىي. ھىندەك دەبيژن، سەددام ھەموو داخولزىيەكانى ئەنجومەنى ئاشتىي كۆمەلى نەتەو يەكگرتووەكان بۇ ريژدان بە پشكىنەرانى چەكى كۆمكۆز بۇ ھاتنە عىراق جىيەجىدەكاو شەر ھەلناگيرسى. ھىندەك دەبيژن، ئەمريكا بىگومان پەلامارى عىراق دەدا، بۇ ويئە بەريژ مەسوود بارزانى لەھەقەيڧىنىڭدا لەگەل رۆژنامەي "الحياة" گوتى: "ليداني رژیمی عیراق بېريارى لەسەر دراوہ. كەينى و چۆن، ئەو نازانم، بەلام كيشەي ليدان باسيكەو بېراوہتەو" (رۆژنامەي "الحياة" ژ/ 14446، 2002/10/8).

ئەز بەش بەبارى خۆم، باوەر ناکەم ئەمريكا ييەكان ھىندە سادە بن كە نەزانن لەولاتيكي وەك عىراقدا شاردنەوہي چەند لا بۆر (مختبر)ك بۇ بەرھەمەينانى چەكى كيميايى، يان بيؤلۆژى ھىندە گران بى كە چارە نەكرىو، پاش گەرانەوہي پشكىنەرانى بەدەستى قالا، سەر لەنوي دەستپينەكاتەوہ. لەگەل ئەوہش، ئەمريكا ئەوپۆ تەنيايەو دور نىيە لەبارى ناچارىيەو جارى بيەدنگ بى و پاش ھەلېژاردنى نوي لەئەمريكا سياست نەگۆپى. جا بۇ ئەوہي كوردەكە نەبى بە "كوردەكەي لە ھەردو جەژنان بوو" پيويستە راميارانى كورد بكەونە دەستپيشكەرى. ليژەدا پيشنيازيك دەخەمە پرو بۇ ليژدبوونەوہو وتوويژكردن لەسەرى:

چ دەبى ئەگەر پەرلەمانى كوردستان پاش تاوتۆكردنى ھەلومەرجى نيوخۆو دەرەوہي ولات، ئەم پيشنيازەي كە دەيكەم، لەگەل ئەمريكاو بەريتانىا باس بكاو بەريكەوتنىكي پەيماننامەيى كە ھەر سى لا دەرۆستى راگرتنى بن، بانگەوازيك دەرېكا بۇ سەددام كە خۆي و خيزان و

کەسوکارو دەستوپۆڤوهندی بێنە کوردستان و ئەمریکاو بەریتانیا گەرمەنتی
 ئەوە بدەن کە دەستنبەن بۆیان. ئەمەش بەرامبەر بەوەی سەددام لەبەردەم
 پەرلەمانی کوردستاندا داوای لێبوردن لە ئەتەوێ کورد بکاو هەر لەو
 کاتەشدا دەستەبەر ببێ بەوەی کە کۆمیتەیکە لە کوردستان دروستببێ بۆ
 پیکهوه نانی حکوومەتیکی کاتی کە هەڵبژاردنیکی دیموکراتانە
 لەباشووری کوردستان و عێراقدا بەسەرپەرشتیی کۆمەڵی ئەتەو
 یەگرتووکان ساز بکاو، هەتا باری ولات دادەمەزری و سیستمی نوێ
 جێی خۆی دەگری، هێزێکی سوپایی کە لەسەت هەزار پێشمەرگە
 پیکهاتبێ لەبەغدا جێگیر ببن بۆ پاراستنی حکوومەتی کاتی و بەدیھێنانی
 بریارەکانی کۆمەڵی ئەتەو یەگرتووکان و رێگرتن لەجەنگێکی تەپو
 هیشک سووتین و گۆڕینی رژیمی عێراق بەشیوازیکی ناشتی و
 بەرەستکردنی دەستدریژی دراوسییهکان بۆ سەر باشووری کوردستان و
 عێراق.

ئەز نازانم هەلۆیستی کوردو سەددام بەرامبەر ئەم پێشنیازە چۆن دەبێ.
 بەلام بێگومان کە شەڕ قەوماو سەددام و لەشکرەکە یەدەرفەتیان هینا
 دەستبکەنەو، ئەوا هەتا دەکوژین، زیانیکی یەکجار زۆر بەهەموو لایەک
 دەگەین. پاش ئەوەش ولاتیکی کاول بوو دەکەوێتە دەستی دراوسیانی
 ئەیار. خۆ ئەگەر سەددام نەکوژاو توانی دەرێز بێ، ئەوا پێی دەلێن
 "راکردو" و "هەلاتوو"، بەلام پەنابردنی سەددام بۆ کوردستان بەو شیوە
 مەرجە یەسەرەو بەسەمکرد، وەک ئەوە نییە کە سەددام پەنابباتە بەر
 دەولەتیکی عەرەب، یان ناەەرەب. لەهاتنی سەددام بە خۆی و مال و منداڵ
 و خەزم و کەسوکارییهو بۆ کوردستان، بەنیازی داخوازی لێبوردن و ژیان
 لە کوردستان تا ئەو رۆژە یەخوێ پێی خوش بێ، هیچ جۆرە
 سەرشۆڕییەکی تییدا نییە. ئەز تا ئەو هەندازەیە کورد دەناسم، لێی

دەبوورن. چۆنكە تائىستە لەگەلێك تاوان و خراپەكارى بوردوون. ھەر بۆ
نمۆنە نزار خەزرجىو وەفلىق سامەراىى لەپى كوردستانى
رزگار كراوەو روويانكرده ئوروپا. ژمارەىكى زۆرىش لەكاسرەكانى
بەعس ئىستە لە ھەولێرو سلیمانى و دەوك كارى دەستن.

ئەوجا ئەگەر كورد لەم تاقىكردنەو دەیدا سەركەوتووبن، ئەوا بەگەلێك
ئاواتى خۆيان دەگەن و ھەموو ئاشتیخوایكى ئەم جیھانەش
سوپاسبژێرى كورد دەبن و، چ دەبى ئەگەر ئەمەش تاقىبكەینەو. كورد
گوتوویانە: "كردوو پەشیمان بىت باشتەرە لە نەكردوو پەشیمان".

2002/10/10

میدیا، ژ 134، 2002/10/15

"کۆنفرانسی بەرھەڵستکارانی عێراقی" لەلەندەن

(2002/12/17-14)

خۆل و دۆیهك بوو بە دەستی كورد خۆی، كرا

بەسەری نەتەوێ كورددا

پاش نێزیکەی سالیك ھاتوچۆ و تووێژو چرپە چرپ و لیكتۆران و ناشتبوونەو و دیسانەو لیكتۆران، ئەوجا بە دەستیگەلی راستەوخۆی ئەمریکا، زۆربەی زۆری ئەوانە خۆیان بە بەرھەڵستکارانی رژیمی سەددام دەزانن، ھەلیاندا كە لەبرۆكسل (پێتەختی بەلجیکا) كۆببنەو بۆ باسی "دواوێژی عێراق دواي سەددام"، بەلام بەلجیکا رێینەدا پێیان، ئەوجا ناچار بوون لەلەندەن كۆببنەو، چونكە بەریتانیا تاكە وڵاتیکی ئەوروپاییە كە ھەلویستی بەرامبەر رژیمی عێراق وەك ھەلویستی ئەمریکایە. لەم كۆبوونەویەشدا، بێك لەبەرھەڵستکارانی عێراق بەشدار بوون، لەنێو ئەوانەدا، دوو زلحیزبە كوردییەكە (ینك و پەك) و "بزوتنەوێ ئیسلامیی كوردستانی عێراق"ی مەلا عەلی، ھەروەھا "ئەنجومەنی بالای شۆرشى ئیسلامیی لەعێراقدا" بەسەرکردەییەتی محەمەد باقیری حەكیم و، چەند دەستەییەكی دیکە وەك "بزوتنەوێ ویفاقی وەتەنی"ی ئەیاد عەللای، و "بزوتنەوێ شاخوازی دەستووری" بەسەرکردەیی شەریف عەلی ئیبنى حەسەین و، "كۆنگرەى نیشتمانی عێراق" بەسەرکردەیی ئەحمەد چەلەبی، كە ئەم چوارەى دواي لەگەڵ دوو زلحیزبە كوردییەكە بە "دەستەشەشكە" ناسراون و، ھەمووشیان ئەندامن لە "كۆنگرەى نیشتمانی عێراق"دا، بیجگە لەمانەش خەلیل زەلمای، وەك نوێنەری سەركۆماری ئەمریکا، جۆرج دەبلیو بوش، ئامادە بوو. "دەستەشەشكە" لەسەرەتارە و بەتەمابوون كە ھەر خۆیان

يېنە سىمىر گەۋرەي كۆنفرانسىكە لەگەل ژمارەيەك لەكەسانى بەسىمىر زارى "سىمىرەخۆۋ بى لايەن"، ئى لىراستىدا بەدىلى ئەم حىزب و ئەو حىزب ھەئىسوپاۋ، بەلام لەئەنجامى ئەۋەتە كە لەلايەنەكانى دىكەۋە گوشار خرايە سىمىريان، ناچار بوون دەرگە بىكەنەۋە بۇ ژمارەيەكى زۆر لەكۆمەل و حىزبۇلكەۋ ماستاۋكەرو كۆنە بەعسى و تۆرانى، تا ژمارەي بەشداران گەيشتە 370 كەسىك. بەقسەي ھىندەك لەرەخەنگران، كۆنفرانسىكە ھەم سەددام و عەلى حەسەن مەجىدو خەزەرەجى كەمبۇو.

لېږدا دەمەوى ئەمەلىي لەم كۆنفرانسەدا سەرنىجراكىش بو، بەتايىبەتى
لەبارەى كوردەمە، بەكورتى لەچەند خاىلىدا بىخەمە بەرچا، ئەگەرچى
خۆم بانگنەكرا بووم بۇ كۆنفرانسەكە، بەلام بەهوى دەزگەى راگەياندىنى
گىشتىبەمە، ئاگام لەرووداوەكانى نىو كۆنفرانسىش ھەيە:

1- ژماره يه کي زوړ که سانی سهر به خوی ناسراو باگنه کرابوون، هره ودها ژماره يه ک حيزب و کومه له ی عيراقی وه ک حيزبی ده وده ی ئيسلامی و حيزبی کومونيسي عيراق و حيزبی به عسی عهره بی (سهر به سووریا) هر چه نده بانگرا بوون، به لام هينديکيان به شداریيان نه کرد. هينديکيان به تايبه تی کومه له ئيسلامیيه کان - وه ک ده لاین - خویان له کونفرانسه که کيشايه وه. حيزبی کومونيسي کريکاري عيراق بانگنه کرابوون، هينده ک له نه دامه کانی هم حيزبه له بهر دهرگه ی شوینی کونفرانسه که ده ستیان کرد به خوپيشانندان لهدرئی کونفرانسه کهو به که يتوبه ينيکی نه مريکايی دايانه قه له م. نه ز بيو بچوونم له گه ل بيو بچوونی حيزبی کومونيسي کريکاري عيراق يه ک نييه، به لام که باسی دي موکراسی ده کری و که سانی وه ک وه فيق سامه پرايی کونه کاسه ليسی ده ستی سه دام و، سه نعان ناغای تورانی ده سه که لای رژیمی ترک، ده که نه ليژنه ی "التنسيق والمتابعة" وه، ده بوو نه وانيش بانگيرانايه، چونکه نه رانيش هه ن.

2- به‌شیکى ئەر كەسانەى كە گوايه "بى" لايەن"ن و، بۇ كۆنگره بانگىرابوون، لەوانە بوون كە ھەرچەندە خۇيان بەناحيزبى دەدەنە قەلەم، بەلام لە ھەلسوكەوتياندا ديارە كە لەددا سویند بەسەرى حيزبەكان دەخۆن. شايانى باسە، تاكە يەك كوردى رەخنەگر لەسیاسەتى حيزبەكانى كوردستان بانگەنەكرابوو و، يەك كوردى نەتەوهیى لەكۆنفرانسدا نەبوو.

بۇ وینە: يەك كەسى سەر بەكۆنگرهى نیشتمانیى كوردستان بانگەنەكرابوو. يەككى وەك خەباتكارى ناسراوى كورد، جەواد مەلا كە ھەر لەمنداڵیەره تانیستە بیوچان و بیھیچ چاومروانییەك بۇ كورد تیدەكۆشی، بانگەنەكرابوو، ئەمە لەكاتیكدا كە ھەزاران كوردی باشوور ھەن كە پشتگیری كۆنگرهى نیشتمانیى كوردستان دەكەن. ھاویری هیژا جەواد بەرپێكەوت چاوى بەسكرتیڤرەكەى شەریف عەلى، واتە، عەباس قەرەغۆلى كەوتبوو و پینیگوتبوو "بانگەنەكراوو ھەز دەكا بەشداریبكا وەك گۆنگر"، ئەویش گوتبوو "زۆر باشە" و "خیر انشاءالله" و نیوی جەوادى دابوو بە"لیژنەى تەكنیک" (اللجنة الفنية) كە بریتی بوو لەئەندامانى "یەكیتیو پارتی"، بەلام ئەوان جەوادیان بانگەنەكردبوو، ئەمەش لەپاداشی ئەودا كە جەواد چەند سالێك ھەولێ كۆژاندنەوهی شەری چەپەلی نیوان پارتیو یەكیتیو ئاشتكردنەوهیانیدا، ئەر شەره مالدۆرانكەرهی كە بەقسەى مام جەلال تەنێ 3000 كوردی تیدا كۆژا كە راستییەكەى لەو پترەو تانیستەش كەس باسی ئەو ناكە بەرپرسیاران و گوناھبارانى ئەر خوینەرێژیو كوردكۆژییە كێ بوون؟ دەبێ ئەوەش بلیم كە ھەر بەسایى ھەول و تەقەلای ھاویر جەوادەو بوو كە دۆزی ھەشت ھەزار بارزانییە بیسەرو شوینكراوەكان خرایە بەردەم كۆمەلى نەتەو یەكگرتووەكان و، كۆمەلى نەتەو یەكگرتووەكان، ھاویر جەوادیان بەتایبەتى بانگەردو مەسەلەكەیان لەگەل باسكردو خستیانە ئەجەندەو.

شایانی باسه، يەك دوو كەسى سەر بەرپبازی نەتەوهیى بانگراپوون، بەلام بانگیشتنەكه، يان وا درەنگ نیردرابوو بۆيان كە پێیاننەكری فریای كۆنفرانسەكه بکەون، يان بەرپكەوتنى لەوه پێش لەگەل دەولەتە دراوسیهكانى "هەریمی نەفرین" بۆ ئەوهی رینەدەن پێیان بەولتەكانیاندا تێپەرن، نەیاتوانی بەشدار بن، لەبەر ئەوه ئەوانیش ناچار بوون بەدەستى ئالا (بەتال) بگەرێنەوه شوینى خویان. بەلى.. ئەم كارو كردارە دزیوانەش نیۆدەنن "دیمۆكراسى". ئەوجا ئەگەر ئەمە سەرەتای "دیمۆكراسى" ی ئەم بەرپزانه بى، كە جارى هیشتا عێراق بەدەست سەددامەوهیه، ئەى ئەگەر عێراق كەوتە دەست ئەمانە، داخوازەنگ و تامى دیمۆكراسى چى ئى دى؟ كورد باشیان گوتوو "مانگ هەر سەر لەئیوارپۆ دەیارە".

سەیر ئەوهیه كە لەكاتێكدا هەلۆیستی زلحیزبەكان بەرامبەر بەكوردی پاڤژو تێكۆشەرو كەزەب شەوات (جگەر سووتاو) ئاوا دوژمنانەو ساختەكارانەیه، هەلۆیستیان بەرامبەر خەلكانى دیکە جوړیكى دیکەیه. هەر بۆ وینە: عەلیڕەزا نووری زانە كە یەكێكە لەهاوكارانى هەفتەنامەى فارسى "كیهان" كە سەر بەشاپەرستەكان و نەیارى رژیمی ئێرانەو لە نەندن دەردەچى، بێجگە لەوێش هەلۆیستی ئەم هەفتەنامەیه هەر لەكۆنەوه بەرامبەر بە كورد دوژمنانەیه، لەژمارە (936) ی 19-2002/12/25 دا لەبارەى كۆنفرانسەكهوه دەنووسى:

"هیندەك بەعەرەبى قسە دەكەن، چەند كەسیكیش بەكوردی، بەلام دەنگى فارسیزمانان لەهەموویان بەجۆشترە.. ئای چەند هەست بەشانازی دەكەم كاتیك دەبیتم كە زۆر كەس هەر لەكوردەكانەوه بگرە كە ئامادەبوونیان لەكۆنفرانسەكهدا بەرچاوه، تا دەگاتە شیعهكان، كە هەرچى چۆنێك بى، لەرەوتى میژوودا بەئێرانەوه بەستراون، بەفارسى قسە دەكەن.. " ئەوجا دەبیژى: كاتیك كە ئاغای جەلال تالەبانی لەنیوان پاسەوانان و ژمارەیهك

له به‌شداران و هم‌الگوزاراندا له‌كۆبوونه‌وه‌كه هاته دهری و له‌نیو ئه‌وه هم‌وو خه‌لكه‌دا ده‌ستی منی گرت و به‌هه‌موو لوتف و دلپاكییه‌کی كوردیی خۆیه‌وه گوتی: "با‌جینه په‌نایه‌كه‌وه كه‌مێك دهره‌ دل بكه‌ین، ماندوو بووم.. (ئه‌و ده‌مه) هیندێك له‌هه‌والگوزاره‌كان پێیان وابوو كه ئه‌ز له‌هینده‌ك نه‌ینی ناگادارم كه خه‌لكی دی ناگایان لێی نییه، بۆیه هه‌رچییه‌ك روویده‌دا، ده‌گه‌ران به‌دوای مندا، تا بزائن مه‌سه‌له‌ چیه‌..".

شایانی باسه، ئه‌م كرده‌وه‌یه له‌كاتێكه‌دا به‌ سهر‌كرده‌كانی "ینك" زوو زوو سه‌ری مه‌لاكانی ئێران ده‌ده‌ن و له‌سه‌لیمانی كۆبوونه‌وه‌ی گه‌وره‌ گه‌وره‌ رێكه‌ده‌خه‌ن بۆ یادی سال‌پوژی مردنی خومه‌ی‌زی و به‌دریژایی روژ، په‌سنی "چاكه‌ی خومه‌ینی به‌سه‌ر كورده‌وه" ده‌ده‌ن. ئه‌مه‌ش ئه‌و سیاسه‌تیه‌ كه جاریكیان روژنامه‌نووسی لوبنانی (حازم صاغیه) له‌روژنامه‌ی "الحياة" دا به‌وپه‌ری گالته‌پێكه‌ردنه‌وه‌ نووسی بووی: "لكل مقام مقال".

3- له‌كۆنفرانسه‌دا باسی "فیده‌رالیزم" كراو، به‌یارده‌ی كه‌ عێراقی دوا‌ی سه‌ددام، عێراقی‌کی فیده‌رالی بی، به‌لام به‌یاری به‌یاری باس له‌وه نه‌كرا كه شیوه‌ی ئه‌و "فیده‌رالیزم" ه‌ چۆن چۆنی بی. فیده‌رالیزم، وه‌ك له‌گه‌لێك له‌گوتارو سه‌میناره‌كانی خۆمدا باسه‌م‌كردوه، سیسته‌مێکی سنوور دیار نییه، به‌لكو جو‌ری زۆره. ته‌نانه‌ت دابه‌ش‌كردنی ولاتێك به‌سه‌ر چه‌ند ستانیكه‌دا (لیوا) و دانی مافی به‌ریوه‌بردنی هینده‌ك كاروباری ساده‌ی به‌ریوه‌به‌ریتی به‌ هه‌ر ستانێك له‌و ستانانه (وه‌ك عێراقی سه‌رده‌می شایه‌تی)، ئه‌وه‌ش هه‌ر جو‌ره فیده‌رالیزمێكه، كۆماره‌كانی یه‌كێتی سۆقیه‌تی دوا به‌راو، جو‌ره فیده‌رالیزمێك بوون، یوگۆسلافيای سه‌رده‌می تیتو و چيكۆسلافاکیای پێش جیا‌بوونه‌وه‌ی چیه‌كه‌كان و سلوفاكه‌كان له‌یه‌ك، جو‌ری‌کی ديه‌كه‌ بوون، ئه‌لمانیای ئه‌مریكا هه‌ریه‌كه‌یان جو‌ره فیده‌رالیزمێكه‌ كه له‌یه‌كناچن. ئیسپانیای پاكستانیش هه‌ریه‌كه‌یان

جۆزىكى دىكەيە لەبارى سىستەمى فېدەراتىۋىزىم. كەۋاتە، فېدەراتىۋىزىم پىۋەندىي بەجۆرى رىككەۋتەۋە ھەيە لەنئىۋان دەسەلاتى نىۋەندىۋ دەسەلاتى ھەيىمىدا. ئەۋجا لەكاتىكدا كە رادەي ئەۋ دەسەلاتە، سىۋورى ئەۋ خاكەي كە ئەۋ دەسەلاتە دەيگىرەتەۋە، ھەر لەئىستەۋە بۇ باشۋورى كوردستان دىيارىنەكەي، كار بخرىتە پاش روۋخانى سەددام و، بېياردان لەسەر ئەۋەش بەگشەتپىسى ھەمو "گەلانى عىراق" بى، نەك بەدەستى كورد خۆي بى، ئەۋا با ھەر لەئەۋرەۋە "فاتىحا"ى "فېدەراتىۋىزىم" بخوئىن و، وا گەپراينەۋە سەر سىۋورى سىۋورى بەدەستەۋە.

ۋادىارە مېژوۋ دوۋبارە دەيىتەۋە، كاتى خۆشى (سەرەتاي سالى 1970) كە چەند كۆنە زوپناژەنىكى رېژىمى تىۋورىستى سۆڧىت، ۋەك "قەسكەر"ى شۆرشى ئەيلىۋول، كەۋتە ۋەتوۋىژ لەگەل رېژىمى بەعسى لەبەغدا، ئەۋەبوۋ نەباسى كەركوك و نەباسى گويپو مەخمۇرو مووسل و خانەقەين و كووت و، نە باسى فەيلىيەكانيان لەگەل بەعسىيەكان بىرئىرانەۋە، ھەرەھا "نويىنەرى شۆرش" پىيان لەسەر ئەۋەش دانەگرت كە عىراق بەشەك نىيە لەنەتەۋەي ەمەب و، دەبى دەستۋورى عىراق بگۆپدرى، بەلكو كارەكەيان بەنيۋە ناتەۋاۋى بەجىيەشت و، ھىنانەدى "ئۆتۈنۈمى"يەكەشىيان خستە پاش چۋار سال. ئەنجامى ئەم "دەمخولى"يەي "نويىنەرانى شۆرشى كورد" ئەۋ ھەرسە گەۋرەيە بوۋ كە توۋشى شۆرش و، ئەۋ چارە پەشەيە بوۋ كە توۋشى نەتەۋەي كورد بوۋ. ۋادىارە چارەنوۋسى كورد ھەر ئەۋەيە كە ھەموو جارىك و، پاش ئەم ھەموو قوربانىيە، ۋەك "كورتانەكەي جەجال" سەر لەنۋى بىدۋورىتەۋە، بەلام داخى گەۋرە ئەۋەيە ئەۋ "كورتانە" ھەموو جارىك بەدەستى دەستۋىشتۋان دەپىرنىۋ بەدەستى رەشۋوپوت و ھەژلارن و ژنانى لىقەۋماۋى كورد دەۋورىتەۋە. ئەمەش ئەگەر بىتۋ ئەۋ "كورتانە" ئەمجارە جىي دەزىلىدانى پىۋە مابى.

4-حیزب و کۆمەڵ و سیاسەتکارانی کورد، پاش رێککەوتنی 11ی مارتی 1970 کەوتنە چەپلەپڕیزان بۆ ئەو رێککەوتنە کە بەسەر سەرکێردەیی شۆرش، بەهەشتی مەلا مستەفای بارزانییدا سەپیندرا. تاکە رێکخراویکی کورد کە گومانی خۆی بەرامبەر بەو رێککەوتنە خستەپروو "یەکییتی نەتەوەییی خوێندکارانی کورد لەئەوروپا" (نوکیسە) NUKSE بوو کە لەپۆژنامەکەیدا "کوردستان ئینفۆرماسیۆن" لێیدا. ئەو رۆژنامەیە بەزمانی ئەلمانی و بەسەرنووسەریی هاویری خەباتکار، هەندازیار بروسک ئیبراھیم دەرەدەچوو. وەک گوتم، ئەنجامی رێککەوتنەکەی 11 مارتی حەفتا، دیمان چۆن بوو. نیستەش مەروۇفی هەلمەتەکاسەو حیزبەحزینیەکەر کەوتۆونەتە هاشەو هوشەو هەلدانی ئەنجامە "باشەکان" ی ئەم کۆنفرانسیسی لەندەن. خۆ ئەگەر بەهۆردی لێکبەدەینەو، ژێرکەوتنیکی گەورەیه بۆ کوردو سەرکەوتنیکی گەورەیه بۆ تۆرانیزم و داگیرکەرازی کوردستان، چۆنکە ئەگەر ئەمریکا پەلاماری عێراق بدا، دیارە وەک ئەمریکاییەکان خۆشیان دەبیژن، سەیرانیکی نابێ، نە بۆ ئەمریکاو نە بۆ کوردو نە بۆ خەڵکی عێراق، بەلام تەرك دەبنە ئاغای باشووری کوردستان. ئەوەتە سەفیری ئەمریکا لەئەنقەرە بەئاشکرا گوتی: "ئەمریکا رێنادا بەکورد کە لەباکووری عێراقدا دەوڵەتیکی کوردی دروستبەکن، رێنادا بەکورد کەركوك بخەنە سەر هەریە ئۆتۆنۆمیەکیانەو. تەركمانەکانی کەركوك کە زۆرینەیی خەڵکی کەركوكن (ئاوا)، مافیان دەپاریزێ و لەحکومەتی نیوەندییدا دەسەلاتیان دەبێ. ئەوتی کەركوك بەدەست حکومەتی نیوەندییەو دەبێ، عێراق یەک دەوڵەتی یەکتا دەبێ و کورد لەنیو عێراقدا دەمیننەو". (ئەم قسانە لەرادیوی "العراق الحر"ەو، کە رادیویەکی بەپارەیی ئەمریکا دەچێ بەرپۆ، بەهۆی پەیاننێرەکیەو

لەئەنقەرە كە تركمانىكەو نىويانناو "جان لوتفى" لەرۆژى 12/21 دا بلاو كرايمە.

ئەوجا ئىستە ئەگەر كەركووكى كوردستان، سەددام بىكا بەعەرەبستان، يان رژیمنى ترك و سەنعان ئاغای دەسكەلاى ترك بىكەنە تۆرانستان، جياوازی بۆ كورد چىيە؟ كورد باشيان گوتووە: "بۆ كوردی هەزار، چ گورگ و چ سولر!". شایانی باسە، يەكێك لەبەريارهكانى كۆنفرانسی لەندەن ئەوەیە كە "بەرژەوهندیى دەولەتەكانى دراوسیى عێراق"، واتە بەرژەوهندیى دەولەتانی ترك و فارس و عەرەب بپاریزدى، باشە پاراستنى ئەم بەرژەوهندییه لەسەر حسیبى كى دەبى بىجگە لەكورد؟

5- نوینەرانى دوو زلحیزبە كوردییەكە، چەند جار لە كۆنفرانسیكەدا گوتیان "كورد دەولەتى ناوی و هیچ كوردیك نییه بێر لە دەولەتى كوردی بكاتەوه". ئەم قسەیهش لەهەموو شوێنێك بەبۆنەو بى بۆنە دەكەن. ئەمەش بەلگەیهكى بەهێزە بۆ ئەوەی كە ئەوان باوەریان بە دیمۆكراسى نییه، چونكە ئەوان تەنى مافى ئەوەیان هەیه بەنیوى حیزبى خۆیانەوه قسە بكەن، ئەك بەنیوى ئەتەوهی كورد، يان خەلكى باشوورى كوردستان، يان خەلكى "هەریمی ئەفرین" هە. ئەگەر دەفەرموون "كورد دەولەتیان ناوی" و دەیانەوی پاش یانزە سال سەربەستى و جیابوونەوه لەرژیمی دەستوەشینی عێراق، جارىكى دى بچنەوه نێو قەفەسە هاسنینەكەى عێراق، دەبا بفرموون گشتپرسییهكى ئازاد لەو هەریمەدا داخۆيانیبكەن، تابزانین خەلكى ئەو هەریمە چیاندهوی. چەند جار ئەم گشتپرسییه لەلایەن كۆنگرەى نیشتمانیى كوردستانەوه داواكراوه، بەلام لەلایەن زلحیزبەكانەوه گۆینەدراوه پێى و، ئەوەش بەلگەیهكە بۆ ئەوەی كە باوەریان بە دیمۆكراسى نییه، بەلكۆ خۆسەپاندن لەپێى دەستدریژی میلیشیا چەكدارەكانیانەوه.

ئەز بەش بەبارى خۇم، باومر ناكەم كوردى "ھەريىمى نەفەرين" بىيانەمى
 بچنەمە نىو ئەم قەفەسە، چۈنكە ھىچ گەرەنتىيەك نىيە كە جارىكى دىو،
 چەند جارى دى، كورد ئەنفال نەكرىنەمەو خاكەكەيان نەكرىتە ەمرەبستان
 و گەلكوژى نەكرى لىيان. ئەم "يەكىتتىى عىراق"ەى كە زلحيزبەكان
 شانازىدەكەن پىئودى، ھۆى بنچىنەيى ھەموو جۆرە كۆپرەوھىيەكە كە
 ھەفتا سالىكە لەلايەن دەولەتى عىراقەو بەسەر كوردى باشوور ھىئراوہ،
 ئەوہش ھەر پىئوھندىى بەرژىمى بەعسەو نىيە. بەعەرەبكردى كەركووك،
 لەسەردەمى شاىەتتىيەو دەستىپىكرد، كاتىك رژىمى شاىەتتىى ەمرەبى
 ھىئايە ھەريجەو نىوچەى بارزانى بۆمبابارانكردو چولر ئەفسەرى كوردى
 لەسىدارەداو شىخ مەحمودى شاى كوردستانى بەمردوويتى دايە
 بەرگوللە، لەكاتى بەخاك سپاردنىدا لەلايەن جەماوهرى كوردەوہ. رژىمى
 قاسم بوو كە لە1961ەوہ تاروژى كوشتنى بەدەستى بەعسىيەكان و
 ناسرىيەكان (1963/2/8) لەشكرەكەى و جاشەكانى لەكوردستاندا
 كوردىاندەكوشت. ئىمە ئەمانەمان لەبىر نەچووەتەوہ. عىراق دەولەتتىكى
 دەستكردى بەرىتانىايە، تەنانەت وەزىرى دەرەوہى بەرىتانىا جاك سترۆ،
 ماوہىەك لەمەوبەر دانى بەوہدانا كە دروستكردى عىراق ھەلەيەك بووہ،
 دەولەتەكەى وى كردوويەتى، بەلام زلحيزبەكانى كورد ئەم "ھەلە"يە، كە
 لەراستىدا تاوانىكى گەرەيە، بەپىرۆز دادەنن.

6- ھىچ دەولەتتىكى ەمرەبى، بىجگە لەكويت، نوينەرى خۆى نەناردبوو بۆ
 كۇنفرانسەكە. كوئيتىش لەبەر ئەوہ نوينەرىكى ناردبوو، چۈنكە سەددام،
 چەند رۇژىك بەر لەبەستنى كۇنفرانسەكە ھەپەشەى لەكويت كردو، خەلكى
 كوئيتى ھاندا كە دەستبەوشىنن لەكاربەدەستانى ھكۆومەتەكەيان و،
 ئۇبالى پەلاماردانە سەر كوئيتى خستە ئەستۆى ھكۆومەتى كوئيت،
 ئاشكرايە ھەموو دەولەتە ەمرەبىيەكان (كوئيتىش لەنىو ئەوانەدا) عىراق

بەولاتى غەرب دىۋاننى، لەدڭى ئەۋەن كە كورد ھېچ جۈرە ھەرىمىكى
 بىكەيتتە دەست، تا ھەرمەنۋايسى بەسەرۋە بىكا. ھەمويان باسى
 "يەكەيتتى خاكى عىراق" و "دەۋلەتى عىراق" و "گەلى عىراق" و
 "ھكۈمەتى عىراق" دەكەن و، يىجگە لەكۈيت (ئەۋىش پاش ھەپەشەى
 سەددام)، ھەمويان لەگەل ئەۋەن كە سەددام بىمىنى، ئەمىرىكا
 دەستەۋەشىنى لىنى و، ھىندىكىشىيان ۋەك سەركردەى يەمەن، غەلى
 عەبدوللا سالىح، بەئاشكرا دەبىژى "سەددام بوۋە بەنىشانە (رمى) عىراق
 و گەلەكەى" و، ھەروەھا گوتى "دەبى كۈمەلەى دەۋلەتە غەربەكان" بەيەك
 دەنگ بىژن "ئامانەۋى پەلامار بىرەتتە سەر عىراق"، "ئامانەۋى
 دەۋلەتۈچكە دروستىبى" (كە ديارە مەبەست لەدەۋلەتۈچكە كوردستانە).

7-ئامادەبۈۋىنى نوڭنەرى جۈرچ دەبلىو بوش، واتە دوكتۇر خەلىل زەلمەى
 لەكۈنفرانسەكەدا، ھەلىكى زۆر باش بوۋ بۇ زەلحىزبە كوردىيەكان كە
 ھىندەك شتى زۆر گىرنگ كە لەتارىكىدان رۈشەنكۈرۈنەۋە، بۇ وڭنە: ئايە
 ئەمىرىكا گەرەنتى دەدا بەكورد كە لەشكىرى ترك نەيەتە باشۋورى
 كوردستانەۋە، لەكاتىكدا كە ئەمىرىكا پەلامارى عىراق بدا؟ ئايە ئەمىرىكا
 ئامادەىە رى بەدەۋلەتى ترك نەدا، دەستبىخاتە كاروبارى نىۋخۈيىى
 عىراقەۋە؟ ئايە ئەمىرىكا چ دەۋرىك دەدا بەكورد لەكاتى پەلاماردانى
 عىراقدا؟ ئايە ئەمىرىكا ئامادەىە بەر لەپەلاماردانى عىراق، خەلىكى
 باشۋورى كوردستان رەخت (تەھىز) بىكا بە دەمامۇك (كەمامە) و دەۋرى دڭى
 نەخۈشىيەكان (ۋەك ئاۋلەۋ گرانەتى و رەشەگرانەتى و.. ھتد) چەكى
 مۇدىرن بدا بەچەكدارەكانى كورد، پەناگەيان بۇ ئامادە بىكا بۇ
 خۈشاردەنەۋە لەكاتى جەنگدا؟ كە ئەمانە تائىستە ھىچيان نەكراون و
 نەكرەنيان دەبىتتە ھۈى قىركردنى ھەزاران و سەت ھەزاران كەس لەكاتى
 جەنگدا. ئاشكرايە كەسىك لەحىزىيەكان دەمى ھەلنەچىرا پىرسىياريكى

وابکا. ئەوجا ئەگەر لەشکری ترک، یان تۆرائییەکانی دەسکەلای لەنیو ترکمانەکاندا بکەوێت کۆشتاری کورد، ئەوا زۆر دور دێتە بەرچاو کە ئەمریکا لەوێدا دژی ترک بوەستی. ئەوەتە سالانی سالا لەشکری ترک لەباکووری کوردستاندا کورد داکوژی بەنیوی "بەرەرمەکانی جیاپوونەخولزی"یەو ئەمریکاش لەهەموو باریکدا هەر لەسەر ترک دەکاتەو. شایانی باسە لەمۆژانەدا لەئەوروپا باسی فلیمیکی بەلگەدار (وئانقی) داکوژی کە رۆژنامەوانی ئیرلەندەیی جیمی دوران JaimieDoran لەئەفغانستان گرتوویەتی و ئەو پێشاندەدا کە سەربازانی ئەمریکایی ئاگیان لەو هەیه کە هەزاران دیلی تالیبەنەکان لەلایەن رەشید دۆستەمی هەفالبەندی ئەمریکاوە کوژراون. ئەم دیلانە لەمانگی نۆفەمبەری 2001دا، هیندیکیان لەکاتی گواستنەوێاندا بۆ گرتووخانە لەپێردن و، ئەوانی دیکەش گوللەباران کران و، هەمووشیان پێکەو لەگۆرستانیکدا کران بەژێر خۆلەو بەبەرچاوی سەربازانی ئەمریکاوە. ئەم فلیمە لەلایەن تەلەفزیونی ARDی ئەلمانییەو رۆژی 12/16 و کاتی 21:55 پێشەندرا. ئەگەرچی ئەمریکییەکان گوتیان ئەمە درۆیە بوختانە، بەلام ئەو فلیمە شتیکە هەیه. شایانی باسە کە رەشید دۆستوم ترکی ئۆزبەکییەو لەلایەن رژیمی ترکەو یارمەتیدراوەوە دەدری. هەر لەم رۆژانەدا، ئەحمەد چەلبی لەئەنقەرەیی دەیهوی لەشکری ترک بباتە باشووری کوردستانەو بە پشتگیری لەشکری ترک بپێتە سەرکۆماری عێراق، ئەو لەکاتیکدا کە سیاسەتکاران و کاربەدەستانی کورد، بەدەم دژی هاتنی لەشکری ترکان بۆ باشوور، بەلام مام جەلال دەبیژی "دژی ئەو نییە لەشکری ترک لەسنووری پەیمانیکی نیو ئەتەویددا بکشیته عێراقەو"، چونکە "ترکیا" بەقسەیی مام جەلال "دەولەتیکی دۆستە". سەیر ئەو هەیه لەشکری ئیسرائیلیش دەیهوی لەگەڵ لەشکری ترک بەشداریکا بۆ "بەرەرمەکانی

تېئورىزمى ئىسلامى" و "جىابوونەمەخولازىسى كورد" لە "باكوورى
غىراقدا".

8- لەكوئىفرانسەكەدا باسى مافى ژن و رۆلى ژن و دولپۇژى ژن
لەكۆمەلگەى كوردستان و غىراقدا بەشىۋەيەك نەكرا كە ئەمە دەربخا كە
كۆمەلگەى دولپۇژى پاش سەددام، ھەر كۆمەلگەى پىياو نابى، بەلكو
كۆمەلگەى ژن و پىياو دەبى. ئەمەش پەلەيەكى رەشە بەنىۋچەوانى ھەموو
ئەوانەمە كە كۆئىفرانسەكەيان بەرپۆەبەرد.

9- لەكوئىفرانسەكەدا باسى ئەمە تاوانانە كرا كە لەلايەن رۆئىمى غىراقەمە
بەرامبەر بەگەلى كوردو غىراقىيەكان كراوە، بەلام ھىچ لىژنەيەك پىكئەمىئىرا
بۇ دواكەوتنى نەخشەى دانى ئەمە تاوانبارانە بەدادگەيەكى نۆۋدەمۆلەتان.
دىيارە ئەمەش لەكەسانىك چاۋمەروانناكرى كە شايەتى بەدن بۇ نزار
خەزەجى كە "ئاگائى لەگەلكۆژىسى كورد نەبۋە و" ۋەففىق سامەرايى "بە
"دۆستى خۇيان" بزانن و بىخەنە لىژنەى "تنسىق و متابە" ۋە، ھەروەھا
باسى ئەمە كارگەم دەزگە ئەوروپايىيانەش نەكرا، كە لەدروسىتكردىنى چەكى
كۆمەلكۆژدا يارمەتىسى سەدداميان داۋە. بەپىيى ئەمە بەلگەنامانەى كە
رۆئىمى سەددام ئاردوۋىتتى بۇ كۆمەللى نەتەمە يەكگرتوۋەكان، (80)
كارگەى ئەلمانى لەم يارمەتيدانەدا بەشدار بوون. نوۋىنەرانى زلحىزبەكان
زوو زوو دەچنە لاي كاربەدەستانى ئەلمانىا، بەلام ھىچ كامىكىيان ئەمەيان
بەخەيالدا نايەت يارمەتىسى سەتان كۆلەلورى چەكى كۆمەلكۆژ بەدن بەمەى
پارىزەر (محامى) رابگرن بۇيان و كىشەكە بگەيەننە دادگەم، داۋاى
قەرەبوو كىردىنى ئەمە زىيانە بكەن كە لەكورد كەوتوۋە. دىيارە مردوۋەكان
زىندوۋ ناكىرنەمە، بەلام ئەلمانىا دەتوانى بەرامبەر بەمە زانستگەيەكى
تەكنىكى لەكوردستاندا دابەمەزىننىۋ بودجەى تايبەتى بېرپۆتەمە بۇى تا
25 سال و، ھەموو سالىك ھەتا دە سال، سەت خويىندكارى كورد

لەزانستگەکانی ئەلمانیا دا وەربگرێ بۆ خۆیندن بە پارە ی دەرلەتی
ئەلمانیا و پارە یەکی باش بدا بە کۆلەوارەکان و کەسوکاری کۆژاوەکان.
یەکییتی و پارتی هەردووکیان لە ئەلمانیا نوێنەریان هەیە، ئەرێ بەراستی
ئەوانە چ دەکەن؟

ئە لەم رۆژانە دا کە لەشکری ئەمریکا بە هە قەلبەندی تی رژی می ترک خۆی
تەیار دەکا بۆ پەلاماردانی عێراق لەرێی باشووری کوردستان و کۆیتەوه،
زستانی ش و لەبەر دەرگە بە خۆی و سەهۆلبەندان ییەوه، مەترسیی ئەوه
هە یە کە کۆمکوزییە ک و گەلەرەویکی دیکە بە سەر کورد دا بسەپینری.
خەلکی سادە هەموو چاوەروانی ئەوه یان دە کرد کە کۆنفرانسی لەندەن،
هیچ نەبی، پێ و شوین دابنی بۆ کە مکردنەوه ی ئەو مەترسییە و مسۆگەر
کردنی دوا پۆژیکی خۆش بۆ ئەوانە ی لە دەم گورگی هاری جەنگ رزگاریان
دەبی، بە لām بە داخەرە کۆنفرانسی "بەرەلستکارانی عێراقی" لە لەندەن،
وە ک لە لایەن مەو فی کارزانەوه پێشبینی دە کرا، خۆل و دۆیە ک بوو،
بە دەستی کورد خۆی، کرا بە سەر نەتەوه ی کورد دا. ئاھوارامز دا نەتەوه ی
کورد و کوردستان بپاریزی.

بەرلین 2002/12/22

میدیا، ژ 139، 2003/1/1

((ئەي گەلى رووت و برسى، لە زۆرداران نەترسى،

بىژە بەخاوەن كورسى، رى چۆلكەن بۆ گشتپرسى))

لەژمارە (139)ى رۆژى 2003/1/1ى "مىديا"دا باسى كۆنفرانسى لەندەنم كرد كە بەرھەڵستكارانى عىراقى بە پشتگيرىيى دوو زلحيزبە كوردىيەكە سازيانكرد. ھەروەھا ئەنجامە زيانبارەكانىشيم بپەردە خستە بەرچاوە. شايانى باسە، ھىشتا چلەى كۆنفرانس تىنەپەريو، ئەو تا لە گەليەك لاوھ دەنگى ناپرمزايى و رەخنەگرتن لەكۆنفرانس بەرزبووھتەوھ. كورت و كرمانجى، نە ئەو لايەنەنەى كە دوو زلحيزبە كوردىيەكە دەيانويست رازىيانبكەن، رازىبوون، و نە بۆ دواپۆژى كوردىش خالىكى ئەرینى (ايجابى) خرايە سەر كاغەز كە مافى كورد، راستپەرھان و بىگريوگۆل، جىگىر بكا.

كۆنفرانسى لەندەن بە پاشگەزبوونەوھى دوو زلحيزبەكەو دەستھەلگرتنيان (تەنازل) لە چەند داخولزىيەكى بنچينەيى كورد، كەوتە سەر پى، وەك بەرپز سامى عەبدولرەحمان ئازايانە دانپيێدانا. تاكە بابەتيەك كە پێوھنديى بەكوردەوھ ھەبوو، خالى "فیدمراسیۆن" بوو، كە لەكۆنفرانسەكەدا، بە "ئارەزووى دۆل و ئاواتى كورد" دانرا، و كۆنفرانس "ريزى خوێ" بەرامبەر دەرپى، نەك بە مافىكى رەواى كورد كە بەرھەڵستكارانى عىراقى "پەسند"يان كردبى و دەستەبەربووبن بەوھى لەدەستوورى ھەميشەيى عىراقى پاش سەددامدا بىچەسپيێن. سەير ئەوھى لەنيو بەشدارانى كۆنفرانسدا، كەسانى واى تیدا ھەبوون كە قانوونيان خویندووھ، وەك بەريزان دوكتۆر نورى تالەبانی و مام جەلال تالەبانی، كە ديارە دەرزان كە "ريزگرتن" و "پەسند كردن" (قبول) لەبارى قانوونىيەوھ زەوى و ئاسمان دوورن لەيەكەوھ. بىجگە لەمەش سپاردنى مافىكى واى كورد، بەدەنگى

سەرجهمی دانیشتووانی عێراق که زۆربهیان ناکوردن، ئەنجامهکهی هەر لهئێستوه دیاره که ناهومییدی و رهنجهرۆیه.

ئهوێ راستی بێ، ئییه لهسهردهمی کدا دهژین که کۆمهلهگی کوردهواری تووشی سهرلیشیوانیکی یهکجار خراپکراوه. لهلایهکهوه، بهدهم هاوار دهکهین لهدهست ئەنفال و چهکی کیمیایی و بهعهربهکردنی کوردستان، کهچی لهلایهکی دیکهوه، رۆژی لهدایکبوونی ئه هیزه خوینهریزه تاوانبار دهکهین بهجێژن که دهواری سهرهکی گێراوه دهگێڕێ لهداگیرکردنی باشووری کوردستان و کوژاندنهوهی ههموو شۆرشهکانی کوردو ئەنفالکردن و بهعهربهکردنی کوردستان و بهکارهێنانی چهکی کیمیایی و کوشتنی زارۆی کوردو سوکایهتیکردن بهره شوپروتی کوردو دهستدریژی بۆ نامووسی ژنانی کورد، لهههش پتر دهبینه شایهت و پارێزهر (محامی)ی سهرکردهی سوپای عێراق "نزار خهزرجی" و پاکانه دهکهین بۆی و دهبیژین "ئاگای لهئهنفال و بهکارهێنانی چهکی کیمیایی نهبووه".

لهلایهکهوه، باسی سهربهستی رادهبرین و دیموکراسی دهکهین و، لهلایهکی دیکهوه، زۆر بهسهختی دهچین بهگژ خویندکارانی زانستگهدا که داوای بچووکترین مافی خۆیاندهکهن، وهک که لکوههگرتن له کۆمپیوتهر و سنووردانان بۆ ئه مامۆستایانهی که کۆنه بهعسی بوون و، لابردنی هێندهک نهڕیتی دهواری بهرد، وهک دوورخستنهوهی خویندکارانی کۆپو کچ لهیهک و، دوانه خستنی مانگانهی خویندکاران.

لهلایهکهوه، باسی پاراستنی فهرهنگ و ئاسهواره میژووییهکانی کوردستان دهکهین، بهلام خانه سووتاری سلیمانی که شوینهواری دهولهتی بابانه دهپووخین، باسی مافی ژنان دهکهین، بهلام بههروێ نیوهرۆ ژنان دهکوژین و لهسهریان ههڵندهین، باسی مافی ههژارو رووته

دەكەين، بەلام خۇپىنشاندانى ھىمانەى خاۋەن گالىسكە (عەرەبانچى)كانى
 سلىمانى بەپەپەرى توندوتىژىيەۋە سەركوت دەكەين.
 لەلەيەكەۋە، باسى راى گشتىي گەل دەكەين و لەلەيەكى دىكەشەۋە،
 رووناكەينە گەل لەرىي دەنگوهرگرتنىكى گشتىيەۋە، تابزانىن خەلكى
 ھەرىمى نەفەرىن لەم رۆژە نازكە چەۋ پەردا چىياندەۋى، پەرلەمانىكەمان
 ھەيە شەش سالە ۋەك ئىنگلىزەكان دەبىژن "ئىكسپاير" بوۋە، كەچى
 ھەلبىزلاردىكى نوئى ناكەينەۋە، تابزانىن جەماۋەرى گەل، كىيان بەدلە بۇ
 پەرلەمانى تازە.

لەلەيەكەۋە، ھەزار سوئند دەخوئىن كە جارىكى دىكە شەپ بەيەكدى
 نافروشىن و تفونەحەت لەھەموو تىكەربوونىكى نىوخوئى دەكەين،
 كەچى ھەتا ئىستەش مىلىشىياكانمان نەكردوۋە بە لەشكرىكى يەكگرتوۋ
 بەسەركردەيى جەنەرالىكى سەربەخوئى نەتەۋەيى.

لەلەيەكەۋە، باسى دەستوورى بىنچىنەيى كوردستان دەكەين، كەچى
 تائىستەش، دوو حكومەتەمان ھەيە نوئىنەرانى ھەردوۋلا لەدەرەۋەى
 ۋلات ھەريەكە بەنىۋى زەلحىزىيەكەۋە قسە دەكا، نەك بەنىۋى حكومەتى
 كوردستانەۋە، كەچى گەلەيش دەكەين كە بىگەنە داننانى پىماندا.

باسى كوردو كوردستان و زۆردارىي رىژىمى بەعس دەكەين، كەچى
 پەرتۈكى قوتابخانەكانمان ھى سەردەمى سەددامىن و، زۆريان ۋىنەكەى
 سەدداميان پىۋەيەۋ، ھىندەك لەو پەرتۈكانە بۇ مندالى عەرەب نووسراۋن،
 كەچى دەكرىن بەگەروۋى مندالى كورددا.

يانزە سالە حكومەتىن، كەچى تائىستە پۈستەيەكەمان بۇ دەرەۋە نىيە. ھەتا
 ئىستە نەمانتوانىۋە كۆمەلى نەتەۋە يەكگرتوۋەكان و، تەنەتە دەۋلەتى
 نەمىركاۋ بەرىتانىا كە لەگەلىك روۋەۋە بەرژەۋەندىيان لەگەل بەرژەۋەندىي
 نەۋەپۇى كورد يەكدەگرىتەۋە، دابىنبەكەين، رىي پۈستەيەكى دەرەۋە بكنەۋە
 بۇمان و فەگەيەك لەكوردستاندا دابمەزرىن.

ئالەم رۆژەدا كە ئەمەرىكاو بەرىتانيا ھەتا ھەندازە يەك دۆست و دوژمنى خۆيان ناسىيەو سەنگ و سووكى "ھەقالبەندەكان"ى خۆيان لەرۆژى تەنگانەدا، كىشاو، باشتەر نەبوو لەباتى ئەوھى كۆنفرانسى لەندەن بكەينە دوانگەيەك بۆ ئەوھى لەھەموو جىھاندا بڵايبكەينەو كە كورد ئەم سەربەستىيەى ئەوېرۆ لەكوردستاندا ھەيانە، نايانەوئى، لەعەرەبى تەكرىت و سامەرا عىراقىترن، ھەولئى ئەوھمان بىدایە ئەمەرىكاو بەرىتانيا رازىبەكەين بەوھى پەيمانك بىبەستن لەگەلمان، يان ھىچ نەبئى گشتپەرسىيەكمان بىكردايە لەو سئ لىوايەدا، تابزانين ئايە كورد بەراستى دەيەوئى جارىكى دى بەعىراقەوھ بنووسىنئى، يان دەيەوئى ئەگەر ھەر چارى نەما، ببىتە پروتيكتۆرات (محمية) يكى كۆمەلەى نەتەوھ يەكگرتووەكان، وەك ئەنجامى راپرسىيەكى سەرھتايى لەھەوليرۆ زاخۆ پيشانىداوھو، ماوھەيكى دريژ لەمەوبەريش باسەكردوھ.

ئەوانەى دلسۆژى كوردن و بەتەنگ دواپۆژى خەلكى كوردستانەوھن، دەبئى زەوئى خۆشەكەن بۆ گشتپەرسىيەك لەو 3 ستانە (ليوا)داو ھەر لەو كاتەشدا سەرژميرك بۆ دانىشتووانى "ھەريەمى نەفەين" بىكرئى، چۆنكە كە شەپ قەوما، يان بەھۆى كودەتايەكى ناكاوئىيەوھ بارى عىراق ھاتە گۆپان و، دەسەلاتيك ھاتە پيشەوھ كە بەدلى داگيركەرانى كوردستان و ئەمەرىكاو دەولەتانى رۆژاوا بوو، ئەو دەمە كيشەى كۆرد گوى! شەلناكرئى بۆى، ئەوېرۆش رۆژى چوونەوھ چىاو شەپى ميليشيا نىيە، چۆنكە، نە گەلى كورد جارىكى دى ئامادەى دروونەوھى كورتانەكەى جەجەلەو، نەھەلومەرجى نۆچەيى و نۆيودەولەتانيش رىئى ئەو كارانە دەدەن و، ئەو ھەلە رەشوپووتى كورد دەكەونەوھ رەوكردن و دەبن بەئاردى نۆو درك. لەبەر ئەوھ باشترين شت لەم رۆژەدا گشتپەرسىيە، گشتپەرسى.

مىديا، ژ 141، 2003/2/1

2003/1/26

ئاگرى سۆرى جەنگ و ھەرزانفرۆشى كورد

ئاگرى سۆرى جەنگ وا لەبەر دەرگەى كوردستان بلیسەى دى، جیهان بوو بەدوو بەشەو: بەشیكى "بەرەى جەنگى دژ بە سەددام" بەسەرکەردەیتى ئەمریکاو بەرىتانیاو، بەشیکیشى، گوايه "بەرەى ناشتى" بەسەرکەردەیتى فەرەنسائو ئەلمانیاو روسیاو چین. بەرەى گوايه "ناشتى" دەلێن: "ئەمریکا مەبەستى لەم جەنگە ناپەرەوايه، دەستگرتنە بەسەر نەوتى عێراقدا". بەلام كورته سەرنجدانىكى رابوردوو و ئیستەى دەولەتانى فەرەنسائو ئەلمانیاو روسیاو چین، بەسە بۆ ئەوێ باوەر بەو بەیئین کە ئەم رژێمانەى ئەوپۆ خۆیانکردوو بە "کۆترى ناشتى"، ھەر ئەو رژێمە ھەلەمەتە کاسەو بیژەوشت و چاوپنۆکانەن، کە بۆ پاراستنى بەرژەوہندیى ئابوریى خۆیان، سالانى سال سەددام و رژێمە تیۆریستەکیان بەھەموو جۆرە چەکیكى قەزەر پەر چەك کردوو، چاویان لەو پۆشیوہ کە رژیمی سەددام، بە بەر چاوی ھەمووانەو، ئەنقالی لەکورد کردوو، ھەلەبجەر سەردەشت و بادینان و زەردیناوا (قەراخى) کیمیابارانکردوو، نیو ملیۆن کورد، یەك ملیۆن عێراقى و ئێرانى و کویتى کوشتوو، ملیۆنىك کوردو دوو ملیۆن عێراقى دەر بەدەر کردوو، چوار ھەزار گوندی کوردستانى لەگەل زەوى تەختکردوو، ھەر کەسیکیش کەمە رەخنەیکى لیگرتبى، یان زمانى بریوہ، یان گوێى بریوہ، یان چاوی ھەلکولیوہ، یان دەستدریژیکردووہ تە سەر نامووسى خۆیو کەسوکارى، یان بەجۆریك لەنیوى بردوو. بەلام ئەوپۆکە ئەمریکا ھاتووہ تە سەر ئەوێ کە لەمانى سەددام و رژێمەکیدە مەترسییەکی گەورە بۆ خۆیان دەبینن و، ئەم ھەلوێستەشیان لەھیندیك رووہە لەگەل بەرژەوہندیى کوردو خەلکى عێراق یەك دەگرن، ئەوہ تە دەولەتانى بازگانیکەر لەگەل سەددام، کەوتوونەتە باسى "ناشتى و ناشتیخوازى" او

"گوپراپهیلی" برپاری "کۆمهلی نهتهوه یهگرتووهمکان" -ببورن- دهولهته یهگرتووهمکان، وهك نهوهی سهدهدام لهماوهی یانزه سالدا (17) برپاری دهولهوته یهگرتووهمکانی ژیر پی نهخستبی! سهیر نهوهیه، وهزیرهکانی فهرههساو نهلمانیا دهفهرموون كه "مافی گوپینی رژی می عیراق بهدهستی ئەمریکا نییه، بهلكو بهدهستی گهلی عیراق خۆیهتی". بهراستی فهرههساییهك و نهلمانیهك، دهبی زۆر روویان قایم بی، كه لهم قسهیه شهرمهیانگری، نهگهنا، گهلی نهلمانیا نهبوو كه رژی می هیتلری رووخاندو، گهلی فهرههساش نهبوو كه لهشكری هیتلری لهفهرههسا دهركد، بهلكو لهشكری ئەمریکاو بهریتانیاو ههئالبهندهكانیان بوون كه رژی می نهلمانیا ی نازییان رووخاندو سهربهستییان بهگهلانی نهلمانیاو فهرههسا بهخشی، كه نهوته نهوپۆ پاداشی نهو كار ههردهگر نهوه. خوش نهوهیه، نهوپۆ ههردوو بهرهكه، دهستیانكردوو بهجنیودانهیهك. وهزیری بهرگری ئەمریکا رۆنالد رامسفیلد بهرامبهه لهویستی فهرههساو نهلمانیا، گوتی: ئەم دووانه "نوینهری نهروپای كۆن، نهك نهروپای نوی". لهههرامی نهمهدا خانمه وهزیری دهروبهه، لهكابینی شیراكد گوتی: "ئهز خهلكی نهو شارهم كه جهنهراڵ كامیروڤ تییدا لهدايكبووه. ئەز ههه قسهكه ی وی دووباره دهكهمهوه". ئەم جهنهراڵ كامیروڤ سهركردهیهكی سوپایی بوو، لهشكرهكه ی ناپلیوڤ لهشهری واترلوودا. كه فهرمان هاتوو بهی، خۆی و تیپهكه ی بدا بهدهستهوه، تهنی یهك وشه ی دهربرهوهو گوتوو بهی: "گوو!" خۆزگه خانمی وهزیری شیراك، نهو قسه نهستهقه ی كوردی بزانیابه، كه دهلیت، "مهلیك هیه ههردوو چاری كۆزهو قاچیکیشی شهلهو سالی جاریکیش دهخوینی و كه خویندی، دهبیژی: "گوو!"

يېڭىگە لەمەش، رۆژ لەدواى رۆژ، وەك ئەوەى بوبویتە "مۆدە"، لەهەموو جيهاندا خەلك، بەزۆرى ئەوانەى خۇيان بە چەپى دەرزان و، بەيادى ئەو سەردەمەى كە "چەپىيەكان" چەپلەيان بۇ "ناشتىخوازى"ى رژیىمى سوفییت و "چینی گەلیر" لیدەدا، بەهەزاران و هەزاران دینه سەر جادەو داواى "ناشتى" دەكەن، گوايە بۇ پاراستنى "گەلى عیراق" و "منداڵانى عیراق"، وەك ئەوەى گەلى عیراق ھاواریكردبیتە ئەم "ناشتىخوازانه" بۇ ئەوەى سەددامى "سەركردەى تەنگانه" و "پالەوانى شەپى" "ام المعارك" و "نازادیخووانو دیمۆكرات"، لەدەست "جەنگخووان" بپاریزن بۆى.

ئەرى. . . ئەمە بارى ئەوپۆى خەلكى ئەم جيهانەى كە زۆربەى ھەرە زۆریان دوورن لەجەنگمە. بەلام زۆر بەداخەمە، ھەلوئىستى سیاسەتبانانى كورد كە ئاگرى جەنگەكە بەمزوانە لەولاتەكەياندا ھەلدەگیرسى، لەحیزبجیئەم، چاوەڕوانیى بى بەرو، و دڵخۆشیخۆدانەوەى ناشیانەو، خەیاڵپلاوى، ناچى بەولاولە، لەكاتیكدا كە داگیركەرانى كوردستان، دەمێكە خۇيان تەیار كردووە بۇ ئەوەى ئەگەر ئەمریکا دەستى لە سەددام وەشاند، ئەك كورد هیچى دەستنكەوى و بەس، بەلكو ئەو سەربەستییە كەمەش كە بەسایى ھەلومەرجیكى نێو نەتەوہیى و رێكەوتەو، لە "ھەریمى نەفرین"دا دەستىكەوتوو، ئەوەشى لەدەستبچى.

ئەلەم بارودۆخە ناسكەدا، ژمارەيەك لە رۆشنیبرانى دلسۆژى كورد كەوتونەتە خۇيان بۇ بیروپا گۆرینەمەو، وتووێژ، بۇ ھێنانە كایەى ھەلوئىستىكى كوردانەى سەربەخۆ لەبارەى جەنگ و دواپۆژى كوردو عیراقەمە. نموویەك بۇ ئەمە، ئەو سەمینارە بوو كە "كۆمەلەى كوردەكانى دەرەوہى وڵات لەئەلمانیا" لەشارى كویلن لەپۆژى 2003/1/15دا بەو مەبەستە سازىكردبوو بۇ من و، ھەموو لایەنیکیشى بى جیاوازی بانگیشت كردبوو. بەلام حیزبەكان، خودى لەگوناهیان ببوورى، وەك خووبەوشتى

ھەمىشەيىيان، كە ھەرچى خۇيان نەيانكردبى، لەدژى دەۋەستىن،
 سەمىنارەكەيان بۇيىكۆت (مقاطعة) كردبوو و، تەنانەت يەككە لە
 بەرپرسيارەكانى يەككە لەو حيزبانە بەتەلەفۇن ھەرەشەيەكى تاوانبارانەى
 لەپىكخەرى سەمىنارەكە كردبوو، ئەوجا بۇ ئەۋەى ئەندامەكانيان لە
 بەشداريەكردنى سەمىنار بىبەشەكەن، لەو رۆژو كاتەدا، كۆبوونەۋەيەكى
 حيزبىيان دانابوو، ەك ئەۋەى رۆژو كات بىرابى. ئەمە لەكاتىكدا كە،
 مانگىك لەۋە پىش دەيانزانى، لەو رۆژەو كاتەدا، ئەو سەمىنارە دەبەستى.
 سەرەپاى ئەم ھەموو بەرەركەنى و ھەرەشەو گۆرەشەى بەعسى
 ويناەيەش، سەت كوردى رۆشنىر بەشداريەيانكردو، سەمىنارەكە
 نىزىكەى چوار دەژمىر نىزەيكىشاو ھەموو ئەوانەى ويستيان بىرەپاى
 خۇياندەربىن، بەرەپى سەربەستىيەو دەريانەپىو كۆبوونەۋەكە
 بەسەرەكەوتوويى و خستەنەرووى چەند پىشنىيازىك كۇتايىيات (راگەيانەندى
 "كۆمەلەى كوردەكانى دەۋەى ۆلات" لەلاپەرە "2" ى ئەم ژمارەيەدا
 بەرچاۋ دەكەوى).

كۆبوونەۋە جەماۋەرىيەكەى كۆيلن دەريخست كە رۆشنىبىرانى كورد،
 ئاشتىي نەتەرەيى و رزگارىي كوردستانيان دەۋىو، نەحەت لەھەموو
 جۆرە حيزبجىيەنو خۆسەپانەندى بەزۆرو، ھەموو دووبەرەكى و
 ئاكۆكىنانەۋەيەك دەكەن لەنىو رىزەكانى نەتەرەى كوردداۋ، داۋا
 لەكاربەدەستانى حيزبەكان دەكەن، كە ۆز لەوتوويزى نەينى و شاراۋە
 لەگەل داگىركەراندە بھىنن و ھەر وتوويزىك دەكەن، با بىكەموكورتى
 بلاويىكەنەۋەو، لەكاروبارى چارەنووسسازدا، دەستبەجى بگەپىنەۋە بۇ
 بىرەپاى گەل و، بەبى گشتىرسىيەكى ئازادانە، ھىچ جۆرە بىرارىك نەدەن،
 چۆنكە ئەگەر وانەبى، بىرارەكەيان رەۋايەتى (شرەيت) ى نابى،
 بەتايىبەتى، لەم رۆژەدا، كە كوردستان لەبەردەم جەنگىكى ھۆبەھۆدايە،

پېئويستە بەرپەرى ھۇشيارى و سەر بەستىيەۋە، دىبلۇماسىتتىيەكى ژىرانە بىگرنە بەر، ئەو زىيانەى كە كەوتووۋە دەكەۋى بەھۋى رېژىمى سەددام و جەنگەۋە، رەپۇراسىت بىخەنە بەردەستى كارىبە دەستانى ئەمەرىكا و بەرىتانىا، بەھىچ جۇرېك رازىنەن بەھاتنى لەشكىرى تىرك بۇ باشورى كوردستان. شايانى باسە، كە شتىكى جوان نىيە بۇ سەركردەيەكى كوردى ۋەك براى بەرېزى مام جەلال، كە بېيژى "لەشكىرى تىرك ھاۋپەيمانانەۋ، بەرلېبىۋونى ئىمە نەبى نايەتە كوردستانەۋە"، چۇنگە، مام جەلال خۇشى باش دەزانى كە لەشكىرى تىرك ھاۋپەيمان و ھەقالبەندى كورد نەبۋون و نىن و، پىرسىش بەۋ ناكەن، ئەگەر بىيانەۋى بىننە كوردستانەۋە، ھەرچەندە ئەو و برادەرە حىزىبىيەكانىشى، گەلېك جۇرە "تتازلات"يان بۇ رېژىمى تىرك و "بەرەى تىركمانى"ى دەسكەلەى دەستى رېژىمى تىرك كىردى و بىكەن.

كارىبە دەستانى دوو حىزىبە دەسەلەتدارەكە، كە ھەر خۇيان بەنۋىنەرى كورد دەزانن و، ھەپۋلىكى كەس نادەن، پېئويستە لەئەمىرىكا بگەيەنن كە ھاتنى لەشكىرى تىرك بۇ باشورى كوردستان بەھىچ جۇرېك بەللى كورد نىيەۋ، بەھىچ جۇرېكىش خىزمەتى ئامانجەكانى ئەمىرىكا ناكات. بەلكو كىشەيەكى گەۋرە دەنئىتەۋە بۇ ئەمىرىكا و تىرك و ئەو كارىبە دەستە كوردانەى رېدەدەن بەۋە، چۇنگە، ھاتنى لەشكىرى تىرك بۇ باشورى، ماناى ئازاۋەنانەۋەيە لەنئۈچەكەدا، ئازاۋەيەك كە بەھىچ لايەك بەرىنەگىرى. باشورى كوردستان قوبىرس نىيە. نىۋەى لەشكەرەكەى تىرك كوردن و، لەرۋزايەكى وادا، ھەموو دوژمانى دىزىن و نوۋى تىرك دىنەۋە سەر گۆپەپان و، ئەمەش بەھىچ جۇرېك لەبەرژەۋەندىي ئەمىرىكا و بەرىتانىا نىيە كە جەنگ و بەيەكدادان چەند سالىك درېژە بكىشى. پېئويستە ھەر لەۋپۋۋە لەئەمىرىكا بگەيەندى كە كورد نايانەۋى نەۋرۋزى 2003 يان بېيئە نەۋرۋزەكەى 1947 و نەۋرۋزەكەى 1975 يان.

موخابن، كورد دىپلوماسىيەنى ناھىزىي زىندووى چالاقى نىيە. ئەگەر ئەوئى ھەبوايە، دەمىك بوو گەلىك دەسكەوتى لەئەمريكا، بەتايىبەتى لەم پۇژە تەنگانىەدا، وەدەستەينا بوو. دەولەتى ترك، كە گوايە "ھەئالەند"ى ئەمريكايە، ئەمە پەنجا سالە، پارەو چەك و يارمەتییەكى فراوانى ھەمەجۆرەى لەئەمريكا وەرگرتوو، مانى بەپىئو، بەسايىي ئەمريكاوئە. كەچى دەولەتى ترك ئەم ھەموو پەلپە دەگرى بۇ ئەوئى رى بەلەشكرى ئەمريكا نەدا، بەسنوورى دەولەتەكەيدا تىپەپرى. دەزگەكانى راگەيانەندى گەشتى لەھەموو جىھاندا باس لەناكۆكىي ئەمريكاو دەولەتى ترك دەكەن، بەھۆى داخووزىيە قورسەكانى تركەو لەئەمريكا، بەلام باسى كورد لەكولەكەى تەپرىشدا نىيە، چۆنكە سىياسەتكارانى ھەزانفروشى كورد، ھىچ داخووزىيەكى بنچىنەيىيان نىيە. خو ئەگەر بيشيانبى، ئەوا لەدزەخونجىنەو بەلنى دەمى بەرلاو، شتىكى دىكەيان دەستگىر نەبوو. ھەرچى رژیىمى ترك، ئەوا داواى بەلگە بەنووسىن و واژو (ئىمزا)و بپارى كۆنگرىسى ئەمريكا دەكا، بۇ مسۆگەر كردنى ئەوئى كورد ھىچ مافىكى پىنەپرى. دەنگوباسەكانى ئەم دوايە ئەو دەگەيەنن كە ئەمريكا لەگەل رژیىمى ترك رىككەوتوو لەسەر ئەوئى لەشكرى ترك بەسەرەخۆيى بچىتە باشوورى كوردستانەو. ھەروەھا لەسەر ئەو رىككەوتوون كە عىراق نەبىتە ولايتىكى فیدەرالى و، لەسەر ئەوئەش رىككەوتوون كە كورد، مووسل و كەركوكيان بەدەستەو نەبى. تەنى ئەو ماو كە "بەرەى تركمانى" - كە يەككە لەسەر كوردەكانى لەم پۇژانەدا، بەتۆمەتى تپۆرىستى لەھەولیر گیراو - بخرىتە دەستەى بەرپۆەبەرىتییى عىراقى دواپۇژەو، بەمەرجىك ھەر كاتىك تركمانەكان دلىان شكینرا، ئەوا لەشكرى ترك بتوانى بىتە مەيدانى كارەو، بەلام كاربەدەستانى كورد دەمیان ھەلناپچرى و یەكجار

ببیژن: "هه‌ی له‌بەر ده‌وله‌تی ترک مرم، مافی ترکمان به‌سەرچاو، به‌لام نه‌ی مافی بیست ملیۆن کوردی ژێر ده‌سته‌ی ئێوه؟".

ئه‌ز نازانم، سهرکرده‌کانی یه‌کی‌تی که ئه‌وان هه‌یه‌کی سهره‌کی بوون بۆ هه‌ینانه پێشه‌وه‌ی تۆرانییه‌کان له‌باشووری کوردستاندا، له‌م باره‌یه‌وه چ ده‌فهرموون؟ ئاشکرایه هه‌موو چه‌ند خوله‌کیکی ماوه بۆ نیوه‌شه‌وو، جه‌ماومری بیکه‌س و بێپشتوپه‌نای کورد، په‌ژاره‌ی چاره‌نووسی خۆیه‌تی، خۆ نه‌گه‌ر نه‌مجاره ریسه‌که‌ی بکریته‌وه به‌موو، ئه‌وا دله‌نیاین که کورد جاریکی دی رێی ئه‌زموونی حیزب‌جێینه‌و شه‌ره‌ میلیشا ناداته‌وه، پاش ئه‌وه‌ی یانزه سانی ره‌به‌ق به‌ته‌مای ئه‌نجامیکی گه‌ش، چاوی له‌هه‌موو تاوان و براکوژی و ده‌رفه‌ت له‌ ده‌ستدان و خراپه‌کارییه‌ک پۆشی.

به‌رله‌ین 2003/2/22

میدیا، ژ 142، 2003/2/27

كاترژمیری چارمنووسی كورد، چهند تاویکی ماوه بۆ

نیوهشهر مهرگهساتی مارتی 1975 نابئ دووباره بییتهوه

كورد، بهو كهسانه‌ی به‌پرو تهنكن و، شه‌وی له دلیاندایه ده‌رینابن، ده‌لین "شه‌رم". شه‌رمی، دۆخیکی ره‌وانی و ده‌روونییه‌و، جیایه له ترسنۆکی و درۆزنی و شارده‌وه‌ی راستی، به‌نیازی هه‌له‌په‌رستی و گه‌یشته‌نه ده‌سكه‌وتی تاییه‌تی. له نیو شه‌م دوو دۆخه‌شدا، جوړیکی دیکه هه‌یه، كه به‌زۆری، مروقی رامیار و دیپلوماتی به‌ته‌نگه‌وه هاتوو بۆ به‌رژه‌وه‌ندیی ده‌وله‌تیک، یان به‌رژه‌وه‌ندییه‌کی گشتی، نه‌ك تاییه‌تی، جاروبار، هینده‌ك راستی نایه‌ننه سه‌ر زمان، به‌لكو كورد گوته‌نی: وه‌ك "كنگرو كاست بۆكاتی خۆی" هه‌لیده‌گرن، واته، بۆ بارێکی گونجاو، شه‌وجا ده‌ریده‌بێن، به‌لام كه مافیك، له به‌رده‌م پیشیلكرندا بێ، یان تاوانیک قه‌وماپی و، پیویستی به‌زپاندن و خستنه‌پرو هه‌بێ، شه‌و ده‌مه بیده‌نگه‌بون، وه‌ك به‌شداریه‌كردنه له پیشیلكرندی ماف و تاوانكاریدا.

هه‌تا شه‌و راده‌یه‌ی شه‌م باسه‌ی سه‌ره‌وه پیوه‌ندیی به‌ كوردی كیشه‌ی كورده‌وه هه‌یه، شه‌وا شه‌و هه‌لومه‌رجه‌ی كه له‌سه‌رده‌می فه‌رمانه‌رواییی سه‌ددامدا له‌كاردا بوو، شه‌وپۆ له‌ به‌نه‌په‌ته‌وه‌ گۆپاوه‌و، هه‌لومه‌رجیکی دیی وا هاتوو ته‌ كایه‌وه، كه چاره‌نووسی كوردی پیوه‌ به‌ستراوه، له‌به‌ر شه‌وه، شه‌گه‌ر تا ئیسته، له‌ هینده‌ك كه‌موكورتی، چاومان ده‌پۆشی، له‌به‌ر خاتری ته‌ناهیی نه‌ته‌وه‌یی، شه‌وا له‌م پۆژه‌دا، نابئ به‌هیچ جوړیک، چاو له‌ هه‌له‌و گونا‌ه و تاوانی هیچ لایه‌نیک بیوشین، شه‌وجا هه‌ر لایه‌نیک ده‌بێ با بیی، خۆ شه‌گه‌ر كه‌مه‌ته‌رخه‌میمانكرد، شه‌وا خۆشمان تاوانبارین.

بۆشه‌وه‌ی بچینه نیو جه‌رگه‌ی باسه‌كه‌وه، جه‌زده‌كه‌م به‌كورتی چیرۆکی "هه‌ریمی نه‌فرین"، یان "شه‌واي ئارام" كه‌ پتر له‌ ده‌ساڵ له‌مه‌وبه‌ر باسكردوووه، له‌گه‌لێك وتارو سه‌مینارو وتووێژی رادیویی و ته‌له‌فزیونییدا دووباره‌مكردوو ته‌وه، سه‌ره‌له‌نوێ بیخه‌مه‌وه به‌رچاو.

پاش شه‌وه‌ی سه‌ددام بۆی ده‌ركه‌وت كه‌ جه‌نگی هه‌شت ساڵه‌ی دژ به‌ ئێران، سه‌ره‌پای شه‌و هه‌موو یارمه‌تییه‌ی كه‌ له‌ رۆژه‌لات و رۆژئاوا وه‌ریده‌گرت،

نه پيردووه ته وه، خه زينه كه شى قالايه، كه وته سهر پيرى داگير كردنى كوئيت و،
 نه مهش دواى نه وهى كوئيت له سالانى جهنگدا، به سهران ملوئين دۆلارى به سهدام
 به خشى بو، كه به شىكى زۆرى نهو پارهي، نهو چهكانهى پيكا كه كورد و
 عيراقيه كان و ئيرانيه كانى پيكوژران، نا لهو كاته دا، چهكداره كانى حيزيه كانى
 باشوورى كوردستان، هه موو له ئيران بوون و، چهكداره كانى حيزيه كانى
 رۆژه لاتی كوردستانيش له عيراق بوون و، چهكداره كانى باكوورى كوردستان،
 واته (پي كئ كئ) به ژماره يه كى كه م، له شوئينى خويان، خهريكى دهستوه شاندى
 بوون له بنكهى پوليس و سهربازى ترك و دژى نهو كوردانهى له حيزيه كانى
 ديكه دا بوون. سهر كرده يه تيبه كه شيان له سووريا بوو. سهدام: به هوى هه له
 كرده وه له ليكدانه وهى هه لومهرجى راميارى (نيوچه يى و جيهانى) و، خو
 به زلزانين و گوينه گرتن له قسه ي كه س، بپارى هه لكوتانه سهر كوئيتى دا،
 نه وه شى نه گرت به رچاو، كه جيهان له سالى 1990 دا، له شيوه ي دوو به ره ييدا
 نه ما بوو. سوؤيت پوو كا بووه وه، نه مريكا وهك تاكه زله يزيك له جيهاندا
 ما بووه وه، كه نه ویش دژى داگير كردنى كوئيت بوو. بيجگه له مهش، هه موو
 ولاتانى جيهان تيكا، به لام هه ريه كه له بهر هويه كى دى، دژى داگير كردنى كوئيت
 بوون، نه وه بوو له نه بنجامدا، له شكرى عيراق به زور له كوئيت ده رپه ريندرا، به لام
 نه مريكا له بهر خاترى "هه قالبه ند" ه ساخته كاره كانى، وهك حوسنى موباره كى
 ميسر و شاحوسينى نه رده ن و شا فه هدى حيجاز، وازى له سهدام هيناو،
 ده ستيشى به ره لا كرد بو لي دانى كورد و شيعه و، له وه وه نهو گه لپه وه
 دروست بوو، كه ملوئين و نيويك تا دوو ملوئين كورد: له شوئينى خويان هه لاتن و
 روويانكرده سهر سنوره كانى ئيران و دهوله تى ترك و، نه وه بوو ده زگه ي
 راگه ياندى گشتى له هه موو جيهاندا و، هه موو رۆژيك، نهو مه رگه ساته ي كوردى
 هه لاتووى پيشانى خه لك ده داو، له مه وه جوړه به زه ييه كه له دلى خه لكدا پهيدا بوو
 به رامبه ر به كورد، له گه ليك شوين پاره كو كرايه وه بو كورد. ته نانه ت، له له نده ن
 كوئيسيرتيكى نيو نه ته وه يى ري كخرا بو خه ر كرده وه ي پاره بو كورد. به ري ككه وت
 لهو سهر ده مه دا فرانسوا ميتران سه روك كو ماري فه رده نسا و، تورگوت نوزال

سەرۆك وهزیرانی دهولهتی ترك بوو، جۆن میجهریش، سەرۆك وهزیرانی بهریتانیا بوو، ئهوه بوو به ههول و تهقهلای میتران و گهلێك لایهن، كۆمهلی نهتهوه یهكگرتووهكان، بېریاری دامهزاندنی "ههریمێکی نهقپین"ی دا كه به "نهوای ئارام" نیویرویی.

بهلام كاربهدهستانی حیزبه كوردییهكان رانهوهستان، تا كۆمهلی نهتهوه یهكگرتووهكان بېریاریکی باشتربدا بۆ كورد، چون بۆ لای سهددام و دهستیانكردە ملی وداوایان له كورد ههلاتووكان كرد بگهڕێنهوه شوێنی خۆیان، كه به قسهیان نه كردن. ئهم كردهوهیه لهو رۆژهدا، تهرمۆمهتری بهزیهیاتنهوهی خهلكی بهكورددا، زۆر هینایه خوارهوه، گهلێك لهو پارهیهی كه بۆ كوردستان كۆكرا بووهوه، ئیدی نه درا بهكورد.

كورت و كرمانجی، دامهزاندنی ئهم ههریمه، لهئهنجامی شهپی چهكداریی حیزبه كوردییهكانهوه، یان لهئهنجامی دیپلوماسییتی و وتووێژی سهركردهی حیزبهكانهوه لهگهڵ رژیمی عێراق، یان كۆمهلی نهتهوه یهكگرتووهكان نهبوو، بهلكو لهئهنجامی گهلهپهوهكهو، ئهو بارودۆخه نیو نهتهوهیییهوه بوو كه باسكرد، واته، رۆلی حیزبهكانی تێدا نهبوو، حیزبهكان هاتنه سهر خوانی ئامادهكراو. ئهمهش قسهی ئهوپۆم نییه، قسهی ده ساڵ لهمهوبهرمه كه بۆ رۆژنامهی "كوردنامه"م كردووه (كوردنامه، ژ 23، مایسی 1993) مهبهستیشم لهمه ئهوه نییه كه بێژم كورد خهباتی نهكردووه، یان حیزبهكان هیچیان نهكردووه، كردوویانه، بهلام ئهم "نهوای ئارام"ه، ئهنجامی ئهو خهباته نهبووه.

پاش ئهوهی دوو زلهیزیهكه كهوتنه گیانی یهكدی و، پهڕلهمانی كوردستان درایه بهر تۆپ و، گهلێك كهس كوژران و، نیوو نیویانگی كورد خراپ بوو، لهگهلێك لاوهو، و چهند جارێك، پێوهندیكرا پێمهوه بۆ دامهزاندنی "حیزبیکی نهتهوهیی"، بهلام بهمهموو لایهكم راگهیاند كه ئهو كار بهراست نازانم، گوتهیان: "له كوردستاندا دهبێ جێگیرهوه (بدیل)یهکی نهتهوهیی ههبێ بهرامبهر بهم حیزب و حیزبۆلكه نانهتهوهییانه كه ئهمه پهنجا ساله چهپله بۆ رژیمی تاوانباری سوڤیت و، بریهتیی درۆزنهیی كورد و عهڕب و كورد و فارس و كورد و ترك

لیدەدەن و، زوھرا بۇ ئۇتۇنۇمى لیدەدەن و، خۇشت ئەو زۆر باش دەزانیت،
 گوتم: "ئەو راستە، بەلام ئەگەر ریکخراویکی نەتەوھیی ھەبى، لەم کاتەدا،
 ناتونى بە سەرەخووی کار بکا و پەلبھاوی و بژی، چۆنکە ئەو حیزبانه باوەریان
 بە ئازادیی ییروپا و دیموکراسی نییە، ئەوجا، یان ئەو تە دەبى بېیتە دەسکەلای
 دەستى یەکیک لە حیزبە گەرەکان و بکەویتە فەشە کوردایەتی، یان ئەو تە
 بەچەک بەرەرهکانییدەکن و لەنیوی دەبن"، گوتمان: "ئیمەش دەتوانین
 ھیزیکى چەکدار دروستبکەین و لەسەر خۆمان بکەینەو" گوتم: "دوور نییە
 بتوانن ھیزیکى چەکدار دروستبکەن، بەلام یەکەم، ئەو ھیزەى ئیو، ھەر لەشەو
 رۆژیکدا نابیە ھیزیکى وەك ئەوہى ئەوان، چۆنکە ئەوانە چەند سالە لەلایەن
 داگیرکەرانی کوردستانەو پەشتگیریدەکرین و، لەلایەکی دیکەشەو، دەبیتە
 بەیەکدادان و خوینەرزان و، ئەزیش ئەو زۆر بەخراب دەزانم، کە کورد کورد
 بکوژی لەسەر حیزبەحیزبە. گوتمان: "ئەى باشە، چارچىيە؟" گوتم: "چار
 ئەوہى ھەولبەردى کە جەماوەرەکەى ئەم حیزبانه بەبیری نەتەوھیی ئاشنا بکری
 و تێیانگەيەندەرى کە حیزب بووہیەکی پیرۆز نییە، بەلکو ھۆیکە بۆ گەشتەن
 ئامانجیک، ھەر کوردیک کە خاين نەبى، مافى سەرەستى رادەربەردى و کارکردنى
 رامبارى ھەيە، نابى کورد دەست لە کورد بوەشىن". لە دوايیدا ھەموو جاریک
 ئەو شەم دەگوت پییان، کە ئەمە بیرو بۆچوونی منو بەس، ئەز نابیزم حیزب
 دروستمەکن، یان دروستبکەن، ئیو سەرەستى، خۆتان چۆنى بەباش دەزانن
 وابکەن" گوتمان: "باشە، ئەگەر شتیک دروستبوو، تۆ لەدرى ناوەستى؟" گوتم:
 "ئەگەر کارى باش بکا، ئافەرىن دەکەم لى و، ئەگەر کارى خراب بکا، رەخنە
 دەگرم لى، بەلام بەھىچ جۆریک ناچمە ناوی،" گوتمان: "بۆچی؟" گوتم: "چۆنکە
 باوەرم بە حیزبایەتى نییە، لەگەل ریزمدا بۆ ئەوانەى باوەریان پییەتى". ئەوجا،
 لەوکاتەو، دەستمکرد بەھەولدان بۆ نیزیکردنەو حیزبەکان لەیەک و، ھەولدان
 بۆ رازیکردنى ژمارەيەکی زۆر لەھەموو لایەک، بەتایبەتى پارتى و یەکیتى، بۆ
 ھاوکاریکردن لەگەل یەک، لەجیاتى لەیەکدى کوشتن و، خراپەکارى لەگەل یەک.
 دیارە، ھەموو جۆرە راھینان و فیروونیکیش پیویستی بەکات و بەردەوامی

ههیه ، ههتا بنچینهکانی له میژشکدا دهچه سپین و ، جیی خوڤان دهگرن . پێشم
وایه ، ئەم ههلوێستهی من که لکی ههبوو . بهلام وهک ههموومان دهزانین ،
زلهیزهکان ، بهتایبهتی یهکیتهی و پێ کێ و پارتی ، وازیان له پهوشی
تۆتالیتیرانهو " پێشپهوانه " و " تاک په رستانه " نههیناوه ، که نهوهش
پاشماوهی زلکاوی بیرى چهپهلی ستالینیستیهو ، ئەم حیزبانه په نجا ساله
میشکی جهماوهی کوردی پێ بهنج دهکهن . له نهجاسی شهپه قوچ و
بهیه کدادانی حیزبهکاندا ، ژمارهیهکی زوژ چهکداری ههردوولایان و ههموو
لایهکیان کوژران ، که نهمانه بێگومان ناچنه خانهی شههیدانهوه . بێجگه له وهش،
داگیرکه رانی کوردستان توانییان جیپیی خوڤان له " ههژی نهفرین " دا
بکه نهوه . چونکه پارتی و یهکیتهی بوژ ریکهوتن له گهل یهک، په نایان نهبرده بهر
نهتهوهی کورد ، بهلکو، چوونه سلاوی داگیرکه ران. شایانی باسه ، زوژجار له کار
به دهستانی ههردوو زلهیزهکه ده بیسین که سوپاسی رژیمی ترک دهکهن که
گوایه " کوردو ههژی نهفرین " ی پاراستوو . راستیهکهی نهوهیه ، نهگهر
ئهمریکاو بهریتانیا له پشت پاراستنی ئهو ههزیمهوه نهبوونایه ، بێجگه له وهش ،
نهگهر رژیمی ترک نه یاریکی بههیزی وهک پێ کێ و پارتی ، که لهشکری
ترکی هینابوو ههلهکه سهما ، ههروهها ، دوو زلهیزهکهی باشوور ، بهتایبهتی
پارتی ، ئالیکاریی لهشکری ترکیای نه کردایه بو بهریه رکانیی پێ کێ و پارتی ، ئهوا
رژیمی ترک ، پاش نهمانی ئویژال ، ریی به بوونی ههزیم نه دیدا . نهگهر بیرمان
ماپی ، ههشهش مانگ جاریک ، پاراستنی ههزیم تازه دهکرایهوهو ، نهنجومهنی
ئاسایشی ناسیونالی ترک ، ههموو جاریک دهیگوت " له بهر خاتری ئاسایشی
ناسیونالی ترک " درێژ کرایهوه ، ئەمەش شتیکی زوژ روژ و ئاشکرایه که له بهر
خاتری چاوی کالی کورد نهبووه . له مهش بترازی ، ئهو قسهیهی که رژیمی ترک
دهیکات که گوایه زیانی پارهی لیکهوتوو ، راست نییه ، ههموو روژیک به
ههزاران لۆری له عیراقهوه بوژی دهولهتی ترک و لهویوه بو عیراق به قاچاخی له
هاتو چو دابوون و ، رژیمی ترک و کاربه دهستانی ههزیم ، سووتهکیان له خوڤان
بهشده کرد . زیانی چی ؟ شایانی باسه ، که رژیمی ترک باوهپی نه ده کرد که

ئەمىرىكا و بەرىتانىيا، بى ھاۋكارىيى ترك ، بتوانن پەلامارى سەددام بەدن ، يان بچن لەگەل كورد رىكبكەون . سەددامىش باۋرى تەدەكرد بەۋەى ئەمىرىكا و بەرىتانىيا پەلامارى عىراق بەدن، ئەگەر رىژىمى ترك رازى نەبى، رى بەلشكرەكانيان بدو، ھەر لەو كاتەدا ئەلمانىا و فرىنسا و روسىا و چىن و تەنانەت پاپاش، دژى جەنگ بوون و، بەملىوڭ خۆپىشانەدەر لە ھەموو جىھاندا دژى جەنگ دەھاتنە سەر شەقامەكان، بەلام كە كار لەكار تراز، ئەو دەمە ترك پەژىوان بوونەۋە، ئىستەش دەيانەۋى، ئەمجارە، ئەۋەى دەبوو بەشەر دەستىان بىكەوتايە، زۆر بەھەرزان دەست خۆيان بچەن و 10-15 ھەزار سەرباز رەۋانەى عىراق بىكەن و بەملىار پارە ۋەرىگىن و بىكەونە فرتو فىل دژى كورد. لەم ماۋەيەدا، دەنگ ھەبوو كە پارتى و يەككىتى دژى ئەۋە بوون كە لەشكرى ترك، لەرپى باشۋورەۋە بىكشىتە نىو عىراقەۋە. بەلام كار بەدەستىكى سوپاى ترك گوتى: "ئىمە گومانمان ھەيە لەۋەى كوردەكان و ايانگوتى، چۆنكە ھىچ ناشى كورد قسەى وا بىكەن" "الزمان 11 / 8 / 2003". وايە، خالۋى خۆيان باش ناسىۋە.

بەلام دوو زلىزىبەكە، ھەتا ئىستە قورۇ قەپيانكردوۋە لە رۆنكردنەۋەى ھەلوئىستىيان كە لىرەدا داۋادەكەم لىيان، ھەلوئىست پىشانىدەن. ئەۋجا ئىستە، ئەم پىرسىيارانەى خوارەۋە لە كار بەدەستانى دوو زلىزىبەكە دەكەم:

1- كەسىك ئەلفوئىبى زانستى رامىارى بزائى، دەبى ئەۋە بزائى كە فەدەرالىزم لە دەۋلەتلىكدا، جۆرە سىستەمىكە بۇ ھەموو دەۋلەتەكەو بىرپاردان لەسەرى، بەدەست بەشىكى خەلكى ئەو دەۋلەتە نىيە، بەلكو بەدەست ھەموو خەلكى ئەو دەۋلەتەيە، واتە، كورد، ئەگەر خۆيان بە عىراقى بزائى (كە ئەۋەتە دوو زلىزىبەكە، نەك شانازى بە عىراقىتى خۆيانەۋە دەكەن، بەلكو ئالەكەى عىراق كە لەپاستىدا ئالەى سەددامە، بى شەرمانە ھەلدەكەن و شاھەرەكانيان ھەلەبجە دەبەنە بەغداۋىيان) بەتەننى بۆيان نىيە، دەنگ بۇ فەدەرالىزم بەدن. باشە، ئايە گەرەنتى چىيە كە زۆرىيەى زۆرى خەلكى عىراق، كە كورد نىن، دەنگ بەدن بوۋى؟

خو ئەگەر دەنگیان ئەدا بو، دەبی کورد رازی بی بهوه، چونکه دوو زلحیزیه که، هیچ مەرجیکیان دانەناوه بو ئەو دوخه. باشه، ئەگەر کورد رازی نەبوو و سەرکێشی کرد، ئایا بەخیالی حیزیه کان، دەبی چی بکری، چی ئامادەکراوه بو ئەوروژە؟ لێرەدا ئەو پرسیارە روایە خوێ دینیتە پیشەوه، ئایە ئەم دوو زلحیزیه که بە 12 سال نەیان توانیبی بەریتو بەریتی لە دوو شاردای بکەنە یەك، تو بلییت بتوانن ئەو دەمه کورد لەو کوێرەوهریه رزگار بکەن، که ئەو پو پیشبینی دەکەن، بەلام پیشگیری ناکەن.

2- با وادابنن، که زۆر بەی زۆری خەلکی عێراق، دەنگ بو فیدەرالیزم دەدەن، بەلام فیدەرالیزم چەشنی زۆر، یەکیک لەوانە ئەوهیه، هەر پارێزگەیه که بەتەنی، یەکهیه کی فیدرالی بی، یان چەند پارێزگایەك پێکەوه بدرین لەیهک و، بو وینه، نیوی بنیت (هەریمی باکوور) واتە، نیوی کوردستانی لەسەر نەبی، دوو زلحیزیه که چ دەفەرموون؟؟

3- زۆر جار باسی دەستووو (شەپی دەستوو)، دەکری. دەستوو، ئەمریکاییەکان داینانن. کۆمەلێک پەسپۆری عێراقی، رەشنووسی دەستوو ئامادە دەکەن. کێ دەلی ئەو کۆمەلە، دەستوو رەکه بەدلی کورد دەنووسنەوه؟ ئایا پێویستی نەدەکرد، داخواییهکانی کورد، وەك سنووری باشووری کوردستان و نیوی هەریم و دەسلەتەکانی هەریم، لەکوێبوونەوهکانی سەلاحەدین و لەندەن و ناسرییهدا بخەنە بەردەم بەرەهەستکاران و ئەمریکاو هەموو عێراقییهک و بیژن ئەمە داخوایزی ئێمەیه و بەم مەرجە نەبی، ئێمە هاوکاری ناکەین، یان بو چی بو ئەو کوێبوونەوانە، چەند کوردیکی شارەزایان بانگنەکرد؟ پاش ئەمە، ئایە دەستوو لەولایە روژەهەڵتییهکاندا نرخێ هەیه؟ ئایە ئەو تەهی عێراق هەیه، چەند جار دەستوو رەکه ی گۆرا، پاش هەر کودەتایەکی سوپایی؟ ئایا ئەمریکاییەکان، هەتا روژی قیامەت لەعێراقدا دەمیننەوه بو پاراستنی ئەو دەستوو رە؟

4- با وادابنن که عێراق بوو بەدەولەتێکی کۆماری و فیدەرالی و کوردستانیش بوو هەریمێک، ئایا گەرتنی چیه بو ئەوهی که هەموو سالیک هەزاران عەرەب

نایەن لەو ھەریمەدا نیشتهجی بێن؟ هیچ ھەریمیکی فێدەرالی، ناتوانی رێ لەخەڵکی تەواوی دەوڵەتەکە بگرێ و نەهێلێ لەو ھەریمەدا بژین. گەرنتی چیبە بۆ ئەوێ روژێ لەروژان، زۆری زۆری خەڵکی ھەریم نابنە عەرەب؟ ئەو تە دەوڵەتە عەریبەکان خەریکی دامەزراندنی یەکییتی بارزگانی و بازاری نازادو یەککردنی پارەکانیان (وەک یورۆی ئەوروپا). ئایە پێویست نەبوو، ھەر لەسەرەتادە، مەرجێک بخریتە پیش: (نابێ لەدەستووردا بنووسرێ عێراق بەشێکە لەنیشتمانی عەرەب)، ھەروەھا مافی مانەو (القائمة) لە کوردستاندا بۆ ئەوانە خەڵکی کوردستان نین، بەپێی قانونیکی تایبەتی دەستنیشان بکرایە؟

5- پارێزگاری بەعقوبە، لەم روژەدا کە ئەمریکاییەکان دایناو و هیچی بەدەست نییە، دەفەر مووێت: خانەقین کوردستان نییە و نابێ پەرەردە کوردی تێدا بێ (کوردستانی نوێ 2003/8/6). ئایا سەر بەرزییە بۆ ئەندەمە کوردەکانی (مجلس الحكم الانتقالي) بێدەنگ بن و نەلێن (ئەگەر ئەو کابرایە دەستبەجێ دەرنەکری، ئێمە لەم (مجلس) دەکشینی ئەو؟

6- لەم روژەدا کە هیشتا عێراق نەبوو بەدەوڵەت و جارێ لەشکرو حکومەتی نییە و کورد جارێ هیندە ک دەسەلاتیان ھەیە و تاهەندازەیک قەسیان دەپوا، ئایا پێویست نییە کە ھەردوو زلحیزیەکە، تازوو ھەولێ گشتپرسییەک بدن لەمەموو نیوچەکانی کوردستاندا و پرسیارێک لەخەڵک بکەن، ئایا سەرەخۆییان دەوێ، یان یەگرتن لەگەڵ عێراق لەشیوێ کۆماریکی کوردستانی فێدەرالییدا کە ناسنامەیەکی تایبەتی و دەستووریکی تایبەتی ھەبێ و بەزوترین کات ئەنجامەکی بدرێ بە کۆمەڵی نەتەوێ کگرتوو وەکان، وەک بەلگەنامەیەکی نیو نەتەوێ!؟ ئەم پێشنیازەم لەکاتی خۆیدا لە (میدیا) دا بلاو کردووە لەژێر سەرنوویی (ئەو گەلی رووت و برسی لەژۆرداران نەترسی، بێژە بەخاوەن کورسی، رێ چۆلکەن بۆ گشتپرسی (میدیا 2003/2/1)، بەلام دوو زلحیزیەکە بەداخووە لەدژی وەستان و سەیرە خوشیان و ھەموو کەسیک دەزانێ کە پەرلەمانەکیان ھەشت سالە روایەتی نەماو. باشە، بەچ مافییک باسی پەرلەمان دەکەن و بەچ مافییک رێ لەھەڵبژاردنیکی نوێ دەکەن؟ ئایە رێگرتن لەمافی روای خەڵکی

باشووری کوردستان بۆ دەنگدان بە ئازادی، لە ترسی ئەوێ که دەزانن ئەمجارە
لە هەلبژاردندا زۆر ناهێنن، ئایا ئەمە کەڵەگایی نییه بە سەر رەشوپووتی
کوردەوه؟

7- که ئەمریکا لە ناچاری و، پاش ئەوێ رژیمی ترک دەستی بپێ، روویکردە
پارتی و یەکییتی و، ئەو بوو لە روژیکی تایبەتیدا و لە کاتیکی تایبەتیدا، دەبوو
هەرسێ لایان، لە یەک کاتدا، بگەنە کەرکوک، بە لām چه کدارەکانی یەکییتی
لە چه مچە ماله و چه ند دە مژمیڕێک لەو بەر، کەوتنە رێ و بەر لە دوانە کە ی دی، بە
پەرۆ کە سە کەوه چوونە نیو کەرکوک و، بە گە یشتنیان، تالان و بپوویی
دەستیپێکرد، کە پارتی دوا ی ئەوان گە یشتە ئەو ی و ئەوانیش بە پەرۆ زەردە کەوه،
دە مێک بوو یەکییتی کوردی کەرکوک ی کرد بوو بە چوار یەکی دان یشتووانی ئەو ی.
ئەمە لە کاتی کدا که کوردی کەرکوک ئالای کوردستانیان بەرز کردەوه، بە لām
چه کدارەکانی پارتی و یەکییتی، بە فەرمانی ئەمریکا و هەرشە ی ترک، لە کەرکوک
چوونە دەرەوه. ئەوجا لە بەر ئەوێ پارتی و یەکییتی نە یانتوانی لە سەر دانانی
پاریزگارێک رێکبە گەون، کورد یکی سە ربه خۆ بوو بە پاریزگار و ئەو چاتر، بە لām هەتا
ئەو رۆکە، زۆری زۆری کوردە دەر کراوه کانی کەرکوک نە یانتوانیوه بگە رێنە وه
سەر مال و ملکی خۆیان، بێ جگە لە وهش ئە گەر کورد یک لە سەر کاریک دابمە زری،
دە بی ئاشووری یە ک و ترکمان یک و عەرە بیکی ش دابمە زری ن، وادیارە ئەمریکا یە کان
بە تە مانین عەرە به دا گیر کەرە کان بە زۆر لە کەرکوک دەر بگەن، بە لکو
ئەو ی بە ئارەزوو بگە رێ تە وه شوینی خۆ ی، پارە ی دە دە ن، ئە وهش لە کاتی کدا که
ئەو عەرە بانە لە کەرکوک دا بمینن، دیمۆ گرافیا ی باشووری کوردستان تێ کدە چی.

دوو زلحیز بە کە چ دە فەر موون لە م بارە یە وه؟

8- (جامعة الدول العربية) و لە پێش هەمو یانە وه میسر و سووریا و حیزان، دان
بەرە وایە تی (مجلس الحكم الانتقالي) دانانی، بە بیانوی ئەو وه کە هە لێ
بژێرد را وە لە یەن گە لی عێراق وه. لە راستیش دا لە بەر ئەو یە کە دە ترسن (عروية
العراق) یان لە دە ست بچی. ئەم سێ دە وڵە تە، هەر ئەو سێ دە وڵە تە ن،

که کار به دهستانی کورد، هه رساته نه ساتی ده چوونه سلویان و په سنی
رژیمه کانیان ده دا.

ئایا ئیسته کاتی ئه وه نه هاتوو هه (5) ئه ندانه کورده که ی (مجلس) داوا له (جامعة
الدول العربیة) بکه، داوا ی لیبوردن بکا له کوردو ئاماده بی زیانه کانیان
ببێژیته وه، داوا له دهوله ته عه ره به کان بکه نه وانیش ره وایه تی خویان
له پێی هه لێژاردنی ئازاده وه به سه ره به رشتیی کۆمه لی نه ته وه یه کگرتوو هه کان
به ئیسیات بگه یه نن، چونکه هیچ رژیمی کی عه ره بی ره وایه تی نییه. رژیمی
سووریا، ده ستوو ره که ی خوی گوپی له بهر خاتری ئه وه ی کوپی حافیژ ئه سه د
بکه نه "سه رکۆمار". ئه مانه، که باسی دیموکراسی و هه لێژاردن ده که ن!!!.

9- کچی کورد، هه ره به کار به ده ستانی میسر نه فرۆشراون، به لکو به گه لیک ده وله تی
عه ره بی فرۆشراون، ئه وه به لگه نامه یه ی که (میدیا) بۆ یه که مین جار بلاوی
کرده وه، به پۆنی ده ریده خا که ئه وه کچه کوردانه به کار به ده ستانی رژیمی میسر
فرۆشراون، نه ک به بازرگانانی ژن، ئایا ئیسته پیویست ده کا که به ریژ سه لاح
ره شید وه زیری مافی مروفی (یه کیتی) پاکانه بۆ خوی بکا که ئه وه نه یگوتوو هه
شتی وابوو، به لکو ته نه ی پرسیاری کردوو له کار به ده ستانی میسر، تابزانی
ئاگیان له مه هه یه یان نا، مه به ستی وی ته نی زانیاری بووه له سه ره ئه وه
بابه ته (الشرق الاوسط 2003/8/3). ئایا له باتی ئه وه، نه ده بوو حیزبی (یه کیتی)
چه ند خۆپیشاندانی کی گه و ره سازیکا له باشووری کوردستان و، به غدا و
ئه وروپا و ئه مریکا و داوا له نوینه رایه تی میسو ده وله ته عه ره بییه کانی دی بکا،
کچه کورده کان بگێر نه وه بۆ که سوکاری خویان؟

وادیاره ئه م کچه کوردانه ش ده چنه ریزی ئه وه چه ند هه زار ژنه کورده ی که له م
(10-12 ساله ی دوا ییدا (له هه ری می نه فرین) به ده ستی که ریپاوان و تاوانباران
کوژران، بی ئه وه ی هیچ کار به ده سه تی کی ئه م دوو حیزبه لیان بپرسیته وه.
به راستی که شوه وه ی ئه م روژانه، له که شوه وه ی سهر ده می ریکه وتنه نامه ی
مارتی 1970 ده چی که (یه کیتی نه ته وه یی خۆی نده کارانی کورد له نه وروپا)
(نوکه سه) یه که مین و تاکه ریک خراوی کی کوردی بوو که گومانی خوی به رام به ره وه

ریځککەوتننامە کالۆ کړچە بلأوکړدەو. خو ئەگەر ئەو ریځککەوتننامە یە لەهەموو روویەکەو بێ کون و کەڵەبەر بوايە، کیشە ی کەرکوک و خانەقین و مەندەلی و فەیلییەکانی بپراندايەو و جیبەجیکردنی ریځککەوتننامە کەش دەستبەجێ داواکرایە و نەخرایە پاش چوار ساڵ، بەدڵنیاییەو کارەساتی مالدیوانە کەرانە ی مارتی 1975 مان نەدەدی.

دوو رۆژ پێش ئەمڕۆ 2003/8/10، سەت رۆژ تیپە ی بەسەر هەرەسی رژیمی سەددامدا، بەلام تائیسستە نەکوردەکانی کەرکوک چوونەتەو جیبی خۆیان و نەئەوانە ی زیانیان لیکەوتوو هیچ پارە و پوولیکیان وەرگرتوو، کەرکوک و مووسل و خانەقین و مەندەلی و کووت و شارەبان و جەلەولای شویئە داگیرکراوەکانی دیکە ی باشوور، هێشتا نەخراونەتەسەر (دوو بەرپۆه بەریتییە کە) و ئەو دوو بەرپۆه بەریتییەش تائەوڕۆ نەبوونەتەو یەک. بەراستی ئەگەر جەماوەری کورد نەکەونە خۆیان، هیچ دور نیه مارتی 1975 جاریکی دی، بەلام بەجۆریکی دی، دووبارە ببیتەو. لەبەر ئەو رۆژ رۆژی کارەو، رۆژی قسە لەپرویی و راستگویی و شەرمەکردن و هەستی خو دەرپرینە، کیش دلی دیشی بابییەشی، چش و هەزار جار چش!!!

بەرلین 2003/8/12

میدیا، ژ 146، 2003/8/16

کورد له بهردهم دوورپییانی مان و نه مان دا

(ره غنه گران و بیزارانی نیو حیزبه گان، پنیوسته هه لویست بنوینن)

که ئەمریکا هیشتا پهلاماری عێراقی نه دابوو، بزوتنهوهیهکی یه کجار به جۆش له هه موو جیهاندا کهوته سه رپی، به نیوی ریگرتن له "شه رخوازیی" ئەمریکا، که له راستیدا، ریگرتن بوو له خستنی رژیمی سه ددام. ئەم بزوتنهوهیه که له شیوهی "چیشتی مجبور" دابوو، پیکهاتبوو له چه ند دهوله تیکی خاوه ن پیشه سازی گه رهو، له پیش هه موویانه وه، فه ره نساو ئەلمانیاو رووسیای چین. هه ره ها دهوله ته عه ره بی و ئیسلامیه کانو فه له ستینییه کانو، ئەو به ره یه ی که به "به ره ی چه پاژۆ" (الجبهة اليسارية) ده ناسری و، ئەوجا کلیسه کانی دیانه کان، به سه رکرده یه تی پاپا، که زۆر به داخه وه، ده ستی دایه ده ست تاوانباریکی هه تاریق عه زیزی وه زیری ده سه ته راستی سه ددام. ئەمانه، هه موو، به نیوی "ئاشتیخوازی" یه وه قسه یانده کردو، باسی "پاراستنی گه لی عێراقیان" ده کرد له "ده ستدریزی ئەمریکا"، بی ئەوه ی گه لی عێراق، به نای برده یی بۆیان که بکه ونه فریای. رۆژانه به هه زاران که سه ده هینترانه سه ره قامه کانی ئەوروپا، بۆ خۆپیشاندا ن له "دژی جه نگ" و، سووک و یسوا کردنی ئەمریکا، بی ئەوه ی به یه ک وشه نیوی رژیمی تیروریستی سه ددام به ن. به راستی، زۆریه ی زۆری ئەو خۆپیشانده رانه ته فره یانخوا رد وو، چونکه، که ده چومه نیویان و لییانده پرسی، ئایه ده زانن میژووی عێراق چییه و، سه ددام و رژیمه که ی چونن، نه یانده زانی و هه ر ده یانگوت 'ئوه گرنگ نییه، ئیمه دژی جه نگین و، ئەمریکا ده یه وی نه وتی عێراق، اگیر بکا". بێگومان، هیندیکیان پاش ده مه ته قی له گه لیان، که میك سارد هه بوونه وه، حه زیان به زانیاری پتر ده کرد له و رووه وه، به لام مخابن، هه موو جیهاندا وایه، که کهسانی ساخته کارو خاوه ن به رژه وه ندیی

خۇيى، لەرىيى فرتوفىل و شاردنەۋەي مەبەست و بارگۆپىنەۋە، تۋانىۋىيەنە
 ھەزاران مۇۋقى سادەو ساۋىلكەو دەرۋونپاك، بۇ ئامانجى گلاۋى خۇيان
 بەكار بېيىتن. ئەم تەفرە خواردوۋانە، نەياندەزنى كە سەددام و رۇيىمەكەي،
 35 سالىە بانگەۋازى جەنگيان داۋە لەدژى كوردو عىراقى و ئىرانى و
 كويىتى و، ھەر كەسكى كە رەخنەي گرتىي لىيان. لەگەل ئەۋەشدا، كەسانى
 دىكەش ھەبوون، كاتىك دەھىنرانە بەر مېزى وتوۋىژ، نەياندەتۋانى
 مەبەستى خۇيان بىخەنە لاۋە، بۇ ۋىنە: ۋەزىرى دەرۋەي ئەلمانىا، يۇشكا
 فېشەر، لەۋمى رۇژنامەيەكى ئەلمانىدا كە پىرسىبوۋى لىي، چ دەبىژى
 بەرامبەر بەۋەي كە رۇيى سەددام مافى مۇۋ پىشېل دىكا؟ گوتىۋى:
 "تەنەت ئەگەر رۇيىكىش مافى مۇۋ پىشېل بىكا، ھىشتا نايىتە
 بەلگەيەك بۇ روۋخاندنى ئەۋ رۇيىمە بە زۆر". ئەمە قەسە ئىستەي ئەم
 يۇشكا فېشەرەيە كە لەشەستەكانى سەتەي رابوردودا، چەپاژۋىيەكى ۋا
 توندېۋىۋو، لەيەكىك لە خۇيىشاندانەكاندا، كەۋتە پەلاماردان و لىدانى
 پۇلىسى ئەلمانىاۋ، لەسەر ئەۋەگىراۋ كەۋتە بەر لىكۇلىنەۋەو سزادان و،
 ئىستەش كەبوۋە بەۋەزىر، ھى ئەۋەيە كە حىزبەكەي (حىزبى كەسكەكان)،
 ھەرچەندە لەھەلېژلردندا، رىژەيەكى يەكجار كەمى ھىناۋە، بەلام
 بەيەكگرتن لەگەل سۇسىالدىمۇكراتەكاندا، كراۋە بەۋەزىرى دەرۋەو،
 بەلاي ئەۋ رۇيىمانەدا دادەتاشى كە كاتى خۇي بەدەستىژى
 ئىمپىريالىستەكانى رۇژاۋا دەيدانە قەلەم. چۈنكە، ئەۋەتە پاش روۋخانى
 رۇيى سەددام، ئەم فېشەرەو سەركردەكەي (كانسلىرى ئەلمانىا، گىرھارد
 شرويدەر) لەگەل پوتىن (سەكرەي روسىا) ۋ جاك شىراك (كە نىۋى
 بەجاك ئىراك دەرچوۋەو، بەيەكىك لەماۋپىكانى سەددام دەناسرى) ھەموو
 خەرىكى ئەۋمەن، ئەمىركاى لەجەنگدا سەركەۋتوۋ، لەرىكخستنى كاروبارى
 عىراقدا، نوۋچ بېيىتى، بەسەرشۇپى لەعىراق بىچىتە دەرۋەو، ئەمانىش

"لېڅوره دهشته"، فابریقه بازگانییه‌کانیانو، سیاسه‌تی خوځیان، به‌کامی دلیان له‌عیراق بڅه‌نه کارو، نه‌وه‌ته ده‌بیژن: "ئیمه سهریاز ناندرین بۆ عیراق، نه‌گهر بریاری کۆمه‌له‌ی نه‌تموه یه‌گگرتوووه‌کانی له‌گه‌ل نه‌بی. ئه‌مریکا بی پرسى ئیمه، په‌لاماری عیراقی داوه، له‌بهر نه‌وه، ههر خۆی به‌رپرسیاره به‌رامبه‌ر پاراستنی ئاسایش له‌عیراقدا". روسیاو فهره‌نساو ئه‌لمانیا، ههرسیکیان، داوای نه‌وه ده‌که‌ن که ده‌وله‌ته دراوسنییه‌کانی عیراقو ده‌وله‌ته عه‌ره‌بو ئیسلامییه‌کان، له‌داینه‌کردنی ئاسایش له‌عیراقو له‌ئاراسته‌کردنی سیاسه‌تی عیراقو، ئاوه‌دانکردنه‌وه‌ی عیراقدا، ده‌وریکی دیاریان هه‌بی. ته‌نانه‌ت شرویدمه‌رو فیشهر، رۆژی 9/3، له‌به‌رده‌م ئه‌ردوغاندا که هاتبوو بۆ به‌رلینو، ده‌پارایه‌وه که رژی‌مه‌که‌ی له "یه‌کی‌تی ئه‌وروپا" دا وه‌ربگرن، به‌کۆلۆدل پشتیانگرتو، ته‌نانه‌ت یۆشکا فیشهر گوتی: "سه‌باره‌ت به‌وه‌ی باری ئاسایش له‌عیراقدا له‌دو‌خینکی خه‌ته‌رناکدایه، پیویسته‌تێه‌رکیا ده‌وریکی دیاری بدریتی له‌پاراستنی ئاسایشدا".

ئاشکرایه، ئه‌مه‌ش مانای وایه که ده‌ستی رژی‌می ترک بۆ له‌نیو‌بردنی کورد، به‌ره‌للا بکری. ئه‌مه‌ش له‌کاتی‌که‌دا که رژی‌می ترک، به‌به‌لینو، ده‌مچه‌ور کردنی هینده‌ک سه‌رۆک‌هۆزی عه‌ره‌بو، کاریکی وایکردوه، که ژماره‌یه‌ک ئیمزا کۆبه‌که‌نه‌وه‌و، داوا له‌رژی‌می ترک بکه‌ن، سهریاز بنیری بۆ عیراقو، له‌م ته‌نگانه‌یه‌ی ئه‌مریکاو، ئه‌م هه‌لو‌یسته‌ی ئه‌لمانیاو فهره‌نساو روسیا، سووت وه‌ربگرنو، وه‌ک خوځیان به‌رۆنی دانیپیدا‌ده‌نین، تا‌کو کورد هیچی ده‌ستنه‌که‌وی. له‌م کورد دو‌ژمنیه‌شدا، رژی‌مه‌کانی ئێرانو سووریا، سه‌ره‌رای ناحه‌زییان به‌رامبه‌ر رژی‌می ترک، هاوه‌لو‌یستن له‌گه‌لی و پیکه‌وه کار ده‌که‌ن. نه‌وه‌تا له‌م رۆژانه‌دا، رژی‌می ترک بۆ رازی‌کردنی دلی کاربه‌ده‌ستانی ئێران، ژماره‌یه‌کی زۆر له‌و کورده‌ رۆژه‌لاتیانه‌ی دایه‌وه

دهست رژیمی ئێران، که رایانکردبووه نیوچهی بن دهسهلاتی ترک،
 نهگهرچی کۆمهلهی نهتهوه یهکگرتووهکان، دانینابوو بهمافی
 پهنا بهیریاندا، ئهو کوردانه، ههر دهستبهجی پاش گه یشتنه ئێران، خرا نه
 زیندانیهوه. شایانی باسه، نه مه سووکایهتیکردنه به کۆمهلهی نهتهوه
 یهکگرتووهکان، که دهولهته زلهکان هم "کۆمهله" یان واز لکردووه،
 ده فهرموو بابزاین بهرام بهر بهم کردووه تا وانکارانه یهی رژیمی ترک
 ده فهرمووی چی؟ ئهوهش دهبی بیژین که رژیمی سووریا، ژماره یهکی زۆر
 کوردی داوه ته دهست رژیمی ترک، که هیندیکیان کوردی ترکیا نین، به لکو
 لهو کوردانهی سووریان که "جنسیه" یان لیسهن دراوه تهوهو، له هه موو
 مافیک بیهری کراون.

ئهو جا، ئهوهی که دهولهته عهره بییهکان، دان به "مجلس الحكم الانتقالي"
 دانائین، چونکه به لای ئهوانهوه، به هه لبژاردن نه ها تووه ته سه ر کارو،
 رهوایه تی نییه، راستییه کهی له بهر ئهوه یه که له وه ده تر سن، "عرووبه ی
 تیروستانه" ی عیراق، به رهو پاشه وه به گهری ته وهو، رژیمی کی نیوه
 دیموکراسی له عیرا قدا دروستبی که رژیمه دیکتا توره کانی ئهوان بخاته
 له رزه، له گه ل ئه وه شدا، ده بوو "مجلس الحكم الانتقالي"، بو پاراستنی
 ئاو به وی خوی، بیگوتایه: "ئیمه دان به رهوایه تی رژیمه عهره بییهکاندا
 نانین، هه تا هه لبژاردنیکی نازاد نه که ن له ژیر چه تری کۆمه له ی نه ته وه
 یهکگرتووه کاندای، ئهو کاره دژ به مرو قایه تی یانه ی، تانیسته
 فه رمان په واکانیان دژ به گه له کانیان کردوویانه، نه خری نه بهر دانگه یه کی
 بی لایه ن". به لام داخی گرانم، ئه وه ته "مجلس الحكم الانتقالي" وا خوی
 سووک کردووه که تکا ده کا ری بده ن به وه ی ئه ند امی کی له کو بو ونه وه ی
 وه زیره کانی دهره وه ی ده وله ته عهره بییهکاندا به شدار بی. سه یر ئه وه یه
 وه زیری دهره وه ی عیراق که کورده دژی ها تنی له شکری ترکه بو عیراق،

بەلەم "مجلس الحكم" قوپۇر قەپى كىردى، ئايە ئەمە دەرفەتلىك نىيە بۇ
بەريز كاك ھۇشيار زىيارى، ھەمەشە "تعليق عضوية" بكا؟ ۋەك
بەرلەلۈم كىردى؟.

بەلنىيەمە، ئەم بارە نالەبارە، ئەم ھەمۇر گۇشارە زۆرەى وا لەسەر
ئەمىركا، ئەم مەسەرەفە زۆرەى كە رۇژانە كەوتۈۋەتە سەرى، خويىنى ئەم
سەربازانەى كە رۇژانە لەعيراق دەپزىرى، بەناچارى، ھەلۈيىستى كۆنى
تونۇدۇ تۆلى ئەمىركا، شەكەكەتەمە. با ھەر دور نەپۇن، جاران ئەمىركا
داۋاى لەرژىمى ترك دەكرد سەرباز نەنيرى بۇ عىراق، ئىستە خۇى تەكا
دەكا لىنى، سەرباز بنيرى. بىنچە لەۋەش دۇنالد رامسفىلد، ۋەزىرى
بەرگىرى ئەمىركا، دەپزىرى "ئەم دەۋلەتەى سەرباز بنيرى بۇ عىراق،
كورسىيەك بۇ خۇى مەسۇگەر دەكا لەژۈرى بېيارداندا، لەبارەى
چارەنۈۋسى عىراقەمە". ئەۋجا قوپ بەسەر كورد، چۈنكە ئەم دەمە، رۇژىمى
ترك خاۋەن بېياردەبى، ھەر لەئىستەشەمە، ۋەك كوردە كە دەپزىرى
"مانگ، سەر لەئىۋارىۋە ديارە". لەبەر ئەمە، دەبى ئەمە بخىتە بەرچاۋ كە
لەۋانەيە، ئەمىركا جۆرە "تەنازلات" يىكىش بكا كە لەبەرژەۋەندىي كورد
نەبى. سەر كەدەكانى حىزبە كوردىيەكان دەفەرمۈن چى؟

تائىستە، كەمدابىزلىك باسى بەرەى نەيارانمانكرد، ئەۋجا با بىيەنە سەر
بەرەى كورد، بەر لەھەمۇر شىتلىك بېرسىن، كورد ماناى كى؟

ئىمە ئەگەر درۇ لەگەل خۇمان نەكەين، دەبى دان بەۋەدا بنىن كە بەرەيەكى
رۇشنىبىرانى كورد، كە سەربەخۇ بىر بكا تەۋە، سەر بەم حىزب ۋەم حىزب
نەبى، ھەلۈيىستى بايەتەنە بۈيرانەى ھەبى، لەنىۋ جەماۋەرىشدا
دەسەلات ۋە پىشتىگىرىيەكى فراۋانى ھەبى، نىيە نىيە. راستە، كوردى
رۇشنىبىرى بەيۋەدانى ئازاۋ سەربەخۇ ھەن، بەلەم ۋەك تەكا تەكا، پىچر
پىچر، بى بىنكە (بناۋانى) جەماۋەرى، نەك ۋەك بەرەيەكى يەكگرتۈۋى

خاوەن قورسایى جفاکى. ئەمانە، ھەرچەندىک ھەولبەدەن، زەحمەتبەخشىن، ناتوانن دەورێكى کارىگەر بنوێنن. لەنىو حیزبەکانیشدا مەزەقەى رۆشنەبیری بەوێژدان ھەن، کە رەخنە لەسیاسەتى حیزبەکانیان دەگرن، بەلام لەبەر ئەوەى پێیان بە رەپرەوێى لاسەنگى حیزبەکانیانەو بەستراو، دەفيان دەنگ نادا. ئەمانە، زۆریان ھاتوونەتە سەر ئەو باومەرى کە رێبازى حیزبەکانیان، بەر شىوہیەى ئەوێژى، بەرەو ئازادى کوردو سەرەخۆیى کوردستان ئاڕاوا، ئەوەى حیزبەکان داواى دەکەن، نەرخى سەتەھەکی ئەو قوربانىیەى نییە کە نەتەوێى کورد داوێت، لەبەر ئەوە بێزارى و ناھومىدى خۆیان ئاشارنەو، جاروبار دەشیخەنە سەر کاغەز. ھێندەك جارىش، وادەگاتە جەرگیان، کە واز لەحیزبەکانیان دەھێنن، دەچنە مالى خۆیان، زۆریشیان، بەخەفەت و داخو خەمەر، لەنىو حیزبەکاندا دەمێننەو، چاومەروانى ئەو، تراویکەکە بێتە ئا، لەکاتیىدا، کە نەگۆشەگیرى و خۆخواردنەو، نەچاومەروانى بێسووت، دادى کەس دەدا. لەبەر ئەوە، وا لێردا، ئەم پێشنيازەى خوارووە دەخەمە بەردەم ھەموو ئەوانە، ھیوام وایە، بەوێژى ھۆشو لێوردبوونەو، تاوتۆکردنەو، لێى بکۆلنەو:

چ دەبێ، ئەگەر رەخنەگران و ئاڕازیانى نێو ھەموو حیزبەکان (مەبەستم لەوانەى کە لەرێبازى ھەلەو چەواشەکەرەو، داخوازییە پووجەلەکانى حیزبەکان ئاڕازى و بەتەنگھاتوون، نەك ئەوانەى لەبەر مەبەستى تايبەتى خۆیان، لەکاتى گونجاودا، کەوتوونەتە تەقەو، سالانى سالیش، ھەموو تاوانىکى کاربەدەستەکانیان شاردووەتەر، بۆیان) قسە بکەن بەیەکو، پێکەو کۆبوونەوێ جەماوەرانە لەکوردستان و دەرەوێ کوردستاندا رێکبەخەن، بەرنامەىکى تێروتەسەلى کار، بێخەنە پێش خۆیان، خال بەخال و تووێژ بکەن لەسەرىو، لەسەر ھەموو خالیى بێرێار بەدەن، ئیمزای

خۆیان بخه نه ژیریو، نه گهر به باشیشیان زانی، نه خالانه ی خواروه وش
بخه نه بهرچاو:

1- ته ماشایه کی میژوو و کارنامه ی حیزبه کوردییه کانی هه موو کوردستان
بکه ن، له سه ته ی رابوردوووه، به تاییه ته ی له م په نجا ساله ی دوا ییداو،
بزانی، ئایا نه م حیزبانه، له م ماوه یه دا، چهند هه نگاویان ناوه بهرو
نامانجه کانی نه ته وه ی کورد، که وه هه نه ته وه یه کی دیکه ی نه م جیهانه،
بریتین له نازادی و سه به خۆیی. نه وجا نه م پرسیاره له خۆیان بکه ن: ئایه
حیزبه کوردییه کان، که جاران هه ر باسی مارکسیته یو لینینیته یان ده کردو
نیسته باسی دیموکراسی و پیشکه وتنخوازی ده که ن، به پیاوه ی
دیموکراسی، مافی نه وه یان هیه، به نیوی کورده وه قسه بکه ن، یان ده بی،
ته نی به نیوی حیزبه کانی خۆیان وه قسه بکه ن؟ چونکه تانیسته،
هه لبراردنیکی نازاد له هه موو کوردستاندا نه کراوه، نه هه لبراردنه ی که
له "هه ری می نه فرین" دا له سال ی 1992 دا په رله مانی بو چوار سال
ده ستنیشان کرد، پاش نه وه، واته له سال ی 1996 وه تا نه وپ، هه لبراردن
نه کراوه. له بهر نه وه، دوو زلحیزبه که هه یح حیزبیکی دیکه ش، مافی
نوین هه ری ته ی کوردی نه ماوه نییه. خو نه گهر ده یانه وی به نیوی کورده وه
قسه بکه ن، فهرموو، با بچن هه لبراردنیکی نو ی بکه ن. نه وجا که نه م دوو
زلحیزبه، ری به هه لبراردنیکی نو ی ناده ن، هه روه ها ری یان له گشت پرسیی هه
گرتوو، بو دیاری کردنی چاره نووسی باشووری کوردستان، ئایا نه مه،
مانای نه وه نییه که نه م دوو زلحیزبه، نه که هه ر باوه ری یان به دیموکراسی
نییه به س، به لکو به که له گای و دیکتا تو ری ته ی فهران په واییه که ده که ن، که
له لای نه گه له وه پیا نه سه پیر سراه؟

2- رووخانی رژیمی سه ددامو، هه لوه شانده وه ی له شکر ی تیرو ریستی
عیراقو، هی نانه ته نیشت یه کی له شکر ی نه مریکا و هی زی چه کداری کورد،

ھەروەھا، ئاڭكۆيى ئىۋان ئەمىرىكاۋ دەۋلەتتە داڭلىق كەركەكانى كوردستان،
 ھەلەكەتلىكى مېژوۋىيى بۇ، كە باشترین و لەبارترین ھەلومەرجى ھىناۋەتە
 پېشەۋە بۇ كورد، ئايا بەستىنى چارەنۋوسى كورد بەفیدمەرالىزمەۋە، كە
 ئەۋەش ھەر ۋەك ئەۋ ئۆتۈنۈمىيە، كە چەند سال كوردىان پى خەلەتاند،
 كاریكى بەجىيە؟ ئايا ئەم درۆشمە، شتىكى راستە لەم كاتەدا؟ ئايا
 پىۋىست نىيە، يەكسەر داۋاي سەربەخۋىيى بىرى؟ ئايا كە ئەم ھەلە
 لەدەستچۈۋ، كەۋا خەرىكە لەدەستچى، جارىكى دى دروست دەيىتەۋە؟
 3- حىزبىكى كوردى، كە بىست سالى رەبەق، ھەزەران كوردى دىلپاكى،
 بەنىۋى "ئىكۆشىن بۇ سەربەخۋىيى كوردستان" ۋە تەفرەدەبى، ھەر
 كەسىكىش باسى ئۆتۈنۈمى، يان شتىكى دىكەى كىردى، بىجگە
 لەسەربەخۋىيى، بەخاينى دابىتە قەلەم، خۋىنى ئەۋانەشى خەلەكەردى كە
 رەخەنە يانگرتۈۋە لىۋى، كىردەۋى ۋاي نواندى كە دۆڭمەنى كورد، كورد
 بەتىرۋىست بەدەنە قەلەم، لەپىناۋى ئەۋ ئامانجەى سەۋەۋەدا، بوۋى
 بەۋى چۆلكەردى ھەزەران گوندى كوردستان، رەقىنى سى مىليون كورد
 لەكوردستان، بوۋىيان بە "ئاردى نىۋەك"، ھەرىكە دۋان بەلەيەكدا،
 پەۋازەۋ بى ئەۋا بوۋىن، ئەۋجا پاش ئەم بىست سالى، لەبەر خاتىرى تاكە
 زەلامىك، شەرى ۋەستاندى، سىياسەتى خۋى 180 پەلە گۆپىيى، ئىستە
 ھەر كەسىك باسى سەربەخۋىيى كوردستان بىكا، بەخاينە نۆكەرى بداتە
 قەلەم، (ناشزانم نۆكەرى كى؟) ۋە كەۋتەتە باسى "چارەسەرى
 دىمۇكراتى" ۋە تەنەت بەئۆتۈنۈمىش رازى نەبى، ئەگەر ھاتۋە كەسانىك
 لەنىۋخۇيدا پەيدا بوۋىن، ۋىرايان باسى "ئۆتۈنۈمى" بىكەن، پاش پىنج
 سال رستىنى تەشىي "چارەسەرى دىمۇكراسى"، ھەپەشەى تازە
 كىردەۋى شەرى بىكا، ۋەك شەرى گالەتەى مىندالان بى، ئەمە لەكاتىكدا كە ئەۋ
 بارودۇخەى بۇ ئەۋ حىزبە ھەلەكەت بوۋى، بۇ ھىچ حىزبىكى دىكە، لەھەمۋە

میژووی حیزبایه تیی کورددا هه‌لنه‌که‌وتبی، که‌چی، چاره‌نووسی خۆی، به‌دهستی خۆی، گه‌یاندبیتته‌ئهم‌پۆژه، و، لکه "سۆرائی"یه‌که‌شی له‌باشووری کوردستاندا، دژی ئه‌وانه‌ قسه‌ بکا که‌ باسی "فیدهرالیزم" ده‌که‌نو که‌رکوک به‌کوردستان ده‌زانو، به‌لام ئهو دژ به‌مه‌و، به‌دلی تۆرائیو به‌عسی بجوولیتته‌وه، ئایه‌ ده‌بی هه‌لوێست به‌رامبه‌ر به‌و حیزبه‌ چۆن بی‌و، چۆن بخړیتته‌ سهر‌ری راست؟

4- ئه‌گهر حیزبێک، خۆی به‌عیرا‌قی زانی، که‌چی نیوی "کوردستانی" به‌خۆیه‌وه‌ نا، دیاره‌، ئهو حیزبه‌، نه‌عیرا‌قییه‌، عیرا‌قی بی‌و، نه‌کوردستانیشه‌، کوردستانی بی‌، به‌لکو شتی‌که‌ وه‌ک "نێره‌مووک" وایه‌، ئه‌مه‌ش ده‌بیتته‌ هۆی سهر‌ لێشواندنێ کوردیش و عیرا‌قی‌ش و، ده‌ستخه‌پۆ کردنیان به‌رامبه‌ر به‌و چاو‌ه‌روانیانه‌ی هه‌یانه‌ له‌و حیزبه‌ کورد کوردستانین و، عیرا‌قییه‌کانیش عیرا‌قین. هه‌یج کاتی‌کی‌ش خه‌لکی باشووری کوردستان، ده‌نگیان نه‌داوه‌ بۆ ئه‌وه‌ی بیه‌ستری‌ن به‌عیرا‌قه‌وه‌، به‌لکو به‌زۆری چه‌کی به‌ری‌تانی‌ا کران به‌عیرا‌قی‌و، ئه‌وه‌تا به‌ری‌تانی‌اییه‌کانی ئه‌وپۆ، خۆشیان دان به‌م راستییانه‌دا ده‌نی‌ن. له‌به‌ر ئه‌وه‌، ئه‌م پرسیاره‌ دیتته‌ گۆڕی، ئایا ئهو حیزبانه‌ی ئاوا دوو "فلیچقانه‌"ن، ره‌وایه‌تیان هه‌یه‌؟

5- هه‌موو نه‌ته‌وه‌یه‌ک ئالایه‌کی هه‌یه‌، که‌ له‌پاڵ سروودی نه‌ته‌وه‌یی‌دا، به‌نیشانه‌ی بوون و، به‌پێرۆزترین گه‌نجینه‌ی ئهو نه‌ته‌وه‌یه‌ ده‌ژمێردری‌ن و، هه‌ر که‌سێک خۆی به‌ئendamی ئهو نه‌ته‌وه‌یه‌ بزانی، شانازیان پێوه‌ ده‌کا. باشه‌، ئایا ئه‌گهر حیزبێک وشه‌ی "کوردستانی" به‌خۆیه‌وه‌ نا، به‌لام سالانی سال له‌دژی هه‌لکردنی ئالای کوردستان وه‌ستاو، له‌جیاتیی ئه‌وه‌، په‌ڕۆییه‌کی حیزبی هه‌لکرد، پاشان که‌ دیتی ئه‌مریکا‌ییه‌کان ریزی ئالای کوردستان ده‌گرن، ئه‌وجا به‌نا‌به‌دلی، ئالای کوردستانی خسته‌ پاڵ ئالای سه‌ددام‌ه‌وه‌، له‌مه‌ش سه‌یرتر، ئه‌گهر هاتو سه‌رکرده‌ی ئهو حیزبه‌ چوه‌

ئوسترالييا، لەكاتيڤدا كە كۆمەلەك كوردی دانىشتوى ئەوى، بەئالای كوردستانەو چوون بەپىرىيەو، لەباتى ماچكردنى ئالای كوردستان، بەتورەيىيەو بىژى: "ئەو ئالایە لابەن" و بەمە چەمۆلویەك بنى بەرووی كوردەكانو، دلى ئەو چەند تۆزانیو عىراقچىيە خۆشبا كە لەوى بن. ئەوجا ئىستە ئەم پىرسىارانەى خوارەو دینە پىشەو:

۱- ئایا ئەو كوردانەى چوو بوون بەپىر "سكرتیڤى گشتى حىزب"ەو، شەرمیاننەكرد مانەو، بەجاری نەچوونە دەرەو، كاتىك سووكایەتى بەئالای كوردستان كرا؟.

ب- ئایا نابى ئەوانەى لەو حىزبەدانو، خۆیان بەكورد دەرەن، هیندە سەریان بەرز بى، داواى هەلپەساردنى "سكرتیڤى گشتى" بكن، ئەگەر هاتو پىی بەگوناهبارىی خۆیدا نەناو، بەناشكرا داواى لىبوردنى لەنەتەو كورد نەكردو، بەلینى نەدا كە ئەو كوردەو یە دووبارە نەكاتەو؟ ئەو شەخەمەو بىر، كاتىك كە یەك دوو كورد لەخۆپىشاندانىڤدا، ئالای تركیان دەراند، واتە سووكایەتییان كرد بەئالای ترك، رۆژنامەكانى هەردوو زلحىزبەكە بەو كوردانەیان گوت "بى ئەخلاق"! باشە. سووكایەتیکردن بەئالای كورد چىيە؟

6- ئەگەر دوو زلحىزب، لەماوەى 12 سالداو، پاش كوشتنى هەزاران چەكدارای یەكدىو، پاش پەنابردن بەپیتەختەكانى داگیركەرانى كوردستانو، هینانى لەشكرى داگیركەران بۆ "هەرىمى نەفرین"و، بەستنى چەند "پەیمانىكى ئاشتى" لەگەل یەكو، هەزاران كۆبوونەو "دوو قولى"، نەیانتوانىبى بەرپۆهەرىتییى دوو شار بكن بەیەك، ئایا دەتوانن ئامانجى نەتەو كورد، ئەك لەئازادىو سەربەخۆییدا، بەلكو بچكۆلەترین ئامانجى بەجى بهینن؟، بەتایبەتى لەم كاتە نازكەدا، كە شارەزاییەكى نىو

نەتەۋەييانە، سنگىكى فراۋان، ھەستىكرىن بەبەرپرسىيارىتى و يەكگرتنى
تونىدو تول لەلايەن حىزبەكانەۋە، زۆر زۆر پىۋىستە؟

7- ئايا دەكرى پىشت بەدەستورى عىراق بىبەستى، لەكاتىكدا ئەگەر
لەدەستوردا بنوسى، ھەر كەسىك دژى "يەكىتى گەلانى عىراق"
بەدەستى، بەتاۋانبار بدىتە قەلەم، بەھىچ جۆرىك رى بەجيا بوۋنەۋە
باشورى كوردستان نەدرى، لەكاتىكدا ئەگەر گەل كورد وىستى
جياپىتەۋە؟ پاشان، ئەۋەش ھەيە، دەستورىك لەكاتى داگىركردنى
ولاتىكدا رىكخرابى، لەبارى قانونىيەۋە رەۋايەتىيىيە.

8- ئايا راست و رەۋايە، بۇ دىيارىكرىنى سنورى باشورى كوردستان و،
بەتايىبەتى مووسل و كەركوك و. . . ھتد گىشتىرسىيى بكرى؟ ئايا ھىچ
نەتەۋەيەك ئامادەيە، لەبارەى سنورى ولاتەكەى خۆيەۋە، بىكەۋىتە
گىشتىرسى؟ ئايا رژىمى ترك ئامادەيە، لەئەستەموول گىشتىرسى بكا،
لەكاتىكدا كە 4 مىيۇن كورد لەئەستەموول دەرژىن و، ئەستەموول
گەرەترىن شارى كوردە، پاش ئامەد (دىاربەكر)؟ ئايا عىراقىيەكان
ئامادەن لەبەرخاترى مىيۇنىك كوردى بەغدا گىشتىرسى لەبەغدا بىكەن؟

9- ئايا ناكى لەئەمىرىكا بىگەيەندى، كە عىراق ھەروا بەمىزۋانە ئابى بە
"ماستى مەيو" بەلكو نەخشە پىلانى نىيارانى ئەمىرىكا، بەرمو ئەۋە
دەچى كە ئەمىرىكا لەعىراقدا بشكى و، بەسەر شۆپى لەعىراق بىچىتە نەرى.
ئەۋجا، ئەۋ سەر شۆپىيە، ھەموو ئەۋنەش دەرژىتەۋە كە ھەقالبەندى
ئەمىرىكان و، لەنىۋ ئەۋنەشدا كورد. لەبەر ئەۋە، ئايا باشتر نىيە، ئەمىرىكا
لەئىزمەۋە بەپىنى پەيمانىك، كە دەتۋانرى قسەى لەسەر بكرى، لەگەل
رووسىا رىكەبەرى و، رووسىا ھىزىكى گەرە بەئىنىتە نىۋەراستى
عىراقەۋە، ھىزەكانى ئەمىرىكاش، بەمەندازەى پىۋىست، بىئە باشورى
كوردستانەۋە، بەپىنى پەيماننامەيەك لەگەل كورد، بىكەيەكى سوپايى بۇ

ئەمىرىكا، لەباشووردا دابەزىيە، ئەمىرىكا شىنجاڭ دىن بەباشوور كوردستاندا
 بىنۇ، ۋەك دىمۇتەتەك، يان ئەگەر دىمۇتەتەش نەبى، ۋەك پىرۇتەكۇراتەك
 (مىمىيە) ئەمىرىكا بۇ ماۋە 25 سال. ئەم دىمۇ ئەمىرىكا، نەپىۋىستى
 بىرۇتەمى تىرك نەبى، نە سوورىاۋ ئىرانىش دىتۋان كىرەۋە
 تىۋرۇستەنە بىنۇتەن، بەشەكە زۇرى لەشكەمەكە دىمۇتەمە مالى
 خۇي، ئەم ھەمۇ مىلياردە مەسەفەشە لەكۇلەبىتەمە، كوردىش ھەتە
 ھەتە سوپاسىزىرى نەبى، ئايا ئاكىرى ئەم رىگەمە، بەكردەمە،
 ھەنگاۋىك بىنۇ؟

ئەمىرىكا ئەم پىرسىيارەنە گەلەك پىرسىيارى دىكە كران، ۋەمىرەنە،
 ئەمىرىكا لەۋانە، ئەم كۇمەلە خەلەكە كە سەر بەچەندە خىزىپەكە كوردىن،
 بىر لەۋە بەكەنە، پىكەمە ھاۋىەندى (اتصال) يەكە رۇشنىپىرانە
 دىرۇخاينە لەگەل يەك بەستەن، ژمارەيەكە زۇر خەلەكە ئاخىزىپەش
 لەدەۋرى خۇيان كۇبەكەنە، دىنگە خۇيان بگەيەنن بەھەمۇ نەتەۋە
 كورد بىگانە، رەنگە ھىۋايەك ھەبى بۇ دۇزىنەۋە چارەسەرىك بۇ
 كىشەي كورد، ئەگەرنا ئاسۋى ھىۋاي كورد زۇر لىلە.

بەرلەن 2003/9/6

مىدىيا، 2003/9/9

گېرانه‌وهى سەرورەيتىي بۇ عىراق، بى ديارىکردنى سنوورو چارەنووسى باشوورى كوردستان، هەرەسەينانىكى دىكەى بزوتتە‌وهى رزگاربخوازانەى كوردە

كوردستان، لەسەرەتاي سەتەى رابوردوودا، بە زۆر بەسەر سى ئىمپراتورىيتىي سىستەم جىياوازو دوزمن بەيەكدە، دابەشكرابوو. يەكەميان: ئىمپراتورىيتىي عوسمانى بوو، كە خۆى بە پارىزگارى ئاينزاي سوننى دمەزىبو، دووهميان: ئىمپراتورىيتىي قاجارى بوو، كە خۆى كردبوو دەمراستى شىعەگەرييتىو، سىيەميشيان: ئىمپراتورىيتىي روسيا بوو، كە نوينەرييتىي دەسەلاتى كۆلۇنيالىستانەى بنەمالەى قەيسەرى روسياى دەكرد. دارمانى نەريتى كۆمەلايەتى لەم سى ئىمپراتورىيتىي پان و بەرينەداو، جەنگى درىژخايەنيان دژى يەك، كە هيژى لەبەر هەر سىكيان بربوو، مرخى كۆلۇنيالىستە چاو برسپيەكانى ئەورووپايى لەسامانى فراوانيان خۆشكردو، لەئەنجامدا چەند دەولەتلىكى رۇژاوايى، وەك بەریتانياو فەرەنساو ئىتالياو يۇنان يەكيانگرتو، بانگەوازي جەنگيان لەدژى ئىمپراتورىيتىي عوسمانى دا، بەبيانووى ئەووە كە لەگەل ئەلمانىاي دژ بەرەيان بووئە هەقالبەندو، ئەمەش بوو بەهۆى هەرەسەينانى ئەم ئىمپراتورىيتىي كە چەند سەتسالىك بوو، وەك دەسەلاتىكى دەستدرىژكەر، خۆى بەپيۆه راگرتبوو.

جەنگى "هاوپەيمانان" دژى دەولەتى عوسمانىو ئەلمانىا، رىخۆشكەريك بوو بۇ شۆرشى ئۆكتۆبەر لەرووسياو، رووخانى دەسەلاتى قەيسەرىو، دامەزراندنى رژیمنى دىكتاتورىيتىي سوفىيتىو، هەر ئەو هۆيەش بوو كە زاتى نايە بەر نەخويندەوارىكى ملهوپی وەك رەزا خانى "میر پىنج"، كە

لەرنی كودەتایەكى سوپاییهو، ئىمپراتورىيىتى شەقوشىرى قاجارى
بېروخىنى، بەيارمەتى و پشتگىرى كۆلۇنيالىستەكانى بەرىتانيا،
رژىمى تازە دامەزراوى سۇقۇت، خۇى بكا تە شاو مىرى سەربى لەئىران،
رۇژھەلاتى كوردستاندا.

جەنگى جىھانى يەكەم، دەرەتتىكى گەورەى ھىنايە پىشەو بۆ كورد، بۆ
رزگارى و سەربەخۇيى، كە ئەو بۆو پەيمانى سىقۇرى لىكەوتەو، تەناتە
دەولەتتىكى كوردىيى نىو سەربەخۇيش لە باشورى كوردستاندا
بەسەرۇكايتى شىخ مەحمودى حەفید دروستبو، كە ئەو يەكەمىن
ناوكى دەولەتى ناسىوئال بۆو لەھەموو خۇرەلاتى ئاڧىندا. بەلام
ھەلومەرجى نىوخۇيى و دەرەوەى كوردستان، ئاشبەتالى رووخانى
شانشىنى كوردستانى پىو بۆو، كە ئەنجامەكەى ھاتنە كايەى چەند
دەولەتتىكى دەستكردى بىيانىيى دۆژمن بە كورد بۆو لەسەر خاكى
كوردستان.

جەنگى جىھانىيى دوو، دەرەتتىكى دىكەى خستە بەردەم كورد، كە بۆو
بەھۆى دامەزاندنى كۆمارى كوردستان لەرۇژھەلاتى ولاتدا، بەلام
دىسانەو ھەلومەرجى نىوخۆو دەرەو، ئاشبەتالى رووخانى كۆمارى
كوردستان و پتەو كردنى رىزەكانى دەولەتە داگىركەرەكانى كوردستان و،
دژ بەكوردى لىكەوتەو.

شايانى باسە كە جەنگى جىھانىيى يەكەم بۆو، كە بۆو بەھۆى تىكشكاندنى
سەرورەيتىيى ئىمپراتورىيىتى عوسمانى و، جەنگى جىھانىيى دوو ھەمىش بۆو
كە بۆو بەھۆى تىكشكاندنى سەرورەيتىيى رژىمى رەزا خان لەئىران،
ئەویش بەھۆى داگىركردنى خاكى فەرمانرەوايىيى ئەم دوو دەولەتە لەلايەن
لەشكرى بىڭانەو. نەمانى سەرورەيتىيى ئەو دوو دەولەتە بۆو، كە ئەو دوو
دەرەتە بەنرخەى پىشكىش بەكورد كرد. ھەر لەگەل گەرەنەو

سەرۆهرییتی بۆ ئهو دوو دهلته، يهكه ميان به داننان به دهولهتی مستهفا كه مالدا به نیوی "ترکیای نوی" وه، دووهمیشیان به داننان به سەرۆهرییتی ئێران و محهمهد رهزای کورێ رهزا خاند، وهك شای ئێران، کیشهێ کورد بووه وه به کیشهیهکی نیوخوی و چارهسهر کردنی کهوته دهستی ئهو دوو رژیمه.

ئێسته، ئهو وانه (دهرس)یهی که لهم بهسهرهاتانهوه فیڕی دهین ئهوهیه، که گهلانی ژێر دهستهی ولاتانی داگیرکراو، ئهگهر هاتو خویان ریکخستبوو و ریزهکانیان یهکخستبوو، و زانییان چییان دهوی، ئهوا دهتوانن لهکاتی ههرهسهینانی سەرۆهرییتی داگیرکههرهکانیادا، سەرۆهرییتی بهسهر خاکهکهی خویاندا بچرن. به پێچهوانهی ئهوه، لهکاتی بوونی سەرۆهرییتی دهولهتیکی داگیرکردا، زۆر زهمهته گهلیکی ژێردهسته بتوانی بگاته سهر بهخویدی، وه دهستهینانی چاره نووسی خوی. یۆگوسلافیا نمونهیهکی زهقی ئهوهیه، ههتا هیژی سوپایی ئهمریکا و ئهوروپا، ولاتی یۆگوسلافیا یان داگیر نهکرد، کرواتستان نهبوو به دهولهتیکی سهر بهخو، کۆز و قۆش له ژێر باری پاکتاوکردنی رهگزی دا دهینالاند. ههر ئهم دهردهشه که بوو به هوی سهر نهکهوتنی ههموو شۆرشهکانی کورد، سهره پای ههموو قوربانییهک که گهلی کورد دایو، ههموو گهلهکۆژییهک که رژیمهکانی سوڤییت و ترک و عهرهب و فارس له کوردیان کرد. چونکه ههموو شۆرشهکانی کورد، پاش دروستبوونی دهولهته داگیرکههرهکان و گهیشتهیان به پلهی سەرۆهرییتی، ههلهگیرسان. مهزنترین شۆرشی کورد، شۆرشی ئهیلوول بوو، که 14 سال درێژهیکیشاو، (150) ههزار پێشمهرگه، سهرۆکیکی گهلهڤین (شعبی) و مهزنی وهك مهلا مستهفای بارزانی ههبوو، لهگهڵ ئهوهشدا ئهجامهکهی به ناسهبتال تهواو بوو، چونکه عێراق دهولهتیکی خاوهن سەرۆهرییتی

بو، شۇرشى ئەيلولۇش بۇ تىكشكاندى سەرومىتتى عىراق ھەلى نەدەدا، بەلكو بۇ چارەسەركردنى كىشەى كورد لەژىر خىوۋەتى سەرومىتتى عىراقىدا تىدەكۇشا. بەلام سىياسەتبانانى كورد بەداخوۋە ھىچ لەوۋە فىر نەبوون و ئەوۋەتە، دەست دەكەنەوۋە بەو كۈنەدا، كە دوپشكەكەى تىدایە.

شایانى باۋە كە جەنگى ھەشتسالى ئىران و عىراق كە بەجەنگى يەكەمىي كەنداو نىوېرۇيوۋە، دەرۋەتتىكى زىپىنى دىكەى ھىنايە پىشەوۋە بۇ كورد، ئەگەر سىياسەتكارانى كورد نەچوۋنايە بەگۇ يەكداو، ھەموۋيان يەكبوۋنايە، بەشىكىان لەگەل خومەينى، دژى رژىمى سەددام، بەشەكەى دىكەيان لەگەل سەددام، دژى رژىمى خومەينى نەبوۋنايە، بەلكو يەكيانبىگرتايە، ھەلىان بۇ تىكشكاندى سەرومىتتى دەۋلەتتىك لەو دوۋ دەۋلەتە بدایە، ئەو دەمە كورد دەيتوانى لەبەشىكى ۋلاتەكەيدا لافى سەرومىتتى لىبداو، بىتتە ھاۋبەش لە بىراردانى چارەنوۋسى دۋاى جەنگدا. بەلام جەنگى ھەشتسالى، چۈنكە سەرومىتتى ئىران و عىراقى ۋەك خۇى ھىشتەوۋە، ئەنجامەكەى بۇ كورد ئەوۋە بوو كە پىۋىست بە باسكردن ناك، ئەمەش گوناھىكى گەرەى دىكەى كاربەدەستانى حىزبە نانەتەۋەيىەكانى كوردستان بوو.

جەنگى كۆمەلەى نەتەۋە يەكگرتوۋەكان دژى عىراق، بەسەركردەيەتتى ئەمىرىكا لەسالى 1991داو، دەرپەراندنى لەشكرى سەددام لە كوئىت، بوو بەھۋى راپەرپىنى مەزنى بەھارى 1991و رزگارکردنى بەشىكى گەرەى باشوۋرى كوردستان، بەلام تىكشكانى لەشكرى سەددام لەبەردەم لەشكرى ئەمىرىكادا، نەبوو بەھۋى نەھىشتنى سەرومىتتى عىراق بەسەر باشوۋرى كوردستاندا. لەبەر ئەوۋە سەددام بەھاسانى كوردستانى گرتەوۋ، بى ئەۋەى توۋشى ھىچ جۆرە رەخنەيەكى كۆمەلەى نەتەۋە يەكگرتوۋەكان بى. بەلام

گه لږمه‌که‌ی به‌هاری ئه‌و ساله‌و، ئه‌و بارودوخه‌ خه‌مه‌ینه‌ره‌ی که‌ له‌نیوچه‌که‌و جیهاندا له‌م‌وه‌و سه‌ریه‌له‌دا، کاریکی وای کرد که‌ سه‌روه‌ریتی‌ی عێراق له‌سه‌ر به‌شیکی کوردستان لایه‌ری. که‌ ئه‌مه‌ش شتی‌که‌ تاکه‌ه‌لکه‌وتوو (استثنائی) بوو له‌میژووی ده‌وله‌ته‌ سه‌ربه‌خوکانی جیهاندا. کورد له‌و رۆژانه‌دا که‌ به‌زه‌یه‌یه‌کی نیو نه‌ته‌وه‌یی بو‌ خو‌ی بچ‌ریبوو، ده‌یتوانی بانگه‌وازی سه‌ربه‌خوایی کوردستان بدا، به‌لایه‌نی که‌مه‌وه‌، له‌و چه‌ند ستانه‌دا (هه‌ولێرو سلیمانی و ده‌وک) که‌ سه‌ددام خو‌ی به‌جی‌ی هێشتبوون. به‌لام دوو زلحیزبه‌ کوردیه‌که‌ ری ئه‌وه‌یان نه‌دا ئه‌م ده‌رفه‌ته‌ له‌لایه‌ن کورده‌وه‌ بقوزریتهمو به‌وه‌ش، گوناھیکی گه‌وره‌ی میژوویان خسته‌ سه‌ر گوناھه‌کانی دیکه‌یان.

په‌لاماردانه‌ سه‌ر عێراق له‌مانگی نیسانی ئه‌مسالدا، له‌لایه‌ن ئه‌مریکاو هاوپه‌یمانه‌کان و هه‌قاله‌بنده‌کانیه‌وه‌، که‌ کوردیش یه‌کیکن له‌و هه‌قاله‌بنده‌وه‌، رووخاندنی ده‌وله‌تی عێراقو، هه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ی ده‌زگه‌ی ده‌ستوه‌شینی تیروریستی عێراقو، نه‌هێشتنی سه‌روه‌ریتی عێراق، ده‌رفه‌تیکی یه‌کجار به‌نرخ‌ی دیروکی بوو بو‌ کورد، که‌ به‌داخه‌وه‌ ئه‌مجاره‌ش حیزبه‌ کوردیه‌یه‌کان، به‌تایبه‌تی دوو زلحیزبه‌که‌، بوونه‌ ریگر له‌به‌رده‌م جاری سه‌ربه‌خوایی کوردستاندا، ئه‌وجا، نه‌ک هه‌ر به‌وه‌ دابین بین که‌ باسی سه‌ربه‌خوایی کوردستان نه‌که‌ن و، ته‌نانه‌ت له‌دژی بوه‌ستن و به‌س، به‌لکو که‌وتنه‌ عێراقچیتیکردنیکی واخه‌ستوخۆل که‌ عه‌ره‌بیک گوتبووی: "به‌راستی برا کورده‌کان هێنده‌ عێراق په‌روه‌ریتی پێشانده‌ده‌ن، که‌ ئێمه‌ی عه‌ره‌بیان شه‌رمه‌زار کردوو".

هه‌ولاندانی هه‌ردوو زلحیزبه‌که‌ ئه‌ورۆ بو‌ بنیاتنانه‌وه‌ی سه‌روه‌ریتی عێراقه‌، ئه‌و سه‌روه‌ریتییه‌ی که‌ هه‌شتا سا‌ن پتره‌ کورد له‌ژێریدا ده‌نالیینی، لی‌ی ده‌کوژری، سووک و ریسوا ده‌کری، ئه‌نفالی لێده‌کری، ولاتی ده‌کری به‌ عه‌ره‌ب، شار به‌ده‌ر

دەكرى و ژەنگانى ئەتك دەكرىز و دەفرۆشرىن، چەكى كىمىيى ئە دژ بەكار دەهينىر، و، هەولئى تواندەنەوى دەدرئ. گەچى سەركردهكانى، بە پەلە داواى گىرانهوى ئەو سەرورەيتىيە دەكەن. عادىل موراڧ كە يەككە لەسەركردهكانى "يەكئىتى" دەبىژئ كە چەند دەولەتئك بە حىزبەكەيان گوتووه "بۆچى بانگى سەربەخۆيى كوردستان نادەن"، كەچى ئەوان گوتوويانە: "ئىمش عىراقىن و بەشئىكئ لەعئراق و سەربەخۆيىمان ناوئ". ديارە كاربەدەستانى پارتىش قسەى ئەو "باشتر" ناكەن.

ليرەدا ئەو پرسىيارە خۇى دەسە پىنئى بەسەر ئەو دوو زەحىزبەدا، ئەو گەرەنتىيەى كە دراوہ بەگورد چىيە؟ ئەز باسى گەرەنتىيەكى نئو نەتەوہيى ناكەم، هەر باسى گەرەنتىيى ئەمريكاو بەريتانيا دەكەم كە هەقالبەندى كوردن، گەرەنتى ئەم دووانە بۆ پاراستنى كورد ئە گەلگوزىو گەرەنتىيى ژيانى بەنازادى لەسەر خاكەكەى خۇى چىيە، ئەگەر سەرورەيتىيى عئراق گەرايەوہ جئى خۇى؟ مەبەستيشەم ئە گەرەنتى، قسەى رووتو دۆستانە نييە، بەلگو پەيماننامەيەكە كە رىزى لىيگيرئ. ئەو پەيماننامەيە كوانئ؟ ئەگەر هەيە، پيشانمان بەدەن، ئەگەر نييە رەپو راست قسە بکەن و لەنەتەوہى گوردى نەشارنەوہ. چۆنكە كە سەرورەيتىيى عئراق دروستبووہو، ئەم دەمە كيشەى كورد دەبئتەوہ بەكيشەيەكى نئوخۆيى عئراقو، چارەسەر كردنى بەدەست "گەلئ عئراق" دەبئو، ئەوجا چارەسەر كردنى بەزۆر، ئەوہيە كە هەشتا سالە لەكاردايەو، چارەسەر كردنىشى بەشيۆەيەكى دئموكراسى، ئەوہ بەدەستى زۆربەى زۆرى خەلكى عئراقە، كە ئەو زۆربەى زۆرە عمرەبە، كورد نييە. زۆربەى زۆرى عمرەب، لەگەل ئەوہدا نئىن، ئەك كوردستان سەربەخۆ بئ، بەلگو تەنانەت لەگەل "ئۆتۆنۆمى" ش نئىن. هەر كەسئك درۆ لەگەل خۇىو خەلك ئەكا، دەبئ دان بەر راستىيە دابئ.

ئەمەتە، ئەگەر ویسترا شتیک بکری بۆ کورد، دەبی هەتا عێراق
 سەروریتی دەستنەکوو تەووە، لەلایەن کۆمەڵی نەتەو
 مەگرتوووە کەنەرە دانێ پێدا نەنراوە، ئەو بکری. ئەمەش بەو دەبی کە
 ئارەبە دەستانێ دوو زەحیزبە کە بەرژەو دەندی نەتەوایی چل ملیۆن کورد
 مەکنە قوربانی بەرژەو دەندی تەسکو تروسکی خۆیان، بەکو دەبی بی
 بەندو چۆن و بی هیچ مەرجیکی پێشەکی، هەردوو بەرژەو بەریتیه کەیان و
 بەکارە کانیان بکەنە یەک و، ئەگەر جەماوەری کوردستانداو لە پێشیانەو،
 ئالای کوردستان بە دەستەو، خۆپێشانداو ملیۆن کەسی بەخەنە سەر شەقامەکانی
 ئوردستان و بەغداو داوای مافی رەوای کورد بکەن لە بێراردانی چارەنووسی خۆیدا
 بەباشووری کوردستان، کە هەموو نیوچەکانی باشوور بگرێتەو. بۆ ئەمەش دەبی
 سنووری ستانەکانی بەینرینەو شوینی خۆیان. کفری و کەلارو چەمچەمال و تووز
 دەبی بخرینەو سەر کەرکوک. لە سەر دەمی کۆندا کۆپەش لە سەر کەرکوک بوو،
 ئەک لە سەر هەولێر. پێویستە ئەندامە کوردەکانی نیو "مجلس الحكم
 لانتقال" پێ دابگرێن لە سەر ئەوێ خانەقین و جەمەل و مەندەلی و شارەبان
 بکێنە ستانیک بەنیوی ستانی خانەقین، یان ستانی "سیروان"، کە
 ئەمەش داخولزییەکی رەوای خەلکی خانەقین و دەورەبەریتی کە دەبی
 پەشتگیرایی بکری.

بەراستی، مەترسییەکی گەورە لە سەر مان و ژبانی کورد لە ئارا داوە. بێجگە
 ئەوێ کە دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان، واتە، دەوڵەتانی ترک و
 ئێران و سووریا، بەهەموو جورێک هەڵدەدەن کە کورد هیچ
 دەستنەکووی، بەعسیەکانیش خەریکن خۆیان کۆدەکەنەو، بەپشتی
 ژێمی سووریا، سەر لەنووی دینە کایەو. پارێزگاری بەعقوبە کە ماوەیەک
 لەمەوێر گوتبووی نابێ خۆبندن و پەروردە کوردی لە خانەقین هەبی،
 ئەو بێراری گیرانەوێ چەند سەت مامۆستایەکی بەعسی داو بۆ سەر

کاری خۆیان، که پاش رووخانی رژیمی سه‌ددام له‌سه‌ر کار دهرکران. که‌چی "مجلس الحكم الانتقالي" هه‌تا ئیسته‌یه‌ک وشه‌ی له‌ده‌م دهرنه‌چوو. به‌عسیه‌کان و چل‌کاو خۆره‌کانی سه‌ددام و عه‌ره‌به‌ داگیرکهره‌کانی ستانی که‌رکوک ده‌چنه‌ سه‌ر شه‌قامه‌کان و، به‌ "هه‌قالبه‌ندی" ی تۆرانییه‌کان و، وه‌ک سالی 1959، خۆپیشاندان ساز ده‌که‌ن و، داوای لابردنی پارێزگاری که‌رکوک ده‌که‌ن، هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ی کورده‌، ئه‌گه‌رنا ئه‌م پارێزگاره‌ رۆشنه‌یره‌، زیانی بۆ مریشکی‌کیش نه‌بووه‌، به‌لام "مجلس الحكم الانتقالي" له‌مه‌ پێده‌نگه‌. له‌ هه‌مووش خۆشتر ئه‌وه‌یه‌، ئه‌ندامی "مجلس الحكم الانتقالي" دوکتۆر مه‌حمود عه‌لی عوسمان، له‌وتووێژیکیدا له‌گه‌ڵ رۆژنامه‌ی "الحياة" که‌ له‌ لهن‌ده‌ن دهرده‌چی، به‌لام له‌سه‌ر رییازی "مجبوری دوو که‌عه‌" (خادم الحرمين الشريفين) ده‌روا به‌پێوه‌، به‌ناشکرا نژی رماندنی رژیمی سه‌ددام و مافی ره‌وای کورده‌، فهرمووبوی که‌ "من الحکمة توسيع مجلس الحكم حتى يضم فئات سنية عربية جديدة، بينهم القوميون العرب واطراف اسلامية كتجمع علماء السنة" (الحياة 2003/12/14 ل9). ده‌ک له‌به‌رت مه‌رم خوله‌! نازانم، خوله‌ گیان، مافی فه‌یلییه‌کان و ئیزیدییه‌کان و کاکه‌یییه‌کان و شه‌به‌که‌کان و ژنه‌ کورده‌ ماف پێشیلکراوه‌کانت خسته‌نه‌ کام گیرفانت؟ ئه‌ی باشه‌ تۆ خۆت و چوار ئه‌ندامه‌که‌ی دیکه‌ی "مجلس الحكم الانتقالي" سوننی نین؟ ئایا شیعه‌کانی "مجلس الحكم الانتقالي" هه‌موو عه‌ره‌ب نین؟ ئایا ناسیۆنالیسته‌ عه‌ره‌به‌کان، دان به‌ "مجلس الحكم الانتقالي" داده‌نین، به‌پێرت وا به‌کۆل و دله‌وه‌ هه‌ول بۆ هه‌ینانه‌ نیو "مجلس" ی ئه‌وانه‌ ده‌ده‌ی؟ ئایا باشت‌ر نه‌بوو ئیوه‌ هه‌ر پێنجتان له‌باتی ئه‌وه‌ی بچنه‌ "مجلس الحكم الانتقالي" یوه‌، به‌ره‌یه‌کی به‌ره‌هه‌ستکاری کوردستانی‌تان به‌رامبه‌ر به‌ "به‌ره‌هه‌ستکارانی عێراقی" پێکه‌به‌ینی‌یه‌ نه‌چوونایه‌ نیو به‌ره‌ی "به‌ره‌هه‌ستکارانی عێراقی" و

"مجلس" موه، ئەگەر دەشچوونە "مجلس" ئەوا بەپێی گەلیک مەرجی قورس و مافی قیتۆ بچوونایە، وەك هەر لەسەرەتاوە پێمراگەیاندن، لەڕۆژنامەی "میدیا" دا بلاوکرایمۆ؟

بەرستی، جێی داخە کە سیاسەتپازە دەسەڵاتدارەکانی کورد، کارو پیشەیان هەر ئەوە بوو، خۆل بکەنە چاوی جەماوەری کوردەمۆ. ئەوەتا بەهەزاران کەس دێنە سەر شەقامەکانی شارەکانی کوردستان و خوشیی خۆیان بۆ گرتنی سەددام ەردەبەن، بەلام یەك خونیشتاندانی جەماوەری نابینیتەمۆ کە داوای مافەکانی نەتەوێ کورد و بریاری چارەنووسی کورد بکا. وادیارە کوردیکی زۆر پێیان وایە کە سەددام گیرا، زموێ تەخت دەبی بۆ دادپەرۆری.. مخابن.. ئەوە تیناگەن کە سەددام ویری سەددامیتی ژێرخانیکی میژوویی هەزار سائەیی هەیه. ئەوانەیی کە پاپەکی خۆرەمدین و بەهزادان (ئەبوموسلیم)ی خۆراسانی و فەیلەسووفی بەنیویانگ سوورە بەردی (سوهرمەردی)یان بەمۆپەری ئەتک و سووکایەتی پیکردنەووە گوشت، سەددام و سەددامی نەبوون؟. ئەنیو ئەو دموڵەتەکاندا کە کوردستانیان داگیر کردووە، بە ملیۆن خەلک هەن هەروەك سەددام بیر دەکەنەووە. کێشەکە کێشەیی پەرۆردەو فەرەنگە، ئەك کێشەیی تاکە کەسیکی وەك سەددام. بەکوشتنی سەددام، بیری خۆ بەزەنگرتن و ملهوپری و ەردەندەیهتی بەرامبەر مڕۆف، کۆتایی نایەت. ئەوەتا لەنیو عەرەبەکان و لە ئەورووپاش بەسەتان پارێزەر (محامی) خۆیان ئامادە کردووە، بۆ ئەوێ لەدادگە (محکمە) دا بەرگری لە سەددام بکەن. دیارە دەبی سەددام پارێزەری هەبی، چونکە ئەمە قانونە، بەلام ئەو پارێزەرە دەبوو دادگە بگەڕێ بۆی بەچراوە، ئەك بەسەتان پارێزەر لەخۆیانەمۆ خۆیان نیوونوس بکەن و، لە ئەردەن کۆمیتەیهک دڕوست ببی بۆ "بەرگری لە سەددام" کە "سەرۆکی رەوای" عێراقە. ئەمەش هەروا لەخۆپایەیی نییە، ئەوەش لەخۆپایەیی نییە کە ئەمریکا سەددام بە "دیلی

جەنگ " نېو دەبا، نەك بە " تاوانبارى جەنگو گەلكوژى ". چۈنكى ئەگەر
 ويژدانو ناموس ھەبى، ديارە سەددام نابى بەتەنى تاوانبار بىرى، بەلكو
 ھەموو ئەوانەى كە يارمەتتى سەدداميان داو، ھەتتوچەيەكى خوينىژى
 شەلاتىي كۆلانىيان كىردە ئەو سەددامە، پىيوستە بەينىنە بەردەم دادگە،
 لەوانە ژمارەيەكى زۆر لەئەوروپايىو ئەمىريكايىو روسو . . . ھتد كە،
 يان كاربەدەستى دەولەتى خۇيان، يان بازىگانو خاوەن فابرىقەن. مام
 جەلال كە دەچى بۆ فەرەنسائو شىونانى دىكەو، لە جاك شىراكو
 ھاوپىشەكانى دەپارلىتەو " قەرزەكانى عىراق كەم بىكەنەو "، دەبى جارى
 ئەو پىرسىيارە بكا، ئايا ئەو قەرزەنە بۆچىو لەشىوھى چىدا دراوون بەعىراق؟
 بۆ دەرمانو ئامىرى نەخۇشخانە بوو، يان بۆ كىرىنى لىستكى مندالانى
 كوردو عىراقى؟ يان بۆ پىشخستنى زانست؟ ئەگەر بۆ ئەمانە بوون، ئەوا
 عىراقىكى دەولەمەند پىيوستى بەقەرز كىردن نەبوو، خۇ ئەگەر بۆ شتىكى
 دىكە بوو، دەبى بەئىسپات پىمانراپگەيەنن. ئەگەر دەرگەوت ئەو قەرزەنە
 بۆ كىرىنى چەكى كۆكۆژو ئامىرى خەلك لەنېوبران و بەكارھىنانى بۆ جەنگ
 بوو، پىيوستە شىراكو ھاوپىشەكانى ئەوروپايشى لەئەلمانو روسو
 ئەوانى دىكە، بەينىنە بەر دادگەو لەتەنىشت سەددامەو بوەستو،
 لىكۆلىنەو بىرى لەگەلىان. ديارە لەم تاوانبارىيەى سەددامدا،
 كاربەدەستانى ھىندەك لەدەولەتە عەمەبەكان، وەك ئەردەن و كوئىتو
 حىجازو مىسرو جەزائىر، دەستى درىژيان ھەبوو، شان بەشانى ئەوانىش،
 داگىركەرانى كوردستان، بەتايبەتى رژیمنى تركو رژیمنى ئىرانى سەردەمى
 شاو رژیمنى سوورىاش، ھەريەكە بەشى خۇيان لە بەھىزكىردن و
 پشتگىرىكىردنى سەددامدا دەستيان ھەبوو، بەراستى، دەرغەتتىكى زۆر
 بەنرخ بۆ كورد ھەلكەوتوو، كە سىياسەتبازانى كورد بەخوتو خۇپايى
 لەدەستى دەدەن. ئەوھى بەتايكىردنەو دەرگەوتوو ئەمەيە، ئەم

تەرەكەلەكەيەي دروستکردنەوێ عێراق، ھەولێکی بێ سووتەو سەرناگری.
 تەنانت ھیندەك لەدەسەلاتدارانی ئەمریکاییش ھەستیانکردووہ پێی.
 کەسایەتییەکی بەنیوبانگی وەك لیسلی ئیچ گیلب L.H. Gelb،
 ئەندامی دەزگەي لیکۆلینەوێ ستراتیژی و پێوەندییە نیوەولەتەکانی
 ئەمریکا، کە کاتی خۆی یارمەتیدەری سەرنووسەری نیویۆرک تایمز
 ئیستە ئەندامی سەرکردایەتی کۆلیژی بەرپوەبەریتی زانستگەي
 ھارقاردە، و تارێکی لەرۆژنامەي ھەراڵدتربیوونی نیونەتەویدە نووسیو،
 باسی ئەوہ دەکا کە پێکەوہ لکاندنێ عێراق ھەلەییەکی گەورەيەو،
 سیاسەتی راست ئەوہیە 3 دەولەت دروست بکری: دەولەتی کورد،
 دەولەتی شیعو دەولەتی سوننی. گیلب لەو وتارەدا، کورد بەدۆست
 دادەنی، کە نەوتیان ھەيە دەتوانن بەباشی پێی بژینو، مەترسییان نییە
 بۆ جیھانی ئازاد. ئەم قسانە ترسیکی زۆری خستووہتە دلی داگیرکەرانی
 دۆژمن بەکوردانی ترک و فارس و عەرەبەوہو، رۆژنامەکانیان پەرە
 لەوہرامدانەوێ گیلب. یەکیک لەوانە رۆژنامەي "کیهان"ی لەندەنە کە
 رۆژنامەییەکی دۆژمن بەکوردی شاپەرستەو، ئەم قسانەي گیلب بە "نغمە"
 شوم "دادەنی".

کورت و کرمانجی، ئەگەر کورد بیانەوێ مافیکیان دەستبکەوێ، دەبی
 تا عێراق سەروریتی نەکەوتووہتەوہ دەست، ئەوہ بۆ خۆیان بپچن،
 ئەگەرنا، کە عێراق بووہ بەدەولەتیکی یەکیارچەیی خاوەن
 سەروریتی، دەبی وەك پێرەمیژدی رەحمەتی کە پاش ناشبەتالی بەھاری
 1947 و ھەرەسەینانی کۆماری کوردستان گوتی:

ئەي ناھومیڤی، ئەي ناھومیڤی

نەگبەتی وەھا، تو خوا ساکی دی؟

بەللام ئەو نەگەبەتییە لە ئاسمانەوه ناکەوێتە خواری، بەلکو بەدەستی سیاسەتبازانانی کورد ئاراستەیی گەلی رەشوپووتی کورد دەکری و کورد دەبی ھۆشیاربەن، ریی بە ئاشبەتالیکی دیکە نەدەن. چونکە ریی ئاشبەتالیکی دیکە ئەو پەیماننامەیەدا نەخشەیی بۆ کیشراوە کە لە 15ی نوڤەمبەری ئەمساڵدا لەلایەن مام جەلال و پۆل بریمەر ئیمزا کراوەو باسی فیدەرالییزم دەکا لەشیووی "پاریزگاگان" (محافظات)دا. ئەمەش ریکەوت نییە کە ئەم "پەیماننامە"یە لەکاتی "کوێخایەتی" مام جەلالدا ئیمزا کراوە. مەترسیی فیدەرالیزمی پاریزگاگان و کوێر کردنەوی نیوی کوردستانم ماوەیەکی زۆر لەمەوبەر لە "میدیا"دا خستەپوو. چونکە حیزبجێنە بەرەو کوێخایەتی دەروا بەسەر نیوچەییەکەو (میری پاریزگە)، ئەک بەسەر نیشتمانیکەو (کوردستان) خو ئیستە سلیمانی و ھەولیر دوو پاریزگەیی فیدەرالین، ئەک ھەرمیکی فیدەرالی. راستیەکەشی ئەوێە کە ئاغاوەتی (سەروریتی) لە ھەموو کەسیک نایەت و، ھەموو لایەکیش دەبی بزانی، کە ئەم جارە، خودی ئەکا، ئەگەر قەوما، ئەوا لەھەژارو رەشوپووتی کورد ناقەومی، چونکە ھیچیان نییە لییان بستینن، بەلکو لە کوێخاکان دەقەومی. ئاھورا مەزدا رەشوپووتی کورد بپاریزی.

بەرلین 2003/12/17

میدیا، ژ 152، 2003/12/21

نەتەۋەي كورد لە تەنگەدا

نەگەر ئەمەرىكا دۆستايەتیی كورد بدۆرینی

وەك دەزانین، رۆژ لەدوای رۆژ، پەژلەم و دلپەشیی جەماوەری نەتەۋەي كورد، چ لەولەت و چ لەدەرەۋەي ولەت، بۆ دواپۆژى باشووری كوردستان، خەستترو كۆورترو پەر ئیشتەر دەبۆ، داخ و خەفەت و هەستى ناھومبیدی، سەرو دلی هەموو كوردیكى بەتەنگەمە هاتووی داگرتووە. لەھەمووشی ناخۆشتەر ئەۋەیە، كە ئەو كارەساتە پشتشكینەي چاوەروانی كورد دەكا، وەنەبۆ چاوەرواننەكراو بووبۆ، لەپەر لەناسمانەۋە داباریبۆ، چونكە هەموو خاوەن ھۆش و وێژدانێكى زیندوو، دان بەۋەدا دەنۆ كە نووسەری ئەم وتارە، لەسالانیك لەمەوبەرەۋە، ھەولیداۋە، مەترسیی ئەو رۆژە تاریكانە بخاتە بەردەم خەلكی كوردستانو، بەتایبەتی كاربەدەستانی حیزبە خۆ بەۋەستازانەكانی گۆڤەپانی رامیاریو، زۆر بەتایبەتیتەر، سەركردەكانی دوو زلحیزبەكە، كە مخابن، لە قەسەي خۆیان پتر، گۆی لەقەسەي كەس ناگرنو، رەخنەي دۆستانەو رێپێشانەدانی بابەتانە، بەدۆژمنایەتی تێدەگەن، چەند جارو چەند جار پێمگوتن، ئەۋەي بەكچینیو، لەكاتی دوانزە سال فەرمانرەۋایی سەربەخۆدا دەكری، یان لەكاتی ناچار بوونی ئەمەریكا بە پەنابردنە بەر ھاوکاریی كورد، دەكری، ئەۋە لە بۆۋەژنیداو، لەپاش خستنی سەددامو، یەكگرتنی داگیركەرانى كوردستانو، خۆ تەیاركردنی شیعو سوننى و تۆرانییەكانى عێراق، ناكری. چەند جارو چەند جار پێمگوتن، مافی كورد بەۋە ناسەپۆ، كە سەركردەكانى كورد، خۆیان لەعەرەبى عێراق بەعێراقیتەر بدەنە قەلەمو، ھەول بۆ گێراندنەۋەي "سەروەریتیى" عێراق بدەن، بەلكو بەۋە دەستدەكەوی كە خۆیان بەنەتەۋەيەكى بەزۆر بەعێراقیكراوی نیشتەمان

داگیرکراو بدهنه قهلمو، داواي مافی سهر به خویی و بهیاری چاره نووس بکهنو، ئەگەر نه کرا، ئەوا لەرێی گشت پرسییه که وه، باشووری کوردستان بۆ ماوه یەک بکهنه پرۆتیکتۆراتی (محمیة) کۆمهلهی نهته وه یه کگرتووه کان، ئەوهش به گهرهنتی دهوله تیکی مهزنی وه که ئەمریکا. چهند جارو چهند جار پیمگوتن، شهر به یه کدی نه فرۆشنو، وان له ههلمه ته کاسه ییی حیز بحیزینه بهیننو، دهستبدهنه دهستی یه که و، حکومه تیکی کوردستانی و له شکریکی کوردستانی دروست بکهنو، ئالای کوردستان بگرنه دهستو، وان له په پۆی زهر دو په پۆی که سک بهینن. چهند جارو چهند جار پیمگوتن، لەرکی یه کدی، تۆرانی و حیز بوللاهی به هیژ نه که نو، بۆ سهر شوپکردنی یه کدی له شکری داگیرکهران نه هیننه سهر مالی خۆتان. چهند جارو چهند جار پیمگوتن، که پیلادوانانو ماستاوکردن بۆ مله پوره کانی نه نقره و دیمه شق و تارانو، بهرتیلدانی چهند ملیونی به سهرمایه دارانی ئیرانی و ترک، به بیانوی گریبه ندی (عقود) یه وه، پوولیکی قه لپ ناهینی و، له باتی ئەوه، بچن یه کسهر له گه ل دهوله ته گهره کان ریک بکهنو، تییا بگه یه نن که تره که له کی پیکه وه نووساندنی جهسته ی پارچه پارچه ی عیراق، سهر ناگری و، سهر به خویی کوردستان، ههر به ته نی سووتی کوردی تیدا نییه، به لکو سووتی ئەوان و ناشتی جیهانی نازادو کۆمه لگهی شارستانیتیشی تیدایه. چهند جارو چهند جار پیمگوتن، که تو خۆت به عیراقی بدهیته قهلمو، بهتوئی لەرێی دیموکراسییه وه کی شه که ت چاره سهر بکهیت، ئەوا دیموکراسی بریتییه له دهنگدان و زۆرو که می دهنگه کانو، تۆش که عیراقی بیتو، دیاره عیراقیش یه که ولاته و دوو ولات نییه، ئەوا له هه موو دهنگدانیکدا، کورد ههر که مینه یه و نایباته وه. چهند جارو چهند جار پیمگوتن، که سیسته می فیدرالی سیسته میک نییه که ههر به بهیاری به شیکی خه لکی نه و ولاته، یان نه و دهوله ته، (لیره دا عیراق و

كورد) بێته دی، بەلكو دەبێ زۆربەى زۆرى هەموو خەلكى ئەو ولاته (لێره‌دا عێراق) دەنگ بەدەن بۆى. هیچ جۆره گەرەنتییەكیش نییه كه زۆربەى زۆرى خەلكى عێراق دەنگ بۆ سیستەمى فیدرالى بەدەن، یان بۆ ئەو جۆره فیدرالییه دەنگ بەدەن، كه سەركرده‌كانى حیزبه كوردییەكان مەبەستیانه‌و داواى ده‌كەن.

بەلام ئەوه‌ بوو ئەم قسانه به‌م گۆیانددا هاتو له‌و گۆییان دەرچوو و، رۆژمان گەیشته ئەو رۆژه ره‌شه‌و كه‌وتووینه‌ته قورپییان. ئەوجا له‌باتى ئەوه‌ى كاربه‌ده‌ستانی كوردو ده‌ستوپێوه‌نده‌كانیان، كه‌مێك به‌خۆیانددا بینه‌وه‌و، بیرێك له‌هه‌له‌و خراپه‌كارى و تاوانى گه‌وره‌و بچووكیان بكه‌نه‌وه‌و، هه‌ستى به‌رپرسیاریتیى به‌رامبه‌ر به‌نه‌ته‌وه‌و نیشتمان، وایانلیبكا خۆیان بدەنه به‌ر لیپرسینه‌وه‌و، مه‌ردانه‌و، بێ پاكانه كردن بۆ خو، بینه سهر باس، كه‌چى كه‌وتووینه‌ته په‌نا بردنه به‌ر قسه‌ى لا‌ق‌رتى و گۆی ناگ‌ردان، و، هه‌ره‌شه‌ى بێده‌سه‌لاتانه‌و، چه‌مۆله‌نانى نیو گیرفان، و، ده‌فه‌رموون: "ئه‌مريكا، ده‌ستى كوردی بری"، "ئه‌مريكا، ده‌ك سالى 1975 ده‌كا لیمان، كه‌ له‌پشته‌وه‌و، دزانه تێمانیسره‌واند"، "ئه‌مريكا، دلپاكیى ئیمه‌ى خراپ به‌كاره‌ینا‌و". . . هتدو، هه‌ر له‌و كاته‌شدا ده‌بیژن "ئه‌گه‌ر گۆی له‌دا‌خ‌وازییه‌كانیان نه‌گیرى، له‌"یه‌گ‌گرتنى دل‌خ‌وا‌ز"دا، ئەوا "خيار"ى دیکه هه‌یه". . . خو ئەگه‌ر ژیربیژانه‌و بینه‌ ژیر ئەم تۆمه‌تانه‌و شییانبه‌كه‌ینه‌وه‌، ده‌بینین ئەوه‌، له‌سه‌ر دهرنه‌چوون له‌رامیارى و، ئاگا نه‌بوون له‌بارى ئالۆزى جیهان، هیچى دیکه ناگه‌یه‌نى. چونكه هه‌موومان باش ده‌زانین كه "كالیار"ه‌كه‌ى ئەوان، له‌هه‌موو "خيار"ه‌كانى ئیمه‌ زلتره. بێجگه له‌وه‌ش، ده‌مێكه پێم‌گوتوون كه ئه‌مريكا ب‌راى باوكى كورد، یان گه‌لیكى دیکه نییه. ئه‌مريكا، زله‌یزىكى جیهانییه‌و، به‌رژمه‌ندى سوپایى و رامیارى و ئابووریى خۆى هه‌یه‌و، داواى پاراستنیان كه‌وتوه‌وه. ئەو به‌رژمه‌ندىیه به‌كێ و له‌گۆی بپاریزى،

ئەمما روو ئەمما كەسمو ئەمما شوئنه دەكا. دۇستايەتتى و دوژمنايەتتى ئەمما جەمەتتەدا جىيان نابىتتەو. بەلام، ئىمە بەداخەو، پىماناويە، دۇستايەتتى رامبارى بەمماچو مووچو گولباران دوستدەبى.

باشە، ئەگەر كوردىكى وەك جەلال تالەبانى، لەكاتى كويخايەتتەبەيدا لەبەغدا، بچى بەنىوى "مجلس الحكم الانتقالي" يەو، لەگەل پۇل برىمەرى فەرماندارى شارستانىتى ئەمريكا لەغىراق، پەيماننامەيەك ئىمزا بكا بەئارمىزوى خوى، بى ئەمەى نوڧورچىك لەمرگى گىرابى، يان "داركارى" كرابى، بەيەك وشە نىوى كورد، يان كوردستان ئەمما پەيماننامەيەدا نەبى، باسى فېدەرالىزمى پارىزگەكان بكا، كە بەمەش دەيمەى جۇرە كويخايەتتەبەك بۇ حىزبەكەى مسۇگەر بكا، ئەمە ديارە مام جەلال ھەر لەخۇيمە ئەمەى نەكردو، بەلكو پرسى بە ئەندامەكانى دىكەى "مجلس" كوردو، لەپىش ھەمووشياندا بەچوار ئەندامە كوردەكەى دى، بەلام بى گەرانەو بۇ بىرپاى گەل و گشتپرسى، واتە، بى ئەمەى بەلايەنى كەمەو نرخیك و رىزىك بۇ بىرو بۇچوونى ئەندامانى يەككىتى دابى، ئەمما تۇ لەبىرو بۇچوونى چەند مىليۇنىك كورد بگەرى، ئىدى دەبى گوناھى ئەمريكا چى بى، با مام جەلال و ئەندامە كوردەكانى "مجلس" ھىچ نەبى ھىندەى عەلى سىستانىيەكى فارسى ئىرانى وریان بىوايە، كە لەسەردەمى سەددامدا نەيدەوئرا بلى "لەل" و، ئىستەش ھەزاران خۇپپىشاندەر دەخاتە سەرشەقام بۇ بەرپەرەكانىكردنى ئامانجەكانى سەركردەكانى حىزبە كوردىيەكان، كە سالانى سال بەسەر چىكانەو بوون. لىرەدا دەبى ئامازە بۇ ئەمەش بگەين كە ھەرچى ئەمريكايە، ئەمما سالانىك ھەولى لەگەل پارتى و يەككىتيدا بۇ ئاشتىبوونەو يەكگرتن و خۇ بەھىزكردن، تەنانت لەئوكتۇبەرى 1998دا پەيماننامەيەكى مۇر كورد لەگەلىان، بەلام ئەوان ھەتا ئەمما، كە ئەمما، يەكەننەگرتو، دوو بەرپو بەرپىتتەبەو، چەكدارەكانيان

نەكردوو بەيەك، ئىدى چۆن دەتوانن داواى فېدراسىيۇنىكى جۇگرافىيى و
 نەتەوىيى بۇ باشوورى كوردستان بكن، لەكاتىكدا ئەوان ئەمە ھەشت
 سالا فېدەرالىزىمى پارىزگاكهكان دەبەن بەرپو، تەنانت سلىمانى كارەبا
 بەھەولېر نادا. باشە! با وادابنېن ئەمرىكاو بەرىتانياو عىراقىيەكان
 رازىبىون، كەركوكو مووسلو دىالەو كووت بخەنە سەر "ھەرىمى
 كوردستان"، ئەوجا لىرەدا دەبى ئەو پرسىيارە بكرى، ئايا بىخەنە سەر
 "كوردستانى يەكىتى" يان "كوردستانى پارتى"؟؟؟ پاشان، ئايا
 كوردستان مالى باوكى پارتى و يەكىتى، كەوا تۆپتۆپىنى پىدەكەن؟؟؟
 پارتى و يەكىتى، دوانزە سالى رەبەق، حكومەتو پەرلەمانو لەشكرو پوليسو
 بودجەى دەرلەمەندانەو پىئەندى دىپلوماسىيانەو رامىيارانەى دەرەوىان ھەبوو.
 لەكاتىكدا ەەرەبەكانى عىراق، لەژېر پۇستالى سەددامدا دەياننالاندو،
 سىياسەتكارەكانىيان بوو بوونە پەنابەرانى ئەوروپا و ئەمرىكاو، بەپارەى "نەمرەو
 نەژى" دەزگەى سۇسيانى ئەو دەرلەتانە دەژيان، كەچى ئەوان چوون ئەو ەەرەبە
 دەرەدەرەنەيان كرده گەورەى خۇيانو، كۆنگرەيان رىكخست بۇيان لە سەلاحەدىن و
 قىيەنناو لەندەن و، گردنىيان بەدەسەلاتدارو، ئەوجا لەباتى ئەمانە دەست لەكورد
 بگرنەو، ئىستە كورد دەست دەگرنەو ئەمان. بەراستى، ئەگەر كەمىك ھۆشى
 نەتەوىيى ھەبى، ئەوا دەبى بزائىن ئەمە چارەپەشەيەكى گەورەيە كە
 ئەنجامەكەى ھەروا بەئاسانى نايەتە بەرچاو. لەگەل ئەمەشدا، ئەمە تەنى
 لايەنىكى كىشەكەيە كە دور نىيە ئەگەر ھەروا بپوا، بەرەو ئەوە بچى كە
 كورد لەناھومىدىيەو دەست لەدۇستايەتى ئەمرىكا بشۆن و، دور
 زلحىزبەكەش لەئەنجامى ئەو بارودۇخەو كە دوست دەبى، بکەونە لىسى
 كویرانە ھاویشتنو، ھەولبدەن ھەلەكەيان بەھەلەيەكى دىكەى لەو خراپتر
 بىسپنەرە، كە ئەوەش دەبىتە دور ھەلە. ھەر بۇ نمونە: بەرېز نەوشىروان
 مستەفا، ماوئەيك لەمەوئەر، ھەرەشەى ئەوەيكرە كە كورد خۇيان لەھاوکارىكرەن

له گه‌ل نه‌مريكا بكيشنه‌وه. نه‌مه‌ش نه‌و په‌نده كوردییه دینیته‌وه بیرم كه ده‌بیژی
 "شه‌ر براوه‌تموه، تازه كوری تایه‌ن به‌دوای داردا ده‌گه‌ری". كاك نه‌وشیروان،
 ده‌بوو نه‌و رۆژه كه نه‌مريكا روى له‌ئێوه‌و پارتی نا، له‌گه‌ل هیزه‌كانی بچه
 كه‌ركوك و مووسل، بازگانییه‌كى رامیاریتان به‌مۆرو ئیمزا بكردایه
 له‌گه‌ل‌ئو، كه چووشنه كه‌ركوك و مووسله‌وه، هه‌ولێ گه‌وره‌تان شه‌وه
 بووایه، عه‌ربه هاورده‌كان ده‌په‌ڕێنن و كورده ئاواره‌كان بخه‌نه جییان و،
 به‌په‌ڕۆی زه‌ردو كه‌سكه‌وه نه‌چوونایه‌ته كه‌ركوك و مووسل و، ریی نه‌و
 هه‌موو جه‌رده‌یی و دزیتییه‌تان نه‌دایه كه رویمانداو، نه‌مريكاییه‌كانی
 سه‌رسامكردو، ریزی كوردی كه‌مكردوه لایان. پاشان چه‌ز ده‌كه‌م لی‌ره‌دا
 به‌ناشكراو ره‌پوړوون به‌ به‌ریز كاك نه‌وشیروان و هه‌موو دۆستان و براده‌ران بیژم،
 كه په‌یدا بوونی ناكوکی له‌نیوان كوردو نه‌مريكادا، ناواتیکی داگیركه‌رانی
 كوردستان و هیزه دژ به‌كورده‌كانی عی‌راقه، كه ده‌میکه خه‌ون ده‌بینن پێوه‌ی و، نه‌و
 رۆژی كوردو نه‌مريكا بكه‌ونه دژایه‌تیکردنی یه‌كدی، هه‌لویستی هه‌موو نه‌و
 لایه‌نانه‌ی كه نیسته دژایه‌تی نه‌مريكا ده‌گه‌ن، ده‌بیته دۆستایه‌تیکردن و
 پشتگیریکردنی نه‌مريكا. نه‌نجامی نه‌مه‌ش كاره‌ساتیکی وای به‌دواوه ده‌بی كه
 هاوتای نه‌بوویی له‌میزووی كورددا. با شه‌وش بدرکینم، كه ده‌سه‌لاتدارانی
 رژیمی ترك، پاش شه‌وی نه‌یان‌توانی نه‌مريكا رازیبكه‌ن به‌خراپه‌کاری
 له‌گه‌ل كورد، نه‌گه‌رچی نه‌مريكا مل بۆ هه‌موو داخوازییه‌كانی كورد نادا،
 روویان كردووه‌ته شیعه‌كانی عی‌راق و، رژیمی ئێران و سووریاشیان
 كردووه به‌ده‌لال و، به‌لێن‌اندواوه‌به‌شیعه‌كان، نه‌گه‌ر بێتو پشتگیری كورد
 نه‌كه‌ن بۆ گه‌یشته‌ فیدهرالی، نه‌وا رژیمی ترك رازییه كه ده‌وله‌تی عی‌راق
 بێته ده‌وله‌تیکی شیعه‌گه‌ریتی و هك ئێران، به‌مه‌رجێك هێنده‌ك
 له‌داخوازییه‌ نابوورییه‌كانی رژیمی ترك جیبه‌جیبه‌كری.

ھاوکاری موقتەداسەدرو تۆرائییەکانی باشووری کوردستان، بەپێرەو
چوونی عەبدولعەزیز حەکیم لەئەنقەرە، وەک شاو، پشتکردنە دوکتۆر
بەرھەم سەلح و سوکایەتیکردن پێی، چمکی ئەم پیلانە ژەھراویە
دەردەخا. رژیمی ترک تەنانەت کەوتوووە نیوژیکردنی ئەمریکا
ئیسرائیل و سووریا. لەبەر ئەوە رۆژ رۆژی ئەوە نییە کە سیاسەتکارانی
کورد ساویلکەن بەکەفوکۆلی دڵ بپواننە رووداوێک.

ئەو باشە چارچییە؟

ئەمە پرسیاریکی بەجییە. بەیروپای من، رێی راست بۆ دەرچوون لەم
تەنگژییە ئەوەیە، کە دوو زلحیزبەکە هێندە ئازایەتی و خوشەویستی
نیشتمان و نەتەو لەخۆیاندا دروستبکەن، کە دان بەهەڵی خۆیاندا
بنێن، بەپرسیاریتی ئەم رۆژە رەشە بگرنە ئەستۆ، رێبەن
بەجەماوەری کورد، بەزوترین کات، هەلبژاردنیکی بەراستی ئازادو بێ
ترسو لەرز، لەھەموو نیوچەکانی باشووری کوردستان (مووسڵ و
کەرکوک و هەولێر و دهۆک و سلێمانی و دیال و کووت و تەنانەت لەنیو
کوردی بەغداش، چۆنکە بەغداش کە ملیۆنێک پتر کوردی لێیە، دەبی
شاری "برایەتی" بێ) ریکبخرێ، ئەو دەمە ئەو پەرلەمانی دروستدەبی،
بپاری مافی چارەنووسی کورد و جۆری پیوەندیی لەگەڵ ئەمریکا
دەولەتانی دیکە و خەلکی پارچەکانی دیکە کوردستان دەستنیشان بکا،
دەستبەجێ پاش ئەوە، حکومەتیکی کوردستانی، لەشکرکی
کوردستانی تەوزیمی (لەنیرومی) پیکبھێنی، ئەو دەمە نەتەوێ کورد،
ھەموو ھەڵ و ناتەواوییەکانی دوو زلحیزبەکە دادەپۆشن، دوو
زلحیزبەکەش ئیسپاتی دەکەن کە نیشتمانپەر و ھەرن و بەرژەوێندیی نەتەو
وڵات، لەسەروو بەرژەوێندیی حیزبەو رادەگرن.

خو نه گهر دوو زنجير به که ريککه وتننامه يه کيان به نووسين له گهل نه مريکا هه بووايه، ده يانتواني نه مرو گوشار بخه نه سهر حکومتی بوش، به تاييه تی چونکه هه ليراردنی نه مريکا له مانگی نوځمه به ردا ده سپينده کاو نهو حه له ده يانتواني هينده ک ماف بو کورد بپچرن، به لام نيسته بي نهو به لکه نامه يه و، پاش له ده ستدانی نهو ده رفقه ته زيرينه ی که يو کورد هه لکه وتبوو، نه گهر پييانوابی ده توانن زور له نه مريکا بکهن، مل بدا بو ته اوای داخوازيه کانين، نهوا به دننيابيه وه پييانده بيژم، به هه له چوون. چونکه، يه که م: جاري شه منده فاره که ی نه مريکا له تونيله ته سکه که تپيه رپوهو، روژ به روژ نهو ده ولته و لايه ناننه ی که درايه تبيان ده کرد له چوونه شهرى عيراقدا، نيسته مينچکه مينچکه ده گهن بوی. هس ته ماشای هه لويستى کار به ده ستانى فاره نساو نه لمانيا بکهن به سه. پاشان نه مريکا هينک نييه که وه ک سهر کرده کانی ترک و فارس و عهر ب، قسه هس قسه ی خو ی بي. نه مريکا گو ی له پيشنيانو بيرور ده گری، به تاييه تی نه گهر له دوست و هه قالبه نده وه بي. نه مريکا، سالی 1975 هه قالبه ندى کورد نه بوو، به لکو هه قالبه ندى شای نيران بوو، و بو پاراستنى فهران مروايى شای نيران، که له لايه ن ناسرو به عسيه کانه وه هه ره شه ده کرا لي، له رپي ده زگه ی ناسايشى خويه وه، سووکه يارمه تپيه کی شورشى نه يلوولى ددا. که شای نيران پشتيکرده شورش، نه ویش پشتيتيکرده. سالی 1975 و سالی 2004، زور له يه که جياوازن. له گهل نه مه شدا، ده بي نه مه بخه ينه بهرچاومان، نه گهر پيلانى دوژمنان و ناحهزان، خودی نه کا، ببيت هوی بگرو به رده له نيوان کوردو نه مريکا دا، دياره نهو حه له، جه ماومری کورد، سووتی خو ی له ودا نابيني که جاره کی دی، په نا ببا بو نه م نه شکوت و نهو نه شکوت و، نه م ده ولته و نهو ده ولته ی داگيرکرو، خو نه گهر که سانیکيش بين رووبکهنه نهو جوړه کرده وانه، نهوا هه ل بو گه ليک بزوتنه وه ی راديکالانه و چه پاژو ئيسلاميست، هه لده که وى، که

داخی دلی خویان به دهسه لاتدارانی ئه پووی کورد برێژن. ئه ده مهش داگیرکهرانی کوردستان که هه موو رژیمی تیروریستین، به نیوی "یارمه تی" ئه مریکا" و سه رکوتکردنی "تیروریزمی کوردی" یه وه، ده که وه گیانی ره شوپوتی کورد. ئه روژهش ئه روژه ده بی که به دلی هه موو دوژمنیکه وه، ئه وهش نه خشه ی ده وله تی ترک و ئیران و سووریا و میسرو ئه رده ن و حیزازه، که ده یانه وی کوردستان بیته "گۆرستانی کورد" و، ده بی ئه وه حه له ناوات بخوازی به به هاری 75 و سه رده می دواپراوی سه ددام، به لام ئه وهش هه یه که ئه روپا، وه ک جاران په نابهر وهرناگری.

شایانی باسه، رامیاری وه ک ماتماتیک وایه، له ماتماتیکدا که توه نه نگاوێکت به هه له دانا، هه نگاوه کانی دیکهش، هه موویان هه له به خویانه وه ده گرن و، ئه نجامه کهش به هه له ده ره چی. له بهر ئه وه، ده بوو، هه نگاوی یه که می سیاسه تکارانی کورد، له ناسنامه ی "عیراقیتی" یه وه نه بوایه، به لکو له ناسنامه ی "کوردستانی" یه وه بوایه، واته له "کوردستانی" یه وه به ره و "عیراقیتی" بچوونایه، نه ک به پیچه وانه وه، وه ک کردیان. ئه گهر وایریان بکردایه ته وه، خویان به میژ ده کرد، نه ک په نابهره عیراقیه کان و، سه ره تا له سه ره به خوییه وه ده ستیان پیده کرد، خو ئه گهر نه کرا، ئه وجا، به ره و "کونفیدرالی" و "فیدرالی" ده چوون، نه ک به پیچه وانه وه، ده رفه ت له ده سه ته ده ن و پاش "خراب البصره"، هه ره شه بکه ن و بیژن "ئه گهر فیدرالی" نه درێ پیمان، داوی سه ره به خویی ده که یان. چونکه ئه مه له وه ده چی ئیمه نانمان نه ده نی، که چی داوی پاقلوه بکه یان.

ئه پو که ئه م وتاره ده نووسم، به ریکه وت روژی دوی مانگی ربه ندانه. سالپوژی یادی دامه زاندنی کۆماری کوردستانه، ئیمه ده بی له رووخانی کۆماری کوردستان و، له وه پینشیش له رووخانی شانیشینی باشووری کوردستان په ند وهر بگری. سه رده می ئه پو له سه رده مانه زور جیاوازه.

گمورەترین زلەیزی جیهان وا لە کوردستان و، بەر بەرەکانی تیرۆریزم و نازادی و مافی مۆفی کردوو بەسەر پەڕە ی درۆشمەکانی خۆی. کورد لەهەموو نەتەوێهەکی دی پتر بوو تە قوربانی تیرۆریزمی دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان، کە سیانیان ئەمریکاش بە تیرۆریستی دادەنێت و نیستە دوانیان. کورد لەهەموو گەلانی رۆژەهەلاتی نیووەراست، پتر تینووی نازادییەو حەز بە ئاششتی و دیموکراسی دەکا. لەبەر ئەوە چەند خاڵێکی نیوکۆیی (مشتەک) ی گرتگ لەنیوان کورد و ئەمریکادا هەیە، دەبا سیاسەتکاران و سەرکردەکانی کورد کاربکەن و، شانیدیکی دەپانزە کەسی لەخەڵکی هەموو پارچەکانی کوردستانی گمورەو دەرەو دروستبکەن و، بچنە لای سەرکۆمار جۆرج دهبلیو بوش و سەرۆکۆزەیران تۆنی بلیرو سەفەرێکی یەك دوو مانگی بە ئەمریکا و ئەوروپادا بکەن و، بەپێی نەخشەیهەکی دەرەزکراو کێشە ی کورد و بەرژەوێندی نیوکۆیی کورد و ئەو لایانە نە بخەنە سەر میزی و تووێژو، داخواییهەکانی کورد بگەیهننە شوینی بریاردان و جی چۆلنەکەن بۆ ئاردووغان و کوپی حافزو مەلا خاتەمی و کوپی شاحسەین و مجبۆری دوو کەعبەو موبارەکە فەندی، بوختان و درۆ دەلەسە بۆ کورد ریکبەخەن و، بۆ پشتیگری ئەمەش دەبی خۆپیشاندانی یەك لەدوای یەك لەسەر شەقامەکانی کوردستان و ئەوروپا و ئەمریکا بۆ مافی بریاری چارەنووسساز بکری. زۆر سەیرە! شیعەکان بەهۆی خۆپیشاندانە جەماوەرییەکانیانەو، ئەمریکیان ناچار کردوو، ریزی داخواییهەکانیان بگری. ئەو تە ئەو قانونە کۆنە ی کە پێش پەنجا سال، فەشە مافیکی دابوو بەژنان، لایانبردو ژانانیان گیرایەو دەوری بەرد، هاكا -سیستانی و حەکیم کە هەردووکیان فارس و ئێرانین- وەك خومەینی مامۆستایان، قانونی "دەستپێنی دزو بەردبارانی دلداریکەران تاسردن و دارکاریکردنی سەرخۆش و.. هتد" یان هینایە عێراقەو، بەلام گوردستان وەك خۆی مردووی

بەسەردا كرابى، ھىچ خۇپىشانىدەنكى تىيا بەدى ئاكرىت، وەك ئەۋەى شەقامى
 كوردى نووستى. گەۋرەترىن ھەئەش ئەۋەىيە گە حىزبە كوردىيەكان ئەگەل
 سۈننىيە غەرەبەكان رىككەۋن بەرامبەر بە شىيە. كورد نابى شەرى شىيەۋ سۈننى
 بەيىننىتە مالى خۇى. ھەروەھا نابى رىبدا "مجاھىدىن خلق" ھەروا بەخۇپرايى
 بدرىنەۋە دەست ئىران، بەلكو پىۋىستە "مجاھىدىن خلق" لەكوردستانداۋ
 لەژىر كۆتۈرۈلى كورددا بىمىننەۋە بۇ رۆژى خۇى. راستە "مجاھىدىن خلق"
 خراپەيان بەرامبەر كورد كوردوۋە، بەلام دانەۋەيان بەئىران، نۆكەرىكردنە بۇ
 رژىمى دوزمەن بەكوردى ئىران.

دەۋى رىبەندان 2703

بەرلەن 2003/1/22

مىدىيا، ژ 154، 2004/1/28

المفكر الكردي جمال نيز في محاضرة هامة بمدينة ميونيخ

بدعوة من جمعية الثقافة الكوردية في مدينة ميونيخ (جنوب ألمانيا) القى المفكر الكردي المعروف جمال نيز في يوم 31 / 1 / 2004 محاضرة حول الوضع الراهن في كردستان ومستقبل الامة الكردية على ضوء المستجدات السياسية والاجتماعية والاستراتيجية على الساحة الكردستانية والعراقية والشرق اوسطية والعالمية، مع التركيز على الوضع في جنوب الوطن الكردي ودور الاحزاب الكردية وفي مقدمتها الحزبان الحاكمان، الديمقراطي الكردستاني والاتحاد الوطني الكردستاني وتحالفهما مع اعظم قوة في العالم وهي الولايات المتحدة الامريكية والنتائج السلبية والايجابية لذلك التحالف. وقد وجه المحاضر وكذلك المشتركون والمشاركات مرّة العتاب الى هذين الحزبين اللذين تسببا في ضياع تلك الفرصة التاريخية النادرة التي اتاحها سقوط نظام صدام وانحلال الدولة العراقية وجهازها القمعي، عندما تشبثا بالفدرالية واحجما عن اعلان استقلال كردستان واستنتج الحاضرون بعد مناقشة مسألة الفدرالية وهي نظام يقام في مجتمعات حضارية على بنية الاتحاد الاختياري، لايمكن ضمان بقاءه في العراق حتى في حالة الوصول اليه تحت ظروف استثنائية.

وفي جزء آخر من محاضراته وذلك بمناسبة التطرق الى تأكيد السيد علي السيستاني على اجراء انتخابات مبكرة في العراق قبل وجود احصاءات دقيقة تتضمن استيعاب المهاجرين والمهجرين وقبل وضع دستور اساسي للبلاد يضمن حقوق الاقليات الدينية والمذهبية والعرقية وحق الشعب الكردي في تقرير مصيره في وطنه المقتصب جنوب كردستان، ذلك لان السيستاني الشيعي يتنكر لذلك الحق باسم الاكثرية، كما اغتصبته الاقلية السنية منذ ثمانين عاماً باسم "وحدة العراق المقدسة"، تطرق المحاضر الى موضوع حساس وكان قد اشار اليه قبل اكثر من عشرين عاماً في كتابه "بعض القضايا الاساسية للمدرسة الكردية للفكر الاشتراكي" الا وهو الديمقراطية والحرية والدكتاتورية الجماعية، وقال المحاضر بان الديمقراطية وهي نظام يعتمد في اساسها على مجموع اراء مجتمع معين من حيث كثرتها وقتلها، قد تؤدي في المجتمعات المتأخرة الى اقامة

دكتاتورية جماعية باسم الاكثرية وهي اشد خطراً من الدكتاتورية الفردية ولقد مرت عدة شعوب بهذه التجربة المهلكة ومنها انتخاب هتلر كمستشار المانيا في تصويت حر والتصويت الى جانب اقامة مايسمي بالجمهورية الاسلامية في ايران وكذلك فوز بعض الاحزاب الفاشية اليمينية واليسارية في كثير من بلدان العالم في انتخابات حرة، وعلى الشعب الكردي ان يتحلى بالحيطة والحذر لكي لا تقضى على الحرية باسم الحرية، فالحق هو الحق وهو لا يتناسب طردياً مع الاكثرية والاقليّة، واستطرد المحاضر قائلاً "بأن الحرية لا توجد إلا في حالة المساواة في القدرة" كما أشار الى المخاطر التي تلوح في الافق وذلك بالسعي للقضاء على حرية المرأة وارجاعها الى المطبخ كما ورد في قرار اصدره مايسمى بـ "مجلس الحكم الانتقالي" في العراق. وقال كردي من خانقين وقد ابعد من اهله واقربائه (8) شخصاً، وسجن في العراق وايران عدة سنين لكونه كردياً فقط، بأن "شعباً لا دولة له لا شرف له".

هذا واثناء فرصة الاستراحة التي كانت 10 دقائق سأل احد الكرد المهجرين في المانيا "لماذا لا يدعو السيستاني وهو ايراني من زميله خامنئي السماح بإجراء انتخابات حرة في وطنه ايران ولا يترك شؤون العراق للعراقيين؟".

ميديا، 155، 2004/2/8

خوینرېژى به نيوى "خودى" وه و په ند وهرنه گرتنى كورد

ئو كار ه ساته ي كه له ههولير له سهره تاي شوباتدا روويدا، ته نى ئه لقه يه ك بوو له و زنجيره ئه نفال ه ي كه له روژانى ديري نى ميژو وه وه له كورد ده كرى و، له سهرده مى ئاشووريه كان و ئاراميه كان و روم ه كان وه ده ستيپي كروه. تا گه يشتو وه ته عمره به موسلمان ه فتوحات كره كان و، ئه رجا ئه مه وييه كان و عه باسييه كان و مه غوله كان و ته تهره كان و، دواى ئه وانيش عوسمانيه كان و سه فموييه كان و قاجاره كان و روسه كان و، پاشان ده ولته داگير كره كانى كوردستان، كه ده ستركرو ده ستنرېژى رژيمى سوڤييت و ده ولته كو لونياليسته ئه وروپاييه كان و، ئه م ئه نفال ه ش، بينى خوار دو وه ته وه هه تا ئه ورو، هه تا كوردستان ژير ده سته بى، كو تايى نايه ت.

ئهم په لاماره دهره ئه نفال كهرانه كه هه موويان له ره وشتى خوینرېژيدا چه پيان نيه له يه ك، واى له كورد كردوه كه هينده ك جار، نيوى يه كيكيان، وه ك نيوى ئه ويدى كه يان به كار بهي نى. بو وينه: كورده كو نه كان به تر كه عوسمانيه كان يان ده گوت "روم"، چونكه عوسمانيه كان، ولا تى رومه كان يان (كه روژاواى ئه ناتول بوو) داگير كردبو و، پي ته ختى رومه بيزانتي نيه كان (كو نستان تينوپيل) يان خستبو وه ژير ده ست خو يان و نيويان نابوو (ئيستانبول) و، ئه مانيش هه روه ك رومه كان، كوردستان يان كا ولد ه كردو خو ينى كورد يان ده رژانده. ته نانه ت خو م له سهرده مى منداليدا، هو نرا وه يه كم له باو كم ده بيست، كه به داخ وه، هه ريه ك به يتي م له بير ما وه، ده بيژى:

ئه گه ر ده پرسى به قان ونى روم

ما فت هه و تا وه، وه ك تېرى بن گو م

ئەوێ راستی بێ، تاکە گەلێک کە لەدریژایی میژوودا، لەگەڵ کورد
 هاوکاری کردبێ، ئەو تەنێ و تەنێ کلدانییەکان بوون، کە ئەوپۆ هێندەک
 کەس خەریکن کلدانییەکان بەئاشوورییەکانەو بەستەن، هەر لەبەر نێزیکی
 زمانی ئاینی هەردوولایان لەیەکەو، کە ئەمەش، سایان سەردەرەکردنە
 لەمیژوو، یان ئامانجێکی رامیاری وا لەپشتەو کە لەبەرژەوێندی
 کلدانییەکان نییە.

سەرنجێکی کورتی ئەم کاولکاری و خۆنپێژییە، ئەو دەخاتە بەرچاومان
 کە ئەم تاوانکارییە، بەزۆری، بەنیوی "خودی" وە خراوەتە کار. جا ئەو
 "خودی"یە، ئەگەر لەشیوەی "پت" یەدا بووبێ کە مۆف بەدەستی خۆی
 دروستیکردبێ، یان لەشیوەی هێزێکی نەبێراودا بووبێ، لەپێی
 فریشتەییەکەو، پەیامی خۆی بەپەيامبەرێک گەیاندبێ بۆ خەلکەکە، ئەو
 هەر وەک یەک بوو، هەموو جارێک خۆنپێژان گوتووینە کە بە "فەرمانی
 خودی" و "لەپێی خودی" دا، ئەو خۆنەدمێژن، بێ ئەوێ توانیبێتیان
 بچووکترین بەلگە پێشانبدەن کە خودی ئەو فەرمانە داوە پێیان. بێگومان
 ئەو جەنگ و گەلکوژی و وێرانکاریانە کە بەدریژایی دێرۆکی مۆفایەتی،
 بەنیوی ئاینەو، گواپە بە "فەرمانی خودی" و "لەپێی خودی" دا
 روویاندانە لەژمارە نایەن. دۆژمانی مافی ئازادی و یەکسانیی مۆف، کە
 رەپوڕاست دۆژمانی ئازادی و سەربەخۆیی نەتەوێ کوردن، بەوپەڕی
 بێشەرمییەو هەڵدەدەن، لەلایەکەو، کەشوەهەوای ئازادانە عێراقی پاش
 سەددام، لەلایەکی دیکەو، ئەزانی و بیری تەنگ و دواکەوتووێ
 کۆمەلگە عەرەب لەعێراقدا، بەکاربەین دژی کورد، بۆ گەشتە نامانجی
 دیکتاتۆرانە ملهوپانە خۆیان، سایان بەتێپۆر، یان بە سەرلێشیواندن
 خەلک. سەركرده شیعهکانی عێراق، وەک سیستانی و حکیم و کوپی سەدر،
 کە لەسەردەمی دەسەلاتی سەددامدا، نەیاندهوێرا دەمبکەنەو، نیستە

خەریکن بەخشکەیی، مافی نەتەرەیی کورد پێشیلەبکەن، باشووری کوردستان و عێراق بگرە دەست، رژیمیکی شیعەگەرییتی سەردەمی تاریکی، لەعێراقدا بنیاتبنین، وەك چۆن خومەینی بەخشکەیی، کورد هەموو هیژە بەرھەڵستکەرەکانی ئێرانی لەخستەبردو، ئەوجا گوتی "جمهورية اسلامی، نەیک کلمە بیشترو نەیک کلمە کمتر" (کۆمارییکی ئیسلامی، نە یەك وشە پتر، نە یەك وشە كەمتر)، كە دیارە خومەینی لەدەر بەدەمیدا لەپاریس، ئەم قەسەییە نەدەکرد، بەلکو باسی ئازادی و مافی ھەژارو لیقەوماوانی دەکرد. ئیستەش سیستانی، بەناشکرا باسی "حکومەتی ئیسلامی" ناکا، بەلکو باسی "ھەلجاردنی ئازاد" دەکا، چونکە دەزانێ "ھەلجاردنی ئازاد" لەنیو گەلیکی بیر تەسکو و ئازادو چەواشەکراودا، ھەر بەسووتی دارودەستەکەئە دەبیو، دەبیئە ھۆی دامەزراندنی دیکتاتۆریتیەکی کۆمەلای، کە گەلیک لە دیکتاتۆریتی تاکە کەسی دا خراپتر و خۆراگرتەر.

ئێستە، بۆ ئەوەی عەلی سیستانی کەمێک باشتر بناسین، دەبی بزانین کە سیستانی عێراقی نییە، لەبەنەمالەییەکی فارسی ئەسفەهانییە کە باپیرە گەورەیی لەسەردەمی سەفەویەکاندا چوووە سیستان (سیستان و بلوچستان یەك پارێزگەن لەئێران)، لەوئ بوو بە "شیخ الاسلام"ی سیستان. بەلام عەلی سیستانی خۆی لە مەشھەد لەدایکبوو، لەشاری قوم لەلای مەلا حسەینی بروجردی خۆیندوو یەتیو، دوایی چوو، بۆ نەجەفو، لەوئ بوو بەھاوکاری ئایەتوللای خۆییو، پاش مردنی خۆییو، مردنی مەلا سەبزواری کە جێنشینی خۆیی بوو، بوو بە "رێبەری شیعەکانی جیھان". جا ھەرچەندە سیستانی و خۆیی، ھەردووکیان بیرو بۆچوونیان لەبارەیی ئاین و ئاینزاونە گەل خومەینی، وەك یەك بوو، بەلام ھیچیان لەگەل خومەینی دانووین نەدەکۆلا. چونکە خومەینی خۆی بە

"ئىمامى ئوممەت" دەزانى، نەك خۆيى و سىستانى. بەلام خۆيى و سىستانى لەسەردەمى سەددامدا بە "تەقىيە"، كە بنەماي ئاينزاي شىعەيەتيەو، برىتيە لەشاردنەوہى بىرورا لەكاتى نەگونجاو، مەترسىدا، لەگەل بارودوخ دەچوون بەرپوہ. تەنانەت كە ھىزى ئاسايشى بەعس، مزگەوتى "الخضراء"ى داگير كرد، نەخۆيى و نەسىستانى، نەيانویرا بلین "لەل"و، كە خۆيىش مرد، بەدزىيەوہ ناشتيان. كە عەبدولمەجىدى خۆيىش پاش 20 سال ژيان و بازركانىكردن لە لەندن، گەراپەوہ نەجەفو، لەوى لەسەحنەدا كوژرا، وەك دەلین لەلایەن پیاوہكانى موقتەدا سەدرەوہ، سىستانى و بنەمالەى خۆيى، ئەمجارەش ھەر بە "تەقىيە" ھاتنە دەستو، قورو قەپيانكرد لىي.

كە رژىمى سەددام رووخا، عەلى سىستانى لەپىشەوہ ھىچ دەنگى نەبوو، بەلام كە دۇنيا بوو لەوہى بەجاريك رووخاوو ناگەرپتەوہ، ئەوجا كەوتە قسە، لەسەرتاوہ، بەنىوى "ئايەتوللا"ى سىستانىيەوہ، ئەوجا بەنىوى "ئايەتوللاھولعوزما"ى سىستانىيەوہ، لەم رۆژانەدا سەعدەلەجمى كە پەيامنيرى رادىوى "العراق الحر"ە لەكويتو، بە پارەى ئەمريكا دەچى بەرپوہ، باسى لە "الامام السىستانى" (ئىمام سىستانى) دەكرد. خومەينىش لەسەرتاوہ، ئايەتوللا بوو، ئەوجا بوو بە ئايەتوللاھولعوزما، ئەوجا بوو بە "نائب الامام"و، ئەوجا بوو بە "ئىمام". ئەمە لەكاتىكدا كە شىعەكان (12) ئىماميان ھەيەو، كەسيكيش مافى ئەوہى نىيە خۆى نيو بنى "ئىمام"، چۆنكە جىي ئىمامەتى تەنى بو "ئىمامى زەمان" چۆلەو، ھىشتا چاوەروانى ھاتنى دەكرى، بەپيى باوھرى شىعە دوانزە ئىمامىيەكان.

عەبدولعەزىز ھەكىم، كە پاش كوشتنى براكەى محەمەد باقىر، بەدەستى تىرۆرىستان، وەك جىنشيني وى، بوو بەسەركرەدى حىزبەكەيان، ھەكىم

لەرۆژی 2/6 ئەمسالدا، لەوتووێژێکدا لەگەڵ "رادیۆی "العراق الحر" لەبارەى فیدەراسیۆنەوه بۆ کورد گوتى: "بەیاردان لەسەر ئەوهى کورد فیدەراسیۆنیان هەبى، دەبى بەدەنگى هەموو خەلکى عێراق بى، بۆ هەموو خەلکى عێراق بى". ئەم قسەیهى حکیم بەتەواوى ئەو مەترسییه که لەچەند سالێک لەمەوبەرەوه، چەند جارو چەند جار باسکردووه، ئێستەش بەداخهوه دەبێژم که قسەکانى حکیم راست و قانۆنین، هەرچەند ئەو، ئەو قسە هەقە بۆ ئەو دەکا که ناھەقییهى پى بشاریتەوه، چونکه که ئێمە خۆمان بەعێراقى بزانين، عێراق بەیهک دەولەت بزانين، لەسەر بەخۆییهوه دەستپێنەکەين، ديارە دامەزراندنى سیستەمى فیدەراتى، دەبى لەهەموو عێراقدا داوەزى، بەدەنگى هەموو خەلکى عێراق بى، عەبدولعەزیز حکیمیش که هێشتا نەبووه بە ئایەتوللا، زۆر باش دەزانى که لەدەنگدانى گشتى هەموو عێراقدا، زۆرەى زۆرى خەلک فیدەراسیۆنیان ناوى، مەگەر ئەوهى کورد سیاسەتێکى ژیرانە بگرتەبەر و هەتا ئەمریکا و هاوێهەمانان لەعێراقدا ماون، بکەوێتە خۆى.

عەبدولعەزیز حکیم لەوهرامى پرسیاریکى دیکەدا گوتى: "دەبى ئاینى ئیسلام ئاینى رەسمى عێراق بى، قانۆنەکانى عێراق دەبى شەریعەتى ئیسلامى بکەنە سەرچاوهى خۆیان".

کورد لێرەدا دەتوانى حکیم لە "قاف" دا بگرى:

1- دەولەت لەسەر بنچینەى ئاین دانامەزى، بەلکو لەسەر بنچینەى هاوئێشتمانیتى دادەمەزى. هاوئێشتمانانیش دەبى لەهەموو روویهکەوه لەبەردەم قانۆندا یەکسان بن. کردنى ئاینێک بەرەسمى، ئاینەکانى دیکە بەناوەسمى، مانای وایە، ئاینە کوردییەکانى وەک ئێزیدی و کاکەیه و شەبەکی و هەقەیه و، هەروەها دیانەتى (مسیحیتى) و مەندایەتى

(سابینتی له خواروی عیراق) ده بنه مروقی پله دوو و، ئەمەش نایەكسانی دهگهیهنی.

2- ئیسلام، یهك ئاینزا (مذهب) نییه، بهلكو گهلیك ئاینزای ههیهو ههر ئاینزایهكیش چهند ریبازیکی جیا جیای ههیه. ئاینزای سوننی، بریتییه له ریبازهکانی شافعی و حه نه‌فی و مالیکی و حه مبه‌لی و، ئاینزای شیعه‌ش گهلیك ریبازی ههیه، وهك: دوانزه ئیمامی و زهیدی و ئیسماعیلی و.. هتد. بیجگه له‌وه‌ش گهلیك ته‌ریقه‌تی ده‌رویشی ههیه، وهك: قادری و نه‌قشبه‌ندی و نوورسی و.. هتد. ئەوجا، ههر یه‌كێك له‌م ریبازانه فیقهی خۆی ههیه که له‌ هی ئەوی دیکه ناچی، به‌لام سیستانی و حه‌کیم، که ههر دووکیان سهر به‌ریبازی جه‌غه‌ریی دوانزه ئیمامین، مه‌به‌ستیان ئەوه‌یه رژییمیکی سهر به‌ریبازه‌که‌ی خۆیان به‌نیوی "ئیسلاام" هوه دابسه‌پینن، وهك ئێران، که نیوی "کۆماری ئیسلامی"یه، به‌لام به‌پێی ده‌ستووری بنچینه‌یی ئێران، "کۆماری شیعه‌ی دوانزه ئیمامی"یه، سوننیه‌کان مروقی پله دووش نین. له‌بهر ئەوه، له‌بێ به‌ سیستانی و حه‌کیم بیژین که بچن فیقه‌یکی یه‌کگرتوو بۆ ئیسلام دروستبکه‌ن، که موس‌لمانانی هه‌موو جیهان لێی رزین، ئەوجا باسی ئەوه بکه‌ن که ئاینی ره‌سمیی عیراق ئیسلام بی، و، قانونه‌کانی عیراق له "شه‌ریعه‌تی ئیسلام" هوه سهرچاوه بگرن. چونکه لی‌رده‌دا ئەو پرسیاره دیته پی‌شه‌وه، ئیسلام به‌پێی کام ئاینزاو کام ریباز؟

3- دارو ده‌سته‌ی حه‌کیم و حیزبه‌که‌ی، که له‌ ئێران له‌ هه‌شتا‌کانی سه‌ته‌ی رابوردوودا، به‌ فهرمانی خامه‌نه‌یی دروستکرا، له‌ چه‌ند ئێرانییه‌کی دانیه‌شتووی عیراق پیکه‌ینرا که رایانه‌کردبووه ئێران، وهك مه‌مه‌د باقیر حه‌کیم و ئاسه‌فی و هاشمی، ئەمانه سالانی سال له‌ ئێران مانه‌وه، به‌ نانی رژییمی ئێران ده‌چوون به‌ پێوه، حیزبه‌که‌یان که به‌ فارسی نیوی "مجلس

اعلاى انقلاب اسلامى عىراق" (ئەنجومەنى بەرزى شۆپشى ئىسلامىي عىراق) ھو، چەكدارەكانيان كە نىويان نابوو "قوات بدر" لەژىر سەرپەرشتىيى و كۆنترۆل "پاسداران" ى ئىراندا بوون. ئىرانىيى ئىمانە، كاتىك كەوتەرەو، كە ئاسەفى كرا بەقسەكەرى ھەزارەتى دەرەو ى ئىران و، ھاشمىش نىوى راستەقىنەى خۆى ھەرگرت كە "شاھرودى" بوو، و كرا بەسەرۆكى دادپەرسانى ئىران (قاضي القضاة). لەبەر ئەو ھەيزىيىكى ئىرانى و، چەند سەرکردەيەكى شىعەى ئىرانى، مافى ئەو ھەيزان نىيە باسى چارەنووسى ئەتەرەى كورد، يان خەلكى عىراق بگەن.

4- ئەو دەولەتەى كە سىستانى و ھەكىم و كۆپى سەدر دەيانەو ى لەعىراقدا بنىاتىيىن، ھەرەك رژیى ئىرانى خومەينى دەبى، كە "رېبەرى پاىەبەرز" (المرشد الاعلى) سىستانى، دەبىتە ھەرماندارى لىنەپرسراو لە (ولايت مطلقە فقیه) دا - ھەك فارسەكان نىوى دەبەن -، ئەوكاتىش، ھەر خۆى سەرکۆمار دادەنى و، ھەر خۆشى سەرکۆمار لادەباو، ھەر كاتىكىش بىەو ى پەرلەمان ھەلدەو ەشىنئیتەرەو كابىنەى ھەزىرانىش دەرەوخىنى. ئەگەر ئەندامانى پەرلەمان رەخنەيەكان گرت، ئەوا دەخريئە زىندانەو، ھەك ئىران. ئەمە بىجگە لەو ى كە ھەموو ھەلسوكەوتىكى تايبەتى، ھەك خواردن و خواردنەو ى جۆرى جلك و پىلاو و چوونە سەر پىشاو و قسەكردن لەگەل يەك (بەتايبەتى دانوستاندنى نىوان پىاو و ژن) ھەموو لەلایەن رژیىمەرەو كۆنترۆل دەكرى و، ئەو ى پىچەوانە بوەستىتەرەو، بەئاشكراو لەسەر شەقام داركارى دەكرى، يان پەنجەى دەست و پى دەبەردى، يان بەردباران دەكرى تەمردن، يان بەشمشیر مى دەپەرىندى. خۆ ئەگەر ژنىك سزانرا بە لەسىدارەدان و، ھىشتا كچ بوو، ئەوا لەلایەن چەرەكانى رژیىمەرەو بەزۆر دەكرى بەژن، بۆ ئەو ى بەپىنى "شەرى ئىسلام" بتوانرى لەسىدارە بدرى. نووسەران و رۆژنامەنووسانى

بەرۆمەت و رەخنەگر، یان دەخرینە زیندان، یان تێپۆر دەکرین. ئەو جۆرە سزایانە کە هەم دەوری بەردن، هەموو روژیک لەئێراندا دەخرینە کار. لەبەر ئەوە دەبێ سیستانی و حکیم و کوپی سەر تیبگەییەندریڤ، کە نەتەوێ کورد ملوینیک شەهیدی نەداوێ بۆ ئەوێ خۆی تووشی رژیمیکی وابکا، ئەمریکاییەکانیش تیبگەییەندریڤ کە ئەگەر وریا نەبن، خومەینییهکی نوێ لەعێراقدا، بەخوینی سەبازەکانیان، دەمیننە سەر کار، کە بیگومان جەنگیکی نیوخۆیی لیوێ دروست دەبێ.

5- دەبێ ئەوێ بزانی کە دامەزراندنی "ولایت فقیه"، تەنانهت بەپێی ئێزدناسی (الهیات) و فقهی دوانزە ئیمامیی شیعەکان خۆیان، لەسەردەمی پێش هاتنی "ئیمامی زەمان" دا روونادات. هاتنی ئیمامی زەمانیش، لەگەڵ پەیدا بونی "جەجالە کوێرە" (الذجال الاعور) و "عەبدی سوفیان" و "دابە الأرض" و ئەم بابەتانە، کە ئەمانەش نیشانێ نیژیکیبوونەوێ روژی "پەسلان" (قیامەت) ن تەنانهت یەکیک لەهۆنەرەکانیان لەسەردەمیکی زۆر کۆندا گوتووێت:

لكل أمة دولة يرقبونها

ودولتنا في آخر الدهر تظهر

لەبەر ئەوە، دامەزراندنی حکومەتی ئیسلامی لەئێراندا، لەکاتی کدا کە هێشتا ئیمامی زەمان سەریهەلنەداوێ، "بدعة" یەک بوو کە خومەینی دایهێناو گەلیک مەلای گەورە شیعە، پەسندیان نەکردو لەدژی وەستان.

ئەنقالی هەولێر دەرێخست کە عەرەبەکانی عێراق (بەشیعە سوننیەو)، هەروەک عەرەبەکانی دەرەوێ عێراق، بەتوندی ئەک هەر لەدژی فیدەرالی، بەلکو لەدژی هەموو مافیکی کورد دەرەستن. ئەمەش بەرۆنی ئەوێ دەخاتە بەرچاومان کە ئەگەر هاتو فیدەرالییش بەناچاری لەلایەن عەرەبەکانەو پەسند کرا، ئەوا بەوپەڕی دلنایاییەو، هەر روژیک ئەمریکا لەعێراق

کشایمه، دهستبهجی فیدهرالی و میدهرالی لهگهل خاکی کوردستان تهختهگری. پاش ئەمەش، پشتبەستن بە دەستوور، دادی کورد نادات. چونکە کە قاسم و بەعسیهکان و ناسرییهکان، کودەتای تەمووزیانکرد، عێراق دەستووری هەبوو، بەلام ئەوان بێ پرسی خەلکی کوردستان، گۆڕیان و، عێراقیانکردە "بەشیکی ئەنەتەوی عەرەب". کاتی خۆی لە 1958دا لەبەغدا بە مامۆستا برایم ئەحمەدی رەحمەتیم گوت، "کاکە برایم، تکایە لەگهل بەعسیهکان و کۆمونیستەکان و حیزبی نیشتمانیی دیموکراسیی چادرجی و... هتد، ئیمزای ئەو مەکە، کە عێراق بەشیکی ئەنەتەوی عەرەب". کاک برایم فەرمووی: "ئەگەر ئەو نەکەم، پیمان دەلێن پیاوی ئەمریکا". بەداخەو، مامۆستا برایم ئەحمەد، ئەو ئیمزایە کرد، لەگهل ئەو شدا هەر ئەو تۆمەتە ناپەرەوایە نرا پێوێ.

بەرێزان، کاک مەسعود بارزانی و مام جەلال تالەبانی، دەبوو ئێوە لە هەموو کەسیک باشتر ئەوەتان بزانن بایە کە سیستەمی فیدهرالی لەواتیکدا پێ دەگری، کە خەلکەکی فێری رهوشی دیموکراتی و، پیکەرە ژبانی بەناشتی بووین. لەواتیکی دواکەوتووی وەک عێراقدا، کە وەزڵەتی بەرگری (واتە لەشکر و) وەزڵەتی دارایی و، سیاسەتی دەرەو، سەرچاوە ئەوەتەکان، هەمووی بە دەست حکومەتی نیوەندی بێ، چ مێشکێک ئەو پەسند ئەکا کە حکومەتیکی هەریمی بێ لەشکرو، گەمارۆ دراو لەهەر چوار لایە بەدوژمن، بتوانی خۆی رابگری.

پارتی و یەکییتی دەتوانن نەخشە سیاسەتی خۆیان هەبێ و، ئەمەش مافی خۆیانە، بەلام هیچ کامیان و، هیچ حیزبێکی دیکەش، مافی ئەوێ نییە و نابێ، ئەو نەخشە سیاسەتە بەسەر ئەوێ کورددا بسەپینی، چ بەزۆر چ بەفیل، ئەوپۆ روژی ئەو نییە خەلک بنێرنە سەر شەقامەکانی کوردستان و (دەرەوی کوردستان) و پێیاننێژن: هاوار بکەن بۆ فیدهرالی و،

دروشمى "سەربەخۇيى بۇ كوردستان" بەزۇر دابگرن وەك لە لەندەن كوردیانو، زۆرى نەمابوو ببى بە ھەرايەكى گەورە. بېگانە شارمزاكان گالتە دەكەن پيمانو، دەبېژن "ئىوۋە ئەمە 12 سالە بەشىۋەيەكى پتر لەفیدەرالى دەچن بەرپوۋە، ئىدى فیدەرالى چى؟ تەكايە با ئەم فیدەرالىەش نەبىتە ئۆتۈنۈمىيەكە، كە پەنجا سالى رەبەق خويىنى بۇرېژراو دەستىش نەكەوت. تەكايە كەمىك ھۆش بەيىننەرە بەر خۇتانو، لە تاقىكردنەوہى سەختو خويىنارى پەند وەرگرن، پەندا!

ئەپۇ كاتى ئەومىيە، جەماومى كورد، ھەر رۇژە ناپۇژى، بېژىنە سەر شەقامەكانى كوردستانو ئەوروپا و ئەمىرىكا و ئوسترالىيا، داواى مافى بېيارى چارەنووسى خۇ، سەربەخۇيى كوردستانو، كۇتايىيەتەن بەنەخشەى بەعەربكردنى باشوورى كوردستانو گەرانەوہى كورد بۇ شوئەكانى خۇيان بگەن، نەك داواكردنى فیدەرالى. چۈنكە كە داواى فیدەرالى بگەن، پيمانەبېژن: "بچن لەگەل عىراقىيەكانو ھكۈومەتى رەواى عىراق، پاش ھەلبۇردىنىكى دىمۇكراتى قسە بگەن، فیدەرالى كىشەيەكى نىوخۇيىيە، نەك نىو نەتەوہى". بەلام ئەگەر ھاتو كورد بەسەتەزەلەن و بەملىۋن و بەردەوام كەوتە خۇنىشانەدان بۇ سەربەخۇيى، ئەوا ديارە، ئەمىرىكا و بەرىتانىا و ھاوپەيماكانو، گەلىك لايەنى دىكە، بىر لەچارەسەرىكى بىچىنەى دەكەنەرە بۇ كىشەى كورد.

كورت و كرمانجى، پىويستە سەركردەكانى كورد بزانن، كە كورد ئىدى ئامادەى ئەوە نىيە لەمە پتر خويىنى بېرېژىو، ئەوانىش ھەر بەيت و بالۆرەى "يەكىتتى عىراق" لىبەدن. ئەگەر سىياسەتكارانى كورد ناتوانن كورد لەم قوپاۋە دەربەيىنن كە تاگوئى تىيىكەوتوۋە، با ھىندە نازايەتى و جوامىرى و لەخۇبوردن بنوئىنن و، دەست لەكار بكىشەنەوہى، رى چۆلكەن بۇ ئەوانەى باشتەر دەتوانن لەم بارودۇخە سەختە نازكەدا، كىشەى كورد بەرەو

چارەسەریکی بەرۆمەتانه ببەن، ئەمەش هیچ شەرم و شوورەییەکی تێدا نییە، بەلکو مەردایەتییهکی گەورەیه که میژوو دەینووسی بۆیان. ئەوجا عەرەبەکانیش، ئەگەر پێیانوایە، لەپاڵ درۆو دەلەسەو بوختاندا، ئەم کارە تیرۆریستانەیان که بەدریژایی میژووییان، دژی کورد کردوویانە، کاریکی ئازایانەیان نواندووەو دەنوینن، زۆر باش بزائن، ئەو کەردووەیهکی یەكجار حیزانەیه. چونکە سەرکەردە هەره زلەکانیان، لەکون و کەلەبەردا خۆیان دەشارنەو، کەرپیاو و گەوج و میشکپووتەکانیان، رەوانەى مردن دەکەن، بەھومییدی چەند "حۆری"یەکی بەهەشت. باشە! پیاوەکانیان وا. ئەى ژنە خۆکوژەکانیان، بەھیواى چەند "گەنجی لووس" ئاراستەى ئەودیو دەکەن؟.

تیرۆری هەولێر، نوومەلیکی زەقی لە لەشی کورددا تەقاند، کە هەلۆیستی نامرۆقانەى دەولەتە عەرەبەکان و گەلەکانیان، کردوویەتە جەستەى کورد، ئەم تیرۆرە، ئەوێ پێشاندا کە کورد ئێدى ناتوانن لەگەڵ عەرەب لەسنووری دەولەتێکدا بژین، کە ئەوان ئاغاو کوردیش نۆکەر بن. پێویستە باسی سەربەخۆیی بکەین و بیینە سەری راست.

بەرلین 2004/2/11

میدیا، ژ 156، 2004/2/15

ئىران و ئازاۋەى موقتەدا سەدر

رژىمى ئىران دەپھەوى دەۋرى خومەينى لە عىراقدا بە موقتەدا بگىرى
 ئەم بارودۇخە نىوخويىيەى كە ئەپۇ عىراق خوى تىدا دەبىنيتەۋە،
 لەگەلىك روۋەۋە لە بارودۇخى سەردەمى پىش روۋخانى رژىمى
 ھەمەزاشاى ئىران دەچى. ھەمەزاشا، خوى و باۋكى، سالانى سال،
 بەملەۋى و دىكتاتورىتى، فەرمانرەۋايان دەکردو، ھەر كەسىك سەرى
 ناپەزايى، كەمىك ھەلپىايە، بەپەپەرى توندوتىزىيەۋە، سەركوتيان دەکرد.
 ئەم زۆردارى و بىدادىيە، چارەى رژىمى شاى ۋاپەشكردبوو، كە بىجگە لە
 دەستەيەك كوپى رۆژو ماستاۋكەرو خۆبژىن و "بەلى گەرەم"، زۆربەى
 زۆرى خەلكى ئىران، نەمانى ئەو رژىمەيان بەئاۋات دەخواست. ئەمەش
 ھەلومەرجىكى باشى بۇ دوزمەنە فەرەكانى شا، بەتايىبەتى چەپەكان و،
 گەلانى ئافارسى بىندەست و، مەلا شىعەكان، رەخساندبوو، كە ھەرىكەكان
 لەدەرفەتىك دەگەرەن بۇ پەلاماردان. بەپىكەوت راپەرىنى خويندكارەكانى
 ھىندەك لەزانستەگەكانى ئىران، بۇ ھىنانەدى داخولزىيەكانىان و، كوشتنى
 چەند خويندكارىك بەدەستى پۇلىس و ساۋاكىيەكان، كاريكى وايكرد كە
 ئاخوندەكان بگەۋنە رەخنەگرتن. يەككە لەچۈر ئايەتوللا گەرەكەى ئىران،
 كازمى شەرىعەتمەدارى بوو، كە تركىكى ئازەرى و خاۋەنى مريدىكى
 يەكجار زۆر بوو، لايەنى خويندكارەكانى گرتو، ئەم لايەنگرىيەش،
 جۆشى بەجەماۋەردا، كە بىنە سەر شەقام و بگەۋنە خۇپىشاندان دژى
 رژىم. پەيامنيرى تەلەقزىۋون و رۆژنامەكانى دەرەۋە، ھەر رۆژە ناپۇژىك
 وتوۋىژىكىان لەگەل شەرىعەتمەدارى بلأودەكرەۋە. ئەمە لەكاتىكدا كە
 خومەينى لە كوولەكەى تەپرىشدا نىۋى نەبوو. شايانى باسە، خومەينى
 چەند سالىك لەۋەبەر، بەھۋى نانەۋەى ئازاۋەيەكەۋە لەدژى مافى ژنان و
 كەمكردنەۋەى دەسەلەتى ئاخوندەكان، لەلايەن رژىمەۋە، كە لەو ئازاۋەيەدا،
 چەند كەسىك كوژران، گىراو، شا بەتەماۋو لەنىۋى ببا، بەلام پىش ئەۋە،
 پەرسى بەشەرىعەتمەدارى كەردبوو، تابزانى بىرۋاپى ۋى چىيە لەو

بارەيەوه.. شەريەتمەدارى بەشای گوتیبوو: "ئابى بە هیچ جۆرک دەست بۆ خومەينى بېرى، خومەينى گەشتووتە پلەى ئايەتوللايى، کوشتنى خومەينى ھەلگيرسانى ئاگرى بەداوایە". لەبەرئەوه شا لەو نیازەى خۆى پاشگەز بووئەوه، خومەينى دەربەدەرى ترکيا کرد. خومەينى، پاش ماوہيەك، روويکردە نەجەفو لەوئى گيرسايەوه، دوزمنايەتيى نيوان رژیى شاو رژیى سەددامى، ژیرکانە بەکارھينا بۆ پروپاگەندە کردن بۆ "حکومەتى ئيسلامى"، کە گوايە حکومەتى "داپەرەوى و يەكسانى و ئازادى"يەو، لەويۆە قسەکانى خۆى لەسەر کاسيىت تۆمار دەکردو دەيناردنەوه ئيرانو، ئەوجا کە شای ئيرانو سەددامى عىراق، ریککەوتننامەى جەزائىريان مۆر کردو، گولۆەى خومەينى لەعىراق کەوتە لیژى، ماوہيەك بە "تقیە" (واتە شاردنەوى بیروپرو ئامانچ لەکاتى مەترسيدا، کە يەکیکە لە بنچینەکانى ئاینزای شیعیەتى) سەرى خۆى کز کرد. بەلام کە لەسالى 1979دا چاوى بەوه کەوت کە شەريەتمەدارى کەوتووتە رەخنەگرتن لە رژیى شاو، جەماوەر لەئيران کەوتووتە جوولە، ئەميش بنەماى "تقیە"ى پساندو، کەوتە قسە. بەلام سەددام، ھەرچەندە لەدەلمەو لەدژى ئەوه نەبوو کە خومەينى شەرى شا بکا، لەگەل ئەوێشدا نەیتوانى پتر لەو ماوہيە، رى بە خومەينى بدا لەعىراقدا بمینیتەوه، داوايکرد لى کە عىراق بەجى بهیلى. ئەمجارە، خومەينى روويکردە فەرەنسا، واتە ئەو ولاتەى کە خومەينى و ھاوکارەکانى بەولاتی کفرو دوزمنى ئيسلامو چى چى، دەیاندايە قەلەم. ھەولدانى خومەينى لە فەرەنساو، بۆ دامەزراندنى رژیىکى مەلا فەرمانى کە دەنگى ھەموو رەخنەگرک بەشیرۆ تیر کيبکا، وای لە چەپیەکانى فەرەنساو ئەوروپای رۆژاواى ئەو سەردەمە نەکرد، کە سنووریک بۆ چالاکیى خومەينى دابنێن، ھەولى ھاتنە سەرکاری سیستەمیکی دیموکراتیى نازادىخواز لەئيراندا بەدن، بەلکو بەپێچەوانەوه، کەوتنە پەستدانى خومەينىو، ئامادەکردنى دەستاوێژ بۆ دەسەلات وەرگرتنى. دەزگەکانى راگەیاندى

گشتی له ئه‌وروپا، چ ته‌له‌فیزیۆن و چ رادیۆ و چ رۆژنامه، شه‌ره‌ زرتانیان بوو له‌سه‌ر چوونه‌ لای خومه‌ینی و، وتووێژ کردن له‌گه‌ڵی و، به‌م جو‌ره‌ خومه‌ینیان له‌جیهاندا به‌نیویانگردد، وه‌ك "شۆپشگێڕ" و "رزگارکه‌ری بنده‌ستان" و "تێرکه‌ری هه‌ژاران" دایه‌ قه‌له‌م. به‌م جو‌ره‌، خومه‌ینی که‌ چه‌ند تایبه‌تکارێکی تی‌دا هه‌بوو، وه‌ك جه‌ربه‌زه‌یه‌تی و بو‌یری و بی‌به‌زه‌یه‌تی، توانی جله‌وی بزوتنه‌وه‌ له‌ده‌ست شه‌ریعه‌تمداری وهریگری، که‌ ئه‌و، ئه‌و تایبه‌تکارانه‌ی خومه‌ینی تی‌دا نه‌بوو، ئه‌گه‌رچی ئه‌ویش هه‌ر وه‌ك خومه‌ینی، نامانجی دامه‌زراندنی "ده‌وله‌تیکی ئیسلامی" بوو.

ئێسته‌ ئێران، پاش ئه‌و تاقیکردنه‌وه‌یه‌ به‌ده‌ستی خومه‌ینی و، پاشنه‌وه‌ی ئه‌وه‌ (25) سا‌له‌، "ه‌كومه‌تی دادپه‌روه‌ری ئیسلامی" ی خومه‌ینی، پێشانی هه‌موو جیهان ده‌دا، که‌ رێبه‌ره‌که‌ی، واته‌، خومه‌ینی، هه‌یج ئازادییه‌کی به‌ که‌س ره‌وا نه‌دیتوه‌، به‌لكو ته‌نانه‌ت رێ و شو‌ینی دا‌ناوه‌ بۆ خه‌لك، که‌ چۆن ده‌ست به‌ ئاو بگه‌یه‌نن (ته‌ماشای په‌رتوکی ﴿توضیح المسائل﴾ ی خومه‌ینی بکه‌ن و، بزائن چه‌ند لاپه‌ره‌ی نووسیوو له‌سه‌ر چۆنیه‌تی ده‌ست به‌ئاوگه‌یاندن به‌پێی "شه‌رع")، ئێسته‌ ئێران ده‌یه‌وێ ئه‌و تاقیکردنه‌وه‌یه‌ له‌عێراقدا دووباره‌ بکاته‌وه‌، ئه‌مجاره‌ به‌ده‌ستی مو‌قته‌دا سه‌در. به‌لام جا‌ری با‌زانین ئه‌م مو‌قته‌دا سه‌دره‌ کی‌یه‌؟

مو‌قته‌دا سه‌در، هه‌روه‌ك خومه‌ینی، کابرایه‌کی مه‌رمو‌چی رووگرژی، ته‌نگه‌ تیلکه‌ی سه‌رچلی جه‌ربه‌زه‌ی رگنه‌ستوو‌ره‌. به‌لام به‌پێچه‌وانه‌ی خومه‌ینییه‌وه‌، که‌ له‌ خو‌ینه‌دوا‌ریی ئیسلامه‌وانیدا گه‌یشته‌بووه‌ پله‌ی "نایه‌تولایی"، ئه‌م هه‌شتا پله‌ی "مو‌جته‌هیدی‌تی" تینه‌په‌راندوو‌ه، که‌ گه‌یشتن به‌ پله‌ی "ئيجته‌هاد" مه‌رجیکی بنچینه‌یه‌ بۆ قه‌وادان لای شیعه‌کان، ئه‌و سه‌رمایه‌یه‌ی که‌ مو‌قته‌دا هه‌یه‌تی و پێوه‌ی ده‌نازی، ئه‌وه‌یه‌ که‌ کو‌ری مه‌لایه‌کی شیعه‌یه‌که‌، کاتی خۆی به‌ پیلانیکی سه‌ددام کو‌ژرا‌وو، ئه‌وه‌بوو هه‌ر پاش رووخانی سه‌ددام، ئه‌و که‌سه‌ی که‌ ده‌ستی له‌کوشتنی باوکیدا هه‌بوو، گرتی و بێ دا‌دگاییکردن (مه‌حاکمه‌) کوشتی.

موقتەدا، كە لەسەردەمی سەددامدا، سەری خۆی كز كردبوو، پاش ئەوەی ئەمریکاییەكان و هەقالبەندەكانیان و، لەنیو ئەوانەدا، هەزاران سەربازی كورد، سەددامیان راوەدوونا، خۆی دەرخست و كەوتە جەرتوفرت. سەرمەشقی چالاکییەكانی بەكوشتنی عەبدولمەجیدی خۆیی و زیوان (كلیدار)ی سەجەنی جەزەرتی عەلی، كە یەكەمین ئیمامی شیعه‌كانە، دەستپێكرد. چونكە بێنەمالەیی خۆیی، هەر لەكۆنەوه لەگەڵ بێنەمالەیی سەدر نیوانیان ناخۆش بوو، بەلام بێنەمالەیی خۆیی لەگەڵ سیستانی نیوانیان خۆشه، كە موقتەدا، ئەگەر دەستی بڕوا، سیستانی‌ش لەنیو دەبا. شایانی باسە، سیستانی و بێنەمالەیی خۆیی دژ بە خۆمەینی بوون و نیستەش دژی خامەنین.

پاش ئەم خۆنڕێژییە، موقتەدا سەدر چوو بۆ ئێران و، پێوەندیی بەکاربەدەستانی ئێرانەوه كرد. بەپێی هیندەك سەرچاوەی هەوال، كاربەدەستانی رژیمی ئێران دەستەبەر بوون بەبڕینەوهی پارەیه‌کی باش بۆ خۆی و، بۆ هیژیکی چەكدار كە دروستیكا لەشیوهی "پاسدارانی ئێران"دا، رێی لە كورد بگری و نەیه‌لی كەركوك و مووسل و دیاڵە بگه‌ڕێنەوه بۆ باوەشی هەرمی كوردستان. موقتەدا كە گه‌ڕایەوه عێراق، یەكەمین كاری ئەوەبوو، چەند چەكداریکی ناردە كەركوك بۆ پشتگیری تۆرانییەكانی سەر بە "بەرهی تركمانی" و، نەراندن دژی كورد و سەركردەكانی و، هاوێكردن كە "كوردستان دۆژمنی خودییە"، دارودەستەكەیی هاواریانده‌كرد: "لا اله الا الله، كوردستان عدو الله". بەلام موقتەدا، بەفەرمانی ئێران، جاری پەلاماری ئەمریکاییەكانی نەدەدا، چونكە رژیمی ئێران، دواي خستنی سەددام، پێیوابوو، ئەمریکا رێكدەكه‌وێ لەگەڵی و، دەيكاتە بەشدار لە "ناوەدانكردنەوهی عێراق"دا، چاویش دەپۆشی لە تاقیكردنەوهی تەكنیكەنە بۆ دروستكردنی چەکی ئەتۆمی. ئەمریکاش پێیوابوو، دەتوانی لەپێی خاتەمییه‌وه، ئێران بەره‌و چاكسازی (ریفۆرم) ببا، ئێران وایلیكا

دەكەن، لەنيو ئەوانەدا سەركردهكانى حيزبه كوردپيهكان، به "مهدور الدم" دەداته قەلەم، واتە رشتنى خوڻنيان حەلال دەكا، وەك چۆن خومەينى رشتنى خوڻنى ھەزاران كەسى حەلالكردو بانگى "جيهاد"ى دا لەدژى كورد.

كاربەدەستانى رژيمى ئيران كە دەرزان، موقتەداى ئەلقە لەگوڻى ئەوان، لەسەر زەوييهكى رفۆك وەستاو، دەيانەوى ژيانى پياريزن، بۆ ئەوێ دەورەكەى خومەينى پى تەواو بكەن. لەبەر ئەو بەهوى چلكاوخورەكانى خوڻانەو، ھەولى نيوبژيكردن دەدەن لەنيوان موقتەداو ھيژى ھاوپەيماناندا، بەوێ كە موقتەدا بىي بە پەنابەر لەئيران، دەيانەوى لەپى سوورپاوە بيفرېنن بۆ ئيران. بيگومان مەترسيسى موقتەدا سەدر بەراكردنى بۆ ئيران نابريتمەو، بەلكو پتر دەبى، وەك چۆن مەترسيسى خومەينى بەدەر بەدەر كردنى پەرمى سەند، بيچگە لەوێش، موقتەدا سەدر، تۆمەتى كوشتنى عەبدولمەجيد خوڻى و كليدارى سەحەنى حەزەرتى عەلى، گەليكى ديكەى لەسەرەو، رشتنى خوڻنى مەوۇ بەپىي قانونى شارستانى، مافىكى گشتييه، تەنەت ئەگەر كەسوكارى كوزراوېش لىي خوش بن، ئەوا دۆزگري گشتى (المادى العام) ناتوانى لىي خوش بى. سەبارەت بەو، ھەلدان بۆ گرتنى موقتەدا سەدر، دانى بە دادگە، فەرمانىكى قانونييه. سيستانيش كە لەترساندا بي دەنگە، پيوستە بزاني كە خومەينى لە پاداشتى ئەوێ كە شەريەتمەدارى نەيھيشت شاى ئيران بيكوژى، ئەو، كە ھاتە سەركار، شەريەتمەدارى ھەتا مردن دەستبەسەر كرد، موقتەدا سەدریش، ئەگەر رۆژيەك دەستى بپوا، ئاوا لە سيستانى دەكا، ئەگەر بەدەردى عەبدولمەجيدى خوڻى نەبا.

سەركردهكانى حيزبه كوردپيهكانيش، كە موقتەدا سەدر، بە "ئۆكەر"ى ئەمريكايان دادەنى، خوڻيانى "حەلال" كردووە، دەبى بزائن كە نيوبژيكردنيان

بۇ راگرتنى ئەم ئاژاۋەيە، تەنى بۇ ماۋەيەكى كاتى دەبى، بەزىيانى خۇيان و كورد تەۋاو دەبى. مانى موقتەدا سەدر ماناي بوونى ھىزىكى تىرۋىستانەيە ۋەك پالېشتىكى دېندانەي "بەرەي ترىكمانى" ۋە ەرەبە گانى "تەرىب". نەمانىشى خىرى كوردو ئازادىخۋازانى تىنەيە. كاك مەسعودو مام جەلال دەبى بزەنن كە رىي راست ئەۋەيە، ھىزە چەكدەرەكانيان لە لەشكرىكى كوردستانىدا، بۇ ويەنە بەنىۋى "لەشكرى بارزانى" يەۋە يەكبەن. (مەبەستم لە بارزانى سەرۋىكى كۆچكردو، مەلا مستەفا بارزانىيە) ۋە لە حىزبىزىنە دوورىبەنەۋە، لەم دەرەتە سووت ۋەربىگرنو، لەشكرەكە بەچەكى مۇدىرن رەخت بەكنو، ھىزىكى زۆر گەرە بنىرنە بەغداۋ، كاك مەسعودو مام جەلالىش لە ئەمىركىيەكان بگەيەنن، ئەگەر خۇيان بە ھەقالبەندى كورد دەرەنن، دەيانەۋى بەسەرى شكاۋو قوونى دەرەۋە، ۋەك كوردەكە دەبىزى، لەغىراق دەرەنچن، گوى لە ئامۇزگارىي ھەقالبەندە كوردەكانيان بگرنو، لەشكرى كوردستان بەھىز بەكنو، سنوورى ئىرانو سوورىا، بەجارىك دابەنن، كۆنترۆل بىخەنە سەر سنوورى توركيانو ئەردەن ۋە حىجازو، خەلكى رەشوروت ۋە ھىزار، كە لەبىرساندا راپەريون، لە تىرۋىستانەكان جيا بەكەنەۋە، تەر ھىشك پىكەۋە نەسووتىنن. پاروۋە نانكىش بۇ ئەۋ ھىزارانە مسۆگەر بەكن كە لەتاۋ ھىزارى بوونەتە دەسكەلاي موقتەدا سەدر، چۆنكە برىستى - ۋەك كورد دەبىزىن - رەگى ھارى پىۋەيە. كاربەدەستانى كوردىش، پىۋىستە لەسەريان بەيەكخستنى ھىزەكانيانو، يەكگەردنى بەرپوۋەبەرىتتىيەكانيانو، ۋازەينانيان لە بەرژەۋەندىي تەسكوتروسكى حىزبايەتى، ۋا لەئەمىركا بەكن كە دۆزى ئاسايش لەھەموو غىراقدا بەكورد بسپىرى.

بەرلىن 2004/4/12

مىدىا، ژ 160، 2004/4/15

مەلەلەلى سیستانی زۆرزان و، کاربەدەستانی ساویلکەو

لەکاروان بەجیماوی کورد

خوینەرەموەکانی رۆژنامە "میدیا" ئەڕەیان لەبەر، کە ئەز هەر پاش ئەوەی مەلەلەلی سیستانی بۆ نیوونیشان، وەك قارچك، لەپەر، لەسەر شانۆی رامیارایی عیراق هەلتۆقی، دەستبەجۆ لە چەند ژمارەیهکی "میدیا"دا، كەسایەتیی ئەم مەلایەم خستە بەرچاوی، و خوینەرەموەكانم لەو ناگادار كورد، كە عەلی سیستانی، مەلایەکی فارسی شیعی هەرپەزێ بیرو بۆچوونی خومەینی و خامەنەیی، ئەمیش، هەرەك ئەوان، بۆ دامەزراندنی حكومەتیکی ئیسلامی، لەشیوەی "مەلەلە فەرمانی" (ولایت فقیه)دا، هەڵدەدا، ئەوەشمگوت كە خومەینی چەندی پێبوو بۆ كورد، سیستانی هەر هیندە پێیه، ئەمەش بەتاقیكردنەو راست لهركەوت. هەرەها، ئەوەشم باسكرد كە جیاوێزی نیوان خومەینی و سیستانی، لەلایەكەو، ئەوەیه كە هەرێكەیان "ئیمامەتی" و "مەرجەعیەتی" شیعیكان. تەنێ بەخۆی رەوا دەبینی، ئەك بەوی دی، و لەلایەکی دیکەشەو، ئەو سەرچۆی و جەرێزەیهتی و توندەدەمارییهی كە لە خومەینیدا هەبوو، لە سیستانیدا نییه. سیستانی لەسەرخۆ وەرەزمەو، هۆشیارانە دەجۆوڵێتەو، ئەوەبوو كاتیك كە سەددام لەسەر كاربوو، سیستانی بەپێی سەرەتای "تقیه" (واتە، خۆشاردنەو خۆگۆڕین لەكاتی مەترسیدا، كە یەكێكە لەبناخەكانی ئاینزای شیعه) دەچوو بەرێوە بەو، خۆی لەدەستوەشاندنی سەددام پاراست، بەپێچەوانەی باوكی موقتدا سەدرەو (سابق سەن)، كە ماوەیهك نیوانی لەگەڵ سەددام باش بوو و، سەددامیش گەلیك هیوای پێبوو. بەلام لەبەر ئەوەی پێی لەبەرەكە خۆی درێژتر رەكێشا، سەددام لەنیوی برد.

ئەوجا، چۆن سەددام بیری لەو دەکردەو، مەرجه عیەتیەکی شیعەیی سەر بە بەعس، لەڕیی باوکی موقتەدا سەدەروە، نژی ئێران لەعێراقدا دروستبکاو سەرنەگەوت، ئەمریکاییەکانیش، لە ناشینیی و ناشارەزایی خۆیانەو، سەریان لەشتیکی وا دەخوړاو، ئەمەشم هەر لە "میدیا" دا بلۆکەردەو. ئەوێ وای لە ئەمریکاییەکان کرد، کە پێیانوابی سیستانی ئەو پیاوێه کە ئەو دەورە دەتوانی بگیرێ، ئەو بوو، هەر زوو گوتی، کە بەتەما نییە حکومەتیکی ئیسلامی لەچەشنی رژیمی ئێران، لەعێراقدا دا بەمەزنی و، دەیموی لە هەموو عێراقدا هەلبێژدنیکی ئازاد هەبێ، بۆ ئەوێ عێراقییەکان بەئارەزووی دلی خۆیان سیستەمی فەرمانڕەوایی دەستنیشانیکەن. ئەم هەلۆیستەش کوئومت لەهەلۆیستی سەردەمی بێدەسەلاتیی خومەینی دەچوو، چونکە خومەینی، کاتێک بەدەربەدەری و پەنا بەری، لە فەرەنسا لەژێر نەختیکدا لەگەڵ رۆژنامەنووسان هەقەیفینی دەکرد، دەیگوت "ئیسلام، مانای ئازادی و یەکسانییە" و جەختی لەسەر ئەو دەکرد، کە پاش خستنی رژیمی شا، هەلبێژدنیکی گشتی دەکری و، خەلکی ئێران بەسەر بەستی دەچنە هەلبێژدەنەو، بۆ دیاریکردنی ئەو سیستەمەێ کە دەیانەوی.

راستییەکەشی ئەوێه کە دامەزراندنی "کۆماری ئیسلامی ئێران" خرایە دەنگدانەو، چونکە خومەینی سەتی سەت دلیا بوو کە زۆرەێ زۆری خەلکی لەخستە براوی ئەو سەردەمەێ ئێران، دەنگ بۆ "کۆماری ئیسلامی ئێران" دەدەن، بی ئەوێ بزەن کە چییەو چۆنە. سیستانیش، هەروەک خومەینی، زۆر باش دەزانی، کە زۆرەێ زۆری شیعەکانی عێراق و گەلیک لایەنی دیکەش، پەرلەمانییکی وا کۆنەپەرستانە هەلدەبێژن کە بەدلی مەلا عەلی سیستانی بی و، بەمەش رەوایەتی دەدەن بە دیکتاتۆریتیەکی گەلەکۆمەیی بەنیوی دیموکراسی و، مافی فەرمانڕەوایی زۆریتی بەسەر کەمایەتیدا، کە دەمی کە پەنجەم بۆ ئەم باسە راکیشاوە.

بۇ گەيشتنە ئەم ئامانچە، مەلا غەلى سىستانى لە دوو لاوھ زىرەكانە كەوتە كار، لەلايەكەمە، ھەزاران و ھەزاران خەلكى بەشىۋەيەكى ئاشتىخولزانە ھىنايە سەر شەقامەكانى بەغداو خولرووى عىراق، بەنىۋى شىنى حەسەن و حەسەين و پىرسەي "عاشوورا" دەو، كە ئەوھش ھەموو دىزگەكانى راگەياندى گشتىي لەجىھاندا سەرسامكرد. لەلايەكى دىكەشمە، خۆى وا قورس راگرت، كە تەننەت يەكجارىش، رىي نەدا بەوھى برىمەر، يان كاربەدەستىكى دىكەي ئەمريكايى، بچى بۇ لاى. سىستانى لە تىكۆشانيدا بۇ گەيشتنە ئامانچەكەي خۆى، بەتەلووى بەپىچەوانەي سەركردەكانى دوو زلحيزە كوردىيەكەمە جوولايەمە، كە رىيان نەدا بە جەماوھرى كورد، چ لەكوردستان و چ لە بەغدا بكمەنە سەرشەقامەكان و، داواى مافى خوراوى كورد بكن، ئەمەش لەترسى ئەوھى دەسەلاتى كوئىخايەتتيان لەدەستبچى، بەلكو لەجياتى ئەو، كەوتنە ماچوو مووچ لەگەل كاربەدەستانى ئەمريكا، رىگرتن لە ھەموو بزوتنەمەيەكى جەماوھرانە، كە ئەو مافىكى سىروشتى ھەموو مروئىكى ئازادەو، گەلانى رۆژاوايىش نىرخ بۇ خۇپىشاندان و مانگرتن و دەنگدان دادەنن.

سەركردەكانى دوو زلحيزەكە، لەباتى ئەوھى ھەلبدەن سنوورىك بۇ كەيتوبەينى سىستانى لەدزى كورد دابنن، ھەستان چوونە سلاوى سىستانى و كەوتنە پەسندانى لەرۆژنامەكانى رۆژاوادو، كرديان بەمروئىكى "ئازادىخولزو دۆستى كوردو ئاشتىپەرورەر"، ئازادىخولزى و دۆستايەتتى كوردو ئاشتىپەرورەيى سىستانىش ئەوھوو كە بوو بەھوى ئەوھى كۆمەلەي نەتەوھە يەكگرتووەكان، بەيەك وشە باسى كىشەي كوردو كوردستان و "قانونى بەرپۆەبەرىتتى كاتى" نەكا.

بەپىچەوانەي سەركردەكانى دوو زلحيزەكەمە، كە بەشانازىيەمە ھاوكارىي خويان لەگەل لەشكرى ترك نژى پى كى كى دەگىرنەوھە (كە لىرەدا ھىچ مەبەستەم ئەو نىيە لەسەر پى كى كى بكمەمە، چۆنكە خراپەكارىي ھەموو

جۆره‌ی پى كى كىم له‌به‌رچاوه، به‌لام خراپه‌كارى هه‌شتا ساله‌ی رژىمى تركيشم هه‌ر له‌به‌ر چاوه، كه هه‌زار هينده‌ی خراپه‌كارى پى كى كى (يه). با ئه‌وه‌ش بيزين كه جىگرى پاريزنگارى نه‌جف، له‌به‌ر هيزشه‌كانى ئه‌مريكا بۆ سه‌ر "سوپاى مه‌هدى" و نه‌جف، ده‌ستى له‌كار كيشايه‌وه‌و، مه‌لا عه‌لى سيستانيش، سه‌ره‌راى ئه‌وه‌ی حه‌ز له‌چاره‌ی موقته‌دا سه‌نه‌رو بنه‌ماله‌ی سه‌نه‌ر ناكا، به‌لام تاييسته، نه‌ك به‌كرده‌وه، به‌لكو ته‌نانه‌ت قسه‌يه‌كى خراپيشى له‌نژى موقته‌دا سه‌نه‌ر له‌ده‌م ده‌نه‌چوووه‌و، بگه‌ر سه‌وتى له‌كارو كرده‌وه‌ی موقته‌دا سه‌نه‌ر ديووه‌و، ده‌بينى بۆ به‌هيز كردنى جنيپى خوى، ئه‌وه‌ته كه ده‌زانى هاسنه‌كه داخه، روويكردووه‌ته له‌نده‌ن، بۆ ئه‌وه‌ی ناچار نه‌بى له نه‌جف هه‌لويستيك بنويى. ئه‌مه‌ش نيشانه‌ی ژيهاتى و كارزانيى و دووربيني سيستانيه، ئه‌گه‌رنا سيستانى ئه‌و نه‌خۆشه نيه‌ه كه بجيته له‌نده‌ن و، دكتورمكانيشى ده‌بيژن كه پيويسى به نه‌شته‌رگه‌رى نيه‌ه.

له‌هه‌مووى نابهجيتر ئه‌مه‌يه، كه پاش ئه‌وه‌ی سيستانى رووى راستينه‌ی خوى پيشانى كورددا، كه چى "يه‌كىتى" ژماره‌يه‌كى زۆر له مه‌لاكاني كوردستان، به هه‌زاران ئيمزاوه ره‌وانه‌ی لای سيستانى ده‌كاو، ئه‌وانيش ده‌چن له سيستانى ده‌پاړينه‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی نژى به‌عه‌ره‌به‌كردنى كوردستان هه‌لويسست پيشاندا، كه چى سيستانى به مه‌لا كورده‌كان ده‌لى "له عه‌ره‌به هاورده‌كان خۆش بن". دياره خۆ ناتوانى جنيو به‌كورد بدا، له‌به‌ر ئه‌وه ده‌بيژى كه "كوردى خۆش ده‌وى" چونكه ده‌زانى ئه‌وه هه‌ر قسه‌يه‌و، قسه‌ش به گوومرگه‌كه‌ی برايم خه‌ليلدا تيناپه‌رى. له‌گه‌ل ئه‌مه‌شدا، مام جه‌لال ئه‌ر قسه سه‌ره‌زاريه‌ی سيستانى ده‌كا به به‌لگه بۆ په‌سندانى سيستانى. ئه‌وه‌تا رۆژنامه‌ی Neue Zürcher Zeitung، كه رۆژنامه‌يه‌كى به‌نيوبانگى سويسراو هه‌موو ئه‌وروپايه، له‌روژى 8/6 داتوويزيكي له‌گه‌ل مام جه‌لال بلاوكردبووه‌وه، كه له‌وي‌دا مام جه‌لال گوتووويه‌تى:

"سیستانی پیاویکی ژیره، داخوایی بوونی نهنجومنی سهرپرشتی ناکا وک لهئیران همیه. ئایه توللای سیستانی بیرى وایه که فرمانهروایی نیسلام، کاتیک دیته دی که ئیمامی ونبوو، مهدی، بگهریتوه. دهربرینهکانی (سیستانی) شه ناگهیهنن که شه داوای حکومتهتیکی مهلاکان دهکاو، ئایه توللای سیستانی پشتیوانی کورده. شه چهند جاریک چاوم پیی کهوتوه، شه پشتگیری گهلی کورد دهکا. له چاوپیکهوتنی شه دواییهیدا لهگهل مهلا کوردهکان، پاکتاوکردنی رهگهزی مهحکوم کردو، داوای گیرانهوی عهربه هاوردهکان و دانهوی زهوی و زلمهکانی بهکورد کرد."

ئیسته، با خوینهرمهکانی شه قسانهی مام جهلال و هموو نهتهوی کوردو، بهتایبهت شه مهلا کوردانهی که بهداخوایی یهکیتی، چوونه لای سیستانی، سهرپشک بن له بریارداندا، بهلام زور دهرسم که سیستانی بهم زووانه، وک سهدهامی جاران، بگریته سهر پشک (حکم)!!! راستیهکهی، شهگهر یهکیتی مهبهستی خزمهتی کوردو، هینانهدی ئاواتی کورده که شهوش گهیشتنه به پلهی سهروریتی، نهک کوخایهتی سهرکردهکان، دهبوو مهلاکانی نهئاردايه لای سیستانی، بهلکو مهلاکانی بهملیونیک ئیمزاهه که کوکرایهوه، خرایه چاوی میزمهوه، بناردايه بو کۆمهلهی نهتهوه یهگرتوووهکان، لهو رۆژدها که باسی چاره نووسی عیراق دهکرا. سیستانی کاربهدهست نییهو، جاری هیچ دهسهلاتیکی دهولهتی نییه، بهلام شه ههلوێستی بوو بهرامبهر "فیدهرالی" و "قانونی بهریوههریتی کاتی" که فشه مافیکی بهکورد رهوا دهدی. خو شهگهر رۆژیک بیو بگریته نویهنری "ئیمامی زهمان"، داخوا، چی بهسهری کورد بهینی. شایانی باسه که کۆنگرهی شه دواییهی شیعهکان له ناسرپیهو لیدوانهکانی جیگری پارێزگاری بهسره که باسی جیا بوونهوی پارێزگهکانی باشووری له عیراق کرد، وک ههریمیکی فیدهرالی یان سهربهخو، نهبوو بههوی شهوی سیستانی لهئزنی بوهستی، بهلکو قوروقهپی کرد لی.

گوریسکیشەکیی بردنەوی دەسلەت لەعێراقدا، لەنیوان ئەیاد عەلاوی بەعسی و ئەحمەد چەلمبی لیبرالدا، بەرپەری توندوتیژییەوه دەستیپێکردووه. عەلاوی، لەباری ییرو بۆچوون و شیولزی کارکردنەوه، بەعسییەکی تەواوه، وەك سەددام، بەلام، بەپێچەوانەی سەددامووه كەلمەرەق و كەرپیاو نییە، تاقیکردنەویەکی زۆری هەیە، كە لەسالانی کار کردنیدا لەگەڵ دەرگەیی سیخوپییتی ئەمریکاو بەریتانیا دەستیکەوتوووه. عەلاوی، پاش ئەوی بەپشتگیری ئەمریکاو یارمەتی سەرکردەکانی دوو زلحیزبەكە، گەیشته پلەیی سەرۆكەوزیرانی عێراق، نییستە دەیهوی بەهیزی سوپایی ئەمریکا، دۆژمنەکانی نیوخۆی لەنیوبیا. هەلکوتانە سەر چەكدارەکانی موقتەدا سەدر، شەڕ فرۆشتن بە ئەحمەد چەلمبی و سالم چەلمبی، سەرپەری کارەکانی نیوخۆیی عەلاوین. هەرچی ئەحمەد چەلمبی، ئەوا دەیهوی بە خۆپێكخستن لەگەڵ موقتەدا سەدر یارمەتی ئێران، دەسلەلاتی خۆی فراوان بکاو، هەر ئەمەیه كە ئەترەشی عەلاوی بردووه، ئەگەرنا ئەو تۆمەتانەی دەرخی ئە پال ئەحمەد چەلمبی، وەك پارە پێداکێشان و ساخەکاریتی، سالانی سالە باسەكێن. فەرماندەرکردنیش بۆ گرتنی سالم چەلمبی، هەولدا نیکە بۆ بێنرخکردنی دادگەیی لێپرسینەوی تاوانەکانی سەددام و هاوڕەستەکانی، كە دیاره، سەددام، وەك چۆن لەرپەوی دادگەدا، تفیکی خەستی كرده رووی تاریق عەزیزو بەخاینی نیوبرد، یەك دوو قەشە لەگەڵ كۆنە هاوڕەستەكەیی خۆی، ئەیاد عەلاوی، دەكاو عەلاویش لەمە زەندەقی چوووه. ئەمە بێجگە لەوی كە عەلاوی دەیهوی رژیمیکی بەعسی بەسەر عێراقدا بسەپینی، ئەوجا بەیارمەتی کاربەدەسته لەسیاسەتدا كۆلەرەکانی ئەمریکا. سەردانی عەلاوی لە ئێردەن و سووریاو، هەولدا نیک بۆ نیزیكکردنەوی رژیمی بەعسی سووریا لەئەمریکاو، دوورخستنەوی سووریا لەرژیمی ئێرانو، هەولدا نیک عەلاوی بۆ نروستکردنەوی لەشکری كوردكوژی عێراقو، دەرگەیی تیوریستی زیرەقانی عێراقو، گێڕانەوی بەعسییەکانی لایەنگری خۆی بۆ

سەر کارو، چاوپۆشینیکی کاتی لە چەكدارەکانی پارتی و یەكیتی، تا خۆی
کۆدەمکاتەوه بۆ هەلکوتانە سەر کوردستان، ئەمانە هەموو نموونەی ئەو چار
و پاروێ دەرمانەییە کە دەرمانانی نەتەرەوی کورد، لەناسیۆنالیستە عەرەب و
ترک و فارسەکان، دەیانەوی پیکەرەو ئەمجارە، بەهەلخەتاندنی ئەمریکا و
سووتەرگرتن لەساویلکەمەتیی کۆیخاکانی کوردستان، بۆ لەنیوبردنی کورد
بەسەر.

2004/8/12 بهرلین

ئەگەر ئەمەرىكا لە عىراق بېكىشەتەو!

ھەرچەندە جۇرج دېبليو بوش، چەند جار گوتتويەتتى، كە عىراق بەجىناھىلى
 ھەتا فرمانى سەرشارى خۆى بەجىنەھىتى، لەگەل ئەو شەدا، بردنە سەرى ئەم
 بەلئىنەى بوش، كە كاتىكى سنووردارى بۇ دانەنرلەو، بەدەست بوش خۆى نىيە،
 بەلكو بە گەلىك باروئوخى نىوخۆىى و دەرەوى ئەمەرىكاو بەندە. گەنگەرىنىان
 ئەو، ئەو، ئاىا بوش و كۆمارخولزەكان لە ھەلېئەردنى مانگى نۆفەمبەرى ئەمسالدا،
 كە ھەمووى دوو مانگىكى ماو، شەرى دەنگدان دەبەنەو يان نا؟ خو ئەگەر
 نەبەنەو، ئەو نۆبەركەيان، جۆن كىرىى سەر بەحىزىى دىمۆكرات،
 سىياسەتتىكى دىكە دەبا بەرئەو، ديارە ئەو بەلئىنەى خۆى بەجىدئىنى كە چەند
 رۆژنىك لەمەوېر دای و گوتى: "ئەگەر بوو بە سەركۆمار، لەماوەى چول
 سالىھەى سەركۆمارىتتىى خۆىدا، لەشكرى ئەمەرىكا لەعىراق دەكىشەتەو"،
 ھەر لەو بولەشدا گوتى "شەرى عىراق شەرىكى ھەلە بوو، لەشوىننىكى ھەلە
 لەكاتىكى ھەلەدا". ئەو، ھەر لەئىستەو ھەلەدا كە كۆژانى سەربازەكانى
 ئەمەرىكا لەعىراق، كە ژمارەكەى خۆى لەھەزل سەربازىك دەدا، بكاتە ھەوئىنى
 ترساندى خەلكى ئەمەرىكا، بۇ ئەو دلىان لە جۇرج بوش كرمى بكا، وەك
 جۆن خۆزى لوىس زەباتىرۆ (سەركردەى حىزبى گوايە سۆسىالىستى ئىسپانىا)
 كۆژانى چەند ھاوولائىكى ئىسپانىاي، بەھوى تەقاندەو
 شەمەندەفەرىكەو، دوو سى رۆژ پىش ھەلېئەردنى پەرلەمان، كەدە كوتەكى
 دەستى خۆى نۆى خۆزى ماریا ئەزناى سەركردەى حىزبى گەل، كە ئەو دەمە
 سەركۆمەزىرانى ئىسپانىا بوو، و لایەنى ئەمەرىكاي دەگەرت لەجەنگدا، بەر
 ھۆيەو زەباتىرۆ ھەلېئەردنى بىرەو ئەزناى خستو، ھەر دواى سەركەوتنى
 بەماوەيەكى كورت، گورج 1300 سەربازەكەى خۆى لەعىراق كىشایەو،
 بەمەش ئاوى كەد بەئاشى تىرۆرىستاندا تىيگەياندىن كە تىرۆر دەستەو شاندن

بەكەك دىن، بەتايىبەتى نىژى مۇقى كورتىين و چەشەكەرلەر بۇ سووتى
سىياسەتكارى ھەلپەرسەت.

ئەمە لەكاتىكدايە كە ئەگەر جۇرچ بوش بېدۇرپىنى. خۇ ئەگەر جۇرچ بوش
ئەمجارەش بېباتەمە، ئەمەش بەمەرجىك كە ھەتا رۇژى ھەلپەردەن،
كارەساتىكى وا نەقەمى كە رووى ئەمىركايىيەكان لە جۇرچ بوش ھەرىگىرى،
ئەم، لەم بارەشدا، جۇرچ بوش و حىزبەكەى، ناتوان ھەتا ھەتا سەربازمەكانيان
لەغىراقدا بەلنەمە ھەر رۇژە، يەك دوانىكىيان لىيەكۇرى، چۈنكە
ئەمىركايىيەكان نىرخى خەلكى خۇيان دەرەنەن، دورىش نىيە كە غەمبەكانى
غىراقىش، ھەتا ئەم كاتە، بەيامەتى ئەمىركا و ئەردەن و مىسرو ئەمروپا،
لەشكرو پۇلىس و دەرگەى زىرەقانىي شوقىنىستانەى خۇيان بىرەستبەنەمە،
بەيامەتى ئەمەتە غەمبەكان و رۇژىمى ترك و ئىران، پەلامارى كورد بەنەمە،
ئەم غىراقەى كە پاش ھەمەسەپىنان و نابووتبەون، بەدەستى شىتەنەن
نابەرسىيارانەى كارەمەستانى دوو زەلحىزبەكە دامەزايەمە، دەبىتەمە دۇژە
(جەنم) يەكى سەر زەمى بۇ كورد، ئەمجا ھەمەكەيان لەم دوو زەلحىزبە، ئەمى
دى گوناھبار ئەمكا، ەك ئەمەى قەل بەقەل بىژى: "بۇ رووت رەش بى"!!!

ئەمەى لىرەدا جىي سەرنەندان و مەترسىيەكى گەمەيە، ئەمەيە كە
كارەمەستانى دوو زەلحىزبە فەرمانەرەمەكەى باشوورى دوولەتكەرلەى كوردستان،
ھەتا ئەمرو، كە ئەمروپە، ھىچ نەخشەيەكان نىيە بۇ ئەم رۇژەى كە ئەمىركا
لەغىراق دەچىتە دەرەمە جەمەى ئەستەلات دەداتە دەست غەمبەكان و،
كوردىش فەت ئەمكا، ەك چۈن فەرەنسا لەنيوېراستى چەكەكانى سەتەى
رابووردوودا، جەمەى ئەستەلاتى لەسووراي دەستكرددا، دايە دەست
غەمبەكان و كوردى فەتكردو، ئىنگلىزەكانىش لەسەرەتاي بىستەكاندا، جەمەى
دەستەلاتيان لەغىراقى دەستكرددا، دايە دەست مىر فەيسەلى غەمەى خەلكى
حىجازو پىشتيانكردە كورد.

بەرپاستى، ئىز كە ئىو رۆژە رەشە دەھىنمە بەرچاوى خۆم، يەكسەر سەردەمى
 پىش ھەرسەكەى شۆرشى ئەيلوول دىتەرە يادىم، كاتىك كە بە كار بە دەستانى
 پارتىم دەگوت "ئەگەر ھاتو شاي ئىران لەگەل سەددام رىككەوت، ئىو ھىچ
 نەخشە يەكتان ھەيە بۇ ئىو دەمە،" دەستبەجى دەيانگوت: "ھىچ كاتىك شاي
 ئىران لەگەل سەددام رىكناكەوى". دەمگوت: "رەنگە ماوەكە زوو نەبى و
 ئىرئىخايەن بى، بەلام با ئىمە وەك گریمانە يەك (فرچىيە)، وادابنىن كە سەبەنى
 رىككەكەن، ئايە ئىو چىتان ئامادە كەردووە؟ دەيانگوت: "ئىو حىزىيەى شۆرشى
 ھەلگىرساند، ديارە بىرى لەو رۆژەش كەردووە تەو". بەلام ھەرسەكە
 ئىسپاتىكرد كە ھىچ كەنوكە لەبەرىك نەگىرابوو، و بىر لەدولرۆژىش نەكرا بوو،
 ئەگەرنا شۆرشىكى 14 سالى بەخۆى و سەتووىست ھەزل پىشمەرگەو،
 لەشەر رۆژىكداو، بەروو وەرگىرانی شاىەك لىي، ھەروا بەھاسانى بلوہ
 پىننەدەكرا.

كىشەى كورد، پاش ھەرسەھىنانى عىراق وەك دەولەتو، داگىركرانى لەلايەن
 ھىزى سەربازىي ئەمەرىكاو ھەقالبەندەكانىيەو، تادەھات، بەرو كىشەيەكى نىو
 نەتەوہىي دەچوو، بەلام پارتى و يەكىتى، بەيرو بۆچوونى تەنگەبەرانەر، بۆ
 پاراستنى بەرژمەندىي نانەتەوہىيى كوئىخايانەى خويان، كەردیانەوہ
 بەكىشەيەكى نىوخۆى عىراقو، رەوايەتيان بۆ دەولەتى دەستكردى عىراق
 ئروستكردەوہ، بى ئەوہى خويان ھىچ رەوايەتییەكیان ھەبى، كە بەنىوى
 خەلكى باشوورى كوردستانەوہ قسە بكەن، چۆنكە ھىچ حىزىيەك، لە ھىچ
 ولاتىكى جىھاندا، ھەرچەندە جەماوەرى فرەبى، مافى ئەوہى نىيەو نابى،
 بەنىوى نەتەوہيەكو خەلكى ولاتىكەوہ قسە بكا، مەگەر ئىو حىزىيە
 لەھەلبەردنىكى ئازاددا، زۆرەى زۆرى دەنگەكانى وەدەستەينابى و،
 حكوومەتىكى لەپى پەرلەمانەوہو بەپىي قانونىكى دىمۆكراتانە پىكەينابى،
 ئەوجا ئىو حكوومەتە، ئەك ئىو حىزىيە، دەتوانى تا لەسەر كار مابى، بەنىوى

خەلکی ئەر و لاتمە قسە بکا. جا، لەبەرئەوێ پارتی و یەکیتی، هەشت سالا
 رێیان لەهەلبژاردنیکی ئازادو گشتپرسییەکە (رەفراندوم) ئازاد لەکوردستاندا
 گرتووە، رەوایەتییان لەدەستداوە. لەبەر ئەوە، هەموو وتووێژێکیان، لەگەڵ هەر
 لایەک بووبێ، کە هەمووی هەر بەنهیانی و نێزە خونجێنانەو، لە گەڵ شاراوە بوو،
 رەوایەتی پوولیکی قەلبیان نییه. ئەوجا، ئەگەر ئەمانە بەراستی
 نیشتمانپەرورن، نایانەوێ چارەنووسی کورد بۆخەنە گۆمەر، دەبێ تازووە،
 دان بە هەلە خۆیاندا بنێن، چەکارەکانیان هەلۆشیننەو، رێ بە
 دروستبوونی لەشکرێکی کوردستانی بەدەن، رێ چۆلکەن بۆ گشتپرسییەکە
 ئازاد لەکوردستاندا، تا بزانرێ خەلکی کوردستان چییان دەوێ. ئەوجا
 لەهەلبژاردنیکی ئازاددا، پەرلەمانێک و حکوومەتیکی یەمگرتووی کوردستانی
 دروستبێ، کە ئەر حکوومەتە بتوانێ لێکۆڵینەوێ بەخاتە گەر، تابزانرێ،
 هۆی تێکڕانی کوردو کورد، چی بوو، بەرپرسیارانی کێ بوون، کە
 ئەنجامەکە کۆرانی هەزاران گەنجی کورد بوو، هەروەها بزانرێ، سەردەستە
 تالان و بڕۆیی و نژی و جەریهەتی کێ بوون، تابزانرێ، بەرپرسیارانی
 ژنکوژی کێن، کە هەر رۆژە ناپۆژی، ژنیک بەرچەقۆ، یان بەرگۆلە دەدرێ، یان بە
 پڕیمز دەسووتی، کەسێش بەکەس نالی "کاکە کەرت بەچەند؟"، تابزانرێ،
 چارەنووسی ئەر ملیار دۆلارنەو کە لەم 14 سالەو دواییدا، داهاکی کوردستان
 بوون، کەوتنە چ چالیکەر؟ تابزانرێ، بۆچی بەقسە، باسی دیمۆکراسی
 دەکری، کەچی رێناری بە هاتنەکایەو رۆژنامەگەرییەکە سەربەخۆ، رێناری
 بەهاتنەکایەو کۆمەلگەییەکە شارستانی (مدنی)و، رێناری بەرخەنگرتن لە
 کاربەدەستانی دوو زەحیزبەکەر، رێناری بەهەلبژاردنی ساندیکای سەربەخۆ!
 ئەگەر دوو حیزبە دەسەڵاتدارەکە دەیانەوێ بەراستی خزمەتی خەلکی
 کوردستان بکەن، دەبێ ئەر رێبە بگرنەبەر کە باسکرا، ئەگەرنا خەریککردنی
 خەلک بە بالۆرەو هەلبژاردنی سەرتاسەریی غیراقەر، کە کوردستانیش، وەک

بەشىك لەغىراق بخرىتە ھەلبىزلدەنەو، مېخىكى دىكە دەبى و دەكوتىرئ بەتمەرى
ھىواو ئاواتى نەتمەوى كورددا.

ئەوپۇ، كە ئەم وتارە دەنووسم، رۆژى 11ى ئەیلوولە، يادى شۆرشى ئەیلوولە
بەسەرۆكايەتتىى مەلا مستەفای بارزانى، يادى ھەزلان و ھەزلان پېشمەرگەى
كوردستانە، يادى ئەم مەلا مستەفایە كە بېكەس و بېشتىوان و، بەجوتى
كەلاشى شەرەو، رازىنەبوو كەركوك لە كوردستان جىابكرىتەو، نرېژەى
بەشۆرش دا، چۆنكە بارزانى و پېشمەرگەكانى، رۆمەت و ئاوپووى خۆيان و
نەتمەوى كوردیان، لەسەرورېتتىى نەتمەوى كورددا بەسەر تەواوى خاكى
كوردستاندا دەدى. راستىكەى مەوۆقى رۆشنېرو لەژيانگەيشتوو، رۆمەت و
ئاوپوو، لەئازادى و سەرەخۆيى و سەرورېتتىدا دەبىزن، نەك لەنىوان دوو لنگى
ژناندا.

بەرلین 11ئەیلوولى 2004

میدیا، ژ 170، 2004/9/16

كه نه مريكاو هاويه يمانان خويان له عيراق كي شايه وه

به راستی، نازانم تف به رهو کوی هه لدم. بههر لایه کدا هه لیدم، هر ره شه بایه وه ره شه بای. دیاره، تفی به رهو با ریش ده گریته وه. سهیره کesh له وه دایه كه خوَم ریشم نییه، له بهر نه وه، تفه كه یه کسه بهر ده موچاوم ده که وی. به لام، چاریشم نییه، وه کو کورده كه ده بیژی: "نه دهمم بی" ها که و، نه پیم بی" را که و، نه ی قوری کوی به سه ره خوَمدا که!!". کی شه کesh نه وه یه، كه گله ییم له بیگانان و داگیر که ران نییه، چونکه نه وان نیوی خویان به خو یانه وه یه. گله ییه که له کاریه ده ستانی کورده كه خو یه تی، كه بهه زار ره خنه و گازنده و سیخورمه و نو قورچ و تیوه ژنده و نه قیزه، باکیان نییه و، وه کاسه ی چوریان لیها توه، به میچ ناویك تهر نابن.

نیسته، بابینه سه ره چقی بابته كه. سه ره باسی وتاری جاری پیشووم له "میدیا" دا (ژ 170، 2004/9/16) نه وه بوو "نه گهر نه مريكا له عيراق بکشیته وه". به لام سه ره باسی نه مجارم به "نه گهر" ده ستیپناکا، به لکو به "که" ی "کات" ده ستیپده کا. چونکه، چند روژیکی که و، دوی بلا و بوونه وه ی وتاره که و، وه زیری بهر گری نه مريکا دونا لد رامسفیلد، به ناشکرا باسی له شکر کی شانه وه ی نه مريکا ی له عيراق کرد، ته نانه ت نه گهر باری ئاسایشیش له عيراقدا هیشتا دانه مرکابی. پاش نه میس، چند جاریك له نه مريکا و بهریتانیا، باس له به جیهیشتنی عيراق کرا. له بهر نه وه، نه و مترسییه ی به ره وپووی کورد ده بیته وه، له نیژیک بوونه وه دایه و، به پروای من، هیچ ئاماده کارییه ک بو بهر نه نگاریکردنی نه و روژه ره شه نه کراوه. مه گهر نه وه ی نه و هه واله راست بی که گه وره و بهرپرسیك گوتی نه مريکا به ته مایه بنکه یه کی سوپایی هه میشه یی به نیته کوردستانه وه، ده میکه له "میدیا" دا ئامازم بو پیوستی نه وه کردوه. لیژده، پرسپاریکی زور ره و خوی دینته پیشه وه، نه وه یش نه مه یه: نایا کورد له هه قاله ندیتی نه مريکا و بهریتانیا، پاش روخانی رژی می سه ددام، چی ده ستخوی خستوه، كه له وه پیش نه یبووه و، چی له ده ستچووه، كه له وه پیش هه یبووه؟

بیځومان، له ورامی نه پرسیارده، ده بې ټوه بخهینه بهرچا، که لا بردنی
 رژیمی سهددام، به هر لایه کدا لیکي بدهینه وه، هر به سووتی کورده، خو
 نه گهر کورد هه قاله ندیته یی نه مریکا و بهریتانیاشی نه کرایه له جهنگدا،
 نه و له رژیمی سهددام هر رزگاری ده بوو، لیږده، هیچ گله یی هم له
 نه مریکا نیی. نه مریکا، برای باوکی که س نییو، ټامانجی له خستنی
 رژیمی سهددام هرچییه ک بوو بی، کاریکه جیی سوپاس و پیژانینه.
 نه و جا که کورد نه و هه له به نرخه ی به راستی به کار نه هینابی، گوناوی
 خو یه تی، نه ک گوناوی نه مریکا.

به لام با جاری ده سته هوت و تیکه و ته کانی پیش و پاش سهددام
 بخهینه و و:

پیش روو خانی سهددام، دوو زلحیزبه کوردییه که فرمانږه وایی ته و او یان
 به سهر سی ستانی باشووری کوردستانه وه ده کرد، وه ده و له تیکي
 به شیوه ی دیفاکتو defacto سهر به خو. کیشه ی کورد له عیرا قدا بهر و بوونه
 کیشه یه کی نیونه ته و هی ده چوو. سهر کرده کانی دوو زلحیزبه که،
 پیوه ندی دیپلوماسی و بازرگانی و رامیارییان به گه لیک له ده و له ته
 گرنگه کانی جیهان و دراوسی کانی کوردستانه وه هه بوو. به شیک له له
 13٪ی داهاتی "نه و ته به نان" ده چوو گیرفانی نه و دوو زلحیزبه وه، نه مه
 بیجگه له پاره ی گوومرگو و سهرانو و کرانو نه و شتانه. نه و هی که
 به ده ست نه و دوو زلحیزبه وه نه بووه، ته نی ده سله ات بوو به سهر
 ستانه کانی کهرکووک و مووسل و دیاله و کووتدا، که ده که و نه سنووری
 جوگرافیایی کوردستانه وه، رژیمی سهددام، خهریکی به عمره بکردنیان
 بوو و، جارو باریکیش هر په شه ی له "هریمی نه فرین" ده کرد، به لام
 نهیده و یرا په لاماریبدا. کورد له و سهر و ده مه دا، دهی توانی هاتو چو ی به غدا و
 نیوچه عمره بنشینه کانی عیراق بکاو، خو نه گهر کوردیک له دژی رژیم

نه‌بووایه، ده‌یتوانی له‌نیو عمره‌بدا بژی، با به‌کوله‌مه‌رگیش بی، همر رۆژه
ناپۆژیکیش، عمره‌به‌کان چه‌ند کوردیکیان گو‌شاو گو‌ش سهرنه‌ده‌بپی، وه‌ک
ئه‌ورۆ.

پاش کهوتنی رژیمی سه‌ددام، هەر سێ ستانه‌که بوونه‌وه به‌پارچه‌یه‌کی دانه‌براو له‌عێراق. کێشه‌ی کورد بووه‌وه به‌کێشه‌یه‌کی نیوخۆیی عێراق، نه‌ک کێشه‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌کی دیلکراوی نیشتمان دابه‌شکراو. هه‌رچی چاره‌نووسی که‌رکووکه، که له‌کن سه‌رکرده‌کانی دوو زاحیزه‌که، "دلی کوردستان" و "قودسی کوردستان" بوو، وا له‌نیوه‌راستی ئاسمان و زه‌ویدا گیرساوه‌ته‌وه، کورده‌ دهر به‌ده‌رکراوه‌کان، که‌مه‌یه‌کی که‌میان نه‌بی، ئه‌وانی دیکه نه‌گه‌راونه‌ته‌وه شوینی خۆیان، ئه‌وی گه‌راویشه‌ته‌وه، له‌ژێر چادرو خپوه‌تدا ده‌ژی، و، عه‌ربه‌ هاورده‌که‌ش، می‌ش می‌وانی نییه. ئه‌وجا ژێانی کورد، نه‌ک هه‌ر له‌به‌غدا و تکریت و سامه‌را و فه‌لوجه، وا له‌مه‌ترسیدایه، به‌لکو له‌نیو کوردستانه‌که خۆشیدا له‌مه‌ترسیدایه، له‌و شوینانه، کورد به‌جۆرێک سه‌رده‌برن، که مه‌رو بزنی به‌وه‌اسانییه سه‌رنابرن.

[illegible]

گهرهنتی و دهرۆیستییهك بۆ مافی كورد، ئەمه لهكاتێكدا، كه ههلوێستی
 فرمانڕهواكانی ئهروپۆی عێراق، هیچ چهپی نییه لهههلوێستی سهددامو،
 بگره خراپترو ترسناکتریشه. چونکه، سهددام بهتێرۆریست ناسرابوو،
 بهلام ئەمان به "خیری" به "دیموکرات" دهدرینه قهلم. ئەو، تا، ئەیاد
 عهلاوی کۆنه هاوڕینی سهددامو کۆنه ئەندامی حیزبی بهعس، دهچی له
 شای ئهردهن دهپاریتموه كه کۆمهڵێک بهعسی راکردوو بۆ ئهردهن،
 بنیڕیتمهوه بۆ عێراق، بۆ ئەوهی لهحکومهتی عێراقدا بهشداریی بکه،
 مهروهها دهچی بۆ سووریاو لهبهعسییهکانی هاودهنگی داوای یارمهتیدهکا
 نژی "جیابوونهوهخولزانی" کورد.

ستانداردی باقوبه، ئهرو باقوبهیهی كه نیوهکهی لهبنهڕهتدا "باگوڤه"و
 کوردییه (باگوڤه- باگو (خودی) + ڤه > ڤا > ئاڤا- باگوڤا- خودی
 ئاوهدانکردوو)و، سهتسالیک پێش نیسته شاریکی کورد بوو، وهك
 شارهبانو جلهولاو مهندهلی و زهرباتی، دهیهوی عهرهبه هاوردهکانی
 خانهقین، كه پاش رووخانی رژیمی سهددام، خانهقینیان بهجیهیشت،
 بگیڕیتمهوه بۆ خانهقینو، هۆزه عهرهبهکانو تۆرانییهکانیش بهناشکرا
 لهتکریت کۆدهبنهوه، بپیار دهردهکهن لهنژی کوردو، دهیانهوێ
 بارودۆخی کهرکوک بگیڕنهوه بۆ سهردهمی سهددام. ئەمه لهکاتێکدا كه
 لهههولێری پێتهختی باشووردا، کۆبوونهوهی "برایهتی کوردو عهرهب"
 دهبهستری و باسی لیبوردن و پیکهوه ژیانی برایانهو چی و چی دهکری،
 وهك ئەوهی کورد ئەنفالی لهعهرهب کردبێ و چهکی کیمیایی نژی عهرهب
 بهکار بردبێ و فهلووچهو سامهپرای "کوردای" کردبێ، ئەوجا یهك دوو
 عهرهبی بهویژدان دین قسهی باشدهکهن، ژمارهیهکی زۆریش لهبابهتی
 ئهرو شیخه کهبابخۆرهی، كه بهپێژ کاک خهفوو مهخمووری له"میدیا"دا
 باسیکردبوو، دینه کوردستان بۆ رابواردن بهکوردو پاره وهرگرتن (که

پاره‌که هی کورده نه‌ک هی سه‌رکرده‌کانی دوو زلحیزه‌که). له‌ولاشه‌وه، شیخ‌غازی عه‌جیل نه‌لیا‌وه ده‌فهرموئ "ئه‌وی باسی گشتپرسی (ره‌فراندوم) بکا بۆ به‌یاری چاره‌نووس، ئه‌و که‌سه‌ خاینه‌" و جه‌نابی "به‌هه‌موو جوړیک به‌گژیدا ده‌چی و له‌نیوی ده‌با،" واته‌ له‌پتی به‌کاره‌ینانی ژۆره‌وه، کورد سه‌رکوته‌کا، هه‌ر وه‌ک سه‌ددام. ئه‌وجا ئه‌گه‌ر زانیمان که‌ گشتپرسی، واته‌ بیروپا ده‌ربهرین به‌سه‌ربه‌ستی و، به‌یاردان بۆ به‌ینه‌وه‌ی چاره‌نووسی خۆ، یه‌کیکه‌ له‌به‌نجینه‌ هه‌ره‌ ساده‌و سه‌ره‌تاییه‌کانی سیسته‌می دیمۆکراسی، ده‌بی بزانی که‌ شیخ‌غازی، هه‌ر هینده‌ی سه‌ددام دیمۆکراتییه‌. که‌ ئه‌وه‌شمان زانی، ئه‌و ده‌مه‌، ئه‌م پرسیاره‌ دینه‌ پێشه‌ره‌، که‌ ژۆر که‌س ئه‌وپۆ به‌رووی سه‌رکرده‌کانی کوردا هه‌لیده‌دن؛ ئایا، ئه‌گه‌ر شیخ‌غازی "زاومان"، ئه‌مه‌ بیروپاو نیازی بی به‌رامبه‌ر به‌کوردو مافه‌ سه‌ره‌تاییه‌که‌ی، ئیدی ده‌بی چاوه‌پروانیمان له‌وانه‌ چ بی که‌ هینشتا نه‌چوونه‌ته‌ په‌رده‌وه‌ له‌گه‌ل کچه‌کانمان؟ ئه‌مه‌ش خالانه‌ی چیروکی دوو ماموستا کورده‌که‌ی زانستگه‌ی به‌غدایه‌، که‌ هه‌ردووکیان هه‌لگری باورنامه‌ی دوکتۆرا بوون و، له‌نیو زانستگه‌دا تیرو پڕ له‌یه‌کیاندا‌بوو. که‌ هه‌واله‌که‌ گه‌یشته‌بووه‌ ره‌جه‌بی قسه‌خۆش، گوته‌بووی: سه‌یرکه‌ن، سه‌یرکه‌ن! ئه‌گه‌ر دوکتۆره‌کانمان وابکه‌ن، داخوا برینیپچه‌کانمان چی بکه‌ن؟. شیخ‌غازیه‌ک که‌ تادوینتی بوو مووچه‌خۆری شیخه‌کانی که‌نداو بوو، و نه‌ له‌لایه‌ن گه‌لی کوردو، نه‌ له‌لایه‌ن گه‌لی عێراقه‌وه‌ هه‌لبژێردراوه‌، به‌لکو له‌لایه‌ن "مجلس‌الحکم‌الانتقالی"ی ده‌ستنیژی ئه‌مریکاو، به‌پشتگیری ئه‌و دوو زلحیزه‌ کوردیه‌ی که‌ ئه‌وانیش ده‌میکه‌ ره‌وایه‌تی ئه‌وه‌یان نه‌ماوه‌ به‌نیوی کورده‌وه‌ قسه‌ بکه‌ن، نیوتراوه‌ "سه‌رکو‌مار"، ئه‌وه‌ش بۆ ماوه‌یه‌کی کاتی، ئه‌وه‌تا ئیسته‌م له‌م رۆژه‌دا، که‌ هیچی به‌ده‌ست نییه‌، و ده‌فهرموئ، داخوا ئه‌گه‌ر سه‌به‌ینی، خودینه‌کا، کار که‌وته‌ ده‌ستی و، له‌شکرو پۆلیس و فڕۆکه‌و

پشتگیری 23 دوله تی عهره بی هه بوو، ده بی چ به سهر کوردی کلۆل بهینی؟ ئه ز لیڤه دا هیچ سهرم له شیخ غازی "زاوامان" سوور نامینی. چونکه، کاتی خۆی، زۆربه ی زۆری کارگیرانی حیزبی نازیی ئه لمان، که چه ند ملیۆنێک جووله که یان کوشت، ههریه که یان کچیکی جووله که ی کردبوو به هاوڕێی نوینی شه وانهی خۆی. ئه م "هاوڕێتییه تی"یه ی نازییه کان و که چه جووله که کان، نه بووه هۆی پاراستنی گیانی جووله که کان، له خنکاندن به گازی، سووتاندن له "ناگرگه" (محرقه) کاندایه. به لām ئیوه وهرن سه یری رۆژنامه ی "خه بات" بکه ن که ئه م هه ماله ی به که چه کورچی بلاو کردووه ته مه، تابزانی، له ژێر چ سه رنیۆنێکدا بلاو ی کردووه ته مه! "غازی یاوهر سه رکۆماری عێراقی فیدرال: له عێراق ههر پرۆسه یه کی سیاسی بی به شداری عهره بی شیعه و کوردو عهره بی سوونه هه وسه نگ نابیت" (خه بات 1585، 2004/10/9، 1) ئیوه جاری واز له م ده ستکارییه به ینن و بپرسن، ئایا که ی عهره ب به عێراق ده لێن "عێراقی فیدرال"!

ئهمه یان واو، پاش ئه مه ی دوو زله یزبه که زانییان ده ستیان له هه مانه که ها تووه ته دهره وه، چاویان له خۆ پیشان دان ی خه لکی که رکوک و سه لیمانی و ده وک پۆشی که باس باسی سه ره به خۆیی کوردستان و گێڕانه وه ی که رکوک بوو بۆ کوردستان. ئه مه وای له مه زیری دهره وه ی به ریتانیا جاک سترۆ کرد که به په له بیته کوردستان و هه ولی ئه مه بدا که دۆسیی که رکوک به هه لواسراوی به لێریته مه، له به ر دلی ترک و عهره بو، سترۆ له قسه ی دیپلۆماسیانه به ولا وه، به هیچ جۆرێک به لێنی نه دا که که رکوک بجیته مه سه ر کوردستان. کار به ده ستانی دوو زله یزبه که ئه م راستینه یه یان له جه ماوه ری کورد شار ده وه، به لām که وتنه دلێرا که و کۆبوونه وه یه کی "پۆیه" یان له دوکان رێکخستو، سه ری هه زار جاره باسی "یه کریزیی" درۆزنه ی پارتی و یه کێتییان کرد. خۆ ئه گه ر به راستی

سیاسەتکار بوونایه، هر ئه‌و رۆژهی که جاک سترۆ هاته که‌رکوک، نیو
 ملیۆن کوردیان دەخستە سەر شەقامەکان و، بەخۆپێشاندانیکی جەماوەری،
 هاواریان دەکرد، "دیمۆکراسی بێ گشتپرسی و بیروپا دەرپرین درۆ
 دەلەسەیه". "جاک سترۆ!! جاک سترۆ!! ئه‌و تاوانه‌ی پاش جەنگی
 جیهانیی یەکەم لەکورد کرا، لەمڕۆه بیه‌ستینه"، "عیراق دەوله‌تیکی
 دەستکردە، کوردستان نیشتمانیکێ داگیرکراوه" ئه‌وجا، بیگومان
 قسەکانی جاک سترۆ لەگەڵ سەرکرده‌کانی پارتی و یه‌کیته‌ی و سەرکرده‌کانی
 ترک له‌ ئەنقەرە، شیوه‌یه‌کی دیکه‌یان به‌خۆیانوه‌ ده‌گرت، چونکه
 ده‌وله‌تانی رۆژاوا، ریز لەزۆری ژماره‌ ده‌نین، با ئه‌و زۆره‌ش بۆر بێ.

سەرکرده‌کانی کورد ده‌بی ئه‌وه‌ بزانی که‌ پشتبەستنی ئه‌مان به‌قسە‌ی ئه‌م
 کاربه‌ده‌ست و ئه‌و کاربه‌ده‌ستی بیگانه‌و، پشتکردنه‌ جەماوەری کوردو،
 رێکنه‌که‌وتن له‌سەر یه‌کخستنی به‌رپوه‌به‌ریتیه‌کی یه‌کگرتوو و،
 حکومه‌تیکی یه‌کگرتوو و، له‌شکرکی یه‌کگرتوو ناخیزبی، یاریکردنه
 به‌چاره‌نووسی نه‌ته‌وه‌ی کورد و خوشیان، به‌تایبه‌تی له‌م کاته‌ چڕوپه‌رده‌ا،
 که‌ هیشتا له‌شکری ئەمریکا و به‌ریتانیا نه‌کشاونه‌ته‌وه‌. هر له‌یه‌کنه‌گرتنی
 ئه‌م دوو‌ل‌حیزه‌ 85٪ پتری ئه‌و دهر‌فته‌ی بۆ کورد هاته‌ پێشه‌وه
 له‌ده‌ستچوو، چونکه‌ بێ یه‌کگرتن و، بێ بوونی سه‌رۆکیکی به‌رپرسیاری
 باوه‌رپێکراو، نه‌ وتاری رامیاری یه‌کگرتوو دروست ده‌بی و، نه‌ئامانجیکی
 نه‌ته‌وه‌یی یه‌کگرتوو چلووره‌ ده‌به‌ستنی و، نه‌ده‌وله‌تانی جیهانی‌ش
 متمانه‌یان به‌کورد ده‌بی. خۆ ئه‌گەر هاتو هی‌زیکێ دهر‌وه‌، دۆست، یان
 نه‌یار، که‌وته‌ قسه‌کردن له‌گه‌لیان، ئه‌وا ئه‌و وتووێژو راگۆڕینه‌وه‌یه‌، وه‌ک
 ئه‌وه‌ نابێ که‌ له‌گە‌ڵ سه‌رۆکی ولاتی‌ک، یان نوینهری نه‌ته‌وه‌یه‌ک بکری،
 به‌لکو وه‌ک "سەرکرده‌ی" حیزبێک، یان "سیاسه‌تکارێک" ی کوردو به‌س. بۆ
 نمونه‌و، وه‌ک مشتیک له‌خه‌رواری‌ک - ستاندار ی باگۆفه‌ له‌مه‌رامی

رەخنەكانى مەلا بەختياردا، كە ھەمووشى قسەى ھەق بوون، گوتى: مەلا
 بەختيار، نوينەرى كۆمەللىكى تايىبەتییە نوینەرى گەلى كورد نىيە. ئەم
 قسەىەى ستاندارىش، مخابن، راستە. كورت و كرمانجى، سەرکەوتنى كورد
 لەودا دەبى كە پىوھەندى دىپلۇماسىانەى حىزىبىەتى لەگەل دەرەو
 بگۆردى بەپىوھەندى دىپلۇماسىانەى نىو ھكۆومەتان، نەك نىو ئەم
 حىزب و ئەو حىزب. خەم ئاكا، باحىزىيش، ببى، بەلام بەرژەوھەندى
 حىزبى، لەسەرو بەرژەوھەندى نەتەو نىشتمانەو نەبى. لەبەر ئەمە،
 سەرکەدەكانى دوو زەلحىزبەكە، دەبى، خوشيان بى و ترشيان بى،
 بەزوترىن كات سەرۆكىك بۆ ھكۆومەتى كوردستان دەستنىشان بەكەن، كە
 جىيە متمانەى زۆربەى زۆرى خەلكى كوردستان بى، ئەوجا ئەو سەرۆكە،
 سەر بەم حىزبە، يان ئەو حىزبە، كوردە يان ئاكوردە، موسلمانە، ئىزدىيە،
 كاكەيىيە، شەبەكە، ئەلەويىيە، ديانە، جوو، زەردەشتىيە، ژنە يان پياو،
 دەولەمەندە يان ھەژارە، سەپانە، جۆتكارە، كرێكارە، ھەرچىكە ھەيە ھەيە،
 ھىچ گەنگ نىيە. ھونەر لىوھەشاوھى و دلسۆژىيە بۆ كوردستان.
 سەرۆكىكى وا كە بتوانى، تا ئەمەريكاو بەرىتانيا لەناوچەكەدان، لەپىي
 گشتپرسىيەكەو، كۆنفرانسىكى نىو نەتەوھىيى بۆ باسى چارەنووسى
 ھەموو كوردستان، داخۆيانى بكا، نەك ھەر بۆ باشوورى كوردستان،
 چۆنكە باشوور ھەر ملكى خەلكى باشوور نىيە، بەلكو ملكى ھەموو
 نەتەوھى كوردو ھەموو خەلكى كوردستانەو، ھى ھەموو نەوھەكانى دوای
 ئىمەشە. ئەو كۆنفرانسە دەتوانى بپيارىدا كە چى بكرى و چى نەكرى بۆ
 چارەسەرکردنى كىشەى كورد لەخورەلاتى ئاڤىندا. بەلام بەداخەو و زۆر
 بەداخەو، ئەو تا دەبىنن كە سەرکەدەكانى دوو زەلحىزبەكە خەرىكى
 بەستنى ئەو جۆرە كۆنفرانسە نىو نەتەوھىيەن بۆ باسى چارەنووسى
 عىراق، نەك كوردستان. كۆنفرانسىكى نىو نەتەوھىيى ئاوا، پىوئىستىيەكى

ژيارييه بۇ دۆزىنەۋەي رىۋ شويىن بۇ چارەسەركردنى كىشەي كوردستان، بەلگەنامەيەكى مېژوۋىش دەبىي بەدەست نەتەۋەي كوردەۋە، ھىۋايەكىش دەبەخشى بەخەلكى كوردستان. ئەگەرنا ھەركەسىك لەئەۋروپاۋە ھەستى بچىتە كوردستان و بېژى كە "سەركردەي كۆمەللىكى نىۋ نەتەۋەيى" يە، نىۋىكى زل و زەبەلاح لەخۋى بنى، 10-15 كەسىشى لەدەۋرۋەن نەبى، سەركردەكانى دوو زلحيزبەكە بکەۋنە ھەلدان بەشان و بالىداۋ بەللىنى "ھەموو جۆرە يارمەتى" يەكى بدەنى، ئەۋە دەرمانى دەرەي كورد ناكاو، ھەركات و وزەۋ پارە بەفېرۇ دانەۋ ھىچى دى. چۈنكە ئەگەر ئەۋ جۆرە كەسانە كارەۋ كار لەدەستھاتوو بوونايە، ھەتا ئىستە دەبوو، بىانتوانبايە "لۇبى" يەك بۇ كورد دروست بکەن، كە كورد ھەتا ئەۋرۇ لۇبى نىيە.

راستە، كەسانىك ھەن لەئەۋروپا، كە دۋستى كوردن، بەلام ئەۋانە تاكە كەسن، نەك "لۇبى" ھىندىكىش ھەن، دۋست نىن، بەلكو دەيانەۋى بەھۋى دەستخستە نىۋ كىشەي كوردەۋە، نىۋىك و ناننىك بۇ خۇيان بېچىن. سىياسەتى دەۋلەتە ئەۋروپايىيەكان بە "لۇبى" يەكى بەھىز دەگۈرۋى، كە ھاۋكارانى ئەۋ لۇبىيە لەدەزگەكانى دەۋلەت و نىۋەندى ئابوۋرى و زانستدا دەستۋىشتوو و قسە رۋىشتووېن. ئەگەرنا، ھەموو كەسىك لەئەۋروپا دەتۋانى كۆمەللىكى چەند كەسى دابمەزىنىۋى، كۆمپىۋتەرىك و فاكسىك بېرىۋى، دوكانىك بېگىرۋى بەكرىۋى، جاروبار بلاقۇكىك دەرېكاۋ، جاروبارىكىش بەيارمەتىي كوردەكە خۋى، خوپىشاندانىكى پەنجا كەسى لەبەردەم دەزگەيەكى ھكۈمەتيدا بخاتە سەرىپى، بەلام ئەم نىۋى گەۋرەۋ دىي ويرانە، سوۋتى بۇ كوردتيدا نىيە. ئەز بەدلىنبايىيەۋە ئەم قسەيە دەكەم، چۈنكە، شارمزاىيەكى باشم ھەيە لەم رۋەۋە. كورد نابى باۋەر بەھەموو قسەيەك بکەن و تەفرەبخۇن.

چەند رۇژنىڭ لەمبەبەر، رۇژنامەى "خەبات" وتوويزىكى لەگەل بەرپز
 زىگفريد مارچ كردبوو، كە ئەم بەرپزە ئەلمانىكەو سەر بەحيزبى
 كەسكەكانە، ئەو حيزبەى كە وەزىرەكەيان، يوشكافىشەر، لەبەردەم
 جفىنىكى نىو نەتەوەيىدا، كە بەرپز ھۇشيار زىبارى قسەى تىدا دەكرد،
 گوتى "باومر بەقسەى زىبارى نەكەن، چۆنكە زىبارى كوردە". كەچى ئەم
 مارچە بەرپزە، داوا لە كورد دەكا كە كار بدەن بە كۇمپانىاكانى ئەلمانىا -
 چۆنكە ئەلمانىا گرنگىيەكى زۆر دەدا بەئابوورى- ئەوجا ئەلمانىا،
 بەقسەى وى، ھەلۆيىستى خۆى دەگۆپى بەرامبەر بەكورد... (ئاوا) بىجگە
 لەوەش، داواى گەرەنتى دەكا لە كورد بۇ ئەو كۇمپانىانەو، ھەر لەو
 وتوويزەشدا خۆى واپىشان دەدا كە بەرپرسىكى گەرەيە لەكۇمپانىيەكدا
 بەنىوى كۇمپانىيەكانى مارچ (خەبات 2004/9/29) و گوايە
 كۇمپانىياكەشى نوينەرىتتى گەلنىك كۇمپانىياى بەنىوبانگى ئەلمانىا دەكا.
 ئىستە لىرەدا نامەوى، داواى ئەم قسانەى بەرپز مارچ بەكەوم و لەراستى و
 ناراستىيان بكوئمەو، چۆنكە ئەو كارى من نىيە. بەلام ھەر ھىندە دەبىژم
 كە ئەو سەردەمىك ئەندامى پەرلەمان بوو لەلايەن حيزبى كەسكەو، كە
 حزبىكى كچكەيە لەئەلمانىا، واديارە، ئىستە بوو بەبازرگان، بەلام ئەو كە
 گوايە ئەو ھەموو دەسەلاتەى ھەيەو، وەكو ئەندامى حيزبى كەسكەكان، با
 ھىچ نەبى بەحيزبەكەى خۆى، كە لەحكومەتدايە لەگەل
 سوسىيالىدىمۇكراتەكان، بىژى كە حكومەتى ئەلمانىا، دەبى داواى پاكانە
 بكا لەكورد بە بۆنەى ئەووە كە 81 فابرىقەى ئەلمانىا يارمەتى رژیىمى
 تىرۇرىستى سەدداميان دا بۇ پەرچەكردنى، كە بەو چەكانە ھەزاران كورد
 كوژران. پاش ئەوەش، ئەلمانىا دەبى جارى نياز چاكى خۆى بەشتىكى
 كچكە دەرخوا، بۇ وینە دامەزراندنى زانستگەيەكى تىكنولوژى لەھەلەبجە،
 وەك چۆن واخەرىكە لە عەممانى پیتەختى نەردەن كۆلنجىكى پىشەسازى

ئەلمانی دادەمەزینی. کاتی خوشی لە ئەفغانستان زانستگە یەکی گەورە ی
 دامەزرازد. ئەو دەمە دەتوانی قسە لە پێوەندیی ئابووری و بازرگانیی
 کوردو ئەلمان بکری، بەرپز مارچیش دەبی ئەو بنچینە سادەییە ی
 ئابووری بزانی، کە دەبی بەر لەمەر شتیک، لە کوردستاندا بازاڕیکی
 ریکخراوی پارەو بورس ببی و نرخ ی درایی کورد (کە هی عیراقە)
 لەدەرەو ریکخراو بی. ئەوجا، بۆ ئەو هی سەرمایە ی دەرەو بەینریتە
 کوردستان، پیویستە سیستەمی فەرمانڕەوایی، بەتایبەتی سیستەمی
 دادگەیی، لە سنووریکی نیو نەتەویدا، جی متمانە و باوەر بی، واتە
 هەموو شتیک بە دەست کاربە دەستانی دوو زلحیزبە کە نەبی. ئەمانە جاری
 هیچیان نین. لەبەر ئەوە ناتوانی گەرەنتی بدری بە فابریقە بیگەنەکان.
 بەلام ئەو پرسیارەش هەیه، ئایا ئەو گەرەنتییە ی کە ئەو فابریقانە دەبی
 بیدەن بە کورد چییەو چۆنە. بەرپز زیگفرید مارچ خوی لەو باسە
 ناگەیی، ئەمە لەکاتی کدا کە ژمارە یەکی زۆر لە کۆمپانییەکانی ئەلمانیا،
 وەک هیترتی.. کفیلە بەرەو ئابووتی دەچن. شایانی باسە، باشتەری و
 لەبارترین دەوڵەتان کە کورد پێوەندیی ئابووری و بازرگانی ببەستی
 لەگەڵیان، چین و ژاپۆن و کۆریای باشوورە. بەتایبەتی چین بەرەمەکانی
 باش و هەرزانی، چین زلحیزی دەرلۆژە.

چمکیکی دیکە ی کیشەکانی ئەو پۆی کورد، دۆزی هەلبژاردنە کە دوو
 زلحیزبە کە ماوە یە کە میشکی کوردیان پێوە خەریک کردووە. باشە،
 هەلبژاردن چۆن دەکری، کە هیشتا کیشە ی سنووری هەریمی کوردستان
 نەبڕاییتەو؟ هەلبژاردن چۆن دەکری، ئەگەر سەرژمیریەکی تەواو نەبی
 لەبارە ی خەلکی باشووری کوردستان و عیراقمەر؟ هەلبژاردن چۆن دەکری،
 ئەگەر تانیستە ژمارە یەکی کە می کورده دەرکراوەکان گەرابنە تەو شوینی
 خویان، ژمارە یەکی یە کجار زۆری عمرە بە هاور دەکان لە جینی خویان مابن؟

چۆن دەبی کورد رازی بیت بههلبژلردنیک، که دهنگدان بهپینی کۆبۆنی خۆراک بی وهک عهره بهکان و مهلا سیستانی فارس داوایده کهن، چۆنکه عهره بهکان و مهلا سیستانی دهزانن، که سه تههزاران کوردی دهر به دهری رژیمی سه ددام، یان کۆپۆنی خۆراک سه ندراره تهوه لییان، یان هر نه یاندراره تی، یان له ولاتی بیگانه له دایک بوون، کاتی که باوک و دایکیان له ولاتانه په نابهر بوون.

بهراستی ئهم ههلبژلاردنه ئه گهر بکری، له چیشته قوینی مندالان دهچی و، هیچ جوهر رهوایه تییه کی نابی. دواپی ههلبژلردن له کوردستان و له عێراقدا هه مووی لهیه که کاتداو، بهیه که قانون و بهری که وتنی دوو زلحیز به که له گهل چهند حزبیک عهره ب، کاری که بۆ ته فرهدانی کوردو له بیر بردنه وهی مافی گشتپرسی. شایانی باسه، پیری گشتپرسی کوردستان پیری دوو زلحیز به که و داروده ستهکانیان نییه، به لکو بیست سال له مهوهر له لایه ن سیاسه تکاری هیژاو ناسراوی کورد جهواد مهلاوه هیژایه گۆره پانی خهبات و، ماوهیه کی دوورو دریز دوو زلحیز به که خویان که کرد لیتی و، له ژیره وه بهر بهر هکانیان کرد. ئهوجا که دییان جهماوهر دهیهوی، ویستیان له ریی دهسکه لاکانی خویانه وه، بۆ ئامانج و مه بهستی حیزبایه تی خویان به کاری بهیژن. پاش ئه وهش، رازی بوون به ههلبژلردنی سه رتاسه ری، مانای رازی بوونه به وهی عێراق دهوله تیکه زۆریه ی عهره ب و که مینه ی کورده و، چۆن کورد مافی ئه وه یان هیه بچه سامهراو تکریت و باگوڤه دابنیشن و، هر له وی شه هید بن، عهره بهکانیش مافی ئه وه یان هیه، به ملیۆن بی نه کوردستان و نیشته جی بین و که بابی گهرم و ماستاوی سارد بخۆن، مافی نیشته جی بوونی عهره ب له کوردستان که کوردستان به شیک بی له عێراق مافی که قانون ریی پیده دا. ئه مهش ده ستوورو نه ریتی هه موو دهوله تهمکانی جیهانه. ئه وه شم پی ش بیست سالی که له سمیناری "دۆزی

ناسیۆنالی کورددا "باسکردوو. ئەگەر باشووری کوردستان، وەك پارچەیهك له عێراق، بمیڤیتەوه، رۆژێك دی 90٪ی عەرەب دەبێ. لهبەر ئەوه هەموو قسەیهکی چه‌واشه‌که‌رانه‌ی سەرکرده‌کانی دوو زلحیزبه‌که، که ده‌بیژن یه‌گرتنی کوردو عەرەب "یه‌گرتنیکی ئارەزوومه‌ندانە" یه قسەیه‌کی زۆر نابەجییه. چونکه ئه‌وان له‌لایه‌که‌وه ده‌بیژن، کورد مافی ئه‌وه‌یان هه‌یه، ده‌وله‌تی سەر‌به‌خۆی خۆیان هه‌بێ، به‌لام ئه‌وپۆ ده‌سه‌لاتی ئه‌وه‌مان نییه، ئه‌و ده‌وله‌ته‌ داخۆیان‌بکری، که‌چی له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه ده‌فهرموون، کوردو عەرەب به‌شی‌وه‌یه‌کی "ئارەزوومه‌ندانە" یه‌کیان‌گرتوو. جا که شتی‌ک به‌ زۆر بێ و کورد له‌ بێ ده‌سه‌لاتی خۆی ده‌ستینه‌که‌وتبێ، ئیدی چ جۆره "ئارەزوویه‌کی" تێدا‌یه، له‌به‌رتان مرم!

به‌راستی کاتی ئه‌وه‌ هاتوو، که ده‌ست له‌پاراستنی تهرکه‌له‌کیی عێراق هه‌لب‌گیری، باسی سەر‌به‌خۆیی کوردستان بکری، تا له‌شکری نی‌ونه‌ته‌وه‌یی له‌عێراق‌دان، له‌شکری عەرەب هه‌شتا خۆی نه‌گرتوو‌ته‌وه‌، هه‌ر که‌سی‌که‌ش خۆی له‌مه‌گیل بکا، فەری به‌سەر سیاسه‌ته‌وه‌ نییه. دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی کوردستانیش پێ‌ویستی به‌وه‌ نییه که ئه‌مریکا‌یه‌کان زه‌ریای نا‌قین ب‌گۆ‌یزنه‌وه‌ بۆمان بۆ سەر سنووری باشووری کوردستان، وەك برای به‌ریز مام جه‌لال ده‌بیژێ. دامه‌زراندنی ئه‌و ده‌وله‌ته‌ پێ‌ویستی به‌وه‌یه که کار‌به‌ده‌ستانی کورد بیرو بۆ‌چوونی خۆیان ب‌گۆ‌پن و هه‌ر له‌کوێ‌خایه‌تیدا به‌سەر سلێمانی و هه‌ولێره‌وه‌ قه‌تییسی نه‌که‌ن، به‌ل‌کو بی‌گۆ‌پن به‌بیری سه‌روهری‌تی و بی‌گۆ‌یزنه‌وه‌ بۆ هه‌موو لایه‌کی کوردستان و زه‌ریای نا‌قینیش وا له‌سەر سنووری رۆژا‌وای کوردستان و ئه‌و حه‌له‌ شه‌پۆله‌کانی زه‌ریاکه که‌ناره‌کانی ده‌وله‌ته‌که‌ ماچ ده‌که‌ن.

به‌رلین 2004/10/10

میدیا، ژ 172، 2004/10/16

مەلەلى سیستانی ئیرانی، لە بیدەنگییەوه بو خۆسە پاندن بەسەر عێراق و کورددا

خوینەرەوهکانی رۆژنامەى "میدیا" دوزانن، که هەر لەسەرەتای پەیدابوونی دیاردە (قاھرە)ى مەلە سیستانییهوه، پەنجەم خستە سەر کەسایەتیی مەلە سیستانی و، ئامانجە نەینییەکانیم خستەپرو و، گوتم ئەم پیاوھ یەکیکە وەك خومەینی و، خومەینی چی دەویست و بەرەو کوی هەنگاوی دەنا، ئەمیش هەر ئەوەی دەوی و، هەر بەرەو ئەویش هەنگاوی دەنی، واتە مرخی لەدامەزراندنی دەولەتییکی تۆتالیتیری مەلە فەرمانیی وەك ئیران خۆشکردووه، ئەگەرچی، ئەو جەربەزەیتى و سەرچلێیەى که لە خومەینیدا هەبوو، لە سیستانییدا نییە، تا رەپوراست قسە بکا. جاری، بەر لە هەموو شتێک، سیستانی ئاخوندییکی فارسی ئێرانییە، عێراقی نییە، مافی دەستیوەردانی لەکاروباری نیوخۆی عێراقدا نییە، بەلام لەنیو شیعەکانی عێراقدا دەسەلاتدارە، چونکە شیعەکان، لە هەر کوێیەکی جیهاندا بن، روودەکەنە ئەو بنکەییەى که پێدەیهژن "مەرجهعییەت". "مەرجهعییەت"یش بریتیه لە کەسایەتییهکی ئاینی، که لەبارەى رەوشتوخووی تاییبەتی و، پسپۆریی لەئاینی ئیسلام و، شارەزاییی لەبەرپۆهەردنی کاردا، لەلایەن کۆمەلگەى شیعەوه جیی باوەرو پەسەند کردن بى. ئەوجا، ئەو مەرجهعییەتە، فارسە، عەرەبە، هیندییه، یان لە چ ولاتیك دادەنیشی، ئەوه بەلایانەوه گرنگ نییە، لەگەل ئەوەشدا، فارسەکان، هەتا ئێستە، توانیویانە، ئەو مەرجهعییەتە بو خۆیان بپچرن. بو وینە سەید موحسینی حەکیم و ئایەتوللای خوئی، که هەردووکیان لەعێراق نیشتەجێبوون، ئیرانی بوون.

هێژای گۆتینییه، که هۆی مانى مەلەلى سیستانی لەسەردەمی سەددامدا، ئەوەبوو که پەنای بردبووه بەر بنەرەتی "تەقییه" (تقیه)، که یەکیکە

له‌بناخه‌کانی ئاینزای شیعه‌یه‌تی. به‌پیی ئهم بنه‌ره‌ته، که شیعه‌یه‌که ده‌که‌ویته ته‌نگانه‌و، خۆی له‌به‌رده‌م مه‌ترسییه‌کی گه‌وره‌دا ده‌بینیته‌وه، ده‌توانی بیروپای راستینه‌ی خۆی دهرنه‌بړی و بیکه به‌ژیره‌وه‌و، به‌م بیروپا شارده‌نهریه، ده‌گوتری "کتمان" (کیتمان)، که به‌مانای "دهرنه‌بړین" و "له‌دلدا هیشتنه‌وه" یه. ههر له‌به‌ر ئه‌وه‌ش بوو که مه‌لا سیستانی، ماوه‌یه‌کیش پاش رووخانی رژیمی سه‌ددام، ههر خۆی دهرنه‌ده‌خست، به‌لام که زانی بارگوپاوه، ئه‌وجا، به‌نیوی شینی حه‌سه‌نو حه‌سین و شه‌هیدی که‌ربه‌لاوه، به‌هم‌زاران خه‌لکی خسته سهر شه‌قامه‌کان و، به‌وه کاریکی وایکرد که ده‌زگه‌ی راگه‌یاندنی گشتی له‌هه‌موو جیهاندا، واقیان وپماو، چاویان‌پریه شیعه‌کانی عیراق. ته‌نانه‌ت له‌م کاته‌شدا، هیشتا ههر به‌وریایی که‌وته قسه‌کردن و، به‌نیوی، گوايه خیرخوازی و مافی ئازادی بو "هه‌موو که‌سیک"، هاته مه‌یدان و، خۆی واپیشاندا که توخنی سیاسه‌ت ناکه‌وی و لایه‌نگری هیچ لایه‌ک ناکاو، ده‌ست ناداته ده‌ست نوینه‌رانی "هیزی داگیرکه‌ر" و، ئه‌وه بوو، بو یه‌که‌جاریش ری ئه‌دا به‌کار به‌ده‌ستانی ئه‌مریکا و به‌ریتانیا بچه‌نه‌لا. به‌لام هیچ خه‌می لینه‌نیشت که چوو بو به‌ریتانیای "داگیرکه‌ر" و، به‌بیانوی نه‌خوشییه‌وه، ماوه‌یه‌که له‌وی مایه‌وه. ئه‌مه، له‌کاتی‌که‌دا که نه‌خوشییه‌که‌ی ده‌ردیکی و اگران نه‌بوو، که له‌ولاتیکی وه‌کو میسر، چاره‌سهر نه‌کری. چوونی مه‌لا سیستانی بو به‌ریتانیا، ههره‌که چوونی خومه‌ینی بوو بو فه‌ره‌نسا. ئه‌وه‌ش خالانه‌ی ئه‌و قسه نه‌سته‌قه‌یه که ده‌لی "گۆشته‌که‌ی ناخوا، به‌لام گۆشتاوه‌که‌ی ده‌خوا". دژی کافران و کولتوری کافران ده‌جه‌نگن، به‌لام فه‌رکه‌و ئۆتۆموبیلی گولله نه‌بړو کۆمپیوته‌رو ده‌رمان و نه‌خوشخانه‌ی کافران، به‌دوکتۆرو سیسته‌ره بیی‌چیه‌و کراسکۆرته‌کانییه‌وه، به‌کار دینن.

ھەرچەندە مەلا سیستانی خۆی واپیشاندەدا کە لەسەر رێبازی خۆمەینی و رژیمی ئێران ناپوا بەرپۆه، بەلام ھەتا ئەرپۆ، بەیەك وشەش، نە دژی رژیمی ئێران قسەیکردووھو، نە دژی دەستوەشاندنەکانی دەسکەلای رژیمی ئێران، واتە، موقتەدا سەدر، دەمی کردووھتەوھ. بۆ خۆشاردنەوھش، خۆی وا دەخاتە بەرچاو، کە مەبەستی نیوېژیکردنە لەنیوان موقتەدا سەدر و ھیزی ھارپەیماناندا، بەلام ئامانجی ئەم نیوېژیکردنە ئەوھییە، چەمکدارەکانی موقتەدا سەدر لەنیو نەچن، چونکە دەزانن کە چەمکدارەکانی موقتەدا سەدر، لەشکری تەنگانەیی ئەو "دەولەتە"ن، کە بەتەمايە بەخشکەیی، لەعێراقدا بنیاتینن.

راستیھەکە، ناشیئیتی کاربەدەستانی ئەمریکا، بەتایبەتی شەری نیوخۆیی وەزارەتی دەرھوو وەزارەتی بەرگری ئەمریکا (کۆلن پاول و دۆنالد رامسفیلد)، بوو بەھۆی لاگردنی فەرماندارێکی ژێھاتی وەك جی. گارنەر و ھانیی بریمەر، کە فەری بەسەر بارودۆخی عێراق و رۆژھەلات و کوردستانەوھ نەبوو و، کەوتە ژێر کارکردی کەسایەتیی سیستانی، ئەمە پتر ھیزو گوپی دا بە مەلا سیستانی، ھەتا وایلیھات، لەدژی قانونی بەرپۆھبەریتی کاتی کەوتە قسە، ئەو قانونەیی کە ھێندەك مافی نیوھناچلی بۆ کورد دەستنیشانکردبوو. ھەلویستی سیستانی دژی کورد، نامە ژەھراویھەکە بۆ کۆمەلەیی نەتەوھ، گوایە "یەکگرتووھکان"، کاریکی وایکرد کە مافی کورد بەجۆرێک بخریتە ژێر پێ، کە بەیەك وشەش نیوی کورد و کوردستان و، تەنانەت نیوی قانونی بەرپۆھبەریتی کاتیش نەھینرا. کەچی، ئەم ھەلویستە دوژمنانەیی مەلا سیستانی بەرامبەر بە کورد و کوردستان، کاریکی واینەکرد، کە مام جەلال چەند جارو چەند جار، بەشان و بالی مەلا سیستانیدا ھەلنەداو بە"دۆستی کورد" و "پشتگیری فیدەرالیزم" و "پیاویکی مۆدیرات (معتدل)"ی نەداتە قەلەم و،

نەپارېتەرە بۆي، نەلى "ئايەتوللاي سىستانى وەك خومەينى نىيە، دەولەتى ئىسلامى ناۋى". لەولاشمە، كاك ھۇشيار زىيارى، كەوتە كىيەركى لەگەل مام جەلال و لەبەردەم كۆمەلەي نەتەرە "يەكگرتووەكان"دا، گەلىك پەسنى مەلا سىستانى دا. ئەم ھەموو پىياھەلدانەش نەبوونە ھۆي ئەردى كە مەلا سىستانى نەبىژى، ئەو بەھىچ جورىك لەگەل مام جەلال باسى فېدەرالىزمى نەكردووە. كەچى، سەرھەراي ئەمەش، يەككىتى تاقمىك مەلاي خەلكى كوردستانى نارە لاى سىستانى، كە ئەو ھەبوو بەدەستى قالا (بەتال) گەرەنەو. ئەوجا، ئىستە مەلا سىستانى ھەنگاۋىكى دىكەي ناوەرە بەمەش ئەمجارە، لايەكى دىكەي رووى راستىنەي خۆي پىشانەداوەرە، دەرەموۋى: دەبى خەلك ھەموو بچن بۇ ھەلبىژاردن، ئەوى نەچى، ئەوا "خىانەتى كردووە خائىنە"و، ھەلبىژاردن "داخوازىيەكى شەرىعيە". ئەوى نەيكا، دەبىتە "كافر"و "دەچىتە دۆزەخ" (جەنم).

بەرەستى، مەۋقە كە گوۋى لەم قسانە دەبى، دلى تىكەلدى و مووچەك بە لەشىدادى، چۈنكە، كافر بەو كەسە دەلىن كە باوەرەي بە بوونى خودى نەبى. باشە، بۇچى دەبى كەسىك كە لەھەلبىژاردندا بەشدارىنەكا، بۇ وىنە: لەبەر ئەردى ئەوانەي خۇيان پالائوتووە بۇ ھەلبىژاردن، بەدلى وى نىن و، خۇشى سىروشتى ئەردى تىدا نىيە كە خۆي بپالىۋى، ئىدى بۇچى ئەو دەمە دەبىتە كافر، واتە باوەرەي بەخودى نامىنى. خودى و ھەلبىژاردن بۇ پەرلەمان، چ پىۋەندىيەكەيان بەيەكەو ھەيە ئاغاى سىستانى؟ بىجگە لەمەش، چوونە بەھەشت و چوونە دۆزە، بەپىنى ئىزداناسىي (الەيات)ى ئىسلام، لەرۋژى پەسلان (قىامەت)دا دەبى، كە ەرەبەكان رۋژى "حەشر" (الحشر)ى پىدەلىن و، تەنى و تەنى، خودى فەرماندەدا كە كى بچىتە بەھەشت و كى بچىتە دۆزە، باشە خودى، لەكەينىيەو مەلا سىستانى

ردوو به بریکار (وهکیل) ی خوئی، که نه میس وا به ئاره زووی خوئی، خه لک هوانه ی به هه شت و دۆژه دهکا؟ لیږدها، دهبی ئه وهش بزانی که یه کیك هکافر درایه قه له م، سزا (جزای) ئه وه که سه له مه دنیا، ئه گهر خودی نه کا، وژیك بی و، ده ست بپیته دهستی مه لا سیستانی و هاوکارانی مه لا سیستانی، چ دهبی؟ ئیرانی ئه وړو نمونه یه کی خو یایه بۆ نه مه، که له م وژانه دا کچی کی کوردی سیانزه ساله ی خه لکی مه ریوان، فهرمانی نوشتنی دراوه، به بهرده بارانکردن چۆنکه، گوايه، زگی پر بووه. ئه ری. . کچی کی سیانزه ساله.. نه ی باشه، ئه گهر یه کیك به کافر بده نه قه له م، اخوا چی لپی که ن.

شایانی باسه، نه وه سیستانییه "ناشتیخولزه" له "سیاسهت دووره"، دهیهوی لیسته یه ک دروستبکا بۆ ئه وانه ی که گوپرایله یی وی ده که ن. بۆ ئه مهش دارو دهسته که ی پیوه ندییان به کورده شیعه کانه وه کردوو و پییانگوتوون، نه وان دهبی شیعه بن بهر له وه ی کورد بن. هیندیك له و کورده شیعه انهش گوتبوویان: نه وه سیستانی له کوئی بوو، کاتیك سه ددام چه کی کیمیایی له سه ر کورده فیهلییه کان تاقیده کرده وه؟ که واته سیستانی لیسته یه ک دروستده کات، ئه ر لیسته یه ده خاته شه ری هه لېږاردنه وه. نه و جا دیاره، نه وی بۆ لیسته که ی به ریزی ده نگنه دا، کافر دهبی و ده چیته دۆژه وه. بیگومان هه ر به پیی نه وه جوړه بیرکردنه وه یه ش، نه وه که سه ته لاقیشی ده که وی، چۆنکه کافر مافی نه وه ی نییه ژنی موسلمان، یان میږدی موسلمان ی هه بی. ئیسته وهرن بزانی، چ کویره وهریه ک چاوه پروانی کورد دهکا، ئه گهر بیتو کورد له سنووری دهوله تیکی "عیراقی" دا بژی، که نه وانه دهسته لاتدار بن. شایانی ئاماژه پیکردنه که مه لا موسلمان ه سوننیه ته نگه تیه که کانیش ده بیژن، هه لېږاردنی نه مجاره له عیراقد، پیلانی نه مریکا و ئیسرایله و، هه ر که سیك بچی بۆ هه لېږاردن و، ده نگبدا به وانه ی

خۇيان پالاوتوۋە، دەبىتە كافرو دەچىتە دۆڭە. جا تۆش كوردى قوپبەسىر،
ۋەرە ئەم كەرەت لەم قوپراۋە دەرېيىنە!!! ئەمەيە بەرمى "بىن حانە ومانە،
چاغت لىحانا"!!!.

ئەلەم ھەلومەرچە نازكانەدا كە چارەنۇسى نەتەۋى كورد بەسىر پردىكى
يەكجار تەسكوتروسكدا تىدەپەرى، داگىركەرانى كوردستانىش تىرو شىر
دەسۋون لەكورد، چاۋەرۋانى رۆڭى پەلامارداننۇ، بەھەموو جۆڭىك
خۇيان پەرچەك دەكەنۇ، ئەۋەتە ئىران بەراكىتى "شىھاب"ى دوو ھىزار
كىلومەترى داىىن نابى كە گۈللەكەى دەگاتە نىۋ جەرگى ئىسرائىلۇ
ئەۋروپا، بەلكو بەرىۋەيە بۇ گەيشتەنە بەرھەمەيتاننى چەكى ئەتۈمى،
رژىمەكانى تركو غەرەبستانى سەۋودىش، لەترسى ئىران، ھەلى پەيدا
كردنى چەكى ئەتۈمى دەدەنۇ، ئىسرائىلىش كە ھىزىكى ئەتۈمىيە،
بەئاشكرا دەبىڭى، كە ئەمجارە، ناتوانى ۋەك سالى 1981، كە بىنكەى
ئەتۈمى عىراقى وىرانكرد، بىنكەى ئەتۈمى ئىران بەتەنى وىرانىكاۋ، تا
ھەندازەيەكىش سەرى بۇ داخولزى فەلەستىنىيەكان شۆپ كوردوۋە.
لەۋلاشەۋە، ئەمرىكاۋ بەرىتانىياۋ ھاۋپەيمانەكانىان كەۋتۈۋەتە گىڭاۋىكى
سەختەۋە، ھەتا ئىستە، ھىچ گەرەنتى بەلىنىكىان نەداۋە، بەكوردۇ،
سەركردەكانى عىراقىش كە دەستىڭى ئەمرىكانۇ، بەدەنگى دوو زلحىزە
كوردىيەكە، ئەۋ پاىەۋ پلەيەيان ۋەرگرتوۋە، تەنانت نامادەنن
شۈيەنەۋلى بەغەرەبكدرد لەكوردستاندا لىبەرن، بەپىنى ئەۋ قانۋونەى كە
خۇيان ئىمزاىانكردوۋە.

ئەلەم كاتەدا دەبىنن، كە سەركردەكانى دوو زلحىزەكە، ھەر لەخەمى
نىۋە بەنىۋە، پارە كۆكردنەۋەدانۇ، لەۋلاشەۋە، خەرىكى پاشقۇلگرتتن
لەيەكدى، ۋەك ئەۋەى لەم دوايىيەدا ھىندەك لەكاربەدەستانى يەكىتى
كەۋتۈۋەتە سەركەلكەلەى "سەۋور دانان" بۇ دەسەلاتى مام جەلالۇ

رەختەگرتن لىيى، دەك ئەمەلى تۆ بىلىت، ھەرچىيەك لە يەككىتى و بەدەستى
 يەككىتى روويدا بى، ھەر گوناھى مام جەلال بووبى و، ئەوانى دىكە ھەموو
 "شىخى سەنەان" بن. ئەمانە ئەو لىكنا دەنەو، كە مام جەلال، نە لە
 بىنە مالىيەكى بەنىوبانگەو، نە خاوەن ھۆزىكى دەستپۇشتووەو، نە
 دەسەلاتىكى ئاينىشى ھەيە. ئەو دەسەلاتەى مام جەلال ھەيەتى،
 حىزبەكەى، واتە سەركردەكانى حىزبەكەى پىيانداووەو، ئەگەر مام جەلال
 گوناھبار بى، گوناھى ئەوانە. لەبەر ئەو، دەبى جارى بىدەنگ بن، ھەتا
 كورد لەم "پردە سىراتە" دەپەرپىتەو. چۆنكە، ھەموو ئازاوە نانەوہەكى
 نىوخوۋى، بەتايىبەتى لەسەر كوۋخايەتى، لەم رۇژدەدا خىيانەتە. ئەوجا
 ئەگەر كورد لە پەردەكە پەرىيەو، ئەو دلى كورد گەورەيەو لەگەلىك گوناھ
 تاوان خۆشبوووەو خۆشەدەبى. خۆ ئەگەر كەوتە خواری، ئەو دلىيا بن
 كارنامەى ھەموو لايەك دەخىتە بەردەم خەلك و، ئەشكەوت لەخراپەكاران
 دەكرىتە كۆنەمشك. رۇژ رۇژى كاركردەنە لەسەر بنچىنەى يەكگرتن و
 گشتپرسى بۇ سەربەخوۋى و دووركەرتنەو لەحىزبىزىنە، كە بەلای
 سەرى نەتەوہى كوردە.

سەركەوتن لەسیاسەتدا لەپى دەستپىشكەرىي ژىرانەو بىرىارى
 نىشانىشكىنەرانەو دىتە دى، نەك لەپى چاوەروانىي دەرفەت
 لەدەستدەرانەو، دلى خۆخۆشكردن بە بەلىنى ئەم و ئەو، ماستاوكردن بۇ
 نەياران، لەجىياتى دىپلوماسىيى ژىرەكانە. سىياسەتكارى و سىياسەتزانى،
 دوو شتى لەيەكجىياووزن. سىياسەتكار كاتىك سەركەوتوو دەبى، كە
 سىياسەتزان بى. كورد، نامەخوا، سىياسەتكارى فرە زۆرو، سىياسەتزانى،
 بەداخەو، گەلىك كەم. ئەوجا، سىياسەتكارى سىياسەتزانى گەلىك كەمتر.
 ھەر بۇ نمونە، كە سىياسەتكارانى دوو زلحىزبەكە، سىياسەتزان نىن،
 ئەوہەيە، سالانى سالى داوا دەكەم لىيان، كە رىيەدەن جەماوەر بىتە

سەر شەقامەکان و داوای سەربەخۆیی کوردستان بکا، بەتایبەتی لەکەرکوک و مووسل و بەغدا، کەچی ئەوان لەم داواییەدا، لەتەرەکەلەکیی دامەزراندنەوهی عێراق گەیشتوون و، دەفەرموون "ئەگەر جەماوەری کورد داوای سەربەخۆیی بکەن"، ئەوان "ناچارن سەر بۆ داخواییه کەیان شوێر بکەن" و لەم رۆژانەدا، رێیان بەجەماوەری کەرکوک دا بێتە سەر شەقامەکان. سەرکردهکانی دوو زلحیزبەکە پێیانوابوو، ئەگەر جەماوەری کوردستان هاتە سەر شەقامەکان و باسی سەربەخۆیی کوردستانی کرد، ئەو دەمە داگیرکەران و هاوپیەمانان پێیاندهلێن "گەل لەگەڵ ئێوه نییه" ئێوه باسی فیدراڵی دەکەن و، گەلەکەتان باسی سەربەخۆیی دەکا، و ئەودەمە، روو وەردهگیرن لێیان. ئەمە لەکاتیگدا، پێچهوانەی ئەم بۆچوونە راستە. چونکە، ئەو حەلە، دەچوون هانایان دەبرده بەر دوو زلحیزبەکە، بۆ ئەوهی خەلکی کوردستان بەشتیکی کەمتر لەسەربەخۆیی رازیبکەن. سەرکردهکانی دوو زلحیزبەکە، دەبوو هیچ نەبێ لەخەلکی دارفۆره و وانهیه ک فێربن. بەلام چ بکەین، نیچیر، هەموو دەمیگ بۆ راوکەر هەلناکەوی، بەلام بۆ..... هەلدهکەوی.

بەرلین 2004/10/29

میدیا، ژ 173، 2004/11/1

هه لێژاردنه کانی ئه مریکا و ئه وه لێژاردنه

دوو زلهیزیه کوردیه که به ته مان بیکه ن

سهره پای گه له کۆمهیهکی چهوپری نیونه تهوهیی، دژی جوړج ده بلیو بوش، به نیازی فریدانه خواره وهی له ته ختی فرمانه وایی ئه مریکا، جوړج بوش توانی له هه لێژاردنیکي نازاددا سهریکه و، پلهی سهرکۆماریتی خوی بۆ ماوهی چوار سالی دیکه دایینکا و، به مهش کوپرای هیئا به چاوی دژ بهر هکانیدا، که هه موو جوړه فرتوفیل و که ینوبه ینیکیان به کار هیئا بۆ سهر نه که وتنی.

ئه وهی شایانی سهرنجدانه لێره دا ئه وهیه، ئه م گه له کۆمهیه که له دژی هه لێژاردنه وهی بوش کرا، بهر هیهکی یه کجار فراوانی گرتبووه خوی و، وه ک چیشتی مجبوری کورد، له هه موو باب ته یکی تیدا بوو، هه ر له و چه پییانه وه بیگره، که به دهم دژی هه موو جوړه بنده ستی و نا په واییه کن و، تیرو شیر له هه موو راست پوو سهرمایه داریک ده سوون، هه تا ده گاته بهر هی ئه و راستا ژیا نهی که به خوینی سهری هه موو چه پیی که تینوون و، هه ر وه ها عه ره به شو فیتیسته فاشسته کان، که له کوشتن و له نیو بردنی کوردا، خو شیی ژیا ن ده بین و، ئه ر مو سلما نه ده ستوه شی نه ته نگه تیله کانهی که "فتوا" ی گه لکوژی کورد ده دن و، له سه ته ی بیستویه کدا، فره مان ی بهر دبارا نکردنی کچی سیا نزه سا له ده دن. هه ر ئه مانه ش بوون که "فتوا" یان ده رکرد بۆ عه ره ب و مو سلما نه ئه مریکا ییه کان، که به پیی "ته کلیفی شه رع ی"، پیو یسته له سه ریا ن، ده نگ بۆ بوش نه دن و، حکومه تی بوش به روو خینن. شانه شانی ئه مانه ش سو سیا ل دی مو کرات و لی بهر ال و حیز به که سه که کانی ئه و رو پا، که به هه زار دهم با سی دی مو کراسی و نازادی ده که ن و، به کرده وهش هه زار و یه ک بیانوویان هیئا یه وه بۆ

پاراستنی رژیمی تیۆریستی سەددام و بەرەهرەکانیی بوش و بلیرو ئەزەنارو، بەنیۆی پاراستنی گوایه "ناشتیی جیهان" و "دژایەتیی کردنی جەنگ" دەو، بەملوین خەلکی سادەو ساویلکەو لەگۆیگادا نوستووێان هینایە سەر شەقامەکانی ئەوروپا، بۆ سووکایەتیکردن بەسیاسەتی بوش و بلیر. ئەوجا ئیستە کە بوش سەرکەوتوو، هیچ شەرم ناکەن و دەبیژن، "نامادەن ھاوکاریی بوش بکەن دژی تیۆریزم". بەراستی قسەیهکی نەستەقی جوانە، کە دەلی: "مروڤ کە شەرمی نەکرد، دەتوانی هەموو شتیک بیژی و هەموو شتیکیش بکا" و، هەر کاتی ک پێویستی کرد، بابدا تەو. چونکە، ئەو جۆرە کەسانە، هەر "ببۆرە" یەکیان لێدەردەچی و لەدەستدەچی.

ئەز، وەک مروڤیک، کە ماوێهەکی دوورو درێژە لەنیو ئەوروپایەیکاندا دەژیم، لەنێزیکەو دەیانناسم، لەشیوێ ژیان و بیرکردنەو هەلسوکەوتیان بەتەرازوویەکی زانستە دەکۆلمەو، سەرم لەم هەلوێستەیان سووڤ نامینی. چونکە، ئەو گەلە کۆمەیهی کە لە بوش و بلیر کرا، سالانی سالا، لەدژی ئازادیی کوردو سەرەخۆیی کوردستان و گەشتنی کورد بەمافە رەواکانی دەکری، بەتایبەتی مافی بریاری چارەنووسی خۆی، ئەو مافە کە ئەمانە، بەهەزار زمان دەیلێن و دەیلێنەو، کەچی بەکردەو لەدژی دەوستان. هەر بۆیەش بەزەبیم بەو مروڤە راستگۆیانەدا دیتەو، کە بوونەتە نیشانە و واتە واتە بوختان و درۆ دەلەسە مروڤی بیویژدان و خۆبیژن و پنتی، با ئەو مروڤە راستگۆیانەش، بیرو بۆچوونیان لە هی من جیاواز بی و، هیچ جۆرە ئامانجیکی ھاوبەشی شەمان نەبی. لێرەدا، ئەگەر کەسێک ویژدانی سەگ نەبخوارد بی، سا ئیدی، دۆستی بوش و بلیر بی، یان نەبی، دەبی دان بەویدا بنی کە ئەم دوو کەسە، مەردی مەیدان و پێلە سەرجیخو قسە

لەرپرو و، ورەبەرزىن، ئەمە بېجگە لەۋەى كە بە رماندى رژیى سەددام،
ئاۋاتىكى گەۋرەى خەلكى كوردستان و ھەموو دژبەرانى دىكتاتورىتى و
ملھۇرپىيان ھىنايەدى.

ئەرى. . . بوش گۆى ھەلبژاردنى بىردەۋە. بەلام ھەلبژاردنى ئەمىرىكا و
سەركەۋتنى بوش لەۋەدا، ھەر تەننى ئەو راستىنەيان دەرئەخست، كە
زۆربەى ئەمىرىكايىھەكان پىشتىگىرىى سىياسەتى بوش دەكەن، بەپىچەۋانەى
پروپاگەندەى ژەھراۋىى ئەو گەلەكۆمەيەى لەسەرۋە باسكرا، بەلكو ئەو
راستىنەيەشيان خستەرو، كە گەلى ئەمىرىكا و سىياسەتكارانى،
دىمۇكراتىخۋازو ھۇشيارنو، لە گۆرەپانى شارستانىتىدا ھەنگاۋى
گەۋرەيان ناۋە، كە بەراستى، لەمەدا ئىرەپىيان پىدەبەم.

ئافەرىن لەگەلى ئەمىرىكا، ھەزاران ئافەرىنىش لە جۇن كىرى، ئەو جۇن
كىرىيەى كە تا ھەلبژاردن تەۋاۋ بوو، دژبەرىكى سەختى جۇرچ بوش بوو،
بەلام كە زانى دۇراندوۋىەتى، ئەگەرچى بەرپژەيەكى يەكجار كەمىش، بەلام
يەكسەر تەلەفۇنىكرد بۇ جۇرچ بوشو، پىروژبايىكرد لىۋ، ھەستى خۆى
ۋادىرپى كە، ۋەك ھاۋولاتىيەكى سادەى ئەمىرىكا، ئەمادەى ھاۋكارىيە
لەگەل جۇرچ بوش. ئەم جۆرە كەسانە، ئەگەر خۇشەۋىستىش نەبن لای
دژبەرەكانىان، شايانى رىزۋقەدر زانىنىكى يەكجار بەرزىن. ئەم ھەلۋىستەى
جۇن كىرى، قوپىدا بەدەمى ھەموو ئەۋانەدا كە رملیان لىدەدا بۇ پەيدا
بوۋنى گىروگرفت و درىژەكىشانى ئەنجامى ھەلبژاردن و سەرھەلدانى
ئازاۋە. ھەر ئەم رىبازە رامىارىيە بەرزەى كە ئەمىرىكايىھەكان پىشانىاندا،
ئەۋە دەخاتەرو كە ئەمىرىكا، ھەر بەچەكى ئەتۇم ۋەۋشەكى دوورھاۋىژو
سەتان جۆرە پىشەسازىى مۇدىرن، نەۋوۋە بەو ئەمىركايەى كە
بەگەۋرەترىن ھىزى جىھان دادەنرى، بەلكو بەخوۋرەۋشتى دىمۇكراتانەى
گەل و حكومەتەكەى لەنىۋخۆى ۋلاتەكەياندا.

ئىستە بابىن بىروردىكى گەپى ھەلېژاردنى ئەمىرىكا، لەگەل ئەو
 ھەلېژاردنانەدا بىكەين، كە دەلېن لەكوردستان و عىراقدا لەمانگى يەكەمى
 سالى 2005دا دەكرىو، سەرنجىكى ئەو ھەولانەش بەدەين، كە لەم
 رۆژانەدا دەيانبىسىن، لەبارەى جرتوفرتى دوو زلحيزبەكەمە، ئەوسا
 تىدەگەين كە كۆمەلگەى لەتكراوى باشورى كوردستانى بىندەستى ئەم
 دوو زلحيزبە، چەندە بەشخوراوو مالويزان و بەدبەختە. ئەوەتە، پاش ئەم
 ھەموو كوردكوژى و ئاووچوون و دەرفەت لەدەستدانە، دوو زلحيزبەكە
 بەتەمان ديسانەمە، لەسەر "دەسەلات"، شەپى نىوخوڧى تازە بىكەنەمە.
 بەلئى... لەسەر "دەسەلات"، وەك كاك عىماد ئەحمەد، ئەندامى مەكتەبى
 سىياسى ى.ن.ك، رەپوراست دەبىژى كە "كەس ناتوانىت گەرەنتى
 ھەلنەگىرسانەمەى شەپى نىوخو بىكات". ھەى لەبەر "دەسەلات" تان مەرم!!
 دەسەلات بەسەر كىدا كاك عىماد؟ "دەسەلات" بۆ دەمكوتكردى
 رەشوپووتى كوردو، ھەموو ئەو رۆشنىرەنەى كە رەخنە دەگرن لىتانو،
 بەئاواتەمەن كە لەژياندا كوردستانىكى ئازادو سەربەخو ببىنن، يان
 "دەسەلات" بەسەر ئەوانەدا كە لەكەركوك و مووسلو و سامەراو بەغداو
 دىالە كوردى بىتوان، وەك مەرو بزن سەردەبەن؟ بەرامبەر بەوانە ھىچتان
 لەدەستنايت، بەلام ئىو، وەك كوردەكە دەبىژى، بە "كورتان" شىرن!!!
 زۆرىش ھەن، گوناھى ئەمىرىكا دەگرن، كە ھىچ حەسبىكى بۆ كورد
 نەكردو، بەلام ئەو پەرسىارە لەخوڧيان ناكەن، كوردىك كە
 دەستپوڧىشتووكانى، ئاوا كوژراوى "دەسەلات"ى كوڧخايتى بنو،
 لەپىناوى ئەمەدا گىيانى ھەزاران خەلكى ولاتەكەيان بىكەنە قوربانى، ئىدى
 بۆچى ئەمىرىكا دەبى لەپى ئەمانەدا دلئى گەلەك لاين لەخو بىەشىنىو،
 بەرژوھەندىيەكانى خو بىخاتە ژىر پىوھ؟؟؟

رەنگە كارىبە دەستانى دوو زلحيزبەكە پىيانوابى كە، تازە كردنەوى شەرى
 نىوخۆيى، ھەروا ھاسانە، وەك رابوردوى سەردەمى سەددام. بەلام با
 دۇنيابن لەوى كە، ھەر لەگەل ھەلگىرسانى ئەو ئاژاوەيەدا،
 دەستووشىنەكانى مووسل و كەركوك و بەغداو سامەراو ولاتەكانى
 دراوسىش، خۇيان دەگەيەننە نىو جەرگى باشوور، ئەو دەمە بەزمىك
 دروستدەبى، كە ھەموو دوژمنانى كورد چاوەپوانى دەكەن، ئەو دەش
 پەلاماردانى كوردستانە لە ھەموو لايەكەو. كە بىگومان ئەو دەمە ھەر
 ھەزارو نەدارى ئاشتىخووزى كورد لەنىوناچى، بەلكو ھەلگىرسىنەرانى
 دەسەلاتخووزى كوڤخايش، بەناگرى جەنگى خۇيان دەسووتىن.

ئەگەر دوو زلحيزبەكە لەو خەيالەدان، كە وەك جارى جارن، پىكەو
 دەسەلات لەسەر بنچىنەى پەنجا پەنجا بەشكەنو، چەند كەسىكى
 دىكەش "بەخىرى خۇيان"، بخەنە پەرلەمانەو، رىژەيەكيش بەسەر
 حيزبەكانى دىكەدا بسەپىنن، ئەوا خەيالان خاوە. سەپاندنى رىژە، مافى
 لايەنىكى رەوايەتيدارە، كە ئەو لايەنە ئەورۇ لەكوردستاندا نىيە، چۆنكە
 پەرلەمانەكى دوو زلحيزبەكە، ھەشت سائە رەوايەتى نەماو. لەبەر ئەو،
 باشتىر شت بۇ ھەردوو زلحيزبەكە ئەو، بەر لەھەموو شتىك رى
 بەگشتىرسىيەك (رەفراندۆم) بەدن، تا جارى بزانرى خەلكى باشوور
 چياندەوى. ئەگەر خەلكى باشوور، سەربەخۇيان ويست، ئەوا چوونە
 ھەلبىئاردنىكەو لەگەل عىراقىيەكان، كارىكى نابەجىيە. لەبەر ئەو، چوونە
 ھەلبىئاردن، پىش گشتىرسى، خاپاندنى خەلكى كوردستانەو،
 رەوايەتيدانە بەوى كە باشوورى كوردستان بەشىكە لەعىراق، بى ئەوى
 ھىچ پرسىيارىك لەخەلكەكى كرابى. شايانى باسە، ى.ن.ك و ئەوجا
 پ.د.ك، تەنى لەم دوايىدا كەوتنە سەر باسى رەفراندۆم، ئەو
 رەفراندۆمەى كە كۆنگرەى نىشتمانىيى كوردستان، بەسەرۆكايەتتى ھىژاو

184 کوبه رهم شماره 7- زنجیره ی وتار وتوویژله گهل دمزگه ی راگه یاندنی گشتی ژماره (2)

دابړان له هه لېږاردنې سرته سه ري عيراق و، روو كړدنه گشتېرسى (رفرانديوم)

دواتېرى نيوكهوانى خه لكى باشوورى كوردستانه

پاش نه وهى قوربانىيېه كانى نه نفال و چهكى كيميائىيى سالانى هه شتاكان و، راپېرېنى جه ماوهرانه ي به هارى 1991ى باشوورى كوردستان و، گه لږه وهى مليوونى نهو ساله، له پال گه ليك هه لومهرجى له بارى ئيقليمى و نيوده وه لېتييه وه، بوونه هوى راکيښانى سهره نجىكى ئينترناسيوناى به لاي كوردداو، له نه نجامدا كشانه وهى له شكرى سه ددام له سى ستان (ليواو)، دواى نه وهش بېريارى كوښه لى نه ته وه يه كگرتووه كان بو دامزاندنى "نهواى نارام"، يان "هريمى نه فېرېن" No Fly Zone له به شيكى باشووردا، سمر كړده كانى دوو زلحيزبه كه (پارتى و يه كيتى)، كه نهو دمه له ئيران و سووريا په نابهر بوون، هاتنه وه "سهر شار" و، چوونه وه سلاوى سه ددام، و كهوتنه وه ده هول ليدان بو ئوتونومى و، خو سه پاندن به زورى چهك، به سهر ره شوو پوتى كوردداو، نهو قوربانىيېه مهنانه يان، كرده قوربانى حيز بحيزيېنه و، له سهر ده سه لاتى كوښا يانه و له ركى يه كدى، له شكرى داگير كمرانى ترك و فارس و عمره بيبان هينا يه هريمه وه و، بهر شتنى خوينى هزاران چه كدارى همدوولا، 12 سالى ره به ق بوونه فرمانډه و، كرديان و خوارديان و برديان و، مليان بو هيچ جوړه ليپرسينه وه يه كه نه دا. نهو جا، له سهر ده مى په لاماردانى نه مريكا و هاو په يمانانى بو سهر عيراق و، ناچار بوونى نه مريكا به په نابردنه بهر دوو زلحيزبه كه و، له باتى نه وهى، نهو دهر فته ميژووييهى بو كورد هه لكه و تېوو، ده سته به جى بقوژنه وه، بو پيكه ينانى يه كه حكومهت و يه كه له شكر و يه كه نوينهرى هه لېږتېرداو و، هه نكاوانان بهر و سهر به خوييى كوردستان، كهوتنه عيراق چيېته كى واخه ستوخول، كه ته نانه ت عمره به به عسييه شوقينسته كانيشيان شهر مزل كړد. نهو مه له كاتيكا كه هه موو

كهسيك دهراني، كه ئهو دوو زلحيزبه هيچ رهوايه تيبهكيان نه ماوه، به نيوى
 كوردهوه قسه بكن، چونكه پهرله مانه كهيان ههشت ساله ئيكسپاير بووه.
 بيجگه له وهش، ههر خوشيان دان بهودا ده نين كه خهلكى كوردستان،
 سهربه خوييان دهوى، نهك ئهوهى ئهوان پييده لين "يهكگرتنى
 ئارمزومه ندانه" به شيوهى فيدرالى، كه هيچ جوړه ئارمزومه ندييهكى تيدا
 ديار نيه. له بهر ئهوه، پيداگرتنيان له سهر يهكيتيى عيراقو،
 دهسته لگرتنيان له كهركوك و موسلو ديا له كووتو، پشتكردنه يهك
 مليون و نيو كوردى به غداو خوارووى عيراقو، چاوپوشي بهرامبه
 سهبرپنى كورد له كهركوك و موسلو ديا له كووتو و نيوچهكانى
 عيراقداو، چوونه نيو هلبژاردنى سهرتاسهريى عيراق، بى گشتپرسىيهكى
 (رفراندوم) ئازادانه له باشوورى كوردستان و كوردى عيراقدا، له ملهپرى و
 كهلهگايى بهولاوه، هيچ مانايهكى ديكهى نيه، چونكه ئهگهر كورد خويان،
 به پينى خويان بچن دهنگ بو پهرله مانىكى عيراق بدن، بى گهره نتيكردنى
 هيچ مافىكى بنچينه ييى نه تهوهى كورد له لايهن ئه مريكا و بهريتانياوه،
 بى ديارىكردنى سنوورى راستينهى باشوورى كوردستان. ماناى وايه،
 ئهو بهلگه ميژوويى و قانونيهى كه تا ئه پو به دهست كورده وهيه،
 ده بيزى "نيمه بهزور كراوين به عيراقى"، ئيدى هيچ كاركردو نرخيكى
 نامينى و، كورد ده بنه كه مايه تيبهك له نيو دهوله تيكى عهره بى
 ناسيوناليسى و ئاينگردا، كه عيراقه. ئهوجا، ئيستته جه ماوهرى
 كوردستان، چ له ولات و چ له هه نهران، له بهردهم دوو رييانىكداهستان،
 كه رييهكى سييه مى نيه، ماوهيهكى زور كورتيش ماوه بو برياردان و،
 تهنى يهك تير له كهوانى كوردا ماوه تهوه، كه ئه وهش بويكوتى (مقاغه)
 هلبژاردن و دهنگدانه بو سهربه خويى، له پينى گشتپرسى (رفراندوم) يهكى
 ئازادهوه. خو ئهگهر كورد بچنه هلبژاردنى سهرتاسهريى عيراقهوه،

بەفرتوفىلى دوو زلحيزبەكە بخەلەتتەن، ئەوا دەبى خۇيان بۇ چەند ئەنفالىكى دىكەم لەنيوچوون و راكردن لەكوردستان، ئامادە بگەن. دلىياشەن كە ئەوروپا، ئەو ئەورپايەى جاران نىيە، ھەر وا بەئاسانى پەنابەر وەرېگرى. ئەوروپا بەدەست مليۇنان بىكارو، تەنگوچەلەمەى ئابوورىيە وە دەئالينى، لەمەودوا پەنابەر وەرناگرى. قسەش ھەيە، ئەوانەى داواى پەنابەرئيتىدەكەن، لەئەفرىقا بىيانخەنە ژيەر خىوەت و چادرەو. جا لەبەر ئەو، كورد دەبى بىرەكى كور لەدولپۇژى خۇيان بگەنەو، ئەو تىرەى لەكەمانگەياندا ماو، واتە، بىرى دابران لەھەلېژاردن، پىداگرتن لەسەر گشتپرسى (رفراندوم)، نە دۆپىنن، بزانن كە پەشيمان، وەك كورد دەبىژن، شاخى ئى دەپوى.

بەرەستى، جىبى داخو خەفەتە كە زلحيزبە كوردىيەكان، ئەك ھەر تەنى پارتى و يەكيتى، بەلكو ئەوانەى رۆژھەلات و رۆژئاوا و باكورو، تەنەت ھىندەك لە حيزبۇلكەكانىش، لەباتى ئەوەى بىنە خزمەتكارو چرا بەدەست، بۇ رۆنكردنەوەى بەرپىنى خەلكى كوردستان، كەچى بوونەتە بەلای سەرى كورد، مېردەزمەو، وەكو گەنە بەرپوونەتە گيانى ئازار دراو، و جەستەى برىندارى ئەم نەتەو بەشخوراوە. لەبەرئەو، پىويستى سەرشانى ھەموو ھاوالاتىكى كوردستانىي دلسۆژو سەربەرزو خۆ نەفروشتوو و ئازادىخوازو يەكسانىخواز ئەوەى، لە رىئى كەمپىنەكانى رفراندومەو. كە لە لەندەن لە 12/5 و لەسلىمانىدا دەكەرىتە گەر، ھەلويستى خۆى دەرېخاو، بەرەى ژيەر خۆى لە بەرەى ملھوران و چلكاو خۆرەكانيان، جيا بكاٹەو.

چەند جار لەمەوبەر، ئەوەم گوتووە، كە ئەمريكا زلھيزبەكە بەرژەوەندىي راميارى و ستراتيژى و ئابوورىي خۆى ھەيە، براى باوكى كەس نىيە، ئىستەش دەيەوى بەزووترىن كات ھەلېژاردنىك لەعىراقدا بخاتە سەرى،

تا پەرلەمانىك بىتە كايە، بۇ ئەۋەى لەشكرەكەى لەغىراق بكىشىتەۋە. كورد نابى بەرژەۋەندىى خۇيان بكەن بەقوربانى بەرژەۋەندىى ھىچ لايەك، نەك ۋەك بەرېز رىزگار غەلى، ئەندامى سەركردايەتىى يەكىتىى ۋ ئەندامى كۆپى شارەۋانى كەركوك كە لەبەرلەن لەرۋى 11/6 دا گوتى: "ئەگەر ئىمە نەچىنە ھەلېزاردنەۋە"، پىمان دەلېن "كورد بوونە ھۆى سەرنەگرتنى ھەلېزاردن". گوتى: جا با پىمان بلىن "ئەۋەش خالانەى ئەۋەيە، كاتى خۆى، كە بەۋ جۆرە بەرېزانەم دەگوت: "سلاۋات لەدىارى رىمى سۇقىت مەدەن، سۇقىت رىمىكى سۇسىالىستى نىيە، بەلكو رىمىكى تۇتالىتىرو دىكتاتورو دوژمن بەنازادى ۋ ئاشتىيەۋ، چەند جار ئەنقالى لەكورد كردوۋە"، كەچى دەيانگوت: "ئەگەر ئىمە ۋا بىژىن، پىمان دەلېن، ئىۋە بۇرژۋانى ۋ نۆكەرى ئەمريكائو زايۋنيزمن". ئەۋ دەمەش، ھەر پىمدەگوتن: "دەبا ۋابلىن، تا سەرى بۇشيان ھەلدەگرى"، بەلام چ دەكەيت لەگەل بى خەبەرەن!! ھەر دەبى بلىى "كەشكەك سلاۋات".

بەرلەن 2004/11/17

مىدىيا، ژ 175، 2004/12/1

خەونىڭ بوو دىمان، بەلام ھەر نىۋەي راستدەرچوو

كە لەنىۋەپراستى پەنجاكاندا مامۇستا بووم لەقوتابخانە نىۋەندىيەكانى موسەللاو رۇژھەلاتو رۇژاۋاى شارى كەركوك، جاروبار، بەنىۋاران دەچومە چايخانەيەك كە كەوتىۋوۋە خوار قەلاۋە، لەسەر رىئى سلىمانى. ھەرچەندە، چايخانەكە ھىچ تابلۇيەك بەسەر دەرگەكەيەۋە ھەلنەواسرابوو، بەلام لەنىۋە خەلكدا بە "چايخانەى ئازادى" بەنىۋانگ بوو. گەلىڭ ھۇنەرو نووسەرو رۇشتىبىرى كوردى كەركوكى، لەۋى كۆدەبىۋنەۋە، لەوانە، چەند ھۇنەرىكى ۋەك ھىجرى دەدەو ەلى باپىر اغاۋ ەبدولسەمەد خانەقاۋ ەبدولخالىق ئەسىرى (كە ئەو دەمە سەربىنۋوسانى دادگەى شەرى كەركوك بوو) ھەرۋەھا مامۇستايان، دوكتۇر زەنۋون پىريادى ۋە مستەفا نەرىمان ۋە ەبدولپەرھمان رەزاۋ ئىحسان ەبدولھەمىد ۋە ۋمارەيەك لەقوتابىيە چالاكەكانىش، ۋەك ەلى ەسكەرى ۋە جەبار جەبارى (كە ھەردوۋكىيان، ۋەك گەلىڭ قوتابىيى دىكە، لەلاى من فىرى رىنۋوسى كوردى بەتىپى لاتىنى بوون)، دەھاتنە ئەۋى.

لېرەدا، مەبەستم ئەۋە نىيە كە باسى ئەو رۇژە چەرپەرە خۇشانەى ئەو سەردەمەى ژيانى خۇم بگىرەمەۋە، چۈنكە ئىرە جىئى ئەۋە نىيە، بىجگە لەمەش، ھاۋپىئى ھىژاۋ لەبىر نەچوم، دوكتۇر زەنۋون پىريادى، چەند سالىڭ لەمەۋبەر، لاپەرەيەكى لەدىرۋكى ئەۋ دەمەى، لەگۇقارى "رەنگىن" دا بلاۋكردىۋوۋە، بەلكو مەبەستم چىرۋكىكە لەۋ چىرۋكە پەر لەپەندانەى كە رەۋانشاد، ەلى باپىراغا دەيگىرەنەۋە، چىرۋكەكەش ئەمەيە:

كابرايەكى دلپاك ۋ بىزىيان، خۇى ۋ ژنەكەى ۋ مىندالەكانى خانۋويەكىيان دەبىئى لەگەرەكىكى شارىكدا، كە خەلكى ئەۋ گەرەكە، ھەموو خزم ۋە سوكارى يەكدەبن. لە پەر زۆردارىكى ملھۇر، لەگەرەكىكى دورەۋە پەيدا دەبىئى، تەنگ بەخەلكى ئەۋ گەرەكە ھەلدەچنىۋ، زۆربەيان لەگەرەكەكە

دەردەكاو، ئەوانەش كە بيمال دەمىننەو، دەبنە چادرنشېن، ئەوجا سەرە
 دىتە سەر ئەم كابرايە، زۆردارەكە پيىدەلى "دەبى خانووەكەت
 چۆلبەكەيت و لەم گەرەكەش نەمىنيت، ئەگەرنا مندالەكانت دەكوژم". كابرا،
 بەقسەى زۆردارەكە ناك، زۆردارېش ھەردو مندالەكەى دەكوژى،
 پيىشيدەلى، "ئەگەر خانووەكەى چۆلنەكا بوى، ئەوا ئەمجارە خوى و
 ژنەكەشى دەكوژى"، كابرا، لەترسى ژيانى خوى و ژنى، شتومەكە
 بەنرخەكانى لەسنورقيكى گەرەدا كۆدەكاتەو، خوى بۆ ئاوارەيى ئامادە
 دەكا. بەلام زۆردارەكە، رى ئادا سنووقەكە لەگەل خوى ببو، بى كەلوپەل،
 رەوانەى ژىر چادەكانى دەرەوئى گەرەكەكەى دەكا.

شەويكيان، كابراكە، بەخەيالى تۆلە كردنەو لەزۆردارەكە، خەونيكى
 سەير دەبينى. لەخەونيدا، ئەم ملهۆرە، كۆنە ھاوبەشكار (شريك) يكى
 يەكجار دەسەلاتدارى دەبى، كە لەووپيىش، زۆر يارمەتى ملهۆرەكەى
 داو، ئى، ئاكۆكيەك دەكەويتە نىوانيانەو، ھاوبەشكارە دەسەلاتدارەكە،
 ركيەھەلدەستى لە ملهۆر، ھەولى نەمانى دەدا. ئەوجا، بۆ ئەوئى بچىتە
 سەرى، دەبى بەگەرەكەكانى دەوروبەرى ئەو گەرەكەدا بپوا، كە ملهۆر
 داگيرىكردبو، بەلام ئاغاكانى گەرەكەكانى دەوروبەرى، سا، يان لەبەر
 راگرتنى بەرژەوئەندىي خويان، يان لەترسى ملهۆر، رى بەدەسەلاتدار نادەن
 بەزەويەكانياندا بپوا. دەسەلاتدار دادەمىنى، ئاچار دەبى، روو بكا
 چادرنشېنەكان، داواى يارمەتى و پيىكەو كارکردن بكا لىيان.
 چادرنشېنەكانيش، چۆنكە ھىندە دليان پرە لە ملهۆر، بە كراسى بەرى
 خويانەو، بى ھىچ مەرجىك دەكەونە جرموجۆل، دەسەلاتدار دەبيژى،
 دەبى ھەموومان پيىكەو پەلامار بدەين. بەلام ئەوان گوينا دەنە قسەى
 دەسەلاتدارو، لەنىو خوشياندا خويان ريگناخەن، ھەر يەكەيان بەجيا،
 روو لەگەرەكە كۆنەكەى خويان دەكەن. كە لەشكرى دەسەلاتدارو

چادر نشینان دمرده کھون، ملهؤپو چهره کانی، خویان له کونوکه له بهردا
 دهشارنه وه، کابرای زۆرلیکراویش رووده کاته ماله کۆنه کهی خوی و،
 سنووقه کهی دهدا به کۆلیداو، ده کهویته ری، بیئوهی بیر له وه بکاته وه که
 له ماله کۆنه کهی خویدا، دیسانه وه نیشته جییبی. به لام سنووقه که هینده
 قورس ده بی، کابرا له ژیریدا ده پسو، چهند ته پیک دهکا به خویداو،
 دهرپیه کهی پر دهکاو، لهو ده مه دا خهونه کهی ده پچری و، ده قیزینی. نا
 له مه دا، ژنه کهی که له ته نیشته وه نوستوه، راده چله کی و ده لی: نه وه
 چیه؟ نه وه چیه؟ چ قهوماوه؟ کابرای کلۆل، نیوه خهوالوو، نیوه هوشیار،
 ده ست بهم لاو به ولادا ده کوتی و، ده بیژی: کوا سنووقه که؟ ژنه کهی
 ده بیژی: سنووقی چی پیاوه که؟ وادیاره تۆ شیت بووی، پیاوه کهی ده لی:
 چون؟ نه سنووقه کی که به کۆلمه وه بوو؟ نه و جا ژنه کهی تیده گا که خهونی
 دیوه، که بۆن دهکاو، بۆگه ن له پیاوه کهی هه لده سی، ده بیژی: نهی نه
 بۆگه نه چیه، نه و جا، پیاوه که خهونه که بۆ ژنه کهی ده گپه رته وه، ده لی
 "له خهونیدا سنووقه که هینده قورس بووه، بهرگه ی نه گرتوه، کردوویه تی
 به خویدا". له مه دا، ژنه کهی به نا هومیدی که وه ده لی: "ده باشه. کهواته،
 نیوهی خهونه که ت راسته ده رچوه!!!"

ئیستا، نه گهر، له م چیرۆکه هور دبینه وه، ده بینن، نه مه چیرۆکی
 مالدیرانی و دهر به دری کورده له باشووری کوردستاندا، به دهستی له شکر
 عهره بی داگیر کهر، به سه رکرده یه تی سهد دام و حیزب و داروده سته که ی.
 ههروه ها چیرۆکی هه ئالبه ندیتی کورده، له گه ل کۆنه هه ئالبه ندی سهد دام،
 واته نه مریکا، نهو نه مریکایه ی که سالانی سال پشته گیر یی سهد دام و
 رژی می ترک و شای ئیرانی کرد، به لام دوا یی، له باری ناچار ییه وه،
 رووی کرده دوو زلحیزبه کور دییه که، به لام دوو زلحیزبه که، له باتی نه وه ی،
 گشت نا کوکییه کی نانه ته وه یی تانه ی نیوانیان، بخه نه نه ولاره و، نهو

دەرفەتەى ھەلکەوتوو ە بۇ بەرژەو ەندىى خەلکى لىقەومارى کوردستان
 بقۆز ەموو، داوا لە ئەمرىکا بکەن بەرامبەر ھاوکارىيان لەگەلى، پەيمانىک
 بە مۆرو ئىمزاو ەبەستى لەگەلىان بۇ دىارىکردنى دواپۆژى کورد (ئەو ەشم
 پىگوتن، بەر لەو ەى ئەمرىکا پەلامارى عىراق ەداو، لە "مىدىا" دا
 بلاومکردەو ە)، کەچى ئەوان ەس لەسەر دووبەركى و ەلەمەتە کاسەىى و
 ەمرزانفروشى و رەوشتى کوپخايانەى خۆيان روپشتن و، بى ەىچ
 گەرەنتىيەكى ئەمرىکا، خۆيان دا بەدەستەو ە، ەس لەیەکەم روژى
 پەلاماردانەو ە، بوونە کەولسۆرى بەرلەشکرى ئەمرىکا و، بۇ گەيشتنە
 کەركووک و مووسل کەوتنە بۆرپۆرپىن دژى یەك و، ئەو ەبوو ەس لەیەکەم
 دەستو ەشاندى ئەمرىکا و، ەژدە چەكدارى پارتى و، لەنىواندا كاك
 وەجىە بارزانى، بەر گوللەى ئەمرىکاي ەقالبەند کەوتن، گوايە بە
 "ەلە" و، ئەمرىكاش کە لە ەمرزانفروشى کورد باش تىگەيشتوو ە، وەك
 خويتيانەى ئەو ەموو قوربانىيە، پارچە ەاسنىكى کرد بە بەرۆكى كاك
 وەجىە بارزانىدا، کە لەشى وا تىكشكاوو، ئىستەش جىى خۆى
 نەگرتوو ەتەو ە. ئەمەش ەموو پاداشەكە بوو، کەچى روژنامەى "خەبات"،
 ئەم پارچە ەاسنەى وا زلکرد، وەك ئەو ەى "باو ەنامەى سەربەخۆيىى
 کوردستان" بى.

ەس لەئەنجامى ئەم ەلەسوکەوتە نانیشتمانىانەى پارتى و یەكىتتىيەو ەبوو،
 کە کەركووک، ەس لەیەکەم روژەو ە کرا بەچوار بەشو، کورد بەدەستى
 کورد خۆى، کرا بەچواریەك و مووسلش بەفتوای ەوشيار زىيارى،
 بەخوت و خۆپايى، کرا بە "شارى ەمرەب" و، كىبەركىيى ئەم دوو زلحيزە
 گەيشتە راددەيەك کە كاربەدەستىتى ەيئدەك لەشاروچكە كوردەكان
 لەهەلبژاردندا درانە دەست ەمرەب. ەموو ئاواتىكى ئەم دوو زلحيزە
 ئەو ەبوو کە پایەى سەرۆكومزىران، يان سەرکومارى عىراق بەخشن پىيان،

بەلەم ئەمەرىكا كە دەمىكە دەیانناسى، باوەرى پىيان نىيە، ئەو پایەيەى
 نەبەخشی پىيان، ئەمانىش بى دەنگ و بى سەنگ بە پایەى "جىگرى"
 رازىبوون، كەچى ئىستەش وازيان لەو خەيالە خاوە نەهیناوە، ھەر
 بەتەمای يەكك لەو دوو پایەيەن. راستە "كوڤر ھەتا دەمرى ھەر بەتەمای
 چاوە". لەگەل ئەمەشدا، با وا دابىنن كە پارتى، يان يەككىتى، يەككىيان
 لەو دوو پایەيەى دەستكەوت، ئەمەش دواى ھەلټاردن و بەرازىبوونى
 ەمرەبەكان، كە ئەو ەش شىمانىيەكى (احتمال) يەكجار دوورە، دەى باشە،
 ئەوجا چى؟ ئەو سەركۆمارە، يان ئەو سەر وەزىرە، دەبى ھەر باسى عىراق
 بكاو، بەھىچ جوړىك باسى كورد نەكا، نەوك "گوناهبار بكرى" بەو ەى
 بەلاى كورددا دادەتاشى. نمونەى ئەمەش كاك ھۆشيار زىبارىيە، كە
 نازانم بىژم "كۆڤر اللە خىرە" يان "قصر اللە خىرە". كە كاك ھۆشيار بوو
 بەو ەزىرى دەرەو ەى عىراق، نىو ەكەى لە زىبارىيەو كرا بە "الزىبارى".
 وەك چۆن نەسرین بەروارى، پاش ئەو ەى بوو بە First Lady ى "كاتى"
 (مۆقتى) عىراق، نىو ەكەشى بوو بە "البروارى"، لەچكىكىشى كوردە
 سەرى، گەلەك ئەستوورترو پانتەر لە ەگالى مێردەكەى. ھەموو بەرھەمەكەى
 كاك ھۆشيارىش ئەو ەبوو، عىراقى رووخاوى، بەتكاو پارانەو ە لەدەولەتە
 ەمرەبەكان، كوردەو ە بە ئەندامى "جامعە الدول العربىيە"، بەدەمى خوڤشى
 دەيگوت "العراق فى بىئتھ العربىيە"، لەبەردەم كۆمەلەى "نەتەو ە
 يەكگرتو ەكان" یشدا، بەجوړىك كەوتە ھەلدان و پەسندانى مەلا ەلى
 سىستانى دژ بەكورد، وەك ئەو ەى مەلا ەلى سىستانى، رىبەرى ئاينى
 كورد بى. ئەوجا ئەو ەتە ئىستە يەككى وەك ەبدولەزىز ئەلحەكىم
 ھەلوڤىستى كاك ھۆشيار دەكا بە بەلگە بۆ ئەو ەى كە عىراق دەولەتتىكى
 ەمرەبىيەو، دەبىژى كوردەكان خوڤيان وىستيان عىراق بىيئەو ە بە ئەندامى
 "جامعە الدول العربىيە"، راستىش دەكا، ئەگەرچى، ئەم قسەيەى حەكىم

وہک ئوہ وایہ کہ دەبیژئی "کلمہ حق (رید بہا باگل" چۆنکە، حەکیم خۆی لەبنەمالەییەکی فارسەو، ئەوانیش خۆیان کردووە بە "ئەلحەکیم" و، لەبەر خاتری ئێرانە کە ئو قسەییە دەکا. چۆنکە داگیرکەرانی فارس زۆر لەدابەشبوونی عێراق دەترسن. ئەوەتە رژیمی ئێران لەم رۆژانەدا داوای لەرژیمی سووریا کردووە، کە پێکەوہ ری لەبەر دابەشبوونی عێراق بگرن. وەزیری دەرەوہی مەلاکانی ئێران، خەرازی، پاش سەردانی سووریا، چو و بۆ ئەنقەرە، بۆ باسی "بارودۆخی عێراق"، واتە، گەلەکوہمی ترک و فارس و عەرەب دژی کورد.

راستییەکەئەو ئوہیە، ئەمریکاییەکان پاش ئوہی کە بۆیان دەرکەوت، ناتوانن ئو ناگرەئەو عێراقدا، کە بەپشتگیری دەرواوسیئەکانی عێراق ھەلگیرساوہ، بکوژیننەوہ، ئێرانیش دەست لەھەولدان بۆ بوونە خواوہی چەکی ئەتۆمی ھەلناگری و، واز ناھینئە دەستتێوەردان لەکاروباری عێراق و ئەفغانستان و لوبناندا، دەیانەوئە رژیمی ئێران بگۆڕن، بەلام نازانن چۆن و، لەوہش دەترسن کە پەلاماردانە سەر ئێران، عێراقیکی دیکە دروستبکا بۆیان، چۆنکە باوەڕیان بەوہ ھیناوە، کە بەرھەڵستکارانی رژیمی ئێران، ئیدی شاپەرستەکان بن، یان کواماریخولزان بن، یان لەبەرەئە ناسیۆنالیستەکان (جەبھە ملی) بن، یان ناسیۆنالیست - ئاینخواز (ملی - مژھبی) بن، یان لایەنگرانی حیزبە کوردییەکان بن، یان، "موجاھیدنی خەلک" بن، یان پاشماوہی چەپیەکان بن، ئەوا ھیچیان بایی ئوہ نین کە بتوانن لەرپی راپەرینەوہ، یان لەرپی کودەتایەکی سوپاییەوہ، رژییم بگۆڕن و فەرمانرەواییەکی پتەو و نەلەرز دابەزرێنن، لەگەڵ ئەمەشدا چارەسەریکی دیکە، بێجگە لەگۆڕینی رژییم لەم رۆژەدا نابینن. لەبەر ئوہ شاھزە گەورەکانی ستراٹیزیتی ئەمریکا خەریکی لیکۆلینەوہی چۆنییتی گۆڕینی رژیمی ئێران. مانگانامەئە ئەمریکایی The Atlantic Monthly

چمکینکی ئەو نەخشەییەى لەژێر سەر نیوی Wargame (گەمەى جەنگ)دا
 بلاو کردووەتەمە، کە ئەو شارمەزایانە (وەک سام گاردینەر- مامۆستای
 ئەکادیمیایکانى جەنگ لەئەمریکاو، مارك گریشت ئەندامى کۆلیژی
 Enterprise ی ئەمریکا) هاتوونەتە سەر ئەو باوەڕى کە ئێران بەهەموو
 جوړیک تێدەکووشى بۆ وەدەستەینانى بۆمبای ئەتۆمى، ئەگەر تانیستە
 بەدزییەو بەرەمى نە هینابى. ئەوجا، کە ئەو بۆمبایەى کەوتە دەست،
 بەرەمەکانیکردنى یەكجار زەحمەت دەبى. لەبەر ئەوە پیلانیکی سى
 پلەیان بۆ رووخاندنى رژیم داناو. لە پلەى یەكەمدا بۆمبارانکردنى
 لەشکرگەکانى پاسداران، ئەوجا بۆمبارانکردنى داودەزگەکانى ئەتۆم، وەک
 پلەى دووەم، لەپلەى سییەمیشدا پەلاماردانى ئێران لەپى سنوورەکانى
 ئەفغانستان و ئازربایجان و عێراقەو، کە لەمەدا جارىکی دى پێویستیان
 بەکورد دەبێتەو، چونکە ئەو دەمە، نەك هەر کوردی باشوور، بەلکو
 کوردی رۆژەهەلاتى کوردستانیش دەکەونە گۆرەپانى جەنگەو. ئەمە
 لەکاتیگدا کە ئەمریکایەکان زۆر باش دەزانن کە کورد، وەك گەل،
 کەمباوەرن بەدۆستایەتیی ئەمریکا. ئەگەرچى گوناھى هەر گەورە
 دەکەوێتە ئەستۆى زلحیزبە کوردییەکان، بەتایبەتى، پارتى و یەکیتى، نەك
 ئەمریکا، چونکە ئەمریکا، وەك چەند جار گوتوومە، براى باوکى کەس
 نییەو، زلەیزىکی خاوەن بەرژەوەندییەو، بەدواى هەقالبەندىگدا دەگەڕى
 کە ئەو بەرژەوەندییانەى ئەمریکا بپاریزى، ئەوجا دەکەوێتە سەر ژیرەكى و
 چالاکیى ئەو هەقالبەندە، کە بتوانى سووت لەو دەرڤەتە وەرەگریت.
 پارتى و یەکیتى، زۆر بەداخەو، لەسەر بەرژەوەندیى کەمنرخ و ناکۆکیى
 پەرپووجى کاتى خۆیان، ئەو دەرڤەتە میژووییەى کە پەلاماردانە سەر
 رژیمی عێراق، هینایە پیشەوە بۆ کوردستان، لەدەستیاندا. ئیستەش،
 مەترسیى ئەو هەیه کە لەکاتى پەلاماردانى ئێران لەلایەن ئەمریکاو،

كورد خۇيان بگەنەۋە بە كەۋلەسۇرى بەر لەشكر بەرامبەر بەھىچو
كوردستان بە جارىك كاول بىي.

ئا، لەم ھەلومەرچە نازكانەدا، كە دەۋو ئەوانەي، تائىستە، بە كەلەگايى و
بەۋپەرى ناپەۋايىيەۋ، خۇيان كوردوۋ بەدەمراستى كورد، ھەموو
بەرژەۋەندىيەكى تايبەتتى خۇيان و بنەمالەيان و حىزب و ھۆزۈ نىۋچەيان،
بكردايە بەقوربانى بەرژەۋەندىيى نىشتىمانىيى كوردستان و، بەھەموو
ھىزىكىيانەۋە ھەلىياندايە بۇ ھىنانە كايەي كەشۋەھايەكى وا لەبار، كە
دەۋلەتتىكى كوردستانى بگەۋىتە سەر پى، تازە، بەخىرى، خەرىكن
جارىكى دى و لەسەر بنەماي "فىفتى - فىفتى" يەكەي جارار، بەلام
ئەمجارە "چلويەك بە چلويەك" پارەۋ دەسەلات بەسەر
خۇياندا بەشەدەگەنەۋە. ئەۋجا، دەسەلات بەسەر كىدا، نەك بەسەر ئەۋانەدا
كەۋا (170) ھەزار كوردى كەركوۋكى لە دەنگدان بىبەش دەكەن، نەك
بەسەر ئەۋانەدا كە ھەموو رۇژىك چەند كوردىك دەفرىنن، يان چەند
كوردىك دەكوژن، نەك بەسەر ئەۋانەدا كە ئالاي كوردستان دادەگرن و
سوۋكايەتى بەكورد دەكەن، نەك بەسەر ئەۋانەدا كە نىۋ مىلۇن كوردى
دەرەۋەي عىراق لەدەنگدان بىبەش دەكەن؟، بەلكو دەسەلات بەسەر
رەشۋپوۋتى چادرنشىنى كورددا، يان بەسەر ئەۋ رۇشنىرە نازايانەدا كە
ئامادە نىن، بەچلكاۋى ئەۋان بەرپوۋەچچن و، سەرشۋپ ناكەن بۇيان.

پاش ھەزارو يەك كۆۋۋونەۋەي پارتى و يەككىتى و، لەباتى ئەۋەي تۆبە
لەرابوردو بەكەن و، بېيارى دامەزاندنى ھكۈومەتتىكى كاتتى سەر بەخۇۋ،
لەشكرىكى يەكگرتوۋ بەدەن و، خۇشيان دەستلەكار بىكىشنەۋە، ھەتا
پەرلەمانىك لەھەلبۇراردنىكى نازاددا دىتە كايە، كەچى، كەۋتۈنەتە
عىراقچىتتەكى خەستوخۇل و، بوختان و درۋ دەلەسەر قسەي ناشىرىن،
بەۋانەي دژى ھەلبۇراردنى سەرتاسەرىي عىراقن، پىش يەكلايىكردنەۋەي

کیشەى کەرکوک و مووسل و دیاھو کووت و، کیشەى لەملوین پتری کوردی بەغدا و کوردی دەرەوێ و لاټ و کوردە فەیلیەکان و، دەرەموون ئەو، دژی ھەلبژاردن بێ "خاینە" یان نۆکەری بیگانە، وەك ئەوێ یەکیك لە ئەندامەکانی "مەکتەبی سیاسی" پارتی، لەتەلەفیزیۆنەکانە یانەو ھەوتی: ئەوانەى دژی ھەلبژاردن بن، یان "جاھیلن" یان "بیگانە فیڤی کردوون" و "ئەوانە نۆکەری بیگانەن". ئەو ئەمە ئەو دیموکراسی و ئازادیی بیروا دەرپرینە یە کە دوو زلحیزبەکە شەوورژ دەھۆل لیدەدەن بۆ؟ وادیارە، ھەموو پیموانە یەك لای وان پیچەوانە یە.

ئەوێ راستی بێ، کورد لەبەشداریکردنیان لە ھەلبژاردنی سەرتاسەری عێراقدا، ھیچیان دەستناکەوێ ئەو نەبێ کە رەوا یە تیبدەن بە قەسەى دوژمنەکانیان، کە کورد لەنیو عێراقدا، کە دەولەتیکی عەرەبییە "کەمینە" ن، ئەمەش ھەلخلیسکانیکی رامیاری و سەختە کە کورد ملیاندەشکی تییدا. جا بۆ پووچکردنەوێ ئەم مەترسییە گەورە یە کە خوێ لەبەردەمی کوردا قوتکردووەتەو، باشتەین شت ئەو یە، روژی ھەلبژاردن، ئەگەر ھەلبژاردن کرا، بکری بەروژی گشتپرسی (ریفراندۆم) بۆ وەراندانەوێ ئەم پرسیارە: "ئایا دەتەوێ، کوردستان سەربەخۆ بێ؟" وەرام: "ئای، یان "ئای" ھێچى دى. ئەمەش کاریکە، ئایى دواخوێ. چونکە ھێندەك لەدەسەلاتداران و قسەرۆیشتوانی ئەمریکا ھاتوونەتە سەر ئەو باوەرە ی کە تەرەكەلەكەى "یەکیتی عێراق" سەرناگری و، بێر لە پارچە پارچە کردنی دەکەنەو، بەلام ھێزێکی یەکگرتووی کوردی نییە کە پشتبەستن پێی، لەبەر ئەو دوو دڵن، نازانن ریبەدەن بەدامەزراندنی دەولەتیکی کوردی، بەسەرکردیەتی پارتی و یەکیتی، کە لەسالی 1998 دەو بەلینیانداو بە ئەمریکا، حکومەتیکی یەکگرتو و لەپێ پەرلەمانیکی ھەلبژێردراو دەو بخەنە سەرپێ و، ئەمە شەش سالی

نهيانکردوو، يان چرای كهسك نيشانی رژیمی ترك بدن كه بكشیتته نیو
 باشووری كوردستانو، نیشانهی ئەمەش دەرکەوتوو، كه رژیمی ترك
 خۆی ناماده کردوو بۆیو، ئەوەته لەلایەكەوه بڕوویانوو دەدۆزیتەوه بۆ
 دەستدریژیکردن، وەك تۆمەتبارکردنی پارتی بەوەی دەستی هەبوو
 لەكوشتنی چوار ئەفسەری تركدا، بێ ئەوەی ئەوەمان پێببێژی، ئەم
 ئەفسەرانه چ کاریکیان بە مووسل بوو، يان ئەگەر ویستوویانه بچنه
 بەغدا، بۆچی بەفڕۆكه نهچوون؟ لەولاشەوه بلند ئیجەفیتی دوژمن بەكورد،
 لەم روژانهدا چووته لای سیژەر، سەرکۆماری ترکانو پێیگوتوو كه دەبی
 "لەشکری ترك باکووری عێراق داگیر بکا" ئەوجا، ئەگەر ئەم سیناریۆیه
 سەرگیری، ئەوا دەبی بیژین ئەو خەونەي كه كورد دییان، بەئازادیو
 رزگاربوونی بەشیکی كوردستانهوه، "هەر نیوهی راستدەرچوو".
 داخەكەم.. پەیکەری سەددامی ملهۆڕ كهوت، بەلام كورد لەشووهتییهكه،
 هەر نیوه گەنیوهكهی بەرکهوت.

بەرلین 2004/12/24

میدیا، ژ 177، 2004/12/30

نامه‌یه‌کی خوشه‌ویستانه به‌هۆی هه‌فته‌نامه‌ی "میدیا" وه،

بۆ کاکه فه‌ره‌اد شاکیر مه‌جرووم

کاکه فه‌ره‌ادی خوشه‌ویست، هه‌زاران سلۆ له خۆت و له‌گیانی مامه شاکیری باوکت بێ. نامه شیرینه‌که‌ت، که له‌ژماره (179) ی رۆژنامه‌ی "میدیا" دا بلۆکرابوو وه، یادیکی شیرینی په‌نجا سال له‌مه‌وبه‌ری، له‌خه‌زینه‌ی بیره‌وریمدا هه‌ژاند. یادی ئه‌و رۆژانه‌ی که میوانی مالی ئاوه‌دانی ئێوه بووم له ره‌واندزی سه‌ربه‌رن. یادی ئه‌و رۆژانه‌ی که هه‌رسێکمان، تۆو کاکه عه‌زیزی برامان، پێکه‌وه چوینه سه‌ردانی شوینه‌واره‌کانی مێرنشین سۆران. ئه‌وه‌بوو، پاش ئه‌وه، مامۆستا ره‌فیع حیلیمیش ها‌ته سه‌ردانی ئێوه، هه‌ر بۆ ئه‌م مه‌به‌سته. هه‌ر له‌و هاوینه‌شدا بوو (هاوینی سالی 1956) که له‌گه‌ڵ دوو هاوڕێی سه‌رده‌می منداڵی و قوتابخانه‌م، شیخ ئه‌حمه‌د نه‌قیب و عه‌زیز محه‌ممه‌دی برای ئه‌رکان، چوینه سه‌ردانی شیخ مه‌حمودی کۆنه شای کوردستان له‌داریکه‌لی. راستیه‌که‌ی، مامه شاکیر مه‌جرووم و مامۆستا ره‌فیع حیلیم، هه‌ر له‌سه‌رده‌می شانشینی شیخ مه‌حموده‌وه، هه‌ردووکیان، دوو دۆستی نێزیکێ باوکه‌م بوون و، هه‌ردووکیان منیان به‌ برزای خۆیان داده‌نا، ره‌وانی هه‌ر سێکیان شادبێ.

مامه شاکیر، بێجگه له‌وه‌ی که که‌شکوڵیکێ پڕو رازاوه‌ی هۆنراوه نیشتمانیه‌ بلۆ نه‌کراوه‌کان و به‌سه‌ره‌اته نه‌نوسراوه‌کانی سه‌رده‌می شیخ مه‌حمود بوو، شاره‌زاییه‌کی باشی له ته‌کنیکی دمه‌زگه‌کانی پێوه‌ندیکردندا هه‌بوو، که ئه‌م لی‌زانیه‌ی له‌و کاته‌وه وه‌ده‌سته‌ینابوو، که له له‌شکری عوسمانیدا ئه‌فسه‌ر بووبوو. له‌به‌ر ئه‌وه که شانشینی باشووری کوردستان دامه‌زرا، مامه شاکیر، له‌پال پێشمه‌رگه‌یه‌تیدا، وه‌زیری پۆسته و ته‌لگرافی کوردستان بوو. که داگیرکه‌رانی عاره‌ب، به‌په‌شتگیری هێزی

ئاسمانىي بەرىتانيا پەلامارى دەۋلەتەكەي كوردستانىيان دا، مامە شاكىر، دەرگەي تەلگورافئاردنەكەي، ئەم چىياو ئەو چىيا دەگۈيزايەمە. ئەمانە قسەي مامە شاكىر خۇي نەبوو، بەلكو پىاۋە كۆنەكان ئەمانەيان بۇ من دەگىپرايەمە. بەلام تۆ ورە بزانه، كورد ئەوپۆ لە كن خۇي، "دوۋ حكومەتى" ھەيە، ئايا، ھىچ كامىكىيان بىريان لەۋە كردهۋە، كەلاۋە كۆنىك، شەقامىكى قىرتاۋ نەكراۋ، يان قوتابخانەيەكى بى دەرگەۋ دىۋار، بەنىۋى شاكىر مەجرۋومەۋ نىۋ بنىن؟ خۆ ئەگەر ئەۋەش بكن، ئەۋا، مامە شاكىر، كە چوۋەتە دىۋانى ئاھورامەزدا، ھىچى پىنناپرى، بەلام پىزانىن، تەنانەت پاش كۆچىدوايىش، ھەر بۇ كەسوكارى ئەۋ مرقەي كە لەژانىدا خزمەتى خەلكى كردهۋە، خۆشە.

مامە شاكىر، لەپەنجاكاندا، جاروبار دەھاتە بەغداۋ، ھەر جارىك كە بەھاتايە لەۋكانەكەي بەشىر موشىر (ئۈستاد) كە بوۋبوۋ بە يانەي بە يەكگەيشتىنى كوردان لەبەغدا، چارۋان بە يەكەدەمەوت، گەلىك باسو چىرۋكى رۆژانى فەرمانپەرۋايىي شىخ مەحمۇدى دەگىپرايەمە بۆۋ، لەنىۋ ئەۋ باسانەشدا، ھىندەك لەۋ ھۆنراۋانەي كە ھى ئەۋ زەمانە بوۋ، ۋ ھەموو جارىكىش تىكاي ئەۋەمدەكرد لىي، كە ئەۋ شتانه بنووسىتەۋە، بۇ ئەۋەي، ۋەك بەشىكى گىرنگ لەمىژۋى كورد لەنىۋ نەچن. ئەۋ تىكايەشم لە مامۇستا رەفىق حىلمى دەكرد. ئەۋەبوۋ، ئەۋ، زىنجىرەيەك پەرتۋكى لەژىر نىۋى "يادداشت" دا بىلۋكردهۋە، ھىوام وايە كە مامە شاكىرىش ئەۋ كارەي كىردىۋ، ئىۋەش، رۆژى لەرۆژان، بىتۋان ئەۋ كەلەپۆرە بەنرخە بىخەنە بەردەست خەلكى ئەۋپۆي كوردستان.

ۋەك تۆي خۆشەمىست ۋ برامان كاكە عزيز، دەرزن، مامە شاكىر خۇي خەلكى نىۋچەي سلىمانى بوۋ، بەلام داگىركەرانى عىراقى ۋ پالېشتە ئىنگلىزەكانىيان، پاش روۋخاندنى دەۋلەتى كوردستان، تەنگىيان بە

ماوکارانی شیخ مەحمود ھەلچنی بوو. مامە شاکیڕیش ناچار بووبوو سلیمانی بەجیبھێلی، رەواندزیشی بۆیە ھەلبژاردبوو، وەك ھوارگەى خۆی، چونكە ئەو كاتە چەند سەركردهیەكى كوردپەرورەى سەر بە بنەمالەى شەمزینى لەوى نیشتهجییبوون، میژوونووسى گەرەى كوردیش، داماوێ موكریانی، بەخۆی و چاپخانهكەىەو روى كردبوو ئەوى. مامە شاکیرو داماوێ موكریانی لەوى یەکیانگرتبوو بۆ خزمەتى كولتوورى كوردو دەرھێنانى گۆڤارى "زارى كرمانجى".

شایانى گۆتە، كە ئەو گەرانهان بەنیو شۆیتەوارەكانى میرنشینى سۆراند، بوو بەھەوینى نووسینی ئەو باسەى كە لەكۆتاییى شەستەكاندا لەھەمبەرگ، بەزمانى ئەلمانى لەبارەى كەسایەتیی میرى كۆرەو نووسیومە، لەبەر رۆشنایى سەرچاوە رۆژھەلاتى و رۆژاواىیەكاندا، براو ھاویری ھێژام، فەخرى سەلاحشۆر، كە یەكێكە لەدامەزرێنەرانی "ئەكادیمیای كوردی بۆ زانست و ھونەر" لەسوێد لەنیوھراستى ھەشتاكاندا، ئەو ئەرکەى خستە سەر شانى خۆی، كەردى بەعەرەبى، كە بۆ جارى یەكەم لەھەولێر لەسالى 1994دا چاپكرا، وەك بڵاوكراوہیەكى ئەكادیمیای كوردی بۆ زانست و ھونەر، جارى دووھمیش، سالى پار، لەلایەن بنكەى چاپەمەنىی "ئاراس"وہ، چاپكراوہ، ئەم چاپەى "ئاراس" بەبى پرسكردن بە من بوو، كە ئەوھش كاریكى ناقانوونییەو، لەمەش خراپتر ئەوہیە كە پرە لەھەلەى زۆر سەخت و قیزەوہن. ھەلەكانیش ھەر لەبەرگى پەرتۆكەكەو دەستپێدەكەن. بۆ وینە نیوى من وا دەنووسرى Nebez كەچى ئەوان بە Nebez نووسیویانە. نیوى كاكە فەخریشیان ھەر بە ھەلە نووسیبوو، لەباتى "سەلاحشۆر" نووسیویانە "سەلاحشۆر"! ئەز باوھر ناكەم، ئەمە لە نەزانینەوہ بى، واتە مۆفە ھێندە نەزان بى Nebez و Nebez لەیەك جیا نەكاتەوہ؟ یان "سەلاحشۆر" و "سەلاحشۆر"، كە دوو

وشەى بەتەواوى پىچەوانەى يەكن؟ "سەلاحشۆر" بەرىى قەلەو (پ)
 بەكەسىك دەلىن كە لەشەردا شكابى و چەكەكەى شۆر كوردبىتەو. بەلام
 "سەلاحشۆر" بەرىى سووك (ر) بەماناى "خاوەنى چەكى تىژە"، چۆنكە
 "شۆر" لەزمانى كوردیدا بەماناى "تىژ" و "توند" دى. تەنانەت كە
 چىشتىكى شەلە خووى زۆر تىدا بى، دەگوترى "شۆرە"، وشەى
 "سویر" یش ەر لە "شۆر"ەو وەرگىراو. ئەم بابەتەشم لەسەمینارى
 "كوردو شۆرش" داخستوو. بەرچاو، كە لەگەل چەند سەمینارىكى دىكە
 چەند سالىك لەمەوبەر لە لەندەن لەلایەن بنكەى "كوردنامە" وە چاپكراو.
 ئەزموونى تال و تفت و ناخوشى من، لەگەل بنكەى "ئاراس" دا كە
 بنكەىەكى بەرپووەبەرىتى هەولیرە، باسیكە بۆ خووى، جىى ئیرە نىیەو،
 بەبۆنەى چاپكردنەو. پەرتۆكى "كوردستان و شۆرشەكەى" یەو، وەك
 پاشگۆتتىك دەیخەم بەردەم ویزدانى نەتەو.

ئیستە با بیینەو سەر ئەو ھۆنراوانەى كە لە مامە شاكىرم بیستبوو، كە
 ئەو ئەو دەمە لەبەرىكردبوو، تا ئەو ھەندازەىەى كە بىرى مابوو، یەكێك لەو
 ھۆنراوانە، ھۆنراوێك بوو كە لەرۆژى گەرانەو. شىخ مەحمودا بوو
 لە ھىندستانەو بۆ سلیمانى، لەژێر گوشارى خەلكى كوردستاندا، كە بەم
 جۆرەىە:

ئەو شەمعى جەمعى عالەمەى، دوینى كۆژایەو،
 ئەمەو بە لوتفى ھەزەرەتى ھەق، ھەلكرایەو.
 ھەى جەژنە، ھەى شادمانىیە، ھەى تەرەبە،
 سىنجاقى فەتھ و نوسەرەتى كورد، ھەلكرایەو.
 ئەى مونكىران خەجالەتى دیوانى ھەق دەبن،
 ئەم جىستوجۆو كەشاكەشە، بەسىە، بپایەو.

سمرنج: وهك مامه شاكير دهيفرموو، مهبست له "مونكيران" جلخوارهكان بووه، كه ويستويانه، كوردستان سهربهخۆ نهبي، بهلكو ههروهك بهشيك لهدهولهتي عوسمانى بمينيتهوه، بهلام بهسهركرديهتي حيزبى "اتحادوترقى"ى جۆن تركهكان. دهبي ئهوهش بزانيه كه وشهى "جلخوار" كه دهميكه ئاماژهه كردووه بوى، له "جلكى خوار"وه نههاتوه، بهلكو "جر" بهماناى "خو رهوشت" دى. لههيندهك نيوچهى باكووردا دهبيژن "جرى" وى گهماره" واته رهوشتى خراپه. دياره، وشهى "جرت"يش پيوهنديبهكى ريشهيهى بهمهوه هيه.

شايانى باسه، كه شيخ مهحمود، لهو سهردانهماندا كه لهمهوبهر باسكردو، وتاريككم لهو بارهيهوه له مانگنامهى "سهكو"دا، كه له بهرلين دهردهچوو، بلاوكردووهتهوه، فرمووى "جلخوارهكان تاقميك سهرسهرى و بيناموس" بوون.

هؤنراوهيهكى ديكه لهبارهى ئهوهويه، كه جاريكيان ئهمين زهكى بهگ، پاش ئهوهى دهبيته وزير، بهراويژى كاربهدهستانى بهريتانياو عيراق گهشتيكي كوردستان دهكاو ههولى ئهوه دهدا كه خهلكهكه وا ليپكا داواى ئهوه بكهن كه خويندن لهقوتابخانه سهرتاييهكانيشدا، وهك نيوهنديبهكان، ببينه عارهبي، بهو بيانووهوه كه مندالى كورد، زمانى خويان لهباوك و دايكيانهوه فيردهبن و لهدهستيانناچى، بهلام ئهگهر له قوتابخانهى سهرتاييدا بهكوردى بخوين، ئهوا تووشى گهليك زهحمهت دهبن له قوتابخانهى نيوهندى و قوتابخانه بهرزهكاندا، كه ئهوه دهمه ههر له بهغدا ههبوونو، بهزمانى عارهبي بوون. كه ئهمين زهكى ديته سليمانى و ئهوه قسهيه دهكا، هؤنريك رادهپهريو، ئهم هؤنراوهيهى خولهوهى بو دهخوينتهوه. مامه شاكير دهيفرموو، ئهمين زهكى، مهلايهكى خهلكى سليمانى كه نيوهكهيم بهباشى نايهتهوه يى، بهلام.. كى.. (م) سهفهوت

نیویک بووه، له گهل خویان ده به نه هه له بجه و نه ویش له خوتبه ی هه ینیدا،
به خه لکه که ده لی، زمان زمانی قورنانه، مندا له کانتان له زمانی قورنان
بیبه ش نه که ن.. هو تراوه که دریژه، هس هینده یم له بیر ماوه:

تو خوا مه لین به عاره بی با دهرز بلین هوه،

میله ت دلی برینه، دیسان مه ی کولینه وه.

جویبوونی قه رمی ناوی، که سی، له حه مییه ت جیا نه بی،

دانا که وی له قه رمی، که سینک بیحیا نه بی.

وه للامی، نه و به هه شته که کوردی تیا نه بی،

به رۆ نامه وی، جه هه ننه می ئی پر، به قینه وه.

له باره ی مه لاکه شه وه نه مه گو تراوه:

بردیانه هه له بجه، به سه لای جومعه وه دوینی،

ناخ! قه تره ی مندا لییه، که و قه تره ده تکی نی،

نامه وی کورد بی، ده برۆ، با خوتبه بخوینی.

ده مه وی نه وه ش بیژم که له باره ی خودی لیخو شبوو، نه مین زه کی به گه وه،

شتیکی دیکه شم له په نجا کانداه به غدا، بیستوره، نه مین له دوکتور

نووری فه توو حی، که له بنه ماله ی خیره ومه ندو به ریزی که ریمی نه له که

بوو، و زور جار ده چووم بۆ "عه یاده" که ی له شه قامی ره شید له به غدا،

جاریکیان، باسی ناسیاویکی خو ی گیرایه وه بۆم، که له هه له بجه، له سه ر

کوردایه تی توو شی دهرده سه ری هاتبوو، دوکتور نوو ریش نه وکاته

له هه له بجه دوکتور بوو بوو. دوکتور، نامۆزگاری ناسیاوه که ی کردبوو که

بچینه به غدا بۆ لای نه مین زه کی به گ، به نامه یه کی راسپی ریی دوکتوره وه.

که ناسیاوه که ی له به غدا وه گه را بووه وه هه له بجه، به دوکتوری گو تبوو "که

چوومه لای نه مین زه کی به گ و چیرۆکه که م گیرایه وه بۆی، ده سته جی

تو و په بوو لی و گو تی: تۆ پی توایه هه ر تۆ کوردیت. تۆ ده بی ده می خوت

بگريت و، چاوه پوان بکهيت، ههتا ئینگلیزهکان دینه سهر ئهوهی که ری به دهستکهرتنی مافی کورد دههه. جارێ دهبی بیدهنگ بیت و گوپرایهلیی حکوومهت بکهیت".

ئیهسته دهبی ئهوهش بلیم، که چهند جار له خودیلخوشبوو، مامهعهلی کهمالم بیستوهه، که شیخ مهحمودو ئههین زهکی، حزریان لهچارهی یهکنهکردوهه، لههر ههلوێستی ههردولایان بهرامبههر بهدهسهلاتی بهریتانیا. لێرهده دهبی ئهوهشی بچینه سهر، که پهرتۆکهکهی ئههین زهکی بهگ "خۆلاسهیهکی تهئریخی کوردو کوردستان" که درێژهیهکی ئهه وتارهیه که مینۆرسکی له ئینسکلۆپیدیای ئیسلامدا بلایهکردوهتهوه، مههمهدهلی عهونیش، گهلیک دارتاشیی وهستایانهی تیدا کردوه، ههر باسی میژووی کورد دهکا، تا دامهزراندنی دهولهتی عێراقو، وهک خۆشی لهسهرتای پهرتۆکهکهده دهبیژێ، بۆ ئهوهی دلی کهس نهیهشینێ.

لهکۆتاییدا دهمهوی ئهوهش به کورتی بخرمه بهرچاو، که ئهه باسهو، گهلیک سهرنجی خۆم لهبارهی میتۆلۆژیای کوردیهوه، که لیکۆلینهوهی تایبهتی خۆم بوو، کاتی خۆی دام به دوکتۆر عێزههین مستهفا رهسوول، ئهوهش لهسهر داواي خۆی که بیبا بۆ بهغداو، لهوی، لهگۆفاریک یان رۆژنامهیهکهدا، وهک خۆی بلایهیکاتهوه. بهلام دوايی، وهک بۆم دهرکهوت، یهکیک هیندهک لهو شتانهی بهنیوی خۆیهوه بلایهکردبووهوه، بهرامبههر بهم دزیتیه سهرم سووپما. که جارهکی دی چاوم به عێزههین کهوتهوه، دامهپووی، ئههیش ههر هیندهی گوت "بهخوا... بلیم چی!". لهبارهی لیکۆلینهوهکانیشهوه که دزرا بوون، گوتی "تۆ بلایی (تواره الغاطر) نهبووی.

بهرلین 2005/2/12

میدیا، ژ 180، 2005/2/15

باشووری کوردستان دواى ھەلبژاردن

(باشووری کوردستان دواى ھەلبژاردن) ناوئیشانى ئىوارە كۆپك بوو كە لەلایەن زاناو پروفیسۆر دامەزىنەرى بىرى نەتەوىی كورد، دكتور (جەمال نەبەز) ھوھ لە شارى بەرلین لەھۆلى مەلەبەندى ئاوەدانى لەبەرۋارى 2005/2/16 رۆژى چوارشەممە كاتژمىر 17.30 بەئامادەبوونى ژمارەيەكى زۆر لە كەسبىي كوردپەرۋەر ۋە ئەكادىمى پيشكەش كرا. لەبەر گرنكى سيمينارەكە بەپيويست زانى كە خوينەرانى ھيژاش لە بيروپاكاني ئەم (بيريار- مەكە) ھى كورد بەئاگا بىن.

رەنگە پيويست نەبىت تيشك بخريته سەر ناسينى كەسبىي زاناي كورد جەمال نەبەز، چونكە ئەو لای زۆربەى خوينەران و راميارىكارانى كورد، ناسراو ھەوى گەنجينەيەكى بەنرخ و پەر بەھايە بۆ بىرى نەتەوىي كورد و ھاوكات لەبۋارى زمانەوانيشدا جىدەستى خۆى نەخشاندو ھەئاستيك كە نووسراوكانى ۋەك سەرچاوە بەكار دەھيژيڻ بۆ تۆكە كوردنى ھەر ئارتىكلەك كە پەيوەنديدار بىن پيۋەى.

ئەم مەزگە ھەموو تالەمۋەكانى سەرى، لەخەمى بيشكەسىي نەتەوىي كورد و دۆزى كورددا سپی كردو ۋە، خاويترين رابوردووى ھەيو لەخانەى ھىچ گروپ و ريكخراويكى رامياردا نىيەو بەرژەو ھەندى بالاي نەتەوىي كورد ئامانجى ئەو ھى جياوازي پارچەكانى كوردستان، بۆيە پيماويە كە شيواترين كەسە بۆ سەرۋاگەيتى كوردستان، يان دەولەتى كوردى، دكتور نەبەز بىت، نەك كەسانىك كە بازركانى بە ئەفەل و ھەلەبجەى جوانەمەرگ و.. دەكەن، نەك ئەوانەى پەراسووى پيشمەرگەيان كردو ۋە بە پەيژەو بۆ بەرژەو ھەندى خويان پيايدا سەردەكەون، نەك كەسانى ناخالى و نەخويندەوار، كۆمەلگەى كوردى بە بەرخەل، يان ميگەل دەزان و سوکاگەيتيان پيەكەن.

تەمەركانى ئەم سيمينارە؟

1- ئەگەر كورد لەپروەسى ھەلبژاردنەكەى عىراقدا بەشدار نەبووايە، چى دەبوو؟

2- ئايا ئەم ھەلبژاردنە كى كردى؟ كورد، عىراق، يان ئەمريكا؟

3- ئايا ئەم ھەلېژاردنە، تا چەند رەوايەتى دەدات بەدوو پارتە بالادەستەكەى باشورى كوردستان واتە (ى.ن.ك) و (پ.د.ك)؟

4- ئايا دواى ھەلېژاردنەكە، دوو زلحيزبەكە، ھەر لەسەر ھەمان داخوазى فيدراليزم دەمىننەو ەيان ملكەچى خواستى كۆمەلانى خەلك دەبن كە بەپىنى ريفراندومەكە 98٪ى كورد داواى سەربەخۆى كرووھ؟

5- ئەگەر دەنگى نزيكەى دوو مليۇن كورد بۇ سەربەخۆى پشستگوى بخريت، تا چەند ئەو دوو زلحيزبە رەوايەتى دەدەن بە فيدراليزم و ريژ لە ريفراندومەكە ناگرن؟

6- ئايا دەنگدان بۇ عىراق وەك عىراقى، كۆكە لەگەل دەنگدان بۇ سەربەخۆى؟
7- ئەگەر داخوазىيەكانى دووزلحيزبەكە جىبەجى نەكران، ئەمريكاش زورى بۇ ھىنان و شيعەو سوننەى رازيكرد، ئايا ئەو دوو زلحيزبە چى دەكەن و ئەلتەرناتىفيان چىيە؟

8- ئايا بەراست ئەو دوو زلحيزبە بەتەمان ئىدارەكانيان بگەنەو بەيەك؟ ئەگەر نەيانكردەو بەيەك، چۆن دەتوانن كيشەى كەركوك و بەلئىنەكانى تريان جىبەجى بگەن؟

9- ئايا پروگرام و پلانى ئەوان دواى كشانەو ەى ھىزەكانى ھاوپەيمانان چىيە؟
10- ئايا ئەگەر ملكەچ بين و داخوазىيەكانمان نەيەنە دى، نايئتە ھوى ملكەچكردنكى (تنازل)ى ديكەيش؟
پوختەى ئاخافتنى مامۇستا جەمال نەبەز؛

بەشدارىكردى كورد لەپروسةى ھەلېژاردن، واتە بەعىراقىيوونى كورد، واتە دروستكردەو ەى ئەو زىندانەى جىنۇسايدى كوردى تياكرا، واتە ئەگەرى دووبارەبوونەو ەى ئەزموونى تالى (85) سال لەمەوبەر لەئەنفال و كىمىاباران و گۆرى بەكۆمەل و... كارەساتەكانى ديكە.

ھەلېژاردن راست نەبوو، بەلكو ريفراندۆم (راپرسى - گشتپرسى) راست بوو كە پيش (15) سال لەلايەن (كۆنگرەى نيشتمانى كوردستان)ەو لە لەندەن سالى

(1998) به کۆی دەنگ بریاری لەسەر درا، که نزیکەى (500) که سییتی کورد به شداری تیا کردبوو.

ئەم بەرێزانە دامەزێنەری بیرۆکەى پرۆسەى گشتپرسی بوون: د. جەوادى مەلا، پرۆفیسۆر حەمە سەڵح گابورى، د. عزیز ئاکرەیی، لەتیف مەریوانی، پاشان وەك پرۆژە خرایە بەردەم (مام جەلال و كاك مەسعود) بەلام مەخابن، ئەوان پەرەوێزان خست و بەهەند وەریان نەگرت.

دەبەوايە کورد بەبێ بەرامبەر بەشداری هەڵبژاردنەکەى نەکردایە، چونکە هیچ گەرەنتییەك نییە بۆ گەڕانەوێ ناوچەکانى دیکەى کوردستان بۆ ژێر دەسەلاتى کوردی، ئەمریکا زۆر پیویستی بەکورد هەبوو، چونکە عەرەبى سوننەى عێراق بایکۆتى پرۆسەکەى کردبوو، ئەگەر کوردیش بایکۆتى بکردایە، ئەوسا ئەمریکا لەناستی رای گشتى و پراکتیزەکردنى دیموکراتى دۆپا و دەبوو، بۆیە ئەگەر کورد هەر مەرجیکى لەسەر ئەمریکا هەبوایە، ئەمریکا قبولى دەکرد، بەلام مەخابن تائىستاش جەوھەرى کێشەکان هەر بەهەلۆاسراوى ماونەتەو و کوردیش بەدەستى خۆى، خۆى کرد بەعێراقى.

ئەز زۆر پشتگیری هەقالبەندیتى ئەمریکا دەکەم، بەلام ئێمەى نەتەوێکى بێدەست، دەبوو بزانی چۆن ئەم هەقالبەندییە بکەین، ئەمریکا سالانى سال هەقالبەندى سەددام بوو، هاوکات دژی خواستەکانى کوردیش بوو، تائىستا هیچ کەسێک ئەو دیکۆمێنتانەى نەدیووە کە لەنیوان کورد و ئەمریکا و ئینگلیزدا واژوو (ئیمزا) کراوە بۆ کارپێکردنى بەندى (58) بۆ بنێکردنى کێشەى ناوچە بەعەرەبکراوەکانى کوردستان.

لەپراستیدا ئەمریکا و شیعەى عێراق پیویستیان بەهەڵبژاردن بوو، فاکتۆرەکانیشى ئاشکران، ئەوانەى بەرژووەندیان هەبوو لەگەڵ سەددامدا بەتایبەتى فەرەنسای ئەلمانیا، دژی لێدانى سەددام بوون، بۆیە حەزبان نەدەکرد ئەمریکا سەرکەوتوو بێت، ئەمریکا لەپەڕى سەریازییەو سەرکەوتوو بوو، بەلام پیویستیشى بەم هەڵبژاردنە هەبوو تا رەوايەتى بداتە عێراق و بەپرای گشتى بێت: ئەوەتا دیموکراتییەت هەیه.

شیعەکان (سیستانی ئێرانی) لەگەڵ ئەمریکا رێک بوون، ئەمانە (مەرجەعییەت) یان ھەیه، (مجتەھد) بێرە کاتەوێ دەنووسیت، (مقلد) یش جیبەجیبی دەکات. مەرجەعییەت بێرێاردەری یەکەم و کۆتاییە، کە بەپێی پەرنسیپی ویلایەتی فەقیھ. لەزەمانی فەتاح عەلی شا، کابرایەکی ئاخوند (مەلا) کە بە مەراغی ناویان دەبێد، وتی شیعەکان زارۆکن (صغیر) ن پێویستیان بە دەمپراست ھەیه، ئێتر ئەو دەمپراستە ھەرچی بلیت، دەبیّت دەمۆدەست پراکتیزە بکریّت.

ھەرچەند ئەمان بەناشکرا ئەمە نالین، بەلام دەخوازن دینی ئیسلام لەدەستوری ھەمیشەیییدا بەشی شیری بەرکەوێت و نایەنەوێت دین لەدەوڵەت جیاکەنەو، (عەلمانییەت - سیکولاریزم) رەتدەکەنەو، ئەوان ئیستاش زنجیر لەخۆدانەکی (1400) سال بەر لەئێستا دەمەزەرد دەکەنەو، بۆیە ئەگەر شیعەکان لەگەڵ سوونییەکان رێکبکەون، دەبیّت ئێمە فاتیحە بۆ سیکولاریزم بخوین.

لەم پرۆسەییەدا (ھەلبراردن) تەنیا شیعە براویدیە، چونکە ھەموو کاتی ک دەتوانن بەبێ کورد حکومەتی خۆیان دروستبکەن و ئەوانی دیکە بە ئۆپۆزیسیون دەمیننەو.

ئەوێ مەخابنە زۆربە (دیان - فەللە - مەسیحی) ەکان دەنگیان بۆ کورد نەدابوو، لەکاتی کدا ئەوان لەسایە کوردەو دەستکەوتی چاکیان ھەبوو، ھەرکاتی ک لێیان قەوما بیّت پەنایان بۆ کوردستان ھێناو کوردیش زۆر ریزیان لێگرتوون، تیناگەم بۆ؟ رەنگە پەییەندی بەرۆشنکاری کوردییەو ھەبیّت، چونکە کورد رۆشنکاری کەمە.

گەرچی کەم نین ئەوانە گەشبین بە ئەنجامەکانی دەنگدانەکە، بەلام دواپۆژ گرنگە، مەرج نییە ھەمیشە ژمارە زۆر راست بکەن، یان لەسەر ھەق بن. ئەز (45) سال لەمەوبەر دەموت روسیا دەوڵەتیکی سۆسیالیستی نییە چونکە سۆسیالیزم واتە ئازادی و یەکسانی، بەلام روسیا دژی داخووزییەکانی کورد بوو. ئەوانە دژم وەستابوونەو لەگەڵ کۆک نەبوون، ئێستا پێمەلێن تۆ راستت کرد. بەلام پاش باران کەپەنک.

دەبىيەت ئىلمە بىزانىن چى دەكەين، ئەگەر فېدېرالېزىمىش ۋەربىگىرىن، مافت نابىت بەرەدەيىك بلىيت لەسلىمانى دانەنىشىت، چۈنكە (سلىمانىش) ھەر عىراقە، تەنەنەت ئەۋەى لەياساى كاتىدا باسكراۋە كە (كوردى ۋەرەبى) دووزمانى ھەرمىن لەعىراقدا، زۆر خراپە، چۈنكە كە ەرەبەكان بەژمارەيەكى زۆر لەكوردستان نىشتەجىببون، ئەۋكاتە بەزمانى ەرەبى خويندنگايان بۆ دەكرىتەۋەو ناسنامەى كوردى شارەكە بەرەو كال بونەۋە دەچىت، (150) سال بەر لەئىستا لە تەۋرىز يان بەعقوبە زمانى كوردى بەكارھاتوۋە، بەلام ئىستا ۋانەماۋە.

ئەۋەى كرا لەلايەن دوو زىپارتەكەۋە بۆ پرۆسەى ھەلېژاردنەكانى كوردستان، دىموكراتىيە نەبوو، لىستۆكراتىيە بوو، چۈنكە دەبوو ھەر پارتەو بەتەنيا بەشدارى ھەلېژاردنەكانى بىكرادىيە نەك پىشۋەخت ھەموويان لەناوخۇياندا دابەشكردبا، جگە لەمەش لەناو لىستەكاندا سىخوپو كۈنە خۇفرۆش ھەن ئىتر چۆن بتوانىن رەۋايەتى بەدەينى، يان لىپىرسىنەۋەى توندوتىژ لەگەل خەلكدا كراۋە لەسەر ئەۋەى بۆچى دەنگى بۆ فلان داۋە، يان بۆچى دەنگى نەداۋە، بىئەۋەى بزانن، دەنگدان مافە، نەك ئەرك.

ئەۋەى زۆر جىبى سەرسوپمانە، لەيەك كاتدا دەنگ بۆ سەربەخۇبى كوردستان ۋ بۆ عىراقىش دراۋە، ئەمە ھىچ كاتىك لەگەل يەك كۆك نىن ۋ يەكناگرەۋە. 98% ى دەنگدەرانى كورد بۆ سەربەخۇبى كوردستان دەنگيان داۋە، لەكاتىكدا دوو پارتە بالادەستەكە سوورن لەسەر فېدېرالېزىم كە خواستى شەقامى كوردى نىيە. ئىتر نازانم چۆن ئەمە بەرەۋا دادەنرىت؟

دەبىت خۇمان لەخۇمان بېرسىن، ئەگەر نىزىكەى دوو مىليۇن كورد سەربەخۇبىيان بوىت، چۆن رەۋايە سەرانى ئىلمە لەسەر فېدېرالېزىم سوورىن؟ ئەگەر مام جەلالىش سەركى عىراق بىت، ناتوانىت ۋەك كوردىك بدووت، ھەرەك چۆن دەبىتىن ھۆشيار زىبارى ۋەك عىراقىيەك كار بۆ عىراقى ەرەب دەكات، ئاۋاش مام جەلال يان ھەر كوردىكى دىكە پىئويستە لەخزمەتى عىراقدا بىت كە 75% ى ەرەبە، ئەگەرنا ھىچ رۆلىكى دىكە نابىنىت بۆ كورد.

ئەو ەى زۆر ەستىارو گرنگە ئەو ەى ە ئەگەر كورد داخوازىيەكانى نەماتەدى و ئەمريكا لەگەل سوننەو شىعە رىكبەكەوئىت، كورد ەىچ ئەلئەرناتىفكى پى نىيە، كورد ەمرگىز پلانى بۆ دواپۇژ نىيە، ەروەك چۆن بۆ ەەرەسەكەى 1975 ەىچ بىرىكمەن لە ئەگەرەكانى نەكردبوو ە، كوردى كلۆلش بەودەردەچوو كەچوو، بەدوورى نازەم كە ئەمريكا پشت لە كورد بكات، مە پش سالىك ئەمەم وتبوو كە رەنگە ئەمريكا پىوئستى بە شىعە ەبىت بۆ چاوسوركردنەو ەى دراوسى سوننەكان و شەكردنى شىعەكانى ئىران، چونكە ئەمريكا بەرژەو ەندىيەكانى بە مليگرام دەپىوئىت، لەكوئداو كەى و لەگەل كى بەرژەو ەندى زىاترى ەبىت، روو لەو دەكات.

ئىمە كاتىك دەتوانىن مەرجى خۆمان بسەپىنىن كە مالى خۆمان يەكخەين، كورد سەركىكى نەتەو ەى نىيە، مە بەگومانم لەو ەى ئەم دوو ئىدارە يە يەكخەين. چەند سالە لە مەيدىاكانىانەو ەلئىن دەيكەيەن بە يەك، كەچى ەەر نەيانكرد، يان دەلئىن چەند وەزارەتەك لەماو ەى چوارمانگى تردا دەبنەو ە يەك. ئىستاش لەسلىمانى ئالای عىراق (كە سوورە بەخوئىنى كورد) دەشەكىتەو ە كەچى لەهەولير نىيە، ئەمە ناتەبايى دەگەيئىت، كەواتە ەشتا كۆك نىن. مە چەندىن جار بە (مام جەلال و كاك مەسعود) م وتوو ە كە دەبىت يەكىكتان سەرك بۆ ئالاکە بە يەكىكتان بىت و دان بەيەكتردا بنىن، مەخابن ەشتا ئەم ەنگاو ە چارەنووسسازانە نەراون.

ئەگەر ئەوان نەتوانن حكومەتەك دروست بكەن، ئەى چۆن دەتوانن كىشەكانى كەركوك و كووت و موصل و... چارەسەر بكەن.

جارىكىان دكتور جەوادى مەلا لە لەندەن گەلەيەكى زۆر لە كاربەدەستىكى بالای ئىنگلىز دەكات و پىيدەلئىت: ئىمەى كورد ەقالبەندى ئىو ەين، كەچى ەشتا ەەر لژمان دەو ەستن و ناھىلن كەركوك و ناوچەكانى دىكە بخرىنەو ە سەر سنورى كوردستان، ئەوئش پىيدەلئىت باشە بيخەينە سەر كام كوردستان ەى تالەبانى، يان بارزانى؟ ئەوئش پىيدەلئىت گرنگ نىيە كاميان بىت، گرنگ ئەو ەى بخرىتەو ە

سەر کوردستان. بێگومان ئەمە خالی لاوازی ئێمە، بۆیە پێویستە دەستبەجێ چارەسەری بکەین.

پێویستە کورد لەشکرێکی چارەکه ملیۆنی هەبێت و لەژێر یەک ئالۆ یەک فرمان، پارێزەری سنوورەکانی کوردستان بن؛ یەک سەرۆکمان هەبێت کە نوێنەری گەلی کوردستان بێت.

دراوسێکان دەیانەوێت لەگەڵ عەرەبی عێراقدا رێکبکەون، حکومەتێک دابەمزرێنن کە بە دلی ئەوان بێت، چونکە ئەوان هەمیشەو هەمیشە لەناستی کێشەیی کوردو دژ بە کورد هاوھەڵوێست بوون و دەبن.

لە ماتماتیکدا، ئەگەر لە هەنگاوی یەکەمدا هەلەت کرد، ئێتر هەنگاوەکانی تریش بەدوای یەکدا ئەنجامێکی هەلەیی دەبێت، لە سیاسەتیشدا بەهەمان شێوە، بۆیە کورد ھەر لەسەرەتاهێ دەبوایە ھەرزانی فرۆش نەبووایە و واژۆ (ئیمزا)یان بۆ دروست کردنەوێ عێراق و لکاندەوێ باشووری کوردستان نەکردایە و ھەرزوو مالی خۆمان بکەدایە بەیەک و خاوەنی یەک وتاری رامیاری بووینایەو، نوێنەری راستەقینەیی کورد بەناوی کوردەوێ کاری دبلوماتی بکەدایە، نەک بەناوی حزبیەو.

رایسی وەزیری دەرەوێ ئەمریکا وتی: "دواوژێ کەرکوک عێراقییەکان بپاری لەسەر دەدەن"، منیش دەلیم عێراقییەکان کێن؟ وەلام: 75٪ی عەرەبن، بەو پێشەش ئەستەمە ئەوان بپارین کە بدن بۆ کورد باش بێت. من لەدواوژێ باشووری کوردستان رەشبین و بێئومێدم.

ئەگەر ئەمجارە لیمان قەوما، ھەستانەو ھەمان ئاسان نییە، وەک جارانیش دراوسێکان کەمپمان بۆ ناکەنەو، بەلام ئەمریکا کە جەنگی فیتنامیشی دۆراند، ئەمریکا ھەر ئەمریکا مایەو. ئەلمانیا دوو جەنگی دۆراندووە، کەچی ولاتەکەیی زۆر ئاوەدانە، بۆ؟ چونکە ئەوانە زەلھێزن، بەلام کورد چی ھەیە؟

کورد لەبەردەم دووریانیکی زۆر زەحمەتدا، دەبێت نووسەرانی و رۆشنییرانی کورد زۆر وردو وریایانە بیر لە دواوژۆ پێشھاتەکان بکەنەو، ھەر نەتەوێک، رۆشنییرەکانی ھەلپەڕست بن، ناتوانیت بەئامانج بگات.

کاتیڤ له ته له فزیۆنه کانی کوردستانه وه، ده مبیست ده یانوت: هه رچی ده نگ نه دات خائینه، نه ز پیکه نینم ده هات، چونکه باش ده زانم که نه ز خائین نیم. سیستانی وتی: ده نگدان ته کلیفیکی شه رعیه، واته پیویسته بکریت، که چی مه لا سونیه کان وتیان: هه رچی ده نگ بدات کافره. نیتر نه ی کوردی قوو به سه ره، ده نگ بده ی هه ر کافری، نه یده ی هه ر کافری.

جه ز چنگیانی له سه ره کۆمه لگه ی خۆره لاتنی ناوین وتاریکی زۆر جوانی هه یه، ناوی ناوین کۆمه لگه ی میگل، واته شوانه که، سه رۆک خیله که، سه ره که که یان چ فرمانیک بدات، نه وان ده یکه ن بی بیر کردنه وه له ناکامه کانی، جا، کۆمه لگه ی ئیمه ش به داخه وه له و جورانه ن.

له کۆتاییدا، ئاماده بووان داوی نه لته رناتیقیان بۆ نه و ره وشه ی ئیستا له به ریزی کرد، نه ویش به کۆنکریتی وتی: هه رچه نده هه لی زۆرمان له ده ست داوه و هه له ی زۆر قه به شمان کردوه، به لام وه ک کیس نه جهر وتی پیویسته کورد گه ره نتی نه وه ی هه بیست، که ده وه له تیڤ بۆ خۆی دروست بکات، تا نه وه ی ده ستمان که وتوه، بیانپاریزین و له ده ستمان نه چن، نه وه ش به له شکرکی یه کگرتووی گۆشکراو به بیری نه ته وه یی، سه ره کرده یه کی نه ته وه یی، جیا کردنه وه ی سنوور، حکومه تیکی یه کگرتوو که هه موو پارته کان تیایدا به شدارین.

هیوا ی سه ره که وتن و سه ره فرازی بۆ نه ته وه ی کورد ده خوازم و هیوادارم ده وه له تی کوردی به چاری خۆم بیینم و هه مووان تیایدا ئازاد و سه ره فرازو یه کسان بین له ماف و نه ره که کانه ماندا.

asokurd@web.de

میدیا، ژ 181، 2005/3/1

ئاسۆ حه مه سالج- به رلین

سرنج: نه م وتاره له لایه ن نووسه ره به ریژ ئاسۆ حه مه سالج وه نووسراوه له باره ی کۆریکه وه که له رۆژی 2005/2/16 دا بۆ جه مال نه به ز له به رلین به ستراوه. وتاره که ی جه مال نه به ز به ده می بێشکێشکراوه و له سه ره کاغه ز نه نووسراوه ته وه.

سالیادی "میدیا" و چەند سەرنجیکی پیوست ولاتی بیرەخەنەگر ولاتیکی نادیمۆکراسیە

لەگەڵ پێچدانی خولی وەرزو، شکانی بېرپەری پشستی سەرماو سۆلەي نەفرینی زستانو، گەڕانەوهی سەردەمی هەتاو گولۆ نەرۆزو بەهار، سالیادی "میدیا" ش دیتە پێشەرە. بەم بۆنەیهوه پیرۆزبایی لە نووسەرانی چاپکەرانی خوێنەرەوهکانی "میدیا" دەکەم، بەتایبەتی لە هاویری خەباتکارو رۆشنبیرو چالاک، ئاکو محەممەد، کە هەرچەندە "میدیا" لەپێشدا، "دوو هەفتەنامە"و، نیستەش بووەتە "هەفتەنامە"و، هیشتا نەبووەتە "رۆژنامە"، تاکو هەموو رۆژیک هەموالو دەنگوباس بە گەرموگۆپی پێشکێشبکا، لەگەڵ ئەوەشدا، توانیویتی "میدیا" بەگەلیک بابەتی بالکێش بپارێنێتەوهو، سەرەرای ئەو سنوورەي کە لەلایەن کاربەدەستانی تەنگەتیلکەرە بۆ راگەیاندن کێشراوه، توانیویتی، ئازایانە، پەنجەي رەخنەو گەلیی بخاتە سەر گەلیک لە کەموکورتیەکانی کۆمەلگەو، هەلویستی نابەرپرسیارانەي کاربەدەستان بخاتەرۆو.

بێگومان، لەولاتیکی کە رەخنەگر نەبوو، یان رەخنەگر هەبوو، بەلام بۆي نەبوو، یان نەیویرا، بیروپای خۆي بەزمان، یان بەنوسین بخاتەرۆو، یان، زاتی ئەوەیکرد کە پێچەوانە بوەستیو، پەردە لە گەندەلییەکان لابدا، بەلام کەوتە بەرگێژاوی لیپرسینەوهو هەرەشەو گۆرەشەو نانپرین، یان، مەترسیی گرتن و ئازاردان و کوشتن، ئەوا، لەو ولاتەدا دیمۆکراسی، بوونی نییە، چونکە دیمۆکراسی بریتییه لە بوونی رەخنەگر لەرژیمی فەرمانرەواو، بوونی بواری گۆڕینی فەرمانرەوا، لەپێی هەلبژاردنی ئازادەوه، ئەوجا، لەبەر ئەوهی داوو دەزگەکانی راگەیانندی گشتیی، وەك رۆژنامەو رادیۆو تەلەفیزیۆن، رۆلیکی بنچینەیی دەگێژن لە دروستکردن و

كارتىكردن و پەرەپىدنى بىرۈپاي گشتىدا، ديارە، رۆژنامە رادىئو
تەلەفېزىۋنى ئازاد، دەبنە ئامانچى دەستلىۋەشاندنى رۆژمە
نادىمۇكراسىيە ملھۇرەكانو، ئەو دەمە، رۆژ دەبىتە رۆژى ھەلپەرستو
خۇبىژىن و خاۋەننى زمان و قەلەمى بەكرىگىراو، دەزگەكانى راگەياندننىش
دەبنە گۆرەپانى بەشانوبال ھەلدانى ئەم زۆردارو ئەو ملھۇر.

ئەگەر سەرنجىكى سەرىپىنى لەو داۋودەزگە راگەيەنەرەنە بگىرىن، كە بەھى
كورد دەدرىنە قەلەم، دەبىنن، ھەمويان بەپارەى كورد بەرپوۋە دەچن،
بەلام ھىچ كامىكىيان سەربەخۇ نىن و، دەنگى رەخنەگرى كورد راناگەيەنن،
بەلكو ھەريەكەيان رىبازى حىزىبك، يان دەسەلاتىك دەنۋىنى و، زۆربەى
بەرنامەكانيان كات بەفېرۋدانەو پارە لەبەرددانە. وەرەن، ھەر بۇ نەموونە،
تەماشايەكى ھەر سى تەلەفېزىۋنە كوردىيەكە "كوردسات" و "كوردستان
تى فى" و "رۆژ" بكن، كە ھەريەكەيان ئۆرگانى حىزىبكەو پرۇپاگەندە ھەر
بۇ ئەو حىزبە دەكا. خۇ ئەگەر جاروبار، بەرنامەيەكى "زىندى" دابىنن و،
يەكك لەدەرەۋەى بازەنى حىزب تەلەفۋنىك بكا، ئەوا پىشكىشكەرى
بەرنامە، ئەگەر زانى، ئەو كەسە رەخنەگرەو قسە لەرۋە، ئەوا دەفەرەمۋى،
"تەلەفۋنەكە پىچرا"، يان دەنگەكە ناگاتە گۈيگر. خۇ ئەگەر ئەو كەسەى
نەناسى و، ئەو كەسەش ھىندەك شتى گۈت، كە بۇ حىزبى دەسەلاتدار
قوتۇنەندرا، ئەوا، دەفەرەمۋى: "كاكە، كات نەماۋەو زۆر سوپاست
دەكەين" و يا ئەو ھەلە فەرمايشتەكەى بە تەرسەقول پىدەبەرىت و،
تەلەفۋنەكە بەرۋىدا دادەخاتەۋە.

راستىيەكەى ئەۋەيە، كاربەدەستانى حىزبەكان نايانەۋى گۈييان لە رەخنە
بى، چۈنكە ھەموو جۆرە رەخنەيەك بە دۆرمانايەتيدەزانن، ئەمە لەكاتىكدا
كە ھىندەك رەخنە ھەن، لەدلى پاگزەۋە دىنە دەرەۋە، پىرەۋىكردىيان بە
سوۋتى گەل و ئەو حىزبانە خۇشيان تەۋاو دەبى. كاربەدەستانى

حیزبەکان، ھەموو رەخنەیک بە بوومەلەرزەیک دەبینن کە جی کورسییەکانیان شلوق دەکا. کاربەدەستانی حیزبەکان، خۆیان لە ھەموو کەسێک بەزانا تر، لە ھەموو مەیدانیکیشتدا خۆیان بە "ناشۆەستا" دەرزن. ھۆی ئەمەش دەگەرێتەرە بۆ ئەوێ کە کاربەدەستانی حیزبەکان، راستە، ھەموو سیاسەتکارن، بەلام سیاسەتزان نین، سیاسەتکاری و سیاسەتزانێ دوو شتی زۆر جیاوازن لەیەک، ھەر کەسێک پارەێ ھەبوو و، توانی ئۆتۆمۆبیلیک بکڕی، مانای ئەو نییە دەتوانی ئۆتۆمۆبیلێکە بەاژوێ، بەلکو دەبی جارێ فیڕی ھاژۆتن بی و بییتە ھاژۆر (سائق). سیاسەتکاریش دەبی خۆی فیڕی ھەلسوکیەتی سیاسەتزانانە بکا، ئەوجا دەبییتە سیاسەتکاریکی سەرکوتوو. کەس لەپڕی نابیتە کوپری. ئەگەر سیاسەتکارانی کورد، سیاسەتزان بوونایە، سالانی سال شەپیان بەیەک نەدەفرۆشتو، دەستیاننەدەچوو خۆینی یەکدی، بەلکو لەگەل یەک ریکدەکوتن و، لەباتی دوو حکوومەت و دوو لەشکرو دوو جۆر ئالو دوو مەسەرفو دوو سەرکردەیی، یەک حکوومەت و یەک لەشکرو یەک ئالای نیشتمانی و یەک مەسەرفو یەک سەرکردەییان دەبوو. ئەگەر سیاسەتکارانی کورد سیاسەتزان بوونایە، لەو دەرڤەتە میژووییەدا کە بۆ کورد ھاتە پێشەو، کورد بوونە ھاڤالەبەندی ئەمریکاو، دەولەتی عێراق لە گریژنە دەرچوو، و بەجاریک ھەرسێ ھینا، باسی فیدەرالی و میدرالیان نەدەکرد، بی هیچ مەرج و پەیمانیک نەدەچوون، دەولەتی عێراق سەرلەنوێ دابەزریننەو و بیشیکیەنەو ئەندامی "جامعە الدول العربیە" و، ئەوجا بچن دەست لەوانە پان بکەنەرە، کە تا دوینی بوو، ئەوان دەستیان لە کورد پاندەکردەو. ئەگەر سیاسەتکارانی کورد سیاسەتزان بوونایە، ھەر دەستبەجی ستراتیژی خۆیان دەگوپری و لەگەل سەردەمی نویدا دەیانگونجاندو، یەکسەر داوای مافی بریاری چارەنووس و گشتپرسی و

سەربەخۇيىي كوردستانىيان دەكرد، ئەوجا با ئەو مافەش لەو رۆژەدا دەستنەكەوتايە، بەلام ماف ھەر مافەو، تۆش كە مافت ھەبوو، دەبى داوايەكەيت، دەتدريقتى، يان ناتدريقتى، ئەو بابەتتىكى دىكەيە. ئەگەر سىياسەتكارانى كورد سىياسەتزان بوونايە، ھىچ كاروبارىكيان بە نەخونجىنەو لەخەك شاردنەو نەدەكردو، داواي يارمەتتيان لەشارەزيان دەكردو، ئەو دەمە، نەدەچوون، ئەو قانونە سەرو پى شكاوہى كە پىي دەبىژن "قانون الادارە الموقتە" ئىمزا بكەن، بەلكو دەياندايە دەست شمارەيەك لە قانونزانو لىزانو، ئەو ھەلە بە جۆرىك دەستكاريدەكرا، كە ئەوپۇ ھىچ بېرويانوويەك بۇ ناحەزو نەيار نەدەمايەو. چۆنكە ئىستە، ناحەزو نەيار دەتوانن، ھەر بەپىي ئەو قانونە، پىي كورد بخەنە پىوئەندەو. ئەگەر سىياسەتكارانى كورد سىياسەتزان بوونايە، باوھريان بە ەلاوى و ياوھرو جەغفەرى نەدەكرد، چۆنكە يەكەميان بەعسىو، نووھميان ئاغايەكى كۆنەپەرستى عىراقچىو، سىيەميشيان گوئرايەلى ئەلقە لەگوئى سىستانىيە. كە سىستانىش ئىرانىيەو، ھەر لەيەكەم رۆژەوە ئاگادارمكردن كە سىستانى ھەر وەك خومەينىيەو، خومەينى چەندى پى بوو بۇ كورد، سىستانىش ھەر ھىندەي پىيە، كە ئەم ئامۇزگارەيشيان بگرتايە بەرچاو، نەدەچوون پەسنى سىستانى بدەنو، بەدۆستى كوردو مۇدىرات (معتدل) و لاينەگرى فيدرالى بىدەنە قەلەم، بەلكو بە سىستانىيان رادەگەياند كە ئەو بىگانەيەو لەعىراق ميوانەو مافى دەستىوھردانى نەسياسەتدا نىيەو پىياندەگوت: "ياغريب كۇ اديب". ئەگەر سىياسەتكارانى كورد سىياسەتزان بوونايە، نەدەچوونە ھەلبىژاردنى سەرتاسەرى عىراقەو، بى ھىچ مەرجو بەلئىكى نىو نەتەوہيىو، بەلايەنى كەمەو ئەمريكا، بەلكو دەيانزانى كە نەچوونە ھەلبىژاردن، ھىچ زيانىكى بۇ كورد تىدا نىيە، بەلكو ناپەوايەتى دەدا بە ھەلبىژاردن لەعىراقدا

كه هەر شيعهكان به پهله بوون ليی، چونكه دهیانزانی هەلبژاردن به سووتی وانه. بێجگه لهوهش دهیانزانی كه هەلبژاردن هەبێ و نهبێ، بۆ شيعهكان هەروەك يەكە. ئەوان دهیانەوی دەولەتی شيعهگهڕیتی له عێراق دابمهزێتن، وەك ئێران، بەلام جاري بەپێی پرنسیپی "تقیه" (واته خوشاردنهوه لهكاتی مهترسی و تهنگانهدا) دهچن بهپێوه. ئەوهتا عەبدولعەزیز حەكیم كه لهبنه‌ماله‌یه‌کی فارسی خۆی کردووه به "الحکیم" يەكەم قەسەي له پەرله‌مانی عێراقدا ئەوه بوو كه گوتی "الشعب العراقي المسلم"، واته، هەموو ديان و ئیزدی و کاکه‌یی و شه‌به‌ک و هه‌قه‌و سووبه (مه‌ندایی) له‌ده‌فتەری ئا‌غای حەکیم دا جی‌اننا‌بیته‌وه. ئەمه‌ش دیمۆکراسی حیزبی ده‌عه‌وه "مجلس اعلاي انقلاب اسلامي عراق"، كه له هه‌شتاکاندا له‌لایه‌ن خامه‌نه‌یی‌ه‌وه دروستکرا، به‌سه‌رکردایه‌تی چەند ئێرانییه‌ك، وەك باقر حەکیم و حەمید ره‌زا ئاسه‌فی و هاشمی شاه‌رو‌دی. كه ئیسته‌ حەمید ره‌زا ئاسه‌فی بووه به‌ قسه‌که‌ری رژیمی ئێران و شاه‌رو‌دیش بووه به‌سه‌رۆکی دادگه‌کانی ئێران (قاچی القچاه). تۆیش کوردی کولۆل، چاوه‌ڕوانی ئەوه‌یت، كه حیزبی ده‌عه‌وه "مجلسی اعلاي انقلاب اسلامي عراق"، كه دوو ده‌سه‌که‌لای رژیمی ئێران، مافت بده‌نی.

ئەگەر سیاسه‌تکارانی کورد سیاسه‌تزان بوونایه، نه‌یانده‌گوت که‌رکوک ده‌که‌ینه‌ برۆکسل، به‌لکو ده‌یانگوت به‌غدا ده‌که‌ینه‌ برۆکسل. ئەوان كه میژووی به‌لچیکاو شاری برۆکسل نازان، بۆچی جاري ناچن پرسیار بکه‌ن، خۆ پرسیارکردن شه‌رم نییه‌.

ئەگەر سیاسه‌تکارانی کورد سیاسه‌تزان بوونایه، نه‌یانده‌گوت كه پشتگیریی له‌ فیده‌رالیته‌ی سی‌ ستانی ئەنبار و سه‌لاحه‌دین و مووسڵ ده‌که‌ن، له‌کاتی‌که‌دا كه مووسڵ ستانیکی کوردستانه‌و به‌شیکی گه‌وره‌ی ستانی سه‌لاحه‌دین کۆنه‌ نیوچه‌کانی که‌رکوک‌ه كه سه‌ددام به‌زۆر له

کەرکوکى دابړى، به لکو ده بوو سیاسه تکارانى کورد، داواى ئه وه بکه ن که ستانى مووسل و سه لاهه دین بچه سهر هریمی کوردستان، چونکه 80٪ى خه لکی ئه و ستانانه کوردو کوردستانین، واته، کوردو ترکمان و ئاشووری و کلدانین، به لام ستانى ئه نبار ستانیکی عهره بانه.

ئه گهر سیاسه تکارانى کورد سیاسه تزان بوونایه، هه ولى ئه و دیان نه ده دا که زمانى کوردی و عهره بى، هه ردو له هه موو عیراقدا، وهك يهك، بینه زمانى فهرمى (ره سمى). به لکو زمانى کوردی له کوردستاندا فهرمى و، زمانى عهره بيش، وهك زمانى دووهم، زمانى عهره بيش له نیوچه عهره بییه کاندایه فهرمى و زمانى کوردیش زمانى دووهم. ئه و حه له ده کرا له په ره مانى عیراق و ستانى به غدا و ده زگه فیدرالیه کاندایه هه ردو زمان وهك يهك فهرمى بن. دیاره، ده بى له کوردستانى دواړوژدا، له پال زانستگه یه کى ترکمانى و، پاش ئه وهى پارێزگه ی مووسل چوو سهر باشووری کوردستان، زانستگه یه کى کلدانیزمان و، زانستگه یه کى عهره بییزمانیش ببى، به لام ئه و زانستگه یه هه ر بۆ عهره به ره سه نه کانى کوردستان ده بى، نهك بۆ عهره بى دهره وهى باشووری کوردستان. ئه و عهره بانه ی دینه کوردستانه وه، ده بى به زمانى کوردی بخوینن و، ئه و کوردانه ی ده چنه نیوچه عهره بییه کانى عیراق، بیجگه له به غدا، ده بى ئه وانیش به عهره بى بخوینن. بوونى زمانى عهره بى به زمانى فهرمى، وهك كوردی، مانای به عهره بکردنیکى سهر به خوى کوردستانه.

ئه گهر سیاسه تکارانى کورد ده یانه وى کارىك بۆ دواړوژى خه لکی کوردستان و ته نانه ت خویشیان بکه ن، وا به باش ده زانم سهرنجیکى ئه م پيشنیازانه ی خواره وه بده ن، که زۆر جار باس مکردوون، به لام هیوام وایه، دووباره کردنه وهى بیکه لک نه بى:

1- كورد دەبىي پىي لەسەر ئەرە دابگرن كە راميارى و ئاين، بەتەرەوى، لەيەك جىابكرىنەرە. واتە، دەستورى عىراق، لەهيىچ بەشيكيدا نابىي پەنا ببا بۇ سەرچاوەيەكى ئاينى. چۆنكە، ئاين، سا ھەر ئاينىك بىي، لەسەر بنچينەي باوەر وەستەرە، شتىكى تايبەتەي و كەسى (شەخسى) يەر، ناكريته پىوانەيەكى گشتى، كە وەك دەستور بەسەر خەلكى ولا تىكدا بچەسپىندرى. كەرەتە:

دەستورى عىراق، دەبىي دەستورىكى سىكولار (علمانى) بىي، لەمەرەوى رويەكەرە. خۇ ئەگەر كورد رازى بىن بەرەي ئاين بىيتە سەرچاوەيەكى دەستور، ئەرە حەلە شىعەكان، ئەرە دەرەتە، دەرەنە بىانەرەكەي مەرەلەي مەزبور، كە تەكاي لە دەرەسىيەكەي كوردبوو، رىيىدا تەكە سىنگىك بەديوارى حەرەشەي دەرەسىيەكەي دابكوتى، كە دەرەسى رىيىداپىي، مەرەلە بۇ رۆژى دەرەي، كەرەكەي ھىنايە حەرەشەي دەرەسىيەكەي، بەگورىس بەستى بەسنگەرە، ئاخۇرپىكىشى بۇ ھەرەبەست. كورد، پاش ئەرەي چەند جارو چەند جار، لەلەيەن ئەمانەرە دەستىرەدەرە، "دەرەي شەرەي" لەگەل كەرە، نابىي رىيىداپىيان، كەرەي خۇيان لەكوردستاندا بەگورىسى "دەرەي شەرەي" بەستەرە.

2- كورد نابىي ھەرزەنرەشەنە لە حەرەمەتەكدا لەگەل شىعەكان بەشدرىبەك، تەنەت ئەگەر شىعەكان ئامادەشەن، بە سويىندو تەرەلاقو ئىمزاو مۇریش بەلەننەن. چۆنكە بەلەننەكانيان بەكورد ھەرەم "دەرەي شەرەي". بەر لەرەي حەرەمەت دابەزەي، دەبىي رەرەشى كەرەكوكو نىوچە بەرەبەرەكانى دى، گەرەبەنەرە ئاستى راستىنەي خۇيانو، بىي چۆن و بۇچى، خرابەنەرە سەر ھەرەمى باشورى كوردستان. ھەر كەرەدەستىك ئەم لەيەنە دەرەبە، خرابەت لەكوردستان دەرە، مەرە ئەرەي نامىنى كە لەسەر كار بەمىنى.

3- له دهستووری عێراقدا دهبی به ئاشکرا سنووری هه‌ریمی کوردستان دیاریکرا بی. ره‌شنووسی دهستووره‌که دهبی پێش به‌شداریکردنی کورد له‌حکومه‌تدا، له‌لایه‌ن به‌ره‌ی شیععه‌کانه‌وه، به‌گه‌ره‌نتی ئه‌مریکا، ئیمزاو مۆر کرابی و، له‌رادییۆ روژنامه‌و ته‌له‌فیزیۆن و له‌ په‌رله‌ماندا رابگه‌یه‌ندری، به‌ره‌ی شیععه ده‌سته‌به‌ر بووبی که له‌حکومه‌تدا پشتگیری لێده‌کا.

4- دهبی له‌دهستووری عێراقدا بنووسری که کورد له‌عێراقدا به‌شیکن له‌ نه‌ته‌وه‌ی کوردو، مافی یه‌گه‌رتنیا‌ن هه‌یه، به‌خۆیا‌ن و خاکیانه‌وه، له‌گه‌ل به‌شه‌کانی دیکه‌ی کوردستان، هه‌ر کاتی‌ک زۆربه‌ی خه‌لکی باشووری کوردستان (نیوه + یه‌ک ده‌نگ) به‌ریاریان بۆ نه‌وه‌دا.

5- دهبی حکومه‌تی عێراق، ئه‌گه‌ر به‌و مه‌رجانه‌ی سه‌ره‌وه دامه‌زرا، ده‌سته‌به‌ربیی که ب‌ری (250) ملیار پاوه‌نی ئینگلیزی له‌ماوه‌ی (25) سال‌دا بدا به‌ خه‌لکی باشووری کوردستان، وه‌ک ب‌ژاردنه‌وه‌یه‌ک بۆ نه‌و وێرانکارییه‌ی که ده‌وله‌تی عێراقی عه‌ره‌ب له‌ماوه‌ی (80) سال‌دا له‌باشووری کوردستاندا کردوویه‌تی. ئه‌م پێشنیازه‌م ده‌ سالی‌ک له‌مه‌وبه‌ر، له‌ری هه‌ڤه‌یه‌ڤینی‌کدا له‌گه‌ل روژنامه‌ی "کوردستانی نوێ" ب‌لاوکرایه‌وه. دیاره ئه‌م بۆ ب‌ژاردنه‌وه‌یه، ده‌بی شان به‌شانی داننا‌ی حکومه‌تی عێراقدا بی، به‌وه‌ی ده‌وله‌تی عێراقی عه‌ره‌ب گه‌لکوژی له‌ کورد کردووه‌و، ئاماده‌یه سزادان ب‌گریته‌ خۆی به‌رامبه‌ر ئه‌نفال و به‌کاره‌ینانی چه‌کی کیمیایی دژی کورد. سزادانه‌که‌ش ده‌بی له‌ری دادگه‌یه‌کی نیو نه‌ته‌وه‌یییه‌وه بی.

6- دهبی له‌دهستووردا، به‌ گه‌ره‌نتیی ئه‌مریکا و کۆمه‌لی نه‌ته‌وه یه‌گه‌رتووه‌کان، گه‌ره‌نتی نه‌وه هه‌بی که ئه‌گه‌ر دهستوور گۆ‌پ‌دا، نه‌و به‌رگانه‌ی پێوه‌ندییا‌ن به‌ سنووری باشووری کوردستان و، مافی جیا‌بوونه‌وه‌ی کوردستان و، سیسته‌می سیکۆلار، ده‌ستیائێنه‌د‌ری و وه‌ک

خۇيان بىمىننەۋە. خۇ ئەگەر دەستيانلىڧدرا، ئەۋا كورد مافى دەستبەجى
جىابوۋنەۋەى لەغىراق ھەبى.

7-دەبى كورد داۋا لە مەلا سىستانى بىكەن، كە بەنۋوسىن و ئىمزاى
خۇى، بى پىچوپەنا، بىرۋپاى خۇى دەرېرى بەرامبەر سنوورى باشوورى
كوردستان و، كىشەى بەغەرەبىكردنى كوردستان و لەنىۋ ئەۋەشدا
گىرپانەۋەى ھەموو غەرەبە ھاوردەكان بۇ شوینى خۇيان و، يەگىرتنى
خەلكى باشوورى كوردستان لەگەل غىراق بەشىۋەيەكى ئارموزومەندانەۋ،
مافى جىابوۋنەۋەى باشوورى كوردستان، ۋەك لەسەرەۋە باسكرا. ھەرەھا
دەبى بە ئىمزاى خۇى، دان بەۋەدا بنى كە دژى حكومەتتىكى ئىسلامىيە
لەغىراقدا. خۇ ئەگەر ئەۋەينەكرد، ئەۋا ھەموو رىككەوتنىكى كورد لەگەل
شىعەكان، دەبىتە مايە پوۋچى بۇ كورد. چۈنكە شىعە مەرجه عىيەكان،
بەمىشكى خۇيان بىر ناكەنەۋە، بەلكو مەلا سىستانى بىر دەكانەۋە بۇيان و،
ئەۋانىش دۋاى وى دەكەۋن. خۇ ئەگەر كورد رازىنەۋەۋو حكومەت
دروستىكا لەگەلىان، ئەۋا ئەۋ لايەنانەى كە لەگەل شىعەكان يەكىانگرتۋە
بۇ بەرژەۋەندىى خۇيان، لىيانجىادەبنەۋە، بەۋە بەرەى شىعە پارچە
پارچە دەبى و، ئەۋ دەم ناچار دەبن لە بىھىزىى خۇيان ملبەدن بۇ داننان
بەر مافانەى كورددا، كە ئىستە دانىپىدانانىن. كورد نابى پەلە بىكەن
لەدامەزاندنى حكومەتى غىراقدا. مەلا سىستانى شەۋوۋژ كەۋتۋەتە
پەلە بۇ دامەزاندنى حكومەت.

8-پارتى و يەكىتى، دەبى لەۋە بگەن، كە ئىدى، كاتى ئەۋە نەماۋە، پتر
چاۋشاركى لەگەل بەرژەۋەندىيە بالاكانى خەلكى كوردستان بىكەن، چۈنكە
ھەموو ناكۆكىيەك و لادانىك لەشارپى ئەۋ بەرژەۋەندىيە، دەبىتە ھۋى
ھەلگىرسانى ئازاۋە لەكوردستاندا، كە ئەمجارە بەزىانى پشتشكىنى ئەۋان
تەۋاۋ دەبى، ئەۋجا بەچارەپەشىى خەلكى كوردستان و، كوردىش

باشیانگوتوو "ئەگەر كەسە، ئەلفىك بەسە". ھەموو رىككەوتنىك لەگەل
شيعەكان، دەبى رەزامەندى گەلى كوردى لەسەر بى.

دوا وشەشم ئەو دەيه كە نابى نەسیر كۆپى خودىلىخۆشبوو كامىل چاىرچى
بخرىتە پشتگوى. ئەگەر ھىچ كوردىك نەسیر نەناسى، مام جەلال زۆر باش
دەيناسى و دەزانى كە كاتىك لەزانستگەى بەغدا خويندكار بووين، نەسیر
چۆن پشتى كوردى دەگرت و، ھاوڤى زانستگەى دوكانەكەى بەشیر موشیر
(ئوستاد)مان بوو.

نەورۆزو سالىيادى "مىديا" پىرۆزبى و، ئاھورامەزدا كوردو خەلكى
كوردستان بخاتە سەر رىيە كىتى و چاكە.

بەرلین 2005/3/21

مىديا، ژ 184، 2005/3/29

وشەي (ژن) يان (ئافرەت) گاميان راستە؟

ئاسۇ ھەمە سالىج-بەرلین/ زاناو پروفېسسور دكتور جەمال نەبەز لەشارى بەرلین لەھۆلى مەلەندى ئاوەدانى لەسەر ئەم بابەتەو چەندىن بابەتى دىكەى زمانەوانى و تايبەت بەرهوشى ژن، سىمىنارىكى بۆ كوردەكانى دانىشتووى شارى بەرلین پىشكەيش كرد كەتيايدا چەندىن راستى مېژووېى لەسەر ھەندىك زاراوەى كوردى خستەپروو كە رەنگە پىشتەر زۆرەمان پىمانوابووېيت كە ئەو وشانە كوردى نىن، بەلام يەكە يەكە چووە ناو بنج و بناوانى ئەم وشانەو بۆى سەلماندىن كەوشەكان كوردىن و خەلكانى ناكورد لەئىمەرە وھريانگرتووە، سەرەتا لەسەر وشەي (ژن) و (ئافرەت) چىركىكى سەردەمى زووى خۆى گىپراپەووە وتى: سەرەتاي پەنجاكان (ئەھەى تەقى) كە سەر بەجل خوارەكان بوو، واتە ئەوانەى دژايەتى مەليك مەحموديان دەكردو نەياندەويست دەولەتى سەربەخۆ دروست بكات بەلكو دەيانويست لەگەل ترك ريك بكمون، ھات لەدەرگای مالەكەمانيدا، منيش دەرگاكەم ليكردەووەو پىموت فەرموو وەرە ژوورەووە، وتى نايمە كارىكى بەپەلو گرنگم بە باوكت ھەيە، وتم خيەرە وتى دەمەوئى بزانم (توفيق ئاغا حاجى فەتھوللا كە ناسياوى باوكم بوو، ولەبەر لوتبەرزى پىيان دەگوت بارى تەعالا) سەر بە چ پارتىكە؟ وتم بۆ؟ وتى چونكە ئەگەر ئەو سەر بەپارتى مەردان بىت، ئەوا من ئەچمە پارتى گەوادانەووە.

بەكارھينانى وشەي (ژن و ئافرەت، يان خویندكارو قوتابى و... ھتد) وەك گریدەرونيەكەى ليھاتووە، سەردەمى (دئ دئ ئير)يش واتە ئەو كاتەى ئەلمانىاي (بەنيو) سۆسيالىستى و ديمۆكراتى ھەبوو لە پال ئەلمانىاي فیدرالیدا)، ھەوليان دەدا كە لەراگەياندن و رۆژنامەكانياندا چەند زاراوەيەك بەكاربىنن كە لەيەكترى نەچن، لەكاتىكدا ھەردوولايان ھەر سەر بە نەتەرەى ئەلمان بوون و بەزمانى ئەلمانىش دەدان، زۆر جاريش لە

نەتەرەيەكدا بەھۆی جیاوازی ئاین، یان ئاینزا یان، پارتی بالادەست، دوو زمانی جیاواز ھاتووہ تە کایەوہو، سەر ئەنجام نەتەرەکە بووہ بە دوو بەشەوہ. لەباشووری کوردستانیش سەد حەیف و مەخابن ئەم دیاردە ترسناکە تەشەنەئە سەندووہ، بۆیە هیوا خوازم لەگەڵ یەکگرتنەوہی پۆست و دەسەلاتەکاندا، ھاوکات زاراوەکانیش لەسەر بنەما زانستی و میژووییەکانی خۆیان بەکاربینن، نەک وەک ئەحەئە تەقی لەرقەبەراییەتیکردنی ئەوی دیکە، کوێرانە بڕیاربدەن.

وشەئە (ژن) لەژینەوہ دیت، واتە ئەو کەسەئە کە ژیان دەدات بەخەڵکو، ئەم وشەئە زۆر کۆنە بەزمانەکانی (روسی و بولگاری)یش، بەژن دەوتری ژن و، ئەم وشەئە هیچ گومانئەکی لەسەر نییە بۆیە چاکتر وایە ھەموو کورد بەکاربینن، (ئەو تا)، بەکرمانجیش ھەر (ژن) بەکار دیت، زۆربەئە کوردیش کرمانجن، بۆیە لەھەموو حالەتیکدا وشەئە ژن لەوشەئە ئافەرەت راسترەو، ژن واتە کافان- کابان- یان گەورەئە مالو، وشەئە کاک (یش، کەھاوڕەگی کافانە) بۆ گەورە بەکار دیت، تەنانەت لەسەردەمی ئەکەدیئەکاندا (کا) بۆ گەورە بەکار ھاتووہو، ئەگەر بەردێک گەورەبیئت پییدەئەئین گابەرد.

بەلام وشەئە ئافەرەت تائێستا ساغ نەبووہ تەوہ واتاکەئە چییەو، زۆر کەس وای بۆ دەچن کە وشەئە ئافەرەت لەئەفراندن- خەلقبوون- وەھاتیئت، یان لەعەرەتەئە عەرەبیئەوہ وەرگیراییئت، بەلام ئەمانە ھەموو گریمانەن و ھێشتا ساغ نەبووہ تەوہ بۆیە بەباشی نازانم ئیمەئە کورد وشەئەک بەکاربینن کە بەگومان بین لێئە، کەواتە وشەئە ژن راسترەو گونجاو ترە.

ئەم وشەئە ئافەرەت و ژنەش، لەرێئە حزب حزبیئەوہ ھاتووہ تە ئاراوہ، ئەم حزبانە ھەر بۆھوہ نەوہستان و کوردستان دابەش بکەن، بەلکو ھاتوون و ھەولیان داوہ لەقینی یەکتر زمانەکەشمان دابەش بکەن کە سەر ئەنجام

بەمالویرانی کورد تەواو دەبیّت. لەباکووری کوردستان وشەى (پیرەك-
واتە پیرۆز یان بەمێژ) بۆ ژن بەکار دێت، تەنانەت وشەى (پیر) کە (شیخ)ە
هەر لەهەمان زاراوەوە وەرگیراوە.

رەنگە زۆربەى کورد لایان وایىت وشەى لەهەجە عەرەبییە، بەلام وانییە،
راستییهکەى ئەم وشەیه کوردییە، بۆ نمونە لەکوردیدا لاژە- لاوژە-
گەرەلاوژە هەیهو زۆرجار تیپى (ژ) جیى (ج) دەگريێتەوه. هەروەها لە
ئینگلیزیدا لینگویچ واتە زمان هەیه، بەلام چونکە کورد خاوەنى دەولەتى
خۆى نەبوو، زۆرجار لەوشە کوردییەکانى خۆمان بەگومان دەبین و بیرمان
دەچیتەوه کەهەى ئێمەن، چەندین سالا عەرەب و تورک و فارس گەلیک
وشەى کوردی بەکار دەهێنن، کەچی لامان وایە کوردی نین بۆ نمونە
عەرەب (هەلمەت)ى ئێمەى کردووە بە (حمله)، وەکو چەندین وشەى دیکە.
پاش ئەوەى عەرەب هاتن کوردستانیان داگیرکردو هەولیاندا ئاینى ئیسلام
بلاوبکەنەوه تا ئەندازەیهکى زۆر کورد لەگەلیان نەبوون، تەماشای هەندیک
وشەى ئاینى بکەن کە لەکوردیدا هەروەك خۆیان ماونەتەوهو عەرەب
نەیانتوانى بیسەپیئن بەسەر کورددا بۆ نمونە: خودى- نەبوو بە الله کە
لەئیلوهمى عیرییهو وەرگیراوە، یان دۆزەخ- دۆژەك- نەبوو بە جهنم کە
جەهەنەم خۆشى کوردییە ولە "جیى نزم" ەوه هاتوو واته "اسفل
السافلین"، یان پەيامبەر نەبوو بە رسول، یان فریشتە- نەبوو بەملائکە،
چونکە کورد بەر لەئىسلام بۆ خۆى جۆرە کولتورىكى ئاینى خۆى هەبوو.
وشەى شەیتان کە لەساتانى عیرییهو وەرگیراوە، زۆر جیاوازه لەوشەى
شەیتانى کوردی کە لەراستیدا وشەکە بە کوردی لە (شاتەن)ەوه هاتوو
کە شا -خوایەو تەن- لەشە (واتە لەشى گیانیکی خوایهتى تىدایە)
وئەمەش بۆ ریزو پیرۆزویى و گەرەیی بەکار دێت، بەپێچەوانەى شەیتانى
ئىسلام و جولهکەوه کە بۆ کارى بەدو شەپانگیزی بەکار دێت.

عەرب زۆر وشەى دىكەيان لەعەيرىيەو وەرگرتوو بۆ نمونە: یم (زەریا)
یان نور (روناکی) لە "ئور"ووە کە وشەى (اوارها) لەقورئاندا بە
شیوەیگەل (جمع) بەکارهاتوو یان رواه- روح، یۆمیر- یامر، و چەندین
وشەى دیکەى.

وشەى "عەلەوى" لەئەلیفەو هاتوو واته هالۆى ئاگر یان ئاوى گەرم،
هالاڤ- ئالو- ترک کردوویەتى بە ئەلیف چونکە لای عەلەویيەکان ئاگر
پێرۆزەو کوردیش کاتى خۆى خواى ئاگرى پەرستوووە نەک ئاگر. ئاگر لای
ئیسلامیش پێرۆزە.

لەرستیدا وشەى زۆرمان هەن کە کوردین و لەلایەن نەتەوەکانى ترەو
بەکاردين. ئەركى سەرشانى هەموومانە کە یەكە یەكە لیکۆلینەویان
لەسەر بکەین و بۆ نەوەکانى دوارۆژمان ساغیان بکەینەووەو لەپوکانەووەو
بیرچوونەووە بیانپاریزین، هیواخولزم هیچ حزب و تاقم و گروپیك بۆ خو
جیاکردنەووە لەوى دى کوێرانە زاراوہى سەيرو سەمەرە بۆ خۆیان
دانەتاشن و زمانەکەمان لەت و پەت و لاولز نەکەن.

میدیا، ژ 191، 2005/5/17

چەند ھوردەكارىيەك دەربارەى جىلخوار

كاكى مېژاۋ بەرېز شىمىمەد بالەك

رېزو سىلاۋى شىرىنم بۇ جەنابت

زۆر سوپاس بۇ ئەر بەدۋادىچوونەى لەبارەى رۆنكردنەۋەى بىنەچەۋ
رەچەلەكى وشەى "جىلخوار" ەۋە نووسىيوتانە. ديارە، ئەم ھەلەتان ئەۋە
دەگەيەنئى كە بەرېزتان بە تەنگ خزمەتكردى زمانى كوردىيەۋە دىن.
لەگەل ئەمەشدا، دەخۋازم سەرنجتان بۇ ئەرە رابكىشم كە بۇچى ئەز رەگى
ئەم وشەى "جىلخوار" ە دەبەمەۋە سەر "جىرخوار" و، نەك ئەر "جىلخوار" ەى
كە ئىۋە باستانكردنەۋە، لەنىۋچەى بالەكايەتى باۋە.

راستىيەكەى، ئەم وشەى "جىلخوار" ەى كە لەسلىمانى لەسەردەمى
شانىشىنى كوردستاندا ھاتوۋەتەكايە، ەك ئىۋە فەرمووتانە، بەماناى
"جاش" ى ئەرۋۇ بەكارھاتوۋە، ھەر لەسەرەتاي مندالىمەۋە، كە
لەسلىمانىدا بەسەرمەردوۋە، بوۋەتە جىنى پىرسىارى من لەپىياۋە پىرەكانى
ئەر رۆژگارە، بەلام ھەريەكە ەرامىكى دەدايەۋە، زۆر دورر لەم لىكۋلىنەۋە
بابەتانەيەى بەرېزتان. ھۆى ئەمەش ئەۋەيە كە وشەى "جىل" لەسلىمانى بۇ
بەرگى مەۋۇ بەكاردى، نەك بۇ ھى ئازەل، ئەگەرچى وشەى "جەلگە" ش
ھەيە. ئاشكرايە كە لەرۋزانى مندالىمدا نەمەزانى كە لەھىندەك نىۋچەى
كوردستان "جىل" بۇ بەرگى "چۋارپى" بەكاردى، ئەۋەى لەسلىمانى
پىيدەلەن "جىل" لەۋ شۋىنانە "جىلك" ەۋ لەباكوور "كنج" و "چەك" ىش بە
كاردى.

لەسەرەتاي پەنجاكانەۋە كە لەزانستگەى بەغدا دەستەمكرد بەخویندن،
بەھۆى دوكانەكەى رەۋانشاد بەشىر موشىر (ئۇستاد) ەۋە، ژمارەيەكى
بەرچاۋ كوردەم ناسى، كە ھەريەكەيان رابوردوۋيەكى، يان رامىيارى، يان

خویندهواری، یان پیشهیی، یان...، یان هه‌بوو. تیکه‌لبوونم له‌گه‌ل ئهم به‌پێزانه، بوو به‌هۆی ئه‌وه‌ی گه‌لیک شت فێر به‌و، گه‌لیک زانیاریش کۆبکه‌مه‌وه، که ده‌توانم بپێژم، ئه‌گهر ئه‌و هه‌لسوکه‌وته‌و پێوه‌ندییانه نه‌بوونایه، ئه‌وا ئه‌و زانیارییانه له‌گه‌ل مردنی ئه‌و که‌سانه ده‌چوونه ژێر خاکه‌وه، چونکه نه‌یان‌توسیه‌ته‌وه. ته‌نانه‌ت، یه‌کیکی وه‌ک مامۆستا ره‌فیع حیلمی، به‌تکا‌و هاندانی من، به‌شیککی که‌می بیرمه‌رییه‌کانی خۆی له‌ژێر نیوی "یادداشت" دا بلا‌وکرده‌وه.

سه‌رت نه‌یه‌شیتم، یه‌کیک له‌و کوردانه‌ی که هاتوچووی دوکانه‌که‌ی "ئوستاد"ی ده‌کرد، کۆنه ئه‌فسه‌ر جه‌مال عارف که‌رکوکی بوو، که برای دادمه‌ر (حاکم) ره‌شاد عارف بوو. ره‌شاد عارف له‌سه‌رده‌می قاسمه‌دا بووبوو به‌ئه‌ندامی "کۆپی سه‌رومه‌ریتی" (مجلس السیاده). ئهم جه‌مال عارفه له‌سه‌رده‌می عوسمانیه‌کاندا، له‌ئه‌کادیمیای له‌شکریی ئه‌سته‌موول، پله‌ی ئه‌فسه‌ری وهرگرتبوو و، پاش دامه‌زراندنی شانشینیی کوردستان، له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌ک رۆشنه‌بیری کوردی ئه‌و سه‌رده‌مه، وه‌ک جه‌مالی عیرفان و کامیلی هه‌سه‌نه‌فه‌ندی و قاله‌ی ئایشه‌خان و ره‌شید شه‌وقی (برای مامۆستا عه‌لی ئاگا‌و دهره‌ینه‌ری گۆقاری "په‌یژه" که له‌سه‌میناری "پێوه‌ندله‌ریتی کوردی" دا باسه‌مک‌ردوه‌و) و مه‌حموود جه‌وده‌ت و شاکی‌ر مه‌جرووم و ره‌فیع حیلمی و شیخ نووری (باوکی شه‌هید شه‌هاب) و پێره‌مه‌ردو جه‌نه‌را‌ل مه‌سته‌فا پاشای یامولکی و سالح زه‌کی ساحبیق‌ران و ئه‌حمه‌دی خواجا، چووبوونه سلیمانی بۆ لای شیخ مه‌حموود، به‌نیازی خزمه‌ت‌کردنی له‌شکرو حکومه‌تی کوردستان، که خۆیایه، ئێره جیی ئه‌وه نییه باسی ئهم به‌پێزانه بکه‌م، به‌لام هه‌ینده ده‌بپێژم، جاریکیان له‌کاتی قسه‌کردندا له‌گه‌ل جه‌مال عارف، وشه‌ی "جلخواری" به‌ده‌مه‌داهاتو، به‌شێوه‌ی "جرخوار" ("جر" به‌رێی لاوان) دهریپ‌ری. که وشه‌که‌م دووباره‌ کردوه‌وه

پییو، گوتم مەبەستت "جلخوار"ە. ئەمجارەش گوئی "ئا.. جرخوار". ئەوجا لیمپرسی "جرخوار" لەچیپەرە هاتوو، گوئی نازانم. بەلام گوئی "ئەم جرخوارە، جەمالی عیرقان دایهینا، لەپیشەرە، لەجەمالی عیرقانەرە داگەوت". شایانی باسە، جەمالی عیرقان، وەك لەپیاوهر پیرەکانی سەرەمی مندالیی خۆم بیستوو، فەیلەسووف و ماتماتیکەرە و ئەستیرەناس و ئەفسەر و روشنبیریکی گەرەمی کورد بوو، بەهەموو مانای وشە. ئەفسەر ئەحمەد بەهەجەت (مامی دایکم) کە یەکیک بوو لەدەرچووانی ئەکادیمیای سوپایی ئەستەموول و ئەفسەری لەشکری شانشینی کوردستان و، نووسەری چەند پەرتوکی ماتماتیک بوو بۆ قوتابخانە سەرەتاییەکانی کوردستان پاش دامەزراندنی دەولەتی عێراق، دەگوت جەمالی عیرقان "جیهانیکی بوو پڕ لەزانست و عیرقان". جەمالی عیرقان، بەگەنجی و لەڕۆژانی فەرمانرەوایەتی شیخ مەحموددا، لەهەلومەرجی تاریکی نووتەکدا بەدەستیکی تاوانبار کوژراو. کاتی خۆی زۆر هەولدا بزانی تاوانی کوشتنی ئەم کوردە مەزنە تاکەلکەوتوو، لەئەستۆی کی، یان چ لایەنیکی بوو، بەلام داخەکم، تەقەلاکم بێسووت بوو. چونکە هەر کەسە چیرۆکی دەگیرایەرە، جیا لەچیرۆکی ئەوی دی.

لێرەدا دەبێ ئەوە بێژم کە باوەڕ ناکەم جەمالی عیرقان هیچ پێوەندییەکی بەنیوچەی بالەکایەتیەرە هەبووبی، یان هاتوچووی ئەوی کردبێ، بەلام مانەموو خویندن و کارکردنی سالانی سال لەئەستەموول، هەلی ئەوەی رەخساندوو بۆی کە هەلسوگەوت لەگەڵ ژمارەیهکی زۆر لەخەلکی باکووری کوردستان بکا. ئەمە ئەوەشی بچیتە سەر کە خەلکی ئەو سەرەمی سلیمانی "جلخوارەکان"ی بەبێرەوشت دەدایە قەلەم. تەنانەت کە لەهاوینی سالی 1956دا لەگەڵ هاوڕێی خوشمەستم شیخ ئەحمەد نەقیب و ماموستا عەزیز مەمەد (برای ئەرکان) چوینە خزمەت شیخ

مهحموودو، باسی جلیخواران هاته پێشهوه، شیخ مهحموود فەرمووی "ئەوانە تاقمیک سەرسەری و بێ ئەخلاق بوون". تکایە سەرنجی وشەی "بێ ئەخلاق" بدە.

بەپراستی، پێموایە جەمالی عێرفان، زۆر زاناتر بوو لەوەی ئەو دەستکەلایانەی داگیرکەرانى بێگانه لە کوردستاندا، لە "جاشەکەر"، یان "کەری خۆ لەخۆدا گەوزین" بچوینى. مەگەر ئەوەی "کەریتی" و "خیانەت و نوکەریتی داگیرکەران"، یەک شت بن، یان ئەوەی هەموو خیانەتکارێک کەربى. ئەوجا، کاکە شیمحهەد، تۆکە لەنیوچەیهکی وادا، ژیاوێت و دەژیت کە، کاروباری ژیاى رۆژانەتان، بەزۆری بەهۆی کەرەوه دەچى بەرپۆه، تانیسته چ خراپەو خیانەت و نامەردییەکت لەکەری قوربەسەر دیوه؟ پێشیان گوتوویانە: "مانگا و ماکەر، مال ئاواکەر". ئەز بۆ خۆم، لەخەزەت و یارمەتیدان و بێزانیی پتر، چى دیم، لەکەری بەستەزمان نەدیوه؟ ئەوانەى شان بەشانی سەربازانى داگیرکەری عەرەب، گوندەکانیان کاولدەکردو، رەشەکوژی و ئەنفالیان لەکورد دەکردو، پەلاماری ژنانى کوردستانیان دەداو، ئیستەش، وەک بەرزەکی بانان، بۆی دەرچوونو، چارەنووسی هەزاران فیداکارو خێزانی شەهیدو پیری پەککەوتەو ژنى پیاوو کوڕکوژاو، بەدەستی وانەوهیهو، تەنانت کراون بەنۆینەری گەل، ئەوانە کەری چین، مەگەر وەک ئوستاد بەشیر موشیری رەحمەتى دەیفەرموو "کەری ئاقل گى" بن، ئەوانە کەرنین، بۆ دەسکەوت و بەرژەوهندیی خوێان، زۆر زیڕەک و وریان، بەلام ئەوانەى باوەر بەمانە دەکەنو، ریشى گەل دەدەنە دەست ئەمانە، دەبى بێژین "خودى ئەقل بەمنداڵیان بدا".

هیژای گۆتینییه، کە وشەى "جاش" لەگەڵ شۆرشى ئەیلوولدا کەوتە سەر زمان، ئەم وشەیه، لەوهوه نەهات کە خەلک ئەوانەى رژیمی عێراق بە

"غەيرە نىزامى" و، دوايى بە "فرسان صلاح الدين" نىۋى دەبردن، بەكەرو جاشەكەر بداتە قەلەم. نەخىر. "جاش" لەزمانى كوردىي ھىندەك شوپىندا، بەكەسىك دەلېن، كە پىشەيەك بگىرتە دەستو، خاوەنى ئەو پىشەيە نەبى. بۇ وىنە دەبىژن "جاش پۇلىس". واتە كەسىك كە پۇلىسى راستەقىنە نىيە، بەلام يارمەتيدەرىتى. ئەمانەش لەگەل پۇلىسەكان و سەربازەكانى عىراق، پەلامارى خەلكى كوردستانىان دەدا، كەچى نە پۇلىسى راستەقىنە نەسەربازى راستەقىنە بوون، لەبەر ئەو پىياندەگوترا "جاش". دوايى وشەكە لەگەل تىپەربوونى كاتدا، ماناى "جاشەكەرى" وەرگرت.

ئەوجا دەمىنىتەو سەر وشەى "گەمار" لەرستەى "جىرى وى گەمارە" كە بەرپىزت بە "گەماو" نووسىوتەو ئەو ش ھەلەى چاپىيە. "گەم" شىۋەيەكى دىكەى "گەن" و "گەنىو"ە، واتە "پىس و بۆگەن و گلاو، كە ديارە وشەى گەمال (سەگى گەرەو نىر)ىش پىۋەندىيەكى رىشەيى بەمەو ھەيە. رىزو سلاوم دووبارە دەكەمەو.

بەرلین 2005/5/20

مىدىا، 192، 2005/5/24

ئەفسانەى سەرۆكايەتىى ھەرىتم

بزوتنەمەى كوردايەتى، لەسەردەمەكانى سەتەى رابردوو، و چەند سەتەىەكىش لەوەپېش، لەلایەن رېبەرانىكەو دەبرايەپېو، كە لەنىو خەلكى كوردستاندا بوو بوونە سىمبۆل، وەك بووئەىكى پېرۆز نەتەكىن(1) (مەسون) تەماشایاندەكرا. رېبەر، مۆتۆرى بزوتنەوەكە بوو، ھەر كاتىكىش ئەم مۆتۆرە لەكار بەكوتايە، سا، يان بە كوشتن، يان بە مردن، يان ناپا كىلىدەر كەوتن، يان بەوازەينانى سەركردەكە، ئەوا بزوتنەوەكەش لەكار دەكەوت و دەوستا، ھەتا سەركردەىكى دىكە دەبوو خاوەن كارىزما(2) و ئەو جىگەىەى دەگرتەو. جەماوەر، گوێرايەلى فەرمانى رېبەر بوو. رەخنەگرتن لە رېبەر بەگوناهىكى گەرە دەدرايە قەلەم. جا ھەرچەندە دەستەىەك لە ھەلسۆپنەرانى پارتى دىمۆكراتى كوردستان، لەسالى 1964دا، بەسەرۆكايەتىى سكرتېرى گشتىى برايم ئەحمەد لەھىلى رېبەرىتىى مەلا مستەفاى بارزانى، دەرچوون، وىستيان رېبەرىتىىەكى دىكە بەننە كايە، بەلام بارودۆخ نەگۆردا و نرېژەيكىشا، ھەتا ھەرەسەينانى شۆرشى ئەيلوول لەبەھارى 1975دا، كە كۆتايى بەسەردەمى دەستەلاتى تاكوتەنىى سەركردەىەتىى كلاسكى كورد ھىناو، بوو بەھۆى ئەوەى ھوردە بۆرژواى خويندەوارى شارنشىنى سەر بەبىرى ماركسزىمى ستالىنتى، بتوانى خۆى بنوینىو، بەكۆتە رەبەرايەتىى و كىبەركىنى ئەوانەى دەیانوىست ھەر لەسەر ئەو رىسا كۆنە بىننەو، ئەوەبوو لەباشوورى كوردستاندا، گەلىك حىزب و كۆمەلەى "پېشمەروىخاواز" دروستبوون، گەرەترىنيان يەكىتىى نىشتەمانىى كوردستان (ى.ن.ك) بوو، كە ھەر لەسەرەتاو، بزىوى و چالاكىيەكى بەرچاوى لەخۆى پېشاندا و بەزۆرى چەك كەوتە دەمكوتكردى بىر جىاوازان. پارتى دىمۆكراتى كوردستان (پ.د.ك) كە لەتەمۆمى

ھەرسەكەمەر، جەزىرەبەيەكى سەختى بەركەوتىبوو، بوو بوو نىشانەى
 رەخنەو تانوت و توانچ و تەشمى ھەموو لايەك، تەنانەت لەپلارى
 ئەوانەش رزگارى نەبوو، كە تارۆژى ھەرسەكە، خۇيان كاربەدەستى پلە
 دوو و پلە سىنى شۆرش بوون. پ.د.ك و ايهليلهاتىبوو كە زۆر بەزەحمەت
 خۆى بەرامبەر شالۆى ى.ن.ك رادەگرت. بەتايبەتى، چۆنكە يەكيتى،
 قسەى سوار بوو بوو، پارتى شەپى دۆراندبوو. كە يەكك شەپى دۆراند،
 گلولەى دەكمەيتە لىژىو، كەس خاسى پىنايەژىو، بىجگە لەمەش لەلايەن
 رژیىمى سوورىاى دژ بە رژیىمى عىراقەمەر، پشتگىرىى و پشتىوانى لىدەكرا،
 كە ئەمەتا ى.ن.ك ھەتا ئەوېۆش چاو بەرەو ژىرو سوپاسبىژىرى ئەو
 رژیىمەى. ى.ن.ك بە ھەلگرتنى درۆشمى چەپاژۆى بريسكەدارى بىكاكل،
 بازاپى خۆى لەنىو خەلكى ساويلكەو تىنەگەيشتوودا گەرمكردبوو. ئەمە
 بىجگە لەمەى، ژمارەيك مرقى دلىاك و، بەھەق لەمەوتى نالەبارى شۆرش،
 تووېو ناھومىدىشى لەخۆى نىزىكردبوو. زالبوونى بىرۆكەى
 ماركسىزىمى سۆفىتى بەسەر چىنى خويندەوارى كورددا، لەپال ھىندەك
 ھۆى بابەتانەو نابابەتانەدا، رىى ئەمەياننەدا بىرۆكەى سەربەخۇىخولازىى و
 ئاشتىى نەتەمەى، لەكوردستان جەمارەر پەيدا بكا. بەم جۆرە، بەشى
 ھەرە گەورەى مېژووى بزوتنەمەى، گوايە كوردايەتى، لەباشوورى
 كوردستاندا، لەكاتى ھەرسەمەر ھەتا ئەوېۆ، برىتىيە لەمېژووى شەپو
 بەيەكدادان و، ئاشتبوونەمەر رىككەوتن و، تىھەلچوونەمەر بەشەپو ئاشتیدا،
 لەلايەن ئەم دوو حىزبەمەر، كە ديارە لەم پىناوەداو بۆ دەستگرتن بەسەر
 دەسەلاتى تاقانەدا، ھەردوولا ناچار بوون پەنا ببەنە بىر داگىركەرانى
 كوردستان و، ھەر لايەنەش، بۆ خۇپاراستن و خۆ بەھىزکردن، ھىندەك
 لەحىزبە گچكەكانى باشوورو، تەنانەت ھىندەك لەحىزبە كوردىيەكانى
 پارچەكانى دىكەى كوردستانىشىيان بەخۆو بەستوو، داويانن بەشەپ

دژى حيزى دژ بهر. پى به پى ئه مهو، له ئه نجامى شهرو به يه كداداندا،
 گه لىك له كوئه ده سكه لاكانى رژيمى به عسو سيخوپه كانى دهوله ته
 داگيركه ره كانى كوردستانو، كه سانى هه لپهرستو كوپى رۆژو
 به كرىگيراوو ئاژاوه گيرۆ كوئه جاش، كه وتوونه ته نيو ئه م دوو حيزبه وهو،
 پلهو پايه شيان وه ده سته يناوهو، ئاگرى شهرى ساردو گهرم و
 كينه به رايه تيان دژى يه ك خوشتى كردوه. هه م ئه م ره وشه ناله باره ش بووه
 كه بوو به هووى ئه وهى كورد له دهرقه تى جهنگى هه شت سالهى نيوان
 عىراق و ئيراندا، نه ك هه ر هيجى ده ستنه كهوى و به س، به لكو له هه ر دوولاي
 جهنگه ر زيانى پتر لىبكه وى و، تووشى ئه نفال و چهكى كيميايى و
 دهر به دهرى و گه لپه وى مليونى ببى. پاش ئه مه ش له شكانى له شكى
 سه ددام له كوئىتو، دامه زاندنى "هه ريمى نه فرين"، كه به راستى هه لىكى
 زيرين بوو بۆ كورد، كه ده بوو كورد به ره و سه ربه خووى ببا، كه چى پاش
 چوارده سال فهرانزه و ايه تىيه كى دور له ده سه لاتى عىراق، هه ر به ده ستى
 سه ركردنه كانى ئه م دوو زلحيزبه، كرايمه به به شيك له دهوله تى ده ستردو
 داگيركه رى عىراق، به رامبه ر چه ند درۆيه كى بيسه رو به ر، كه هه ر رۆژه
 ته ونى درۆيينه ي له لايه كه وه شیده بێته وه. ده ميكه ئه و راستى به م
 له رۆژنامه ي "مىديا" دا نووسيوه، كه حكومه تى عىراق له لايه ن چه ند
 بنه ماله يه كى شيعه ي ئيرانييه وه دهربرى به رپوه، وه ك بنه ماله ي حه كيم و
 جه عفه رى، كه فهران له مه لا سيستانى فارس وه رده گرنو، ده ميكه
 ئه وه شم گوتوو، خومه ينى چه ندى پيپوو بۆ كورد، سيستانيش هه ر
 هينده ي پنيه. جه عفه رى، ئه وپۆ ده ستى ناڤاو، ته نانه ت گه ركه يكى
 به غداشى بۆ دابينناكرى، كه چى ده چيته ئه نقه ره و، به ليئى له نيو بردنى
 كورده هه لاتوو هه كانى باكوورى كوردستان بۆ باشوورى كوردستان، ده دا به
 رژيمى ترك. ئه م چوونه شى بۆ ئه نقه ره، وه رامىكى فارسانه بوو بۆ مام

جەلال، كە چوو سەرى ئەردەنى دا. چۆنكە شىعەكان، ئەردەن بە دوژمنى
 خۆيان دەزانن، ئەو بوو شا عەبدوللا، باسى "هلال الشيعه" ى كرو
 گوتى: شىعەكان بەتەماى يەكگرتنى ئىران و عىراق و لوبنان و سوورىاو
 شىعەكانى كەنداون (بە شىعەكانى حىجائىشەو) و، شىعەكانىش، لە
 ھەموو لايەكەو كەوتنە قسە پىگوتنى و سووكردنى. ئەمە لەكاتىكدا، كە
 تېرۆر، لەھەموو نىوچەكانى عىراقدا (بەو نىوچەيەشەو كە لەژىر
 دەسەلاتى دوو زاحىزەكە داىە)، رۆژ لەدواى رۆژ، توندوتىژتر دەبى.
 كەچى دوو زاحىزەكە، لەباتى ئەوئە لەئەمريكاو بەرىتانياو ھەموو
 جىھانى بگەيەنن، كە عىراق، ھەزار پىنەشى بكرى، نابىتەو بەيەك
 دەولەتو، بىروراي گەلىك لە سىياسەتكاران و كەسايەتییە جىھانىيەكان (بۆ
 وینە ھەنرى كىسەنجەر) لەم بوارەدا بكن بە بەلگە، كەچى تازە خەرىكى
 شەرە دەنووكن لەسەر كىشەى سەرۆكايەتیی ھەرىم. بەراستى، يەكك
 كەمى لە ئەلفووبى رامىارى و قانون بزانى، دەزانى سەركردەى ھەرىم، يان
 سەرۆكى ھەرىم، لەدەولەتییكى دىمۆكراتىدا، نايەتە ھەلبراردن، مەگەر
 بەپىي قانونىك، كە ئەو قانونە بەشىك دەبى لەدەستوورى ئەو دەولەتە،
 يان ئەو ھەرىمە. بەلام ئەوئە ئەو قانون و دەستوورە نىيە. لەبەر ئەو،
 ھەموو باسكردنىكى كىشەى سەرۆكى ھەرىم، باسىكى بىجى و
 دەوئەنبەناشە. بۆ دانانى ئەو قانون و دەستوورەش، دەبوو پەرلەمان ھەر
 دە رۆژ دواى ھەلبراردن كۆبووبووايەو، حكومەتى يەكگرتووى پىكەو
 بنايەو، دەستوورى ھەرىمى ئامادەو پشتراست (تصديق) بكردايەو، لەو
 دەستوورەدا، دەسەلاتەكانى سەرۆكى ھەرىمى دەستىشانبكردايە،
 دەستوورەكەشى بختايە گشتپرسىيەو. ئەوجا بۆ ھەرىمىكى وەك
 باشوورى كوردستانو، لەو بارودۆخەدا كە كورد تىكەوتوو، ھەتا
 دەسەلاتى سەرۆكى ھەرىم زۆرتر بى، باشترە. چۆنكە ئەگەر سونتييەكان

بەشدارى ھەلېڭلاردىن بىكەن، لەوانىيە كورد ئەمجارە پلە سى بىنى و
 سەركۆمارى عىراق، كورد نەبى. لەبەر ئەمە دەبى دەسلەتلى سەركۆكى
 ھەرىم بەرامبەرى دەسلەتلى سەركۆمارى عىراق بى. بۇ وىنە: سەركۆكى
 ھەرىم دەبى فەرماندەى ھىزەكانى لەشكر بى، بۇ ئەمەش، نە پارتى و نە
 يەككىتى و، نە ھىچ ھىزىيىكى دىكە، مافى ئەمەيان نىيە چەكدار و
 مىلىشىيان ھەبى. خۇ ئەگەر دەللىن پىشمەرگە مىلىشىيانىن، فەرمو و
 بابيانكەن بە لەشكرىكى يەكگرتو و. لەشكرى ولاتىك، ھەرىكە لەشكرە و
 نابىتە دووان و، ھىچ ولاتىك دوو لەشكرى نىيە. پاشان سەركۆكى ھەرىم،
 يان لەلايەن پەرلەمانەمە ھەلدەبىڭلاردى، يان لەلايەن گەلەمە، بەشىۋەى
 دەنگدان. سەركۆكى ھەرىمى باشورى كوردستان، ئەگەر بەھەلېڭلاردى بى،
 باشترە، وەك لەمەى بەبىرىرى پەرلەمان بى. چۈنكە پەرلەمانەكە پەرلەمانى
 پارتى و يەككىتىە، خۇ ئەگەر دەبىڭن ئەندامى واھەن سەربەخۇن، يان سەر
 بەھىزەكانى دىكەن، ئەمە دەبىڭم، لەم بارەشىاند، پەرلەمانەكە ھەم دەبى
 بە پەرلەمانى ھەملىرى سەلمانى و دەۋك، چۈنكە ھەتائىست، نە كەركووك و
 نە ھىچ بەشىكى دىكەى باشورى، كە لەڭىر دەستى سەددامدا بوە،
 نەخراۋەتە سەر ئەم سى ستانە. دوايى، بۇ ھەلېڭلاردى سەركۆكى ھەرىم،
 كوردى دەرەمەى ئەم سى ستانە و كوردستانىيەكانى ئەم شويىنانەى كە
 كوردستانن، بەلام ئەمەق لەسنورى كوردستاندانن، دەتوانن دەنگ بەدن.
 بىجگە لەمەش سەركۆكى ھەرىمىكى وا ھەلېڭلاردى، پىويستى بەجىگەر
 نىيە. لەكاتى تەنگانەدا سەركۆمەزىران، بۇ ماۋەيەكى كاتى
 جىدەگىرئەمە. ئەمەش لەكاتىكدا دەبى، ئەگەر بوۋنى سەركۆمەزىران
 شتىكى پىويست بى و، سەركۆكى ھەرىم بەپى قانۋون، دەسلەتلى
 سەركۆمەزىرانى نەبى. ئەمەش، بەلاى مەمە، بۇ ھەرىمى باشورى
 كوردستان باش نىيە، بەتايبەت، لەكاتى ئىستەدا. سەركۆكى ھەرىم دەبى

لە ھەلبژاردنیکی ئازادداو، پاش ئەووی ھەموو کانییدا کان بەرنامەیی خۆیان
 بلۆکرەدەو، ھەلبژێردری و، دەسلەتییکی وای پێبدری کە بتوانی جەووی
 کەشتیی کوردستان لەم زلەریا زریانایەیدا، وەستایانە بەدەستەو
 بگری. ئەگەرنا، ئەگەر وانەبی و، ئەمەش ببیتە حیزبجێنەو نیو بەنیو،
 ھەموو باسیکی سەرۆک ھەریمی، لەئەفسانەکەیی پشت "قوللەیی قاف"
 دەچی.

پارتی و یەکییتی، پاش ئەووی بەترساندن خەلک، کە ئەگەر نەچنە
 ھەلبژاردنی سەرتاسەریی عێراقەو، ئەوا ژمارەیی کورد لەپەرلەمانی
 عێراقدا کەمدەبی و کورد ناتوانن داخوایەکانی خۆیان لەدەستووردا
 بچەسپێنن و، ھێندەک لەسەرکەدەکان و بنکەرەکانیشیان، مۆرکی
 خیانەتکارییان دەنا بەوانەو کە نەچوونە ھەلبژاردنی سەرتاسەریی
 عێراقەو بێمەرج. کە ئەز یەکیک بووم لە "خیانەتکارانە"، ئەوجا ئەوێ
 بەتەواوی دەرکەوت، کە مەبەستی ھەردوولایان خزمەت نەبوو، بەئێک
 ھێشتەنەو دەسلەتیی خۆیان بوو. ئەو تە نوینەرەکانیان، وەک من، ناچنە
 پەرلەمان. ئەز کە بە بەلێنەکانی ئەم دووانە باوەرم نەدەکرد، لەووە
 ھاتبوو کە باشم دەناسین، چونکە ھەشت سالی رەبەق (لە 1994-2002)
 خەریکی نیو بژیکردن و نێزیککردنەو ھەردوولا بووم، لەپیناوی ئەویدا
 کە گەلی رەشو پووتی کوردستان ھەناسەییەکی خوشیی ھەلمژیی، بەلام
 بۆمەرکەوت، کە ئەو رێککەوتنە لەنیوان ئەم دوو لایەنەدا، کاریکی
 لەکردن نەھاتوو، مەگەر دەستیکی ئاھو پای پشٹیوانی لیبکا. چونکە
 خوینکەوتنە نیوی چل سال بەدریژی و، بەگوێچکەدا خویندنی مروقی
 سادەو دڵشکاو، ئەم لەو ھاندان، بابەتیکی نییە کە ھەروا بەھاسانی لەبیر
 بڕیتەو، لەکار بخری، بەتایبەتی لەکۆمەلگەییەکی وەک کۆمەلگەیی
 کوردەواریدا.

دو زلحيزبهكه، پاش ئهوهى بۇياندمركهوت كه ئهم عىراقچىتتیه خهست و خۆلهيان، هيچ سووتىكى نهبوو، پتر لهوه گهيشتن كه ئهم پهندهى ئهوان بهكوردريان داوه، ئهجامى زور ترسناكى لیدهبیتهوه، ئهوجا، مقومقو كهوتووته نيوانيانهوه، بهتاييهتى لهنيوى.ن.ك دا كهسانىك پهيدا بوون، دهيانهوى هموو دهسته چههرهكهى خويان به مىلى مام جهلالدا بسوون، ئهگهرچى مام جهلاليش فريشتهى ئاسمان نييه، لهگهله ئهوهشدا، خويان لهبهردهم كارى كراودا دهبينو، مۆتهكهى ههلبژلردنى كۆتايى سال، سهر سينگى گرتوون و دهمانن كه ئهمجاره، ئهگهر سونتييهكان بينه كايهى ههلبژلردنهوه، ئهمان رهنكه 10%ى دهنكهكانيش وهدهستنههينن. چونكه، نهك ههر جهماومريكى ههلهتتاو دهنك نادا بۇيان، بهلكو ريزه كهلينتيكهوتووهكهى خوشيان، ژمارهيهكى يهكجار زورى سهر بهحيزبهكانى خويانيشى ناھوميد كردوه. ئهوجا ئيستهر پاش ئهوهى كه بهمازوو تيشكاون، دهيانهوى خويان بهسيچكان ههستيننهوه، كيئشهى "سەروك هەريئى"يان هيناهوته پيشهوهو ئهمهشيان كردوه به ئهفسانهكهى پشت قوللهى قاف.

به بيروپاي من، دهستىكى نهينى، يان چهند دهستىكى نهينى هيه كه ههولى ئهوه دهدهن، چالاكى تيروريستانهى كۆمهله دهستوهشيئنهكان لهبهغداو نيوجه عمرهبييهكانى عىراق، ناچار بهههلاتن بهرهو كوردستان بكنو، بهتاييهتى بۇنيو ئهوسى ستانهى بهدهستى دوو زلحيزبهكهويه. ئهمهش لهپال ناكوكى و پشيوى نيوان ئهم دوو لايهنهدا. كه ئهمهش وايلىهات، ئهوسه دهتوانن هموو ويستىكى داگيركهراڻهى خويان بهسهر كورددا بسهپينن.

ئهوجا ئيستهر، پاش ئهوهى ئاشكراوو، كه خهلكى كوردستان بهم شيويه گالته بهچاره نووسيان دهكرى، هيچ چارهيهك نهماوه، ئهوه نهبى

جەماوەری كوردستان بگەونە سەركێشیی شارستانیانه، واتە، لەڕێی خۆپیشاندانی بەردەوامی خۆیانەوه، بێخەنە بەرچاوی ھەموو جیھان، كە خەلكی كوردستان شتیكەو، دوو زلحیزبەكە شتیکی دیکەن، داخوارییەكانی ھەردوولایان لەیەك جیاوازن، دەبا مووچەخۆرائی كورد، وەك بۆ زیاد كردنی مانگانەكەیان خۆپیشاندان سازدەكەن، كە شتیکی ھەقە، بۆ چارەنووسی كوردستانیش بیکەن. دوكتۆر نووری تالەبانی و ھەقالە پەرلەمانتارەكانیشی، پێویستە ھەپشەكەیی خۆیان بخەنە مەیدانی كردهو، ئیدی چاوەڕوان نەكەن، بگەونە كۆبوونەوه و گازی نامە ناردن بۆ ئەوانی دیکەو، ئەگەر نەھاتن، ئەوا بێیار بەدەن بۆ سەندنەوهی رەوایەتی لییان، ئەوجا دەستبەكاربین بۆ نووسینی دەستووری كوردستان و دانیاشین ھیدی ھیدی جەماوەری كوردستان و دەرەوهی كوردستان لەدەوری خۆیان كۆدەكەنەوه، چونكە، ھەر راستی سەردەكەوی، ئەگەرچی ھێنانەدیشی ماوہیەك دوابكەوی.

- 1- "نەتەكین" لەباكوری كوردستان بۆ گۆپی چاكێك بەكار دەبرێ كە كەس نەتوانی دەستی ناھەزانە درێژ بكابۆی و بەپیرۆزی بزانی.
- 2- "كاریزما" وشەییەکی وێنانییە، "كرامات" ی ھەربەیی لە "كاریزما" وە ھاتوو.

بەرلین 2005/5/26

میدیا، ژ 193، 2005/5/31

باشه! چرا هه لکهین، چی تیدا ماوه، بهرپزینه؟

که مڕۆڤ له م رۆژانهدا، رۆژنامه ی دوو زلحیزبه که دهخوینیتتهوه، گوپیستی قسه ی سهرکرده کانیان دهبی و، ته ماشایه کی ته له فیزیۆنه کانیان دهکا، که به پاره ی رفینراو، له ههژاران و لیه موانی کورد، دهچنهرپهوه، ته پل و زوپنا بۆ ریبازی چهوت و چهوێل و، چهواشه کهرانه ی حیزبه کانیان لیده دهن، ههست به وه دهکا، که ئه مانه پیدانویه نه نیتییه کی زۆر، شاراهو گرنگیان دۆزیه وه تهوه، ئه وهش ئه وهیه که، حکومه تی برام جعفری، "نیازی خراپه بهرام بهر به کورد"، چونکه له بهرنامه ی حکومه ته کهیدا، نه باسی "تایبه ته ندی ههریمی کوردستان" کراوه، نه "نامه ژه کراوه به قانونی کاتی بهرپهوه بردنی دهولهت" و نه "نیوی په رله مانی کوردستان" هینراوه، نه "نامه ژه کراوه به ماده ی 58 ی قانونی کاتی بۆ ئاساییکردنه وه ی بارودۆخی که رکوک"، ئه مه بیجگه له وه ی که له سویندانی وه زیره کانی کابینه ی جعفریدا، وشه ی "فیدرالی و دیموکراتی" په رینرابوون. ئه وهشی بچینه سهر، که حکومه تی جعفری، له رپی وه زیری نیوخۆکه یانه وه، به یان جهر سۆلاخ، که ترکمانیکی شیعیه وه، باوه رپینکراوی رژیمی ئیرانه - ئه مه شم ده میکه باسکردوه، به تایبه تی له وتووێژی رۆژی 12 ی گولاندا له گه ل رادیۆی ئوسترالیا، که رادیۆی "رۆژاڤا" ش چه ند جاره کی دیکه بلاییکرده وه - به رپاری ده رکردنی دوو هه زارو پینجسه ت ئه فسه رو پۆلیسی کوردی له که رکوک داوه. ئه وه جا ئیسته ده بی، قسه نه سه ته قه کوردیه که بیته وه بیرمان که ده بیژی "چرا هه لکهیت، هه رگویی تیدا ماوه".

ئیه سه ئه گه ریه کی ویزدانی هه بی و، رۆژنامه ی "میدیا" ی خویندبیته وه، که دلنیا م سهرکرده کانی دوو زلحیزبه که ده یخویننه وه، زۆر باش ناگای له وه ههیه که ده میکه باسی ئه وه مکردوه که ناگای جعفری فارسو

گۆنرایه‌ل و خزمی مه‌لا سیستانییه، به‌پیی هه‌واییک که روژنامه‌ی "کیهان" (چاپی له‌نده‌ن 1057، 5/6 - 2005/6/1) بلاویکردوه‌ته‌وه. که مال خهرازی و مزیری دهره‌وه‌ی رژی می مه‌لاکانی ئێران که چوو به‌ ئێراق، چوو به‌ سهردانی مه‌لا سیستانی، مه‌لا سیستانی زۆر به‌گهرمی و دۆستانه پیشوازی له‌ خهرازی و هه‌ورپیکانی کردوه‌و، کاتیکی زۆری داوه‌ پێیان بۆ مانه‌وه‌ له‌لای و خۆشه‌ویستی فره‌ی خۆی به‌رامبه‌ر به‌ خه‌لکی ئێران پیشاندوه‌و گوتوویتی هه‌موو کاتی که‌ دۆعای خێر بۆ گه‌لی ئێران ده‌کاو، به‌ (ئینتیلافی یه‌مگرتووی عێراق) یشی گوتوه‌و که‌ مافی "که‌مایه‌تی سوننی" ون نه‌که‌ن. به‌راستی سیستانی و جه‌عفهری هه‌ردووکیان هه‌یچیان پێنیه‌ بۆ کورد، پتر له‌ خاپاندن و ده‌ستپڕین و کاتێر ده‌سه‌رو خۆ کو‌کردنه‌وه‌ بۆ په‌لاماردانی کورد، نه‌وجا په‌لاماریکی گه‌لیک خراپتر له‌ نه‌فاله‌که‌ی سه‌ددام، چۆنکه‌، نه‌مجاره‌، هه‌رچه‌نده‌ به‌سه‌ر زاری، به‌نیوی دیموکراتی و هه‌لپێاردنی ئازادو بردنه‌وه‌ی زۆربه‌ی زۆری ده‌نگه‌کانه‌وه‌ ده‌بی، به‌لام، له‌بنچینه‌دا، ئامانجی نه‌مانه‌، دامه‌زراندنی رژی میکی دیکتاتۆرا نه‌ی ئایینی و گه‌له‌ کو‌مه‌لییه‌، که‌ نه‌مه‌یان، گه‌لیک مه‌ترسیدارتر و ده‌ستوه‌شینتر و خۆنپێژتر له‌ دیکتاتۆریتی تاکه‌که‌سی و حیزبی و، نه‌وه‌ی وای له‌ جه‌عفهری و مه‌لا سیستانی و سو‌لاخ و مو‌قته‌دا سه‌درو گه‌له‌کو‌مه‌ی شیعه‌کان کردوه‌، که‌ جارێ هه‌یمن بن و چاوه‌ڕوان بکه‌ن، نه‌وه‌یه‌ که‌ هه‌شتا لاوازو بێده‌سه‌لاتن و، به‌ربه‌ره‌کانی سوننیه‌کان له‌ژێان به‌هه‌یزه‌و، نه‌مه‌ریکاش له‌عێراقدا به‌، نه‌گه‌رنا، ده‌می که‌ بوو په‌لاماری کوردستانیان دا‌بوو. ده‌می که‌ باسی نه‌وه‌شم کردوه‌و که‌ شیعه‌کان له‌کاتی بیه‌یزی و ده‌ستنه‌پویشتندا، په‌نا ده‌به‌نه‌ به‌ر نه‌و پرنسیپیه‌ی که‌، نیویان ناوه‌ "تقیه‌" واته‌، خۆشارده‌وه‌و بێده‌نگبوون و دهرنه‌پڕینی مه‌به‌ستی راستینه‌ی خۆیان، نه‌مه‌ش له‌گه‌ل تێپه‌رپوونی سه‌تان سا‌لدا بووه‌ته‌

پاڭپوڭنەرىك بۇ خوڭگرتن بەدرۆكردنەو، دانانى درۆ بە "حەلال" بۇ خۇيان، كە بە "درۆى شەرى نىۋى دەبەن" ھەر ئەم پەرودەيەشە كەوايىكردو، كاتىك كە تۆلەگەل فارسىدا دىكەيتە قسە، لەباتى جارىك دەجار، "بالى، بالى و چشەم و چاكرتم و قورىانت بروم" و چى و چى دەبىسىت لىي، گومانەت لەو دەبى، ئايا ئەم زمانە شىرىنە چەرەى، ئاوينەى ھەستى دەروونىتى يان نا!!

دەلىن، قسە قسە دىنى... سالانىك لەمەبەر، رۆژىكىيان وارىككەوت لەگەل ناسىاويكى عەرەبدا، ماوئەك بەسەر شەقامىدا پىكەو رۆيشتىن، لەپەر تووشى دۆستىكى فارس بووم، كە رووبەرۋى ئىمە دەھاتو، ماوئەك وەستاين لەگەلىكەو، ھىندەك لەھەوالى يەكدىمان پرسىو، كە جىابووينەو، ناسىاو عەرەبەكە گوتى، "وادىارە ئەو كۆرە فارس بوو". گوتە: چۆنت زانى؟ گوتى: كەمىك فارسى تىدەگەم، چۆنكە لەنىوياندا ژىاوم". ئەمەشى بەجۆرىك گوت، كە ناچار بووم بىژم "پىموايە، دىگراىت لىيان". گوتى "ببوورە، بەراستى نامەوى بزەم دۆستايەتى تۆلەگەل ئەو كۆرە فارسە چۆنە..." قسەكەم پىزىرى و گوتە "ئەو برادەرە دەمىكە دەناسمو، كوپىكى زۆر باشەو دىپاكە"، گوتى "ئەو نازەم، بەلام ھەر كاتىك فارسىك بىبىنم، درۆم بىر دىكەيتەو".

نامەوى زۆر لەسەر ئەم بابەتە بپۆم، ئەوئەندە نەبى كە بىژم، سەرەتاي "تقىە" كە "كتمان" (دەرنەخستەن) يىشى پىدەلىن، لەئىسلامىشدا ھەيە، ئەگەرچى بەم شىۋەيە نىيە كە شىيەكان بەكارىدەھىنن. ئەوئەتە لە ھەدىسىكى پەيامبەرى مۇسلماناندا ھاتووە كە دەبىژى: "استعینوا على قچاو حوائجكم بالكتمان، فان كل رى نعمه محسود". لەگەل ئەمەشدا، پىدەچى كە ئەم پرنسىپى "تقىە" و "كتمان"ەى، لای فارسەكان، مېژوويەكى كۆنى ھەبى، چۆنكە زەردەشت، ئاينىك و فەلسەفەيەكى

گهوه گرانی له سهر بنچینهی چوون بهگژدرۆدا دامهزراندوه، تهنا ته شهی "درۆ" له شهی "درنج" وه هاتوه که به پهلهوی "درۆ" ه، (سهرنجی شهی "دیوو درنج بدن" که دیاره دیوو درنج به دوزمنی خودی دراونه ته قهلهه) و کوردیش، زۆر جار، "دزو درۆزن" پیکه وه به کار ده بن.

پاش ئه م پێشهکییه، ده مهوی چهند پرسیاریکی رهوا ئاراستهی دوو زلحیزه که وه موو ئهوانه ش بکه م که به فهرمانی ئه م دوو زلحیزه، ده جوو لینه وه، هه موو ئهوانه ش که له نیوه وه ده ره وهی ولات وه ئیندیکشیان به ئالای کوردستانه وه چوونه هه لبراردنی سهرتاسهری عیراقه وه، به دهستی خویان، خویان کرد به عیراقی و، تکام ئه وهیه وه لامی ئه م پرسیارانه بده نه وه، که ده میکه کردوومن، خو ئه گهر سووتیشیان نه بی، زیانیان نییه:

* باشه! که بهرنامهی حکومه ته که ی جه عفری ئاوابی، ئیدی به لگهی ئه م دوو زلحیزه چیه بو مانه وه له نیو حکومه تی شیعه کاندوا، چاوه پوان کردنی بیکه لک و دوا خستنی هیئانه دی مافه کانی کورد، هه تاکو جه عفری، یان یه کیکی دیکه له پهرگر (متگرف) تر، خوی به هیز ده کا که بتوانی، به زۆری ژماره ی شیعه، دهنگی دژ به کوردی زۆربه ی خه لکی عیراق، کورد بیده نگ بکاو داخو ازیه کانی کورد به شیوه یه کی "دیموکراتانه" پێشیلکا؟ بوچی ده بی ئه م هه له بدری به ئاغای جه عفری و داروده ستی؟

* ئایا دوو زلحیزه که ده لێن چی بهرامبه ر به وه ی که رژی می ئیران و رژی می ترک ریکه وتوون، له سهر ئه وه ی به یارمه تی حکومه تی جه عفری شه ر به ر گیریلایانه ی PKK به فروشن که په نایان هیئا وه بو چیا ی قه ندیل؟ ئه مه له کاتی که PKK وازی له هه موو داخو ازیه کی بنچینه یی خه لکی

كوردستان هيناهو، بهوه رازييه كه رژيمي ترك "ليبورديكي گشتي" دهرېكا بويانو، نهوانيش بگهړينهوهو بكهونه كار بو دامهزاندني "كوماري ديموكراتي تركيا". ناي دوو زلحيزبهكه له جه عفهر يان پرسيوه، كه چووه بو نه نقره، باسي چي به نهيني كردووهو له بهرچي هو شيار زيباري له گهل خوي نه بردووه؟ ناي ريزگرتنی له "هه قالبه نديتي" ي كورد نه مهيه؟

* ناي دوو زلحيزبهكه ده لين چي بهرامبر بهو قسه يه ي جور ده بليو بوش كه گوتي "ديموكراتي تركيا، نمونه يه كه بو هه موو روژه لاتي نافين؟" بو چي سهر كرده كاني دوو زلحيزبهكه، نه يانتوانيوه، يان نه يانويستووه، تائيسته، له جور بوش، يان له و هزيرانه ي بوش كه هاتنه كوردستان بگه يينن، كه نه گهر "ديموكراتي تركيا" ببيته نمونه بو روژه لاتي نافين، ماناي وايه ده بي كورد وان له زمان و فهره نگو خاك و ته نانه ت بووني خوشيان بهينن؟ ناي نه قسه يه ي جور ده بليو بوش، له گهل نهو قسه يه ي خانمي كوندا ليزارايس، يه كده گر نه وه كه له هه ولير باسي هاوړيه تبي گه لي كوردو گه لي نه مريكاي كرد؟ ناي مام جه لال، كه چهند مانگيكي كه مي ماوه و هك سهر كو مار، بيري له وه كردووه ته وه كه نه م دهر فته به كار بهيني و چهند سهر يكي نه مريكاو نه وروپا بكاو، كي شهي كوردو كوردستان له دهسته لاتداراني نهو ولاتانه بگه يه ني؟ ناي چووني مام جه لال بو، نه نقره و تاران و ديمه شق به كاري كوردو كوردستان دي؟.

* ناي سهر كرده كاني دوو زلحيزبهكه، هيچ كاتيک يريان له و كردووه ته وه كه هو ي هره سه كه ي به هاري هه فتاو پينچ، شلو فشه لي ريككه وتني مارتى هه فتا بوو، كه چوار سال كاتي دا به سه ددامو رژيمه كه ي، تا خويان به ته و او ي كو كرده وه؟ ناي نه گهر له وه وانه يه ك فير بووبن، نه ده بوو جاري نه چنه هه لير ردي سهر تاسه ربي عيراقه وه، هه تا كي شهي كه ركوك و كي شهي خاكه به عره بكار وه كاني ديكي باشووري كوردستان ته و او

دەبوو؟ ئایا سەرکردهکانی کورد، بەرپرسیار نین لەوەی کە تا ئێمە، جەعفەری، نەك هیچ هەنگاوێکی لەو بارەووە نەناوە، بەلکو لەسەر نەخشەی بەعسییەکان دەپرا بەرپووە؟ ئایا ناكری ئولتیماتۆمێك (انژار) بدەن بە جەعفەری و رەپوراست بێژن پێی، ئەگەر لە ئێمەپووە تا یەك مانگ، داخولزییەکانی خەلکی کوردستان جێبەجێنەکەیت، ئێمە لەحکومەتەکەت دەردەچین؟ ئایا ئەر وریاکردنەوێه کە ئەگەر بەراستی بێ، کورسی تەقو لەقی جەعفەری تەقو لەقتر ناکا؟ باشە، بۆچی دەبێ دۆخی عێراق و حکومەتی جەعفەری کە ئامانجی بەعەرەبکردنی کوردستان بێ، بەخوێنی سەربازی کورد بەرەو سەقامگیری ببری، بۆچی نابێ لیستی هاوێهیمانی کوردستان لەحکومەتی جەعفەری بکشییتەووە، حکومەتی جەعفەری تادەرەنگ نەبوو، پڕووخینری.

* ئایا دواخستنی دەستبەکاربوونی پەرلەمانی پارتی و یەکییتی بۆ ماوەی چوار مانگ، یەکنەگرتنەوێ دوو بەرپووەبەریتیەکی سلیمانی و هەولێرو رێگرتن لە دامەزراندنی بەرپووەبەریتی پاریزگی کەرکووک، لەبەر خاتری بەرژووەندیی تەسکوتروسکی حیزبایەتی، نەبوو بەهۆی ئەوەی حکومەتی جەعفەریش و دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستانیش، زات بەدەنە بەر خۆیان و، یەك هەنگاو بەرپێ مافی کورددا نەیهەنە پێشەو؟ رۆژنامەی "خەبات"یش دەنووسی: رۆشنیران مافی ئەوێان نییە بپرسن بۆچی وتووێژی دوو حیزبە سەرەکییەکی بێ ئەنجام بوو "یان بزائن" بۆچی راگەیانندی پیکهاتن دواوەخری "خەبات" ئەمە بە کلکایەتی بۆ جەماوەر دادەنی (خەبات ژ 1817، 6/7) واتە "خەبات" دەیهوی رۆشنیران قورقەپ بکەن بەرامبەر کەلەگاییی دوو زلحیزبەکە.

* ئایا نەدەبوو، پاش ئەوەی جەعفەری وشەي فیدەرالی و دیموکراتی لەسوێندانی وەزیرەکانی لابرد، سەرکردهکانی کورد رێنەدەن

به سویند خوار د نه وهی، به لکو و مزیره کانیان بکیشنه وهو، نه و مزیرانه ی که بهو سوینده نادرسته رازیوون بخه نه بهر لیپرسینه وهو، ههروه ها جه عفری خوشی بخه نه بهر لیپرسینه وهو، ته نانه ت دادگه ییگردنیش؟ بهرام بهر به چ دهسکوتیک نه مافه رهوایه ی کوردیان، نا بهو شیوه یه کرده قوربانیه هیچ؟

* چه ند جارو چه ند جار گوتوومه و نووسیمه، که بنه ماله ی حکیم له نه جه ف، بنه ماله یه کی فارسن. "مجلس اعلاى انقلاب اسلامى عراق" له سالى 1982 داو له ئیران به فرمانی خامنه یی دروستبوو. سهرکرده کانی نه م "مجلس"ه، باقر حکیم و حمید رضا ئاسه فی و هاشمی شاهرودی بوون. نه مانه که به درو، خو یان به عیراقی ده دایه قه له م، هه رزوو دهرکه وت که نه مانه فارسن، حمید رضا ئاسه فی ئیسته قسه که ری رژی می ئیرانه له تاران و، هاشمی شاهرودیش، سهرکرده ی دادگه کانی ئیرانه (قاجی القجاه)ه. میلیشیای "به در"یش، چه ند هه زار چه کدار یکن که له لایه ن حیزبوللای ئیرانه وه مه شقیان پیکراوه و به شیکیان له سه رده می رژی می سه دد امداد، له ژیر سایه ی حکومه تی "یه کی تی" دا له سلیمانی ده ژیان و یه ک گولله یان نه ناوه به رژی می سه دامه وهو، له کاتی گرانی و بیتانیدا له باشووری کوردستان، که کورد شیوی شهویان نه بوو، نه و "به درانه"، باشتین خوار دنیان ده درایه و، باشتین ژیان ده ژیان. نه و جا ئیسته که دهرکه وتوه نه مانه کین و بنه ماله ی حکیم بهرام بهر به مافی کوردو به تایبه ت کهرکووک چ "ده فرموون"، نایا راسته، یه کیکی وه ک مام جه لال بچی پیروزیایی له داروده سته ی "به در" بکاو په سنیانیدا؟ نایا نه مه هه لویتستیکی بهر پرسیارانه یه له مام جه لاله وه؟ نه مه له کاتی کدا که داروده سته ی حکیم، نه چوون بو پیروزیایی په رله مانی پارتی و یه کی تی و، نه چوون بو سهرخو شیه که سوکاری قوربانیه کانی کاری تیوریستانه ی

1 ی شوباتیش و کەسیشیان نەناردە کوردستان؟ بۆی بەرێز مام جەلال، دەبێ بزانی کە ئەو بەدەنگی کورد بوو بە سەرکۆماری عێراق، نە بەدەنگی چەكداره‌کانی بەدرو بنەمالە‌ی حکیم و جەعفیری ئەلقە لەگۆیی مەلا سیستانی. مەلا سیستانی، لەلای مەلاکانی سلیمانی کە چوو بوون بۆ لای، پشتگیری عەرەبە ھاوردەکانی کەرکوک کردو، دژی قانونی بەرپۆوەبردنی کاتیی دەولەت پەیامی بۆ ئەنجومەنی ئاسایشی نیۆدەولەتی نارد.

* کێ بەرپر سياره‌ لەو‌ی کە هەلبژاردنی سەرۆکی هەریم هیندە، دواخرا؟ ئایا دیاریکردنی سەرۆکی هەریم لەلایەن پەرلەمانی پارتی و یەکیتییەو، مانای ئەوە نییە کە سەرۆک هەریم دەبێتە سەرۆکی سلیمانی و هەولێر و دهۆک و، ئەمەش وەک بەلگەیەک دەکەوێتە دەست داگیرکەران و نەیاران و، ئەو حەلە دەبێت: خۆتان ئەوەتانکردووه!! ئایا راستتر نەبوو، وەک لەوتاری "ئەفسانەی سەرۆکایەتی هەریم" دا نووسیبوو (میدیا ژ/ 194) سەرۆکە هەریم بەهەلبژاردن بۆ، ئەوجا لەهەموو ستانەکانی کوردستاندا، هەروەها لەبەغداو ئەو شوێنانە، کە کوردستانی و کوردی لێن، بەلام کوردستان نین و، هەر لەو کاتەشدا بیروپای کۆمەڵەو حیزب و رێکخراو و کەسایەتیەکانی هەموو پارچەکانی کوردستان و ئەوروپا و ئەمریکا وەرگیرایە، کە ئەمە دەبوو بە بەلگەنامەیەک قانونی بۆ ئەو‌ی کە سەرۆکە هەریم، سەرۆکی هەموو کورد و کوردستانییه‌کانە، نە سەرۆکی سێ ستان. سەرۆکە هەریم دەبێ بەو شیوەیە سەرۆک هەلبژێردی و، دەسەلاتێکی وایبێدری وەک سەرۆککۆمار. بەتایبەتی دەبێ فرماندە ی هێزەکانی لەشکری کوردستان بۆ، جیگری نەبێ، بەلکو لەکاتی پێویستدا سەرۆکی پەرلەمان بریکاریی بکاو، باشتیش ئەو‌یە سەرۆکە هەریم دەسەلاتی سەرۆکوەزیرانیشی هەبێ و، واتە پایە ی

سەرۆكوهزيران لایبەری. بەلام سەرۆكهەریم دەبی چەند راویژکاریکی هەبی،
 وەك راویژکاری قانونی، راویژکاری رامیاری، راویژکاری سوپایی،
 راویژکاری فەرەهنگی و... هتد. بە بۆچوونی من دەبی سەرۆكهەریم ئاوا
 هەلبژێردری، ئەو دەسەلاتەشی هەبی كە باسكرد، ئەگەرنا، ئەگەر
 ئەمەش بكرێتە حیزبجێنە، ئەوا سەرۆكهەریم نەبی باشتەر.

* ئایا ئەم هەموو هەول و تەقەلاو پارانەوهیە لەعەرەبە سوننیەكان بۆ
 بەشداریكردن لەحكومەتی عێراق و بەشداریكردن لەنووسینی دەستوری
 عێراقدا، هیچ سووتێك بە كوردو كوردستانییهكان دەگەیی، لەكاتێكدا كە
 هەلۆیستی زۆربەیی زۆری سوننییهكان ئەوهیە كە عێراق وەك گەل و خاك
 بەشێكە لە "نیشتمانی عەرەب" و كەمەیهکی كەمیشیان لەبابەتی چیرۆکی
 شیخە كەبابخۆرەكە كاك خەفووڕ مەخموریین.

* ئایا پەرلەمانی پارتی و یەكێتی دەتوانی خۆی بەنۆینەری كوردستان
 بزانن ئەگەر ئاوا بەرامبەر تیرۆركردنی زاناو خەباتكاری گەورەیی كورد
 شیخ مەعشوقی خەزنەوی، بێدەنگ بی؟ ئایا راستە كە ئەم پەرلەمانە
 لەكوشتاری رۆژی یەكشەممەیی خۆپیشاندانی قامشلۆ بێدەنگ بی؟
 بەراستی، ئەگەر خۆمان نەخلەتێنین، دەبی دان بەوەدابنێن، كە كێشەیی
 كورد، پاش ئەوهی تیشکی هیوایهکی بەر كەوت، ئیستە، بەسایەیی
 حیزبجێنەوه بەرەو چارەنووسی لێ و تەماوی هەنگاو دەنی.

بەرلین 2005/6/10

میدیا، ژ 195، 2005/6/14

هه باسه! له ئيران و دهووبه، چ باسه؟ كوردستان، له بهردهم دوورپياني ئازادي، يان به قوري رهشدا چوونه

پاش ئهوي مهلا محهمهدي خاتهمي، سهركوڤاري ئيران، ههشت سالي ره بهق خهلكي ئيراني بهدروى "مردم سالارى مژهبى" (سهرهريي نايانهي گهل) و، "چاكسازيى" (ريفورم) تهفردها، بهرهي بهمهستكاران و رهخهگراني دژ بهرژيى مهلا فرمانيى ئيران، چ كوڤمارخولزان و چ شانشينخولزان و چ "موجاهيدينى خهك" و چ دارودهستهي كوڤه چهپيهكان و، تهنا ته گهليك لهروشنبيرانيش، دهيانگوت و دهياننووسي، كه زوربهي ههرهزوري خهلكي ئيران، ناچن بو ههلبژاردن و، نهوش دهبيته بهلگهيك بو ناڤهوايه تيبى رژيى ئيران و، ريش دهكاتهره بو گشتپرسپيهك، كه دهبيته هوى ههلوهشاندهوي سيستهي "ويلايهتي فقيه".

كاربهدهستهكاني رژيى ئيرانيش كهوتنه خوڤان و، بهناشكرا بلاويانكردهوه، كه نهوي نهچى بو دهنگدان، "وهك تيروريست" ته ماشا دهكرى و، به شداريكردنيان لهههلبژاردندا، به "تهكليفي شرعي" دايه قهلهم. ئهم ههلوسته شيان كوتومت، وهك ههلوستهي كاربهدهستهكاني دوو زلحيزبهكهي باشووري كوردستان بوو، كه دهيانگوت نهوي نهچى بو ههلبژاردنى سهرتاسهري عيراق و، دهنگنه دا به ليستهكهيان، ئهوا "خاين و نوكهري بيگانه" يه. ئهمه لهكاتيكدا، كه لهسيسته ميكي ديموكراتييدا، به شداريكردن لهدهنگدانا بو پارلهمان، "ماف" ه، نهك "كهرك". مرؤقيش دهتواني، مافي خوى بهكاربهيني، يان نههيني، بي نهوي بيته "تيروريست"، يان "خاين و نوكهري بيگانه"، يان لهسهر نهوه سزا بهري.

لېږدا ټهگه سهرنجيكي ولاته ديموكراتهكان بدهين، بو نمونه ولاتهكاني
 ټهروپا، دهبنين هيچ كاتيك، هيچ كهسيك بهرور نانيردرې بو هلبېرلردن.
 جاري واش ههيه كه لهو ولاتانهدا، تهني 40%-50%، يان لهو ريژهيهش
 كهتر، دهچن بو دنگدان، كهچي ټهو حكومهتهي كه لهههنجامي ټهو
 دنگدانهوه دادمهزري، ههمو لايهك دان بهرواياهتييدا دهنين، تا
 هلبېرلردنيكي ديكه. چونكه دزمانن كه، ټهو حكومهتهي بهدنگي خلك
 هاتوته سهر كار، هر بهدنگي خلكيش لهكار دهخري و دهگوردرې.
 بهلام لهولاتيكي ديكتاتوريدا، رژيم بو پيشانداني رهوايهتيي خوي،
 پيوستې به زوربهې همره زوري دنگهكانه، تا "رهوايهتيي" خوي بخاته
 بهرچاو. لهبر ټهوه، بهزوري زوردارهكي، خلك ناچار دهكا دنگېدهن
 بويو، ټهوي زاتېكاو دنگنهدا بوي، دهبي نانيرين، يان زينداني، يان
 كوشتني خوي لهبرچاو بي. هر لهبر ټههشه، كه جاري واهيه،
 سهركوماريك به 99.99% دنگهكان هلهدهبژيردرې، وهك سهدامي
 عيراقو حافظ ټهسهدى سووريا.

لهولاتيكي وهك ټيراندا، هرچهنده دسهلات بهدست چيني مەلاكانهويه،
 بهلام تاكه نيوهنديكي دسهلات، ههتا ټهوپو پيدا نهبووه. جا ټهگرچي
 خامهنيي، وهك "ريبر" و "جينشيني ئيمام خومهيهني" و "وهلي فقيهي
 خاوهني دسهلاتي بيسنور" فرمانرهواتييدهكاو، لهدهستوريشتا
 دسهلاتهكاني چهسپيندراوه، بهلام كهساني ديكه قسهپويشتوو، هيشتا
 هر هه، يهكيك لهوانه عهلي ټهكبري هاشمي رهفسهنجاني يه، كه يهكيكه
 لهدامهزرينهراي "كوماري ئيسلامي ئيران" و، هاوكاري خومهيني و،
 ههشتساليش سهركومار بووهو، ئيستش سرويكي "كوړي
 دهستنیشانکردني بهرزهونديي رژيم" (مجمع تشخيص مصلحت نظام) ه.

ههروهه مههدی کهپرپووبی، که کوردیکی لوپییو، ماوهیهک سهروکی
 "پهرلهمانی ئیسلامی ئیران" بوو، لهگهڵ چهند کهسیکی دیکه.
 شایانی باسه، نیزیکی ههزار کهسیک خویان نیو نووسکرد بۆ چوونه نیو
 شهرو گهری ههلبژاردنهوه، بهلام "شورای نگهبان" (کوپی چاودیژی) تهنی
 چوار کهسی لیههلبژاردن، که یهکیک لهوانه رهفسهنجانی و، ئهویدیکهش
 مهحمود ئهحمهدی نهژاد بوو، لهپال مههدی کهپرپووبی و، سههرلهشکر
 محهمد باقیر قالیباف. بهلام پاش ئهوی خاته می کهوته گلهیی،
 خامه نهیی فرمانیدهرکرد، دوو کهسی دیکهش نیویان بخریته لیستهکهوه،
 که یهکیکیان مستهفا موعینی سههر به ریبازی "ریفۆرم" ی خاته می بوو.
 بهکورتی 46.786.418 کهس مافی دهنگدانان ههبوو، که سههرپای
 ههموو هههره شهرو گهره شهیهکی رژیم، تهنی 29 ملیۆن و 31742 کهس
 چوون بۆ دهنگدان، واته 17 ملیۆن و نیویک بهشدارییاننهکردو، ئهوهبوو
 له نهتجامی ههلبژاردندا، هاشمی رهفسهنجانی 6.159.354 و مهحمود
 ئهحمهدی نهژاد 5.710.374 دهنگیان هیناو، بهوه ههلبژاردنی یهکیک لهو
 دووانه، کهوته گهری دووه مهوه، لهوه دا مهحمود ئهحمهدی نهژاد، پیش
 رهفسهنجانی کهوتو، ئهوهش بوو بههوی ئهوی که مههدی کهپرپووبی،
 له نامهیهکدا که بۆ خامه نهیی ناردبوو، باسی ئهویکردبوو که کوپی
 خامه نهیی، دهستی له ههلبژاردندا تیکه لکردوووه، ساخته کاریتی کردوو
 بۆ بهرژه و نهیدی کاندیدی سههر بهرژیم، رهفسهنجانیش گوتی
 له ههلبژاردندا شتی ناشرین رویانداوه، بهلام ئهوه "شکاتی خوی دهباته
 لای خودی!"

هیژای گۆتیییه، که رهفسهنجانی، ئهوه پیاوهیه، چ له لایه ن دادگهی بهرزی
 ئهلمانیاوه، چ له لایه ن گهلیک له بهر هه لستکارانی ئیرانه وه، بهوه تۆمه تبار
 دهکری که دهستی هه بووه له کوشتنی دوکتۆر قاسملو له فیه نناو، دوکتۆر

شەرقەفكەندى و ھەقائەكانى لەبەرلەن. لەگەل ئەو ھەشدا، دەرودەستەى خاتەمى، كە دىيان مستەفا معین نەبىردووەتەرە، ھەموو دەنگەكانیان دا بە رەفسەنجانى، بۆ ئەو ھەى مەحمود ئەحمەدى نەژاد نەبباتەرە. لەگەل ئەو ھەشدا ریسەكەیان بوووە بە خورى.

ئەحمەدى نەژاد، وەك خۆى بەدەمى خۆى دەبێژى، گوێراپەل فەرمانى "وەل فەقىە"، واتە، خامەنەییە. كاتى خوشى، یەكێك بوو لە "قوتابیانی ھێلى ئىمام" (دانشجویان خگ امام) كە لە 1979دا پەلامارى سەفارەتخانەى ئەمرىكاندا لەتارانو، كاربەدەستانى سەفارەتخانەكەیان 444 رۆژ بەدەستبەسەرى و تۆقاندن، لە خانووى سەفارەتخانەكەدا ھێشتەرە. بێجگە لەو ھەش، وەك پاسدار، لە جەنگى كوردستاندا بەشداریكرد، پاش ئەو ھەى خومەینى بانگى "جیھاد"ى دا دژ بەكورد. لە پاداشى خزمەتەكانیدا بۆرژیم، كراپە فەرماندارى شارى دەملوینى تاران. ئەو ھەى لەم كابراپەى دەگێرنەرە، ئەو ھەى، ژیانىكى سادەو ساكارانەى بردووەتە سەر، دژ بەدزىتى و بەرتیلخواردن بوو، ئەمەش كاریكى وایكرد، كە بتوانى جەماوەرىكى گەرەى خەلكى گوندەكان و ھەزارو دەستكورتەكانى تاران، لەدەورى خۆى كۆبكاتەرە، دەنگەكانیان لەھەلبژاردندا مسۆگەر بكات. ئەمە بێجگە لەو ھەى كە، خامەنەیی و پاسداران و بەسیج، ھەموو پشتیوانیان لێكردو گەرەى لە رەفسەنجانى بردەرە، كە كەم كەس ئەمەیان بەخەيالىدا دەھات، كە كەسیكى وەك ئەحمەدى نەژاد لەرەفسەنجانى پتر دەنگبەینى و 29 ملوین كەسیش بەشداری ھەلبژاردن بكەن، لەكاتىكدا كە حیزبو كۆمەلە بەرھەلستكارەكان بانگى بۆيكوتى ھەلبژاردنیاندا.

گەیشتنى ئەحمەدى نەژاد بەپەلەى سەركۆمار، دەسكەوتىكى دىكەى رژیمنى ئێرانە، لەكاتىكدا كە پارلەمانو، "شورای نگهبان"و، "مجمع

تشخيص مصلحت نقام"و، دمزگه‌ی دادومریو، دمزگه‌ی دوزگريتی گشتی (الادعاو العام)و هیزی لهشکرو سوپاو بهسیج، هه‌مووی سهر به‌رژیمه. جا ئه‌وه‌ی لیڤه‌دا پیوه‌ندیی به کورد‌ه‌وه هه‌بی ئه‌وه‌یه، رژیمی ئیران، له‌مه‌ولا پتر له‌جاران، توندوتیژترو ته‌نگه‌تیلکانه‌تر دژی کورد ده‌ه‌ستی‌و، ده‌سه‌لاتی رژیمیش بۆ په‌لاماردانی کورد، گه‌لیک له‌جاران پتره. به‌تایبه‌تی، چونکه ئه‌و حیزبو کۆمه‌ل‌و ده‌ستانه‌ی که دژ به‌رژیمی ئیران‌و به "ئوپوزیسیون" نیویان‌پۆیوه، زۆربه‌ی زۆریان، ئه‌گهر له‌رژیمی ئیران خراپتر نه‌بن به‌رامبه‌ر به کوردو داخوازییه‌کانی، بیگومان که‌تر خراپ نین. ئه‌وانه، ئه‌گهر دوو وشه به‌سه‌ر ده‌میاندا بی، به‌د‌ل‌ن‌یا‌یی‌ه‌وه، یه‌کی‌کیان "تامامیت ارچی"، واته "ته‌واویتی خاک"ه‌و، کوردستانیش، به‌به‌شیک له‌ولاتی خو‌یان ده‌زان‌و، کوردیش به‌نه‌ته‌وه، یان گه‌ل، دانانی‌ن، به‌ل‌کو به "تیره‌یه‌کی ئیرانی"و، هه‌ل‌ده‌ده‌ن زمانه‌که‌یان، فارسی، که له‌ه‌جه‌یه‌کی تیکه‌له له عه‌ره‌بی و کوردی و ترکی، به‌زۆری زۆرداره‌کی به‌سه‌ر کوردو به‌لووچ و ترکمان و عه‌ره‌بو ئه‌وانی دیکه‌دا به‌سه‌پینن. له‌به‌ر ئه‌وه، چاوه‌پوانی چاکه‌و خیرخوازی له‌به‌ره‌ی ئوپوزیسیونی ئیرانی نا‌کری‌و، ئه‌وانه، به‌رامبه‌ر به‌ما‌فی کورد، له‌گه‌ل رژیمی ئیران هاو‌ده‌نگ‌و هاو‌کار‌ن‌و، رۆژنامه‌که‌شیان "کیهان" که له‌له‌نده‌ن ده‌رده‌چی، نموونه‌یه‌که، وه‌ک به‌ل‌گه، بۆ ئه‌م بۆچوونه‌ی سه‌ره‌وه.

وه‌ک جاریکیان له "میدیا"دا نووسی‌بووم، ئه‌مریکا ده‌یه‌وی رژیمی ئیران بگۆڕی، به‌لام نازانی چۆن. ئه‌وه‌ی رژیمی ئیرانی‌ش لی‌ ده‌ترسی، بوونی به‌ره‌ئ‌ست‌کارانی ئیرانی له‌نی‌وه‌وه له‌ده‌ره‌وه‌ی ئیران نییه، به‌ل‌کو، بوونی له‌شکری ئه‌مریکایه له عیراق و ئه‌ف‌غان‌ست‌ان و نی‌وچ‌ه‌ی که‌ندا‌ودا. له‌شکری ئه‌مریکاش، هه‌تا له‌م دوو و‌لاته‌دا، زی‌تر له‌قو‌پ‌دا بچه‌قی، به‌سو‌وتی رژیمی ئیران ته‌واو ده‌بی، له‌به‌ره‌وه، رژیمی ئیران، هه‌موو توانست و هی‌زی‌کی

خۆی دەخاته کار، تا ئەمریکا لە عێراق و ئەفغانستان و کەنداو سەرکەوتوو نەبێ، بە لکو، بە سەری شکاوو پاشلی دپاوهوه، لەو ولاتانە بچیتە دەرەوه. ئەوەی بوو تە پالپشتی ئێران لەم رووهوه، ئەوەیە زۆربەى زۆرى عەرەبەکانى عێراق، شیعەو گۆنپرايه‌لى کابرایه‌كى ئێرانين که مه‌لا سیستانییه. بێجگه‌ له‌مه‌ش، سەرکرده‌کانیان، وه‌ك برايم جه‌عفەرى و بنه‌ماله‌ى حه‌کیم و شه‌هرستانی، هه‌موویان ئێرانين و، له‌سەر دهمى سه‌ددامدا، له‌ئێران بوون و، چاوبه‌ره‌ژێرى رژیمی ئێران. ئەو تا لەم رۆژانه‌دا، عه‌بدولعه‌زیزى حه‌کیم، بانگێشتنى مه‌حمود ئەحمه‌دى نه‌ژادى کردووه، که بێى به‌ میوانى عێراق. برايم جه‌عفەرىش، به‌ته‌مايه‌ بچى بۆ سەردانى ئێران و، مه‌لا سیستانی‌ش له‌ولاوه، خۆی کردووه به‌ که‌له‌گای خه‌لكى عێراق و، ده‌بیژى نابى له‌باشوورى عێراقدا هه‌یج جو‌ره به‌ریوه‌به‌ریتیه‌كى فیدرالى دابمه‌زى. له‌ولاشه‌وه، وه‌زیرى دەرەوه‌ى مه‌لاکانى ئێران، خه‌رپازى، که هاته‌ عێراق، له‌لایه‌ن مه‌لا سیستانییه‌وه به‌وپه‌رى ریزه‌وه‌ پيشواى لیکرا. به‌کورتى، رژیمی ئێران جیى خۆى قایمکردووه‌، وه‌ك چه‌ند مانگێك له‌مه‌وبه‌ر، رۆژنامه‌کانى ئێران بلاویانکردووه، هه‌زاران که‌س له‌ئێران خۆیان نیونوو سک‌ردووه، که "ئاماده‌ى خۆکوژين" له‌پیناوى "چوونه‌ به‌هه‌شتدا". ئاشکراشه، ئەمانه‌ ناچن له‌نیوچه‌ى ده‌سه‌لاتى عه‌بدولعه‌زیزى حه‌کیم و موخته‌دا سه‌ه‌رو برايم جه‌عفەرى خۆ بته‌قیننه‌وه، که سەر به‌خۆیان، به‌ لکو دياره‌ ده‌ست له‌کى دوه‌شینن. ماوه‌یه‌کیش له‌مه‌وبه‌ر، له‌ "میدیا" دا نووسیبووم که نه‌خشه‌یه‌ك هه‌یه‌ بۆ ئەوه‌ى کارى تیۆریستى بگۆژنه‌وه‌ بۆ ئەو شوینانه‌ى به‌ده‌ست کوردووه‌ن و، ئەوه‌بوو له‌هه‌له‌بجه‌و بادینان و جاره‌کى دیکه‌ش له‌هه‌ولێر، په‌لاماردانى تیۆریستانه‌ روویاندا. ئەوه‌ى پتر یارمه‌تى رژیمی ئێران و هه‌قالبه‌نده‌که‌ى، واته‌ سووریای داوه، که پيشروى بکه‌ن، ئەوه‌یه‌ که

هه‌لۆیستی ئەمریکا له‌گۆڕه‌پانی رامیاریدا، هه‌لۆیستیکی نه‌شاره‌زایانه‌و
ناشیانییه. له‌به‌رئه‌وه، ئەمریکاش، وه‌ك كورد، نه‌مکی سوێره.
ئه‌نجامه‌كه‌شی ده‌بینن، كه‌ ئه‌وه‌ته، هه‌موو ئه‌وانه‌ی كه‌ ئەمریکا سالانی
سال خزمه‌تی‌كردوون و پاراستوونی، دژایه‌تی ده‌كهن. ئه‌لمانی‌او فه‌ره‌نسا
دوو نمونه‌ی دیارو به‌رچاوان و، ده‌وله‌تی ترکانیش، نمونه‌یه‌کی دیکه‌یه،
كه‌ ئه‌وه‌ته په‌نجا سال پتره، به‌هۆی ئەمریکاوه‌ توانیویتی هه‌موو جوړه
ده‌ستدریژییه‌ك و تاوانیك به‌رامبه‌ر به‌كورد بكا، كه‌چی له‌جه‌نگی عێراقدا،
چه‌مۆله‌یه‌کی نا به‌رووی ئەمریکاوه. له‌هه‌مووشی قیزه‌وه‌تر ئه‌وه‌یه، له‌م
روژانه‌دا، رژیمی ترك، ریی داوه، كه‌ له‌ئسته‌مبول، له‌ 6/24 وه،
"دادگه‌یه‌ك" به‌نیوی "دادگه‌ی گه‌ل" وه‌ بكه‌ویته‌ كار، بۆ دادگه‌یی‌كردنی
جوړج بوش و تۆنی بلیز، به‌رامبه‌ر "تاوانه‌كانیان" دژی گه‌لی عێراق و
فه‌رماندانیان به‌ له‌شكره‌كانیان بۆ په‌لاماردانی عێراق و داگیركردنی عێراق.
خۆیا، ئه‌م دادگه‌یه، هه‌ر به‌یاریك بدا، ده‌سه‌لاتی به‌جیگه‌یاندنی نابێ،
به‌لام له‌باری مۆرالییه‌وه، كار كردی خۆی ده‌بی و، ئه‌مه‌ش دۆژمنایه‌تی
ناشكراو بپه‌رده‌ی رژیمی ترك به‌رامبه‌ر به‌ ئەمریکاو به‌ریتانیا
پیشانده‌داو، ئه‌و پرسیاره‌ش دینیته‌ پێشه‌وه، كه‌ تاكه‌ی ئەمریکا
پشتگیری و پشتیوانیی رژیمی تركی دۆژمن به‌كورد ده‌كا، كه‌ ئه‌وه‌ته
نێزیکه‌ی سه‌ته‌یه‌كه‌ بۆ له‌نیو‌بردنی كورد، به‌هه‌موو شیوه‌یه‌ك تێده‌كو‌شی و،
ئێسته‌ش به‌م كرده‌وانه‌ی درێژه‌ به‌ به‌رگری‌كردن له‌رژیمی تیۆریستی
سه‌ددام ده‌دا؟ ئایا ئەمریکاو به‌ریتانیا ئاماده‌ن هه‌لۆیستی خۆیان بگۆڕن
به‌رامبه‌ر رژیمی ترك و، روه‌یه‌ك له‌كورد بكه‌نه‌وه‌و یارمه‌تی كورد بده‌ن بۆ
دامه‌زاندنی خانوویه‌کی كوردستانی له‌خۆره‌لاتی نا‌فیندا، كه‌ ببێته
بنكه‌یه‌ك بۆ ئازادی و دیمۆكراتی و ناشتی؟ ئایا سه‌ركرده‌كانی حیزبه
كوردیه‌كانیش ئاماده‌ن، له‌رێی یه‌ك‌گرتنی‌کی چاره‌نووسه‌سازانه‌و،

دیپلۆماسییتییهکی خەستوخۆلۆ، وڵزەینان لەغیراقچیتى و ئێرانچیتى و
 سووریاچیتى و حیزبجیینه، ئەمریکا داینبکەن بەوهی، کە رێگە چارهى
 زالبوون بەسەر لیشاوی تیرۆردا، تەنئ، دامەزراندنى دەولهتییکی
 دیمۆکراتى ئازادیخوازی ئاشتیخوازه لەکوردستاندا، لەسەر بنچینهی
 بیروکەى شارستانییتی و دادی کۆمه‌لایه‌تى؟ یان، هه‌روه‌ک خویان
 پێوه‌گرتوو، لەسەر حیزبجیینه‌ی بۆگه‌نکردووی خویان ده‌چن به‌پێوه،
 ئەم دهرفه‌ته‌ش له‌ده‌ست خه‌لكی کوردستان ده‌ده‌ن، ئایا حیزب و
 کۆمه‌له‌کانی رۆژه‌لاتی کوردستان، ئاماده‌ن، هه‌موو یه‌کبگرن و چاوه‌ڕوانی
 ئەو هه‌له‌ بکەن، کە لاساری و شه‌پخوازیی رژیمی ئێران ده‌یه‌ینیته
 پیشه‌وه، ده‌توانن، رینه‌ده‌ن به‌وهی، شاپه‌سته‌کان و کۆمارخوله‌کان و
 دوژمنه‌کانی دیکه‌ی کورد له‌ئێراندا، ئەو دهرفه‌ته‌ بقۆزنه‌وه، به‌یارمه‌تی
 ئەمریکا و ئه‌وروپا، جیئ مه‌لاکان بگرنه‌وه، ئایا، بۆ وینه، PKK ئاماده‌یه
 ده‌ست له‌کورد به‌کوشندان هه‌لبگرئ، چ له‌باکوورو چ له‌باشوورو چ
 له‌رۆژه‌لات، له‌پیناوی کاریکی بئ پروگرام و بئ به‌رنامه‌و بئ ئامانجیکی
 نه‌ته‌وه‌یی به‌رچاوی وا، کە به‌ینی ئەم هه‌موو قوربانییه‌ بدرئ بۆی، یان
 سوژه‌ له‌سەر ئەوهی له‌ پیناوی "کۆماری دیمۆکراتی ترکیا"دا، کە هیچ
 کاتیك نایگاتئ، کوردستان له‌وه پتر کاولتر بکا، لیسته‌ی شه‌هیده‌کانی
 رۆژ له‌دوای رۆژ، درێژتر بکاته‌وه؟ ئایا حیزبۆله‌که‌کانی رۆژاوی کوردستان
 کە که‌وتونه‌ته‌ بوختانکردن به‌راپه‌ڕینی جه‌ماوهرانه‌ی خه‌لكی قامیشلوو،
 داكۆکیکردن بۆ رژیمی کوردکوژی سووریا، ئاماده‌ن ده‌ست
 له‌سیاسه‌تکردن هه‌لبگرن و سه‌ری کورد ره‌حه‌تکەن؟ ئایا دوو زله‌حیزبه‌که‌ی
 باشووری کوردستان ئاماده‌ن به‌راستی یارمه‌تی خه‌لكی باکوورو
 رۆژه‌لات و رۆژاوی کوردستان بدن، بئ ئەوهی خۆیانکەن به‌ده‌مه‌راستی
 خه‌لكی ئەو نیوچانه‌و، ئاماده‌ن، حیزبه‌کانیان به‌پاره، یان به‌هه‌ره‌شه،

بىدەنگ نەكەن؟ بىگومان ئەمباردۇخەي كە لەنىوچەي رۇژمەلاتى ئاقىندا سىرىپەلداۋە، دوپپىيانىكى لەبەردەم دواپۇژى كورددا ھىناۋەتە پىشەۋە، كە يان، كورد سىرەبەرزەنە بەئازادىيى خۇي دەگات، يان بەجارى بەقوپرى رەشدا دەچىتە خوارەۋە.

ئەمجا، لەبەرنەۋەي كۆنگرەي نىشتىمانىي كوردستان، بەتەمايە، كۆنگرەي پىنچەمى خۇي، لە 30ى ئەم مانگەدا (7/30) لەشارى لەندەن بىستى، پىۋىستە نوئەمرانى ھەموو حىزب و كۆمەل و رىبازە كوردستانىيەكان، بەشدارىيەكەن تىيداۋ، لەتوۋىژىكى بابەتانەدا رىگە چارەيەك بۇ پىكەۋە كاركردن بدۇزنەۋە. ھەموو لايەككىش دۇنيابى، كە ھىچ حىزبىك ناتوانى بەتەنى، كوردستان رىگارېكا، بەلكو رىگاركردى كوردستان بەھاۋكارىي ھەموو خەلكى كوردستان دىتەدى. دەبا، ھىچ حىزبىك، ئىدى كەلەگايى نەنوئىنى و شەپرى خۇتېرىن نەكا.

بەرلەين 2005/7/1

مىدىيا، ژ 198، 2005/7/5

کوردستانی سەربەخۆ، لەنیوان خەون و خەيالی ھۆنەری گەورە کورد، عەبدوللا پەشیوو، و "واقعە بينی"ی سیاسەتکاری بەنیویانگی کورد، مام جەلال تالەبانییدا

ئەوێ بوو بە پالپۆنەنەری نووسینی ئەم وتارە، ئەو دوو ھەفتەییە، دوا
بەدواییەکە بوو، کە بەرپز مام جەلال، جارەك لەگەڵ گۆڤاری "Der Spiegel"
(ئاوینە)ی ئەلمانی، جارەکی دی لەگەڵ رۆژنامەی ترکی "Akşam"
(ئیلارە)دا کردبووی، کە ئەوێ "ئاکشام" لەژمارە 197 (2005/6/25)ی
"میدیا"دا بەشێکی بەکوردی بلۆکراپووە. مام جەلال لەھەردوو
ھەفتەییەکاندا گوتبووی، کە ئەو "بەدریژیی (58) سال خەباتی خۆی،
بیری لەجیاپوونەوێ کوردستان لەعیراق نەکردووەتەو" و گوتبووی
"کوردستانی سەربەخۆ، خەون و خەيالی ھۆنەران و رەگەزپەرستانی
کوردە"، "ئەو خەيالەش، بەھەرەسھینانی سەددام کۆتاییھاتووە" بیجگە
لەوێش، گوتوویەتی، "کە کورد لەبەر ھۆی جوگرافیایی، ناتوانن دەولەتی
سەربەخۆ دروستبکەن"، چونکە، "ئەگەر وادابنری کە دەولەتی کورد
دامەزێندرا، چۆن دەتوانی بژی، ئێران و عیراق و تورکیا و سووریا سنوور
دەدەخەن لەسەری، ئەو دەمە، ئەو (مام جەلال) ناتوانی لەگەڵ پەيامنیری
"ئاکشام" (واتە حوسنی مەحەلی کە عەرەبیکی دژ بەکوردی خەلکی
ترکیایە)، بچی بۆ ئەستەموول، بۆ ئەوێ لەوێ، پیکەو ماسی بخۆن".
ئەگەر مەروە رۆژنامەی "ئاکشام" بەھوردی بخوینیتەو، باش تێدەگا، کە
پەيامنیرەکی، حوسنی مەحەلی، ئەو کابرا عەرەبی، کە ئەمریکای بە
"ئیمپریالیست و داگیرکەری عیراق" دەداتە قەلەم، کوردیش بە
"ھاوکاریکردن لەگەڵ ئیمپریالیزمی ئەمریکا" تۆمەتبار دەکا،
بەتیرۆریستە کوردکوژەکان، دەبێژی "بەرخۆدەر" (مقاوم)، پرسیارەکانی

بەجۆرێکن، کە دەیهوێ، ناپاستهوخۆ، وەرنامه‌کانی بخاته نێوده‌می مام جەلاله‌وه. بۆ وێنه، ده‌بیژێ: "که‌واته به‌شداریکردنی کورد له‌ده‌سه‌لاتداریتیی به‌غدادا، به‌پێی به‌ڕێژتان، کۆتاییه‌ینانه به‌خه‌ونی کورد"، مام جەلال له‌وهرامدا ده‌بیژێ: "ئه‌وه، به‌ته‌واوی راسته. چونکه کورد بۆ یه‌که‌مجار، بینیان و تی‌گه‌یشتن، که ئه‌وان له‌پله‌ی یه‌که‌مدا، هاوولاتی عێراقن. ئێسته‌ش هه‌ر که‌س به‌عێراقیتیی خۆی سه‌ربه‌ره".

بهر له‌وه‌ی بچمه‌ نیوهرۆکی باسه‌که‌وه، ده‌بی ئه‌وه بیژم، که ئه‌ز عه‌بدوللا په‌شیوم، وه‌ک هه‌نهر، هه‌لبێژارد، چونکه ئه‌و به‌ڕێزه، لایه‌نگریکی کۆنی بیرى سه‌ربه‌خوایی کوردستانه‌و، سه‌ر به‌هیچ نێوه‌ندیکی ده‌سه‌لاتی کوردی نییه‌و، جه‌ماوه‌ریکی یه‌كجار زۆری کوردیش هه‌ن، که هه‌ز به‌گۆیگرتن له‌هه‌نراوه‌کانی ده‌که‌ن.

ئێسته، بابێینه سه‌ر شیکردنه‌وه‌ی قسه‌کانی بای به‌ڕێژ مام جەلال:

به‌راستی زۆر سه‌یره، سه‌ربه‌خوایی کوردستان، ئامانجی ره‌گه‌زپه‌رسته‌کانی کورد بێ. ئه‌مه له‌کاتی‌کدا، که هه‌ول‌دان بۆ سه‌ربه‌خوایی هیچ ولات و نیشتمانێکی ژێر ده‌سته‌و داگیرکراو، نه‌ک هه‌ر ره‌گه‌زپه‌رستی نییه‌و به‌س، به‌لکو کاریکی رزگاریخوازه‌یه‌و، ئه‌وانه‌ی ولاتی‌ک داگیر ده‌که‌ن و گه‌له‌که‌ی بنده‌سته‌ده‌که‌ن، ئه‌وانه ره‌گه‌زپه‌رست و گه‌لدوژمن، نه‌ک گه‌لیکی که‌نه‌فتکراو، خه‌لکی ولاتیکی داگیرکراو. دوا‌یی تیناگه‌م، ئه‌وانه‌ی ره‌گه‌زپه‌رستن له‌نیو کوردا کی‌ن؟ با زۆر دوور نه‌پۆین، باسی ئه‌حمه‌دی خانی و حاجی قادری کۆیی نه‌که‌ین، ئایا شیخ مه‌حمودی به‌رزنجی و قازی مه‌مه‌دو شیخ سه‌عیدی پیران و عوسمان سه‌بری و سه‌ید ره‌زاو، چه‌ندین سه‌رکرده‌ی دیکه‌ی سه‌ربه‌خوایزی کورد، ره‌گه‌زپه‌رست بوون؟ ئایا هه‌زاران پێشمه‌رگه‌ی خۆ به‌ختکه‌ر که گوییان له‌سه‌روودی:

"پیشمرگه‌ین، به‌هه‌لمه‌تین

شیری رۆژی زیلله‌تین

له‌پیناوی سهر به‌خوویی کوردستان

به‌خنده‌که‌ین ژیا نمان و مال و گیان

له‌پیناوی سهر به‌خوویی کوردستان"

که له‌بهره‌می، هۆنهری خودی‌لی‌خۆشبوو، خالید دلێره، که دلێر، خۆی

یه‌کێک بوو له‌ئەندامانی حیزبی مام جه‌لال، ئایا، ئەمانه‌ هه‌موو

ره‌گه‌ز په‌رستبوون؟

راستییه‌که‌ی، ره‌گه‌ز په‌رستی، نه‌ک هه‌ر له‌نیو کورددا نییه‌و، کۆمه‌لگه‌ی

کوردیش ئه‌و جووره‌ ترادیسپۆنه‌ی نییه‌، به‌لکو کوردی ناسیۆنالیستیش،

وه‌ک ناسیۆنالیسته‌کانی عه‌ره‌ب و ترک و فارس، له‌نیو کورددا، یان هه‌ر نین،

یان زۆر زۆر که‌منو، ئەمه‌ش مایه‌ی خۆشه‌ختییه‌.

به‌لێ، جه‌ماوهری‌کی زۆر فراوانی نه‌ته‌وه‌یی هه‌یه‌، به‌لام بیرى نه‌ته‌وه‌یی،

وه‌ک له‌سه‌میناری "بیری نه‌ته‌وه‌یی" دا رۆناکیم خستووته‌ سه‌ر، هه‌یج

پێوه‌ندییه‌کی به‌بیری ناسیۆنالیزمی رۆژه‌لاتی و رۆژئاواییه‌وه‌ نییه‌. هه‌یج

کوردی‌ک تائیسته، داواى به‌غداو ئەنقه‌ره‌و ئەسته‌موول و دیمه‌شق و تارانى

نه‌کردووه‌، ئەگه‌رچی له‌م شارانه‌دا ملیۆنان کورد ده‌ژینو، کوردی ره‌سه‌نى

ئهو شوینانه‌شنو، که‌سه‌یش ئه‌و شارانه‌ی نیونه‌ناوه "شارى برايه‌تى"!!!

باشه‌، بۆچی ده‌بێ بیرى دامه‌زراندنى ده‌وله‌تی‌کی فه‌له‌ستینی، که‌ مام

جه‌لال، به‌ کۆلۆدله‌وه‌، بۆ فه‌له‌ستینییه‌کان داوایده‌کاو، له‌وه‌شدا ئه‌ز هه‌قی

ده‌ده‌می، به‌لام بیرى دامه‌زراندنى ده‌وله‌تی‌کی کوردستانى، بیرى‌کی

ره‌گه‌ز په‌رستانه‌ بێ. یان، ئەمه‌ خالانه‌ی ئەوه‌یه‌، که‌ ده‌بیژن "ریۆبییه‌که‌،

ده‌می نه‌ده‌گه‌یشته‌ هی‌شووه‌ تری‌که‌ بیخوا، ده‌یگوت، ترشو و تاله‌"!!

سەير ئەوھە، مام جەلال لەوتووڤژەكەيدا لەگەڵ حوسنى مەحەلى، سنوورى دىپلۇماسىتى دەبەزىنى، ئەگەر ترەكان ئەو قەسەبە بخویننەو، بەگالتەى دەرەزەن، چۆنكە قەسەكە لە تەوس (تەكم) دەچى، كاتىك دەبىژى "سەونىيەكانى عىراق، ھەموو دەولەتە عەرەبەكانىان لەپشتە، شىعەكانىش ئىرانىان لەپشتە. ئىمەى كوردىش، ترەكيا پشەتوانمانە.. ھەتد". نازانم ئەم پشەتگىرى و پشەتوانىيەى دەولەتى ترەك، لەكویداو لەچىدا خوێ دەرەستوو؟ ئایا لەوھەدا، كە ماوھى ھەشتا سال ترەكانەكانى عىراق، مافىان خورابوو، و ئەو مافەش كە دەستیانكەوت، تەنى، پاش دامەزەندنى "ھەرىمى نەفرىن" و دامەزەندنى بەرپوھەبەرىتى كوردستان بوو. كەچى رژیمنى ترەك، يەك وشەى دژ بەرژیمەكانى عىراق، لەدەم دەرەنچوو، بۆ پاراستنى مافى ترەكانەكان، بەلام پاش ئەوھى كە كورد كەوتنە سەرى ھىزانەدى ھىندەك لەنامانجەكانىان، ئەوجا "بەرى ترەكان"ى لەكورد راستكردەوھ، سەردەمى ھەژارى و بىنانى لەھەرىمى ئاسايشدا بەكارھىنا، بۆ ئەوھى نان و پىازىك بەدا بەو خەلكە برسىيە، بەرامبەر بەوھى خوێان بەترەكان ئیونووس بكەن، ئىستەش كە ئىستەيە، چاوى ھەلنايەت بەوشەى كوردستان. كەسانىك كە ئیویان كوردستانەو خەلكى باشوورن، لەئەوروپاوە دەگەڕىنەو وڵاتى خوێان، لەئەنقەرە، یان لەئەستەموول، دەیانگى، ھەر بەفرۆكە رەوانەى ئەوروپایان دەكاتەوھ، لەم رۆژانەشدا، ئامىلكەيەك بە دەھەزار دانە لە ئامەد (دىاربەكر) بلاوكرەوھتەو كە دەبىژى، كورد مێژووى نىيەو، بنەچەو رەچەلەكى ديار نىيەو، زمانەكەشى، زمانىكى سەرەتایى و كىويەو، لەپال گەلىك سووكايەتى دىكەدا كە بەكوردى كردوھ. بەرامبەر بەو، بازەگانانى ترەك لەباشوورى كوردستان، قۆنتەراتى گەورە گەورە دەرى پىيان،

هیندیکیان پارهی زۆریان له کورد وهرگرتوووه، کارهکهیان بهجیهیشتوووه
رهقیاون.

مام جهلال، ههر خۆی سالانی سال یارمهتی "بههری ترکمان"ی داو،
پارهی دابهشکرد بهسهریانداو زهوی و زاری دانی، بهلام نهوان، نهبوونه
دوستی مام جهلال، یان دوستی کورد. چونکه نهوان، بهراستی، بۆ مافی
گهلی ترکمان ههولناکه، که نهوهش مافیکی رهوایه و پیویسته ههمو
کوردیک پشتگیریلیبکا، بهلکو، دهیانهوێ خزمهتی رژیمی ترک بکهو، وه
برای بهڕێژ، کاک موهههق سهروکی حیزبی شروقی ترکمانی
لهتهلهفیزيونی کوردساتدا، فهرمووی، ترکمانهکان پیویستیان به (وهسی)
نییهو، نهگهر کهسانیک ههبن بیانهوێ خزمهتی دهولهتی ترک بکهو، فهرموو
با بچه ترکیاو لهوێ نهو خزمهته بکهو، خۆیان نهکهنه دهمراستی گهلی
ترکمان.

ئهوجا ئیسته، با بیینه سههر "واقع بینی"ی برای بهڕێژم، مام جهلال:
نهگهر مام جهلال، وه خۆی دهفهرمووی، بهدریژایی 58 سالی ژيانی
رامیاریی خۆی، بیر لهجیاکردنهوهی باشووری کوردستان لهعیراق
نهکردبیتهوه، دیاره نهوه مافی خۆیهتیو، ههر کهسیکی دیکهش مافی
نهوهی ههیه، وایر بکاتهوه. بهلام که مام جهلال، نهو رێبازهی گرتوووه،
دیاره، کهسیکی دیکهش دهبی مافی نهوهی ههبی، پییپیژئی، نهگهر یهکیک
بیر لهوه نهکاتهوه که کوردستان لهعیراق جیاکاتهوه، دیاره نهو کهسه
باشووری کوردستان بهبهشینیکی جیانهکراوه لهعیراق دادهنی. ئهوجا،
نهگهر نهوه وابوو، نهو دهوه، هیچ پیویستی بهوه نهدهکرد که مام
جهلال نێژیکهی چل سال خهیریکی جهنگی چهکداری بی لهدژی دهولهتی
عیراقو، لهپیناوی نهوهدا ژيانی خۆی و ههزاران کهسی دیکهش، بخاته
مهترسییهوه، دروشمی "یان کوردستان، یان نهمان" ههلبگری. و نهو که

عێراقییە، بەر لەمەوی کوردو کوردستانی بێ، چ پێویستی بەدروستکردنی
 حیزبو کۆمەڵ، بەنیوی کوردستانەوه، هەبوو؟ خۆ ئەگەر ئەوەی
 نەکردایەو، هەر بەنیوی عێراق و عێراقیتییەوه کاری بکردایە، ئەو حەلە
 رژێمە یەکلەدواییەکەکانی عێراق، بەفەرۆکەو تۆپو چەکی کیمیایی،
 پەلاماری کوردستانیان نەدەداو، کوردیش ناچار نەدەبوو، ئەو هەموو
 قوربانییە بدا، لەپێناوی پاراستنی سنووری عێراقو، یەکییتی عێراقدا.
 چونکە ئەو دهمە، دەسەڵاتدارانی عەرەبی عێراق، ترسی جیابوونەوهی
 کوردستان نەدەنیشتلێیانو، لەوانەش بوو، کوردیش، وەک هاوولااتی
 عێراق، هێندەک مافی دەستبەکەوتبایە. چونکە، ئەوەی عەرەبەکانی لەکورد
 هاندا، بکەونە قەلاچۆی کورد، ئەو درۆشمە نێرەمووکانەیه بوو کە
 پێیدەگوتری "کوردستانی عێراق". کە نە کوردستانە، کوردستان بێو، نە
 عێراقیشە عێراق بێو، نێرەمووکیش، نە نێرە، نێر بێو، نە مێیە، مێ بێ.
 بەراستی سەیرە، جاران، سەرکردەکانی کورد، لەخودی دەپارێنەوه،
 رۆژنامەنووسیکی بیانی، رێبەکوێتە لایانو، وتاریک لەسەر کوردستان
 بنووسی، ئێستە، وەزیری دەرەوهو وەزیری بەرگری ئەمریکا، بەفەرۆکە
 دینە رۆژھەڵاتو، بەر لەمەوی بچنە بەغداو ئەنقەرە، روودەکەنە
 سەلاحەدین و دوکانو، کۆنگرە رۆژنامەیی، لەگەڵ کاک مەسعودو مام
 جەلال دەبەستن. سەرمایەدارانی ئەوروپا، روودەکەنە کوردستانو،
 ئامادەیی خۆیان بۆ ئاوەدانکردنەوهی کوردستان پیشاندەدەن. ئەمەش
 "واقعە"کەیهو، سەرکردەکانی کوردیش، پێویست بوو سالانیک لەمەوبەر،
 خۆیان لەگەڵ ئەو "واقعە"ە نوێیە بگونجێنن، شەقی کە لەحیزبوحزبێنە
 هەلەدەن، ریزەکانی خۆیان یەکبخەن، بەرپۆبەریتی و هیزی چەکدارو
 رێبازی رامیارییان بەرامبەر دەرەوه یەکبخەن و ئەوجا، بەکردەوه، نەک
 بەقسە، دیمۆکرات و ناستیخوازو ملکەچی قانون بن. ئەوەتا تانیستا،

هەردوو بەرپۆوە بەریتییەکیان نەکردووەتەوه، بەیەك، كەچی لەگەڵ
حکومەتی شیعەکان موو بەنیوانیاندا ناچی. ئەمە لەکاتیگدا ئەگەر سەریان
لەسیاسەت دەرچواوە دەبوو دەمێك بووایە لەحکومەتی شیعەکان
بکشانیە دواوە، حکومەتی شیعەکانیان بختایە، چونکە جاریکی
دیکە کورد ئەو هەلە ی بۆ هەلناکەویتەوه، کە سوننەکان بەشداری
هەلبژاردن و دەسەلاتیانکرد، رۆلی کورد زۆر بیهیز دەبی.

ئەمەیان وا، لەلایەکی دیکەوه، مام جەلال راستدەکا کە دەبیژی، ئەگەر
وادابنێن دەولەتیکی کوردستانی دروستبێ، ئەوا دەولەتەکانی
دەورووبەر، سنوور لەسەر کوردستان دادەخەن، ئەو دەمەش رینادەن
بەهیچ کەسێك، نە بچیتە کوردستان و، نە لە کوردستان دەرچی. ئەمەش
ئەر "واقع"یە کە مام جەلال باسیدەکا. بەلام هیچ "واقع"ێك، "فەرمانی
خودی" نییە کە ببیتە رهوشیکی لەگۆڕاننەهاتوو. هەر "واقع"ێك بگریت،
بەستراوە بەشوین و کاتەوه، بەگۆڕانی شوین و کات، "واقع"ەکش
دەگۆڕی. گۆڕینی "واقع"ی رامیاریش، کارو ئەرکی هەموو
سیاسەتکاریکە. چونکە "واقع" بریتییە لە "باری و ئیستار (الوجع الراهن)
status quo و، سیاسەتکاریش هەولەدا بۆ لابردنی "باری و ئیستار"،
تاوەکو خۆی ببیتە سەرکارو، "واقع"ێکی نوێ بهینیتە کایە. ئەو دەمە،
ئەوهی دینی لەخەیاڵ و بیرو بۆچوونی ئەو سیاسەتکارەدا بوو، دەبیتە
(واقع). لەبەر ئەوه، سیاسەتکار دەبی تیبکۆشی بۆ ئامادەکردنی
بارودۆخیکی وا، کە لەگەڵ شوین و کاتی دواپۆژدا، بگونجی و، کە
هەلومەرجیکی لەبار هاتە پیشمەر، دەستبەجی بکەویتە جوولە بۆ
قۆزتنەوهی سەردەمی نوێ.

برای بەرپۆز مام جەلال، زۆر باش لەبیریتی کە هات بۆ ئەلمانیا، بۆ وتووێژ
لەگەڵ هیندەك بەرپرسیارانێ ئەمریکاییدا، ماوەیەك پیش کەوتنی رژی

سەددام، لە فرانكفورتەمە تەلەفونىكرد بۆم، بۇ ھەوالپرسىو، لەنىو قسەكانماندا، پىمگوت "تۆ نابى" بىر لەو بەكەيتەمە كە يەكك بدۆزیتەمە بۆ سەركۆمارى عىراق، پىوېستە تۆ خۆت بېیتە سەركۆمارى عىراق. تۆ، چل سالا خەرىكى بەرەركانىي رژیى عىراقیت، لەم چیاو بۆ ئەو چیاو لەو ئەشكەوتەمە بۆ ئەم ئەشكەوت، خۆ ئەگەر ئەو عەرەبانەى، وەك فارسەكان دەبیژن "منتقر السلگنتى"ن، میژووى "شەرەشەقى سیاسىيان" لە تۆ درىژترە، فەرموو، با شەرم نەكەن، بىتەپىشەمە. ئەوانە ناگەنە ئەژنۆى تۆ". ئا ئەو رۆژە، بوونى مام جەلال بەسەركۆمارى عىراق، خەون و خەيال بوو، بەلام ئەوا ئەو رۆژە بوو بە "واقع". ئەو راستیش بى، ئەز حەزمەدەكرد، كە مام جەلال بېیتە سەركۆمارىكى وەك جۆج دەبلیو بوش، كە دەسەلاتى سەركۆزەیرانىشى ھەبىو، فەرماندەى ھەموو ھیزە چەكدارەكانى عىراقیش بى. بىجگە لەمەش، مام جەلال كە ھاوپىيەكى دىرىنە، زۆر باش دەزانى، پەنجا سال لەمەوبەر، پىمەگوت رژیى سۆفیت، رژیىكى ئىمپىریالیستى دۆژمن بەكوردو ئازادیی گەلانەو، رۆژىك دى ھەرسەدەھىنىو لەنىو دەچى. ئەو قسانەى ئەو رۆژەى من لەلاى زۆر كەس بە "وېنە كردنىكى كۆنەپەرستانە" دەدرايە قەلەم، بەلام ئەوپۆ ئەو "وېنە خەون و خەيالانە" بوونەتە "واقع". با لیڕەدا بزانی، ئەز بۆچى وامدەگوت، چۆنكە دەمزانى كە دەولەتى سۆفیت دەولەتتىكى دەستكردەو، ھەموو دەولەتتىكى دەستكردیش، لە یەكەمین بوومەلەرزەى رامیارى، یان كۆمەلایەتى، یان ئاینیدا، ھەرسەدەھىنىو دەبیتە چەند پارچەيەك. یۆگۆسلاقیو چىكۆسلافاکیو ئەندەنۆزیا، چەند نمونەيەكى دىكەن. ئیستەش، دەتوانم بىژم كە دەولەتە داگیركەرەكانى كوردستان، بەرەو تەپىن دەچن، چۆنكە دەستكردن. ئەوجا بۆ دەستوبەردكردن لەو تەپىنەش، پىوېستە ژیرانەو زانایانە، ھەولبەردىو كار

بکری. دواى ئەمەش "واقع"ەكى ئەوپۆ، ھەر ئەو نىيە كە كوردستان لەلایەن داگیرکەرەنەو گەمارۆ دراو، بەلکو لەپال ئەم "واقع"ەدا، "واقع"ىكى دیکەش ھەيە، ئەو یە ئەو بارودۆخەى ئەوپۆ کورد تییدا دەژی، بارودۆخی نیووەو دەرەو دەولەتە داگیرکەرەکانیان زۆر جیاوازن لەسالانىک لەمەوبەر. بەلام سەرکردەکانى حیزبە کوردییەکان، بەداخو، ھەر بەھزرو بیرى سالانىک لەمەوبەر، بۆ چارەسەرکردنى کیشەکان دەچن. مام جەلال دەفەرمووی، پەرلەمانى کوردستان بپاری بۆ فیدەرالى داو، ئەك بۆ سەرەخووی. راستدەكا. ئەو وایە. بەلام ئەو بپارە، سالى (1992) بوو كە هیشتا سەددام مابوو، دەولەتى عێراق مابوو، 11 سەپتەمبەر لەئەمریکا رووینەدابوو، کاربەدەستانی ئەمریکا، سەر بەرێبازیكى دیکە بوون، پیچەوانەى رێبازی بوش. نیسته سالى (2005)ە. بەراستی، ئەم "بەتەناش"ەى لۆرى سیاسەتکارانى کوردم، وەك تەمەنەكەى تارىق عزیز کوردی دیتە بەرچاو. كە بۆ یەكەمینجار تارىق ناسى، سالى 1963 بوو، لەكۆنگرەى "خویندکارانى کورد"دا لەمۆینخ. كە مام جەلال و محەممەد مەھدی جەواھىرىش لەو كۆنگرەيەدا بەشدارییانكرد. ئەو سالى لە تارىق پرسی، ئەرى تارىق تەمەنت چەندە؟ گوتى (36) سالى. 1970 كە چوومە بەرلین و لەوى نیشتهجیبووم، جارىکیان لەسەر شەقامى کوودام، لوتوبزوت تارىق دى، ماو یەك چۆنى و چاکیان لە یەكکردو، گوتم ئەرى تارىق تۆ چەند سالىت؟ گوتى: ئاى! ئەى پیتمەنگوت (36) سالم. لەبیرتچوووەتەو؟ وادیارە رۆژژمیری سیاسەتکارەکانیشمان لەجیخوی "بوش" لیدەدا.

لەكۆتاییدا دەبیژم، كە هیندەك خەون و خەيال ھاتوونەتە دى، بوونەتە "واقع" كە سەردەمانىك بە نەبوو و نەكراو دادەنران، لەمانە رووخانى دیواری بەرلین و دامەزراندنى "ھەرىمى نەفرین" لەلایەن كۆمەلەى نەتەو

يەكگرتوۋەكانەۋە، لەسەر زەوى دەولەتتىكى ئەندام لەكۆمەلەى نەتەۋە
يەكگرتوۋەكانداۋ، پەلاماردانى رژیىمى سەددام لەلەين لەشكرى ئەمىرىكاۋ،
هاۋپەيمانىتتىكىردنى ئەمىرىكاۋ كورد، كە ئەويان زلەيزەۋ ئەمىيان ژيىر
دەستەۋ بىدەولەتە. بىگومان، گەلىك خەۋن و خەيالىش ھەن كە
نەھاتوۋنەتەدى. يەككە لەۋانە ئەۋەبوۋ كە رژیىمى ترك پاش شۆرشى
ئارات، پەيكەرىكى لەسەر ئەۋ چىايە دروستكردو، بەتركى لەسەرى
نووسى: موخەيىل كويردستان، بورەدە مېتفوندر" (كوردستان خەيالى
لېردە نىژاۋە). بەلام نىزىكەى ھەفتا سالىش دۋاي ئەۋە، ئەۋ خەۋن و
خەيالە بەبادا چۈۋ. بەلام دلىيان خەۋنەكەى عەبدوللا پەشىۋو، ملوئنان
خەلكى دىكە لەكوردو دۋستانى كورد، دىتە دىۋ، كوردستانى ئازادو
دىمۇكرات و ئاشتىخولزو مرقۇدۆست، سەربەخۇيىي خۇى دەستدەكەۋى.
چۈنكە كوردستان، خەۋن و خەيال نىيەۋ، لەسەر زەوى "واقع"
چۆكىداداۋە، ھىوام وايە براى خۆشەۋىستم، مام جەلال تەمەنى دريژىۋ
ئەۋ كوردستانە "واقىعى" يە بەچاۋى خۇى ببىنى. خۇ ئەگەر ئەز
نەشيبىنم، خەم ناكە، چۈنكە دلىيام كە دىتە دى.

بەرلین 2005/7/7

مىدىا، ژ 199، 2005/7/12

نه ئاكوۆ محەممەد، بە تەننیهو،

نه رۆژنامەى "میدیا"ش، مالى بیکەسانە

هەر ئەمڕۆ، 8/9 ی مانگی تەباخو، پاش گرتنى هاویری بەرپز ئاكوۆ محەممەد، سەرنووسەرى رۆژنامەى "میدیا" لەلایەن کاربەدەستانى هەولیرەو، بەتۆمەتى بلاوکردنەوى بیروپای خەلک لەبارەى کارپەراندنى حکوومەت لە سى مانگدا بەگشتى و کارى یەك بەیەكى و مزارەتەکان لەو سى مانگەدا، ژمارەیهكى یەكجار زۆر لەهاویران و دوستان و ناسیاوان، پێوەندییانکرد لەگەڵم، بیزارى و تووپیى خویان بەرامبەر بەو کارە ناپەروایە دەربى، بەتایبەتى سەروۆكى كۆنگرەى نیشتمانى كوردستان، سەروۆرى بەرپز جەوادى مەلا، هیندەك لە كۆمەلە نیو نەتەواییەكانیشى لەم ناپەرواییە ئاگادار كرد.

ئێستە، ئەگەر ئەركى رۆژنامەیهكى ئازادىخۆز ئەوێ، كە بێتە هۆیهك بۆ بلاوکردنەوى بیرو بۆچوونى خەلکى كۆمەلگەیهك، بێدەستکاریکردن و تێكدان، هەروەها گواستەنەوى دەنگوباسى نیوخۆو جیهان بۆ سەر لاپەرەكانى رۆژنامەكە، ئەوا بەدلتیاییەو دەتوانم بپژم كە "میدیا" سەرپای هەموو گوشارو سنووردارییهك كە رۆژنامەكان، لەلایەن کاربەدەستانەو دانراو بۆیان، ئەو ئەركەى لەسەریتی، بەباشى بەجێهێناو، هەر ئەمەشە كە ریزىكى زۆرى بۆ "میدیا" و سەرنووسەرەكەى بەرپز ئاكوۆ محەممەد پێكھێناو.

شایانى باسە، كە راپرسیى، لەولاتە دیموكراسیەكاندا، دەستاویزىكى زانستانەو قانونییە، بۆ تیگەیشتن لەبیروپای خەلکەكە بەرامبەر كێشەیهك، یان بەرامبەر هەلسوكەوتى کاربەدەستان كە بەهەلباردن دەهێنرێنە سەر كار. هەر بۆ ئەمەش، گەلیك ئینستیتوت دامەزراون، كە کاریان هەر راپرسییە. ئەوجا، كە "میدیا" ئەم رییەى گرتووەو، بیرو

بۆچۈۋىنى خەلكى، بىدەستىۋەردان و شىۋاندن، ھەروەك خۇي، خىستۋەتە بەرچاۋ خويىنەرەۋەكانى، ھىچ جۆرە تاۋانىكى ئەنجامنەداۋە، بەلكو خىزمەتلىكى كاربەدەستانىشى كىردۈۋە، بۇ ئەۋەي ھەلەۋ كەموكورتى خۇيان راستىكەنەرەۋ، دەۋوۋ كاربەدەستان سوپاسىيانىكرىدايە، نەك قۇلبەستى بىكەن، چۈنكە "مىدىا" شىۋازىكى دىمۇكراتانەي بەكارھىناۋەۋ، شەرە بەردى لەگەل كەس نەكرىدۈۋەۋ، جىنىۋىشى بەكەس نەداۋە.

ئەز، كە ناسىاۋىم لەگەل بەرئىز كىرىم سىنجارى (راستىيەكەي شەنگارى، كە لەبنەرەتدا ژەنگارى يە) ۋەزىرى نىۋوخۇ، لەنىۋەرپراستى ھەشتاكاندا لەسۈيد پەيدا كىرد، ئەۋەش بەھۋى نىزىكى كاك كىرىمەرە لە "ئەكادىمىيەي كوردى بۇ زانست و ھونەر" كە لەۋ سەردەمەدا دامانمەزاندېۋو، ھىچ چاۋەرۋانى ئەۋە نەبۈۋم، كە مۇۋىكى ۋا ژىرو لەسەرخۇ، بۋار بەۋ روۋداۋە دلتەزىنە بدات، كە دۇژمن پىيكەنن پىمانو، بەتايىبەتى لەم رۇژەدا، كە خەلكى كوردستان، لەبەر دۈۋرپىيانى مانو نەماندا ۋەستاۋنو، ئەۋەتا، نەك ھەر سەگ، بەلكو پىشیلەش پىماندەۋەرپى. سالانىكىش لەمەۋبەر، پىشېبىنى ئەم رۇژەم كىرد، بەلام كاربەدەستان بەداخەرە، گۈييان لەنامۇژگارى دلسۇژانەم نەگرت. لەبەر ئەۋەيە ئىمە ناچارېۋوین، ئەۋېۋ رۈۋىكەينە بەغدا، لەكاتىكدا ئەمان، كاتى خۇي لەھەۋلىر پەناۋەر بۈۋنو، چاۋيان لەدەست و دەمى ئىمە بۈۋ. ئىمە چۈلرە سال سەربەخۇ بۈۋوین، كەچى سەربەخۇيى خۇمان كىردە قوربانىيى براىەتییى دىرۇژنە.

راستە، ئاكۇ مەمەد، پىنۋوس بەدەستەۋ چەك بەدەست نىيە. ھەژارو رەجالەر دەۋلەمەند نىيە. ھاۋولاتىكى ئاسايىھو كاربەدەست نىيە. بەلام خاۋەنى بىرىكى بەرزو رۇلەيمكى ژىھاتىيى ئەم نەتەۋەيەيە. ئاكۇ تاكە كەس و بەتەنى نىيە، بەلكو ھەزاران ھاۋېرو پىشتىۋانى ھەيە. رۇژنامەي

"میدیا" ش بهم تهنگاوییهی بهسهریهینرا، سهری بهرزی بهرتر دهبی و،
ژمارهی خوینهرهوانی پترو، جه ماوه ره که شی فراوانتر دهبی.

بهرلین 2005/8/9

میدیا، ژ 204، 2005/8/16

دەستووری شەرمەزاری و کۆیلەییەتی

ھەر لەگەڵ بڵاوبوونەوی دەقی رەشنووسی "دەستووری عێراق"، رەشەبایەکی توندو تۆلی تووڕەیی و ھەلچوون، لەنیو چینی رۆشنبیری بەتەنگمەو ھاتووی نەتەرەوی کوردو خەلکی کوردستاندا ھەلیکردو، لەھەموو لایەکەو، ھەستی گومان و دڵپراوکەو ناھومیدی و ماتەمینی، بایکیکیشا بەسەر رەشوووتی دەستخەڕۆکراوی کورددا. ئەرێ... پاش دوو ساڵ ھاشو ھووشو بەلێندانو خۆگیفکردنو سویندخواردنو جاپاردانی ئەرەوی کە نیویان نابوو "شەڕی دەستوور"، چپای دوو زلحیزبەکە ژانی گرتو مشکەکوێرەییەکی دەرفرتاندا. منیش، ھەرەک ئەرەو خەلکە واقووماو، خەفەتو پەژارەییەکی قورس، سەر دۆلی داگرتو، ناشزانم بۆچی دەمودەست ھۆنراوێکی پیرەمێرد ھاتەرە یادم، کە پاش رووخانی کۆماری کوردستان گوتوویەتی:

ئەو ناھومیدی، ئەو ناھومیدی

نەگبەتیی وەھا، توخوا، ساکی دی؟

ھەر لەگەڵ ئەو شداو، ھەرچەندە ئەر شاعیر نیم، بەلام ئەر "مێر"ەو خوارو ھات بەخەیاڵمدا:

کوردە، دەرەو، نەبی دەسخەرۆ

بە ئاوات بگەو، نەبی رەنجەرۆ

بەری خەباتت نەرەوا بە فەرۆ

بی بیر کردنەرە، بەریدا مەرۆ

روو وەرگێرە لە حیزبی پەرۆ

باوی کۆیلەیی، نەماو ئەمەرۆ

ئاخر مړوځ، دلى به چى خوش بى؟ چوڼ دهبى كه سانك كه خوځيان كردوه به دهمراستى نه ته وهو نيشتمانك، هه لسوكه وتيان ئاوا چه وتو چه وىل بى؟
 نه وه تا، پاش پتر له هه شتا سال ژيرده سته يى و به عه ره بگردنى كوردستان و به تالان بردنى سهره وت و سامان و نه نفال و گوږى به كو مه ل و چه كى
 كيميايى و فروشتنى ژنانى كورد له بازاره كانى دهوله ته عه ره بيهه كانداو،
 بيځگه له وهش، ويرانكردنى 4500 گوندو شاروچكه ي كوردستان و،
 دهر به درى و مالويرانى هزاران و هزاران خيزانى كهركووكى و خانه قينى و
 شهنگارى و نيزدى و فهيلى و شه به كو، پاش چوارده ساليش ژيانى
 سهر به خو، دهسكه وتنى نه وه دهر فته ميژوويه مه زنه ي كه رووخانى
 دهوله تى داگيركمرى عيراق، وهك ريكه وتيك، هينايه پيشه وه، چوون خوځيان
 خسته وه ژير دهستى داگيركمرى عه ره بو، نه وه ره شنووسه پر له
 شهرمزاريه يان هينايه كايه، كه چى ده فهرمون، 98٪ داخوازيهه كانى
 كورديان به ئامانچ گه ياندوه. ئايا، نه مه به جي هينانى نه وه به لينه بو، كه
 هه موو روژيك، چند جار دوپاتيان ده كرده وه، ده يانگوت: "كورد
 نايه وى بيه ته هاو نيشتمانى پله دو". ئايا نه مه بوو "هاو نيشتمانيتيه
 پله يه كه كه؟" بيځگه له مهش، ده يانگوت "پيشمهرگه نيويكى پيروزه و
 دهبى بمينى و هه ده مينيش". كامه ته نيوى پيشمهرگه؟ به ريزينه!
 "پاسه وانى هه ريم و سنوور" شتيكه، "پيشمهرگه" شتيكى ديكه يه.
 "پاسه وانى هه ريم" به شيكه له له شكرى عيراق و به فهرمانى دهوله تى
 عيراق ده جوليته وه. كامه يه نه وه بريارى چاره نووسه ي كه ده يانگوت "ده بى
 بچيته ده ستوره وه، تا كورد پشت نه ستور بى به وهى جاره كى دى
 نه نفال و ته عريب نابيينيته وه؟" خه لك به وه هه لنا خه لتين، كه له جياتى
 بريارى چاره نووس كه پيگه (منگلق) و تيگه (مفهوم) يكى قانونى
 نيوده وله تيه و راستوراست، مافى جيا بوونه وه دامه زاندى دهوله تى

سەرپه‌خۆ ده‌گه‌یه‌نئێ، ئهم رسته‌یه‌ به‌فروشن پێئێ: "انّ الالتزام به‌ژا الدستور يحفظ للعراق اتحاده الحر شعباً وارجاً وسياده". كه‌ئێ ئه‌مه‌ باسی مافی به‌یاری چاره‌نووسه‌؟ كه‌ر له‌كوئێ كه‌وتوووه‌و كوئنده‌ له‌كوئێ به‌راوه‌!!

سه‌یر ئه‌وه‌یه‌، به‌یه‌ك وشه‌ نیوی ئه‌و گه‌لكوژییه‌ نایه‌ت كه‌ له‌كورد كراوه‌ له‌سه‌رده‌می سه‌ده‌دامدا. ئه‌وه‌تا، له‌پیشه‌یه‌كه‌یدا، باسی "مجازر"ی هه‌له‌بجه‌ كراوه‌، "مجزره" له‌زمانی عه‌ره‌بییدا به‌ "قه‌سابخانه" ده‌گوئری كه‌ له‌زمانی ئینگلیزییدا (massacre)، كه‌ له‌بنه‌ره‌تا وشه‌یه‌کی فهره‌نسییه‌. له‌كاتێكدا ئه‌وه‌ی له‌ هه‌له‌بجه‌و بادینان و زه‌ردیناواو سه‌رده‌شت كرا، "مجزره" نه‌بوو، به‌لكو گه‌لكوژی بوو، به‌هه‌موو مانای وشه‌. گه‌لكوژی به‌ عه‌ره‌بی "الاباده الجماعیه"یه نه‌ك "مجازر"و، به‌زمانی ئینگلیزی (Genocide)، كه‌ له‌بنه‌ره‌تا وشه‌یه‌کی یونانی- لاتینییه‌. ئه‌گه‌ر، "نه‌فاله‌" وه‌ك Genocide له‌ده‌ستووردا جیگیربکرا، بۆ داواکارییه‌کانی كورد له‌دواپه‌ژدا به‌لگه‌یه‌کی قانونی ده‌بوو به‌ده‌ست كورده‌وه‌.

ئه‌ئێ ئه‌و به‌لینه‌تان. چیلیهات، كه‌ دا‌تان به‌خه‌لك و ده‌تانگوت "نامانه‌وئێ ده‌وله‌تیکی ئاینی له‌عێراقدا دروستبێ، ده‌وله‌ت ده‌بێ سێكۆلار (عه‌لمانی) بێ" و "ده‌وله‌ت" و "ئاین"، ده‌بێ له‌یه‌ك جیا بکرینه‌وه‌". ئه‌وه‌تا، ده‌ستوره‌كه‌تان ده‌بیژئێ:

"الإسلام دين الدولة الرسمي، وهو مصدر اساس للتشريع".

"مصدر اساس"، لێره‌دا، ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نئێ كه‌ "اسلام" سه‌رچاوه‌ی بنچینه‌یی هه‌موو قانوندانانیكه‌. ئه‌وه‌ش فێلێکی زمانه‌وانییه‌، كه‌ ئاخونده‌ شیعه‌كان باش سه‌ریان لێده‌رده‌چێ. چونكه‌، ئه‌گه‌ر مه‌به‌ست، "یه‌ك سه‌رچاوه‌ی بنچینه‌یی" بوایه‌، وه‌ك كاری به‌ده‌ستانی دوو له‌حیزبه‌كه‌ ده‌بیژن، ده‌بوایه‌ بگوئرایه‌ "وه‌و مصدر بین المصادر الاساسیه‌ الاخری للتشريع" یان "مصدر من المصادر الاساسیه‌ للتشريع". ئه‌وجا، كه‌ نیوی

سەرچاوه‌کانی دیکه نه‌هاتوو، ئه‌و رسته‌یه به‌و شیوه‌یه، واده‌گه‌یه‌نی که هه‌موو سەرچاوه‌کانی دیکه ده‌بنه سەرچاوه‌ی لاتهنیشت "مصادر جانبیه" یان "مصادر فرعیه".

له هه‌مووی سه‌یرتر ئه‌وه‌یه، هه‌ر له‌پاش ئه‌و رسته‌یه‌ی سه‌ره‌وه، ئه‌وه‌ی خواره‌وه هاتوو:

ا- لایجوز سن قانون یتعارچ مع پوابت احکام الاسلام.

به‌لام هه‌ر له‌ژێر ئه‌مه‌دا له‌به‌شی (ب) دا ده‌بیژێ:

ب- لایجوز سن قانون یتعارچ مع مبادئ الدیمقراگیه.

ئێسته، که ئه‌مه وابێ، هه‌چ قانونێک ده‌رنه‌کری که دژی "فه‌رمانه نه‌گۆره‌کانی" ئیسلام بێ، هه‌چ قانونێکی ده‌رنه‌کری که دژی "سه‌ره‌تاکانی دیموکراسی" بێ، مانای وایه، "فه‌رمانه نه‌گۆره‌کانی ئیسلام" و "سه‌ره‌تاکانی دیموکراسی" هه‌ر یه‌ك شتێ و ده‌ك یه‌کنو، هه‌چ نا‌کوکییه‌ك نییه له‌نیوانیاندا. به‌راستی، ئه‌گه‌ر یه‌کیك ئه‌م قسه‌یه بکاو، به‌مه‌به‌ستی خاپاندنی خه‌لك و چاوبه‌ست نه‌بێ، ئه‌وا دیاره، نه‌ له ئیسلام گه‌یشتوووه، نه‌ له دیموکراسی. ئیسلام ئاینه‌و، به‌پێی باوه‌ری موسلمانان، فه‌رمانی خودییه‌و نه‌گۆره‌و، دیموکراسیش، سیسته‌میکی فه‌رمانه‌وه‌ایی و کۆمه‌لایه‌تییه‌و فه‌رمانی خه‌لکه‌و له‌گۆڕانیکی سه‌روم‌ه‌دایه، چونکه رامیاری، له‌کۆمه‌لگه‌یه‌کی دیموکراسیدا شیوا‌ی گۆڕانه، به‌دلی خه‌لکه‌که‌ی. ئیدی ئیسلام و دیموکراسیتان، چون کرده یه‌ك، مالتان ئاوابی؟

له‌باسی "جنسیه" دا هاتوو:

ب- تسحب الجنسیه العراقیه من المتجنس بها فی الحالات التي ينص علیها القانون.

باشه، ئه‌و "حالات" ه (دۆخانه) چین؟ بۆچی باسنه‌کراون؟ ئایا، ئه‌مه نابینته کوته‌کیك به‌ده‌ست داگیرکه‌رانی عه‌ره‌به‌وه، بۆ سه‌ندنه‌وه‌ی "جنسیه"

لهه‌مهزاران و، بگره سه تانه هزاران کورد، همر کاتیگ عهره دهستیانه پۆی، وهک له عنبراق و سووریا کردیان؟

لہ لایہ کی دیکھو، لہ دستورہ کہدا ہاتورہ:

"لايمنح حق اللجوء السياسي الى المتهم بارتكاب جرائم دوليه او ارهابيه وكل من الحق جديراً بالعراق".

باشە! ئەمە ماناي ئەمە نىيە كە سبەينى كوردىك لەئىران، يان تركيا، يان سوورىيە، زۆركرا لىي، كە لەسەر مافى خۆي ھەلبداتى، بەر بەرەكانىي ئەمە رژىمە داگیركەرەنە بكاو، لەئەنجامدا تەنگەھلچنرا پىي، ناچار بوو، رابكا بۆ عىراق، ئەمە كوردە بە تىرۆرىست (ارھابى) دەدرىتە قەلەم، دەگوتىر ئەمە كوردە بەم كارەى كە كردوويەتى، كارىكى تىرۆرىستانەى ئەنجامداو، بە پەنابردنى بۆ عىراق، دلى ئەمە دەولەتانەى لەعىراق ئىشاندوو، زىانى گەياندوو بەعىراق، دەبى، بدرىتە دەست ئەمە دەولەتە؟

دواخستنې، گوايه چاره سمرکردنې كېشې كركوك و نيوچه كاني ديكه ي
باشووري كوردستان، كه به ده ست دوو زلحيز به كه وه نين، بۇ كوټايي سالى
2007، جهز به بيه كي كارايه و دراوه له بربره ي پشتي نه ته وه ي كوردو
خه لكى كوردستان و به تاي به تي كركوك و كييه كان. ليړه دا ده بى بېرسين،
ئايا، حكومه تيكي عيراقى، كه نه وړو گهره كيكي به غداى به ده سته وه
نييه، سمره راي، چهند جار به ليښدانى بۇ گيرانه وه ي كركوك و كييه
دهر كراوه كان و عره به ها ورده كان، بۇ شويني خويان، درويكردو
شهر مينه كردو، هر لهم روژانه شدا، فرمانيد هر كرد بۇ دوورخستن ه وه
لابردنى هه موو نه و نه فسر و پوليسه كركوك و كييه نه ي كه له كاتى سه د ادا
له كركوك دهر كرابوون و، دوايى گهرانه وه كركوك و، خويني خويان
كرده كاسه، بوونه هڙيك بۇ ياراستنى خه لكى كركوك و، كاتى خوښى

ھەر لەم رۆژنامەییەدا نووسیم، کە وەزیری نیوخۆی جەعفەری، بەیان جەبر
 سولەخ کە خۆی کردوو بە "زوبیدی"، ترکمانیکی شیعی سەر بەرژیمی
 ئێران و دژ بە کوردە، ئایا لەم جۆرە کەسانە چاوەڕوانی ئەوە دەکری، پاش
 ئەوەی جیی خۆیان قایمکردو، دەسلەتیاں گرتە دەست، بەخیری "ئیمامی
 زەمان" کیشە کەرکوک چارەسەر بکەن؟ بێگومان نا و نا! ئەمەش
 خالانەی ئەوەیە کە، وتووێژکەرانێ شۆرشێ ئەیلوول لەگەڵ سەددام
 حسەین، کە یەکیک لەوانە، بەرێز دوکتۆر مەحمود عەلی عوسمان بوو، کە
 نەپۆش ھەر وتووێژکەری بلیمەتی ئەم دەستوورە، چوار سال ماوەیان
 دا بە رژیمی بەعس، تا خۆی کوێردەو، ئەوەبوو ژەھری ماری کرد بە
 گەرووی کوردو خەلکی کوردستاندا. دانی ئەم دەرڤەتەش بە رژیمی نوێی
 عێراق، شتیکی لەو بابەتە کوێرەو مەرییەکی دیکە یە بۆ رەشوو پووتی
 کوردستانو، بەتایبەتی خەلکی لیقەوماوی کەرکوک.

لەشویئیکی دیکەدا، دەستوورە کە ریزە زانی لەپەرلەماندا، بە "لایەنی
 کەمە" 25٪، واتە چوار یەکێکی پیاو و داناو، کەواتە 25٪ (مقبول) ۵. ئیمە
 تانیستە، پیمانوابوو کە "ژن نیوەی پیاو" و "شایەتیی دوو ژن لەبەردەم
 دادگەدا بەشایەتیی پیاویک دەچی"، بەلام نەماندەزانی ژنیکی بوو بە
 "چارەکی پیاویک". تۆ بلی ئەمەیان نەخستبێتە ئەستووی "شرع" و
 نەیانگوتبێ، باشە، کە پیاویک مافی ئەوەی ھەبێ، چوار ژن بھینێ، دیارە
 بە ماتماتیک، ھەر پیاویک بەرامبەر چوار ژنەو، ھەر بە ماتماتیکیکی
 سادەش، دەتوانیت بزانی کە ھەر ژنیکی "روبعی" پیاویکە. بەلام،
 بەراستی ئەز سەرم لەوە دەرناچی، چۆن بەرێز ھەمیدە فەندی، وەزیری
 پێشمەرگە، ژنی پێنجەمی ھێناو، فەرموویەتی بە پێی "شرعی شریف"
 ئەوەیکردوو. وادیارە، ئەم کیشە "خومسە" (5/1) بۆیە لە دەستووردا
 باسنەکراو، چونکە پێشمەرگە، لەمەودا، دەچیتە ریزی، "ناسخو

منسوخ"هوه، ئهوهش دياره به "فتوا"ى مهلا سيستانى، چونكه لهدهستورهكهدا، وهك ههموو دهستورێكى "مۆدیرن"، باسى "فتوا"، واته "مهرجهيهت" كراوه، تهنا ته بهپێى قانون، دهكرى "فرمانگهيهك" دابمهزى، بهنىوى "مجلس الدوله"، كه كارى "فتوادران"يشى بهدهستبى و "نوینهرى دهولت" بى لهبهردهم دهزگه دادوهرييهكاندا. ئهرى، ئههه ئهه پيشمهرگهيه بوو كه "هیزىكى پيرۆز" بوو و، "مساوهمه" نهدهكرا لهسهرى. ئاى... مهلا مستهفای بارزانى و ههزاران پيشمهرگهيه شههيد بووى شۆرشى ئهیلوول، گۆڤ ههلهتهكىن، كى كردى و كى خواردى؟؟؟

بهپێى دهستورهكه، دهسهلاتى ههره گهره لهدهولهتدا، بهدهست سهروكوهزيرانهوهيه، بهتايبهتى وهك فرماندهرى هیزه چهكدارهكانى ههموو عيراق. بهلام سهروككۆمار، ههر بهپێى دهستورهكه دهورىكى "تشريفاتى و احتفالاتى" پيڤراوه، واتا، بۆ بهخيرها تنکردنى ميوانان و بهشداریکردن لهئاهاهنگهكاندا. ئهوجا ئهگهر زانيمان كه سهروكوهزيران، بهپێى دهستورهكه، ههميشه لهو حيزبه ههلهدهبژێردى، كه زۆربهى زۆرى ئەندامانى لهپهرلهمانهكهدا ههبن، ئهوا دهبى بزاین كه سهروكوهزيران، ههچ كاتىك له كورد نابى، چونكه ئاشكرايه، كه ههچ حيزبێكى كوردى، لهههلبژارندا، زۆربهى زۆرى ئەندامهكانى پهرلهمانىكى عيراقى وهدهستناهيى.

لهشوينىكى ديكهى دهستورهكهدا واپيشاندراوه كه ئهوى دهبى به پهرلهمهنتار، دهبى "باوهرنامه" (شهاده)ى بهرزى (زانستگهيه) ههبن. لهبهر ئهوه، بهم بۆنهيهوه، ئاگادارىيى ههردوو براى بهرپز خهفهور مهخموورى و حهمهى حاجى مهحمود دهكهم، ههتا زووهو بهپهله، چهند كۆرسىكى خهستى فيزيك و ماتماتيك و كيميا و زانستى ئازهلناسى

بخوینن، تابتوانن به "خارجی" له تاقیکردنوه دا به شداربڼ، به لکو بتوانن دیپلومی "کیمیای خه لووز"، یان ماستری "به خپوکردنی ههنگ" وهر بگرن، نه گهرنا، ناتوانن بڼ به "دهمپراستی گهل" و، دهبی دهمی خو یان بگرن و، زور قسه ش بگهن، بی دیپلوم و ماستر، نهوا "نیجازه" ی حیزبه کانی شان به "فتوای مهرجه عییه" لیده سیندریته وه.

له شویننکی دیکه ی دستوره که دا نووسراوه:

"تکفل الدوله تعویج اسر الشهداء والمصابین نتیجه الاعمال الارهابیه"
 بیگومان "شهادو" (شهید بووان) "والمصابین" (کهفته کاران، کوله ورانی رووداوینک)، شتیکی نادیاره. لیږده دا دهبی ره پوراست بیژین، که سهر کرده کانی دوو زلحیزبه که، وشه ی "تاوانی نیوده ولته ی" و "نه نفال" و "به کارهینانی چه کی کیمیای" یان به خشپوه به "برایه تی" و پاراستنی کورسییه کانیان، که هه تا بی، شه قولوقتر دهبی. نه مهش به ناشکرا ده لیم که ناپاکیییه کی گهره یه و له کورد ده کری، چونکه نهوا "نه نفال" و "چه کی کیمیای" یه، دوو به لگه ی زور به هیژ بوون به ده ست کورده وه، بو داواکردنی جیا بوونه وه ی خو ی له ده ولته ی عیراق. به تایبه تی له بهر نه وه ی نه گهر ده ولته تی، هه ولی ته فرو توونا کردنی گه لیک ی ژیرده سته ی خو ی بدا، نه که هه مافی نه وه ی نابی، جاره کی دی، نهوا گه له بخاته وه چوارچیوه ی خو ی، به لکو، پیاویکی ش، نه گهر هه ولی کوشتنی ژنی خو ی بدا، جاره کی دی مافی نه وه ی نییه داوا له ژنه که ی بکا سلو بکا لینی، به لکو ده بی بخریته زیندانه وه، نهوا جار، که ده ولته ی عیراق، وه که ده ولته، تانیسته حوکم نه دراوه، له بهر نه وه یه که دوو زلحیزبه که چاویان پوشپوه لهو "دهعوا" یه، ده بی ده ولته ی عیراق دادگهی بکری، وه که چون نه لمانیای نازی، بهرام بهر هه لگیرساندن ی جهنگی جیهانیی دووهم و، کوشتنی چه ند ملیوژنیک جووله که، دادگه ییکراو سزادرا، ده بی ده ولته ی

عیراقیش سزا بدری. کوا سزادانی عیراق و مافی کوردتان بۆ کوی برد،
ز لحرینه؟

دهستووره که باسی نه تهوهکانی عیراق دهکاو دهبیژی:

"العراق بلد متعدد القومیات والادیان والمزاهب، وهو جزو من العالم
الاسلامی، والشعب العربی فیہ جزو من الامه العربیه".

که عیراق، ولاتیکی تیکه ل بئ له چهند "قومیات" و "ناین" و، به ئاشکرا
نه گوترابی که پارچهیهکی کوردستان له عیراقدایه، به لایه نی که میشه وه،
نه گوترابی که گه لی کورد له عیراقدایه شیکه له نه تهوه ی کورد، به لام
گوترابی که "گه لی عمره بی عیراق، به شیکه له نه تهوه ی عمره ب" و، له لایه کی
دیکه شه وه گوترابی که عیراق "به شیکه له جیهانی ئیسلام"، نه وه ده مه
به پیی دهستووو، به "فتوای مرجه عییته"، هه موو عمره بیکی سو دانی و
میسری و سووری و یه مه نی و سعودی و، هه موو موسلمانیک ی پاکستانی و
ئه فغانی و ئیرانی و ئهنده نو سیایی، مافی نه وه یان ده بی، به نیوی
"پاراستنی عمره ب و ئیسلام" وه، په لاماری کورد و هه موو که سیکی
دیکه ش بدن که ده م له نازادیخولزییه وه بدا. نه و جا، ئیسته نه و پرسیاره
دیته پی شه وه، ئایا، نه وانیه نه م دهستووو یان سازداوه، به راستی
نوینتری خه لکی کوردستان؟

له مانه ی سهره وه ش بترازی، به ندیکی زۆر مه تر سیدار له دهستووو ره که دا
هیه، نه وه ش ریگه دانه به هر پاریزگه یه ک که بتوانی ببیته هه رمیکی
فیدرالی، کی ده یزانی، نه گهر که رکوک ناحیه و قهزا لیبراوهکانی
نه خریته وه سهر، عمره به هاورد هکانی لی دهرن کری، نابیته فیدرهالیکی
سهر به خو له دهره وه ی کوردستان، که وه ک ده لئین مه لا سیستانی و نه مریکا
له م رووه وه هاودهنگی یه کن.

بەلێ، ئەم دەستوورە بەرھەمی ئەو ھەلبژاردنە بوو کە دەیانگوت، ئەوی
 نەچی و دەنگ بۆ لیستەکیان نەدا، "خاين"ەو، بەو چاوپاڤ بەلێنە
 بێسەر و بێرەنە، ھەزاران کوردستانی و ھەزاران کوردی ئەوروپایان خاپاندو،
 ناچاریانکردن، خۆیان بکەنەو بە عێراقی و، بچن پەساپۆرتی عێراقی
 وەرگیرن و، بەوھش مافی پەنابەریتیان لەدەستداو، کاتی خۆشی ھاویری
 میژا، سەرور جەوادى مەلا، پەنابەرانى لەو ھۆشیار کردەو، کە
 دەبوونەو بە عێراقی و دەچوون بۆ وەرگرتنی پەساپۆرتی عێراقی
 پێیگوتن، ئەو پەساپۆرتە، بەلگەى ناردنەوھیان دەبێ و، لەکوردستانیش
 کەس بەتەنگیانەو نایەت. قسەکەى راستدەرچوو. ئەوھتا، ئەوڕۆ
 دەوڵەتەکانى ئەوروپا، گوشار دینن بۆیان و، رەوانەى عێراقیان
 دەکەنەو، ئەمەش دەبیتە شیاندى ژيانى ھەزاران و ھەزاران خێزانى
 کورد، کە لەئەوروپا بەکولەمەرگى، توانیویانە، منداڵانیان بنێرێنە
 قوتابخانەکان و، ژيانىکى سادە بۆ خۆیان پیکەو بنین. لیژەدا، پرسیار
 ئەوھى، ئایا ئەمجارەش، کە کاتی ھەلبژاردن و راپرسی لەسەر "دەستوور"
 ھاتە پێشەو، خەلک بەبەلێنى وەک بەلێنەکانى پێشوو، تەفرە دەخۆن، یان
 ھەلۆیستیان دەبێ و، پەندە کوردییەکە دەبێ بەسەر مەشقى کاریان، کە
 دەبێژێ "ئەگەر جارەکە منت خەلەتاند، خودى بتگرى، خو ئەگەر جارەکى
 دى منت خەلەتاند، خودى خۆم بگرى".

لەکۆتاییدا دەبێژم، ئایا پێویست بوو عێراق دەستوورى ھەبێ؟ یان باشتر
 رابوو، "بێ دەستوور" بێ و، لەنیوان زەوی و ئاسماندا بەھەلۆاسراوی
 بمینیتەو، سەرکردەکانى دوو زلحیزبەکەو، "مَعْلَفَ لَفْهَم" لەباتى ئەوھى
 خەریکی عێراقچیتى و، ریکخستنەوھى نیو مالى سوننیەکان و شیعیەکان
 بن و، لەگەل یەک ئاشتیانیکەنەو، جارى خەریکی ریکخستنەوھى نیو مالى
 خۆیان بن و، ئەو بەلێنەى کە سالانى سالە دەیدەن بە کورد، بۆ

یەكخستنه‌وه‌ی دوو حكومه‌ته‌كه‌یان، به‌یننه‌دی. كه هیچ كات نایه‌یننه
 دی. ده‌ستنی‌شان‌كردنی سنووری كوردستانیش، قسه‌یه‌كی قۆره، هه‌تا ئه‌و
 دوو به‌ریوه‌به‌ریتییه (واته دوو حكومه‌ته‌كه) نه‌بنه یه‌ك حكومه‌ت، له‌به‌ر
 ئه‌وه، هه‌موو باسی‌كی كه‌ركوك و "نیوچه داگیر‌كراوه‌كانی دیکه"، ته‌نی‌ بۆ
 خاپاندن و باز‌رگان‌یکردن‌ه‌و، ئه‌مه‌ش وه‌ك مه‌سه‌له‌ی فله‌ستینه، كه ده‌وله‌ته
 عه‌ره‌بییه‌كان، سالانی سال باز‌رگان‌ییان پێوه‌كردو، كردیانه به‌لگه بۆ
 دیکتاتۆریتی و نه‌ه‌یشتنی ئازادی و مسۆگهر كردنی ژیا‌نی شاهانه‌ی
 خۆیان و بنه‌ماله‌یان.

* سه‌رنج: ده‌قی ده‌ستووره‌كه له "موسوعه النهرین" هه‌و وه‌رگیراوه.

به‌رلین 2005/8/27

میدیا، ژ 206، 2005/8/30

نا بۆ دەستووری رەش

تامان شاكر- ئەلمانیا/ لەژێر دروشمی نا بۆ دەستووری رەش پرۆفیسۆر د. جەمال نەبەز لەشاری كۆلن سیمیناریکی پیشكەش بە كوردانی دانیشتووی ئەو ناوچەیە كرد، هەرچەندە ئەندامان و لایەنگرانی هەردوو حیزبە دەسەڵاتدارەكەى كوردستان ئامادە نەبوون، بەلام كۆمەڵێك خەلكى رۆشنبیر و نووسەر ئامادەى كۆپەكە بوون لەوانەش بەختیار عەلى، بەرزان ھەستیار، سیروان رەحیم، بەكر شوانى و كۆمەڵێكىتر لەرۆشنبیران لە ھەموو بەشەكانى كوردستان و چەند كەسانى كیش لەھۆلەنداو ھاتبوون بۆ بەشداری بوون لەو سەمینارەدا.

سەرەتا ھەلسۆپێنەرى كۆپەكە بەرپێز رەزا ھەمە بەخیرھاتنى میوانەكانى كردو لەدواىیدا مامۆستا جەمال نەبەز ھەندىك خالى سەرەكى نیو دەستوورەكەى ھەلسەنگاندو وتى: سوپاسى ئامادەبوونتان دەكەم كە ئەركتان كێشاو ھو ئامادەى ئەم سەمینارە بوون و پێموایە ئەوانەى لێرە ئامادەن كەسانى خەمخۆرى نەتەوێ كۆردن و دەیانەوێ لەم دەستوورە تێبگەن، كە چەند خزمەت بەنەتەوێ كۆرد دەكات.

لەو ھەو پێش وتاریكم نووسى كە لە رۆژنامەى (میدیا) ئازیزدا بڵاوكراوە بەناوى "دەستوورى كۆیلەیی و شەرمەزارى"، پێموایە ئەم دەستوورە شەرمەزارییە بۆ ئەو كەسانەى پێیانوایە كە ئامانجەكانى نەتەوێ كۆردى ھێناو ھەتە دى.

ھەندى لەسەر كۆردەكانى كۆرد پێیانوایە زۆر لە ئامانجەكانى گەلى كۆرد ھاتو ھەتە دى، وانییەو ئەو شتە نەھاتو ھەتە دى، ئەوێ كە ئێمە ئێستا باسیان لێو دەكەین ھەموو ئەو شتە باشانە بەتال دەكەن ھە.

دەستور بۇ گەلیگەرئیزی دەستور بگری

بەر لەوہی باس لە دەستور بەکەین دەبیت پیرسین دەستور بۇ کییە؟ مروؤ کہ خانوویەکی دروست کردو باخیکی بۇ کرد، پەرژینیکیشی بۇ دەکات، کورد دەلی پەرژین بۇ مروؤی بە نامووسە، ئەوی نامووسی نەبیت پەرژینە کہ شەق لی دەدات و دیتە ناو باخە کەوہ. دەستوریش بۇ گەلیگەر کہ ریزی دەستور بگریت، بۇ گەلیگەر کہ ترادسیونی دیموکراسیانەو ئازادیخوازانەی هەبیت، گەلیگەر کہ چەند نەوہیە لەوہو پیش دیموکراسیەتی لەولاتی خویدا خستبیتە کار بەلام گەلیگەر کہ بەدریژی هەشتا سال لەژێر رژیمی دکتاتۆریداو لەکۆمەلگەییەکی دەرەبەگیداو لەسەر پیوہندی کۆمەلایەتی هەلە دامەزراییت و کەسیگەر ئەگەر خزم و کەسی بالا دەست نەبیت کاری پینە دەن و، ئەگەر کەسیگەر دەمی کردوہ بەدلی ئەوان نەبوو دەمی بگرن. کەواتە لە شەو روژیکدا تۆ ناتوانی ئەو گەلە دیموکراسی بەکەیت. دیموکراسی مانای ئەوہیە گەلیگەر ریزی دەستور بگریت، ئەگەر ئەو دەستورە دەستوریکێ زۆر باشیش بوایە. دەرکرا دەستورە کہ بەدلی هەموو لایەک بووایە. کەوا بەدلی هەموو لایەک بوایە دیسانەو دەستور هەر ئەوہ نییە کہ نوسراوہتەو، ئایا دەخړیتە مەیدانی کارەو، دەولەتانی عەرەب و ترک و فارس هەموو دەستوریان هەیە، بەلام هیچ کاتیک نەخراوہتە کارەو.

لەعیراق بە پیچەوانەو کہ سیستەمی سەددام گۆرا لەرێگای پەلاماریکی سەربازی. سیاسەتەدارانی کورد بەبێ پرسسی خەلک هاتوون و دەستوریکیان داناوہ. بەرای من ئەوانە تەنھا کار بە دەستن ئەک کەسانی، وەک ئیمە کہ کارمان بە دەست نییە. ئەوان کہ دەلین ئیمە دەمانەوی نەتەوہی کورد بەرەو ئازادی و رزگاری ببەین، دەبوو بیران لەوہ بکرایەتەو، ئایا پیویست بوو دەستوریک بۇ عیراق دابنێن. لەدریژەیی باسەکانیدا جەمال نەبەز باسی لەسیاسەتی دووڕوانەیی ئەلمانیا کرد بەرامبەر بەلیدانی عیراق و، باسی ئەوہی کرد کہ کابرایەکی وەک گیرھارد

شرویدم دەيەوى خۇي وەك كۆترى ئاشتى پيشان بداتو، لەخەلگى
بگەيىنى كە ئىو دژى شەرە... وگوتى:

ئەز پىشتىگىرى ئەمەرىكا ناكەم، پىيارى ئەوانىش نىم، چۈنكە ھەر
ئەمەرىكىەكان بوون شۆپشى ئەيلوليان كۆتايى پىيەئىنار، ھەر ئەوان
خاوەنى ھىرۆشىماو شەرى قىتنام، بەلام ئەگەر سەيرى سىياسەتى نوئى
ئەمەرىكا بگەيت تۆزىك بوارى ئازادى تىدايە بۇ ئەوانەى بەدوايدا
دەگەرپىن، ئەمەرىكا دەولەتلىكى زەلەيزەو بەدواى بەرژەمەندىيەكانى خۇيدا
دەگەرپىت و كوردىش دەبوايە بىرى لەبەرژەمەندىيەكانى خۇي بگردايەتەوہ.
ئىستا بوش و كۆندۆلژا رايىس لەسەر كارن، بەيانى ئەوان بپۆن بارو
زروفەكە دەگۆپىت، بەداخەوہ كورد نەيتوانى سوودى لىببىنىت.

نەتەنھا پارتى و يەكىنى، بەلكو ھەموو حىزبەكانى كوردستان زياتر بايەخ
بەحىزبەكانيان دەدەن وەك لە نەتەوہكەيانو، زۆرتەر بىر لە حىزبايەتى
دەكەنەوہ نەك كوردايەتى و بەلاى بەرژەوہندى نەتەوہوہ ناچنو، ھەريەكە
وہك تاكە كەس دەيانەوى كارىك بگەن. نمونەيەك دەھىنمەوہ بۇ ئەو
قسەيەم لەپىش ھىزەكانى ئەمەرىكا بەچوار سەعات پارتى و يەكىنى
چوونە ناو كەركووكەوہ، كەچى تالان و بپۆى لىپەيدا بوو و ئەوہ بيانوى
دايە ئەمەرىكىيەكان كە ھىزى كورد لەكەركووك دەرگەن ئەگەر وا نەبووايە
ھەر ئەو دەمە غەرەبى ھاوردە دەرۆيشتن.

ھەر ئەو رۆژە نامەيەكم نووسى بۇ كاك مەسعود و تەم كورد بەكراسى بەرى
خۇيەوہ ھاوكارى ئەمەرىكا دەكات كەچى لە كەركووك دەچنە دەرەوہ،
ئاخر سوار بوون غەيبىك و دابەزىن ھەزار غەيب، ھەموو ھاوكارىەك لەگەل
ئەمەرىكا پىويستە، بەلام بەرپىككەوتن. ديارە كورد نەيدەتوانى شەرى
ئەمەرىكا بكات، بەلام دەيتوانى واپىككەوتىت كە بەرژەمەندىيەكانى كورد
پيارىزىت. جىگاي داخە ئەوان خەرىكى ھەلمەتە كاسىيى خۇيان بوون و

یەكسەر یەكیٲی ھات و كەركووكی كرده چوار كەرت و ئەو ە دوو سالمان بەسەر بردو دوو سالی تر ماوه، بەلام من پروام وانیه دوای دوو سالی تر كەركووك بگەریتەو ە سەر دوستان. سەرەتا دیانوت ئیمە ناچینه ھەلبژاردنەو، كەچی درۆیان كردو وازیان لەخەلكی كورد نەھیناو بەزۆر كوردیاننەو بەعیراقی. جا خستنەو ە كەركووكیش بۆ سەر ھەریمی كوردستان، دەبیٲ كوردستان ببیٲ بە ھەریمێك ئەمەش كیشەیهکی ترە كاك مەسعود دەلیٲ ھەندیك كیشە ی تەكنیكیمان ماوه بۆ یەكگرتنەو، دەباشە پیمان بلیٲ ئەو كیشانە چین ئە ی خۆتان نالیٲ ئیمە شت لەخەلك ناشارینەو، باشە بۆ باسی ناكەن ئەو كیشانە چین؟

لەسالی 1996 پارتی و یەكیٲی پەنایان بۆ ئێران برد بۆ ئەو ە ی ئاشتیان كاتەو لە د.كەمال فوئاد پرسی وتی ئیستا وامان لیھاتوو ە شەیتان بۆتە ناوبژیكەرمان.

كەواتە كیشەكە گەرانە بەدوای دەسەلات، بەسەر رەشوپوتی كوردستاندا بەرامبەر بەبیگانەو داگیركەران ئەو دەنگانە نابیستین.

دەبوا كورد بەدەستووری كوردستانەو بچیتە بەغدا

لەدوای رووخانی سەددام دەبوا یە كورد، بەدەستووری كوردستانەو بچیتە بەغداو بلیٲ ئیمە ئێراقی نین و بەزۆر لکیندراوین بەئێراقەو، ئەگەر دەتانەویٲ دەولەتیکی ئێراقی دروست بکەین ئەو دەستوورو مەرجهکانی ئیمە یە. ئەنجامی گشتپرسی یەکانیان لەگەل خۆیان بردبا بۆ بەغدا. بیانوتایە كۆمەلگە ی ئیمە ئەو ە دەویٲ.

جا بابزانین ئەم دەستوورە چی تیڤایە، دەمەویٲ لیڤە ئامارە بۆ چەند شتیك بکەم.

وشە ی شەھید بەکار ھاتوو ە دەستوورەكەو باسی شەھیدانی شیعو سوننەو نەتەرەكانیتر دەكات. شەھید زاراو یەکی ئیسلامییەو ئەو كەسە ی

له پیناوی نیسلامدا بکوژیت پئیده لئین شه هید له دیباجه که دا هاتوو، به لام
 شهوی به کورد کراوه شه هید بوون نه بووه به لکو کۆمه لکوژی بووه که
 پئیده لئین جینۆساید شهوی له هه له بجه، بادینان، باليسان و له کاتی
 نه نفاله کاندای رویدا شه کۆمه لکوژی که بوو بو له ناوبردن خه لکی
 کوردستان. له ده ستووردا ئاماژهی پینه کراوه.

کورد دهیتوانی نه م گه لکوژی و والیبکات که هر حکومه تیک هاته سهرکار
 دان بهو گه لکوژی ده بئی و زهره و زیانی نهوانهش بژمیرن.
 به لام کهس گوی ناگری، گه لیک که دهیهوی تو له ناو ببات چون ده بی تو
 وهک خۆت ته ماشای بکهیت و به برای دابنییت. نهوانه ی له ناو عهره ب و
 ترک و فارس داوای مافی کورد ده کهن، له نمونه ی زانای گهره ی ترک
 بی شکچی که من. چونکه رژیمه کانی نه و لا تانه ریگا نادهن خه لک به ئازادی
 بیر بکه نه وه و سیسته می دیمو کراسیش پهیره و ناکه ن.

مه حمود عوسمان مافی شهوی نییه بلی جه مال نه بهز بوی نییه قسه بکات
 شهوش که مه حمود عوسمان ده لی ئیمه خۆمان دا و امان نه کردوه نه نفال
 بخهینه ناو ده ستووره وه، نه گینا شیعه و سوننه هیچ مانعه تیکیان نه بووه.
 ئه ز نازانم مه حمود عوسمان نوینه ری کییه، شه نوینه ری پارتی و یه کییتی
 نییه، به لام لهوانه یه پییان وتبی وهره دانیشه، سه یرم له وه دی که
 مه حمود عوسمان ده چی بو نوو سینه وهی ده ستوور که چی د. نووری
 تاله بانای که له یاسای نیوده وه له تیدا پسپوره نابهن، یان که سیکی وهک
 کامیل ژیر نابهن بو به غدا که چی که سیکی وهک مه حمود عوسمان ده بهن بو
 به غدا، شه سیاسه تکاره نهک یاساناس. له ده ستووره که دا گه لی عیراق
 به یه که نه ته مه ناو نهراوه نهک وهک یه کییتی و پارتی ده لئین "گهلانی عیراق".
 له ده ستووره که دا هاتوو که گه لی عیراق که شه نه که ی گرتوته سهرشانی
 خۆی و پابه ند ده بیته بهو ده ستووره و یه کییتی ئاره ز و مه ندانهش مانای

ماڻي چارهى خۇنۇوسىن نىيە، كە ئەو بەرپىزانە باسى لىۋە دەكەن. ماڻي چارهى خۇنۇوسىن پىڭگەيەكى ياسايىيە ئايا نەتەۋەيەك دەيەۋى لەچارچىۋەي دەۋلەتتىكىدا بىمىنىتەۋە يان نا. ئەگەر مايەۋە بە چ شىۋەيەك ئۇتۇنۇمى دەبى، فېدرالى يان كۇنفېدرالى؟

بېريارى چارهى خۇنۇوسىن بېريارىكى بېسنوۋرە ئەۋە لە كاتىكىدا ئەگەر خەلك دەنگى بۇ ئەۋ دەستۋورەدا، دەبى كورد خۇى بېستىتەۋە بە گەلى عىراق و پابەندى ئەۋ دەستۋورە بىت و يەكىتتىي خاكى عىراق بېريارىزىت. ئەي ئەگەر نەپپاراست، ئايا كورد ماڻي جىابوۋنەۋەي ھەيە. ئەۋە ماناى ئەۋە نىيە ئەگەر نەتتوانى بېپارىزى داۋاي جىابوۋنەۋە بىكەيت، ئىستاش عەرەبەكان تەنھا سى پارىزگاكة بە كوردستان دىزانن، كىركوك و موسلو دىالە بە كوردستان نازانن، ئەز بېروام بەۋە نىيە كە ئەۋ شىۋىنانە بەۋ شىۋەيە رۇزىك بىت بىگىرپىنەۋە سەر كوردستان، بەلام خىابكا بە ھەلە داچوۋبەم.

ئەز نازانم د.فوناد مەعسوم كە عەرەبى زانىكى باشە، چۇن ئەۋەي بەسەردا تىپەر بوۋە. مەسەلەي ئايىن كە دەلى ئايىنى ئىسلام ئايىنى رەسمىيە لە عىراق، تەنھا لە كوردستان چەندەھا جۇر ئايىن ھەيە، دوايى خىۋاپەرسىتى شىتىكە لەنىۋان خودى مۇۋۇ خىۋادا، چ پىۋەندى بەخەلكى ترەۋە ھەيە، ئايىنى رەسمى عىراق لە دەستۋورەكەدا ئىسلامە ھىچ قانۇنىك دەرناچى دىۋى بىنەماكانى ئىسلام، لەخالىكى تىرىشدا ھاتوۋە ھىچ قانۇنىك دەرناچى دىۋى بىنەماكانى دىموكراسى، كەۋاتە ئەمانە دوۋىشتى زۇر جىاۋازن و خالى يەكەمىش بەھىزترە لەخالى دوۋەم. كەۋاتە ئىسلام سەرچاۋەي سەرەكىي ياساكانە.

ئىسلام و دىموكراسىيەت يەك ناگرن، ئىسلام ھەر ئىسلامە، ئايىن لەچارچىۋەي خۇيدا فەرمانى خىۋاىيە فەرمانى خىۋاداش ناگۇرىت و ھەقى

به سمر ديموكراسيه ته وه نيينه. له كوى ئيسلام و ديموكراسيه ت به يه كه وه دهگونجین!

دوايى له دهستووړه كه دا هاتووه كه عيراق ولايتكى جيهانى ئيسلامييه و نهداميكى دامزرينه و كاراي كوښكارى ولاته عمره بيه كانه و پابه ندى (ميايق) كه يه تى، كه واته كوردستانيش به شيكه له جيهانى ئيسلام ليړه دا ئه م دهستووړه حق به كا براهه كى موسولمانى پاكستانى و نه نده نووسى ده دات كه به يانى شهري كورد بكن نه گهر لامله يه كى كرد، چونكه جيهانى ئيسلام ده كه ويته مه ترسيه وه.

ئز دهرسم چ ولايتكى غه يره عمره بى نهدامى ئه و كوښكاره عمره بيه يه، كه واته عيراق ده وله تيكى عمره بيه و ئيمه له ده رگاوه دهرمان كردن، ئه وان له په نجره وه هاتنه وه ژووړه وه. له بهر خاترى چى و كى، سونيه كان و عمره و موسا؟

مام جه لال، خوا سه لامه تى كا! هه موو كاتيك ده لى عيراق ده وله تيكى عمره بيه و به شيكه له جيهانى عمره ب. هوښيار زيبارى ده چوو ده پاراييه وه كه عيراق وه نهدام له كوښكارى ولاته عمره بيه كان قبول بكنه وه، جا كه ئيمه خو مان وابلين و وابه كين بؤ گله يى له خه لكانيتر بكنين.

ماده ي 8 باسى تيروړ ده كات، به لام ديار نه كراوه، تيروړيزم چيه و تيروړيستنه كان كين، ئايا به يانى كوردك له ده ست رژيمى ترك يان فارس يان عمره ب پاركا ته كوردستان به تيروړيست دهناسريت و ده يت بيه نه وه به و لا ته؟ ئايا خه باتى ئازادى خوازانه تيروړيستيه؟ ئايا شه ر بؤ رزگارى نه ته وه يه ك تيروړيستيه، ئايا فيداكاريتى شوانه ي سه يد قانرو سهره لدانى كورده كانى روژه لات كاريكى تيروړيستيه؟ سهره لدانى كوردانى قاميشلو كاريكى تيروړيستيه؟ له ده ستووړه كه شدا باس نه كراوه

ئەو كەسانەى ژيانىيان لەمەترسىدايە دەتوانن لەكوردستان مافى پەنابەريان
هەبىت يان نا.

ئەوجا مەسەلەى پيشمەرگە كە بوو بەپاسەوانى سنوور. پيشمەرگە،
پاسەوانى سنوور نىيە، پيشمەرگە كەسانىكن كوردو گەلى كوردستان
دەپارىزن.

لەدەستووردا هاتوو، بەپيى ياسا دەتوانى ناسنامەى عىراقى لە
هاولەتيان بەسەندىتەو، بەلام ديارى نەكراو ئەو ياسايە چيىەو
سنوورى چيىە. دەكرى، وەك رژىمى سووريا ناسنامەى لەهەزاران كورد
ستاندەو، ئەوانەش وابكەن، جارى نازانىن ئەو خالانە چين، لەولانە
ديموكراسيەكاندا، ياسا لەو رۆژەو كارى پيدەكرىت كە لەرۆژنامەى
رەسمىدا بلاودەكرىتەو.

لەدەستووردا باسى ياساى مولكايەتى دەكات و ئىراقىيەكان بۆيان هەيە لە
هەموو عىراق مولك بكن و نىشتەجيىن. كەواتە، هەزاران عەرب دەتوانن
بىنە كەركوك و شارەكانى دىكەى كوردستان خانوو بكن بەپيى ياساش
كەس ناتوانى ريگريان بكات و دەريان بكات.

لەدەستوورى تازەدا واكەوتوو تەو كە ژنان چوار يەكن واتە ئەگەر چاران
2 ژن بەيەك شاھيددەشيان، ئىستا چوار ژن بەيەك پياو حسابن،
لەمەسەلەى ميرات، هەروەها وەكو وتم ئىمە سەرەتاكەمان بەهەلە دەست
پىكردوو، ئەوجا نازانم خەلكى كوردستان تا چ رادەيەك دەنگ بۆ ئەو
دەستوورە دەدەن كە هيوو ناواتى ئەوان لەچال دەنىت.

سەرانى كورد تازە بە من دەليىن وەرە لەنووسىنەو دەستوورى هەريما
بەشداربە باشە، بۆ لە زووو جارێك پرسىكتان بە من نەكرد؟ بۆ پرستان
بەكەسانى شارەزا لەو بارەيەو نەكرد؟ مەحمود عوسمان دەلى جەمال
نەبەز بۆى نىيە قسە بكات. جارى مەحمود عوسمان بچوكترين پرەنسيبى

ديموكراتيهت نازانى، چونكه له سيستهمى ديموكراتيدا ههمو كهس بوى ههيه قسه بكات، كهسيك له ئوستراليا شهوه بوى ههيه قسه له بارهى دهستوره كهوه بكات. ئهگهر نا كهواته ئهو كابرايهكى فاشيستته.

مهحمود عوسمان كه له سالى 1992 له كوردستان ههلبژاردن بوو، له مهلا عوسمانيش زور كهتر دهنگى هينا، كه گهرايهوه بۆ له ندهن به كاك جهوادى مهلا و شيخ له تيفى مەريوانيو تېوو كه يهك گونيه دۆكه مينتى پيه كه ئهو ههلبژاردنه ههموى ساخته بووه، ئهوانيش وتبووان باشه بيته با بلورى بكهينهوه، وتبووى ئيستا كاتى نيه ئهوه لهو ساكهوه ههر كاتى نه هات. مهحمود عوسمان له شورشى كورد دا له گهلا به ههشتى بارزانى بوو، دواى ههرهس ههگهرايهوه، ههمو خراپهكانى دايه پال بارزانى، دواى كتيبيكى به عهره بى بلوكردهوه كه بارزانى چوه بۆ ئيسرائيل، زور ناشيرنه مروڤ كه سايه تى خوى بههوى كهسانى ترهوه دهستكه ويته و ههر دوو كيان له سهر يهك ريگا بپۆن، دواتر ههولبدات هاوړيكهى ناشيرين بكات و ئهو ههمو خراپه كارپيهكانى شورشى ئهيلولى دايه پال مهلا مسته فاره، كهچى چهند رۆژيك له مەههه بهر له رۆژنامهى "خهبات" دا مهلا مسته فاهى بردو تهوه ئاسمان، ئهم شتانه جوان نين.

كاتيكيش ئهو چهپلهى ليددها بۆ مۆسكو من ده مگوت، ئهوه دهوله تيكى ديكتاتوره دژى فهقير ههزارانه، ده يانوت ئهوه قسهى ئه ميريكا ئيسرائيله، ئهز ئهو كاته نوكهرى سوقيهت نه بووم، ئيستاش نوكهرى ئه ميريكا نيم. مهحمود عوسمان دهيهوى خوى خوشهويست كات، پيرۆزى بى، بهلام مافى ئهوهى نيه بليت فلان كهس يان جهمال نه بهز بوى نيه قسه بكات.

دواتر به پرسىارو وهلامى ئاماده بووان سه ميناره كه گهرم تر بوو.

ميديا، ژ / 209، 2005/9/20

دوکتور مه محمود، هزار خولیداو، لههزار ناشیکرد،

هېشتا ریځه ی قسه کردنیش به من نادات

لهژماره (208) ی رږزی 9/13 ی رږژنامه ی "میدیا" دا وتوویژنیک لهگهل دوکتور مه محمود علی عوسمان، بلاوکراوه ته وه. لهو وتوویژدها دوکتور مه محمود، بیئوه ی هیچ پرسیاریک ی لهبار ی منه وه لیکرای، باسی منی هیناو ته پیښه وه، هیئدهک شهکری شکاندوه، که پر به پیستی ژیننامه ی هه لپهرستانه وه له مه ته کاسانه ی ئەم سیاسه تبازه یه، که هه رده مه له سر په تیځ هه لده پهری و، هه رده مه خوی به حیزیک و کومه لیک و لایه نیکدا هه لده په سیږی و، خوی به وه دهرینی و زلده کاو، لهو ماوه یه شدا، هیچ جوړه ره خنه یه ک ناگری و قوروقه پده کا له هه موو ناتواوی و که موکورتیه ک. به لام که لهو حیزبه، یان لهو لایه نه ده قوم ی، نهو جا ده سته جی گیر ده گوپی و ده که ویته ره خنه گرتن وگه مار کردنی نیوی هاوړیه کونه کانی و، بو ئەمه ش گه لیک بریو بیانوو ده هیئیه وه، له هیچ جوړه بوختا نکر دنیځ ناسله میته وه، هه موو گوتاوړی سهر نه که وتنی نهو حیزبو لایه نه، ده هیئ ی به ملی نهواندها که تادویئ ی بوو له سای سیبهریاندا دهریاو پاروی ده گرت و خوی ده نواند، بی هیچ جوړه رهنج و زحمه تکیشانیځ، له قسه ی بی گوومرگ به ولاوه. به راستی نه مده ویست ژیننامه ی رامیاری ی ئەم سیاسه تبازه له رږژدها بخمه پروو، به لام چ بکه م، کورد ده بیژ ی: "شهرمو یه خهت ده گری، نه گمر نه یکه یهت خودی ده تگری". دوکتور مه محمود، پاش نه وه ی خویندنی بریشکی (گب) ی له زانستگه ی به غدا ته واو کرد، ماوه ی یهک دوو مانگیځ له سلیمانی، وهک بریشک، کاریکرد. جا له بهر نه وه ی کهس نه یده ناسی، هات عه یاده که ی له خانو وه که ی دوکتور جه مال ره شیددا دانا، که نهو دوکتور یکی زور

شارەزاو ناسراو بوو لەسلیمانی و، لەو کاتەدا، کارەکە، وەک سەرۆکی فەرمانگە، تەندروستی (رئیس دائرە الصحە) گۆزرا بوو وە بۆ هەولێرو، خانووێکە چۆلکردبوو، لەگەڵ ئەوەشدا، دوکتۆر مەحمود، نەیتوانی جیگە، دوکتۆر جەمال رەشید بگرێتەو، بازایی کزبوو. لەم ماوەیەدا، پیوەندیی بە پارتی کۆمونیستی عێراقەو بەست، کە پاش کۆدەتای قاسم، لە 14/7/1958 داو، بۆ ماوەی سائیک، دەسەلاتیک بەهیزی پەیدا کردبوو و، پێهەینی ئەوەش، پارتی دیموکراتی کوردستان، بەهۆی گەڕانەو، رەحمەتی مەلا مستەفای بارزانییەو لەسۆفیت، گوپوتینی تیکەوتبوو.

دوکتۆر مەحمود ویستی لەهەردوولا بیەش نەبی. بۆ ئەوەش، رێهەکی زۆر زانانی گرتەبەر. هات خۆی لەرەحمەتی هەمزە عەبدوللا، سکرێری ئەو دەمە، پارتی نێزیککردەو. بەلام ئەم هاوپیەتیە درێژەینەکیشا. چونکە، رەحمەتی هەمزە عەبدوللا، بەتەواوی کەوتبوو ژێر کاریگەری پارتی کۆمونیستی عێراقەو، دەویست هەموو رێکخراوە کوردستانیەکانی سەر بەپارتی، وەک لاوان و قوتاییان و ژنان و مامۆستایان، هەلبووشی نیتەو، بیانخاتە نیو ریزی رێکخراوەکانی پارتی کۆمونیستی عێراقەو. ئەم هەلویستە هەمزە عەبدوللا، هەرچەندە، لای کۆمونیستەکان بەرز دەرخیتر، بەلام مەترسییەکی زۆری لای کاربەدەستانی پارتی پەیدا کردو، بۆ چارەسەر کردنی ئەمەش، پەنایان بردە بەر بارزانی، کە سەرۆکی پارتی بوو. بارزانی، لەگەڵ چەند چەنداریک، ئیوارینی 30/6/1959 چوو بەرگە، سەرەکی پارتی لەبەغدا، بەرگەکە خستە ژێر دەستی خۆیەو، هەمزە هەلیەسارد، تاکو نگرە، چوارەمی پارتی لە 6/10/1959 دا کە لەبەغدا گیرا، هەمزەو لایەنگرانی بە "تاوانی خیانت لەحیزبوو گەل" لەپارتی دەرکران. ئەز خۆم، لەنێزیکەو، ئاگام لەم رووداو بوو، چونکە لەو سەردەمەدا،

مامۇستاي قوتابخانەى دوانىۋەندىي جەغفەرىيە بوم (كە قوتابخانەى شىيەكان بوو لەبەغدا).

كۈنگرەى چوارەم، رەحمەتى برايم ئەحمەدى، وەك سكرتېرى گشتىي پارتى، ھەلبۇلارد. دوكتۇر مەحمودىش يەكودوى لىنەكردو، ھەمزەى بەجىھىشتو، لووسو باريك، چوۋە بنەو پالى برايم ئەحمەدەو، لەپىي برايم ئەحمەدەو، خۇي لە مەلا مستەفاو، دوايى لەشۇرشى ئەيلوول، نىزىككردەو. كە لەسالى 1964دا، ناكۆكى كەوتە نىۋان سەرۆكى شۇرشو كۆمىتەى نىۋەندىي پارتىيەو، برايم ئەحمەدو مام جەلالو ھاپىكانيان، لەسەركردەيتى شۇرشدا نەمان، دوكتۇر مەحمودى برادەريان، مىش مىوانى نەبوو، باي بايى لەوانىش كردو، لەگەل سەرۆك بارزانى مايەو، سووتى لە "قەگۇ الرجال"ى ئەو سەردەمەى شۇرش وەرگرتو، خۇي كردە كەسىەيتى دوۋەمى شۇرش، پاش سەرۆك بارزانىو، لەو ماۋەيەشدا، بەيەك و شەش چىيە، رەخنەى لە ھىچ كارو كردارو ھەلسوكەوتىكى كاربەدەستانى شۇرش، بەتايىبەتى سەرۆك بارزانىو، رەوتى شۇرش نەگرت. بەلام بەھەموو توندوتىژىيەك دوژمنايەيتى ھەموو مەۋقەىكى ئازادىخوازو نەتەۋەيىي كوردى دەكرد، بەتايىبەتى منو ھاپىرانى منو، بەمەش ھاپكارو ھاپكردارى ساواكى رۇيى شاي ئىران بوو، چۆنكە شاي ئىران، وەك رەحمەتى كامەران بەدرخان گىپرايەو بۆم، كەرىمى حىسامى لەبىرەۋەرىيەكانىدا لەزمان شەھىد عەبدولرەحمانى قاسملوۋە دەيگىپىتەو، منى بەدوژمنىكى سەختى رۇيەمەكى خۇي دادەنا. بىجگە لەۋەش، دوكتۇر مەحمود پىۋەندىيەكى توندوتۇلى ھەبوو لەگەل ئىسرائىل، كەچى بەدەم باسى "ماركسىتى"و "پىشكەوتنخوازى"و "براىەيتى كوردو ەمرەب"ى دەكردو، زورپناى بۆ يەكىتتى سۇقىتو "شۇرشى مەزنى ئۆكتۆبەر" لىدەدا، بۆ

شاردنەوێ ئامانجەکانی خۆی و، خراپەکاریی بەرامبەر بە من، کە ئەز بەر لەهەموو کوردێکی دیکە، باسی ئەوەم کرد کە سوڤیت دەولەتێکی ئیمپریالیستییه و سۆسیالیستی نییه و دوژمنی ئاشتییه، ئەک ئاشتیخوازو، بێجگە لەوەش، داگیرکەری بەشیکی کوردستانە، ئەک پشتپوێنای کوردو، ھەرواش دەرچوو.

شایانی باسە، ئێمە چەند ھاویرێک لەئەوروپا، پاش ئەوێ بۆماندەرکەوت کە کۆمەڵەی خۆیندکارانی کورد لەئەوروپا (KSSE)، پێویستی سەرشارنی خۆی بەرامبەر نەتەوێ کوردو شۆرشێ ئەیلوول بەجێناھێنی و، حیزبجێنەیی کردوو بەسەر مەشقی خۆی، یەکییتی نەتەوێیی خۆیندکارانی کورد لەئەوروپا (نوکیسە NUKSE) مان لە 1965/3/21 دا لەمیونخ دامەزراند، کە لەبەھاری ئەمسالدا، چل سال تێپەڕی بەسەر ئەو رووداوێ میژووییەدا، ھاویرێ هیژا ھەندلزار بروسک ئیبراھیم، بوو بە سکرتیری گشتیی نوکیسە. ئێمە سەرەتای کارمان ھەر بەروشنکردنی بیرێ کوردەوارییەکەو ئەوروپا، پەیدا کردنی دۆست بۆ کورد، لەنیو ئەوروپاییەکاندا دەستپێنەکردو بەس، بەلکو، لەپال ئەوەشدا، کەوتینە کۆکردنەوێ دەرمان و ئامیژی بژیشکیی زۆر دەگمەن و گران، ھێندەکی بە پارەێ خۆمان کریمان و، ھێندەکیشمان لەدۆستە ئەوروپاییەکانمان وەرەگرت. بەکورتی، چەند جارێک، ژمارەیکێ زۆر، دەرمان و کەلوپەلی نەخۆشخانە، لەکارتۆن و سندوقی گەورە گەورە دا، بە پۆستەێ بارەلگرو، بەزانیاریی شەھیدی کوردستان، مامۆستا مەلا جەمیلی رۆژبەیانێ کە ئەو دەمە لەتاران بوو، رەوانەێ تارانمان کرد، تا لەرێی نوینەری شۆرش، شەمسەدین مفتییەو، بگاتە پێشمەرگەکان، کە زۆر پێویستیان بەو دەرمان و ئامێرانە ھەبوو. وەک لەدوایدا بیستمان، دەرمانەکان، بەفەرمانی دوکتۆر مەحمود، نەدرا بوون بە پێشمەرگە،

بەبىيانوۋى ئەۋەدە كە گۈايە، جەمال نەبەز دىشى شۇرشەو، دورور نىيە ئەۋ دەمانانە شىتىكى خراپىيان تىدا بى. ئەۋجا، چارەنوۋسى ئەۋ دەرمانانە بەچى گەيشت، ئەۋە ھەر خۇدىۋ دۇكتۇر مەحمۇدو كاربەدەستەكانى دەيزانن.

پاشان، كە وتوۋىژ لەنىۋان سەركردايەتتى شۇرشو رىژىمى بەغدا، لەكۇتايى سالى 1969دا، ھاتە كايە، دۇكتۇر مەحمۇد، سەردەستەى وتوۋىژكەران بوو لەگەل مىشېل عەفلەقو ئەحمەد حەسەنۇلبەكرو سەددام حەسەينو، ئەۋەبوو ئەۋ رىككەرتننامە فاشوفۇلۋ كۈنۈكەلە بەردارەى بەسەر كوردو بارزانيدا سەپاند، كە چوار سال كاتى دا بەرژىمى بەعس، تاخۇى بەجاريك كۆكرەدەۋە، ئەۋ ھەرەسەى بە شۇرشى ئەيلول ھىنا، كە راستىيەكەى، ئەۋەيە، ەك دەمىكە گوتوۋمە، ھەرەسەكە لەمارتى 1970دا روويدا، نەك لەمارتى 1975دا، جا ئەگەرچى، راستە خەلكەكەى كوردستان ھەستىيان بەۋە نەكرد، بەلام ئىمەى ھاۋبىرانى نوكسە، ھەرچەند رۇژىك دۋاى ئىمزاكردنى رىككەرتنەكە، لىدۋانىكمان لە رۇژنامەكەماندا "كوردستان ئىنفۇرماسىيۇن" -كە بەزمانى ئەلمانى دەرماندەكرد- بىلاۋكردەۋە، گومانى سەختى خۇمان بەرامبەر سەركرتنى ئەۋ رىككەرتننامەيەى مارت دەربىرى. كەچى دۇكتۇر مەحمۇد، ھەر پاش بەياننامەكە، خۇى نىۋنا "دۇكتۇر مەحمۇدى سۇرانى"، بەمەشدا وايدەزانى، كە دەتۋانى، خۇى بەرامبەر سەروك بارزانى راستبكاتەۋە، بەلام لەۋەۋە، سەرەتاي نىۋچەگەرىى سۇرانى و بادىنانى دا بە باى گوۋى مۇرقى سادەو ساۋىلكەداۋ، دلى دۇژمانى نەتەۋەى كوردى خۇشكردو ئەۋجا، خولە سۇرانى، لەگەل كاربەدەستانى بەعس، ئەم شارو ئەۋ شار دەگەرۋ، پروپاگەندەى بۇ حىزبى بەعس دەكردو، لەنىۋ خەلكى سلىمانىدا دەيقيژانن: "كارژىكمان بەجاريك لەنىۋ برد، ھەريەك كەسيان ماۋە، ئەۋيش

جەمال نەبەزە". ئەم دورژمانیەتییهشی بەرامبەر بە من، گەیشتبوووە رادەپەك، كە جارىكیان، گەنجیكى خەلكى سلیمانى ویستبووی بیته دەرەووە لەولاتو، بى بۆ ئەرروپا، ناسیاویكى بردبوویە لای دکتۆر مەحمودو، ئەمیش لەپى ئیرانەو راییکردبوو، بەلام پییگوتبوو: "تۆ ئەوا دەچیتە ئەرروپا، لەوى دەبى ناگات لەخۆت بى. کابرایەكى زۆر خراپ هەیه، نیوى جەمال نەبەزە. لەژووریکدا دانیشتوو، شەوو روژ خەریكى نووسینە، هەر کاغەز رەش دەکاتەو، بەسەرى خۆیدا هەلیدەداو دەلى: هوو... وریابە نەتخلەتینی". ئەو گەنجە هات بۆ لام بۆ بەرلینو، لەژوورەكەدا بەرامبەرم دانیشتو، قسەكەى دوکتۆر خولەى سۆرانى بە پێكەنینەو، گێڕایەو بۆم، كە خەریك بوو بپروا، هیندەك لەنوسینەكانى خۆم و نوکسەم دایە دەست و گوتم، ئەمجارە هەلینادەم بەسەرى خۆمداو، ناشلیم "هوو.." نەوێكو دوکتۆر مەحمودى سۆرانى لەكوردستانەو چاوى لەکاغەزەكان و گوێى لەدەنگى "هوو..." "هەم بى!!"

پاش ئەو كۆیترەو هرییهى كە بەسەر كورد هات لەئەنجامى هەرسەكەو، دوکتۆر مەحمودى سۆرانى، روویكردە سووریاو ئەرروپا، لەسەرەتای 1977دا نامیلکەیهكى بەعەرەبى دەکرد "تقییم مسیره الپوره الكردیه وانهیاریها والدروس والعبر المستخلصه منها"، بەنیوى گوايه "لیژنەى ئامادەکاریى پارتى دیمۆكراتى كوردستان" "هە، وەك ئەوێ پارتى كەسى نەما بىو، ئەو سەر لەنوی دروستیبكاتەو. لەم ماوەیهدا خۆى لە "یهكیتیى نیشتمانى كوردستان" نیزیككردەو، كە لەو سەردەمەدا، لەدییمەشق دامەزراوو. نامیلکەكەشى هەر لەدییمەشق بۆ چاپكراو، بەیارمەتیی "ى.ن.ك"، چەند كۆپو سەمیناریكیشى لە ئەرروپا بۆ بەسترا، كە لەو جڤین و نامیلکەیهدا، خۆى وەك مرقىكى "پیشكەوتنخاوان" و "دۆست و لایەنگیری بزوتنەوێ رزگاربخاوانەى عەرەبو بەتایبەتى

فەلەستینیەکان" و دژ بە "ئیمپریالیزمی ئەمریکا و زایۆنیزم" پێشاندەداو،
 لەنامیلکەکیدە بەشیوەیەکی زۆر بێوێژدانانەو، لەباتی رەخنەگرتنی
 بابەتەنە، بەتایبەتی لەخۆی، هێرشێ زۆری کردبوو سەر بارزانی و
 بنەمالە ی بارزانیو، هەموو گۆتارپۆکەکی هۆی هەرسەپتانی شۆرشێ
 خستە ئەستۆی مەلا مستەفای بارزانی و بنەمالە ی بارزانی. ئەم
 پەلاماردانە ی بۆ سەر بارزانی، تەنانت سالاڤیکیش پاش کۆچیدوایی
 بارزانی هەر درێژەیکیشا. بۆ وێنە: کاتێک کە رۆژنامە عەرەبییەکان،
 نەینیی چوونی دوکتۆر مەحمودیان بۆ ئیسرائیل و پێوەندییەکانی
 دوکتۆر مەحمودیان بە ئیسرائیلەو زباند، دوکتۆر کێچ کەوتە کەولی و
 زراوی چوو و، هەر رۆژە نا رۆژێک، لەگەڵ رۆژنامە یەکی عەرەبی (بۆ
 نمونە گۆقاری "الوسگ")، یان رادیۆو تەلەفیزیۆنێکی عەرەبی،
 وتووێژیدەکردو، وایدەدایە بەرچاو، کە ئەو پێوەندییە لەگەڵ ئیسرائیل،
 بەفەرمانی بارزانی بوو: ئەو لەگەڵ بارزانی چوو بۆ ئیسرائیل و،
 دەیگوت کە ئەو کارێکی یەكجار خراب بوو، زۆر زیانی هەبوو بۆ
 کوردو، گوناھێ وی تیدا نەبوو. ئەمەش هەلۆیست و وەفای دوکتۆر
 مەحمودی سۆرانی بوو بۆ سەرۆک بارزانی و بزوتنەوێ کوردایەتی، ئەو
 کوردایەتییی کە بەداخو، گەلیک کۆری رۆژی کردە دەسەلاتدارو
 ملوینێرو، گەلیکی دیکەشی مالدویران و سەرگەردان و برسی و
 رەشوپووتکرد. ئەو هەلۆیستی ئەو ساکە ی مەحمود سۆرانی بوو،
 بەرامبەر سەرۆک بارزانی، بەلام ئەوەتە ئەوپۆ دەفەرموێ کە "ئەو خۆی
 رێککەوتنی 11 ی مارتی کردوو" بارزانی تەنێ پشستگیری
 لەدانوستاندنەکان کردوو بۆ ئەوەی ناشتی هەبێ و شەرەبێ" (تەماشای
 رۆژنامە ی "خەبات"، ژ 1914 دووشەممە 2005/9/12 ل 6 بکە:
 مەحمود عوسمان: بارزانی نەمر پشستگیری لەدانوستاندنەکان دەکرد،

بۆ ئەوەی ناشتی ھەبى و شەپ ھەبى. گێڤگۆڤىن بۆ مەحمود سۆزانى،
 راديارە، شەرم نىيە. بۆچى؟ چۆنكە ئەوڤو كاك مەسعود بارزانى
 دەسەلاتدارە، خۆ ئەگەر رۆژىك بى و، ئەو دەسەلاتەى نەمىنى، ئەوا
 نامىلكەيەكيش لەدژى وى دەردەكاو، خۆى وەك بەرزەكى بانان
 دەپەرپىنتەو. ئەمجارە، رەنگە لەباتى "تقىيم مسيره الپورە..."
 نامىلكەكەى نىو بنى "تقىيم مسيره الفيدرالىيە و دستور عروبه العراق..."
 الخ". ئەمە لەكاتىكدا كە ئەو خۆى، وەك ئەندامى لىژنەى دەستور،
 ئىمزاى ئەوەى كردووە، كە عىراق ئەندامى كۆمكارى عەرەبەو
 پێوەندىدارى پەيماننامەكەيتى، پەيماننامەكەى عروبىيە "واتا عىراق
 دەولەتىكى عەرەبىيە" و ھەروەك دوكتۆر خۆى دەلى، بەئارزوى خۆى،
 ئەوان ھەر خۆيان ئەنفال و كىمىابارانىان نەخستە دەستورەو، ئەمەش،
 بەدانپىدانانى خۆى لەوتووێژەكەى "مىديا" دا دەلى و، ھەر لەویدا
 پەلامارى فەلەكەددىن كاكەيى دەدا كە گوتووێتى ئەندامانى كوردى
 لىژنەى دەستور، داخوازييەكانى كوردیان بەگەرمى نەخستبوڤو، تا
 ئىمە چووین بۆ بەغدا.

پاش ھەرسەپىنانى شۆرشى ئەيلوول و، ئەو نامىلكە شەرمەزارييەى كە
 دوكتۆر مەحمود دەريگرد، دەستى بەو كرد، كە پىويستە رىخۆشبكا بۆ
 دامەزراندنى حيزبىك، چۆنكە بۆيدەركەوت، كە ئەو خاوەنى پارتى نەبوو،
 تا دەستبەگى بەسەريداو ببیتە سەركرەى، لەبەر ئەوە، پاكانەى بۆ
 ئازادى دەربەرىنى بىروپا دەكرد. تەنانەت لەنامىلكەى "تقىيم الپورە
 الكردىە..." دا روودەكاتە بنەمالەى بارزانى و دەبێژى: "عليهم) ان
 يتصرفوا كمن خسر قچيه... وان لايعتبروا انفسهم ففك مخلصين بل يقبلوا
 بان لكل كردى حق العمل والنجال لئا استغاع ذلك وكرك ان يقبلوا تعدد
 الافكار والتيارات بعد النكسه، باعتبارھ شيناً گيبىعا" (ص86). كە

واتاكەى بەكوردى ئەمەيە: پېيۇستە (لەسەريان)، وەك كەسانىك
 ھەلسوكەوت بەكەن، كە مەسەلەيەكيان دۇراندوۋە.. (راستدەكەيت خولە، تۆ
 خۆت ھىچت نەدوراند، چۆنكە ھىچت نەبوو بىدۇرپىنى: جەمال نەبەن) و
 ھەتەنى خۇيان بەدلسۆز نەزانن، بەلكو رازىين بەۋەى، كە ھەموو كوردىك
 مافى كارو تىكۆشانى ھەيە، ئەگەر پىيىكرا. ھەروەھا، دەبى رازىين،
 بەفرەيەتتىى بىرو رىبان، پاش ھەرسەكە، چۆنكە ئەۋە شتىكى
 خۇپسكىيە... ھتد".

ئەرى، دىكتۇر مەحموود، تا دەسەلاتى ھەبوو لەنىو شۆرشدا، نەدەبوو
 كەس بىيژى "لەل" و، داۋاي لەنىوبردىنى كاژىك و ھەموو مۇقىكى دەكرد،
 كە بىروراي خۇى نژ بە لايەنە نەرىنىيەكانى شۆرش دەربرىايە، وەك
 ئەۋرۇ، كە ئەۋەتە رەپوراست نژى دەربرىنى بىرورايە. بەلام كە دەسەلاتى
 نەما، ئەۋا لەنامىلكەكەيدا، داۋاي سەربەستىى بىروراي رىبان دەكاو،
 بەشتىكى ئاسايى دادەنى، كەچى ئەۋرۇ، كە ھىناۋايانەتەۋە مەيدان و
 كوردوويانە بەئەندامى پەرلەمان و دەستەى نووسىنى دەستوورو، كەسىش
 نازانى نوينەرى كىيە، مافى قسەكردن و رادەبرىن بەمن نادا، كە ئەمەش
 رەۋشتىكى يەكجار دىكتاتۇرانە و مۇقۇدوژمانەى ئەۋانەيە كە سەر بە
 بەرەى فاشىستەكانن.

كە دىكتۇر مەحموود، دەستى ششت لەدامەزاندەۋەى پارتى
 بەسەرۇكايەتتىى خۇى و بۇيدەركەوت كە ناتوانى بىيىتە مىراتخۇرى پارتى،
 خۇى خستە نىۋ ئەۋانەۋە كە دەيانوويست پارتى سۇسيالىستى كوردستان
 دوستبەكەن. پاش چەند كۆبۈۋنەۋەيەك لەگەل سەركردەكانى
 سۇسيالىست و، خۇ كرىن بە نوينەريان، دىشەكەمى لەۋانىش كرى. چۆنكە
 وەك براى بەرپىز كاكە ھەمەى حاجى مەحموود، ھەر لەر ژمارەيەى
 "مىديا" دا دەيگىرئەۋە بۇمان، كە دواى رووخانى رژىمى سەددام بە

دوکتۆر مهحمودی گوتووه، وهره ببه به سكرتیری حیزبێکی كوردستانی، بهلام دوكتۆر مهحمود رازینهبووه و گوتویهتی "ئیمه بهتهمای حیزبێکی عێراقین". كهچی ئیسته له "میدیا" دا دهبیژێ، ئهو بۆ سهربهخۆیی كوردستان تیدهكوژی، بهلام ئیمزای "عروبهی عێراق" یش دهكاو كاتیك ئهنادمی مهجلیس حوكم بوو له دژی ئهو كهركووكیانهش قسهیكرد كه له خوپیشاندا داوای سهربهخۆیی كوردستانیاندهكردو به "نازاوهگیر" و "گیرهشیوین" نیویبردن. پاشان دوكتۆر مهحمود چوو سالانی دووردیژ له لهندهن ژیاو، ههچ كارو كاسبیهكیشی نهدهكردو، باشیش بهریوهدهچوو.

هر پاش سهركهوتنی راپهرین و كۆپهوهكهو لهكاتی دهستپێكردنی وتویژدا لهگهڵ سهدهدام، دوكتۆر مهحمود لهگهڵ دهستپێكردنی وتویژ لهگهڵ سهدهدام، گهراپهوه كوردستان، وهك یهكێك له ههوت سهركردهكهی "بهره" بهنوینهرایهتی حیزبی سۆسیالیست.

پاش دامهزراندنی "ههڕیمی نهفرین" و ههلبژاردن بۆ پهرلهمانی "ههڕیمی نهفرین" لهساڵی 1992 دا، دوكتۆر مهحمود خۆی پالاوت بۆ پهرلهمان، بهلام تهنێ چهند سهت دهنگی وهرگرتو، گهراپهوه لهندهن. له لهندهن لهكۆبوونهوهیهكدا، كه ههژایان جهواد مهلاو شیخ لهتیف مریوانی و چهند كهسیکی دیکهش ئامادهیبوون، گوتبووی: فهردهیهك بهلگهنامهی لهگهڵ خۆی ههناوه، كه ههموو ئیسپاتی ساختهكاریتیی لهههلبژاردنهكهدا دهكهن. شیخ لهتیف پهیگوتبوو دهباشه ئهو بهلگانه بلابكهروه. گوتبووی "ئیسته كاتی نییه. ئهوجا پهیانگوتبوو، باشه بیده به ئیمه بلاریبكهینهوه. گوتبووی "كاتی نییه". ئیسته ئهوسا. ئهمانه دهریدهخن كه دوكتۆر مهحمود چهند خوشهویسته لهنیو خهلكی كوردستانداو قسهكانی چهند راستن.

پاش ئەرەى پى كى كى بىرى "پەرلەمانى كوردستان لەدەرەرەى ولات"ى
 لە "كۆنگرەى نىشتەمانى كوردستان"ەو وەرگرت، دوكتۆر مەحمود،
 خۆى لە پى كى كى نىزىككردەو، ھەر ساتە ناساتى،
 لەتەلەفیزیۆنەكەیانەو (مید تی قى) قسەى ناشرىنى بەپارتى و یەكیىتى
 دەگوت. لەگەل ئەو شدا، پى كى كى ھىچ بايەخیکیان پینەداو، نەیانخستە
 شوینەكەى دوكتۆر عىسمەت شەریف وانلى، ھەرچەندە بیزووى بەو
 شوینەو دەکرد. لەگەل ئەو شدا، بەدریژاییى سالان لەئەوروپا، لەھەموو
 ئاشیکدا بەرداشبوو. جارىکیان بەرپووەبەریتى شارى فلۆرینس لەئیتالیا،
 سەمینارىكى بەست بۆ كۆلتوورى كورد، كە من و بەرپز فەلەكاناز ئوجەو
 دوكتۆر مەحمودیشیان بانگكردبوو. ئەوانەى كە لەوى بوون شایەتن، كە
 لەو سەمینارەدا، من ھەرچەكەم دەگوت، دوكتۆر مەحمود پشتگیریى
 قسەكانى منى دەکرد. ئیستەش مافى قسەكردن رەوا نایىنى پیمان.
 بانیکەو دووھەوا.

كاتیك كە رادیوى "العراق الحر"، بە پشتگیریى "سى. ئاى. ئەى" دامەزرا،
 دوكتۆر مەحمود، ھەر رۆژە نارۆژىك، بەنیوى "سیاسەتەمدارىكى
 سەربەخۆ"و، ھێندەك قسەى زى بەگوىگران دەفروشتو، رەخنەى
 توندوتیژى لەپارتى و یەكیىتى دەگرت، كەچى ھەر پاش رووخانى رژیمی
 بەعس، سەرى دوكتۆر لە تەلەفیزیۆنى ھەولێردا دەرکەوتو، كەوتە مێچكە
 مێچكە كردن بۆ پارتى و یەكیىتىو، كرا بە ئەندامى "مجلس الحكم
 الانتقالى"، بێئەرەى كەسێك بزانی دوكتۆر خولە نوینەرى چ لایەكە.
 لەبەرئەرە، ھێندەك كەس دەیانگوت "ئینگلیزەكان ناردوویانە". ئەز نازانم
 ئەو تا چ ھەندازەيەك راستە، بەلام ئەو ھەيە كە دوكتۆر مەحمود
 بەدریژایی بوونى "مجلس الحكم الانتقالى" مانگانەى خۆى وەردەگرتو
 بەرگری لە "قانونى بەرپووەبردنى دەولەت" دەکردو ئەوانى دژى ئەو

قانونه بوون به "نهمان" ددهانه قه‌لهم. که‌چی یه‌ک به‌ند له‌و قانونه‌دا نه‌بوو که نه‌فاله‌و کیمیا‌باران به‌جینوساند ب‌داته قه‌لهم. نیسته‌ش له‌بار‌ه‌ی ده‌ستووره‌وه ده‌بیژنی ده‌ستووره‌که له‌ قانونی به‌ری‌وه‌به‌ری‌تی ده‌وله‌ت دواکه‌وتووتره‌و گهره‌نتی نییه‌ بۆ جیبه‌جیکردنی به‌نده‌که‌ی له‌سه‌ر که‌رکوک. به‌لام نه‌وی ده‌نگی نه‌دا بۆی هه‌له‌و نه‌زانه‌ به‌لای نه‌وه‌وه. ده‌بی نه‌وه‌ش بگوت‌تری که‌ دوکتور مه‌حمود پشت‌گیری هه‌لکردنی ئالای به‌عسی ده‌کرد له‌ته‌نیش‌ت ئالای کوردستانه‌وه، نه‌و ئالایه‌ی که‌ نه‌فاله‌و گه‌لکوژی له‌ژێردا کراو، ده‌یگوت ده‌بی له‌ هه‌ولیریش هه‌لبکری‌و سیاسه‌تی یه‌کی‌تی له‌و باره‌یه‌وه له‌ سیاسه‌تی پارتی پیراستر بوو.

ئه‌وجا، بیینه‌ سه‌ر نه‌و قسه‌ ناماقووله‌ی دوکتور مه‌حمود که‌ گوايه‌ نه‌و چه‌ند سا‌له‌ له‌ئه‌وروپام و نه‌گه‌راومه‌ته‌وه کوردستان، له‌به‌ر نه‌وه مافی قسه‌ کرد‌نم نییه‌.

راسته‌یه‌که‌ی، نه‌گه‌ر دوکتور مه‌حمود که‌می‌ک ویزدانی ببوايه، ده‌بوو ئاره‌قی شه‌رمی به‌رشتایه‌ که‌ نه‌و قسه‌یه‌ ده‌کا. چون‌که‌ خوله‌ فیرنه‌گوله، خۆی زۆر باش ده‌زانی که‌ نه‌بوو به‌هۆی ریگرتن له‌گه‌رانه‌وه‌م. چیرۆکه‌که‌ش نه‌وه‌بوو، که‌ له‌پاییزی سا‌لی 1969‌دا، هه‌ستم به‌وه‌ کرد، که‌ گوشاری‌کی زۆر گه‌وره‌ له‌سه‌ر سه‌رۆک بارزانی هه‌یه‌ بۆ ری‌ککه‌وتن له‌گه‌ل به‌عس، که‌ نه‌وه‌ش له‌ به‌رژه‌وه‌ندی شۆرش نه‌بوو، چون‌که‌ دریزه‌دان به‌ شۆرش، چه‌ند مانگی‌کی دی‌که‌، ده‌بوو هۆی که‌وتنی رژیمی به‌عسی، سه‌ددام خو‌شی پاش هه‌ره‌سه‌که‌ دانی به‌وه‌ دانا که‌ نه‌و ری‌ککه‌وتنه‌ی له‌گه‌ل بارزانی له‌ناچاریه‌وه‌ بوو. نه‌وه‌ی پتر هانی منی دا بۆ ئه‌و کاره‌ له‌ کاته‌دا، بوونی گه‌لی‌ک له‌هاویرانی کار‌یک بوو له‌نیو شۆرشدا، که‌ دوکتور مه‌حمود، بۆ خو‌شخه‌مه‌تی بۆ رژیمی شا، تیرو شیر‌ی ده‌سوو لی‌یان، به‌لام نه‌وان له‌نیو شۆرشدا خۆیان راگرت‌بوو. نامه‌یه‌کم نووسی بۆ هاویری

كۆچكردوم مامۇستا فەرىدوون عەلى ئەمىن و پىمپراگەياندا كە داوا لە
 سەركردايەتتى شۇرش بىكەن؛ ئاسانكارىيى بۇ ھاتنەھەم بىكات. خۆشم،
 خۇم ئامادە كەرد بۇ گەپرانەھە. ھەرچى پەرتۆكم ھەبەو، دام بە نامەخانەي
 دەولەتى لەھەمبەرگ كە ئىستاش لەوى پارىژداون و، شتە گەرنەگەكانم لاي
 دۆستىك دانان. جا لەبەر ئەھەي، تەنى ژورىكەم ھەبەو، بەكرىم گەرتىبو و،
 ەك كوردەكە دەبىژى؛ "كەر كول و بارسووك" بووم. خويندىنى يەكەمىشم
 لەزانستەگەي ھەمبەرگ تەواو كەردبوو. ھىندەك شتىش فىر بوو بووم كە
 دەمتوانى بىخەمە خەزەت كۆمەلگەي كوردەوارىيەھە.. پاش ماوہەيەك و،
 لەسەرەتاي سالى 1970دا، ھاويىر مامۇستا فەرىدوون وھرامى گىپرايەھە
 لىم، كە سەركايەتتى شۇرش رەزىنيە بەھەي تۇ (واتە ئەن) بىيىتەھە
 كوردستان و، ەك ئاگادار كرام، دوكتۇر مەحمود فەرمووبووي، "ئەو
 جەمال نەبەزە دوزمنى شۇرشەو، نابى بىتە ئىرە". ئەوجا ديارىشە كە ئەز
 نەدەگەپرامەھە نىو ئەو كوردستانەي بەدەست بەعسو رزىمى ترك و شاوہ
 بوو، ناچار لەئەوروپا مامەھەو، سەر لەنوى خويندىنىكى دىكەم
 دەستپىكەردوہ. پاش ئەھەي كە بەياني مارت دەرچوو، ئەوا ئاشكرايە كە
 بەدلى من نەبوو. خۇ، ئەگەر بگەپاشمايەھە، ئەوا، دوكتۇر مەحمود
 سۇراني، ئەو ھەلە دەيگوت "ھا.. ھاتوہ، دەستكەوت بەشېكا لەگەلمان".
 لەكاتىكدا كە دەسكەوتى من و دەسكەوتى مەحمود سۇراني زۇر
 پىچەوانەي يەكن. رۇژگارو سالانىش ئەھەيان ئىسپاتكەردوہ، كاتىك كە
 شۇرشىش لەبەھارى 1974دا تازە بووہەو، دلىيا بووم كە درىژەناكىشى و
 كورد دەيدوپىنى و، ھەرواش دەرچوو. لەگەل ئەھەشدا، زۇر ھەولم دا بۇ
 پىشتىگىرىي شۇرش. يەكەك لەو ھەولانە ئەھە بوو كە رۇژنامەنووسىكى
 بەنيوبانگى ئەلمانى، سەر بە تەلەفىزيۇنى Z.D.F والىكەرد بچى بۇ نىو
 شۇرش و چەند دەمژمىرىك فىلمى شۇرش بگىرى و لەگەل سەركە بارزاني

وتوويژ بكا. كابرا چوو بۇ تاران و چوار ههفته له تاران مايهوه، به لام نوينهري شورش ريينهدا بجى بۇ كوردستان. نهوه لهكاتيكدا بوو كه مهلا مستهفای رهمهتي له خودى دهپارايهوه، رۆژنامه نووسىكى نهوروپايى رييبكهويته نيو شورش. نهوش هر لهبر نهوهى خوله پيواوو، نهگر نهز بگه مه نيو شورش، يان يهكيك لهپنى منهوه بجيته نيو شورش؛ نهوا جى بهجه نابى ليژ دهبى. لهكاتيكدا كه نهز -رهك ژيننامهى من دهریده خا- هيچ كاتيك نه بهدواى پلهو پايهدا گهراوم، نه بهدواى دهسكهوتى تايبه تيدا. نهوانه هه مووى پيشكيشين به خوله. نهوجا كه ههره سهكه بوو و؛ چهند حيزبو دهستهو بهره پيدا بوونو، ههره كه تاقميك چهكدارى لهخوى كوكردهوه بۇ پهلاماردانى نهوانى دىو، دواى نهوش جهنگى ئيران و عيراق روويداو ههشت سال دريژه يكيشتاو، حيزبه كورد ييه كانى رۆژه لات و باشوور، نهويان لايهنى سه ددامو، نهميان لايهنى خومه ينيان گرت، نه متوانى بييمهوه كوردستان (واته نه متوانى بييمه نيو شهري خوكوژ ييه وه) و پاش نهوش نهوه بوو جهنگى كويت روويداو "ههري مى نهفرين" دروستبوو، حيزب جزيينه له نيو پارتى و يهكييتيدا واخه ستبوو، تاگه يشته شهرو به يهكداران و رزاني خوينى هزاران كهس له ههر دوولا. له ماوه يه شدا، چهند سال خهريكى ناشت كردنه وه و نيز ييكردنه وهى پارتى و يهكييتى بووم، لهكاتيكدا كه دوكتور مەحموود، له قسهى ناشيرين گوتن به ههر دوولا دريغى نه دهكردو ليوانه دژ به يهكه كانى له سلیماني و پيرام به نيوى -گوايه ناشت كردنه وه- بارودوخه كيان له نيوان پارتى و يهكييتيدا توندوتيز تر دهكرد. بيجه لهوش هاتنه وهى من بۇ كوردستان، وهك هاتنه وهى دوكتور مەحموود، يان نهوانه نيه كه سر به حيزبه كانن و پيوه نديان له گهل دهوله ته داگير كه ره كانى كوردستان هه بووه. نهز مروقيكم سهر به خو، نه چهكدارم ههيهو، نه حيزبيك له پشتمه وهيهو، نه

بیروشم ههیه له تاران و، نه نقره و دیمه شق و، نه له گهل ئه و عیراقییا نه مشدا بووم و هه، که ئه و پو کار به ده ستزو تادیونی بوو، له به ره ی به ره له ستکارانی عیراقیدا بوون، خو شم به عیراقی نازان و عیراقیش نیم و باشووری کوردستانیش به عیراق نازانم. باشه، کی گهره نتی ئه وه ده کا که نه گهر له کوردستاندا بم، ریم پیندری، به سه به رستی بیرو پای خو م دهر بېرم و بنووسم و بلا و بکه مه وه ره خنه له کار به ده ستان بگرم، وه ک نیسته له دهر وه ده یکه م و ئه وه ته دوکتور مه محمود که وتوو ته له مرزین له قسه کان و له ئه ورو پای نازاندا، مافی قسه کردن نادا پیم. ئایا نه گهر له کوردستاندا بژیم و ئه و ده سه لاتدار بی سیداره هه لئاخا بوم؟ که له کوردستانیش نه بووم، مانای ئه وه نییه، که له سنووری ده سه لاتی خو مدا، هیچ کاریکی باشم بو خه لکی کوردستان نه کردوه. باشترین کاریشم ئه وه یه که خو م به هیچ لایه ک نه فروشتوو و، به درو ده له سه ش که سم نه خه تان دو و خو شم نه کردوه به نوینه و ده مپراستی که س. به ئی. خو نه گهر هه لیکیش هه لکه وتبی بو خزمه ت، کردوو مه و به رام بهر به وه ش هیچ جو ره چاو ره وانی و داخو ازیه کم له که س نه بو و، به ته مای خه لات و به راتی که سیش نه بووم و نیم، به پپچه وانه ی دوکتور مه محمود ده و، که وه فارسه کان ده بیژن کابرایه کی "معلوم الحال" ه.

ده مینته وه سه ر ئه وه ی که دوکتور مه محمود ده بیژنی: "جه مال نه به ز ناگای له هیچ نییه" باشه. نه گهر ناگام له شت نه بو وایه، دوو سال له مه مه بهر ده مگوت که مه لا سیستانی کابرایه که هه وه ک خومه ینی، به لام جه به زه یه تی خومه ینی تیدا نیه. ئه وه تا دوو سالیک دوای ئه وه و، له روژی 9/14 دا خه لیل زه لمای زاد، بالیوژی ئه مریکا له عیراق، قسه که ی منی کرده وه. هه وه ها کاتی خو ی گوتم، نه گهر ئه مریکا وریا نه بی، رژیمیکی وه رژیمی ئیران له عیراق دروستده بی، به خوینی سه ربازی

ئەمريكاو خويىنى كوردو، ئەمانەش ھەموو لە "مىديا"دا بلۆكرانەو. ئەمەتە ئەپۆ 9/21 كاربەدەستانى عەرەبىستانى سعوودى دەبىژن ئەمريكا عىراقى دايە دەست ئىران. ئايا ئەمانەو، سەتان پىششىنى و شىكردنەو. ئەنجامگرتنى راست و دروست لەلایەن مەنەو، ئەو ناگەيەنى كە ئاگام لەشتە؟ با دوكتور مەحمود ئەو شى بزانی، كە ئاگام لەھىندەك پىوئەندىيەكانى بەرپىشەو ھەيە، چۆنكە كاتى خۆى رەحمەتى مير كامەران بەدرخان، گەلەك شتى گىرايەو بۆم كە ئەز لەبەر راگرتنى ئاسايشى نەتەوئى، وەك ھۆنەر دەبىژى: "دەروونم پەر لە ئەشعارەو لەترسا دەفترم خالى". جارى باسيانناكەم. دوكتور مەحموديش كە دەبىژى با ئەمانەى داواى سەربەخۆى كوردستان دەكەن بچن حىزبەك دروستكەن، ھەر ھىندەى پىندەبىژم، ئەوانەى كە بەراستى و لەكانى دلەو بۆ سەربەخۆيى كوردستان و ئازادى كۆمەلگەى كوردستان و يەكسانى ئەندامەكانى ھەولەدەن، حىزب دروستكردن بەئامىرى بازىرگانى رامياري و دوكانى كاسبى رەشو تەناقبازى، نازانن و پىشنيانيش گوتوويانە: "ئەگەر كەسە، ئەلەيك بەسە"!

بەرلین 2005/9/21

مىديا، ژ 210، 2005/9/27

ده‌شنووسی ده‌ستووری عیراق،

له ده‌نگداندا، سه‌ریکه‌وی، یان ژێر بکه‌وی،

له‌هه‌ردوو باره‌که‌دا، هه‌ر به‌زیانی کورد ته‌واو ده‌بی

چاره‌نووسی ده‌ستووره‌که‌ی سه‌رکرده‌ حیزبیه‌کانی کوردو شیعه، هیشتا دیار نییه که، ئایا له‌ده‌نگداندا ده‌یاته‌وه، یان ده‌یدۆپێنی. چونکه، ئه‌گه‌ر زۆربه‌ی زۆری سوننه‌کان، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ کو‌کهن که به‌شداریی ده‌نگدان به‌که‌ن و له‌دژی ده‌نگبه‌دن و، به‌شیکێ شیعه‌کانیش، به‌تایبه‌تی لایه‌نگرانی موخته‌دا سه‌در، که خۆی به "مه‌رجه‌عییه‌تی ده‌نگدار (ناگق)" ده‌داته قه‌لهم و، که دژی سیسته‌می فیدرالی و هه‌موو مافیکی کوردن، ریکبه‌که‌ن له‌گه‌ل هینده‌ک شیعه‌ی دیکه، که پتر ناسیۆنالیستی عه‌ره‌بن، له‌وه‌ی دوا‌ی که‌له‌ره‌قیی ئاینزایی (مژهبی) و، فه‌رمانی مه‌لا سیستانی فارس بکه‌ن و، ئه‌وانیش هه‌ر له‌دژی ده‌ستووره‌که‌ ده‌نگبه‌دن، ئه‌وا، بێگومان، ژماره‌یه‌کی زۆر کوردیش هه‌ن، که به‌په‌رۆپاگه‌نده‌ی حیزبه‌ کوردیه‌یه‌کان هه‌ل‌ناخه‌ته‌ن و، له‌دژی ده‌ستووره‌که‌ ده‌وه‌ستن. خۆ ئه‌گه‌ر ئه‌وانیش بچن بۆ ده‌نگدان و ده‌نگ له‌دژی به‌دن، ئه‌وه‌ له‌وانه‌یه که به‌هه‌موویان بتوانن "ره‌وایه‌تی" ده‌ستووره‌که‌ له‌باره‌ی وه‌ده‌سته‌نه‌هێنانی زۆریتییه‌ی ده‌نگه‌وه، پووچیکه‌نه‌وه. خۆ، ئه‌گه‌ر وانه‌بی و، زۆربه‌ی ده‌نگه‌کان به‌لای وه‌رگرته‌نی ده‌ستووره‌که‌وه بی، ئه‌وا سه‌رده‌که‌وی. به‌لام، ئیسته‌ جاری، با ئیمه‌ وادابنێن، که ده‌ستووره‌که‌ له‌ئهم‌موونی ده‌نگداندا ده‌رده‌چی. ئه‌وه‌ده‌مه، ئه‌وانه‌ی له‌دژی بوون، هه‌روه‌ک دژبه‌ر ده‌مێنه‌وه‌و، به‌ده‌ستووری خۆیانی نازانن و ریزیناگرن و، عه‌ره‌به‌کانیان، داوا‌ی گو‌په‌ین و لا‌بردنی ئه‌و خا‌لانه‌ ده‌که‌ن، که سه‌رکرده‌کانی پارتی و یه‌کیته‌ی، وه‌ک مافی سه‌ره‌کیی کورد، شانازیده‌که‌ن

پیوهی و، به "بهشی شیر"ی دادهنن. ئهوهتا، ههر له ئیستهوه،
 سوننییهکان، داوای ئهوه دهکهن، که زمانی عهره بی بیهته زمانی فهرمی
 له کوردستاندا، له دهسهلاتی ههریمهکان که مبرکیتهوه، دهسهلاتی نیوهند
 به هیتر بکری و، گهرهنتی ئهوهش هه بی، که عیراق، وه که دهوله تیکی
 یه کتاو، له دابهشکردننه هاتوو بمینیتهوه. بۆ هیئانه دی ئهوهش و،
 سههره پای هه موو دوژمنایه تییهکی سوننییهکان بهرامهر ئه مریکا، له مه دا،
 ئه مریکا یان کردووه به ده مه راستی خویان و، په نایان بردووه بهری، که
 گوشار بخاته سهر کوردو، ئهوه بوو زهلمای خهلیلزاد، سه فیری ئه مریکا
 له به غدا، بۆ ئه م مه بهسته رووی کرده دوکان و له گه ل مام جهلال و کاک
 مه سعود کو بووه وه، که سیش نازانی بریار چبووه، چونکه، پارتی و
 یه کیتی، خودی دهستبداته بالیان، دهستیکی بالیان هیه له چاوشاریکی
 رامیاریدا. له بهر ئه وه، نازانی چ به لینیکی دیکه ی گوپینی دهستوریان
 داوه به "برا سوننییهکان". خو ئه گهر دهستوره که، ههرواش بمینی، که
 هیه، ئهوا کوردستان، هیچ کاتیک، مافی جیا بوونه وهی نابی و، عیراقیش،
 به کوردستانه که یه وه، دهوله تیکی عهره بیی ئیسلامیهی، ته نانه ت مام
 جهلال خوشی، نکولی له م راستینه یه نه کرد، کاتیک که له مانگی ئه یلوولدا
 که له ئه مریکا بوو، له بهر ده م ته له فیزیۆنی CNN دا، له وهرامی پرسیاریکی
 رۆژنامه نووس Wolf Blitzer دا، له باره ی پیوهندی عیراق به ئیسرائیه وه،
 گوتی: "له کوئفرانسه رۆژنامه ییه کدا، له لایه ن رۆژنامه نووسیکی
 ئیسرائیلییه وه، (ئه م) پرسیاره کرا لیم، وهرامی من ئه وه بوو (که)
 عیراق دهوله تیکی عاره بییه. (عیراق) ههر ته نی دهوله تیکی ئیسلامی
 نییه... " I was asked by Israeli Journalist in the Press Conference: my
 answer was: Iraq is an Arabic Country State. It is not Islamic only... etc"
 . (Kurdistan Observer. Com 11. Spt. 2005)

لەبەر ئەرە، لێرەدا هیچ گومانیک نامینیئەتەرە، کە عێراقی رووخاو و، ھەرسەردوو، بە بەلادا کردنی "چاکی مەردانە"ی سەرکرەدەکانی پارتی و یەکیئتی، بوووە بە دەولەتییکی عەرەبی. بەلام ئەمجارە، ئەک بەھۆی لەشکری بەریتانیاو، بەلکو بەدەلخوژی ئەوانە ی رۆژگاری نالەبار کردوونی بە نوینەری کوردو، بە "شیوەیەکی ئارەزوومەندانە"ش!!! ئەوەش دەبی بگوتری، کە لەدەستوورەکەدا، بەھیچ جۆریک نیوی "گەلی کورد"، یان "نەتەرە ی کورد"، وەک نەتەرە یەکی سەرەکی، لەپال نەتەرە ی عەرەبدا، نەھاتوو، بەلکو عێراق، وەک چینیشتی مەجیور، لەھەموو بابەتیک پێکھاتوو. ئەوجا، عێراق کە بەپێی دەستوورەکە خۆی، ئەندامی دامەزرینەری کۆمکاری عەرەب بی، پێگیر (ملتزم) بی بە پەیماننامە ی کۆمکاری عەرەبییەرە، کە پەیماننامە یەکی "عرووبی"یە، ئەوا دیارە، بەپێی ئەو پەیماننامە یە، عێراق دەولەتییکی عەرەبییەر، ئیدی کورد، ھاوولاتی دەولەتییکی عەرەبین، وەک چۆن قیبتیەکانی میسر، ھاوولاتی کۆماری عەرەبی میسرنو، کوردستانیشت نیشتمانی کوردو کوردستانییەکان نییە، بەلکو بەشیەکە لەخاکی عەرەب. ھەرکەسیکیشت بی، دەستبکا بە فەلسەفە لێدانو، بیژی، ئەمە وانییە، ئەوا دیارە، قسەکە ی دەورەن بەئاش و نێرە بیدۆشە یەر، ھیچی دی.

شایانی باسە، کەینوبەین (مۆامەرە) و نەخشەکیشتان لەدژی ئاواتەکانی خەلکی کوردستان بۆ ئازادی و رزگاربوون لەکۆیلە یەتی، لەگەلێک لاو بەدیده کری. لەلایەکەرە، بەرە ی کۆنەپەرستان و شوقینیستانی عەرەب، بەسەرۆکایەتی شێخەکانی حیجاز، کە بەزۆری شمشیرو خوینەرپیژی، شەریفی مەککەیان دەرپەراندو، لەژێر ئالای "وہابیتی"ی دژ بە پێشکەوتنخوژی و ئازادیی مروڤو لەژێر ئالای ژندوژمنیدا، خویان کردە شای ئەو ولاتەر، نیوہکەشیان گۆپی بە "عەرەبستانی سعودی"، بەنیوی

بىنەمالەكەيەنەمە. ئىستەش دەيانەمە، بەيەنەمە، كە ئەمەرىكا
 عىراقى داۋەتە دەست ئىزان، عەرەبەيەتتى لەعىراقدا لەمەترسىدايە،
 دەستبىكىشە كاروبارى عىراقەمە، دەيانەمە "لەشكرىكى عەرەبى"
 رەوانەى عىراق بىكەن، بۇ ئەمەى ئەنفالىكى دىكە لە كوردو خەلىكى
 كوردستان بىكەنەمە. لەلەيكە دىكەمە، كۆنەدۆستەمەى سەدەم، جاك
 شىراك، كە بە "جاك ئىراك" نىۋىپۇيە، لەفەرەنسارە، خەمى پارچە پارچە
 بوۋى عىراقى لىنىشتەمە دەمەى، كۆنفرانسىكى نىۋەتەمەيى بىگى
 بۇ "رىگرتن لە لەتەتبوۋى عىراق". لەولاشەمە، دىكتاتورى روسىيا،
 پوتىن، دەفەرموۋى، دەبى لەشكرى ئەمەرىكا بەرىتانىاۋ
 ھاۋپەيمەنەكانىان عىراق بەجىبەلن. بىگومان، ئەمە كابرايە دەزانى، ئەمە
 ھاۋپەيمەنان عىراق بەجىبەلن، كارو كىردارى تىۋرىستەكان بەجارى پەرە
 دەستىنى. ۋادىارە، ئەمەش ئەمەى دەمەى. ئاشكرەيە، ئەمە پوتىنە،
 شەۋپۇژ ھاۋارىتى لەدەست ئەوانەى كە لە چىچانستان داۋاى
 سەربەخۋى دەكەن، ئەمە بە "تىۋرىست" نىۋىاندەبا، باشە، بۇجى
 دەستەۋەشەنەكانى چىچانستان تىۋرىستەن، بەلامە دەستەۋەشەنەكانى
 عىراق، كە ھەمەمۇ رۇژىك چەند كوردىك "ئەنفال" دەكەن، بەمەلىستكارو
 رىزگارخۋازن؟ ئەمە پىرسىارە دەبى لە خۇشەمەى مەلا برايمە ۋاك شۇرشىش
 بىكى، كە ئەمەىان نۆينەرى پارتىۋ، ئەمەىان نۆينەرى يەكىتتەيە لەروسىياۋ،
 ھەردوۋكىيان لە تەلەفىزىۋنەكانى پارتىۋ يەكىتتەدا، بەئەۋە تاۋەمە، باسى
 ھەلۋىستى دۆستانەى روسىيان دەكرد بەرامبەر بە كورد. ئەمە
 لەكاتىكدا، كە لەسەردەمە قەيسەردا لەشكرى روسىيا كوردستانى
 كەلكىردو، لەسەردەمە ستالىندا، رۇژمى ستالىن ئەنفالى لە كورد كىردو
 كوردستانى سۆرى بەخشى بە ئازەرىيەكانو، كۆمارى رۇژەلاتى
 كوردستانى فرۇشت بە نەۋتو، پاش ئەمەشۋ، ھەتە ئەۋپۇش، رۇژمى

رووسيا ھەر ھاوپەيمانى دەولەتە داڭىر كىرەكانى كوردستان بوو، چاۋى نەك ھەر لە بەكارھىننى چەكى كىمىيىلى لە كوردستاندا پۇشيو، بەلكو پاكەنەشى بۇ رۇيى سەددام كوردو، ئىستەش دەيەۋى بازىرگەكانى بنىرئە ھەيى باشور، بۇ مژىنى خويىنى كورد. قسەيەك ھەيە لەنىو ئەلمانەكاندا دەيىزى "جاران رووسەكان كۆمۇنىزم-يان ئىكسپورت دەكرى بۇ جىھان، بەلام ئىستە كچە سۆزىنى و نەخۇشى ئىدز ئىكسپورت دەكەن".

كورت و كرمانجى، لەگەلىك لاو، ھەلدەرى بۇ ئەۋە رى لە كورد بگىرى، تاكو نەتوانى مافى بىرىرى چارەنووسى خوى بدا. تەنانەت، ئەۋەتا ئەمىركاش كە گوايە ھەقالبەندى كوردە، گوشارى خستە سەرىيەكىتى ئەوروپا، كە وتوۋىز لەگەل رۇيى ترك بكەن، بۇ بوونە ئەندام لە يەكىتى ئەوروپادا، بى ئەۋە بەيەك وشە باسى كىشەى كورد بكا.

ئىستە، با بىنەۋە سەرى بەشى دوۋەمى باسەكەمان، ئەمەش ئەۋەيە، ئەگەر ھاتو دەستورەكە لە دەنگداندا كەوت، چ دەبى؟ بە بىرپاى منو، بەپىچەۋانە ئەۋ مەترىسيەۋە كە سەركردەكانى پارتى و يەكىتى دەيخەنە دلى كوردوۋە دەيىزى، "دەرفەتى وا ھەلناكەۋىتەۋە"، باشتىن ھەل بۇ كوردستان ھەلدەكەۋى، ئەگەر بىتو سەركردەكانى ئەم دوو زەلىزە، نەبنە رىگر لەبەر سووتوەرگرتن لى. چۆنكە، ئەۋسا، دوو رى لەبەردەم خەلكى كوردستاندا دەبى. يەكەمىان ئەۋەيە، خەلكى كوردستان بەيەك دەنگ بىزى، "عەرەبە بەرپزەكان! ئىمە، بەھەموو شتىك رازىبوۋىن، دەستورىكەمان دانا لەگەل ئىۋە، كە وازمان لەمافى چارەنووسى خۆو سەرىخويى و لاتمان، كوردستان، ھىناو خۆمان كوردوۋە بە عىراقى و، دانىشماننا بەۋەدا كە عىراق دەۋلەتىكى عەرەبىيە و، ژنمان، لەبەر خاترى چاۋى رەشى ئىۋە، كوردە چارەكە پىاۋىك، بەلام ئىۋە بۆرە مافىكتان بەئىمە

رەوا نەدى.. كەواتە، خودىتان لەگەل، ئىوھ لەمالى خۇتان و ئىمەش
 لەمالى خۇمان". ئەوجا دەستبەجى لەكۆمەلى نەتەوھ يەگگرتوۋەكان داوا
 بگەن، كە باشوورى كوردستان، وەك پىرۆتىكتۆرات (محمىيە)يەك، بگىرتە
 ژىر بالى خۇى، كە ئەمە سەربەخۇيى نىيە، ئەو سەربەخۇيىيە كە
 سەركردەكانى كورد بەخەمون و خەيالى شاعىرانەو، گەفى رەگەزپەرستانى
 دەدەنە قەلەم، بەلكو بارودۇخىكە لەسەربەخۇيىيەو نىزىكە. ئەو دەمە
 دەبىنن، كە گەلىك لايەن ھەن، لەمەدا، پىشتى كوردستان دەگرن.
 بەتايىبەتى، چۆنكە كىشەى تىرۆر لەغىراقدا زۆر توندوتىژ بوو، تادى
 بەرەو توندوتىژتر بوونىش دەچى، لەبەرئەوھ گەلىك لايەن ھاتوونەتە سەر
 ئەو باوەرەى كە عىراق، ھەزار پىنەشېكرى، يەكناگىرتەوھ، لەم رووھو
 زۆر سەرزەنشتى سىياسەتى ئەمرىكاو بەرىتانىا دەكەن بەرامبەر بەوھى
 كە ھەولى يەكپارچەيى عىراق دەدەن.. بەلام، ئەوھى راستى بى، باوەر
 ناكەم ئەمە رووېدا، چۆنكە سەركردەكانى كورد بەگىشتىو، سەركردەكانى
 پارتىو يەكىتى بەتايىبەتى، ئەو وروھو دووربىنىو جەربەزەيىيەيان تىدا
 نىيە، كە زاتبەكەن، ئەو ھەنگاۋە بنىن. بەلكو، زۆر رىئىتدەچى، كە ھەولى
 ئەوھ بىدەن، كورتانەكەى جەجال سەرلەئوى بەرەشوپووتى خەلكى
 كوردستان بدروونەو، بەلام ئەمجارەو، لەژىر گوشارى ھەلومەرجى
 سەختى تازەدا، چۆنكە، دەرفەتە گەورەكە بەو شىۋە لەبارەى دوو سال
 لەمەوبەر، نەماو، ئەمجارە، كورتانىك دەبى، كە گەلىك تەنگىترو
 ئىسكگرانتربى لە كورتانەكەى سەردەمى عەللورى و جەغفەرى. ئەودەمە،
 بىزارى خەلكى كوردستان، بەتايىبەتى، بەھۆى ئەو رەوشە خراپەرە كە
 تىيدا دەژى، ھەر لە بى ئاۋى و بى كارەبايى و بىكارىيەوھ بىگرە، ھەتا
 دەگاتە گەندەلىى بەرپوھبەرىتى و مشەخۆرىى كاربەدەستان و ھەرەشەو
 گۆرەشەيان لەدەربەرىنى بىرەو بەسەربەستى، دەگاتە ئاستىكى وا، كە

[illegible]

چوونه سەر شاخ و بوونه ملیۆنیرو کەوتنە داگیرکردنی پلەو پایەى
 حکومەت، ھەر لەبەر ئەوەى "لەسەر شاخ" بوون. دوایش، ئەگەر یەکیک
 لەسەر بەکارھێنانى مافى خۆى، واتە دەنگدان بە "نا" بە خاين و نوکەر
 بدریشتە قەلەم چۆن دەتوانى لەکوردستاندا بە ئازادى قسە بکاو بنووسى و
 بیروپای خۆى ھەربەرى؟ لێرەدا، دەبى بیژم، ئەم ریککەوتنەى پارتى و
 یەکیتى، بۆ ھێشتنەوەر و راگرتنى دابەشکردنى باشوورى کوردستان،
 لەوێدا ھەردەگەوى کە لەسالى 1995 وە باسى ئەوە دەکەن، کە "بە
 زوانە" یەکدەگرنەوەر، تەنانت لەرۆژى 9/4 دا، بۆ دواچار گوتیان 5-6
 رۆژى دیکە جار یەکگرتنەوەر ھەردوو بەرپۆھەبەریتیپەکە دەدەن، بەلام
 کۆتایى مانگی ئەیلوول، بە خەلکیان راگەیاندا، کە کاتیک
 دەستنیشاننەکراوەر، دانەنراوەر بۆ یەکگرتنەوەر ھەردوو
 بەرپۆھەبەریتیپەکە.

بەراستى، مەژۆ کە تەماشای بارودۆخى کورد دەکاو، دەبینى کە کورد لە چ
 وێستاوێکى مەترسیدار دایە بە دەست حیزبى یەنەو، بەرچاو تەنگى و،
 ھەلمەتەکاسەییى خۆپەرستانەو، لەسیاسەتەنەزانەى سیاسەتکارانى
 کورد، کە ئەو دەرفەتە میژووپیەى بۆ کوردستان ھەلکەوتبوو، بەھەرزان
 فرۆشتیان، ئەوجا کە مەژۆ سەرنجێکى ئاستنزمى رۆشنیرى ئەوانە دەدا،
 کە خۆیان کردووە بەگەورەو دەمپراستى کوردو، دەیانھێننە سەر
 تەلەفیزیۆن و دەکەونە پەسندانى ئەو دەستوورە رەشەو، ھیندیکیشیان
 بەدرۆى بێشەرمانە، مۆرکى خیانت دەنێن بەوانەوەر، کە ئازایانە دینە
 پێشەوەر، نایانەوێ مافى دەنگدانى خۆیان بەکاربھێنن بۆ تێپەرپوونى
 دەستوورێکى وا، کە جارەکی دى و، پاش ھەشتا سال کۆیلەپەتەى، زنجیری
 عێراقیبوون، لەدەست و پى و گەردنى کورد بنالینیتەوەر، ناچار دەبى، بدا
 لەپەرمەى گریان و بکەوتە قورپیان.

باومېر بکەن خەلکینە، ھەرچەند سەردینم و سەردەبم، نازانم چۆن مام جەلال، کە خۆی کەرکوککیە، زاتدەکا و دەبیژئی "ئەو کوردە ی کەرکوک بەجێبھێلی خیانەت دەکا". باشە، بۆچی دەبی کەرکوککیە ساڵانی سال لەژێر خێوەتدا بژی، بێ ناو و بێ کارەباو بێ سەرپەرشتیی بژیشکی و، سەرمای زستان و قەرچە ی گەرمای ھاوین بگرتە خۆی و، مندالی بەپنجاوسی بگەرێن و، ھەموو سات و چرکە یەکیشت ترسی ئەو ی ھەبی کە تێرۆر بکری، ئەگەر ھاتو ئیدی نەیتوانی بەرگە ی ئەو ژیانە کولەمەرگیە لە "عیراکی ناشتی و ھیوا" دا بگری، بۆچی دەبی خاين بێ؟ باشە، بۆچی مام جەلال و ماموندالی و سەرکردەکانی پارتنی و یەکیشتی نەچوون ماو یە کە لە کەرکوک بژین، تا تێبگەن ژیان لەوی چۆنە! ئایا، ئەو کار بە دەستانە ی کە دەتوانن بەسەتان ملوین دۆلار تەرخان بکەن بۆ کرینی خانوو لە کەرکوک بۆ کەرکوککیە دەرکراوێکان و بن خێوەتەکان، کە ئەو تا ھەر خانوو و لەسەری نووسراو "بۆ فرۆشتن" و، دەتوانن نان و کار بدۆزنو و بۆ ئەو لیقەرماوانە، کەچی ئەو کارە ناکەن، ئایە ئەو "نیشتمانپەروری" یە؟ ئەز باسی "خیانەت" ناکەم، چۆنکە ئەگەر بێمە سەر ئەو باسە ھەیرە کە زۆر ناو دەکیشتی.

قەسە ی خۆمان بێ، وە ک دەمیکیشتە لە "میدیا" دا نووسیومە، کیشتە ی کەرکوک وە ک کیشتە ی فەلەستین و سەرکردە عەرەبەکانی لیھاتوو و. سەرکردە عەرەبەکان، کە تا بینە قاقایان ملیاردە دۆلاری نەوتە، ساڵانی سالە، بازرگانی بەکیشتە ی فەلەستین و خویشتی فەلەستینیەکانەو دەکەن و، لەژێر خێوەتدا دەیانژی و، ملی ھەزاران کەسیان کرد بە پەتی سیدارەدا، بەنیوی خیانەت و سیخوپیستییمو بۆ "دوژمنی زایوونی" و ناپاکیی لە "کیشتە ی چارەنووسسازی فەلەستین" و "قودسی عەرەب" و، تەنانەت ئەنومر ساداتیشیان ھەر بەو تۆمەتە کوشت و، چەند حیزب و تاقمیان لە

"بەرەى رىزگارخىۋازىي فەلەستىن" جىياكرىدەۋە، خىستىيانە دەستۈەشاندىن، تائىستەش ھىچيان بۇ فەلەستىن نەكرىدەۋە. لەبەر ئەۋە، كىشەى فەلەستىنىش، لەم رۈۋەۋە، لەكىشەى كەركوك دەچىۋ كە، كەركوك بە "قودسى كوردستان" دەدرىتقە قەلەم، زۆر لەجىي خۇيايەتى. سەركردە غەربە دىكتاتورەكان، چەند "قودسى غەربىيان" گىرپاھەۋە بۇ فەلەستىنىيەكان، سەركردە بەرپزەكانى كوردىش، ھەر ھىندە "قودسى كوردستان" دەخەنەۋە باۋەشى كوردستان. چۆنكە، ئەگەر مەبەستىيان چارەسەركردى كىشەى كەركوك بۈايە، دەمىك بوۋ كرىدبوۋيان. چەند سەت مىليونىك دۇلارىيان تەرخاندەكرىد بۇ كرىنى خانو، پەيدا كرىنى كارو كاسبى بۇ خەلكى كەركوك، پارەيەكان دەدا بە غەربە ھاوردەكان بۇ مسۆگەر كرىنى ژيانى خۇيان، لەكاتى گەرانەۋەدا. ھەرۈەھا، ئەۋ نىۋچانەى لە كەركوك داپراون، ۋەك چەمچەمالۋ شۈيئەكانى دى، بەبىرارىكى "بەرپۈەبەرىتىيەكەيان" دەيانخستەۋە سەركەركوك، نەدەچۈون دەست لە غەللاۋى ۋ جەغفرى پانېكەنەۋە، دوايىش، ھەموو گوتاپرۆكە بەيئىن بەسەر جەغفرىدا، ئەۋەيش كە، كاتىك دىان، كەركوكىيەكان، ئىدى بەرگەى چاۋەروانىى دوو سالى دىكە ناگرن، بەدەستىدەستىيىكرىدن، چىدى ناخلەتئىن، ھاتوون گوناھى جەغفرى دەگرن. باشە، ماۋەى چەند مانگىك لەمەبەر لە "مىدىا" دا نەمنووسى كە جەغفرى فارسەۋ خرمى مەلا سىستانىيەۋ مەلا سىستانى چى پىۋ بىژى، ئاۋادەكا؟ بۆچى ھەر ئەۋ دەمە، ماۋەيەكتان دانەنا بۆى بۇ جىبەجىكرىدن ۋ ئاسايىكرىدەۋەى بارودۇخى كەركوك، كە دەبوۋ پىش ئەۋ، حكومەتى غەللاۋى بىكرىدەۋە، نەىكرىد، ئىۋەش لىۋى بىدەنگ بوون؟ دوايى باشە، ئايا پارتىۋ يەكتىتى، ھەردوۋىكان لە حكومەتى غەللاۋى ۋ جەغفرىدا بەشدار نەبوون ۋ نىن، بۆچى خۇيان دەستپىشكەرى ناكەن؟ ئەگەر غەللاۋى

رېڭر بوو، بۇچى له حكومته كهيدا مانهوه؟ نهگهر جه عفرى رېڭره، بۇچى له حكومته كهيدا ماون؟ نهخير وانييه قوربان، ئيوه ناتانهوى كيشه كهركوك چاره سهر بكه. نهوهى ئيوه ده تانهوى، نهوهيه، دوو ميرنشينه كه، وهك خويان به شيوهى فيفتى فيفتى بميننهوه، به لام دنليابن كه ناميننهوه. له بهر نهوه، خهريكردنى خهك به ههيتوهووتى دهنگدانهوه بۇ دهستور، هيچ خيريك چاوهروانناكرى لى.

دهنگدان بۇ دهستور به ئا، يان نا، سهر كهوتنى دهستور، يان ژير كهوتنى له دهنگدانا، همدووكى بهزيانى خهلكى كوردستان تهواو دهبى، چونكه، حيزبزي نهو فيفتى فيفتى، كار كهى ههر له سهره تاوه به ههله دهستپيكردو، ههر خانوويه كيش له سهر بناخهى رفوك و قرچوك دابمهزرى، ههزار جوړه بوياخى جوانيش بكرى، نه نجامه كهى ههر رمانه به سهر نهوانه دا كه تييدا دهژين.

بهرلين 2005/10/7

ميدا، ژ 212، 2005/10/11

يادىكى نەورۇز

ھەممۇ چەند رۇژىكى ماوھ بۇ يادى نەورۇز. دەبىژم، يادى نەورۇز، نەك جىژنى نەورۇز. چۈنكە، لەو تەى كورد بۇ يەكەمىنچار جىژنى نەورۇزى، بەھەلكردى ئاگرى نەورۇز پىرۇز كوردوھ، خۇشپىيەكى واى بەخۇيەوھ نەدىوھ كەنىوى بنىى "جىژن". لەبەر ئەوھ، دەبى جارى ھەر بەيادى كۈنە نەورۇزەوھ خەو ببىنن و شتى لىوھ فىرىن و، تىبگەين كەجىژن بۇنەيەكە بۇ چىژمەرگرتن لەژيان و، دەرپرېنى ھەستى شادى، ئەمەش تايبەتكارىكى مرقى ئازادە، نەك مرقى بىندەست.

ئىستە، با جارى بگەرپىنەوھ بۇ يەكەمىن جىژنى نەورۇز، كەئەوھش ھەر لەسايەى شوومى داگرىكراندا بووھو كوپرەوھرىى ھزاران سالەشى بەدوادا ھات، چىرۈكە راستىيەكەش ئەوھيە، كاتىك كەكوردى شەو سەردەمەى ولاتى ماد، دژى ملھۇپىتتىى ئەژدەھاك (كەفارس و عەرەبەكان كوردويانە بەچھاك)، راپەرېن و دەرەقەتى نەھاتن، پەنايان بىردە بەر فارسەكانى دراوسىيان بۇ يارمەتيدانىان و، بەو ھۇيەوھ توانىيان ئەژدەھاكى زۇردار لەنىو ببەن، كەئەو ناپرەسەنەش، ھەر كوردىك بوو لەخۇيان، بەلام لەشكرى شاي ملھۇپو زۇرزانى ھۆزى فارس، بەرە بەرە شوپنى خۇى لەولاتى ماددا كوردەوھو، جىى ئەژدەھاكى ملھۇپى گرتەوھو، ھەر لەو دەمەشەوھ كورد سەربەخۇيىى خۇى لەدەستداو، مالى چووھ سەر بەشى مالان و، ئىدى نەورۇز لەكورد بوو بەشىن و شەپۇر. جاھەر چەندە نەورۇز، يادى جىژنى رزگار بوونە لەزۇردارىكى خۇى، بەلام بۇنەيەكىشە بۇ ھىنانەوھ بىرى چارەنووسى رەش و، بىندەستىى زۇردارانى بىگانەى داگرىكر.

نەورۇز، لەم رووھە، وانەيەکی زۆر گرنگە بۆ کورد، ئەويش ئەوھە،
 کەنابی پەنا بېرىتە بەر ملھۆپکی بیانی، بۆ خستنه خوارەوھى ملھۆپکی
 خۆی. ئەوجا ئەگەر ئەو ملھۆرە بیانییە، داگیرکەرى پارچەيەکی دیکەى
 نیشتمانەکەت بوو، ئەوا بەھیچ جۆرک نابى پشتبەستريت پىتى. زۆردارو
 ملھۆپى کورد، دەبى بەدەست و مېشكى خەلکى کوردستان لەسەرکار
 لاېریت، نەبەدەستى داگیرکەرانى کوردستان، یان بیگانەى چار لەدوو.
 زالبوونى بەرەيەکی رامیاری، بەسەر دژبەرەکیدە، دەبى بەبېریارى
 ناشتیانەو ئازادانەى خەلکى کوردستان بى، نەك بەزۆرى زۆردارەکی و
 چاروپارو پارەو چەکی داگیرکەرانى کوردستان.

زۆر بەداخەو، هیندەك لەمیرە کوردەکان، لەسەردەمى خۆیانداو، لەپاش
 ئەوانیش، گەلیك لەحیزبە کوردستانییەکانیش، لەسەتەى رابردودا، ئەم
 ریسە نگریسە (ملعون)یان چەند جارو چەند جار تاقیکردووەتەو
 لەئەنجامى ئەوھە، دەست و دەم و لینگیان بەناگرى ناھومیدیدا چزاو،
 کاتیک لەشکرى داگیرکەرانیان هیناوئە ولاتەکەیانەو بۆ سەرشۆپکردنى
 ھاوولاتەکیان، کەھۆقتیتیکردووە بەسەریانەو، یان ناخەزو رکهبەریان
 بوو لەرامیاریدا، کەئەوھش ھەمووی بەپەژيوانى و مائۆیرانى گشت
 لایەکی خەلکى کوردستان تەواو بوو.

ئەوھى کەکورد، کەم پەندى لەبەسەرھاتى دلۆستینى خۆى و
 کارەساتەکانى رابوردوى وەرگرتووە، شتیکی بەلگەنەویستە. ھۆى
 ئەوھش یەکلایەنە نییە، بەلکو گەلیك کارکردى میژوویى و جۆگرافیایى و
 جفاکى و ئاینى کەوتوونەتە یەك و، بەتیپەربوونى زەمان، ئەم بارە
 نالەبارەیان سازداوھو گرێکۆیرەيەکی دەروونیان لەناخى کورددا
 دروستکردووە، کەخۆى، لەنیوخۆدا، بەزل و ناشووەستاو فرەزان و،
 بەرامبەر دەرەوھش، بچووک و بەردەست و نەزان، رادەگرى. ئەگەنا، ئەگەر

وانه بووايه، بۇچى دەبوو كوردىك كه 13 سال، دوو دەولەتۇچكەى لەسى ستانى بەر فراواندا ھەبوو، پىئوھندىى دىپلۇماسىيانەى بەگەلىك دەولەتى گەورەو بچووكەو ھەبوو، بودجەى خۇى ھەبوو، پۇلىس و دەزگەى ئاسايشى سەربەخۇى ھەبوو، دەزگەى راگەياندىنى گشتىى مۇدىرنى ھەبوو، چوار زانستگەى ھەبوو، پاش ئەوھش، بەرپكەوت، بوو بوو بەھاوپەيمانى ئەمريكاو بەرىتانىا لەجەنگى خستنى سەددامدا، ئا ئەو كوردە، پىئويستى بەو ھەبى، لەباتى ئەوھى دەستبەجى خۇى كۇبكاتەوھو خۇى يەكبخاو ھەموو بەرژەوھەندىيەكى لاوھكى بخاتە لاوھو، سووت لەو دەرڤەتە مەزەنە وەرېگرى كەرەخساوھ بۇى، يەكودووى لىنەكا، رابكاتە بەغداو، بەكراسى بەرى خۇيەوھ، خۇى بكاتەوھ ھاوولالتى دەولەتلىكى رووخاو، كەھەشتا سال لەوھەبەر، بۇ نەمانى تىكۇشا بى، ئەوجا خۇى بگەيەنئىتە رەوشىكى وا چرووك و پەرپووت و تەپپو، كەوھك ھەمەى حاجى مەھموو گوتەنى "دەستى لەبن ھەمانەكە ھاتىيئە دەرەوھ"؟!

ئەم قسانەم قسەى ئەورۇم نىبن، سالانىكە ئەم قسانە دەكەم و ھاوار دەكەم و، لەھەموو لايەكىشەوھ دەبىستريژن، بەلام ناكەونە گۆرەپانى كارەوھ، ئەگەنا، ھەر پاش رووخانى سەددام، لەرۇژنامەى "مىدىيا" و "كۆنگرە" و گەلىك دەزگەى راگەياندىنى گشتىدا، باسى ئەوھمكرد كەجەغەفرى كابرايەكى سەر بەرژىمى ئىرانەو دژ بەكوردەو ژنبراى مەلا سىستانىى فارسەو، مەلا سىستانىش كابرايەكە وەك خومەينى. ئەو چەندى پىئوو بۇ كوردى رۇژھەلات، ئەمىش ھەر ھىندەى پىيە بۇ كوردى باشوور، راستى و دروستى ئەم وتانەش، ھەموو لەگەل رۇژگاردا كەوتنەروو، بەلام كاربەدەستانى كورد، كەوتنە پەسندان و ھەلدانى سىستانى، تەنانەت مام جەلال دەيگوت: "سىستانى نىعمەتلىكە خوا ناردوويەتى بۇ عىراق" و ھەموويان، دەستياندايە دەست جەغەفرى، كە ئەو دەمە كابرايەكى

نەئاسراوو، پېش ئەوەش، پەئابەرێك بوو لەلەندەن، عەيادەيەكی بچووكی كەم بايەخی هەبوو، لەپاڵ ئەوەشدا، بازرگانێی بەفروشتنی گون و گورچیلەي مەرەو دەکرد. كەچی ئەو جەعفەريیە بێدەسلەتە، كەكرا بە "سەرۆكەوزیران"، بەيارمەتیي كورد، نەچوو بۆ پیرۆزبایي كۆبوونەوێ پەرلەمانی كوردستان و، نەچوو بۆ پیرۆزبایي دەستنيشانکردنی سەرۆکی هەرمی كوردستان، كەئەمەش بەلگەيەك بوو بۆ دۆژمانیەتی كوردو، دەبوو كورد هەر زوو دوور بكەونەوێ لێی. ئەوجا، كە بەرۆژی نیوهرۆ، فێلی لەدەقی سویندخواردنی كابینەي وزیران كردو، هەموو وزیرە كوردەكانیش، بێجگە لە دوكتۆر بەرهم سەلح، نەچوون خۆیان جیابكەنەوێ لێی، بەلكو ئەو سویندە درۆیەیان خوارد بۆیو، میش میوانیان نەبوو، ئیستە، پاش ئەم هەموو تاقیكردنەو تفت و تالەو، پاش ئەوێ ژمارەي پارلەمانتارە شیعهكان گەیشتووئە 127 و كوردیش بوو بە 53 و بیست و چواری كەمكردەو، تازە بەخیری، بیر لەلابردنی جەعفەري دەكەنەو، ئەمە لەكاتێكد، كە مەلا سیستانی و فەقی موقتەدا سەر، پشتگیریلێدەكەن. لەگەڵ ئەوەشدا، خوا بكا ئەم داخواییە، كەنیویانناو "هێلی سۆر"، هەتا سەربییو، وێكگرتنی زاروكانە، نەبیو، وەك "هێلە سۆرەكان" ی لەمەوبەري بەسەر نەیی.

كوردستان، بەسەردەمیكي یەكجار ترسناكد تێدەپەری، كەمان و نەمانی كوردی پێوێ، گەلێك دۆژمن، دانیان تیژ كردوو لەكوردو، چاوهروانی كشانەوێ لەشكری ئەمریکاو هاوپەیمانەكانی دەكەن، كەرەنگە ئەوەش زووتر رووبدا لەوێ باسدەكری. عێراقچیتیی لەتامبەدەری كاربەدەستانی كورد، كەئەوئە بەرپزێنکی وەك كۆسەرت رەسوول، كەئەندامیكي بالای سەركردەیی ی.ن.ك.ە، بپەرەو دەرەموێ "ئیمە (حیزبەكەي: ج.ن) بەرژوونەندی گەلی عێراق لەسەر بەرژوونەندی گەلی كوردەو دادەنێن" (

رۆژنامەى "الاتحاد"ى ئىماراتى 2006/2/9). پېشموايە قسەكەى زۆر راستە، ئەم عىراقچىتتىيە، نەيھىشت ھىزىكى نىۋنەتمەۋىيى، بۇ رۆژى "نەرەك" لەباشوورى كوردستاندا بىمىنىتەۋە. دەسەلاتدارانى كورد، لەباتى ئەۋەى، بىر لەو دوارۆژە رەشە بگەنەۋە، خەرىكى ئاشتكردنەۋەى شىيەۋ سوننەۋ، ھىنانەۋە پىشى جەنابى عەللاوين. كەئەۋەش نەكارى ئەۋرۆى كوردەۋ، نەكارىكى ھەروا سادەۋ سووكە، كەبەزمانى شىرىن و دەستەملانىى يەكدى بىتەدىۋ، عەللاۋىش ھەر جەغفەرىيە، بەلام لەبەرگىكى دىكەداۋ، ئەۋىشمان تاقىكردەۋە.

ۋادىارە، ئەۋ ھەلەى كە كىشەى مافى خاۋەندارىتتىى ھىزى ئەتۋمى، كەئىران بەخۋى رەۋادەبىنىۋ تىۋرۇكردىنى رەفىق ھەرىرى لوبنانى، كەزىمى سوورىيى پى تۆمەتبار دەكرىۋ، ھەروەھا ترسى رۆژاقاۋ ئىسرائىل لەھاتنە سەركارى "ھەماس" لەفەلەستىن، مالى حىزب و حىزبۇلكەكانى كورد ئاۋابى، كەھەر يەكەيان لەئاۋازىك دەخوئىۋ، زۆر بەشىان لەفارس ئىرانىترو، لەعەرەبى سوورىا سوورىايىترو، لەعەرەبى عىراقى عىراقىتەن، ھىچ خىرىكى بۇ كورد تىدا نابىۋ، لەئەنجامدا، چەند رىژىمىك دىنە سەركار، كە فشقە دۆستايەتتىيەك لەگەل ئەمرىكاۋ ئەۋروپاۋ رووسىياۋ چىن دەبەستەن و، كوردىش لەۋلاۋە دادەمىنن و، دەست لەگۇنان درىژتەن.

ئەۋرۆ، لەنىۋ كورددا، باسباسى "گەندەلىى بەرپۆەبەرىتتىى"يە. راستە، بەرپۆەبەرىتتىى گەندەلە، بەلام گەندەلىى بەرپۆەبەرىتتىى، لەگەندەلىى جەماۋەرەۋە ھاتوۋە. ھەر چەندە لەنىۋ خەلكدا ۋاباۋە كەماسى لەسەرەۋە بۆگەن دەكا، بەداخەۋە، ماسىيەكەى كورد لەبنەۋە بۆگەنى كردوۋەۋ، بۆگەنى خولرەۋەيە، داۋىيەتە سەرەۋە. جەماۋەرىكى دەستپاك و ھۆشيارو

بەتەنگەۋە ھاتور، كاربەدەستانىشى ھەر لەر جۆرە دەبن، پېچەوانەش،
بەپېچەوانە.

كورد دەبېژن، خولردنىك بۇ ئەۋەى بۆگەن نەكا، خويى دەكەن، ئەى ئەگەر
خويىيەكە بۆگەنى كرد، چى لىدەكەن؟.

بەلى..... جەماۋەر گەندەلە، ئەوجا بانەترسىن لەتانووتى كەس و
قسەيەكىش بۇ شەيتان بكەين.

بەرلین 2006/3/3

مىدىا، ژ 232، 2006/3/14

* ئەم وتارە ھاۋكات لەژمارە (37)ى (كۆنگرە)ى ئۆرگانى كۆنگرەى
نىشتمانى كوردستان KNC بىلادەكرىتەۋە.

راپه پړینی هه له بجه، نه ئه قه یه کی دی له راپه پړینی نه وهی نویی کوردستان

پاش قهرمانی کاره ساتی هه له بجه، که کوشتنی کوردیک و بریندار بوونی
چند کوردیکی دیکه ی به دواوه بوو، گه لیک زمان و قه له م کهوتنه کار.
هیندیکیان بابه تانه له کاره ساته که دوان و، بهرینچیان هینایه وه بو
خویشاندهران و، کهوتنه ره خنه گرتن و گلهیی له کار به دهستانی دوو
حیز به ده سه لاتداره که، پیشکی شکردنی هینده که ناموزگاریی
خیرخولزانهو، هیندیکیش له وانهی که هه لیک وایان به ئاوات ده خواست،
نهم رووداوه یان کرده بیانوو، بو ئه وهی که متمرخه می و گونا هباریی
کار به دهستانی دوو حیز به که بخه نه ئه ستوی، گوايه هیچ له باردا نه بوویی و
ناژاوه گپړیی و هوز هوزینه ی خه لکی کوردستان و، گوتیان، کورد
شایسته ی ئه وه نین، ریبدری پینان، خو یان خو یان ببه نهم پړیوه و، هر
چی به که ده گوتری له باره ی نارامیی کوردستانه وه، هه موو روو چاو
به ستهو، به زوری چه که توقاندن و زیندانی و نانپرین، خه لکه که بیده نگ
کراون، واته، ناله باری و گهنده لیلی و مله پوری کار به دهستانی حیز به کانیا ن
خسته مل خه لکی به شخوراوی کوردستان.

ئه وهی راستی بی، ده می که خه لکی هه له بجه خو یان ده خو نه وه و، له ژیر
باری هه ژاری و بیکاری و بیخزمه تی و پشتگو یخستن و بازرگانی به سه ره وه
کردندا، ده نالینن. ئه وه تا هه ژده ساله خو پراگو بیده نگن. ئه ری... هه ژده
سال. هه ژده سالی ره به ق، نه که هه ژده روژو هه ژده هه فته و هه ژده مانگ.
به تایبه تی پاش ئه وهی خه لکی قوربانیدهری هه له بجه، هه ژده سال له
چاوه پروانی به کی بیننه جامی گفت و به لینی زلو پفه لدر اودا، ژیانیا ن به
کوله مهرگی برده سه رو، له بچوو کترین لالی کردنه وه و خزمه تی ساده ی، وه که

ئارو كارەباو شەقامو نەخۇشخانە پاركو پۇستەق قوتابخانە، خوانەكا بېژىن زانستگە، بېبەشېون، كە ئەمانە ھەمىو بە ئەلفوبىي شارستانىتى دەرىنە قەلەم. ئەمە لەكاتىكدا كە خەلكى ھەلەبجە ھەمىو خەلكى كوردستان، بە تەمەي ئەمە بوون، كە كارەساتى 16ى مارتى 1988 بىرىتە بەلگەنامەيەكى نۆدەولەتى، لەپال گەلكوژىي ئەنفالدا، بۇ داخووزىيكردى قەوارەيەكى رامىارى بۇ كوردستان، بەلەم كارەبەستانى دوو حىزبەكە، نەك ھەر ئەمەيان بەجىنەھىنا، بەلكو چوون دەولەتى رووخا، لەشكرو پۇلىس ئەماو، لەگرىژەنە دەرچووى دەولەتى داگىركەرى عىراقىيان، جارەكى دى دروستكردەو. ئەمەتا، حكومەتەكەى بەغداش، جىژنى نەورۇز، لەگەلى عىراق پىرۇز دەكا، وەك "جىژنى بەھارو دارو درەخت"، نەك وەك جىژنىكى كورد. كە نەورۇز، نە پىوھندىي بە بەھارەو ھەمە، نە پىوھندىشى بە دارو درەختەو ھەمە. ئەمەى حكومەتى بەغداش، كە بە بىدەنگىي كارەبەستانى دوو حىزبەكە دەكا، كولتوركوژىيەكە ولە كورد دەكرى.

ئەمەى لە ھەلەبجە قەوماو، بەرەوېووى كارەبەستانى دوو حىزبەكە بوو، نە كارەساتىكى خۇ جۇش و كوتوپر بوو، نە بە چاوپاوى بىگانە ھاتە كايەو، وەك دوو حىزبەكە بەو جۇرە پاساوى دەدەنەو، بەلكو بەتەواوى چاوپروانكراو بوو، بەتايبەتى پاش ئەمەى خەلكەكەى ھەلەبجە، سەر بەھەمىو حىزب و كۆمەلەكان، ماوھەك لەمەبەر بىرپارىاندا بوو، كە ئەمسال رىنەدەن بەمەى كارەبەستانى دوو حىزبەكە روو لە ھەلەبجە بكن. لەبەر ئەمە، دەيانتوانى، پىچىك لەفىزو لووتبەرزىي خۇيان كەمبەكەنەمو، لەباتى ناردنى ھىزى ئاسايش بۇ ئەوى، خۇ ئامادەكردن بۇ بەرەركانى، بە داخۇيانىيەكى نەرمونيان و خۇ بە بچووكى خەلك نىشاندان، ئەو كارەساتە لەستوورى خۇپىشاندانىكدا بەلەنەو. واتە،

تەنى بەسبۇ، رۆڭكردنەۋەيەك دەرەكەن و بېژن، كە ئەوان ھەست بە
 دۆشكاۋىي و مافپىشلىكراۋى خەلكى ھەلەبجە دەكەن و، لە توۋپە بوون و
 ھەلچوونى خەلكى ھەلەبجە، باش تىدەگەن و بە ھەقى دەرزان و، لەبەرەمبەر
 بېرىرى خەلكى ھەلەبجەدا، سەرى رېزلىنان شوپ دەكەن و، ئەمسال نايەنە
 ئەۋى، با خەلكى ھەلەبجە خۇيان لىژنەيەك دەستنىشانىكەن بۇ بەپىرەۋە
 چوونى مىوانە بېگانەكان. ئەۋدەمە، نە ژمارەى شەھىدانى ھەلەبجە،
 يەككىكى دىكەى دەچوۋە سەرو، نە كەسىش برىندار دەبوو. كلىپەى
 دەرۋونى خەلكە لىقەۋماۋەكەشى نەدەگەيشتە ئەۋەى رېيدا بەۋەى
 مۆنومىنتىيەكەى گەلكوژىي لە كورد بەر شىۋەيە بېرېز بىرى و گەلىك
 بەلگەنامەى بە نىرخ و ئارشىف، كە جارەكى دى دەستناكەۋنەۋە،
 لەنىۋىچى و، تۈنچ و تانۋوتى دۈژمەنى كورد و كوردستانىش سەرىكەۋى.
 ئەۋدەمە، كاربەدەستانى دۈۋ حىزبەكەش، نەدەبوۋنە تىزەجاپى رۆژنامە
 ھەرە بەنىۋانگەكانى جىھان، ۋەك نىۋىۋىرك تايىمىز تايىمىز ماگەزىن و،
 كاتىك ھەۋلى ئەۋەياندا، بەدرۇ ئۇبالى ئەۋ رۈوداۋە بخەنە گەردنى
 ئىسلامىيەكان، كەس باۋەرىنەكرد پىيان و، ئەۋەشيان ھەر لە كۆلەۋارىي
 رامبارى و سەر دەرەچوونىيان لە بارودۇخى زەمانەۋە بوو. چۆنكە، ئەگەر
 ئىسلامىيەكانى ھەلەبجە بتۈان خۇپىشانداڭنىكى ۋاچەند ھەزار كەسى
 بخەنە سەر شەقامەكانى شارەكە، ئىدى، دۈۋ حىزبەكە، ئەگەر باۋەرىيان بە
 دىمۇكراسى ھەبى، مافى ئەۋەيان نابى باسى ھەلەبجە بىكەن و، دەبى لەۋى
 باربەكەن بۇ لايەكى دى. دەبى ئەۋەش بزانن كە بەھىز بوونى
 ئىسلامىيەكانى كوردستان، لەئەنجامى شەپەقۇچى ئەم دوانەۋە بوو.
 بىجگە لەۋەش، گەلىك بەلگەۋ شايەت ھەن بۇ ئەۋەى كە ژمارەيەكى زۆر لە
 ئەندامانى يەككىتى و پارتى و حىزبەكانى دى و كەسانى ناحىزبى، لە
 خۇپىشانداڭكەدا بەشدار بوون.

کاربەدەستانی دوو حیزبەکە، پێویستە لەسەریان، چیدی سەری خۆیان نەکەن بەژێر خۆڵەوهو، هەولێ تەفرەدانی ئەم و ئەو نەدەن، چونکە ئەو سەردەمە روۆی کە خۆڵ بەکەنە چاوی خەڵکەوهو، ئەوەش نەما لرفی لێدەن. ئەوەی لە هەڵەبجە قەوما، گریبەکە لە زنجیرە سەرھەندانی بیرێ ئازادی و یەکسانیی لە کوردستاندا، پاش ئەوەی خەڵکی کوردستان، نیو سەتە پتر، بە گوێراپەلێی لەم حیزبانە، فریوی بەلێنی رزگارییی کوردستان و دواپوژێکی بەختیاری خواردو، لە کوێرەوهری و بەشمەینەتی و ئەنفال و گەلکوژی و شەری نیوخوویی و چەکی کیمیایی و دەر بەدەری و مالدوێرانی و ئاوارەیی و ژنکوژی بەولاه، هیچی دیکە ی پێنەبرا، بەتایبەتی پاش راپەرینی مەزنی بەهاری 1991 و گەلپەوی ملیۆنیی خەڵکی کوردستان، کە جارەکی دی رێیدا بەم حیزبانە، لەودیوسنووڕەو بەینەوهو، دەستبەسەر دەسکەوتەکانی راپەرین و گەلپەودا بگرنو، مایە گەل، بوو بە مایە پیاژفروۆش، ئیستە خەڵکەکە دەیهوێ راپەرینی بەهاری 1991 تازە بکاتەوه، ئەوسا دژی ملهوپری بیگانه بوو، ئەوپۆیش دژی ملهوپری خۆیی.

راپەرپىنى ھەلەبجە، سەرھەراي ھىندەك زىدەرپۇيى و چەند ئەنجامىكى ناپەسەند، ئەلقەيەكە لە زنجىرەي ھاتنەو سەرخۇي نەتەوئىي بۇ رووخاندنى دەسەلاتى زۆردارى و نانەتەوئىي و، بەھىچ جۆرەك لە راپەرپىنى خەلكى كۆيەو خەلكى كەلارو خەلكى جەولا، جياناكرىتەو، گەلىك راپەرپىنى گەرەتريشى بەدوادا دى. لاوانى كوردستان، كچان و كوپانى ئازادىخوئو بەتەنگەو ھاتوو، بە ئامانجى دامەزاندنى كوردستانىكى سەرەخۇو، گەلىكى ئازادو يەكسان و تىروتەسەل، كەوتوونەتە سەر پىيان و تەكان بەخۇدان. بەراستى جىي شادى و خوشبەختىيە كە گەنجان بوونەتە زەنگى پىيشەنگى كاروان. خۇ ئەگەر ھەر لەسەرەتاو، خۇيان لە

زۆرەو بۆرەو، پىشتىبەستىن بە جەماۋەرى گەندەلۈ، كەسانى ھەلپەرست و كوپى رۇڭو حىزبىزىنەكەر، دورەپەرىز بگرن، بەدلىنبايىھە، دەبنە تىشكىكى رۇشنىكەرەۋەى رىئى ئازادى و يەكسانىي گەل و رىزگارى و سەربەخۇيىي كوردستان.

ئەوجا، بۇ ئەۋەى كوردستان نەبىتە گۆرەپانى شەرو پىكدادان و دورمىن سووت لەۋە ۋەرنەگرى، سەرھەلدانى گەلىش رى و شوپىنىكى ھىمانەو شارستانىنەر، ئاشتىخۋازانە ۋەرىگرى، پىۋىستە كاربەدەستانى دور حىزبەكە زۆر ھوردىيانەو ھۇشيارانە بچوۋلىنەۋەو، دلىنباىن لەۋەى كە ئەو ھەلومەرچەى رابوردو ناگەرپىتەۋە. دەبى بزانن كە نە كوردستان ملكى ئەم حىزب و ئەم حىزبەو نە خەلكى كوردستانىش نۆكەرى ئەلقەگۈيى ئەم و ئەون. بەر لە ھەموو شتىك پىۋىستە حىزبەكان ملىدەن بۇ جىگۈرپكىي دەسەلات. با پىرەكان و ئەۋانەى كە پەنجا سالى مەكىنەى دەسەلاتيان گرتوۋەتە دەست و، ھەزاران ھەلەو گوناھيان كردوۋەو نەچوۋنەتە بەردەم ھىچ جۆرە لىپرسىنەۋەيەكەۋە، رىزى خۇيان بگرن و، شوپىنى خۇيان چۆلبەكەن بۇ لاۋانى ژىھاتى و دلسۆزۇ، بۇ دلىنبايىش، دەبى حىزبەكان، ھەموويان، چەكدارەكانيان لادەن و، لە لىۋەشاۋەكانيان لەشكرىكى بەھىزى كوردستانى دروستبەكەن كە كارو فرمانى پاراستنى كوردستان بى دەستدرىژىي بىگانە، نەك پەلاماردانى خەلكى رەشوپوۋتى كوردستان، بەفرمانى ئەم حىزب و ئەم حىزب. بىجگە لەۋەش، رىبەدەن كە كۆمىتەيەكى بىلايەن پىكبى بۇ لىكۆلىنەۋە لە گەندەلى و بەنارەۋا دەۋلەمەند بوۋنى ئەۋانەى سەر بەحىزبەكان و ئەم سامانەى كە بە ناقانۋونى و نارەۋا دەستيانكەۋتوۋە، لىيانبەسەندرىتەۋەو بخرىتەۋە سەر دارايىي گشتى. ھەر لەۋكاتەشدا، كۆمىتەيەكى بىلايەنى دىكە، لەبارودۇخ و گونجان و دەستدانى كەسوكارى كاربەدەستانى حىزبەكان

بکۆلیتەوه که پلهو پایەى حکومەتى و دەستکەوتى گەوره دابینکراوه بۆیان، بۆ ئەوەى بزانرێ، تا چ هەندازەیهک ئەو پلهو پایەو دەستکەوتانە لە جێى خۆیاندا بوون. ئەگەر وانەبوو، ئەوا، دەستبەجێ ئەو پلهو پایەو دەستکەوتانە بستیندرێتەوه لێیان و بدرێن بە مەوێ شایستە. هەروەها لەو خەلات و بەراتانەش بکۆلرێتەوه که سالانى سالە دەدرێن بە هێندەک کوردو بێگانەى وا که ماستاو سارد دەکەنەوه بۆ ئەم حیزبانە. لەپال ئەمانەشدا، لەکێشەى ژنکوژى و ژندوژمنى بکۆلرێتەوه، سنوورێک دابنرێ بۆ خراپەکارى بەرامبەر ژنانو، سزادانى سەختى ئەوانەى که ئەم سنوورە دەبەزێنن، گوێپێنى قانونەکانى پێوەندار بەمەوه، بەجۆرێک ژن بتوانێ هەر کاتێک هەستى بە زۆردارىی مێردەکەى کرد، مێردەکەى تەلاق بدات، واتە وشەى "تەلاق سەندن" نەمێنى و بکرى بە "تەلاقدان" لە هەردوو لایەو، وەک یەک. شان بەشانی ئەمەش قانونێکى مۆدێرن بۆ رۆژنامەگەرى دەرێکرى که نازادى دەرێپێنى ییروپا بپارێزێ.

ئەگەر ئەم دوو حیزبە دەسەڵاتدارە دەیانەوێ ناشتیى راستەقینە لە کوردستاندا جێى خۆى بگرێ، دەبێ رێبەدەن که بە زووترین کات گشتپرسییەک بکری لە هەموو باشوورى کوردستان و لەنیو کوردی بەغداو عێراقدا، بۆ ئەوەى بزانرێ خەلکى کوردستان و کورد چییان دەوێ. ئەوجا، ئەگەر خەلکى کوردستان و کوردی عێراق، دەنگیان بۆ سەر بەخۆییى دا، ئەوا دەبێ هەلبژاردنیکی نوێ بکری و پەرلەمانێکی نوێ بێتە کایەو، دەستبەجێ خەلکە دەرکراوەکەى کەرکوک و مووسڵ و شۆینە داگیرکراوەکانى دیکەى باشوور بگێردرێنەوه شۆینی خۆیان و خانوو و کارو ئاسایشیان بۆ دەستەبەر بکری. ئەوجا، کار بە دەستانى ئەمریکاو بەریتانیاو شیعو سوننە رەزێن یان نا، دەبێ ئەو شۆینانە بەرەسمى بە باشوورى کوردستان بدرێنە قەلەم و دەستوورى باشوورى کوردستانیش

ھەر بىر شىۋەيە سنوورى باشوورى كوردستان دەستىشائىكا. بىرلىنى
 رۇڭاۋا لە پاش جەنگى جىھانىى دوۋەمەۋە تا سەردەمى ھەشتاكان،
 لەلايەن سۈيىندخۇرانەۋە بە ھەرىمىكى سەربەخۇ دادەنرا، جىا لە ئەلمانىاي
 رۇڭاۋاۋا رۇڭھەلات. بەلام ھكۈمەتى ئەلمانىاي رۇڭاۋا BRD، بىرلىنى
 رۇڭاۋاۋا بە پارچەيەك لە BRD دەدايە قەلەم مانگانەى موچەخۇرو
 فەرمانبەرەكانى بىرلىنى رۇڭاۋاۋا دەداۋا، گەلىك ئاسانكارى بۇ خەلكى
 بىرلىنى رۇڭاۋا دەكرد. ئىستە، با ئەمانىش، لەخەلكەۋە پەندىك ۋەربگرن.

بىرلىن 2006/3/29

مىدىيا، ژ 234، 2006/4/4

زیندوو کوژی مردوو په‌رست

له‌ژماره‌ی هه‌فته‌ی پێشوی "میدیا" دا، ریپورتاژیکێ کورتی ئهو سهرده‌نه‌ بلۆکرایه‌وه، که ئێمه، سێ که‌س پێکه‌وه، شیخ ئه‌حمه‌د نه‌قیب و خودیلێخۆشبوو مامۆستا عه‌زیز مه‌مه‌د و ئهن، په‌نجا سال له‌مه‌وبه‌ر، له پاشنیوه‌ڕۆیه‌کی هاوینی 1956 دا، کردمان و، چوینه‌ خزمه‌ت کۆنه‌شای کوردستان، شیخ مه‌حمودی به‌رزنجی (حه‌فید). ئهم ریپورتاژه‌، کاتی خۆی له مانگنامه‌ی "سه‌کۆ" و گوڤاری "کۆنگره‌" دا بلۆکرایه‌وه. "کۆنگره‌" ده‌نگی کۆنگره‌ی نیشتمانیی کوردستانه‌، له‌ نه‌روێژ ده‌رده‌چی. "سه‌کۆ"ش مانگنامه‌یه‌ک بوو، له‌ به‌رلین له‌ نیوه‌ی دووه‌می نه‌هه‌ته‌کاندا، له‌لایه‌ن به‌ریزان، پێش‌ه‌رو سه‌ید برایمی به‌رزنجی و عه‌بدولمومین ده‌شتییه‌وه ده‌رده‌هینرا.

وه‌ک له‌وتاره‌که‌دا په‌نجه‌م راکێشابوو بۆی، شیخ مه‌حمود له‌داریکه‌لی، که گوندیکێ سه‌ر به‌ ستانی سلێمانی بوو، وه‌ک ده‌سته‌به‌سه‌ر ده‌ژیاو، مافی ئه‌وه‌ی نه‌بوو ئهو گونده به‌جێبه‌ێلی. حکومه‌تی عێراقی ئهو سه‌رده‌مه، که پێوه‌نددارو هه‌ق‌البه‌ندی به‌ریتانی بوو، شیخ مه‌حمودی به‌چاوی دوژمن ته‌ماشای ده‌کرد، شیخ مه‌حمودیش هه‌تا ئهو رۆژه‌ی کۆچیدواییکرد، دانی به‌ بوونی ده‌وله‌تی عێراقدا نه‌نا.

سه‌یر ئه‌وه‌یه، ئهو کوردانه‌ی که له‌و سه‌رده‌مه‌دا خۆیان به‌ چه‌پی و نژ به ئیمپریالیزمی به‌ریتانی داوه‌ناو، حکومه‌تی عێراقیان به‌ده‌ستنیژی به‌ریتانی ده‌دایه‌ قه‌له‌م، شیخ مه‌حمودییان به‌ ده‌ربه‌گه‌و دا‌رده‌ستی ئینگلیزه‌کان داوه‌نا. جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی سه‌رم له‌و به‌زمه‌ ده‌رنه‌ده‌کرد، گه‌لێک جار ئهو په‌رسیاره‌م له‌و چه‌پاژۆیانه‌ ده‌کرد، که بۆچی ده‌بی شیخ مه‌حمودیک که خۆی ده‌ربه‌گه‌و ده‌ستکه‌لای ده‌ستی ئیمپریالیسته‌کانی به‌ریتانی بی، هه‌ر له‌لایه‌ن ئهم ئیمپریالیسته‌و نۆکه‌ره عێراقیه‌کانیه‌وه،

ئاوا چەوساومو دەستبەسەر بکړی و، سەربەستی جوړلانی و سەفەری، بە جوړهکی وای سنووردار بکړی که نه توانی له کویره لادی داریکەلی بەلواوه، پیهه لېنی؟ لەو مراددا ئو بەرێزانه دەیانفەرموو، "ئەو بۆ سیاسەتە". ئەو ی راستی بی، ئەز لەو سیاسەتە ژیرانەیی بەریتانیا و رژیمی ئەلقە لەگویی عێراق نەدەگەیشتم. بەلام وادیاده، ئو چەپاژۆ مووه لکزی نه بەرێزانه، باش لییدەگەیشتم.

لەئەنجامی ئو بارودۆخە سەپێندراووه، واتە، لەلایەکەرە، ترس لەرژیمی عێراق و، لەلایەکی دیکەشەو، ترس لەزمانی بەدی ئەم چەپاژۆ بەرێزانه، خەلکەکه و اچاوترسین کرابوون، که بەدەگمەن کەسیک هەبوو، بویری سەریک لە شیخ مەحمود بدا. ئەوجا، تۆ وەرە لەباشووری کوردستانی ئو سەردەمەدا، هەشت - نۆ - دە خوێندەوار، نابێژم روشنبیر، هەلەکەوی، که هیندە چاواقایم بن، سەریکی ئو شیخ مەحمودە بەدەن، که سالانیکی دووردیژ، بە چەند سەت پێشمەرگەیهکی رووت و برسی و چەکیکی سادەو، بەرەهرەکانی زلهیزیکی وەك "بەریتانیای مەزن" و هەموو داگیرکەرائی کوردستانی دەکرد، هەولی دامەزراندنی کوردستانیکی سەربەخۆی دەدا، تا بزانی، ئو پیاوێ کێیو، بیروپای چۆنە بەرامبەر بەسەر هاتەکانی خۆی و کوردستان و جیهان.

ئەز که ئەودەمە، تەمەنم هیشتا 23 سالی تیئەپەراند بوو، بەختم یاربوو، که چوومە سەردانی شیخی کوردو، لەو سەردانەدا، گەلیک شت روئبوونەو بۆم. ئەو ش بەهۆی هاوپی مندالی و قوتابخانەم، شیخ ئەحمەد نەقیبەو بوو، که ئو هەلە بۆ من رەخساندو، ئو بە یەگەیشتنەیی هیئایەدی. که لێرەشدا جارەکی دی سوپاسبێژیی خۆم جەختدەکەمەو بۆی.

دەمىكە ئەو دەم گوتىۋەتەن كورد لەنىۋخۇيدا گەلىكى زىندىۋو كۆزى
 مردىۋى پەستە. مخابىن، ئەم كەسەي لەنىۋ كورددا ھەندەكەۋى ۋ ھەست بە
 بەرپرسىياردەكاۋ چاكى لىدەكا بەلادىۋ، بى ھىچ چاۋەروانى ۋ پاداشتىك ۋ
 بەپىي ۋەزى خۇي ۋ بگرە پترىش لەۋ، دەكەۋىتە خزمەت كوردنى خەلك ۋ،
 لەۋ رىيەشدا توۋشى برسىتى ۋ دىلىتى ۋ شەۋ كۆپرەۋەرى دەبى، ئەۋ،
 ئەم كەسە، ھەتا لەنىۋاندەيە، ئەك ھەر يارمەتىندەرى ۋ بەس، ئەۋەيان ھەر
 ھىچ، بەلكى بەھەموو شىۋەيەك پاشقۇلدەگىرى لىي ۋ خراپە دەكرى
 لەدزىۋ، بە گەلىك بوختان ۋ درۆۋ دەلەسە، ھەلى رىسۋا كوردنى دەدزىۋ
 دەربەدەر دەكرى، تا بەھەزلىرى ۋ دەستكورتى ۋ ھەناسە ساردى ۋ داخ ۋ
 خەفەتەۋ سەردەنىتەۋ. ئەۋجا كە مرد، پرسەي ماتەمىنى گەرە دەگىرى
 بۆۋى، لەرۋزى لەدايكبۋون ۋ مردنەدا، يادى دەكرىتەۋ، تەنەت
 فىستىقلى قەلەبالغىشى بۆ سان دەكرىۋ، بەجۋزىك پەسندەدزى، دەبرىتە
 ئاسمان. ئەمە لەكاتىكدا، كە ئەم مردۋە بەستەزمانە، ناتۋانى سەر لەگۋر
 دەربەنى ۋ بىزى: "بەسە، بەسە! ھەي روى درۆزن رەش بى..."

لىرەدا دەتۋانم ژمارەيەكى يەكجار زۆر كەسانى بلىمەت ۋ تىكۋشەر لەنىۋ
 كورددا بەنمۈنە بەنىمەۋ كە چارەنۋوسىيان ۋ ارەشبوۋە، بەلام تەنى بەيەك
 مىناك (مپال) بەسەدەكەم. ئەمەش لەبەر ئەۋەيە كە ھەموۋى چەند
 ھەفتەيەكە ئەۋە روۋىداۋە لە ھەلىر. ئەم ھەلىرەي كە رۆژىك بوۋ، قەلەي
 كوردستان ۋ ھۆلاكو بەزىنۋ، ئەۋپۇش ھەلىرى حىزبىزىنەيە، ھەر
 لەسايەي سەرى حىزبىزىنەۋ، ھەزاران كەس لەملاۋەلا كۆكرانەۋە
 خزانە سەرشەقام، ئەك لە دزى گەندەلىي بەپۋەبەرىتى ۋ برسىتى ۋ
 بىكارىۋ، دزى مافخوراۋىي ژنۋ، بۆ ئازادى ۋ يەكسانى ۋ سەربەخۇيىي
 كوردستان، بەلكى لەدزى زانايەكى گەرەي ۋەك دۈكتۋر جەمال رەشىد، كە
 بەرھەمە بەنرخەكانى مايەي شانازىي زانستكارانى راستىنەن. بەلى، لەۋ

خوپیښاندانه دا، که هیچ داخواییه کی کوردی و کوردستانی تیدا نه بوو، و
وهك له لایهن پاسدارانی ئیران و هه ماسی فهلهستینی له تاران و بیرووت
کرابی و ابوو، ژماره یهك ژنان دهیانقیژاند: "ئیمه ی خوشکی موسلمان،
نامانه یی روښنبیری هه یوان". ئهن، بۆ خوُم هیچ قسه یه کم نییه له گهل
ئهوانه ی ئاوا ده چرپینو، ئهو که له شه کرانه ده شکینن. ئهوانه مروقی
ساویله کو نه زانو هه لڅه له تاوان. به لام بوچی ده بی کار به ده ستانی هه ولیرو
ئهوانه ی به نانی خه لکی کوردستان ده ژین، ری بهو جوړه سووکایه تیکردنه
بدهن، به پیاویکی زانای سهر به رزی وهك دوکتور جه مال رهشید که هیچ
پیویسته کی به کورد نییه، هیچ چاوهر وانییه کیشی له کورد نه بووه و
نییه. ئهم قسه یه ش له خو مه وه ناکهم. ئهن ئهو پیاوه له په نجا سال
له مهو به ره وه ده ناسم، کاتیك که قوتابییه کی زیره کو ئازاو ره وشتجوانی من
بوو له قوتابخانه ی دوانیوه ندیی موسه لالا له کهرکوک. به نه ماله ی دوکتور
جه مال له سه ر لایه نگیری بۆ شوړشی ئه یلوول و رهحمه تی مه لا مسته فای
بارزانی، چهند جارو چهند جار، مالیان تالانکراو، تووشی زیندانی و
کویره وه ری و بینانی و ده ربه ده ری بوون. ئایا، ئه مه یه پاداشتی مروقی
خزمه تگوزار، کار به ده ستانی هه ولیر؟ ئهوانه ی له پشت ئهم کاره وهن، ئه گهر
شتیکیان له بار دایه، فهرموون شه رمنه که نو، ده ست به نووسین بکه ن.
دوکتور جه مال، نه چووه ته سه رجاده جنیو به کهس بدا، ئهو شتی
نووسیوه، فهرموون، ئیوه ش بچن، چی به راست نازانن له به ره مه کانیدا
باسبکه نو و بیرو پای خو تان بیژهن، تا ئهوانه ی له و بابته ده زانن، راستی و
نا راستی بۆ چوونه کانی هه ردوولاتان هه لبه سه نگینن. تیشکی بیر
زانسته نه ش به فتوای میز به سه ری نه زانو له چکبه سه ری فریودراو به ری
ناگیری.

سەيرە! ھەموو رۆژىك چەند كوردىك ئەنفال دەكرىن، ژمارەيەكى دىكەش
لە كوردستان دەرەدەر دەكرىن، بەلام يەك فتوا نادى لەدژى كوردكوژى،
يەك فتوا نادى لەدژى داگیركەرانى كوردستان و باسى ئەوە ناكى، كە
كوردیش وەك عەرەب و ترك و فارس بەندەى خوان و، مافى سەرەخۆيان
ھەيە وەك ئەوان و، ھەر كەسنىكىش لەدژى ئەو مافە بوەستى داگیركەرو
تاوانبارە. داواكردى ئەم ھەقە كە خودا داويىتى بە كورد، ناكى
بەفتوايەك، بەلام رۆژ لەدواى رۆژ، ھەر رۆژە بە بيانويەكى بىسەرەو
بىوہجانە، پەلامارى پىرۆزمەنديەك لە پىرۆزمەنديەكانى نەتەوہى كورد
دەدى. بۆ وینە، ماوہيەكە گېريان ئالاندووەتە سەروودى نەتەوہى كورد
(ئەى رەقىب) كە مارشى كۆمارى كوردستان بوو و، لەو كاتەوہ تا ئەوێ،
لە ھەموو لاىەكى كوردستاندا بە پىرۆز دادەنرى. ئەوانەى دژى مارشى
كوردستان، ھەر يەك تاقم نىن، بەلام يەك ئامانچ كۆياندەكاتەوہ. چەند
سالىك لەمەوبەر، كۆنە زوڤناژەنى رژیى سۆڤىت، ئەمىرى حەسەن پوور
"ئەى رەقىب"ى بەرەگەزپەرستى دادەنا. ئەوجا كەسانىك كەوتنە دژايەتى
"ئەى رەقىب" بەبيانوى ئەوہى كە گوايە، وتەى "دينمانە، ئاينمانە،
نيشتمان" دژى باوہرى وانە. ئەمەيان لە نەزانينەوہ دى. چۆنكە ئەو
"دين" و "ئاينە"ى كە لە "ئەى رەقىب"دا ھاتووە، پىوہنديى بەو "دين" و
"ئاينە"وہ نىيە كە ئەوان باوہريان پىيەتى. رەگى وشەى "دين" لە زمانە
ئاربيەكان و زمانە سامىيەكانىشدا ھەيە. رەگى وشەى "دين"ى زمانى
كوردى وشەى ئافىستايى دەئينا deêna يە كە ماناى "ويژدان" و "ارمان" و
"ئەڤىن"ە. "دين" dîn بەم پىيە، وشەيەكى كوردى زۆر كۆنە، لە پيش
ئىسلامەتيدا ھەبووە، ھەر لە پيش ئىسلامەتيشدا، بەھىندەك مانا
چووەتە زارى عەرەبيەوہ.

"دین" گەلێك مانای هەیه، لەوانە دادگە، فەرمانگە، شوێنی لێپرسینەوه. بۆ وێنە: ئەوەی لە قورئاندا هاتوو: "مالك يوم الدين" مانای "خاوەنی رۆژی دادگەیی"یە کە مەبەست لەوە، رۆژی پەسلان (قیامەت) و لێپرسینەوهیە.

"دین" بەم مانایە لەوشەیی کوردیی کۆن dipîpane (دیپی پانە) وە هاتوووە کە بۆ نێوانی ئەو شوێنە بەکارهێنراوە کە کاروباری حکوومەتی تێدا بەڕێوەچوو و، تۆمارخانە لەویدا بوو. ئەم وشەیە دوازی بوو بەدیقان dîvan و لەسەردەمی فتوحاتی ئیسلامیدا، عەرەبەکان ئەم وشەیەیان وەرگرت و کردیان بە "دیوان" dîwan و هەتا ئەوڕۆش بەکاری دەبەن. فارسەکانیش لەرەگی dîp ەوە کە بەمانای نووسین بوو، وشەی دەفتەر defter یان وەرگرتوووە کە بەمانای "نووسینگە" (بیرۆ) بەکاریدەبەن. هەر لەو وشەیەوه، وشەی دەبیر (debîr) یان چیکردوو، کە بۆ سکرێتەر، یان مامۆستای قوتابخانەی دوانیوەندی، بەکاریدەبەن. وشەی "دیووخان" ی کوردیش هەر لەووە هاتوووە. وشەی "دین" لە فۆلکلۆری کوردیشدا هاتوووە. باش لەبیرمە کە لەپۆلی دوووەمی قوتابخانەی نێوهندیی سلێمانی بووم. هاوqوتابییهك، کە پێموایە توشی دلداری بووبوو، ماوێهە هەر رۆژ شمشالێکی لەگەڵ خۆی دەهێنا بۆ قوتابخانەو لەپشووکاندا گۆرانییهکی فۆلکلۆری بەو دەم و شمشالە دەگوت و دەگوتەوه: "خانمی، خانمی، خانمی خانمانمی. خانمی، خانمی، تۆی دین و گیانمی. ئەو دەرەدی وامن گرتم، هەر تۆی دەرمانمی، هەر تۆی دەرمانمی" کەسیش بە خەیاڵیدا نەهات کە مەبەستی لە "دین" دینیکی ئاسمانییەو هیچ مەلایەکیش فتوای کوشتنی دەرەدەکرد.

هەروەها وشەی "ئاین" Ayin ییش، گەلێك مانای هەیه، لەوانە رێباز و رهوشت و جۆری ژيان و جێژن و هەلسوکهوت و کردار و قانون و بەرنامەو...

هتد. وشەى "ئاین" لەپەهلەوى ئاین Ayin و ئەدڤین Edvên. تەنانەت فارسەکان ئەم وشەیه لەجیاتى "بەرنامە" بەکار دەبن و دەبیژن "ئایننامە" ی حیزب.

کەسانىكى دیکەش هەن، لەبەر خاترى خاتران و راگرتنى دلى دراوسىکان، ٻروبیانوى نەشارەزایانەیان ئەوەیە کە "کەیخسەرە" کە نیوى لە مارشى کوردستان دا هاتووە، کورد نەبووە. وەك ئەوەی ئەمانە تەنى سالىك بى هەستیان بەوە کردبى کە کەیخسەرە کورد نەبووە، بۆیە هەر سالىكە باسیدەكەن. بەمانە دەبى بلیم: لە بى خەبەرەن کەشكەك سلاوات. کەیخسەرە، هەر نیوى زەلامىك نەبووە، بەلكو کەیخسەرە کەسایەتییەكى میتۆلۆژیایى بووە، وەك رۆستەم و زۆراب و گىو. نیوى کەیخسەرە لە ئاقىستادا هەیه، بەپى چىرۆكىك 160 سەتو شەست سالى فەرمانرەواییکردووە. داخەكەم، نەزانی وایکردووە، داگیرکەرانی کوردستان، بەیارمەتیی كوتە خویندەوارى کورد، خوێان بەكەنە خاوەن كۆلتوورى كورد.

نمۆنەیهكى دیکە، بە سووك تەماشای کردنى جلۆبەرگى کوردییە، کە یەكێكە لە نیشانەكانى پێوەندارىتى بە نەتەوى كوردەو. ئەو بوو، ماوەیهك لەمەوبەر کە ژنانى سەرفرازی كورد لە بادینان، هەستیان بەوە كرد کە عەبای ژنانى عەرەبى نیوچەى كەنداو (خلىج)، خەریكە تەنگ بە جلۆبەرگى جوانى ژنانى كورد هەلەدەچنى، هەزاران ژنى كورد هاتنە سەر شەقام و كەوتنە خۆپیشاندان، بۆ رینگەگرتن لە فروشتنى ئەو جوړە جلكانە لەكوردستانداو بەنیازى ٻرەو پەیداكردن بۆ كنجى ژنانەى كورد. چونكە لە عەبای كەنداودا، نیشانەى بە عەرەبكردن دەبینرى. كەچى مەلایەكى كورد، كە بەنان و ئاوى كوردستان دەژى، بى سلكردنەرە، دەستىكرد بە پەلاماردانى ئەو ژنە سەربەزەنە، پشتگیرىکردنى عەبای بەعەرەبكردنى

کوردو، ئەو ژنە نیشتمانپەرورانەى بە "بێرەوشت" (بى ئەخلاق) لەقەڵەمدا، بى ئەوەى کار بە دەستانى بادینان، یان هەولیر، میش میوانیان بى. ئەمە لە کاتی کدا، کە هەموو کەسێک دەزانى، وشەى "بى ئەخلاق" لە نێو کوردەواریدا، چ مانایەك دەگەیهنێ، بە تایبەتى ئەگەر ئەو تۆمەتە قورسە بخزێتە پال ژنان. ئەوجا ئەگەر ئەو کەسەى کە ئەو تۆمەتە ناپەرەوایە دەخاتە مل هەزار ژنى کورد، خۆى مەلا بى و لە مانای "الژین یرمون المحصنات الغافلات... الخ" تیبگا، ئەوا، دەبى بزانی، چ تاوانێكى گەورەى کردووەو سزاكەشى چەندە. ئەو، بێجگە لە بەسووك تەماشاکرانی جلوبەرگى کوردی کە یەکیکە لە پێرۆزمەندییەکانى ئەتەوێ کوردو، بێرێزکردنى پۆشاکى کوردی، تاوانێكى یەكجار گرانبە. جا لەبەر ئەوەى کار بە دەستانى کوردستان، لەبەریان مەرم، لەم پێخوستکردنە قیزەوێنەى پێرۆزمەندییەکانى کورد بێدەنگن، هیچ بەدوورى نازانم، سبەینى ھى واپەیدا بین، ئەمجارە دژى ئالای کوردستان قسە بکەن و، بیانوو یەکیش بۆ ئەو بەدۆزێنەو، بۆ وێنە، بێژن: ئەو خۆرەى کە لە نێو مەراسى ئالاکەدا یە، نیشانەى "خۆرپەرستى" یە. ئەو دەمە، کەسانى وا پەیدا بین، دەستبەدەن بە سنگدا بۆیان و بڵین "ئەشەدوبیلا، کەرەنیل (کۆلۆنیل) توفیق وەھبى، یان مەلا پچکۆلى چەلەبى، بیست سالیك لەمەوبەر، ئەو یانگوت و ئەو یانگوت". بەلام عەمرو مووسایەك، لەبەردەم پەرلەمانى کوردستاندا، ئەتکى کورد بکا و بێژى "کوردستان بەشیکە لە جیهانى عەرەبى"، قوروقەپ بکرى لىو، ئاوپرووى تکیئراوى کچە کوردەکان لە یانەى شەوانەى قاھیرە، ئەو، پێشکێشى پێلاوێکانى جەنابى عەمرو بەگ بى، چونکە ئەو "حەلالە" و "بى ئەخلاقى" نییە، بەلام پێداگرتنى ژنانى کورد لەسەر لەبەرکردنى جلوبەرگى ژنانەى کوردی،

له جياتى عهباى رهشى كهنداو، كه نيشانهى به عمره بگردنى كورده "بى" نه خلاقى "يه!!!"

بو دوا همره سهينانيش به كوشكى روخواوى زمانى كوردى، كه بهر يكهوت چهند كوله كهو نيرگه يهكى له جيبى خويدا ماون، بو نه وهش "خواكهريمه،" "فتوا" يهكى ريكوپيڤ بدرى بو به كار نه هينانى زمانى كوردى به بهلگهى نه وهى كه نه زمانه، زمانى زهرده شتى "ئاگرپرست" بووه، له بهر ته تيشدا زمانى جنوكان بوو. نهى چهند سهت ساليك له مهربهر، مفتى عوسمانى له "تاج التواريخ" دا نه يفرموو "عوله ماى گهوره" گوتوويانه "په يامبهرى موسلمانان نزاى كردووه كه خوا نه هينلى كورد يه كېگرن، نه گهرنا ده بنه هوى رووخاندنى جيهان" و له مه شهوه نهو نه نجامهى به ده ستموه نه دا، كه كورد له بهر نه وهيه نه يانتوانيووه، ده وله تى گهوره يان هه بى؟ نهى نه وهشى بلاو نه كرده وه كه گوايه گوتراوه "كورد تا قميڤك جنوكان، خوا پمردهى له سهر روويان لابر دووه". (الكراد گائفه من الجن كُشفَ الله عنهم الغاوى)؟ وادياره، نهو مه لا بهر يزهى بادينان، كه هزار كچى كوردى به "بى" نه خلاق" داوه ته قهله مو، به پيى قانونى هه وليرو دهوك، هيچ ليپرسينه وهيه كه نه كراوه له گهلى، له بهر نه وه بووه، كه نهو وشهيه، "ههق" بووه، چونكه "جلكى كوردى جلكى جنوكانه" و، جلكى ژنه عمره به كانى كه نداويش جلكى حور ييه كانى به هه شت.

به داخه وه، زور به داخه وه... له چره دوو كهلى نارهوايىي كومه لايه تى و فركان فركانى حيز بحزبينه و خزم خزمينه و گه نده لى بهر يوه بهر يتيى كومه لگهى باشوورى كوردستان، كه نيوياناوه "نهزموونى ديموكراسى"، رۆژ بووه بهرۆژى مرقى لرفليدرو خو بهر پيشه وه و خو بژين و چه ندر و، نه وهى نوپى كوردستانيش، و اخه ريكه چاوه لدينى و كه وتووه ته تهكان و، داخوليسى مافى رهواى خو و خه لكى مافيشيلكراوى كوردستان دهكاو،

دهیهوی پشویهکی نازادانه بدا. بهلام کاربه دهستانی حیزبهکان، سا، له دهسه لاتدا بن، یان له دهره وهی "بازنه"، ترسی نه مان و کاتبه سهرچوون نیشته وه لییان و، له باتی نه وهی گوی بۆ رازی دلی به شخواروان شلکه ن و، به خویاندا بیته وه، که وتوونه ته هه ره شه و به به ره کانی و، هیچ رییه کیان بۆ چاکسازی (ریفۆرم) نه هیشتووه ته وه. له بهر نه وه، که گویم له وتاره که ی بهرێز کاک مه سهعوود بارزانی بوو که له فیهستیفالی شیخ مه محموددا خویندییه وه، نه فیهستیفاله ی که په نجا سال پاش کوچیدوایی شیخ سازکرا، دیتم کاک مه سهعوود، رووی گلهیی و گازنده دهکاته خوینده واران کوردو ده فهرمو ی که نه وانه "له جباتی نه وهی راستیه کان بخه نه بهرچاوی خویان و خه لک، ده چن ره خه نه ده گرن" و هه ره له و کاته شدا ده فهرمو ی "باشه داوایان لیده که م با بین نه وهی نیستا باشتی بکه ن و یارمه تی خویان و نیمه ش بدن و باشتی بکه ین و زیاتری بکه ین. به لام نه یه ن میژووی پر سه ره وری خویان سووک و بیقیمه ت بکه ن...".

نه ی پیموایه مه به سستی کاک مه سهعوود له میژووی پر سه ره وری، نه و خه باته قورسه درێژخایه نه و، نه و قوربانیه زۆریه که خه لکی کوردستان له پیناوی نازادیدا داویانه. نه گه ره مه به سته که نه مه بی، نه و هه یچ باوه ر ناکه م که سینک پیچیک ویزدانی هه بی، نه و جا نه و که سه کوردستانی بی یان نه بی، نه و قوربانیه مه زنه به که م بگری. دیاره، نه وانه ی ره خه نه له کاربه دهستانی کورد ده گرن، هه موویان یه کجۆر نین. نه ی، وه ک ره خه نه گریک، ره خه نه که م له وهیه که خه لکی کوردستان، به رامبه ره هه موو قوربان و مالویرانییه، به شی "زه کات و سه رفتره یه ک"یشیان به رنه که وتووه. که به ریشیان نه که وتووه، نه وانی هه ره گه وهی به نه ستوی حیزبجزینه و خزمخزمینه و نادا په ره وری به ریوه به ریتییه و، گهنده لیش گه یشتووه ته راده یه ک، که شیوا ی چاکسازی (ریفۆرم) نییه. له بهر نه وه، هه زاران

خوایه، ئەگەر ئەو رۆژه رەشە لە چارەى كورد نووسراوه، ئەوا بەر لەوه
بەمبەرەوه بۆ خۆت، با ئەو رۆژه رەشە نەبینم.

بەرلین 2006/4/24

میدیا، ژ 238، 2006/5/2

کوردو کیشهی زمان

ئەوێ راستی بێ، زۆرم پێناخۆشه که لەم کاتەدا ئەم وتارە بە ناچاری دەنووسم، چونکە خەریک بوونم بەم باسەوه، دوورم دەخاتەوه لە بەرنامەیی کاری ئیستام، که پێوهندیی بە زمانەوانییەوه نییه. هۆی ئەم نا بەدلییهش ئەوهیه، دەمیکه گه‌یشتوومه‌ته‌ ئه‌و باوه‌ره‌ی که زمان، ژێرخانی نه‌ته‌وه نییه، وه‌ک زۆر که‌س پێیانوایه، که ئەگەر هاتو نه‌ته‌وه‌یه‌کی ژێر ده‌ست، زمانه‌که‌ی له‌ ده‌ستنه‌دا، ئەوا ئەو نه‌ته‌وه‌یه‌ هه‌ر ده‌میانی و، ده‌توانی له‌ پێی زمانه‌که‌یه‌وه، خۆشی رزگار بکا... با، زۆر دور نه‌ڕۆین، ئەوه‌ته، قیبتییه‌کانی میسر، که میژوویه‌کی چه‌ند هه‌زار ساڵه‌یان هه‌یه‌و، زمانه‌که‌شیان ماوه، له‌گه‌ڵ ئەوه‌شدا، بنده‌ستی عه‌ره‌بو، ئەگەر له‌سه‌ر ئاینی دیانی نه‌بوونایه‌و، وه‌ک عه‌ره‌به‌کانی میسر موسلمان بوونایه، ئەوا ده‌میک بوو له‌نیۆ چوو بوون. سووبه‌کانی عیراقیش، که به‌ مانداپی ناسراون، نه‌ته‌وه‌یه‌کی یه‌کجار کۆن و، زمانه‌که‌شیان هه‌شتا ماوه، له‌گه‌ڵ ئەوه‌شدا، ژێر ده‌سته‌ی عه‌ره‌بو، ئەوه‌ی تا ئەمڕۆ پاراستوونی، زمانه‌که‌یان نییه، به‌لکو ئەوه‌یه که ئاینیکی جیاوازیان هه‌یه له‌ ئاینی عه‌ره‌به‌کانی عێراق... به‌پێچه‌وانه‌ی ئەوانه‌وه، جووله‌که‌کان، سه‌تان ساڵ بوو، دهره‌ده‌ری ولاتان بوون و، له‌ هه‌ر ولاتی‌ک به‌ زمانی خه‌لکی ئەو ولاته قسه‌یان ده‌کرد، که‌چی، توانیان ببنه‌ خاوه‌ن ده‌ولته‌و، زمانی ئاینیی کۆنی له‌ ده‌ستچوویان، سه‌ر له‌نوی بژییینه‌وه.

ئەری، زمان ژێرخانی تایبه‌تکاره‌کانی نه‌ته‌وه نییه، به‌لکو سه‌رخانی ئەو تایبه‌تکارانه‌یه. پاراستنی ئەو سه‌رخانه، پێویستی به‌ژێرخانی‌ک هه‌یه که له‌سه‌ر بنچینه‌یه‌کی پته‌و راگیرکرا‌بێ. ئەو ژێرخانه، له‌ رۆژی ئەمڕۆدا، سا، یان سامان* (ده‌ولته‌)‌یکێ سه‌ره‌خۆیه، یان قه‌واره‌یه‌کی وایه، که له‌ سنووری جوگرافییای ئەو زمانه‌دا، ده‌سه‌لاتی‌کی ئەوتوی هه‌بێ، که

زمانهكه بپاريزي و گه شه بدا پي. كورد، نهوړو، نهو سامانه سمرېه خوږه
نيه. نهو هه هيه ته له به شيكي باشووري كوردستاندا، بريتيه له
به له ميكي سووكه له بي بايهوان (شراع) و، كه سيش نازاني كه يني
تهوژمي شه پوځي هه لكردووي ناو، به هوځي كه شتيه زه به للاحه كاني
دهورپشتيه وه، نو قمي زمرياي دهكا. نهو دهسه لاته كورديه هه شه،
هيچ خزمه تيكي له م رووه وه نه كرده وه.

جا، دروستكردني سامانيك، يان قهواره يكي له سامان چوو، كه زمان له
له نيوچوون بپاريزي، بهر له هه موو شتيك، پيوستې به بووني گيانكي
نه ته وږي هوشيارانه هيه، كه پيوه نديداراني نهو نه ته وږي وا ليكا،
هست به بهر ژه وږي هه كي هاوېه شو چاره نوو سيكي هاوېه ش بكنو، لهو
رييه وه، بووني ناسنامه يكي هاوېه ش، به پيوستو مافي خو بزاني و،
نهو جا، به شيو هه كي هه وږي و تيكيو شينيكي نيوكوي، هه ولېدن بوي.
دياره، نهو هه سته ش به بي روښنكاري (توغيه) يكي زانستانه شيگري
نايه ته كايه. هر له بهر نه مه شه كه نهو ده ميكي خريكي بابته
روښنكاريم، سهره پاي هه موو بهر هه لستو ته گه ره و چال بو هه لكه نديك
له لايه ن حيز بحزييكيه رانه وه، كه بوونه ته به لاي سري كوردو، هر
يكيه يان به ته پل و زوړنای زوړداري هه لده پي و، به ده ميكي هه زار دم،
باسي نازادي و ديموكراسي دهكاو، به كرده و روښانه ش دږي ساده ترين
تيگه (مفهوم) ديموكراسي و نازاديه، نا، له چره دوو كولي بازارې
گه وچيتي فروشي به نرخی نيشتمان پي وږي، ده مه و دهر دو
كوږو هرييه كاني كوومه لگه ي كورده واري و، كاره ساته كاني دهو رو بهري و
جيهان، بهراستي و بي كه مو كورتي و پيوه نان و، بي گويدانه راگرتي دلي
كه س، بخمه بهر دم راسته خه لگه كه، بو نه و هه هيچ نه بي، نه گهر بتوانم،
ژماره يه كه له نه و هه نوي، وا ليكيه كه نازادانه، به مي شيكي خو ي بير

بکاتەمەو، بابەتە پەنجە بخاتە سەر نەخۆشییەکانی کۆمەڵگەکی و،
 ئیدی، بە درۆ دەلەسەو فیشالی ئەوانە بارەپ ئەکا، کە بە ساختەکاریتی و
 بۆ خۆ بژێنی، هەولێ گۆپینی میژووی کورد دەدەن، تەنانت دیرۆکی
 دۆینی و پێریش، کە بەبەرچاوی هەموومانەو تێپەر بوو، دەیشیۆینن و،
 دەیانەوی، ئەوەی کە کورد دەستیکەوتوو، سەتییهکی ئەو قوربانییە
 گەورەییە نییە کە کورد داویتی، بکەنە بەروبوومی "خەبات"ی خۆیان و،
 ئەو راستییە لە خەڵک بشارنەو، کە ئەوەی ئێستە هەیە، کەسیش نازانی،
 کەینی ئەنفالیککی دی لە کورد دەکریتەو، ئەنجامی هەلومەرجیککی
 تاکەهەلکەوتووی نیو نەتەوێی بوو، ئەک "خەبات"ی وان. خۆ ئەگەر
 سەدام، لە لوتبەرزێ خۆیەو، پەلاماری کویتی نەدایەو، پاشان گەوجیتی
 رامیاری، نەیکەیاندا بە ئەوەی ئەمریکا پەلاماری بدا، ئەوا سەدام هەتا
 مردن سەرۆکی عێراق دەبوو و، پاش خۆشی، کۆپەکانی جێیاندا گرتەو،
 ئەو حەلە، هەر لەسەر خۆو، بەسایێ چاوچنۆکی بازراگانەو دەولەتە
 پیشەسازەکانەو، چەکی ئەتۆمیشی بە دروستکردن دەداو، باشووری
 کوردستانی، تەنانت بە پێنجوینی شەو دەکردە عەرەبنشین و، هەزاران
 ماچوموچکردنی سەدامیش، پوولیکی قەلپی نەدەهینا. ئەن، راست
 دەمەوی، ئەو سیاسەتە چەواشەکارانەییە بە پەند بکەم، کە هەزاران
 کرێکاری کورد، بیکار و برسی بە کۆلانیاندا دەسووپینەو، کەچی رێدەدری
 بە هەزاران عەرەب، بە نیوی کرێکارییەو، لە کوردستاندا خۆیان
 نیشتەجێ بکەن و، جێ بە کرێکارە هەزارەکانی کوردستان لێژ بکەن.
 مانەوێ درێژخایەنیشیان دەبێتە هۆی گۆپینی دیموگرافیای کوردستان.
 ئەن، دەمەوی ئەو سیاسەتە بە پەند بکەم کە حیزبەکان، بە بۆنەو بێ بۆنە،
 باسی مافی ژنان دەکەن، کەچی هەر رۆژە نا رۆژێک کچی، یان چەند
 کچی کورد، بە ناگری پریمز دەسووتین، یان خۆیان دەکوژن، یان لەسەر

دژى. خو ئه گهر هاتو ره خنهيكي رهواى گرت، ئهوا وهك دوژمن ته ماشايده كريت.

كابرايه كي قيبتي ميسرى، كه نيوى سه عهدين ئيبراهيمه و، گوايه يه كيكه لهو كه سايه تيبه ناسراوانه ي ميسر، كه له بهر هه لستكارانى رژيمى حوسنى موبارهك و لايه نگرانى سيسته مى ديموكراسى و، گوايه به "دوستى كورد" ده دريته قه لهم، له ئيواره ي روژى 2005/6/24 و، له ته له فزيوئى "المستقله" دا كه به مليونان عه رب ته ماشايده كهن وتوويزى له گه ل سهره مر جهواد مه لا ده كرد. كه هيژا جهواد، باسى گه لكوژى له كورد كرد له عيراقدا، ئه و يه كسهر به توپه ييه وه هه ليدايه وه گوئى: "ئه وه گه لكوژى نه بووه". ئه مه له كاتيكا كه ته نانه ت يه كيكا له نوينه رانى "به ره ي تركمانى" كه ئه و يش له و وتوويزه دا به شدار بوو، گوئى "ئه ز پشتگيريى به ريز جهواد مه لا ناكهم، به لام له م شته دا هاوده نكم له گه لى و گه لكوژى بووه و به قسه ناشار دريته وه".

ئه و جا، ئيسته وه رن ته ماشا كهن، ئه گهر يه كيكي وهك سه عهدين ئيبراهيم "دوستى كورد" بى، ئايا كورد پيوستى به دوژمن هه يه، كار به ده ستانى كورد؟

ئه ز ده مه وى ئه و پرسيا ره بكهم، بزانه چو ن هيندهك له كار به ده ستانى ئه م دوو حيز به، كه تا چه ند ساليك له مه و بهر، وهك كورد ده بيژى "شيوى شه ويان نه بوو" وا له پر، بوونه خاوه ن زه وى و دوكان و كو شك و ئو تو مبيلى گران و پار هى زور؟ خو، ئه مه ش هه ر پرسيا رى من نيبه، ئه وه تا كار به ده ستىكى گه ره ي "يه كيكتى" ش كه كاك نه وشيروان مسته فايه، ئه و يش هه ر باسى ده كا و دژى گه نده لى قسه ده كا. باشه كاك نه وشيروان، تو يه ك كه ئه وه ده زانيت و، خواش هه لئا گرى، هه ر گونا هيك بخريته ئه ستوى تو، كه س ناتوانى تاوانى دزي تى بخاته ئه ستوت و، له م رو وه وه

داوینت پاكەو، خۆشم ئەمەم بەخۆت گوت، تۆ بۆچی لەم كارە ناكۆلىتەو؟
 فەرموو، كە تۆ ئەو دەلىت، ئازاگۆو ئازا مەيدان، وەرە ئەمە بخەرە دادگە،
 بۆچی ناىخەيتە دادگە؟ بەر بەرەكانىي گەندەلىي بەر پۆبەرىيتى، ھەر بە قسە
 نابى، بەلكو بە كەردەو دەبى. كەسىك بىەوى لە دژى ناپەرەوايى كار بكات،
 دەبى دلى ھىندەك كەسىش لە خۆى بىشىنى. ئەو تە، ئەز، كە ئەم قسانە
 دەنووسم، دلىام ھىندەك كەس دلىان دىشى لىم، ھىندەكەش ئافەرىنم
 دەكەن، تۆش گۆيمەدەرە ئەمانەى لە دژت دەووستن، ھەستە بچۆ وىزەى
 قەفەيانو، وەك "ئوستاد" بەشیر موشیر دەيگوت "قەفەيان...".

ئەز دەمەوى ئەو سىياسەتە بە پەند بکەم كە بە درۆ باسى "يەكگرتنەو" و
 پتر لە "يەكگرتنەو" پارتى و يەككىتى "دەكرى، وەك ئەوەى لەو پىش ئەم
 دووانە يەكبووبنو، ئەوجا لەيەكترازابنو، ئىستا "يەكيانگرتىتەو"، نەك
 ئەوەى "رېككەوتېن" لەسەر دابەشكردنى دەسەلات، تا شەپ لەنيوانيان
 تازە نەبىتەو، چۆنكە دەزانن تازەبوونەوەى شەپ مردنى ھەردو لايانە.
 باشە، ئىستە، كە ئەمان باسى "يەكگرتنەو" دەكەن، بۆچی وەزارەتەكانى
 دارايى و پىشمەرگەو دادو نىوخۆ، وا بە "دو فليچقانىي" ماونەتەو،
 كەينى دەبنە يەكو، كەينى كوردستان لەشكرىكى نەتەوەيىي يەكگرتو
 و، دەزگەى ئاسايشىكى ديمۇكراتانەى يەكگرتو و، دادگەيەكى
 سەربەخۆ، دارايىەكى رۆناكو بى نزی و گەندەلى دەبى؟ كەينى
 گشتپرسىيەك دەكرى لە گشت نىوچەكانى باشوورى كوردستاندا، تا
 بزانرى خەلكى باشوور چ بېيارىك دەدا بۆ چارەنووسى خۆى، ئەوا ئەو
 عىراقەى دەتانەوى دروست بىت، لە گيانەلا دايە.خۆ، ئەگەر باشوور بەو
 گشتپرسىيە، سەربەخۆيشى دەستەكەوى، ئەوا بەلگەنامەيەكى دەكەوتە
 دەست، كەوا دوا رۆژ بۆ داخوازیى مافى خۆى پىشت بېەستى پىي.

ئەز دەمەوى، ئەر سىياسەتە بە پەند بىكەم، كە ئەم دەر حىزبە دەسەلاتدارە، بە ھەزار چار بۇ كەركوك دەگرىن دەبارىنن، بە "دلى كوردستان" و "قودسى كوردستان" دەيدەنە قەلەم، كەچى لە باتى نەخشەيەكى يەگرتوو، بۇ ئاوەدانكردنەوى كەركوك، دابىنکردنى خانوو و كار بۇ لىقەوماوانى كەركوك، ئەوانەى لە ژيەر خىوەتدا دەژىن، خزمەتتىكى فراوان بە كەركوكىيەكان، بە كوردو تركمان و ھەموو رەگەزەكانى دىكەيەو، لەوئىش ھەر خەرىكى حىزبىيەنەن. تەنانەت دەر جۆرە پرۆگرامى خۆيەندەن دەر جۆرە رىنوووس و دەر جۆرە پەروەردى جىاوان دەبەن بەرپۆو لە قوتابخانە كوردىيەكاندا. بە قەسەى زلىش، ھىچيان نەھىشتووئەو و باسى "زمانى يەگرتوو كوردى" دەكەن...

ئەوجا كە ئىستا ھاتىنە سەر بابەتى زمان، دەمەوى بىژم، ئەوئەى وای لەمن كرد ئەم وتارە بنوووسم، ئەو بوو ھەر لەم رۆژنامەيەدا (مىدىا) يەككە ئەوانەى بوو بە ئەندامى "كۆپى زانىارى كوردستان"، لەبارەى زمانى يەگرتوو كوردىيەو گوتبوى، نە كۆپى زانىارى كوردستان، كە ئىستە ھەيەو، نە "كۆپى زانىارى كورد" (كە لە بەغدا ھەبوو)، ھىچ بەرنامەيەكان بۇ ئەم بابەتە (زمانى يەگرتوو كوردى) نەبوو و نىيە، ئەوانەى لەم بوارەدا كار دەكەن، ھەندىكىان جىي بەزەيى پى ھاتنن، لە يەك شىوہ ئاخوتنى كوردىي شارەكەيان، يان گەرەكەكەيان بەر لاو، شتىكى تر لە كوردى نازانن. تا ئىرە، كارى من نىيە لەسەرى بېژم، دەبى ئەندامانى "كۆپى بىيەرنامە" كە خۆى يەككە لە ئەندامەكانى، وھرامى ئەم رەخنەيە بدەنەو، چۆنكە بەزمىكى خۆشە مەوۋە كار بەدەستىش بى و بەرھەستكارىش بى!! بەلام پاش ئەمە ھاتوو، بى ئەوئەى نىوى من ببا، كەوتووئە پەلاماردانى من و گوتووئىتى "پىسپۆرى زمانەوانى ھەيە، لەبەر شەپ، فرىاى پىسپۆرىيەكەى ناكەوى، ھەر خەرىكى تۆپبارانى خەست و

خۆلى حزب و سەركردەى كوردییە". ئەم پەلامار دەرە، ھەر لەو وتارەیدا، باسی "خێروبێر"ى دوو حیزبە گەرەكە لە بارەى زمانەو دەگێریتەووە بۆمان، كە لەبەرەو لەمبەرى شەقامى رەحیماوای كەركوك، پارتى و یەكێتى دوو جۆر پرۆگرام، ھەولێرى و سلێمانیان بەسەر كەركوكییەكاندا سەپاندووە، كەچى رەخنەى رەواى من لە سیاسەتكارانى دوو زلحیزبەكە بە "شەرە گەرەك" و "تۆپبارانى حزب و سەركردە كوردییەكان" دەداتە قەلەم. ئەز نامەوێ زۆر لەسەر ئەم باسە بپۆم، با ئەوانەى دەیانەوێ ئەو كەسانە بناسن كە كردەوێ ناھەق بە پەتووى شەڕ دادەپۆشن، مائەپەرى كوردبوون www.kurdbun.de بكەنەووە سەیریكى ئەو "پاشگۆتن"ە بكەن كە بۆ "كوردستان و شۆرشەكەى"م نووسیووە، ئەوسا تێدەگەن كى لەسەر ھەقەو كى لەسەر ناھەقە.

ئێستە ئەگەر مەبەست لە زمانى یەكگرتووى كوردى، ئەوەبى كە ھەموو كورد بەیەك شیۆمزار قسە بكەن، ئەو، نەك ھەر بۆ كورد، بەلكو بۆ ھیچ گەلیكى ئەم جیھانە نەچووتە سەرو ناشییتە سەر. بۆ بوونی زمانىكى یەكگرتوو، دەبى رێزمانىكى یەكگرتوو ببى، بۆ شیۆمزارەكانى زمانى كوردى، یەك رێزمانمان نییە، تاكو ھەموویان 'بخاتە چوارچیوہى دەستوورێكى یەكگرتووہو. ئەمەش لە كردن نایەت، بەلام دەكرى زمانىكى یەكگرتوو، بۆ نووسین و قسەكردنى فەرمى، دروستبكړى، كە وەك زمانى دیوانى (رسمى، حكومى) لە پال شیۆمزارەكاندا بەكاربھێنرى و شیواى گەشەپێكردن بى، ئەم زمانە دیوانییەش، دەبى لەسەر بنچینەى لێكۆلینەووە تویژینەوہیەكى كووڕ (قوول)ى زمانەوانانەى ھەموو شیۆم زارەكانى كوردى و زمانە خزمەكان بێتە بەرھەم. لە پەرتووکی "زمانى یەكگرتووى كوردى" كە چاپى یەكەمى لە سالى 1976 دا بڵاوكرایەووە، جارەكى دى لە مەھاباد لە 1979 دا چاپكرایەووە، لەو وتارەمدا كە

بەزمانى ئەلمانى، لە ژۆر نىۋى " زمانى نووسىنى كوردى" لە ئىنىسكلوپىدىيە ئىرانىكا (ئەكتا ئىرانىكا) لە سالى 1975 دا كە لەلايدىن (هۆلەندە) بلاۋ كراۋەتەۋە، گەلىك پىشنىيازىم خستوۋەتە بەرچاۋ، كە ھىندىكى لەلايەن خەلكەۋە پىپرەۋى دەكرىن. بەداخەۋە پاش ئەۋ بەرھەمە، ھىچ كەسەك تا ئىستە، ھىچ بابەتتىكى نوۋى نەخستە سەر ئەۋ باسە، ھەرچەندە (30) سال بەسەر ئەۋ كارانەدا تىپەريون.

ھىنانە كايەى زمانىكى يەكگرتوۋى فەرمى، بۆ كاروبارى ديوانى (رەسمى)، دەبى لەلايەن دەسەلاتىكى فەرمانپەرۋاۋە پىشتىگىرىيەكى تەۋارى لىبىكى، تاكو گشت لايەك بەكارىبەھىنن، ئەگەرنا بەختى سەرگەۋتنى نابى. ئىستە ئەگەر بىزىم، ئەم دوو دەسەلاتە كوردىيەى كە 15 سالە ھەن، ھىچ ھەنگاۋىكىيان نەھاۋىشتوۋە لەم بارەيەۋە، بگرە قلىشيان بە درەختى زمانەكە بردوۋە، ئەمە نە شەرە گەرەكە، نە تۆپبارانى سەرگەردەكانى كورد. ئىۋە ۋەرن گوى لە قسەۋ دەرپرەنەكانى ھىندىك لەۋ كاربەدەستە گەرانە بگرن كە لە تەلەفېزىۋنەكاندا دەيفەرموۋن، ئەۋ دەمە دەبىنن، ئەگەر، ەمرەبىكى كوردى نەزان گويىگرى لىيان، زۆرەى زۆرى قسەكانيان تىدەگا: "گىبا، مع الاسف، على اساس، اهتمام، وحددى، وهگهنى، عچوى قيادى، محاسبه، اجهزهى گبى، مسايههى عصر، تگعيم، مصرف زراعى، بى كەفائەتى، بى اگلاعى..... سەتان وشەى لەم بابەتە..... ئىلا ئاخىرىيە.. كە بەرامبەرە كوردىيەكانيان، قوتابىيەكى قوتابخانەى سەرەتايى دەيانزانى. ئىدى زمانى يەكگرتوۋى كوردى، ئەگەر دروستىشىبى، چۆن بچىتە نىۋ "امورى رەسمىيەۋە"، لەبەرتان مرم؟. ئا لىرەدا دەمەۋى بەسەرھاتىك بگىرەمەۋە كە لەسەردەمى شوپشى ئەيلول روويدابوۋ، كاتىك بەرىز عىسمەت شەرىف وانلى، ۋەك نوپنەرى شۆرش لە دەرەۋى ۋلات، لەگەل رۆژنامەنووسىكى ئەۋروپايى دەچى بۆ كوردستان.

ئەمە لەم كاتەدا دەبى كە لە نىو ريزەكانى پارتيدا ناكۆكى ھەبوو، رەوانشاد، مەلا مستەفاى بارزانى، وھرامى پرسىيارىكى رۆژنامەنووسەكەى دابوو، كە عيسمەت شەرىف نەيوستبوو بەو شىوہ رەپوراستە بۆ رۆژنامەنووسەكەى بكا بە ھەرنەسى، لەبەر ئەو، كابرا پرسىيارەكەى دوپاتكر دبوو، ئەمجارەش عيسمەت بە تەواى تىننەگەيان دبوو. سەرۆك بارزانى، ھەستى بەو كرددبوو كە شتىك ھەيە، بە عيسمەتى گوتبوو، وا ديارە ئەو ميوانە باش تىناگا. عيسمەت ش گوتبوو: "نا توانم تىنى بگەيىنم". لەو دا بارزانى بە ھەربى بە عيسمەت دەلى (چۆنكە عيسمەت ئەو سەردەمە ھىچ كوردى نەدەزانى): لڤا انتم ليس باستگاعتكم ان تفهموا چيفنا هڤا الشىو البسىگ، فلماڤا لا تدخلون المدرسه الابتدائيه؟".

ئەز، لىرەدا ناچار دەمىنم، ئەم قەسەيەى بارزانى رەحمەتى دووبارە بكەمەو و بىژم: باشە، جەنابى كاربەدەست، كە بەرپزىت كراوئىت بە كاربەدەست و نانى كورد دەخوئىت، بۆچى جارى ناچىتە قوتابخانەى سەرەتايى، تا كوردىيەكى رەوان فىر ببىت؟

ئەوجا ئەگەر كورد بىانەوى زمانىكى يەكگرتوويان ھەبى بۆ نووسىن و كاروبارى ديوانى، دەبى بەر لە ھەموو شتىك، ئەكادىمىيەكى راستىنە بەيىننە كايە، كە ئەندامەكانى بە ناسنامەى حىزبىيەتى، يان "بەلى قوربان" نەبووبنە ئەندام، بەلكو بە ناسنامەى زانستكارى و ھونەرورەى. پىيوستى بوونى ئەكادىمىيەكى لەم جۆرە، بۆ ھىنانەدى زمانىكى يەكگرتوو، وەك پىيوستى بوونى تىپى شانۆيىيە بۆ بنىاتنانى سىنەما. ئەو ئەكادىمىيەش، دەبى لەلەين دەسەلاتىكى دەولەتییەو پشنگىرى بكرى، ئەگەر نا بەرھەمەكانى ھەر لە سنوورى خزمەتى زانستدا دەمىننەو. ئەو ش لە تاقىكردنەو دەبىژم. چۆنكە ئىمە، چەند مرقىكى زانستكارى دەرەو

ولّات، لهوانه: دكتور بارام رهسولّ كه نيوبانگيكي جيهاني ههيه له زانستي
 دهرمانسازيداو پروفيسوري زانستگه ئۆپسالايه له سويد، لهگهّل
 فهيلهسووف و فيزيكزاني گهرهه كورد، رهوانشاد محهممه لهيلا،
 خاوهني تيوري "ماسيزم" له فيزيكداو، ميژووزاني كورد دكتور كه مال
 عهلو، بژيشكي نژدار (جراح) رهوانشاد دوكتور ههسهني حيسامي و
 نهنازيار و سياسهتكار بهريز بروسك ئيبراهيم و، ليكولورهوه و وهرگيپري
 بهريز فهخري سهلاحشورو، ئابووريزان دوكتور عيسام عهزيز شريف
 (كوپي سياسهتكار و دّوستي بهنيوبانگي كورد رهوانشاد عهزيز شريف) و
 چهند هاوكاريكي ديكه، له مانگي ئابي 1985دا له سويد،
 ئەكاديّميايهكمان دامهزاند به نيوي "ئهكاديّمياي كوردي بۆ زانست و
 هونهر"و، لهگهّل تپپهر بووني كاتدا چهند بهرهمميكي خوڤشان بلاو
 كردهوه. بهلام، ههر ئهوهنده ههوالى دامهزاندنى ئەكاديّميا بلاو بووهوه،
 ژمارهيهك بازرگاني سياسهت، كه سالانى سال بوو له ئهروپا بوون و له
 هيچ كونيكهوه ديار نهبوون، به فيتي (ى.ن.ك) كهوتنه سازداني شتيك كه
 پيياندهگوت "ئهكاديّمياي كوردي". ئەمان كهوتنه خراپهكاري بهرامبه به
 ئيمه، داوا كردنى ئهوهي "با ئەكاديّمياكاني كورد يهكبگرن"، ئەمهش به
 نيازي ئهوهي ئيمه، ئهو بازرگانانه، كه هيچ پيوهنديكيان به زانستهوه
 نهبوو، رابردووشيان گهليك پهلهي رهشي پيوهبوو بيانخهينه نيو
 خوڤمانهوه، تا بكهونه ئاژاوه گيپران، بهلام ئيمه لهسهر كاري خوڤمان
 روڤشتين. ئەوان، لهپيشهوه پييانوابوو، ئەم كارهي ئيمه پارهي تپدايه،
 دوايي كه دهركهوت بويان، نهك پارهي تپدانييه، بهلكو ئيمه دهبي خوڤمان
 پاره بهدين و پارهمان دهدا، ههر زوو توانهوهو گوپريان ون بوو. ئەوجا، كه
 كوپي زانياري كوردستان له ههولير دامهزايهوهو، سهردهميك دوكتور
 شهفيق قهزار بوو به سهروكي ئهو كۆپه، داواي كرد كه هاوكاريي "كۆپ"

بکەم. گوتم کاکى برا، خۆت دەزانیت کە ئێمە چەند سالە ئەر
ئەكادیمیایەمان دامەزراندوو و باوەڕیش ناکەم، هیچ هاوکاریکی
ئەكادیمیای نژی هاوکاری بێ لەگەڵ داو دەزگەى زانستانە، بەلام کۆپ،
ئەكادیمیای نییە و ئەكادیمیاش، هەر چەندە دەبێ دەسەلاتیکی دەولەتى
پشتگیری بکات لێ، بەلام دەبێ سەرەخۆ بێ. سەرەخۆیى بۆ زانست
وەك سەرەخۆیى بۆ دادگە، بنەرەتى سیستەمى دیموکراتییە. کۆپ لە
هەولێر دەزگەیهکی حیزبییە. کاک شەفیق گوتم: "کەس دەست ناخاتە
کاروباری کۆپەوه"، گوتم: هیوام وایە وابێ. گوتم: دەبێ کۆپ ببێتە
ئەكادیمیایەکی ریزدارو سەرەخۆ دواى لەسەر ئەوه رێککەوتین، کە ئەر
بەرنامە و کارنامەى ئەكادیمیای کوردی بۆ زانست و هونەر بنێرم بۆی،
ئەویش بەپێى ئەر بەرنامە و کارنامەیه، کۆپ بکاتە ئەكادیمیای هەر بەو
نێوه دە زانستکارو هونەرورى کوردو بیانی کە لە سنوورى بەرنامە و
ئامانجى ئەكادیمیادا بتوانن کار بکەن وەرگیرێن و سەرەخۆیى ئەكادیمیای
مستۆگەر بکری و ئەر دەمە، ئەم ئەكادیمیایەى لە ئەوروپا هەیه، دەتوانی
ببیتە لکی دەرەوهى ئەكادیمیای کوردستان. کاک شەفیق گوتم:
بەسنەرچاو. بەرنامە و کارنامەم نارد بۆی، چوار سال کاک شەفیق سەرۆکی
ئەكادیمیای بوو، ئێستەش و ئهوساش دەنگى نەبوو.

وەك گوتمان، هێنانە کایەى زمانیکی یەگرتووی کوردی بۆ کاروباری
فەرمانی و نووسین و بلاوکردنەوه، دەبێ لەلایەن ئەكادیمیایەکی زانستانەى
سەرەخۆه بێ کە دەسەلاتیکی دەولەتى پشتیگیری، بەلام دەستنەخاتە
بەرپارەکانییەوه بەهەواو هەوهسى سیاسەتبانى.

یەكەمین مەرجیش بۆ سەرگرتنى نەخشەى زمانى یەگرتووی کوردی
ئەوهیه، رێنۆسى زمانى کوردی لەئارامییەوه بگۆڕین بەلاتینی. ئەمە
مەرجیکی بنچینهییه، نەك هەر لەبەر ئەوهى تیپی لاتینی باشتەر دەگونجی

لهگه‌ل زمانی کوردی، به‌لکو بۆ ئه‌وه‌شه که، خه‌لکی باکووری کوردستان بتوانن ئه‌و رۆژنامه‌و پهرتوکانه‌ی له‌باشوورو رۆژه‌لات دهرده‌چن بخویننه‌وه. با هه‌مووشی تینه‌گهن، به‌لام، هیدی هیدی و، تا هه‌ندازه‌یه‌ک سووت وهرده‌گرن لی. ئیسته، که ده‌بیژم به‌لاتینی، مه‌به‌ستم ئه‌وه نییه، ئه‌و لاتینییه‌ی که ئه‌وپۆ باوه، هه‌روه‌ک خۆی وهرگیری و به‌کار بیری. نه‌خیر . ده‌بی ده‌ستکاری بکری و بیراز بکری. به‌بیروپای من پێویسته تیپی § و ؟ بگۆڕین به sh و ch و له‌جیاتی ê دوو e بنووسین واتا: ee و، له‌جیاتی î, ie بنووسین. ئه‌مه رزگارمان ده‌کا له‌و چوکلانه‌ی ژیر § و ؟ و له‌و کلاوه‌ی به‌سەر e وه‌یه، که‌دیاره ئه‌مه سووککردنی رینووس و که‌مکردنه‌وه‌ی تیه‌کانی زمانه‌که‌یه. بیجگه له‌مه‌ش زۆر به‌پێویستی ده‌زانم، واز له‌بزرۆکه (الکسره المختلسه) به‌ئین، واته کردن و: kirdin نه‌نووسین، به‌لکو، هه‌ر به‌م شیوه‌یه krdn بنووسین. ئه‌و ده‌مه که هیچ بزۆنیک له‌نیوان و n و d و n دانه‌بوو، هه‌موو که‌س به‌بزرۆکه‌ی دهرییری. ئه‌وه‌تا ئه‌وپۆ "کردن" به‌م شیوه‌یه "کردین" نانوسین و، هه‌مووشمان هه‌ر به‌"کردن" ده‌یخویننه‌وه. بۆ r r ی قه‌له‌و p rr و m l ی قه‌له‌و h h یه‌ک بخه‌ینه دوای تیه‌که به‌م شیوه‌یه rh و lh. ئه‌مه رزگارمان ده‌کا له‌و کلاوه‌ی به‌سەر r و اوه‌یه. به‌کورتی: ده‌بی خو‌مان له‌چوکه‌و کلاو دووربخه‌ینه‌وه. بیگومان گه‌لیک پێشنیازی دیکه‌ش هه‌ن که ده‌توانی بخرینه مه‌یدانی وتووێژه‌وه. به‌لام به‌بی به‌کار هینانی ئه‌لفوبیی لاتینی، هه‌موو باسیکی زمانی یه‌کگرتوو، هه‌ر ده‌وه‌ن به‌ناشه.

گیرو گرویه‌کی گه‌وره‌ی دیکه له‌ری زمانی یه‌کگرتوو کوردیدا نیشانه‌ی نیرومییه. نیرو می، له‌هه‌موو شیوه‌زاره‌کانی کوردیدا هه‌یه، هه‌ر یه‌که به‌رپێژه‌یه‌کی تایبه‌تی، به‌لام له‌شیوه‌زاری کوردیی باکووردا، یه‌کجار زۆره‌و، گه‌لیکیشی هیچ پێویست نییه، چونکه له‌باری ریزمانه‌وه نرخیکی نییه. بۆ

وینە: کوپۆی من kurê min. ژنا من jina min, نیشانهی خستنه پال بۆ نیرینه (ê) و بۆ میننه (a). باشه, یه‌کی هه‌یه نه‌زانی کوپ نیره و ژن میننه؟ نه‌مه له‌لایه‌ك له‌لایه‌کی دیکه‌وه, هه‌زاران وشه‌ی کوردیی باکوور هه‌ن که به‌نیر, یان به‌می, ده‌برینه قه‌له‌م. بۆ ویننه: ده‌ستی خوه destê xwe, چاڤی وی çavê wî. سه‌ری ته serê te به‌لام بازارا هه‌ولیری bazara hewlerê و ماله‌مه mala me. باشه, بۆچی ده‌بی چاڤ و ده‌ست و سه‌ر نیر بن, به‌لام بازارو مال می بن؟ به‌رای من باشتروایه, نه‌و وشانه‌ی که‌له‌م بابه‌ته‌ن, به‌نیشانه‌ی خستنه پالی بیلایه‌ن ی, ده‌ست‌نیشانبکری‌ن, نه‌مه تیگه‌یشتنی شیوه‌زاری باکوور, یه‌کجار هاسان ده‌کات. نه‌وجا نیشانه‌ی نیرومی به‌کار به‌نیری له‌شوینی پیویستدا. بۆ ویننه ده‌بیژیت: هاوپی من hawrêy min نه‌وجا نه‌گه‌ر هاوپی‌یه‌که‌ت پیاو بوو, نه‌وا, بابگوتری هاوپی من hawrê ya min یه‌ min خۆ نه‌گه‌ر ژن بوو نه‌وا هاوپی‌یا من hawrê ya min, نه‌وه‌ش له‌کاتی‌که‌دا ده‌رخستنی ره‌گه‌زی نیر یان می پیویست بوو, نه‌گه‌ر نا هه‌ر به‌ ی î بمینیتنه‌وه.

له‌ کاتی جینۆ (چمیر) که‌کی سییه‌مدا, هه‌ر "نه‌و ew" بۆ هه‌ردوو (نیرو می) به‌کارده‌هینری, به‌لام نه‌گه‌ر که‌وتینه دۆخیکه‌وه که پیویستی‌کرد ره‌گه‌زی نه‌و که‌سه پیشانبدری نه‌وا, "وی wî" بۆ نیرو "وی wê" بۆ ژن به‌کاربیری وی گوت wî gut, وی گوت wê gut, له‌کاتی خسته پالیشدا هه‌ر به‌و جوړه بکه‌ین. بۆ ویننه شتیك (تشته‌ك) به‌سه‌ر (ی) نه‌و هات. نه‌گه‌ر پیویستی کرد بزاین نه‌و ew نیره یان میننه, نه‌و کاته ده‌توانین بیژین شتیك (تشته‌ك) به‌سه‌ر (ی) وی/وی هات.

سووک‌کردنیکی دیکه‌ی شیوه‌زاری باکوور و ناڤین لابردنی پاشگره‌کانه, نه‌و پاشگرانه‌ی که به‌هۆی ئامرازی پیشگره‌وه دینه کایه و نه‌گه‌ر لابری‌ن, هه‌چ جوړه سه‌ر تیكدانیك په‌یدا ناکه‌ن. بۆ ویننه: له‌ هینده‌ك شیوه‌زاردا

دهگوتري: كه گهراموه همولير، بهلام له شيوهزاري ديكهدا دهگوتري كه گهراموه همولير (ي). نهو (ê ي) يه، نهگهر له نووسيندا لا بيري له نرخي ريزمان كه مناكاتهوه، بهلام زمانهكه سووك و هاسانتر دهكا. نهو پاشگره نا پيوستنه له شيوهزاري باكووردا يهكجار زورن.

زمانی يهگگرتووی کوردی، دهبی دهمکاتی دواروژ (مستقبل) وهربرگی، وهك له شيوهزاري باكووردا ههيه. نهو به هيج جوریک نابي بخريته پشتگوئ. زمانیک كه نهو دهمکاتهی تیدا نهبی، ناتهاوه، كه گوترا: "دهچم بو کمرکوک"، نهو دهمکاتی ئیستا دهگهیهنی، نهك دوايي. بهلام كه گوتت: (نهو) دی چم بو کمرکوک، نهو دهمکاتی دوا روژه. دی dē خوی له دئی divê وه هاتوه، كه دئی divê دهوی dewê يه. واته نهو ده(مه)و/ف ی چم بو کمرکوک، واتا ئیسته بهريوهنيم، بهلام دههوی (دوايي) چم بو کمرکوک. جاري وا ههيه نهو دی dē يه کورت دهبيتوه دهبی به ی ê و، بهمه ئاسانتر دهبی: (نهو) ی چم بو کمرکوک.

دهبی زمانی يهگگرتووی کوردی، له تیکهلو پیکهلی جینیوی لكاو، پاکبریتوه كه به لاتینی agglutination هو نهو شم بو يهكهجار له "زمانی يهگگرتووی کوردی" دا رۆنکردوهتهوه. كه کوردی باکوور دهبیژن: نهو گرتم ez girtim مانای وایه "نهو شتيك (يان يهكيكم) گرتوه"، بهلام لهو شيوهزاردا بو نهو بهکاردهبري كه "نهو گيراوم". نهو ههش سهر ليتيكدانی ريزمانيه، وهك نهوی خهلكی باشوور دهبيژن "سهری ئيشاندم"، كه نهو مانای وایه "نهو سهری يهكيكم ئيشاندوه"، بهلام لهو شيوهزاردا بو نهو بهکاردهبري كه يهكيکی دی سهری منی ئيشاندوه. شيوهزاري گهرميانی (کمرکوکی) و فهیلی به راستی بهکاریدهبن: له بهر نهو نهگهر يهكيك، تووی له شارهكهت دهرکردبوو، مهيهژه "دهريکردم"، بهلكو بيژه "دهرمی کرد" يان "منی دهرکرد". نا

له‌بەر ئەمەیه که بایه‌خدا نیکی زانستانه به هه‌موو شیوه‌زاره‌کان زۆر پێویسته.

کورت و کرمانجی، زمانیکی یه‌کگرتوو بۆ نووسین و کاری فەرمی شتیک نییه نه‌کری، به‌لام به‌مه‌رجیک: 1- ئەکادیمیاییه‌کی راستینه بۆ زانسته و هونه‌ر له‌ کوردستاندا دا‌به‌مه‌زری که له‌ سنووری پشتگیری ده‌سه‌لاتی حکومه‌تیدا، ریز له‌ سه‌ربه‌خویی بگیری. 2- زمانی کوردی به‌هه‌موو شیوه‌زاره‌کانییه‌وه، له‌گه‌ل زمانه‌ خزمه‌کان، بخریته ژێر ورده‌بینی لیکۆلینه‌وه، نه‌جابه‌کانی نه‌و لیکۆلینه‌وانه‌ بخرینه‌ به‌رده‌م زانستکارو راسته‌ خه‌که‌که‌ی کوردستان و کوردی ده‌روه. 3- به‌کاره‌ینانی ئەلفوبیی لاتینی بیراز کراو، بێ‌گۆیدانه‌ دلی نه‌م و نه‌و، له‌وانه‌ی پێیانوايه ئەلفوبیی عه‌ره‌بی له‌ ئاسمانه‌وه‌ ها‌تووه‌ته‌ خولێ، نه‌ک شیوه‌یه‌کی ده‌ستکاری‌کراوی ئەلفوبیی ئارامیه‌، که‌ زمانی ئاینی کۆنی جووله‌که‌کان بوو. 4- خویندنی کوردۆلۆژی (نه‌ک ته‌نی زمان و نه‌ده‌بیاتی کوردی) که‌ زمانه‌ کۆنه‌کانی وه‌ک ئاقیستا و په‌له‌وی و پا‌زند و پارتی و زانستی زمانه‌وانی بگیریته‌وه، له‌ زانسته‌گه‌کانی کوردستاندا، که‌ نیسته‌ نه‌وه‌ نییه. 5- دانانی فه‌رهنگیکی زمانه‌وانی کوردی (زمانه‌وانیی- جوگرافیایی) که‌ له‌ پال مانای وشه، یان زا‌وا‌وه‌که‌دا، شوینی به‌کاره‌ینانی له‌ کوردستان، یان ده‌روه‌ی کوردستاندا ده‌ست‌نیشان بکا. یان نه‌گه‌ر دروست‌کراوه‌ که‌ینی و له‌لایه‌ن کێوه‌ دا‌هین‌راوه، به‌کارده‌بری یان نا. هه‌روه‌ها وشه‌ بیانییه‌کان و چا‌وه‌گه‌کانیشیان بخاته‌ به‌ر‌چار.

دیاره، ئەمه‌ کاریکی هاسان نییه، به‌لام ده‌سه‌لاتیکی کوردستانی، که‌ بتوانی چه‌ند ملیار دیک ده‌سکه‌وت به‌ سه‌تان کۆمپانیای ترک بگه‌یه‌نی، له‌ کاتی‌که‌دا که‌ نه‌و رژی‌مه‌ چا‌وی به‌رای نه‌دا، په‌سا‌پۆرتیکی عیراقی ببینی، دوو وشه‌ی کوردی له‌سه‌ر بی، بێ‌گومان ده‌توانی چه‌ند سه‌ت ملیۆنیک

بخاته خزمهتی داهینانی کوردیییهکی فهرمی و دیوانیییهوه، بهلام پرسیارهکه نهوهیه، نایا دهیکا؟. ئمز رهشبینم، نه گهشبینم. لی ئاواتی من ئهقه، که به ههله چوویم. ئمز، له لایهن خۆمهوه، بی هیچ جوړه چاوهروانی و دهسکهوتیکی تاییهتی، ئامادهی بهشداریکردنم لهو کاره خیرهدا، بهلام تا ماوم ههروهک تا ئیستا، نه تهشی دهپیسیم بۆ کهس و، نه دهبمه دایهدهستی هیچ دهسهلاتداریک.

* وشه "سامان"م له جیاتی "دهولهت" داناوه. کورد دهبیژین "سهروهت و سامان". "سهروهت" له "پروه"ی عهرهیییهوه هاتووه. سهروهت لهبنهپرتدا "سر- وهند" ه. "سر" کورتهی "سهرمایه"یهو "وهند"یش وینهیهکی دیکهی خاوهند (خاوهن) ه. کهواته سهروهند مانای خاوهن سهرمایه. "سامان"یش ههه مانای دهولهمهندی و نهو شتهیه که مروژ ههیهتی. وشه "ئینگلیزی" wealth (سهرنجی وشه کۆمۆن ویلز Common wealth بده) ئهههش هههه مانای دهولهمهندییه، بهلام بۆ دهولهت State بهکاردهبری. ههروهه وشه (رایش Reich)ی ئهلمانیههه مانای دهولهت (دهولهمهندی)یهو ههه له هههه کاتیشتدا وهک دهولهت به مانای Stateی ئینگلیزی بهکار دهبری.

بهرلین 2006/6/6

میدیا، ژ 244، 2006/6/13

کۆری زانیاری و ئەکادیمیای کوردی

ماره (244) ی رۆژی 2006/6/13 ی "میدیا" دا، وتاریکم لەژێر نێوی "کوردو ی زمان" دا بڵاو کردەووە، زۆر بەکورتی "هێندەک پێشنیازم خستە بەرچاو بۆ ئێوە و پێشخستنی زمانی کوردی، و، رێخۆشکردن بۆ هاسانکردن و هێنانە ئێوەی بێتێکە زمانی زانست و هونەر، ئاماژەشم بۆ ئەوە کرد، کە دەبێ ئەوە کردن، وەبەر هێنانە، لەلایەن ئەکادیمیایەکی بەکری کە ئەندامەکانی خامەیی لێزانی، نەک بە ناسنامەیی حیزبایەتی و خزمایەتی و دۆستایەتی، یان اوکوردن بۆ دەسەڵاتداران، بووبێتە ئەندام.

یانی باسە، "کۆپی زانیاری کورد"، وەک دەزگایەکی فەرمانی (رەسمی) ی مەمتی عێراق، پاش رێککەوتنی 11 ی مارتی 1970، لەنێوان رژییمی بەعس و رەهەبەتی شۆرشێ ئەیلوولدا، کە بە "بەیاننامەیی ئازار" نێوی پۆیووە، مامۆستا ئیحسان شێرزاد کرا بە سەرکردەیی "کۆپ" و، دواي ئەویش، مەمتی مامۆستا مەسعود محەممەد. پاش هەرسەپێنانی شۆرش بە ماوەیەکی، "کرا بە بەشێک لە "المجمع العلمي العراقي" و، هەر بەو شیوەیەش مایەو، تا بەعس لە 2003/4/9 دا لەگەڕێژە دەرجوو، لێرەدا، دەبێ بگوتری، زۆر بەی "کرا بۆون بە هاوکارو مووچەخۆری "کۆپ"، کەسانێک بۆون کە بەپێی لاتی زانستەکانیان نەخرا بۆون ئەو شۆینە. پاش ئەوەش کە "کۆپ" بوو بە کلکی عەلمی العراقي"، ئەوان هەر لەنێو "کۆپ" دا مانەو. بەلام پاش رووخانی رژییمی ئێران لەسالی 1979 دا، هەژارو هێمن، کە ئەندامی "کۆپ" بوون، چوونەووە و، ئەوەبوو "هەژار، لەئێران و لەپێ، فەرەنگی بەنێوی "هەنبانە بۆرینە" و، ی خۆیەو چاکی کرد، کە لێرەدا دەبێ بیژم، کە زەحمەتکێشی خۆی لێخۆشبوو، ستا گیوی موکریان، کە پەنجاسال پتر خەریکی بەرەمەپێنانی فەرەنگی "ستان" بوو، ئەو فەرەنگی لەسائونیویک زیتەر لەلای "کۆپ" دانابوو، بەهیوی، چاکیبەن بۆی، بەلام نەچاکیان کرد بۆی، نەداسیانەو دەستی. خۆ ئەگەر مای "فەرەنگەکی هەژار" بکەین، نێوی ئەو گوندانە دەرەزین لێی، کە یەکان کاولیان کردووە، هەروەها، وشە فارسییەکانیشی لێجیا بکەینەو،

جیاوازییهکی ئەوتۆی نامینی لەگەڵ فەرھەنگی "کوردستان" کە گێوی قۆرپەسەر
پەنجا ساڵ ژيانی خۆی لەگەڵ بردەسەر، ئەز خۆم، بەچاوی خۆم، ئەو فەرھەنگە
لەمائی مامۆستا گێو لەھەولێر لە پەنجاکاندا دیوە، فەرھەنگێکی گەورەو چۆر پڕبوو
خۆشم ھەژارم زۆر لەنیزیکیەو دەناسی و ئاگاشم لەو نەبوو، کە ھەژار خەریک
فەرھەنگنوسین بووی.

ئەمەیان واو، دواي دامەزراندنی "ھەریمی ئاسایش"یش بە چەند سائیک، "کۆپ:
زانیاوی کوردستان"، لەلایەن سەرکردەکانی پارتییەو، لەھەولێر ھێنرایە کایە. بە
ئەوانەي کە لە بەغدا، ئەندامی "کۆپی زانیاری"ی پاشکۆی "المجمع العلمي العراقي
بوون، ئامادەنەبوون لەھەولێر ھاوکاریی ئەو کۆپە نوێیە بکەن، تەنانت مامۆستا
مەسعوود محەممەد، کە داواکرا لێی؟ سەرکردەییەتی کۆپی نوێ بگرتتە دەست
رازینەبوو، ھەر بە پلەو پایەي جارانی بەغداي، بەلام ئەمجارە، لەژێر
سەرکردەییەتیکی کوردیدا، بێتتە "سەرکردەي کۆپ" بەلکو، دەیویست لەپا
ئەودا، پلەي سەرۆکوەزیران بەخۆي، پلەي وەزیری، بەھاوکارەکانی بدری، ئەو
کە پێینەدرا؟ نەیکرد، بەلام ھاوکارەکانی ھەر لەبەغدا مانەو، تەنن رحەمەتی مە
شوکر مستەفا نەبی، ئەویش لەکووتایی نەوئەتەکاندا، واتە، ماوہیەك پێت
کوچیدواي، روویکردە ھەولێرو خرایە کۆپی ھەولێرەو، ئەویش، بەداخەو، کەو
تیچینیکردن بۆ زانای گەورەي کورد، مامۆستا مەلا جەمیلی رۆژیەیان کە دەیویست
بگەریتتەو کوردستان. لەئەنجامی ئەم خراپەکارییەي مەلا شوکر، پارتی و یەکی
ئامادە نەبوون بیهێننەو کوردستان، تا نۆکەرەکانی رژیمی بەعس لەبەغدا بەتەو
لەتوپەتیانکرد.

ھەر لەئێو ئەوانەي سەر بە "کۆپ"ی بەغدا بوون، ھی واھەبوو کە بووبو
بەراویژکاری باوەڕپیکراوي سەددام، سەددام لەسەردەمی جەنگی ھەشت ساڵی
دژ بە ئێران، پرسیدەکرد پێي، ئەویش سەددامي، تەنانت پاش رووخا
سەددامیش، لەوتووێژی تەلەفزیوئیدا، بە "پیاویکی ئازاد مەردی مەیدان" دەدا.
قەلەم، ھێندیکیشیان بەدانپێدانانی خۆیان لەلای من، وەرگێڕی وتارەکانی سەد
بوون. شایەتیشم ھەيە بۆ ئەمە. ھێندەکی دیکەشیان، ھەرچەندە لەبەغ

تەجىببون، لەوى دوو مووچەى "كۆپ" و "وانە گوتنەو" يان وەردەگرت، كەچى وون، لەسلىمانى و ھەوليريش، بەنىوى "وانە گوتنەو" وە لەزانستگەى ھەوليرى مانى، پارەى باشيان وەردەگرت، لەم ھاتوچووھ شياندا لەنيوان بەغداو، ستاندا، رژىمى بەعس ھىچ "دلى پيس" نەدەكرد لىيان. ئەوھش دەبى بخەينە، ئەم قسانە، كە ھىندىكيان، كۆنە زوپناژەنى رژىمى تيروريسىتى سۆفيت بوون، رژىمە نامرۇقانىيەى كە دوو جار ئەنفالى لە كوردى سۆفيت كردو، يارمەتيدەرى وو داگيركەرانى كوردستان بوو، بەدرىژايى ھەشتا سال تەمەنى رەشى، ھەروەھا نەكەر بوو بۇ رژىمى سەددامو، دەيگوت "درويه، سەددام چەكى كيميائى دژى بەكار نەھيئاو". بەلام سەيرى خۆش ئەوھيە، كە مەسعود محەممەدىكى منى كۆمونيستى و ئەم مۆسكوفچانە، وا يەكيانگرتبوو، موو بەنيوانياندا پۇى.

يزژاي گۆتنە، كاتى خۆى زۆر رەخنەم لەكارو كردەوكانى "كۆپ" گرتو، تەنانەت مەمەكانيشيم خستە ژيتر ھوردەبينى لىكۆلينيەوھو. ئەوھشم لە چاكەخوازى و ژژيەوھ بوو، ئەك دژايەتتى ئەم وئو، چۆنكە ھاتنە كايەى "كۆپى زانيارىى ئەوانى"، زادەى ييرى پەنجا سالى پيش ئىستەى خۆم بوو، كە لەپەرتۆكى يىندەوارى بەزمانى كوردى" (بەغدا 1957) و پەرتۆكى "نوسىنى كوردى بە نى" (بەغدا 1957) دا، باسى كۆپو ئەكادىميام بەئاشكرا خستووھتە بەرچاو. بەلام دەستەى كۆپ، ھەر ساتە ناساتىك، شتىكيان لەدژى من، لە گۆفارەكانى دەزگەى سدا بلاو دەكردەوھ بۇ خۆ بردنەپيشەوھ لەرژىمى تيروريسىت و كوردكوژى بەعس. رژىمى بەعس رووخا، لەنيو نامە نەينىيەكانى دەزگەى ئاسايشى بەعسدا، كە تنە دەست خەلك، بە رۆنى دەرکەوت، كە بەعس منى چەند بەدوژمنى خۆى ايه قەلەم. بەلام ئەوپۆ كە ئەوان، باريان كەوتووھ، پيويسن ناكا خۆم ماندوو بكەم ئەوھ، با ھەر خۆيان بەخۆيان بن. لەگەل ئەوھشدا، نابى ريبدرى پىيان، جارەكى و، ئەمجارە، بەمىچكە مىچكە كردن بۇ دەسەلاتدارانى پارتى و يەكىتىو، تەستەن بەو كۆنە زوپناژەنانەى سۆفيت، كە ئىستە لەنيو ئەم حيزب، يان ئەو

حیزبدا، دستپویشتون، جاره کی دی، لرفیلیدهن و، گالته به میشتکی جه ماوه ری کوردستان بکه ن.

ئیسته، با به شیک لهو چهند دیره ی که له باره ی "کۆری زانیاری زمانه وانی" یه وه له 1957دا، له نامیلکه ی "خوینده واری به زمانی کوردی" دا بلاوکراوه ته وه، هر وه ک خوی بگوینمه وه ئیره (ل 31-34):

ب- دامه زرانندی کۆریکی زانیاری زمانه وانی:

".. ئیمه، نهک، ته نه ا پیوستیمان به دهسته یه ک نووسه ری به کارو لیها تو هیه، که نه ده بیات و میژوی نه ته وه که مان بۆ زیندوو بکه نه وه و بهس، به لکو هر له و کاته دا، پیوستیمان به چهند دلسۆزکی تریش هیه که هر یه که یان له لقیکی زانیاریدا پسپۆریکی شاره زاو، له زمانی کوردیشدا دهستیکی بالایان هه بی، تا کو ئه وانیش، کۆمه لیک به ناوی (کۆری زانیاری- زمانه وانی) یه وه پیکه بینن. ئه م کۆمه له ده بی ئامانجی ئه وه بی، ئه و (مصطلحات) زانیاری و هونه رییانه ی که له زمانی کوردیدا نین، وه ریان بگێرتنه سه ر کوردی و په یقا په یقا هه ولبدن بۆ نووسین و وه رگێرانی کتیبی زانیاری و هونه ری، وه ک فیزیاو کیمیا و جه برو ئه ندازه و وینه گه ری.. هتدو، و اچاکتره ئه و کۆمه له گوڤاریکی زانیاری به ناوی خو یانه وه ده ریکه ن.. هتد."

ئه مه، به لگه یه کی بنجه رو مسته کۆله یه کی ددانشکینه بۆ ئه وانه ی پێیانوا یه که بیرو که ی کۆر له وانه وه داها تو وه. ئه و رۆژانه ی که نه ز خه ریکی دامه زرانندی بنچینه یه کی زانستانه ی پته و و فراوان بووم بۆ خزمه تکردنی زمان و کولتووری کورد، ئه وانه گالته یان به زمانی کوردی ده کرد، به لām چیه که یان له گه ل ئه وانه ی، که نه ک هر بیرو که ی "کۆر" به ته نی، به لکو هه مو خاکی کوردستان و هر چیه کی له سه ره و، هه رچیه کی له ژێردایه و، هه رچیه ک به ئاسمانه که یدا ده فری و، به نیو رۆباره کانیدا ده گه ری، به می خو یانی ده زانن، ده بیه ن و ده یخۆن و ده یفرۆشن و ده بیه خشن.

دیاره، ئه م بیرو که یه ی سه ره وه، می ته مه نی 22 سالیه و، به پێی زانیاری (مه رفه) و سنووری تیگه یشتنی ئه و سه رده مه م نووسیومه، کاتی ک وشه ی "زانیاری" م، که "مه رفه" ده گریته وه، له جیات ی زانست (علم) دانا وه، راستیه که ی "زانست" وینه یه کی دیکه ی "زانشت" ه، وه ک سه روشت و ره وشت و خو رشت و برشت. ده نگ ی س و ش،

جار، جىيەك دەگرنەو، ھەر بۇ ويىنە سەرنجى وشەى "سووتاندن" و موتاندن"بدە. "زانست" لەباتى "زانشت" بۇ يەكەمجار، لەلايەن خودىلىخوشبوو، مەمەد باشەگەو (كە لەبەغدا عەرەبەكان كوردبوويان بە محەمەد باشقە) داھىنراو. مە باشەگە، كوردىكى فەيلى رۇشنىرو نىشتەمانپەرور بوو، لەكۆتايى جەنگى مەدا لەگەل مېجەرسۆن، ھاوکارىكردبوو بۇ نووسىنەوھى پەرتۆكى خويندەوھى دى و، لەپەنجاكاندا لەبەغدا، لەوھزارەتى نىوخۆ كارىدەكرد، وەك شارەزا بۇ اردان لەبارەى پەرتۆكى كوردىيەو، كەنايا رېبدرى بە چاپكردنى يان نا. جاروبار مەتە دوكانى ئوستاد (بەشیر موشىر). رەوانى شادبى. پىويستە ئەوھش بىژم كە يلکەى "خويندەواری بەزمانى كوردى"، 30 سال دواى بلاوبوونەوھى چاپى مەى، جارەكى دى لەسوئە لەسالى 1986دا چاپكرايەو، بەپيشەكەيەكى نوپو، مەم، ئەگەر مەم، جارەكى ديش چاپكەرتەو، لەتويى زنجىرەى "كۆبەرەم"دا. ومان، مەبەستى مە لە "كۆپى زانىارى"، ئەكادىمىيەك بوو بۇ "زانست و ھونەر". مە ئەو، لەسەفەرەكانمدا بۇ سوورىيا و لوېنان (1956) و ئىران (1957)، چاوم بەند كوردىزانيكى ئەو شوپىنانەو ئەو سەردەمە كەوت، لەوانە، ئايەتوللا محەمەد بۇخى كوردستانى لەسنەو، فاتحەلى حەيدەرى زىوا جۆيى لەكرماشان و رەوشەن رخان و قەدرىجان و ئەحمەد نامى و عوسمان سەبرى لەدىمەشق و، لەھەموويان لەگەل رەحمەتى عوسمان سەبرى، باسى ئەكادىمىيەكردو بەھەردووكەمان، لەم يەو، ھىندەك پيشنىازمان كە كە لە "نووسىنى كوردى بەلاتىنى" (بەغدا 19)دا (ل.ھ-و) بلاوكرادەتەو. لەویدا ھاتو: "... بۇ ئەم ئامانجە، ھاويىنى دوو كە بەشاما تىپەر بووم بۇ لوېنان، بەخزمەت زاناو شاعىرى نىشتەمانپەرورەى ھەى كورد، جەنابى عوسمان سەبرى گەيشتم و، بەدوورو درىژى ئەم باسەم ھەل كەدەو. مامۆستاي ناوبراو، بەر لەھەموو شتەك ھەستىكى پىرۆزى نىشان دا امبەر زمانى كوردى و فەرمووى: "ئىمە زۆر پىويستىمان بەئەكادىمىيەك (كۆپى بارى) ھەيە بۇ پاراستن و پيشخستنى زمانەكەمان و... ھەتد". چەند لاپەرەكەيش ى ئەو، قەسەكانى عوسمان سەبرىم بەدەستەنوسى خۆى و بەزىنكۆگراف كەردووەتەو، كە لەپال ئىمزاكەيەو، رۆژى 1956/8/20ى تۆماركردو، واتا،

پەنجاسال لەمەوبەر، ئەوپۆ كە 2006/8/20، ئەم نووسینە دەنوسم، پیشکێشدهكەم بەرهوانی شادی عوسمان سەبری، ئەو مرقە مەردە سەربەرزە خو نەفرۆشە خەباتکارە، کەئازایانە، بەرامبەر کۆلۆنیالیزمی فەرەنسائ کۆلۆنیالیزمی عەرەب و هەلپەڕست و چلکاو خۆرە کۆردەکانیان راستبوووەو، لەش و پینووسی خۆی خستە خزمەتی خەلکەو.

عوسمان سەبری، لەویدا، بەئەلفوویی کوردیی لاتینی، ئەمەى خوارەوئى نووسیو: "ژ بەر کو، ئەم کورد، حۆجەى ئەلفبایەكە یەكتانەو، ژمەرا ئەكادیمیەك نینە، كو قى كیمیاهان، راکە، دەما، مامۆستا جەمال نەبەن، ژ من خوەست كو ئەم بەهۆ رابنگەهێ ئەلفبایەكە یەكتا دانین، تەقى بەرپرسیارییا زانستی، من خۆه ژى ئەدا پاش.. هتد."

هەر لەو سائەشەو، هەولمدا، نووسینی کوردی بەئەلفوویی لاتینی، لەباشووری کوردستاندا بۆخەمە برەو. لەسلیمانی، بەهاوینان، وانەى تایبەتیم بەخەلک دەگوتەو، لەکەرکوک و هەولێرش قوتابییەکانم فیڕی ئەو ئەلفووییە دەکرد. لەبیرمە، خۆدیلێخۆشبوان، عەلى عەسکەرى و جەبار جەبارى لەکەرکوک (1956-1957) دوو قوتابى ژۆر چالاک و بەپەرۆشبوون لەم روووە. لەهەولێرش، پاش ئەوئى لەگەل مامۆستا مەلا عەبدولحەمید ئیسماعیل، یادى بەخیر بى، لیژنەى پیشخستن و خزمەتى زمان و وێژەى کوردییان لەقوتابخانەى دوانیوهندیى هەولێر دامەزراند (1960-1961)، مومتاز حەیدەرى، یەكێك بوو لەو قوتابیانی ئە کەژۆر هەولیدەدا زانیاریی خۆی لەبارەى زمان و وێژەى کوردییەو بەهێژ بکا. مامۆستایان مەجید ئاسنگەر و بورهان بەرزنجى و عومەر ساقى و حسەین رەشوانیش، یادیان بەخیر بى، پشتیوانیان دەکرد.

وەك لەمەوبەر، لەوتارى نیوبراوى "كوردو كێشەى زمان"دا باسەكردو، لەنیوهراستى سالى 1985دا، واتە بیستویەك سال لەمەوبەر، ئیمە، چەند زانستەكارێك لەئەوروپا، بنیاتى ئەكادیمیایەكمان دانا بەنیوى "ئەكادیمیای كوردی بۆ زانست و ھونەر"، بەلام ئەك هەر بۆ زمان، بەلكو بۆ هەموو بەشەكانى زانست و ھونەر. چۆنكە ئەكادیمیایەكە، تەنێ سەر بەیەك بابەتە، ئیمە ویستمان گشتى بى، وەك ئەكادیمیایەكە بۆئەوانگەكانى جیهان (بۆ شارەزایی خۆنەرەو، دەقى بەرنامەو

مەي "ئەكادىمىيە كوردى بۇ زانست و ھۆنەر" بەزىمانى كوردى لەژمارەي
 وى "مىدىا" بىلەن كىرگەن، ئەمەس، ھەر لە و تارەدا، باسى ئەمەس،
 ن حىزىيەت كەركەن و دوكاندارانى رامىيە (سىياسەت) كەوتنە دژمان،
 نە پىيانابو، ئەمە بازىرگەننىكى مەشەيە، بەلام كە بۇيان دەرگەوت، نەخىر،
 و بوون و بەختكردنى پارەو كات و وزەيەو، ئەمەش نە ئامانجى وانەو، نەكەرى
 بارەش، ئەوجا، ەك بەفرەكەي پار تەوانەو، ئەمەس، پاش ئەمەي دوكتۇر
 ق قەزاز، بۇ ماوەي چوار سال كرا بەسەر كەردى "كۆپ" لەمەولير، ئەمەش
 بى بەلگىنىكى داپىم لەبارەي چاكسازىي كۆپرەو، نەيىرەسەر. ئىستەش،
 نىك ھەن، كەمىندىكىيان، لەكۆنە ياساۋلەكانى كۆپى بەغدان، كەمەتا ئەمەش
 ەوين، مەگەر لەترسى كوشتن و برىن لەوى نەمەين، ئەمانە دەيانەوى رىكەوتنى
 ، و يەككىتى بەنە بىانەو، دەرلەين، كۆپى ەمەولير "يەككىتى" تىدا نىيە، ەك
 ي كۆپى زانىيەي "بەرەي نىشتەمانى"، يان، پەرلەمانىك بىو، دەبى نوينەرى
 و حىزىيەكانى تىدەبى، كەدىارە، زانست لەسەر ئەمە بىچىنەيە دانامەزىو، بىچە
 ش، لەكۆپى زانىيەي ەمەولير شىدا ئەندامى سەر بەيەككىتى تىدا ەمەيەو، ئەمە
 ي ەمەولير، بەقانۇن دامەزراو، لەلەين پەرلەمانى ەمەولير حىزىيەكەو، كەئەو،
 بارى حكومەت، يان ەمە دەسەلاتدارىك ەمەولير شىتەو، ئەگەنا، قانۇن دەيىتە
 تە قولنى مەندالان. بەلام دەرگەو دەبى كۆپ فراوان بىرىو، نىوى كۆپى زانىيەي
 ستان" بىگۆردى "بەئەكادىمىيە كوردى بۇ زانست و ھۆنەر"، ئەمەش بەبىيەي
 كەسانەي كە ئەندامى كۆپ و، ئەوجا سووت لەبەرنامەو كارنامەي "ئەكادىمىيەي
 ي بۇ زانست و ھۆنەر" كە لەسۆند دامەزراو ەمەولير و، ەمەولير زانىيەي
 ي پارچەكانى دىكەي كوردستان و ئەوروپا و ئەمەريكا، ەك ئەندامى پەيامنير
 گىرەن و، بەمەچ جۆرى نابى رىبەرى بەوانەي ھاوكارى رىمى بەمەس بوون،
 نە نىو ئەكادىمىيەو. خۆزگە، كارەدەستانى كورد، چارەنووسى ئەمە "كۆپ" شىيان
 كە بەچارەنووسى "قوربانىيە ئەنقال" و "گەلگۆزى لەكورد". ئەمەتا سەبەينى
 21ى ئابەو يەكەمىن رۆژى "داداگىيەكردنى كىشەي ئەنقال"، لەباتى ئەمەي
 ەتى عىراق، بەدەنە دەست دادگەيەكى نىوئەتەو، دەچن نوينەرەكانى ئەمە

دەولەتە، کە سەددام یەکیکە لە ھەزارانیان، دەخەنە بەر دادگەییەکی دەولەتی عێراق
 خۆی، ئەو دەولەتە یە کە لە پێی نوێنەرەکانییەو گەلکوژی لە کورد کردووە، ئەگەر
 سەددام، بەھیزی خۆی و خزمەکانی و حیزبەکە ی، ئەو ی لە کورد نە کردووە، بەڵێ
 بەھیزی دەولەتی عێراق و لەشکری عێراق و پۆلیسی عێراق و ئاسایشی عێراق
 دیپلۆماسییتی عێراق و دارایی عێراق، ئەو ی لە کورد کردووە. جا ئەگەر، سەددام
 شەشەکە ی دی، ملیان بکری بە پەتدا، ئەو تۆلە و نرخ ی ئەو گەلکوژییە نییە
 لە کورد کراوە. ھەر گەلیکی بێ دەولەتی دیکە، ئەو ی لێبەقە و مایە، ئەو پۆ لە جیات
 ئەو، دەولەتیکی بۆ خۆی بنیات دەنا.

بەرلین 2006/8/20

میدیا، ژ 255، 2006/8/29

ناریکی نه رویج (خه لاتی یه کسانى) به کچى کورد ده به خشى

"شیلان شورش، وهك شمشیرىكى هه لکیشراو،

به پرووى چه وساندنه وهى ژناندا"

ئه گهر سه رنجىكى ژيانى ژنانى ئه م جيهانه بدهين، ده بينن ژن له نيو هه موو نه ته وه و
 ل و ولاتىكدا، به شيوه يه كه له شيوه كان، به شخراوه، به لام راده و جورى ئه م
 شخراوييه، به پى بارودوخى ژيانى ئابورى و كومه لايه تى و ناينى و، چه شنى
 ركردنه وهى خه لكه كه و، نه ريت و قانونى ئه و شوين و سه رده مه ده گورى، كه ژن
 ئيدا ژياوه ده ژى. بۆ وینه "ئه گهر له كوردستان، له م سالانه و دواييدا، له سالىكدا
 50 ژن له لايه ن كه سوكارىانه وه كوژابن، يان به ئاگرى پريمز خو كوژيان كردبى، يان
 ووتيندرا بن، سايان له سه ر خو شه ويستى "ريبه ندى كراو" (ممنوع)، يان كرده وهى
 يكىسى نا ئاينى، يان دژايه تى كردنى به شىودانى به زور، ئه و، له ولاتىكى وهك
 ئامانيدا، له سالىكدا، سه تان ژن، له لايه ن پياوانه وه، سا، يان له به ر دلپيسى پياوان،
 لامار ده درين، يان ده سترى ژنى سىكىسى ده كرىته سه ريان و، هينده كه له و ژنانه ش،
 و بوارانه دا، له لايه ن ده سترى ژن كه رانه وه ده كوژين. رۆژنامه كانى ئه و روپاش پرن له و
 ،نگو با سانه. به لام ئه وه هه يه، ئه مان ئه و كرده وانه وى خه لكه كه وى خو يان، ناكه ن
 به را، وهك ئه وهى كه پياويكى كورد، ژنه كه وى، يان خوشكه كه وى خو وى له ئه و روپا
 ،كوژى. هوى ئه مه ش، به زورى، له به ر ئه وه يه، كه ژن له ئه و روپا، له سه ر كارى
 يكىسى ئازادانه، ناكوژى، چونكه سىكس له ولاته ئه و روپاييه كاندا ئازاده و، به پى
 نوون و نه ريتى كومه لگه، سزاي له سه ر نيه. ئه مه له كاتىكدا، كه په لاماردانى ژنان،
 ن زوركردن لىيان بۆ كارى سىكىسى، يان كچ به شىودان به نابه دلى خوى، سزاي
 به ختى له سه ره. ليره، كه ژنىك، يان كچىك، ده سترى ژنى سىكىسى ده كرىته سه رى،
 و، له لايه ن كه سوكارىيه وه، ناكوژى، له به ر ئه وهى گوايه "ئاپووى تكاوه"،
 ن "بينى كراوه"، به لكو له لايه ن كه سوكارو كومه لگه وه، به زورلى كراو ده درىته قه لىم و،
 ،برىته لاي دوكتورى ره وانا سى و، خزمه تى ده كرى و، هه وده درى كار كردو ته زوى
 و تاوانه سووكبرى له سه ر گيانى. له گه ل ئه مه شدا، ژن، له كومه لگه وى رۆژئاواييدا،
 گه لىك رووه وه، به شخراوه، به تايبه تى، له بارى ئابورىيه وه (بۆ وینه، ئه و پاره يه وى

كەڭ بۇ راپەۋاندنى ھىندەك كار وەرىدەگىرى، كەمترە لەو پارەيەى كەپياو وەرىدەگىرى، ھەر بۇ ئەو كارە) ھەروەھا، لەبارەى دەسەلاتەو (بۇ وىنە: ژمارەى ئەو پياوانەى پلەو پاىيەى دەسەلاتيان پىدەدرى، بە بەراورد لەگەل ژمارەى ژنان بۇ ئەو پلەو پاىيانە، يەكجار كەمە) .. بىجگە لەوەش، ژن لەئەوروپا، كە بەتەنى دەمىنى، رەوشى ژيانى يەكجار خراپ دەبىو، ھەست بەيىكەسى دەكا، چۈنكە شىرازەى پىوەندارىتىى بنەمالەيى و خزمایەتى، ھىندە بەھىز نىيە وەك لەرۇژەلات.

ئىستە، ئەگەر سەرنجىكى مېژووى، تەنات سەرىپىش، بگىرنە شوینی ژن لەكۆمەلگەى مۇقايەتید، دەبىنن ژن ھەر زۇرلىكراو و چەوساوە بوو، بۇ وىنە: كەھۆزىك لەشەردا بەسەر ھۆزىكى دىكەدا زالبووبى، ھۆزى زالبوو، يەكسەر پەلامارى ژنانى ھۆزى ژىركەوتوویان داو، ئەگەرچى، ئەو ژنانە لەشەرىشدا بەشدار نەبوون. كە دەولەتىكى ملھۇرىش، نىشتمانى دەولەتىكى بېھىزى داگیر كردى، يەكسەر، سەربازەكانیان، پەلامارى ژنانى ولاتى داگیركراویان داو. با، دور نەپۆن، دەستدرىژىكردنە سەر ژنانى كورد، لەلایەن رژیى عەرەبىی عىراقەو، لەكاتى ئەنقاداو، فرۇشتىیان بەرژىى عەرەبى مىسرو عەرەبى كەنداو، نمونەيەكى گچكەى ئەوہیە.

نمونەيەكى دىكەى سادەو زىندوى رۇژانەش ئەوہیە، كاتىك كە پياوانى گەلانى رۇژەلات، با، سالانى سالىش لەئەوروپا ژىابن، كە لەيەكىك تووېەن، دەستبەجى دەستدەكەن بەباسى ئامرازى سىكىسى خوشك، يان ژنى ئەو كەسە، ئەگەرچى، ئەو ژن و خوشكە، نەلەوى نامادەن و، نەئاگاشیان لەناكۆكى ئەوانە ھەيە. ئەمە، ئەو دەگەيىنى، كە سووكايەتىكردن بەژن، بەشىكە لەرەوشت و خوو و جۆرى بىركردنەوہى ژمارەيەكى زۇر لەگەلانى جىهان، كەئادەمىزاد، ھەروا بەھاسانى رزگارینابى لى. ئەم سووكايەتىكردنەش، لەپال رشتنى خوینی ژناندا، بەتایبەتى، لەكوردستان، لەم سالانەى دوايیدا، يەكجار پەرى سەندو، كەدىارە، كاركردى رژیى شیعەگەرىتىى ئىران، كەچوارچىوہیەكە بۇ شوقىنىزىمى . . . ایتىى فارس، دژ بەكوردو گەلانى ژىر دەستى ئىران، رۇلىكى بەرچاوى ھەبوو ھەيە لەم تاوانانەدا. ئەوجا، وەنەبى ھەر ئاین بكرى بە بەلگە بۇ كەنەفتكردنى ژن، بەلكو شان بەشانی

ئەوەش، بەلگەى واسەير سەير دەھىنرەتتەو، كەمرۆف سەرى سوور دەمىنى. بۇ وىنە: جارىكيان لەكۆبونەو، يەكەى فارسەكاندا ئامادە بووم، كە لەبارەى مافى ژنەو قسە دەكرا، فارسىكى ريشنى رەزاگران، بەسمىلىكەو، كە لەپەتەى شەپسەگ دەچو، روويكرەدە من و گوتى: ژن و پياو چۆن جياوازيان نيه؟ گوتم: نابيژم جياوازيان نيه. ديارە، لەبارەى نيريتى و ميبەتتەو، هەيانە، بەلام دەبيژم لەنازاديدا دەبى يەكسان بن. گوتى: جياوازيى نيوانيان رى بەو يەكسانىيە نادا. گوتم كام جياوازي؟ گوتى: "زۆر شت". گوتم: وەك چى؟ گوتى: "باشە، ژن دەتوانى بەپيوە ميزىكا؟" گوتم: "راستدەكەيت. شانازىيە بۇ سەگ و كەر كەبەر اووەستانەو، مېز دەكەن، نەك بەچىچكانەو".

شايانى باسە، لەم 20-30 سالى دواییدا، سا يان لەئەنجامى زۆردارىى داگیركەرانى كوردستان، يان، لەئەنجامى هەژارى و بىكارى، يان لەئەنجامى نەبوونی هیچ جۆرە ئازادىيەك، يان لەئەنجامى چاولىكەرييەو، جەماوەريكى فرە، لەژن و پياوى كورد، رەقيانە دەروەى ولات و، بەتايبەتەى ئەوروپا. پرانىى ژنان و كچان، لەگەل خيزانەكانيان هاتن و، كەمەيەكى كەميش بەتەنى. هەر لەئەوروپاش، گەلەك كچ لەدايكبوون و، چوونە بەر خویندن و كاركردن و، تىكەلبوونيان لەگەل كۆمەلگەو كولتورى رۆژاواى، گەلەك كيشەى لەنيوان هيندەك لەو ژن و كچانە، لەگەل مێردو كەسوکارەكانيان، هينايە كايە، هەتا وايلىهات، هيندەك لەو كچانە، بەدەستى باوك و براكانيان كوژران و، ئەم تاوانانەش بوونە بابەتەى باسى رۆژانەى دەزگەكانى راگەياندن گشتى بۇ پەلاماردانى كورد، تاكار گەيشتە ئەو دەى كەكيشەى كوشتنى ژن "لەسەر شەرف"، بكريتە كوتەكەك بەدەست دوژمنانى كوردەو، "ژنكوژى" بكەنە "بەشيك لەكولتورى كورد". ئەمە لەكاتىكدا كە رۆژنامەكانى ئەوروپا پېن لەباسى دەستدرىژيكرەنە سەر ژنان و، ئەو، تا، ژن لەئيران و عەرەبستانى سعودى، بەرد باران دەكرين، يان، ملين دەكرى بەپەتدا لەسەر سووكە پيوەندييەكى سىكسى. لێرەدا، ئەو پرسىارە دىتە گۆڤى. باشە، ئەگەر، لەباكوور رۆژەلات و رۆژاواى كوردستان، كورد هیچ دەزگەيەكى خۆيى نيه و گيان و سەرو مالى بەدەست ترك و فارس و عەرەبەو، ئەى خۆ ئەمە پانزە سالى لەبەشيكى باشوورى كوردستاندا،

حکومەتیکی کوردستانی خویی ههیه، بۆچی نه مانی دی رێ و شوینیکی دابنی بۆ بهر بهرەکانیی ژنکوژی و سزادانی ئەوانە ی که کچ به زۆر به شوو دەدەن و دەستدریژی دەکەن سەر ژیان و لەش و گیانی ژنان، یان، هیچ نەبی، سنووریکی بۆ ئەوانە دابنێن که پیاوان لەدژی ژنان هاندەدەن، به بەلگە ی کۆنە پەرسقانه ی بیوه جانه؟

له هه مووش ناخۆشتر ئەوهیه، که ژمارە ی ئەو ژنە کوردە هۆشیارە رۆشن بیرانە ی که له ئەوروپا دەژین و هەست بەکەنه فتیی ژنان دەکەن و بهر بهرەکانیی ئەو رهوشه نا هه مواره دەکەن، یه کجار که مه. چونکه زۆریه ی زۆری ژنان، یان هه ر خه ریکی کاروباری ماله وهن، یان له گه ل ئەو حیزبانە هاو دهنگن که میرده کانیان نیزیکن لێیان هه، یان، هینده بهرچاو تهنگن بهرام بهر به یهک، هیچ هاوکارییهک له نیوانیاندا دروست نابێ. به داخ هه، به ده گمه ن هه لده که وێ، کچیکی یان ژنیکی، به شیوه یهکی سه ره بخۆ، چاکی کردبێ به لاداو که وتبێته خزمه تی کیشی ژنان، که بهر له هه مووشتیکی کیشی ئازادی و یه کسانیه.

یهکیکی لهو کچه ئازاو به جهرگ و تاکه نه لکه وتوانه ی، سه ره رای هه موو کو سپ و به ره له ست و هه ره شه و گو په شه یهکی می شکی پو تان، گۆی هونه ری له م مه ی دانه دا بر دو وه ته وه، شیلان شو رشه که نه مسال له روژی جیهانیی ژناندا به رزترین خه لات ی نه رویجی وه رگرت، وهک پاداشتیکی ئەو خزمه ته گه و رانه ی که بۆ ژنی کورد و ژنی بیانی کردوه، ئەوهش "خه لات ی یه کسانیه" که یه کی که لهو خه لات ه به رزانه ی له نه رویج ده دری به که سانی هه لکه وتوو.

به پیی رۆژنامه کانی نه رویج (*): لهو رۆژدها له شاری بی رگن Bergen، سه تان که س کو بوو بوونه وه. جیگری پارێزگاری بی رگن، خانمی مۆنیکا میلان، "خه لات ی مافی یه کسان ی" ی پیشکی ش ی شیلان شو رش کرد. هه ر به پیی هه والی رۆژنامه کان، شیلان له و کاته دا به ده م فرمی سکی خو شییه وه گو تی: "هیوام وایه گه لیکی ژنی دیکه ی کورد بی نه مه ی دان و، هه ر له مال نه مین نه وه و کاری ده ره وه بکه ن و، له باری ئابوورییه وه خو یان سه ره بخو که ن". رۆژنامه ی BT له 2006/3/8 دا ده نو یی. شیلان، به ده م چه پله ی خه لکه وه ده بیژی "ژیان له نه رویج بۆ ژنی بی گانه زه حمه ته. به لام هیوا هه یه. شایانی با سه، ئەم خه لات ه ده دری یان به تاکه که س، یان به ریک خرا و کو مه له. شیلان

ئەمساڭ ئەو خەلاتەى وەرگرت بەرامبەر ئەو ھەموو خەزمەتەى كەبۇ ژن كەردوویەتى. کریستینە رۆو Kjerstine Roe سەرۆکی ھەلبژێردراوی دەزگەى مافى یەكسانی دەبیژى: گەلێك پێشنیازمان بۆ ھات كە خەلاتەكە بدەین بەكەسى دیکە، كەكارى چاكیان كەردوو. بەلام شیلان كارى بەنرخى كەردوو، بۆیە خەلاتەكەمان داپیى". چەند رۆژنامەىەكى نەروێجى ئەم ھەوالەیان بلاو كەردووئەتەو. (سەرنجى رۆژنامەى BT رۆژى 2006/3/8 بەدە). شیلان رەشید ئەحمەد، كە لە دەزگەى راگەیاندى گشتی نەروێجدا، بەشیلان شۆرش ناسراو، لەسلیمانى لەگەرەكى شیخ محیدین ەداىكبوو. ھەر لەچوار سالییەو چووئە قوتابخانە. لەقوتابخانەى سەرەتایی "رازووى تیکەلاو" و نیوئەندیى "قیانى كچان" لەگەرەكى مەجیدبەگ خویندوویەتى. بەر كیشەى رامیاری نەیتوانیو قوتابخانەى دوانیوئەندى لەكوردستان تەواو بكە. ەسالى 1993 دا بوو بەئەندامى پارتى كۆمونیستى كوردستان ەتا مانگی 10 ی 1995، ئەوجا وازی لەم حیزبە ھیناوە، وەك خۆى دەبیژى، لەبەر ئەوى بیروپای جیاوازی ھەبوو لەگەل ریبازی ئەم حیزبە. بەلام لەو ماوەیەدا كەئەندام بوو، شەست ئەندامى بۆ ئەو حیزبە پەیدا كەردوو. لەسالى 1998 دا بۆ ماوەیەك لەگەل كوردانى باكور ھاوکاریكەردوو، بەلام وازی لەوانیش ھیناوە، لەبەر جیاوازی بیروبوچوون. ەمانگی تەمووزى 1998 دا لەكوردستان ھەلھاتوو بۆ نەروێج و، لەوى قوتابخانەى وانیوئەندى تەواو كەردوو لەزانستگە دەستیکەردوو بەخویندن. زمانى نەروێجى ژۆر بەباشى فیرووو، تیکەل بەسیاسەتى ولاتى نەروێج بوو، لەسالى 2002 دا چووئە بەرەى یەكگرتوى سۆرى نەروێج"و، كەحیزبیكى سۆسیالیستى نەروێجییەو، لەو حیزبەدا دوو سال بەرپرسیارى كاروبارى ژنان بوو لەشارى بیرگن. ەر لەسالى 2002 دا بوو بەئەندام لەریكخراوى "یارمەتیی خەلكى نەروێج NPA" ئەئەمە كۆمەلەىەكى خیرخوازییە. بیجگە لەوئەش ئەندامى ئەمنستى ئینتەرناشنال و یكخراوى ژنانى نەروێجە.

شیلان لەنەروێج بەشیوہیەكى شیلگیر خەریكى خەزمەتکردنى ژنى كوردو ژنانى یگانە بوو. لەبارەى زمانەو، وەك وەرگێژ لەخەزمەتیاندا بوو و لە 2001 دا، لەدژى 'كوشتنى ژن بۆ كەپنەوہى ئاوپوو' وتارى لەرۆژنامەكانى نەروێج دا

بلاؤکردوووتهوه. چهند جار پارهی بۆ ریکخراوی NPA کۆکردوووتهوه کهئهم ریکخراوه لهکوردستانی ش لقی ههیهو کار دهکاو، پارهکهی ناردوووه بۆیان. ههروهها یارمهتی بۆ ریکخراوی "ئاسوده"ش ناردوووه که لهسلیمانی بۆ پارێزگاریی لهژنان تێدهکۆشی. لهگهڵیک رێپێواندا، لهدرژی پهلاماری رژیمی ترک بۆ سههر کوردستان و بۆ مافی پهنا بهران لهنهرویج و بۆ پاراستنی زمانی دایک و درژ بهپیشیلکردنی مافی ژن و درژ به داخستنی کهمپی پهنا بهران و، لهسالیادی کیمیا بارانی ههلهبجهو، گهڵیک بۆنهیی دیکه دا چالاکی نواندوووه. چهندان سهمیناری ریکخستوووه لهبارهی مافی ژنان و درژ بهزۆر بهشودانی کچان و بۆ برینهوهی مافی خانهنشینی بۆ ژنان و، ههولدان بۆ گوێزینی قانونی نهرویج لهم بارهیهوهو، گهڵیک وتاریشی لهبارهی مافی ژنانهوه له رۆژنامهکانی نهرویجدا نووسیوه. ههر لهم بوارهشدا، یارمهتی ژنانی تهنیا و بیکهسی داوه، لهوانهیی که له بهر زۆرداریی میزدهکانیان لییان جیا بوونه تهوهو، بی پهنا ماونه تهوه، شیلان نهمانهیی بردوووه بۆ سهنتهری پاراستنی ژنان که به "کریسیه سهنتهر" Bergen krisesenter بهنیوانگه. ههروهها ژمارهیهکی زۆر لهکچانی کوردی پاراستوووه که تهمهنیان له نیوان 15-20 سالیادا بووهو، که سوکاریان ویستوو یانه بهزۆر بیاندهن بهشوو. بیجگه لهمهش، لهکیشهی دادگهی 70 پهنا بهردا که مافی مانهوه (اقامة)یان نهبووه، کاریکردوووه بردوونی بۆ لای رۆژنامهوانان، بۆئوهی له سههر باسه که یان بنووسن و، پارهی بۆ پارێزهرهکان (محامی) کۆکردوووتهوه، تا بهرگریبکهن بۆ ئهو پهنا بهرانه. یهکیک لهو کیشانهی که نیزیکهی 20 جار له رۆژنامه دا باسکراوه، مانگرتنی ژن و پیاویکی ئیزانی بوو، که دوو مانگ مانیان له ناخواردن گرت. شیلان ئهو دوو مانگه رۆژی 8 ده مژمیر بهخوایی کاریده کرد بۆیان. ههر له نهنجامی ئهم ههول و تهقه لایهوه، 3 ژن که ده بوو رهوانهیی ولاتی خوێان بکێنه وهو ژیانان له مهترسیدا بوو، مافی مانهوه دراپیان و، ئیستهش شیلان کار دهکا بۆ گهیشتن به مافی ئهوانی دیکه. لهبارهی مندا لیشهوه، شیلان خزمهتی ههیه، خانووی بۆ گه لیک مندا ل گرتوووه که له زهروو زۆنگی باوک و دایکیان رایانکردوووه، ههولیشی داوه بیانخاته قوتابخانه و پارێزهری گرتوووه بۆیان. کۆرسی

بزىش و مهلهى خۇپايى بۇ ژنان و دەستەينىناو. شىلان، لەپال ئىم ھەموو كارە
 رخاھەشدا، ئەندامىكى چالاكى كۆنگرەى نىشتەمانىي كوردستانە.
 ھەم چالاكىانەى شىلان، سەرەنجى دەزگەى راگەياندىنى گىشتى لەنەروئىچ بۇ خۇى
 ئىشاو. ھەتا ئىستە پتر لە 155 جار لە وتوويژى رادىيوى و تەلەفیزیونى و
 ئىنامەيىدا بەشدارىکردوو. وەك رۆژنامەى رۆژاواى شارى بىرگن Bergen BY
 A لە وتوويژىكىدا لەگەل شىلان دەبيژى "شىلان وەرگىپو سەرۆكى رىكخراوى
 مۆكرات و سەرەخوى ژنانى كوردە لەھۆرەلاند لەنەروئىچ". بەبۆنەى وەرگرتنى
 لائى مافى يەكسانىيەو كە لەلایەن كۆمۇنى بىرگنەو دراو پىي، رۆژنامەى
 Bergen BY A نەروئىچى لە 2006/4/30 دا وتوويژىكى لەگەل شىلان كوردوو
 ووسى "شىلان شۆرشگىرپانە لەدايكبوو و لەولائى خۇى خەباتىكردوو دژى ئەو
 ، نالەبارەى كە لەوى بوو، ئىستەش لەنەروئىچ شەپو تىكۆشانى لەپىناوى مافى
 نى بىگانەدا خستوو تە سەرشانى خۇى". كە رۆژنامەوان لىيدەپرسى: "ئەم خەلاتە
 ، دەگەيىنى لای تو؟ شىلان دەبيژى: "ئەمە ھىواو ھاندانىك و بەلگەيەكە بۇ ئەو
 وانىومە بىرورپاى خۆم بگەيىنم بەخەلك". لىژەدا شىلان يارمەتى باوكى لەبىر ناك،
 لەخەباتكردنىدا بۇ مافى ژنان زۆر پشتگىرىكردوو. لەبەر ئەوئەى حەزى بەسەر
 ژشىن و خۆ بەكەمگرتن نەكردوو، لەكاتى چوونە قوتابخانەيدا لەسلىمانى، گەلىك
 ەى ناشرىنيان داو بەگویدا. شىلان گەلىك شتى خويىندوو تەو، ھەر لە قورئانەو
 ا پەرتۆكە ماركسىيەكان. بەكورتى، شۆرشگىرپك بوو وىستوويەتى
 ئۆمەلگەدا) گۇرانيك بەيىنىتە كايە. لەبەر ئەو دژايەتيكراو، چاو خراو تە
 رىو، ھەولئى فپاندنى دراو. ئەوجا ماوئەيەك چوو تە شاخ بۇ بەرگى لە
 ئەكەى، ھەر چەندە دايك و باوكى بەو رازىنەبوون. پاش ماوئەيەك ھەولئى راكردنى
 ، بەلام گىراو و خراو تە گرتوو خانە. كە لەولائى راكردوو، ئەويىستوو بەچىتە
 ئن (نەروئىچ)، كەچى تووشى بوو بەتووشى ئەويە". كە رۆژنامە نووسەكە
 رسى لىي، بۆچى حەزى لەنەروئىچ نەكردوو، لەو رامدا دەبيژى: "خەلكى نەروئىچ
 راستگۆ نەبوون. ئەو مەنى دوچارى ناھومىدىكرد، چۆنكە ھىچ چاوەرپى ئەو
 وم" بەلام شىلان وەك رۆژنامەكە دەبيژى "ھەر زوو ھەست بەو دەكا كە ئەو

ئازادىيەى لەنەروىچ ھەيە، يەگجار بەنرخە. ئەو دەتوانى لىرە بىروراي خۇى بىپىچو پەنا دەرپرې. كەبچىتە دەرەو، كەس چاو ناخاتە سەرىو، دەرەتتى ئەوەشى ھەيە بخوینى و کارىش بکا. "رۆژنامەوان دەنوووسى" شىلان كچىكە ھەزى لەفیربوونەو بەقسەى خۇى، بەسى مانگ پلەى Eى تەواو کردووو بەپىنچ مانگ زمانى نەروىجى فیربوو. راستىيەكەى، نەروىجىيەكەى شىلان بى كەموکوپىيە. لەوەرامى پرسىيارىكى رۆژنامەكەدا، بۆچى شىلان بەكىشەى مافى ژئانەو ھەريکە "شىلان دەبىژى: "كە دەمدى ژنى كورد، بۆ مافى خويان کار ناکەن، ئەو زۆر کاریدەکردە سەرم". شىلان باسى بارودۆخى خراپى ژيانى ژنى كورد دەکا كە دەكوژرین و دەسووتیندرین و كەسپىش لەسەریان ھەلئاداتى و دەبىژى ژنى كورد پىيوستى بەپشتگىرىيە. "رۆژنامەكە لەسەر باسەكە دەپواو دەنوووسى: "كە رىكخراوى ژئان دروستكرا، شىلان ھەلپژىردا بەسەرۆك". رۆژنامەكە درىژە بەقسەكانى دەداو دەنوووسى "شىلان ھىندە ھەريكى رامىارىيە ھەموو كاتىك ھەر باسى رامىارى دەکا، بۆ ھەموو كەسنىك كەبىيەوى گۆبگىرى لىي. تەنانەت، ئەگەر پىاويك بىيەوى باسى خۆشەويستى بکا لەگەلى، ئەو شاننىك ھەلدەتەكىنى بۆىو، باسى سىياسەت دەکا. چۆنكە سىياسەت لىيەو نىزىكتەرەو، گرنگترىن شت لەلاى لە ژياندا ئازادىيەو، لەيلازانا كە 15 سال لەزىنداندا بوو، بەنمۆنەيەك دادەنى بۆ خۇى. شىلان بەرۆژنامە نووسەكە بەلین دەدا، كە بەر لەوەى بمرى شوینەوارىك بۆ خۇى بەجىبەللى".

ئەزى لىكۆتايى ئەم وتارەدا ھىوام وایە شىلان تەندروست و تەمەندرىژ بىو نمۆنەى لەنىو ژئانى كورددا فرەبى لەپىناوى گەيشتن بەكۆمەلگەى ئازادو يەكساندا. * ئەم رۆژنامانە باسىانكردوو: (BA) Bergen Avis (رۆژنامەى بىرگن) (BT) Bergen Tidende كاتى بىرگن (رۆژنامەيەكى سەرتاسەرىيە)، Bergen BY Avis (رۆژنامەى شارى بىرگن) Bergen Kommune (وئىب سايدى كۆمۇنى بىرگن) Norsk Riks Kring Kasting NRK (مىدىيى ولاتى نەروىج TVN (2006/3/8) (تەلەفیزیونی نەروىج 2006/3/8).

بەرلین 2006/9/18

مىدىيا، ژ 259، 2006/9/26

کۆری زانیاری کوردستان (*) له ژیر مه ترسی کوده تاي ته وافوقی حیزبیدایه

سالح قادر- ههولیر/ دواي دووله تبوونی ئیداره ی کوردستان، سه رجهم وه زاره ت و ده زگاکانی لای هه ردوو ئیداره ی ههولیر، هاوتاکانیان له سلیمانی دامه زانندران و پیچه وانه شهوه، ته نانه ت سه ندیکاکانییش بوون به دوو به شهوه، تاکه ده زگا که اوتاکه ی له سلیمانی نه بیته کۆری زانیاری کوردستان بوو.

ماوه یه که بهر له ئیستا دهنگۆی هه لوه شانده وه سهر له نوێ دامه زاننده وه ی کۆری نیاری کوردستان یه کی که بوو له بابته گه رموگوپه کان، بهو پییه ی نهو کۆره له لایه ن داره ی پیشووی ههولیر دامه زراوه و ده بیته ئه ندامانی ئیداره ی پیشووی لیمانیشی تیذا بیته، واته کۆری زانیاری ئه ندامه کانی به ته وافوق له نیوان پارتی و، کیتهی دابنرین، به لام ئه ندامانی ئیستای کۆری زانیاری نهو گوپانکارییه به ترسناک ده نین، ترسی نهو دیان هه یه ده زگا که، بهو شیوه یه له ده زگایه کی ئه کادیمی حیزبیه وه بیته ده زگایه کی حیزبی به هۆی سه ره له نوێ دامه زاننده وه ی له سه ره چینه ی ته وافوقی حیزبیه وه. جگه له مهش ههولێ دانانه وه ی کۆری زانیاری کورد به غدا هه یه وهولده ره کان که ئیستا دهسته یه کیان به سه روکیاته ی عه ره بی که دامه زاننده وه ده یانه وه ی کۆپ بینه وه به غدا. پروفیسۆر ده جه مال نه بهز له وه تاریکی دا باره ی کۆری زانیاری کوردستان که له ژماره (255) ی 2006/8/29 ی (میدیا) دۆکرایه وه ره خنه ی له وه که سانه گرت که ههولده دن کۆپ به نه وه به غدا.

نهو ده زگا کوردیه دواي ریکه وه تننامه ی ئاداری 1970 ی نیوان حکومه تی به غدا و بۆرشێ کوردستان دامه زرا، به لام دواي نوشسته ی شۆرشێ ئه یلول، حکومه تی به عس م ده زگایه ی کرده به شیک له مه جمعه ی عیلمی عیراق به ناوی دهسته ی کوردیه وه. وای راپه پینی 1991 ده زگا که به بریاری ژماره 37 ی په ره له مانی کوردستان له رۆژی 1997/12/2 بریاری دووباره دامه زاننده وه ی دراو یاسای بۆ ده رچوو. سالێ 2000 دا خولی یه که می کۆپ له خانوویه کدا له گه ره کی راپه رین ده ست به کار بو، ئیستا ده زگا که له نیو ته لاریکی قه شهنگی سی نهۆمی تایبه ته ی خۆیدایه له سه ره به قامی هه له بجه له شاری ههولیر.

ژمارەى ئەندامانى كۆپى زانىارى 13 كەسن، بەپىئى ئەو ياسايەى لە پەرلەمانى كوردستاندا بۇ كۆپى زانىارى دانراوه، دەرکرى ژمارەى ئەندامانى بۇ 21 كەس زىاد بکرى؛ ھەر كەسنىكىش بېيتە ئەندام لەو دەرگاىە بە ئەندامى ھەمىشەىى دادەنریت، تەنیا لە حالەتیکدا نەبیت كە خوى واز لە ئەندامىتى كۆپ بھینیت، جگە لەمەش دەرگاگە چەند ئەندامىكى شەرەفى ھەن وەك "د.ئىسماعیل بېشکچى، ئەحمەد ھەردى، د.جەمال نەبەز، ئوردىخانى جەلیل و د.كەمال مەزھەر"، ھەروەھا كۆمەللىك ئەندامى يارىدەدەرىشى ھەيە، جگە لەمەش چەندىن كەسى دىكە لەنيو ليژنەكانى كۆپى زانىارىدا ھەن، كە ليژنەكانىش بریتىن لە "ليژنەى گۇقار، ليژنەى فەرھەنگ، ليژنەى زمان و زانستەكانى، ليژنەى ریزمان، ليژنەى ئەدەب، ليژنەى زاراو، ليژنەى دەستنوس، ليژنەى پىداچوونەو بەتابلۇكانى پايتەخت، ليژنەى چاپ و بلاوکردنەو و ليژنەى ميژوو".

ئەندامانى كۆپى زانىارى لەئاخاوتنەكانىندا بۇ (مىدىا) جەختيان لەسەر ئەو كەردەو، كە سەرەراى گرفتى دارايى، توانيويانە لەماوى ئەو 6 سالەدا كارى باش ئەنجامبەندەو، نزىكەى 26 كتيبيان بە چاپ گەياندوو و 4 ژمارەشيان لەگۇقارى "ئەكادىمى" دەرکردوو و 8000 كتيبيان كړيو، سەرەراى بەستنى چەند سىمىنارو كۇنفرانسيك. ئەوان لەكاتىكدا ئەو قەسەيە دەكەن، كە دەرگاگە رووبەرپوى رەخنەى زۆرى نووسەران و رۇشنىيران و تەننەت خەلكى ئاسايش دەبیتەوو رەخنەى ناچالاكى و بى بەرھەمى لىدەگىرى.

د.كوردستان موكرىانى سەرۆكى كۆپى زانىارى كوردستان، لەبارەى ئەو رەخنەى لە گۇقارو رۆژنامەكاندا ئاراستەى كۆپ دەرکرىن دەلېت ئىمە پىمانخوشە رەخنە بگىریت، بەلام رەخنەكان بابەتەو زانستانە بن. سەرۆكى كۆپ گوتى "ئەو رەخنەى لە كۆپى زانىارى دەگىرىن، زياتر لەلایەن كەسانىكە كە نازانن ئەركى كۆپى زانىارى كوردستان چىيە، ھەروەھا ھەندىك كەس لەوانە بابەتيان ھىناو بۇ كۆپى زانىارى و بابەتەكەيان بۇ چاپ نەكراو، دواتر ھىرشى توندىان كەردۆتە سەر كۆپى زانىارى، ھوى لەچاپنەدانى بابەتەكانىشيان بۇ ئەو دەگەرپتەو كە ليكۆلینەو نەبوو، چونكە

بايمتانهى لىزە چاپ و بلاۋدە كىرگەنە دەپىت لىكۆلىنەمە بن، يان لەبواری نگو ئىنسكلۆپىدىا بن".

كرىانى لەخولى دووهمى كۆپى زانىارى لەرۆژى 2004/12/25 بە زۆرىنەى دەنگ سەرۆكى كۆپ. كوردستان بېروانامەى دىكتوراى لەسانى 1977 لەئەنستىتۆى ەلاقتاسى سەر بەئەكادىمىيائى سۆڤىتى، لەبواری سىنتاكس (رستەسازى) رتووە. ئەو پىيوابوو ەئەلەشاندەنەوى كۆپى زانىارى كارىكى سەختە "كۆپى ى بەبېريارىكى ياساى لەلايەن پەرلەمانى كوردستانەو دامەزراوە، شاندەنەوشى ەمەر دەپىت بەبېريارىكى ياساى بىت، جا بۆيە ەئەلەشاندەنەوى كى سەختە، لەرووى ياساىيەو ناكرى كۆپى زانىارى ەلەبەشەيتەو". ئەو ەى ئەو دەنگۆيانەى لە ئارادان وەكو دامەزراندنەوى كۆپى زانىارى لەبەغداو ئەوى د. شەفيق قەزازى سەرۆكى پىشوو كۆپ و كوردەوى بە سەرۆك و دانانى مەكلى كۆپ بەرئەككەوتنى پارتى و يەكيتى، گوتى "ئىمە تائىستا بەفەرمى ەيچ ئەمان بۆ نەهاتووە، ئەو دەنگۆيانەشمان ەمەر لەدەرەو بەستووە".

رەپاى بوونى چەند كەسانىكى ئەكادىمى لەناو كۆپى زانىارى كوردستان، بەلام ئاش ژمارەيك خەلك ەمەر لەدەرەوى كۆپ و كەسانى زۆر ئەكادىمىش بوون، كە يكيان لەژياندا نەمان، لەكاتى دامەزراندنەوى كۆپى زانىارى كوردستان ان كەدبوو بىنە ناو كۆپەو، لەوانەش مامۇستا مەسعود مەمەد، ەروەها مەلا يل رۆژبەيانى كە بەر لەپروەسى ئازادى عىراق لەلايەن بەغسەو تيرۆر كرا. ستان موكرىانى لەبارەى ئەو دوو كەسەو گوتى "مامۇستا مەسعود مەمەد ى ەببوو بۆ ئەوى بىيتە سەرۆكى كۆر، مەرچەكەشى ئەو بوو كە ئەو وەكو لىكى كۆپ دەسەلاتى سەرۆكى ئەنجوومەنى وەزىرانى ەبىت و ئەندامانى كۆپىش ەلاتى وەزىريان ەبىت، ئەو ەش لەياساى كۆپى زانىارىدا نىيە، ەرچى مەلا يل رۆژبەيانىيە، كاتى دامەزراندنەوى كۆپى زانىارى، چەند نامەيەكى بۆ مەلا ر مستەفا ئارەبوو، بەلام مەلا شوكر ەانى نەدابوو بىت بۆ ناو كۆپى زانىارى ستان".

"نووسینگەى فېل بۇ فرۇشتنى جامو بۇياخ. داماك عەقارىيەكان يەكەم شىۋازى ژىيانى گەورە بەلەندى لە ئوردون. خواردنگەو گەسى پورتوقالە،.... ەتد" ئەمە ھالى زمانى كوردىيە لەسەر چەند تابلۇيەكى دوكان و نووسینگەكانى ھەولير، سەرەپراى بوونى چەندىن تابلۇى دىكە بە زمانى ەمرەبى. كۆپى زانىيارى كوردستان لىژنەيەكى تەرخانكردووه بۇ پىداچوونەو ەو تابلۇيانە، سەرۆكى كۆپ لەبارەى كارى لىژنەكە گوتى "ئىمە چەند بنەمايەكمان داناو ە ئەو تابلۇيانە يەكەم شت دەبىت بەزمانى كوردى بن، ئەگەر خاوەنەكەى ئارەزوو بكات بە رىنووسى لاتىنى بىنووسىت، ئەو رىسايانەمان داوۋتە ئەو شويئانەى ناو دەبەخشن ەكو وەزارەتى رۆشنيرى و شارەوانى و قايمقامىەت، بەلام بەداخو ە رۆژ بەرۆژ ناوى زۆر سەير دەبينىن لەناو شارى ھەولير". ئەو گلەيى لەلايەنە پىوەندىدارەكان كرد كە رەچاوى ئەو رىسايانەى كۆپى زانىيارى ناكەن لەكاتى ناو بەخشىندا "ھەرچەندە ھەموو لاينەكان نوينەريان لەناو لىژنەكەى ئىمەدا ھەيە، بەلام ھىچيان پەيوەست نىن بە برىارى لىژنەكە، تەنيا وەزارەتى رۆشنيرى نەبىت، ئەو وەزارەتە كاتىك ئاويك دەدات نامەيەكمان بۇ دەنيرى".

يەككە لەگرفتە ديارەكانى كۆپى زانىيارى كوردستان لەمسالدا نەبوونى بودجە بوو، ھەرچەندە كۆپى زانىيارى بۇ بودجەى 2006 سەرەتا داواى 400 مليون دىنارى كردبوو، بەلام بېرە پارەكە كەمكارىو ە بۇ 200 ئىنجا بۇ 100 و دواجارىش بۇ 50 مليون دىنار. ئەندامانى كۆپ پىنيانووايە نەبوونى بودجەيەكى تەواو پىويست گرفتى زۆرى بۇ دروست كردون بەتايبەتى بۇ چاپكردنى بەرھەم و سازدانى فيستيقال و سىمىنارو كۆنفرانس، موكرىانى سەبارەت بەمە گوتى "ئىمە داوامان كرد، بەلام نازانين بۆچى بۆمان سەرف ناكەن، ھۆكارەكە لەلاى ئەوانە".

گرفتى رىنووسى كوردى، يەككە لەگرفتەكان كە تائىستا يەكلابى نەبۆتەو، كۆپى زانىيارىش نامىلەكەيەكى بۇ رىنووسى يەكگرتووى كوردى چاپ كردو ە، كە كاتى خۆى لەلايەن ھكومەتەو ە بۇ دەزگاو ھەرمانگەكان لەكۆپ كېدرايەو. د.كوردستانى سەرۆكى كۆپى زانىيارى كوردستان پىيوابوو رىنووس كىشەى ھەرە گەورەيە لەلاى كورد "ھەر كەس بەئارەزووى خۆى بەجۆرە رىنووسىك دەنووسىت،

چى ئىمە رىئاسىيەكەمان بۇ رىئەۋسى كوردى دانائە، بەلام زۇر زەخمەتە لەلەين
 رانەۋە پەيپەۋىكرىت، پىئويستە ئەۋ رىئەۋسە لە قوتابخانەكانەۋە دەست
 ت."

ئى ياساى كۆپ دەستەى سەرۋاكايەتى كۆپ لە سەرۋاك و جىگرو سكرتير
 ت، بەلام ماۋەيەكە كۆپى زانىيارى بى سكرتيرە، كوردستان موكرىانى لەبارەى
 نى سكرتيرەۋە گوتى "ئەۋ ئەندامانەى كە ئىستا لە كۆپى زانىيارى كوردستان
 ، ئەۋەيان ھەيە بىنە سكرتيرى كۆپ، داۋاشيان لىكراۋە، بەلام كەسيان ئامادە
 بىتتە سكرتير، من واى دەبىنم لەبەر موۋچەۋ شويىن گۆرىنە."

ەبدوللا ياسىن ئامىدى، لەسالى 2000دا پرونامەى دكتوراى لەبارەى ئەدەبى
 بى كوردى ۋەرگرتوۋە لەخولى دوۋەمى كۆپى زانىيارى لەسالى 2004دا
 نرى سەرۋاكى كۆپى زانىيارى كوردستان ھەلېژىدراۋە. د.ەبدوللا ھەمان
 نى سەرۋاكى كۆپى ھەبوۋ، كە ھەندىك كەس لەبەر ئەۋەى بەرھەميان لە كۆپى
 ى چاپ نەكراۋە بۇيە رەخنە لە كۆپى زانىيارى دەرگىن ۋ ئەۋەشىگوت "ھەندىك
 ھەيە دەيەۋىت بىت پىگەى خۇى لەكۆپى زانىيارى قايم بكات، بەلام بەپىنى
 ، كۆپ ئەۋ كەسانە مافى ئەندامبوونيان نايىت لە كۆپ، بۇيە دىن رەخنە لە كۆپى
 ى دەرگىن". ئامىدى باسى لەۋە كرد كە كۆپى زانىيارى تائىستا چەندىن كارى
 ە لەبۋارى زاراۋە ۋەرھەنگو لىكۆلىنەۋەى مېژۋويى، بەلام كەس ئامازەى بەۋ
 ە نەداۋە رەخنەى لى نەگرتوۋن "داۋامان لە رۆشنېريان كردوۋە ھەر
 يەكيان ھەيە لەسەر بەرھەمەكانى كۆپى زانىيارى بۇمانى رەۋانە بكن، بەلام
 سىك تائىستا رەخنەى لەۋ بەرھەمانە نەگرتوۋە."

، رووخانى بەعس ھەۋلىك ھەبوۋ بۇ دامەزراندنەۋەى كۆپى زانىيارى كورد لە
 بى ئەۋەى ئەۋە لە بەرچاۋ بگىن كە كۆپ لەپايتەختى كوردستان ھەيە ۋەك
 نىك بە كۆپى زانىيارى كوردستان لە ھەۋلىز. ھەۋلەكەش بەتايىبەتى لەلەين
 ل مەزھەرۋ مەمەدى مەلا كەرىم ۋ چەند كەسىكى دىكەۋە بوۋ لەبەغدا.
 ل مەزھەر خۇى لە ھەقپەيغىنىكى تەلەقزىۋنىدا باس لەۋ ھەۋلە دەكات ۋ دەلى
 لە د.بەرھەم سالىح كرد بۇ ئەۋەى ھاۋكاريان بكات لە دامەزراندنەۋەى كۆپى

زانبارى كورد لەبەغدا، بەلام دواتر وەك خۇي دەلى لەمەر راسپاردەى نىچىر
 بارزانى داواى لىكراو كە واز لەو ھەولە بەيئىت و بىت خزمەتى كۆپى زانبار
 كوردستان بىكات لە ھەولير، بۆيە د.كەمال دەستبەردارى ھەولەكانى بوو. ھەر لا
 ھەقىيەتتەدا باسى لەمەش كوردو، كە گەسى داواى لىنە كوردو ھەقىيەتتە كۆپى زانبار
 كوردستان. د.عەبدوللا بىشاگاسى خۇي لەو مەسەلەيە نىشانداو گوتى "من ئاگادار
 ئەو مەسەلەيە نىم، بەلام بەپىيى زانبارى خۆم لەكاتى دامەزراندنەو ھى كۆپى زانبار
 پەيوەندى بەو زاتە بەرپزانە كراو بەتايبەتى شەوانەى ئىشيان لە بەغدا بوو، كە با
 بەشدارى لە دامەزراندنەو ھى كۆپى زانبارىدا بىكەن، بەلام شەوانە لەبەر ئەو ھى پىگا
 پايەى تايبەتى خۇيان ھەبو لە بەغدا تاراندەيەكيش لايەنگرى بەعس بوون، ئىش
 كاريان زۆر بە باشى بەرپو ھەچوو، رژىمى بەعسيان بە باشتر دەزانى، چونكە ئ
 كات چارەنووسى كوردستان ديار نەبوو، بۆيە نەماتتە كوردستان، داواى رووخا
 بەعس، كە ھىچ بەرژوئەندىيەكيان نەما، ئىستا بە پەرۆشن بىنە ئەندامى كۆپ".
 د.كەمال مەزھەرو محەممەدى مەلا كەرىم سالى رابردو جارىنگى دىكە دەستىد
 كوردو بە ھەولەكەيان. دىكتۆر عەبدوللا داخبارى خۇي دەربىرى لەو كارەى شەوان
 ئىستا لە بەغدا ئەنجاميانداو، كە ئەويش دامەزراندنى دەستەيەكى كوردىسى سەر
 مەجمەعى عىلمى عىراق لە بەغداو گوتى "لە ھەموو ولاتىكدا تەنيا يەك كۆپ ھەيا
 لقىشى نىيە، بەلام جىگەى داخە ئەو برادەرەنەى بەغدا دەستەيەكى كوردىيان
 كۆپى زانبارى بەغدا دامەزراندۆتەو ھى سەرپەرشتى دەستەكەش دەكا
 كەسىكى ھەربە بەناوى (محمد العبيدى) كە يەك وشەى كوردى نازانىت، كۆمەلىك
 ئەكادىميان و روشنبىرانى كورد چوونەتە ناو ئەو دەستەيە، ئەمەش سەرپىچىم
 لەياساكانى كۆپى زانبارى".
 ئامىدى پەسنى ھەلوئىستى د.جەمال نەبەزى دا لەبارەى كۆپى زانبارى كوردستان
 گوتى "بۆچوونەكانى مامۇستا جەمال نەبەز راستگۆيان پىو ھەياو لۆجىكەيانە
 مەسەلەكە چوو ھەيوستە لايەنى پەيوەندىدار بابەتەكەى بە ھەند ھەربىگرن، چو
 كەسىكى زۆر بە ئەزمونە".

يەككە لەو دەنگۈيانەي كە باسدەكرىت ھىنانەوہى دكتور شەفيق قەزازە بۇ
دەنەوہى بە سەرۆكى كۆپ، قەزاز لە خولى يەكەم بە سەرۆكى كۆپ ھەلبەتتە، بەلام
خولى دووہى كۆپ نەيتوانى دەنگ بە دەستبەھىتتە، ئامىدى لەبارەى دەنگۈى
بناەوہى قەزاز بۇ كۆپى زانىارى كوردستان گوتى "رېزىمان ھەيە بۇ د. شەفيق كە 4
ال سەرۆكى كۆپ بوو، بەلام لەبەر ئەوہى شارەزايى لە تايبەتمەندىتى كۆپدا نەبوو،
يە نەيتوانى بەپىي پىيويست كۆپ بەگەر بخت، دواى ئەوہى لە ھەلبەتتە خولى
وہم دەرئەچوو، كۆپى بەجىھىشت، لەو ماوہيەشدا ئىمە بەردەوام پاداشتەكانمان
رەوانە دەكرد وەكو ئەندامىك ئەندامانى كۆپى زانىارى، بەلام لەرۆژى 2006/1/9
ايەكى ئاراستەى سەرۆكى كۆپ كرد كە واز لە ئەندامىتى كۆپى زانىارى دەھىتتە،
ۆژى 2006/2/1 بەزۆرىنەى دەنگى ئەندامان داواگەى پەسەند كراو پەيوەندى بە
پى زانىارى كوردستانەوہ نەما". بەپىي ياساكانى كۆپ ھەر ئەندامىك لە سى
بوونەوہى ئەنجومەنى كۆپ بەبى ھو ئامادە نەبىت ئەوا مافى ئەندامىتى كۆپى
دەندەرىتەوہ، د.عەبدوللە لەبارەى ئامادەبوونى د. شەفيق قەزاز لە كۆپوونەوہكانى
لى دووہى كۆپى زانىارى گوتى "لەكۆپوونەوہكان ئامادە نەدەبوو، بۇ يەك دوو
بونەوہ نامەى ئاراستە كردين، كە كارى ھەيە يان سەفەرى كردووە، بەلام لەدواى
بەبى پيشاندانى ھىچ ھۆيەك ئامادەى كۆپوونەوہكان نەدەبوو". بەپىي ياساى
بىت ھەر كەسىك واز لە كۆپى زانىارى بەھىتتە مافى گەرانەوہى نىيە، ئامىدى
نى "لەناو ياساى كۆپى زانىارى ئامارە بەوہ نەدراوہ كەسىك واز لە كۆپى زانىارى
نىت بەگەریتەوہ، بەلام كەسىك بە ئارەزووى خوى بە داوايەكى رەسمى واز لە
ئامىتى كۆپ بەھىتتە مافى گەرانەوہى نىيە".

ھەرچەندە كۆپ پيشترو ئىستاش چۆل نەبووہ لە ئەكادىميانى سلىمانى، بەلام
بى قسەى جىگرى سەرۆكى كۆپ، لەكاتى دامەزراندنەوہى كۆپى زانىارى داوا لە
كانى سەر بەئىدارەى سلىمانى كراوہ كە بەشدار بن لە دامەزراندنەوہى كۆپ، بەلام
ن مەسەلەكەيان دواخست بۇ دواى يەكگرتنەوہى ھەردوو ئىدارەكە، ئامىدى
ى "ئىمە لەلايەن خۇمانەوہ بەرپىز د. شەفيق قەزازمان راسپاردبوو بۇ ئەوہى
بەندى بە جەماعەتى سلىمانى بكات، ئەويش بەكارى خوى ھەلسا تەنانەت لەگەل

خودی مام جەلالیش دانیشیت، بەلām ئەوان مەسەلەکیان بۆ یەگگرتنەوہی دوو ئیدارەکە دواخست، ئیستاش ئیمە لەگەل فراوانکردنی کۆپی زانیاریداين، بەلām ئەک بەناوی حیزبایەتی، چونکە مخابنە دەزگایەکی ئەکادیمی وەکو کۆپی زانیاری مەملانێی حیزبایەتی تیدا بکریت."

زۆرجار گلەیی ئەوہ لە کۆری زانیاری دەکریت کە خەلکی پارچەکانی دیکە کوردستانی تیدا نییە لەکاتیکدا ئەوہ لە خەفتاکاندا ھەبوو، لەو بارەوہ دەعەبدوللā گوتی "ئەگەر بمانەویت خەلکێک لە باکووری کوردستان یان لە رۆژھەلات یان کوردیکێ ئیریقان بکەینە ئەندامی کۆپ، دەبیّت مائی لە کوردستان بیّت، چونکە دەبیّ پەییوەندی راستەوخۆی بە کۆپی زانیارییەوہ ھەبیّت، ئەمەش ناکریت، بەلām وەکو ئەندامی یاریدەدەر و ئەندامی شەرف چەند کەسیکی پارچەکانی دیکە کوردستانمان وەرگرتووہ."

بەدران ئەحمەد ھەیب، ئەندامی کارای کۆپی زانیاری کوردستان باسی لەوہ کرد، کە ئەویش ئەو دەنگۆیانە بیستووہ کە لەبارە ی ھەلۆەشاننەوہی کۆپی زانیاری بلاوبوونەتەوہ و گوتی "ئەو دەنگۆیانە لەبارە ی گۆرانکارییەکان بیستوویمانە ھەلۆەشاننەوہی کۆپی زانیارییە، بەلām ئەگەر گۆرانکارییەکان بەگۆیرە ی ئەو دەنگۆیانە بیّت کە ھەیە، پیموانییە گۆرانکاری باش بیّت، چونکە ئەوہی ئیستا لە حکومەت ھەیە بریتیە لە یەگگرتنەوہی داوو دەزگاکان، شتێک نییە ناوی ھەلۆەشاننەوہ بیّت، بۆچوونی ئیمە لەگەل فراوانکردنی کۆپی زانیاریداين ئەک ھەلۆەشاننەوہی"، بەپێی قسەکانی ئەو ئەندامە ی کۆپ بواری فراوانکردنی کۆپی زانیاری ھەیە ئەویش بەپێی یاسای کۆپ "بەپێی یاسای کۆپ ئەنجوومەنی کۆپ لە 15 ئەندام پینکیدیّت، بەلām ئیستا 13 ئەندامە، ئیمە داوامان کرد کە پینداچوونەوہ بە یاساکەدا بکریت و ئەو 15 کەسە بکریتە 21 کەس و کرا، بۆیە ئیستا کۆپ دەتوانیّت 8 ئەندامی دیکە وەرگریت، ئەو خەلکانە ی ئیستا لە کۆپی زانیارین زۆر بە دامەزراندنی کۆپەوہ ماندوو بوونە، ئەز بەراستی نازانم ئەو خەلکە بەرێ بکریت، یاسای کۆریش رێگە نادات، چونکە ئەندامیّتێ کۆپ ھەمیشەییە، یەکیک بییّتە ئەندامی کۆپ ئەندامیّتێ لێناسیندریتەوہ."

لەبارەى ئەو كەسانەى كە دەنگۆى ئەو ھەيە كە بەيئىرئە ناو كۆپى زانىارى، ئايا لەكاتى دامەزراندنى كۆپى زانىارى داوايان لىكراوہ بئىنە ناو كۆپى زانىارى، بەدران گوتى "زۆربەى ئەو كەسانەى وەكو دەنگۆ ناوہ كانمان بىستون بئىنە ناو كۆپى زانىارى كوردستان پىش رووخانى بەعس بەشىكى زۆريان داوايان لىكراوہ، كە بىن بىنە ئەندامى كۆپ، بەلام خويان نەھاتن، سەيرو سەمەرەكە لەوہدايە ھەتا سەددام مابو نامادە نەبوون بىن ئىستا دەيانەوى بىن".

بەدران ئەحمەد وتارەكەى د. جەمال نەبەزى لەبارەى كۆپى زانىارىيەو بە باشى نرخاندو گوتى "من زۆر پشتيوانى لەو بۆچوونەى مامۆستای رێژدارو پاىەبەرز د. جەمال نەبەز دەكەم، راستە ئىدارەى ھەولێر كۆپى زانىارى دامەزراند، بەلام ئەندامەكانى لەسەر لىستى حىزبى نىن، تەنيا من پارتيم لە كۆپى زانىارى دا، رەنگە خەلكانى سەر بە حىزبەكانى دىكەى تىدايىت"، ھەر ھەلا لەدرێژەى قسەكانىدا گوتى "دەزگايەكى ئەكادىمى بە خەلكى سەربەخۆ ھىچى پئىنەكرى بە خەلكى حىزبى چى پىدەكرى".

بەدران ئەحمەد، كۆپى زانىارى كوردستان بە "پەرلەمانى زمانى كوردى" ناو دەبات، بۆيە پئىيوايە دەبىت يەك دەزگا ھەبىت بىرار لەسەر زمانى كوردىى بدات "ئەگەر چەند دەزگايەك ھەبىت يەك لە ھەولێرو يەك لە سلىمانى و يەكىكى دىكە لە دياربەكرو يەكىكىش لە بەغداو يەكىش لە ئەوروپا، مەسەلەكە نابىتە يەكگرتنى زمانى كوردى، دەبىتە پارچە پارچە كردنى زمانى كوردى". ئەو بەگومانەوہ دەروانىتە ئەو دەستە كوردىيەى لە بەغدا دامەزراوہ دەلێت "ھەولێر پايتەختى كوردستانە چ عەجەب كۆپى زانىارى لە بەغدا بىت، لەكاتىكدا ھەموو توانا رۆشنىرىيەكان لە كوردستانن، ھەمووشيان تواناكارىيەكانى زمانى كوردى لە ھەولێرە بۆيە دەبىت كۆپى زانىارى كوردستان لە ھەولێر بىت، ئەو دەستەيەى لە پشت دروستكردنى كۆپى زانىارىيە لە بەغدا بەراى من دەستىكى ئەمىن نىيە لە مەسەلەى زمانى كوردى، دەستىكى گومانلىكراوہ".

بەدران ئەحمەد كە خاوەنى نامىلكەى رېنووسى يەكگرتووى زمانى كوردىيەو، نامىلكەكە لەلایەن كۆپى زانىارى چاپكراوہ دەزگای ئاراسيش چاپى كردۆتەوہ، لەو

بارەو گوتى "راستە من ئەو نامىلەكەيەم داناۋە، بەلام كەس كارى پىنەكرد، ھەرچەندە پىۋىستە بېرىارەكانى كۆپى زانىارى بى چەندو چوونىن، بەلام كەس رەچاۋى ناكات، تەنات ئەندامانى كۆپىش پابەندىن بە رىنۋوسى نووسىنى كۆپ".

لەبارەى ئەو رەختانەى لە كۆپى زانىارى دەگىرىن، بەدران ۋەلامىكى جىاۋاز لە سەرۋك و جىگىرى سەرۋكى كۆپى ھەبوو و گوتى "بەشىكىيان راستىن، بەشىكىيان راستىن. بەشىكىيان راستىن كە دەپىت كۆپ دەزگايەكى كاراترىپىت، ديارە ئەۋەش بۇ ئەۋە دەگەپىتەۋە كە كۆپ ئىمكانىياتى ماددى لەبەردەست نىيە، لەھەمانكاتدا كۆپ ھىچ دەسلەتلىكى نىيە، ناتوانى شت بەسەپىنى، بۇ نمونە لەبارەى زمانى راگەياندىن و پروگرامەكانى خويندىن ھەتا ئىۋارە قسە بەكىت كەس بە گويىت ناكات، لەبەر ئەۋەى ئەۋانەى گلەيى لە كۆپ دەكەن، با گلەيى لە خۇيان بەكەن، كە ھىچ شتەك بە قسەى كۆپ ناكەن". ئەو ئەندامە كارايەى كۆپ ئەو پىرسىارە دەۋرۋىنى و دەپىرسى "باشە دەزگايەك كەس بەقسەى نەكات گلەيى چى لىدەكرىت؟".

ئەو، كەموكۆپىيەكانى كۆپى زانىارى و نزمى ئاستى گۇقارەكەى بەستەۋە بەئاستى رۇشنىرى و لىكۆلىنەۋە لە كوردستانداۋ گوتى "زۇرجار باس لەۋە دەكرىت كە كۆۋارى ئەكادىمى ئاستى بەرز نىيە، ئەزىش لەگەل ئەۋەدام، كۆۋارى ئەكادىمى كە بابەتى لىكۆلىنەۋەى ئەدەبى و مېژۋىي و زانستى بلاۋدەكاتەۋە، بەلام كە كۆۋارەكە ئاستى بەرز نىيە ماناى واىە لىكۆلىنەۋە لە كوردستاندا لەۋ ئاستەدايە، ئەگەر نا بابەتلىك پى بلى لە كۆۋارىكى دىكە بلاۋ كرابىتەۋە، خۇزگەى بۇ بخوزاى لە كۆۋارى ئەكادىمى كۆپى زانىارى ھەبوۋايە".

مىدىيا، 262، 2006/10/17

(*) - ئەم وتارە، ھەر چەندە وتارى من نىيە ۋەى "مىدىيا" خۇيەتى، بەلام لە بەر ئەۋەى پىۋەندىيەكى راستەخۇى بە وتارەكەى مەۋە ھەيە لە بارەى "كۆپى زانىارى" يەۋە، ۋامبە باش زانى لىرەدا چاپىكىرىتەۋە (جەمال = سەن)

كوردستانىكى تەقەلەقو جىھانىكى شەقاو

سەتەي بېستەم؛ سەتەيەك بوو كە دوو جەنگى گشتى (كە بەجەنگى يەكەم و دوو مى جىھانى بەنيوبانگن) و، چەند جەنگىكى ھەرىمى (لەوانە، جەنگى يەكەم و دوو مى سىيەمى "كەنداو") ى بەخۆيەو ەدى. ھەرچەندە لەماو ەى سەت سالى رابوردودا، جۇگرافىيائى گەلىك ولات و دەولەت و ئىمپراتورىيىتى، ھاتنە گۇران، بەلام مۇركى ديارى ئەو سەتەيە ئەو ەبوو؛ كە دوو كامپى دژ بەيەك؛ ھاتنە كايە، ھەر يەكەيان بەسەرۇكايەتتى زەلھىزىك و، ھەر زەلھىزىكىش، چۆكى لەسەر چارەنوسى بەشەك لە گەلانى سەر زەوى دادابوو. كامپى يەكەميان؛ كامپى سەرمايەدارىيىتى دەولەتى بوو، بەنيوى كۆمۇنىستىي يەو، بەسەرۇكايەتتى يەككىتى سۇقۇت و، كامپى دوو مىشيان؛ كامپى سەرمايەدارىيىتى تاييەتتى بوو، بەنيوى جىھانى ئازادەو، بەسەرۇكايەتتى ئەمريكا. كامپى يەكەميان كەپىندەگوترا؛ كامپى رۇژەولات، سىستەمىكى دىكتاتورانەى تۇتالىتيرانەى ھەبوو، كامپى دوو مىشيان كە پىندەگوترا؛ كامپى رۇژاوا، سىستەمىكى لىبرالانەى دىمۇكراتانەى ھەبوو. جا؛ لەبەر ئەو ەى ھەردوولا؛ خاوەنى چەكى قەكەرى ئەتۆم و تەكنۇلۇژىيەكى پىشكەوتوو بوون، ھىچ كامىكىيان زاتى ئەو ەى نەدەكد، پەلامارى ئەوى دى بدات، بەلام "جەنگى سارد" لەنيوانياندا، بەنەينىي و، بەشيو ەى چاوپراو كردن لە يەك و، دزانە لەپىشتەو لەيەك سەرۋاندن و، ئاژاۋە نانەو ە بۇ يەكدى، كەدەو ەيەكى بابوو. ھەر لەئەنجامى ھەولدانى ھەردوولا، بۇ زۇر كردنى "ھەقالبەند"؛ گەلىك دەولەت و رىكخراوى تىرورىست ھاتنەكايە، كە ھىندىكىيان سەر بەملاو ھىندىكىشيان سەر بەولا بوون. ئەو جا؛ بۇ راگرتنى ئەم دەستوپىۋەندانە، ھەر يەكەك لە دوو كامپە نيۇبراۋەكە، ناچار بوو، بە چەك و پارەو دىبلۇماسىيىتى؛ پىشتىگىرىي لايەنگرانى خوى بكات و، چاۋ لە تاوانەكانى بېۋىشى. بەلام بەم جۇرە؛ بەشەك لە زانستى تىكنۇلۇژىيائى چەك، كە جاران، لەلايەن ئەم دوو كامپەو ەدەستبەسەرىدا گىرابوو، كەوتە دەست ئەم "ھەقالبەند" ە زۇردارانە، كە ھىندىكىيان دوايى بوونە فەرمانپەو، ەك "تالىبان" ى ئەفغانستان، كە بە يارمەتتى ئەمريكا ھاتە سەركار. ھى واشيان تىدا ھەبوو، سەرچاۋەيەكى نەوتى فراوانى

لەبەردەستدا بوو، لەو رێنەوێکەدا بازارگانێیەکی توندوتۆڵی لەگەڵ ھەردوو کامپەکە بەستبوو، خەڵکەکی ژێر دەستی خوشی، بەوپەڕی دەرەندەییەتیەوە دەچەوساندەو. ھەردوو کامپەکەش، مێش میوانیان نەبوو.

شایانی باسە، لەپاڵ ئەم دوو کامپەدا، کامپی دیکەش ھەبوون. بۆ وێنە: سەرەمێک بەرە ی لانەگرەکان (عدم الانحياز) ھەبوو، کە یۆگۆسلاقیای تیتۆ و میسری ناسرو ھیندستانی نەرۆ، بەرپۆەیان دەبرد، کە ھیندستان خۆی خاوەنی چەکی ئەتۆم بوو. ھەرچەندە، چەند ولاتیکی سەر بە بەرە ی رۆژاوا ھەبوون، ئەمریکیان بەسەرکردە ی خۆیان نە دەناسی، چەند ولاتیکی "کۆمونیستی"ش، وەک چینی ماوتسی تۆنگو ئەلبانیای ئەنوەری خواجا، سۆفیتیای بەسەرکردە ی خۆیان دانەدەنا، لەگەڵ ئەوەشدا، جیھانی ئەوسا؟ دوو کامپی بوو، دژ بەریتی نیوانیشیان درێژەیکیشا؟ تاوایلیات، کامپی رۆژەلەت، لەئەنجامی ئەبوونی ئازادی و گێرگرووی ئابووری، بوونی ژمارە یەکی زۆر لەگەلانی جیاوان، لەنیو سنووری ئیمپراتۆریتیەکییدا، ھەرسە ی ھینا و مالی چوو. سەر بەشی مالاو و لەمەشەو، گەلیک گەل و نەتەوێ بێدەولەت، بێجگە لە کورد، بوونە خاوەن دەولەت، تەنانەت؟ میراتبەری ھیزی ئەتۆم، بۆ وێنە: کازاخستان.

بەکورتی؟ لەنیوان کامپی رۆژەلەت و کامپی رۆژاوا، جۆرە ھاوسەنگیەکی راگیرابوو. سنووری دەسەلاتی ھەردوولا؟ بەشیوێ دیفاکتۆ defacto دانێ پێدا نرابوو. ئەمریکاو سۆفیتیای، دەیاننوانی؟ راستەوخۆ فەرمان بدەنە "ھەقالبەندەکانیان". بۆ وێنە: کە سەرۆکی میسر، خۆدی لیخۆشبوو جەمال عەبدولناسر، لە پایزی ساڵی 1956دا، واتە، پەنجە سال لەمەوێر، کە ئەز ئەوکاتە مامۆستا بووم لە کەرکوک، ئەو رۆژانەشم باش لەبیر، کەمالی سوێسی کردە ملکی دەولەتی میسر، ئەو بوو فەرەنسواو بەریتانیای ئیسرائیل، ھەرسێکیان پێکەو، پەلاماری میسریان داو، ئاگری جەنگ ھەلگیرسا. سەرۆککۆماری ئەو دەمە ی ئەمریکا ئایزنھاوەر، لەبەر ھێندەکی ھۆ، کە ئێرە جینی باسکردنیان نییە، داوی لە ھەر سێ دەولەتەکی کرد کە زوو لەشکرەکانیان بکێشنەو، ئەوانیش پاش چەندان نامە و تەلەفۆن و پارانەو، کە ھیچ سووتیان نەبوو، ناچارمان لەشکرەکانیان بکێشنەو، بچتە ژێر باری بێئاوێووی خۆیان، دلی ئەمریکا نەبەشیین. ھەروەھا ھەر لە پایزی ئەو سالەدا (1956) تۆپو

تانكى يەككىتى سۇقۇت، بەسەرۇكايتى نىكىتا خەرشۇف، گەلى راپەرپوى ھەنگارىي
 لەخوئىندا خەنگاندو، ھىزى ناتۇش فزەى لىۋەى نەھات. ئاشكرايە، كە ھەر لەشكرى
 سۇقۇت بو، لەسالى 1968دا شۇرشى گەلى ئازاۋ بوئرى چىكۇسلۇقاكيى
 بەشىۋەيەكى دېندانە كوژاندەۋە، بەرەى رۇژاۋاش لە چەند وتارىكى رۇژنامە رادىۋو
 Tv بەۋلاۋە، ھىچ ھەلۋىستىكى دىكەى نەۋاند. ئەۋەش دەزانىن، كە قىرگىدى كورد
 لەلەين دەۋلەتە دەستكردەكانى ەربەو تركو فارسەۋە، پاش جەنگى يەكەمى
 جىھانى، واتە، لەكاتى دامەزاندنى سۇقۇتەۋە، ھەتا رمانى سۇقۇت، لەكۇتايى
 ھەشتاكاند، بە بىدەنگى ھەردو كامپ بەرپوۋەچو، ئەمەش، بۇ راگرتنى ھاسەنگىتىى
 نىۋانىان بو.

ھەر لەبەر ئەۋ ھاسەنگىيەش بو، كە بزوتنەۋەى رزگارخىۋازانەى گەلانى
 بىدەست و نىشتەمان داگىراكراۋ، زۇر بە زەھمەت سەردەكەۋتن. چۈنكە بەرژەۋەندىى
 ھىچ لايەك لەم دوۋانە، رىيى بەۋە نەدەدا، بارى وىستاۋ بىتە لەقاندن و ھەژاندن و،
 كامپى بەرامبەر لە خۇى بەرووژىنى. شۇرشى ئەۋ سەردەمەى گەلە بىدەستەكان، يان
 لەشىۋەى خۇپىشاندانى جەماۋەرانەى سەرشەقامەكان بو، ۋەك شۇرشى ھەنگارىاۋ
 چىكۇسلۇقاكيى، كە بەھاسانى، بە تۇپ و تانك، دەكوژىندرايەۋە، يان لەشىۋەى شەرى
 پىشمەرگەيەتېداۋو، بەپىنى تاكىكى "لېدەۋ راكە"، ۋەك شۇرشى كوردستان و
 شۇرشەكانى ئەمىركاى لاتىن، كە ئەمەش كاتىك دەيتۋانى خۇى راگىرى، كە خەلكى ئەۋ
 نىۋچەيەى شۇرشەكەى لېھەلدەگىرسا، لەبارى لۇژستىكىيەۋە؛ پىشتىگىرىيى ئەۋ
 شۇرشەى بىكردايەۋ بىتۋانىايە پىشتىگىرىيى بكا. ھەر كاتىك ئەم يارمەتییە لۇژستىكىيە
 نەبۋايە، يان بېرايەۋە، ئەۋا شۇرشەكە، يان لە ھىللى خۇى دەردەچو و، دەۋوۋە
 دەسكەلاى ئەم و ئەۋ، يان كۇتايى دەھات. چارەنۋوسى شۇرشىگىرى بەنىۋانگ چى
 گىقارا، كە لەۋ يارمەتییە لۇژستىيە بېيەش ما، نىۋونەيەكە بۇ ئەمە. ھەر لەبەر ئەۋەشە،
 كە داگىركەرانى كوردستان، بەر لە ھەموو شتىك، گۈندەكانى كوردستان كۈلدەكەن،
 چۈنكە ئەۋ گۈندانە، سەرچاۋەى بژىۋو كانىاۋى لۇژستىى شۇرشەكانى كوردبوون.
 بەلام ئەۋەتە بەداخەۋە، كە 15 سالە لەبەشىكى باشۋورى كوردستاندا، حكومەتى
 پارتى و يەككىتى دامەزراۋە، كەچى لەباتى دروستكردنەۋەى گۈندەكان و، يارمەتىى

جۆتكاران و ژياندهنەوى سامانى كشتوكاڵىي كوردستان، سەوزەو ماست و شىرو روون و دۆشاوى تەماتە و تەنەت ناویش، لە دەرەوى كوردستانەوه دەهینرێن، وەك ئەوى هەولێر هیچ كاتێك ماستى نەبووبێ، لەكوردستانیشدا يەك كانیاو نەبێ.

هێژای گۆتە، كە لەسەردەمى بوونى دوو كامپەكەدا، واتە، لەزەمانى جەنگى ساردا، كارێكى يەكجار سەخت بوو، كەسێك، يان كۆمەلێك، يان حیزبێك، خۆى بەسەر بەخۆ زانیباو بیتوانیبا، لەنیوان ئەو دوو كامپەدا هەلكا. چونكە لەلای ئەوانەى سەر بە كامپى رۆژەهەلات بوون، ئەوى رەخنەى بگرتایە لە كابە (كەبە) كەیان، ئەوا، گومانى ئەوەیان دەكرد لێى كە سەر بە كامپى رۆژاوا بێ، پێچەوانەكەشى هەروا بوو. ئەمە بەتایبەتى لەكوردستاندا رێسایەكى بەرچاوى لەكاردا بوو، كە بەداخەوه، زۆربەى ھەرە زۆرى رامیارو خۆبەندەوارو بگەر نەخوێندەوارەكانیشى، دەروێشانەو، بەراستى بێوەجانە، سەر بە بەرەى رۆژەهەلات بوون، ئەوى رەخنەى سەووكەلەى لەرژیمی سۆڤیەت بگرتایە، ئەوا، یەكسەر بە نۆكەرى ئەمرىكاو بەریتانیاو ئیسرائیل دەدرا بە قەلەم، ئەمەشم بە تاقىكردنەوى تال و تفتى خۆم زۆر بە قوولى چیشتووه. ھەرچەندە، بەرەى رۆژەهەلات، نەك هیچ خزمەتێكى بەكێشەى كورد نەكرد، بەلكو لەگەڵ داگیركەرانى كوردستان، یەك بە یەكو، بەناشكرا ھاوکاریی دەكرد. پشەتگیری سۆڤیەت، بۆ ئەتاترك و شای ئێران و خومەینى و سەددام و حافىز ئەسەد، بەشێكە لەمێژووى رەشى سۆڤیەت. ئەمە بێجگە لەوى كە سۆڤیەت، دوو جار ئەنڤالى لە كوردی كوردستانى سۆر كردو، وڵاتەكەیانى بەخشى بە تركە ئازەربەيجانى سۆڤیەت، كەچى؛ حیزبە كوردییەكان و دارو دەستەكانیان، ئەمەیان دەشاردەوه، یان پاساویان دەهێناوەوه بۆى، رۆژنامەكان و نووسینەكانیان، پێ بوون لە زوڤناژەنى و پەسەندانى رژیمی سۆڤیەت و كلكەكانى لەئەوروپای رۆژەهەلاتو، رژیمی تێرۆریستى سۆڤیەتییان، وەك "رزگار كەرى گەلان" و "دۆستى كورد" و "قەلاى ئاشتى" دەدایە قەلەم. ئەمەش كارێكى وایكرد؛ كە داگیركەرانى كوردستان، بەلگەى بەهێز بكوێتە دەستیان بۆ چەوساندنەوى كوردو، توانیان لەبەرەى رۆژاواى بگهێنن، كە كورد دەسكەلاى دەستى رژیمی سۆڤیەتو، پێویستە سەركوت بكرێن. ھەر لەئەنجامى ئەم رەوشە زیانبارەوه، نەتەوى كورد، پەنجا ساڵ لەوه بێبەربوو كە دۆزى خۆى بخاتە بەردەم كار بەدەستانى كامپى رۆژاوا،

مەدەش خىيانەتچىكە لەمپىژوو، ئەگەر باسنىەكرىۋ، ھەر لەبەر ئەمەش بوو، ئەن، ۋەك
 ەكەمىن كورد، پەردەم لەسەر ئەم راستىيە لاپردو، ئىستەش، پاش ئەۋەى ئارشىفە
 ەينىيەكانى رزىمى سۆڧىت بەرەلا كران، رۆنبوۋە ەك ەممو ئەو بۆچوۋانەى كە چل
 سالۋ پەنجا سال لەمەۋەر، لەبارەى كوردو سۆڧىتەۋە بلۆمكردوۋنەتەۋە، بەتايبەتى
 ۆلى سۆڧىت لە ەمەسەينانى كۆمارى كوردستان و ئازربايجاندا، كوردنى كوردو تركە
 ئازەربەيجەكانى ئىران بە قوربانى نەوت؛ لەلايەن ستالىنەۋە، راستى راست بوون.
 (سەرنجى نامىلكەى: كوردايەتى: بزوۋتنەۋەو بېروا رزىم" كە بە نىۋى خواستەمەنى
 "زەردەشت" ەۋە لە 1960دا، واتە 45 سال لەمەۋەر بلۆمكردوۋەتەۋە. ەمروەها
 كۆمەلە وتارى "الاجدية الكردية اللاتينية بين دعائتها ومعارضيتها" رد على اضماليل
 واباطيل جريدة "اتحاد الشعب" (ئۆرگانى پارتى كۆمونيستى عىراق) كە لەرۆژنامەى
 "صوت الاكراد" بەغدا 1960-1961 بلۆ كراۋەتەۋە بدە).

لە بىست سالى كۆتايىي سەتەى رابوردوۋا، دوو بوۋمەلەرزەى رامبارى و كۆمەلەيەتى،
 لەجىھاندا رووياندا.

بوۋمەلەرزەى يەكەم، لەكۆتايى ەفتاكاندا بوو كە خەلكى ئىران بەروۋى رزىمى
 دىكتاتورانەى شادا راپەرىن، ئەۋمبوو رزىمى شا روۋخا، كۆمارى ئىسلامىي ئىرانى
 لىدەرچو، لەمەشەۋە ئىدىۋلۆژىي ئىسلامى، لەقالى ئاينزاي شىعەيەتيدو، ۋەك
 پەيامىكى ئاسمانىي نىۋ نەتەۋەيى، بەرەو دەرەۋەى ئىران كەۋتە جوۋلەو، ەيندەك
 دەسكەوتىشى لە گەلىك ۆلەتدا بۆ خۆى بەدەيھىنا. بوۋمەلەرزەى دوۋەمىش، دە سالىك
 دواى ئەۋە، لەكۆتايى ەشتاكاندا بوو، كە رزىمى سۆڧىت بەجاريك ەرەسەيھىنا، بوو
 بە ھۆى گۆرپىنى ھاۋسەنگىتى لەجىھاندا، لەئەنجامدا ئەمريكا بوو بەگەۋرەترىن
 زلەيزى جىھان، نەك تاكە زلەيزى جىھان.

بە روۋخانى رزىمى سۆڧىت، گەلىك گەل ۆلەت، لەكۆت و زنجىرى كۆيلەيەتى
 رزگارىان بوو، بەتايبەتى ئەۋروپاي رۆژەلەت، تەنەت دامەزراندنى "ھەريمى
 نەفرىن" بەروبوۋى روۋخانى كامپى رۆژەلەت بوو. ئەۋجا بە يەكگرتنى ەردوۋ
 ئەلمانىاكەو، يەكگرتنى رۆژەلەت و رۆژاۋاي ئەۋروپا، واتە، دروستبوۋنى بلۆكىكى
 گەۋرە بەنىۋى يەككىتى ئەۋروپاۋە، ەيزىك دروستبوۋ كە بتوانى خۆى بەرامبەر ئەمريكا

راستبکاتهوه، ئەمەش بە دەستپیشکەریی فەرەنسای ئەلمانی هاتەدی، ئەو دوو دەولەتە یەکە جارێ پەنايان ئەمریکا بوو، بۆ پاراستنیان لە دەستدریژی سوڤیت، لە هیچ شتێکدا نەیان دەوێرا؛ دڵی ئەمریکا کەم، بەلام ئەو بوو لە جەنگی ئەمریکا بەرامبەر رژیمی عێراق، دیشکە میان لە هەقالبەندیتیی ئەمریکا کردو، دەزگە ی راگەیانندی گشتیی هەردوو دەولەتە کەو فەرمانرەواکانیان بوو بوونە سەرچاوەی پرۆیاگەندە ی دژ بە ئەمریکا، بەتایبەتی دژ بە سەرکۆماری ئەمریکا جۆرج دابلیو بوش. ئەم هەلۆیستە ی ئەلمانیای فەرەنسا، بوو بەهۆی هاندانی رژیمی دیکتاتۆری روسیاو چین کە بکەونە بەرەبرەکانیی ئەمریکا، ئەک هەر لەبارە ی کیشە ی عێراقەوه، بەلکو بلۆکیکی دژ بە ئەمریکا شەروستبکەن، بۆ ئەو ی رێنەندن؛ ئەمریکا هەقالبەندەکانی کە بەژمارە کەمن، بتوانن رێ لە ئێران و کۆریای باکوور بگرن کە نەبنە خاوەن چەکی ئەتۆم، لەهەمان کاتدا گریبەندی بازرگانی، بە نرخێ چەند ملیاردێک، لەگەڵ ئێران ببەستن، کە بەشیکی بۆ تەواو کردنی پرۆژە ی ئەتۆمی بووشەهرە.

ئەم هەلۆیستە ی هێندەک لەولاتانی ئەوروپا دژ بە ئەمریکا، لەپال هەلۆیستی چین و روسیا، بوونە تە هۆی کەمکردنەوه ی هیزی ئەمریکا. بەلام بەشیکی گوناھە کەش لەوه دا، دەوڵەتە ملی ئەمریکا خۆی. بەر لە هەموو شتێک ناشیتیی ئەمریکا لەچارەسەر کردنی کیشە ی عێراق، بەتایبەتی؛ رویشتن لەسەر نەخشە ی کۆلۆنیالیستانە ی بەریتانیا کە لەپاش جەنگی جیهانی یە کەم، سێ نیشتمانی جیاوازی، پێکەوه دروو، بەنیوی دەولەتی عێراقەوه. ئەوجا نەزانی و ژێنەهاتی هێندەک لە کاربەدەستانی ئەمریکا لە عێراق، بەتایبەتی پۆل بریمەر. دوا ی، لافلیدانی ئەمریکا، کە دژی تیرۆر دەجەنگی و، بۆ چەسپاندنی ئازادی و دیموکراسی تێدەکوژی، کەچی، هەرەک رژیمی ترکیای دژ بەکورد، سەیری کیشە ی باکووری کوردستان دەکا، گۆی لە راویژی فەرمانرەوایانی رژیمە تۆتالیتیرەکان دەگری، بە تایبەتی، میرەکانی سعودیە و کەنداو، و بەمە، رێبازی "بانیک و دوو هەوا" دەبا بەرێوه.

لێره دا پێویستە جەخت لەوه بکەم، کە هەلەو گوناھ ی ئەمریکا هەرجییه ک بی، دەبی ئەو راستییەش بخەمە بەرچاو کە ئەم هەولدا نە دزیو ی فەرەنسای ئەلمانی، شان بەشانی هێندەک لەسیاسەتکارە کۆنە چەپاژووکانی ئیتالیای ئیسپانیا وەک رۆمانۆ

دىۋ زەباتىرۇ، بەنيازى ئەۋەى ھاۋسەنگىتتەك لەنىۋان ئەمىرىكاۋ ئەۋروپادا ستېكەن، خۇيان، گۋايە لە خۋاردەستىتى ئەمىرىكا رىزگار بگەن، نەك ھەر ئەۋ سەنگىتتە دروستەكرا پىيانو بەس، بەلكو بەم كىردەۋەيەيان جىھانىيان كىردە مانىكى شلەقاۋ. ئەۋەتا، دەستۈەشاندىن لە بەرژەۋەندىيەكانى ئەۋروپا، لەنىۋ رۇپا خۇيدا، باسى رۇژانەى دەزگەكانى راگەياندىنى گىشتىيە. ھەر بۇ نەۋونە: زىنى رۇژى ھەينى 2006/10/27 چەند كەسىكى دەۋچاۋ داپۇشراۋ، پەكىكى كەنارى شارى پارىس، ئاگرىيان لە دۋو پاسى گەۋرە بەردا ۋ، دوتىزىنى بۇ رۇژانى دۋايىش ھەر بەردەۋام بۈۋ. ئەم كىردەۋەيەش بۇ سالىيادى پىنى خەلكى گەپكە ھەژارەكانى پارىس بۈۋ كە پار لەم رۇژانەداۋ بۇ ماۋەى 3 تە خۇپىشاندىن درىژەيكىشاۋ پىر لە دە ھەزار ئۆتۈمبىل 300 قوتابخانەۋ مانگەى ھكۈۋەتى سوۋتېنران (رۇژنامەى بەرلىنەر مۇرگن پۇست، 2006/10/). سەرەتاي مانگى ئۆكتۇبەرىش، لەيەكىك لە وېستگەى سەندەفەرەكانى رۇژاۋاى ئەلمانىا، جانتايەك دۇزرايەۋە كە بۇمبايەكى تىدا ئرابۈۋ، كە بەرپىكەۋت نەتەقى، خۇ ئەگەر بىتەقىايە، گۇلاۋىكى خۈينى لەۋاى بەۋە بەجىدەھىشت.

ۋرتو كرمانجى، دژايەتىكىردىنى ھەلۋىستى ئەمىرىكا لە پەلاماردانى رۇژىنى دادما، لەلەين فەرەنسائو ئەلمانىاۋ ھىندەك لايەنى دىكەى ئەۋروپايەۋە، ئەمانى راستو ئاپارىزى. بىجگە لەۋەش خراپەكارىۋ دەستدرىژى چەند سەربازىكى رىكايى بۇ سەر ھىندەك لە گىرتۈۋەكانى ئەۋو خىزىپ، كە بۈۋۈۋ بە بابەتى رۇژانەى ياكانى ئەلمانىا بۇ زپاندىنى نىۋى ئەمىرىكا، زۇر درىژەى نەخاياند كە، دەستدرىژى بازانى ئەلمانى لە ئەفغانىستان، لەم رۇژانەدا لە ھەمۈۋ جىھاندا بلاۋ ەتەۋە. رۇژنامەى بىلد Bild ئەلمانى باس لە ھىندەك وېنە دەكا، كە رىكايەتىكىردىنى سەربازى ئەلمانىا بە ھىسكۋ كەللەسەرى مردوۋ پىشانەدەن، ئەۋە ئاتەرۈۋ كە سەربازانى ئەلمان، كە گۋايە چۈۋنەتە ئەفغانىستان بۇ پاراستنى خەلكى ئ، كەچى، بە ھىسكى مردوۋ تىپ دەچىن بەشىۋەى دىپى نووسراۋ (رۇژنامەى ينەر مۇرگن پۇست، 2006/10/28، 1). ئەۋجا شەپى ئىسرائىل ۋ حىزبۇللاۋ

شەپرى دارفورو شەپرى تامىلەكان لە سىرلانكا، بەشىكن لە لىستەى درىژى ئازاودى نىو جىهان .

شلەقاندنى جىهان، بوو بەھۆى ئەودى پوتىنى روسىا، سووت لە بىزار بوونى خەلكەكە وەرىگىرى كە لە دىمۆكراسىيىتى و سەربەستى سەردەمى يەلتسىن دا، لووتيان لە دزىنى و جەردەيەتى و بەرتىل خۆرى و بۆگەنى گەندەلىى كاربەدەستانى ھەلپەرسىت پېر بووبوو و، توانى، خۆى بكاتە كەلەگەى روسىا، ھەستى شوقىنزمى روس بەرووژنى و ھەموو جۆرە ئازادىيەك نەھىلى و، خەلكەكەشى چەپلە لىبدەن بۆى و ئافەرىنى بكەن. راستىيەكەى پوتىن تاكە دىكتاتور نىيە كە جەماودەى برسىكراو و ساويلەكو لەخستە براو، چەپلەلىبدا بۆى و، ئەوىش بكەوئتە قەلاچۆ كردنى ھەموو رەخنەگرىك. ھەر لەسەردەمى پوتىندا، 12 رۆژنامەوان تىرۆر كران كە ئانا پۆلىكوفسكيا دونزادەمىنيانە. لاشەى ئانا لەرۆژى 10/8دا لە ئەپارتمانەكەيدا دۆزرايەو. ئانا، ژ نە رۆژنامەنووسىكى ئازاو بەجەرگ بوو كە رەخنەى لە سياسەتى پوتىن دەگرت لەبارەى چەچەنستانەو. ئانا، لە يەكەك لەوتووژەكانىدا، باسى ئەودى كردبوو، جارىك سەربازى روس چەچەنىيەكى مۇسلمان دەكوژن، لاشەكەى بەپارەيەكى زۆر دەفروشنەو بە كەسوكارى، تاكو بەپىئى ئاينى ئىسلام بىننىژن، بەمەش خراپەكارى و نامرۆقدوستى لەشكرى روسى لە چەچەنستاندا خستبووھەرو. كەواتە ئىستە نابى سەير بى لمان كاتىك كە بزەنن، ھەلسوكەوتى سەربازانى روس لە چەچەنستان ئاوابى، وەزىرى دەرەودى روسىا "خەم بنىشى لىى" بۆ "ئەگەرى پارچە پارچە بوونى عىراق" ولەو نازىبى...!! وەك چەند رۆژىك لەمەوبەر رۆژنامەكان باسيانكرد.

ئا لەم جىهانە شلەقاودا، كورد دەرەتەيكى باش ھەلكەوت بۆى، كە ئەگەر سەربەخۆيىشى، بەجارىك دەستەكەوتايە، ئەوا ھىچ نەبى ھىندەك لە مافە بنەپەتەيەكانى بۆ دەھاتە دى. بەلام سەركردەكانى حىزبەكان، كە پەنجا سال بوو. فىرى ئەو بوون، ھەرچىيەك لەسوقىتەو دەرچى، بە "پىرۆز"و "نەتەكىن" (مەسون)ى بزەنن، كە ئەو رۆژمە ھەرسىيەنا، بەجارىك ئەترەشيان چوو و، ئەمجارە ھانايان بۆ ئەمەرىكا بردو، لەو كاتەو و تائىستە بەموو لەسياسەتى ئەمەرىك

«چوون. لێره، مەبەستم ئەوە نییه کە کورد دژایەتیی ئەمریکا بکەن، نەخێرو
 ب... دژایەتیکردنی ئەمریکا، کاریکی زۆر چەوت و چەویلەو، بەدلی داگیرکردنی
 ستانه. بەلام، ئەگەر کورد لەسنووری ریزگرتن لە بیروپای ئەمریکا، بۆ خوێش
 و پلان و نەخشەیەکی خۆی هەبێ، ئەمە بەهیچ جورێک دژایەتیکردنی ئەمریکا
 یێنی. کەسانێک کە وتارەکانی منیان لە "میدیا" دا خوێندوووە، ئەبەرە
 ندیی کوردو ئەمریکاو، کە پیش و پاش رووخانی سەدام نووسیومن، دەرانی
 بشە گوتوومە کە "ئەمریکا بۆی باوکی کەس نییه"، زەهیزیکە کە بەرژەوهندیی
 تیژی و ئابووری... هتدی خۆی هەیه و بیر لەوە دەکاتەو، مافی خۆیەتی
 بکا. دەبا کوردیش، وەک مافی خۆی، بیر لەبەرژەوهندیی خۆی بکاتەو و کەلکێک
 جیهانە شەقاو وەرگیری، ئەوەش بخاتە بەرچاو، کە هەموو بەرژەوهندییەک،
 لە دەرەقی لەبارو گونجاویدا سەردەگری. هەر بۆ وێنە: کە سەرکردەکانی
 قس و پارتی رازیبوون بە چوونە هەلبژاردن و دەنگدان بۆ دەستوو، ئیستەش هی
 یه، وەک بەرێز لەلە کەمەدین کاکەیی کە دەبیژی "پەشیمان"، ئەوا ئەز هەر لەسەرەتاو
 چوونە هەلبژاردن و دەستوو بووم، چونکە هیچ گەڕەنتییەکی لەگەڵ نەبوو. دوای
 ئەو سەرکردانە، گوتیان، ناچە هەلبژاردن و دەنگدان، تا کێشە کەرکوک چارەسەر
 بێ، کەمێک دلم خوێش بوو، بەلام هەر دوای ئەوە گوتیان "ئەمریکاو بەریتانیا بەلێنیان
 ، هەر پاش هەلبژاردن کێشە کەرکوک پێننەو". پاشان، چوونە هەلبژاردن و،
 ین "هەش خوێان خوش! ئەوجا کێشە کەرکوک کەوتە کوتایی 2007، کە ئیستە
 لەوێ دەکری، ئەمریکا بۆ رازیکردنی دلی رژیمی ترک، دە سال دوای بجا. باشە،
 هی ئەمە بە ئەستۆی کییه؟

«لێناییهو، ئەگەر پارتی و یهکیتهی ئەو رۆژە پێیان داگیرتایه و نەچوونایه
 بژاردن، هەلبژاردن سەرنەدەگرت، چونکە سونەکان بۆیکوتیان کردبوو. ئەو دەمە
 یکاش و بەریتانیاش ناچار دەمان، کێشە کەرکوک بەلایەکا بژەن، کوردیش
 ، بێرێز نەدەبوون، بەلکو ریزیان پتر دەبوو. ئەمەتا، یهکیتهی وەک نووری مالیکی
 گەرەکیکی بەغدا یی دانامرکی، دەچی لەپووی جورج بوشدا وەرەگەریتەو
 .دلی "کەس مافی ئەوەی نییه خستە کار بۆ حکومەتی عێراق دەستنیشان

بكات" و جورج بوشيش، پاش ئەوى كه هەره‌شەى كردبوو و گوتبووى "ئارامگرتنیش سنوورى هەيه"، پاشگەز دەبیته‌وه‌و دەبیژى "هیچ گوشاریکم نه‌خستووته‌ سه‌ر مالیکی، مالیکی پیاوی ئەمریکا نییه، دۆستی ئەمریکایه"، دەبا سه‌مرکرده‌کانی کوردیش، په‌ڕۆیه‌ك له‌ مالیکی دادپن. یان، ئەوه‌تا ده‌بینن، حه‌سه‌ینی شه‌هرستانی كه‌ به‌ بنه‌چه‌و ره‌چه‌له‌ك فارسىكى ئێرانیه‌، ده‌یه‌وى ئەو گرێبه‌ندانەى كه‌ حكومه‌تى هه‌رىم له‌گه‌ل كۆمپانییه‌كانى گه‌ران به‌دواى نه‌وتدا به‌ستویه‌تى، فتى بكات، كه‌چى حكومه‌تى كوردستانیش ده‌قه‌رمووى: "ئێمه‌ به‌پێى ده‌ستوور كارمان كردووه‌". شه‌هرستانییه‌ك كه‌ ئەه‌رۆ ده‌سه‌لاتى ئەوى نییه‌، كێشه‌ى سووته‌مه‌نىی رۆژانه‌ له‌ ولاته‌ پڕ نه‌وته‌كه‌یدا بۆ خه‌لكى به‌غدا دا‌ین بكات، یان له‌ پاراستنى بۆیه‌ نه‌وته‌كانى د‌ل‌نیا بى، ئەوه‌ قه‌سه‌یه‌تى. خو‌شم چه‌ند جار باسى ئەوه‌م كردووه‌ كه‌ ده‌ستوور، وه‌ك په‌رژینی باخه‌و، په‌رژینیش بۆ مرو‌ف‌ى به‌ نامووسه‌. ده‌ستووریش بۆ كۆمه‌لگه‌یه‌كه‌ كه‌ ر‌ی‌زى ده‌ستوور بگرێ. ئەوجا شه‌هرستانی و ده‌ستوور؟ هه‌ر به‌ زمانه‌ فارسیه‌كه‌ى خۆی ده‌بیژم "كجا مرحبا!" شه‌هرستانی، سالانى سال له‌به‌ر ده‌ستى سه‌ددام دا خه‌ریكى لیكۆلینه‌وه‌ى ئەتۆم بوو. له‌وتووێژه‌كانیشیدا له‌گه‌ل رادیوى "العراق الحر" كه‌ به‌پاره‌ى "سیا" ده‌چوو به‌ر‌ی‌وه‌، هه‌میشه‌ له‌د‌زى فیدرائى قه‌سه‌یده‌كرد. باشه‌، بۆچى حیزبى كوردیه‌یه‌كان، له‌باتى وه‌زاره‌تى ده‌ره‌وه‌، كه‌ هیچ سووتیكى بۆ كورد تی‌دا نه‌بوو، با عه‌ره‌ب‌كردنه‌وه‌ى عێراق نه‌بى به‌ده‌ستى كورد، پێیان له‌سه‌ر وه‌زاره‌تى نه‌وت دانه‌گرت له‌كاتێكدا كه‌ به‌شیكى گه‌وره‌ى كێشه‌ى كوردستان، كێشه‌ى نه‌وته‌.

به‌پاراستى، زۆر نه‌نگه‌، كه‌ حیزبه‌ ده‌سه‌لاتداره‌كانى كورد، ه‌ین‌ده‌ د‌لى داگیركه‌رانى كوردستان راده‌گرنو، ه‌ین‌ده‌ش به‌رامبه‌ر چاره‌نووسى كوردستان كه‌مه‌رخه‌من ئەگه‌رنا، بۆچى ده‌بى هه‌زاران و هه‌زاران خێزانى عه‌ره‌ب بتوانن رووبه‌كه‌نه‌ كوردستان و نرخی ژيانى رۆژانه‌ واگران به‌كه‌ن كه‌ كوردستانییه‌كى ساده‌، زۆر به‌زه‌حمه‌ت بتوانن نان‌ه‌ره‌قێك بۆ ده‌مى ببات، به‌لام كوردیكى لیقه‌وماوى وه‌ك شیخ مورشیدى خه‌زنه‌وى كۆپى فوه‌ زاناو شه‌هیدى كوردستان، شیخ ماشووقى خه‌زنه‌وى، كه‌ ژيانى له‌مه‌ترسیدایه‌و دوو مانگه‌ چاوه‌پوان ده‌كا، ر‌ی‌نه‌درى پێى، بیته‌ هه‌رىمى كوردستان؟ ت‌ك‌ایه‌ كاربه‌ده‌ستان وه‌رامى ئەم په‌رسپاره‌ به‌ده‌نه‌وه‌.

ریه‌دهستانی کورد، هیچ گهره‌نتیییه‌کیان بۆ دواپوژی خه‌لکی کوردستان
نه‌کردوو. کوردستان کوردستانیکی ته‌قوله‌قه، که له‌نیو جیهانیکی شله‌قاودا
ه‌له‌زیتی، بۆ رۆنه‌چوونی، پیویستی به‌دهستی به‌هیزو بیری تیژه که
ریبکات. به‌دلتیاییه‌وه ده‌بیژم که نه‌وه‌ش به‌حیزبجزیینه‌ناکری، به‌لکو به‌گه‌له
یه‌کی کوردستانی دیته‌دی.

برلین 2006/10/29

بیدی، ژ 264، 2006/11/7

سەرنجىك لەبارەى دىرۆكى ئالاي كوردستانەوہ

يەككە لەو ئاتەواوييە بەرچاوانەى كە لەمىژووى كورددا، بەدەيدەكرىو، كەلەبەرىك زەقى خستووہتە بەردەم ئەوانەى لەرابوردووى ئەم نەتەوہ كولۆلە دەكۆلنەوہ، ئەوہى كاتىك شتىك لەكوردستاندا روويداوہ، پىنووسبەدەستانى كورد، دەمودەسە تۆماریان نەكردووہ، ئەم كەموكورتىيەش، نەك ھەر دىرۆكى كۆن، بەلكو سەردەم نویش دەگرىتەوہ. با زۆر دور نەپۆين، و پىرسىن: چەند پەرتۆك، تائىستە، لەبارە شۆرشى ئەيلوولەوہ، كە 14 سال درىژەيكيشا، نووسراوہتەوہ، بەمەرجىك، را بەرۆژ، ھەرچىيەك قەومايى، تۆمار كرابى تىيدا؟ مەن لەسالى 1971دا، زنجىرەىە وتارى سەمىنارىم لەبەرلەين، بەزمانى ئەلمانى، لەبەردەم كوردو دۇستانى كورد لەبارەى شۆرشى ئەيلوولەوہ، پىشكىشكر، كەدوايى بوو بەپەرتووكىكى چەند سە لاپەرەيى و، بەنىوى "كوردستان و شۆرشەكەى" يەوہ، لەسالى 1972دا، لەلاي "يەكيتىي نەتەوہيىي خویندكارانى كورد لە ئەوروپا" (نوكتسە NUKSE)ە، چاپكراو، لەسالى 1985دا كرا بەكوردى و، ھەر ئەوسالەش لەسوید چاپكرا. بەلا ئەمەش ھەموو بەسەرھاتىكى رۆژانەى شۆرشى نەگرتووہتە خۆى.

ئوبالى ئەمەش، بەئەستۆى ئەو خویندەوارانەيە كەناخۆرو كاربەدەستى شۆر، بوون و، ھىچ بەرھەمىيان لەم بارەيەوہ نەخستە بەردەم خەلك و ھىندىكيشيان، لەدەركەوتنى پاشەلى خويان دەترسان، بەھەموو شىوہيەك دژى ئەو پەرتۆكەى و ھەستان. (1)

ئەمەش، ھەر نموونەيەك بوو، ئەگەرنا نموونەى لەم بابەتە زۆر و، ئەنجاە يىسەرەبەرەكەشى، ئەوپۇ دەبينىن. ئەوہتە، لەم رۆژانەدا، لەلايەن گەلىك كەسەو باسى ئالاي كوردستان دەكرى، ھىندەك دەنگى گىرەشيويانەو ناسازيش، لەم لەو لاوہ، بەرزبوونەتەوہ، داواى گۆپىنى ئالاي كوردستان دەكن، وەك ئەوہى گۆپى ئالا، لىستكى زارۆكان بى. بەلگەشيان بۆ ئەم خۆ دەرخستە، بەپىي نەريە "پىچەوانە بوەستە، تا بناسرىيت"، ئەوہيە، كە ئالاي كوردستان "دروشمى گە ناكوردەكانى كوردستانى تىدا نىيە"، وەك ئەوہى ئەم ئالايە، ئالاي كورد بى ئالايەكى نىشتەمانىي كوردستانى نەبى. ئەوانە، ئەوہيان لەبىركردووہ، يان لەب

یان بردو ته وه که ئالای کوردستان سیمبولی ولاتی کوردستانه. ئه وه ته وه انهش له تهك كورد دا له کوردستان دهژین و خویان به کوردستانی دهزانن، ئه وه هگهن. چونکه ئه گهر ئالای ولاتانی فره نه ته وه له سیمبولی نه ته وه کان پیکیی ئه وا کانیان وهك شه په پشپله یان لیدی.

ئهم بهرێزانه، چاوه پوانی ئه وه ناکهن، تابزانن چاره نووسی کوردو کوردستان، به چ کدا ده که وی، ئه وسای خه می ئالاکه بخۆن و، شمشیرکی سوری سهوودیانه ی، ره به ره سه نه کان"ای کوردستان بخه نه نیو ئالای تیشک هاوێژ که سک و سوری ستیخوازانه ی کوردستانه وه، شمشیر که به نه درۆشمی ئه وه عه ره بانه ی که رژی می اقی له ماوه ی هه شتا سالدا، به چهنده گۆرمیک هیئانه ی که رکوک و مووسل و دیاله و وت و، ئه و پۆ ئه وانه، بوونه ته "عه ره بی ره سه ن" و، ئه وه عه ره به ده و له مه ندانه ی له و پۆش، پارتی و یه کیتی، نابه رپر سیارانه، ده یانه ی نه نه هه ولیرو سلیمانی و ده وک ده به نه خاوه نی خانوو و زه وی و زارو دوکان و قوتابخانه ی عه ره بی ده که رته وه بان، دواوژ، ئه وانیش ده به نه "عه ره بی ره سه ن". ئه ی کاتی خوشی مه لیک فه یسه لی، ستیژی به ریتانیا، عه ره بی نه هیئانه یه وه یچه و ده شتی شه ره زوور، که ئه مانه ی ایی، به "جیب الگوریس" به نیو بانگبوون! به لام هاوار بو کی به رین و بلویر بو کی ده یه ن؟!

ئه مه یان او، له لایه کی دیکه شه وه، که لێک نووسین و بیروپرا، له باره ی بنجوبناوانی یدابوونی ئالای کوردستانه وه، بلاو بوونه ته وه، که به لیورد بوونه وه یه کی ژیریژانه، ست ده رناچن، له بهر ئه وه، وامبه یاش زانی، ئه وه ی ئه ز له م رووه وه بیستوومه، خه مه سه ر کاغه ز، به شکم بیه ته هوی پرکردنه وه ی ئهم که لینه.

سه ره تای په نجاکانی سه ته ی را بردو بو، که ئه وه ده مه خویند کاربووم له زانستگه ی غدا، جارێکیان، به بۆنه ی رۆژی نه ورۆزه وه، له دوکانی (ئوستاد) به شیر موشیر نیشتبووم، ژماره یه کی زۆر کوردی به ته مه ن هاتنه ئه وی، که مه ر ئه ز به ته نی نیوانیاندا گهنج بووم، ئه وه شم بۆیه واباش له بیر، چونکه جیژنی نه ورۆز بو، یژنی نه ورۆز، ئه وه سه رده مه، هیشتا نه که راوو به پیشووی فره می (ره سمی) له عیراقدا، گه ل ئه مه شدا، ئه وه رۆژه نه چوومه زانستگه و له خزمه ت "ئوستاد" دا بووم. چه ند

کوردیك له دوکانی "ئوستاد" کۆبووینهوه، بۆ ئهوهی پیکهوه بچینه مالی رهحهته تر ماف جیاووک بۆ پیروزیاییکردن. ئهوانهی لهوی بوون، هیندهی له بیرم مایی، نه، به پیرزانه بوون: مامه شاکیڕ مه جرووم، ماموستا ره فیهق حیهلی، عه قید ئه مهیز رهواندزی، عه قید عارفه سوور(2)، ره فیهق چالاک، عه قید جه مال عارف که رکوکی عه بدولقادر قه زاز، مه لا واحیدی هه ولیری و چه ند که سیکی دیکه. لیژدها ده بی بیژم کا "مارووف جیاووک"(3) خۆی دامه زینه ری "یانه ی سه رکه وتن" بوو، به لام له به ره ئه وهی کورده ده سترۆیشتوو ده کانی به غدا، نیوانیان له گه ل ماف جیاووک خۆشه بوو، کریڕ خانوو ده که ی "یانه" یان نه دا بوو، له مه وه چالاکیی "یانه" چه ند سالیک بوو. راوه ستا بوو، ره حمه تی، ماف جیاووک، ناچار بوو بوو، هه ر بۆ مالی نیوی "یانه". ماله که ی خۆی بکا ته "یانه". بۆ ئه مه ش تابلویه کی به کورده ی و عه ره بی به سه ر ده رگه ی ماله که یدا که له نزیك "باب المعظم" وه بوو، هه لواسی بوو، له سه ری نوو سرا بوو "یانه ی سه رکه وتنی کورد/ ناد ی الارتقاء الکردی". کورت و کرمانجی، که له سه ردانی مالی ماف جیاووک، گه پراینه وه، له نیوان قسه کا نه اندا، باس ها ته سه ر ئه وه ی که بۆچی ماف جیاووک، ئالای کورده ستان، به سه ر تابلۆکه وه هه لئاواسی و، ئه گه ر ئه مه یکرد. هه لۆیستی حکومه تی عیراق، چ ده بی. له مه شه وه، قسه ها ته سه ر سه رچا وه ی ها تنه کا به ی ئالاکه و، هه ر به که ش له ئاوازیکی ده خویند.

مامە شاكىر مەجرووم، رەۋانى شاد بى، منى ۈك برازاي خۆي تە ماشا دەكردو. كە دەيدى لەنيو گەنجەكانى ئەو زەمانەدا، كەم ھەن ۈك من، ئارەزووى ھەلسوكەوتياز لەگەل ئەو پيرانەدا ھەبىو، بەدۋاي دەنگوباسى كۆن و بەسەرقاتى ئەوانەدا بگەپۆن. زۆر پيىخۆشبوو و دەيگوت "ئوميدىم بەتۆ زۆرە بۆ دواپۆژ"و، منيش، ھەر بەماما شاكىر قسەمدەكرد لەگەلى. مامە شاكىر، مالى لە رواندز بوو، بەلام زوو زوو دەھاتا بەغدا. بەراستى رۆشنبيرىكى گەورەى كورد بوو، لەپيناوى نيشتمانپەرورەيد گەليك دەربەدەرى و برسييتى و سەختىي ژيانى چيشتبوو. ھاوکارو ھاودەنگو راستينەى شيخ مەحمود بوو. گەليك ھۆنراۋەى رۆژانى شاناشيئيى خواروو كوردستانى لەبەر بوو. ركيكى ئەستورى لەميچەرسۆن بوو، دەيگوت ميچەرسۆن كوردبزانكى بە بەھرە بوو، دژى كورديش نەبوو، زۆر ھەزى بەۋە دەكرد

كه كوردستان بېيته دولهت، به لام دهيوست خوى بكنه شاي كوردستان، نهك شيخ
 مهحمود. دهيزانى كه ئینگليزهكان، عهريبيكى دهرهوى عيراقيان هيناوه، تانجيان
 كردوه ته سر، بيري لهوه دهكردهوه، بوچى نهو له مهليك فهيسهل كه مهربى. له بهر
 نهوه، دوژمنايهتتى شيخ مهحمودى دهكرده. مامه شاكير ده يگوت، ميجه رسون زور
 "تېزل" و يه كجار "بهفيز" و "قسه تېن" بوو، به پيچه وانهى ميجه نوييل، كه زور هيمن
 و له سه رخوو روو خوشبوو. مامه شاكير له سه رده مى شان شينييتتى باشوورى
 كوردستاندا، به سه رو كايهتتى شيخ مهحمود، وه زيرى پوسته و ته لوگرافى حكومهتتى
 كوردستان بوو. ئه م شاخ و نهو شاخ ده زگهى ته لوگرافنار دهنكهى له گهل خوى
 ده گواسته وه. نهو له بارهى ئالاي كوردستانه وه ئه مهى خواره وهى فهرموو:

ئالاي كوردستان له سه رده مى جهنگى يه كه مى جيهانيدا، له لايهن هونه رى
 نيشتمان په روه رى كورد، نه حمهد موختار جافه وه (4) له مه له بجه نه خشه يكي شراوه،
 دوايى پاش ته و او بوونى جهنگ، له لايهن ميجه نوييله وه براوه بو سه ركرده
 كورده كانى باكوورى كوردستان، له كاتيكا كه ميجه نوييل به دزييه وه گه شتيكى
 به ويذا كردوه.

له بارهى رهنگه كانيشه وه گوتى: رهنگه كان له رهنگه كانى سروشتى جوان و رهنگاورهنگى
 كوردستانه وه وه رگيراوه (5)، بو خوړه كمش گوتى نهوه بهرام بهر مانگى عوسمانيه كان
 دانراوه، چونكه بيروپاي نه حمهد موختار و ابو، بووه (وجود) يهك ريزى هيه كه
 به خشى، نهك ده ستنده خوړ بى. خوړ رو ناكى و گهر ما ده به خشى و، مانگيش وه ريده گرى.
 نه گهر نا مانگ له خويدا ساردو تاريكه. له گهل نه مه شدا، بابتهى "خوړ"، كه به شيكه له
 ميتولوزيى كوردو ميزوپوتاميا، قسهى زور هله ده گرى، كه جيى ئيره نييه.

هه ر له م باره يه وه جاريكيان پرسيارم له كاك ره شيد شه وقى (براى ماموستا عهلى
 ناگا) كرد، كاكه ره شيد شه وقى، نهو پياوه بوو كه له گهل سالح زهكى ساحي بقران،
 پيكه وه له به غدا گو قارى "ديارىسى كوردستان" يان دهرده كرد. كاكه ره شيد مرو قيكى
 زور نيشتمان په روه بوو. له سه رده مى عوسمانيه كانداو، له كاتى جهنگى يه كه مدا،
 نه فسه رى عوسمانى بوو له نيوچهى هه ورامان و، پيوه ندييه كى باشى به سانه كانى
 هه ورامان و كورده گوران ييه كانه وه به ستبوو. گه ليك زانيارى لا هه بوو. له بهر نه وهى

دراوسیی مالمان بوو له سلیمانی، زوو زوو چاومان به یهك دهكوت. نهو دهیگوت؛
ئالای كوردستان له سهردهمی جهنگی یهكه میی جیهانییه وه هیه.

نیسته دهبی بیژم، نهو هی كه دهگوتی، نهو ئالایه له لایه نه گوتفرید یوهانس
مویلهری (6) نهلمانه وه، یان ره مزی نافع ره شیده وه دروستكراوه، به دلتیاییه وه راست
نییه. چونكه نهز خوم له شهسته كاندا كه چاوم به مویلهر كهوت و، قسه مكرده گهلی و
چهند جاریش له شهسته كان و هفتاكاندا، چاوم به رحمهتی میر كامهران به درخان
كهوت، میر كامهران دهیگوت، نهو ئالایه له سهردهمی هاتنه كایه ی پهیمانی سیفردا
(كه له سالی 1920 دا به ستر) له لای جهنهرال شریف پاشا بووه. نهو دهش دهزانین، كه
شهریف پاشا خهلكی سلیمانی بوو، كه له نهسته مبول و سوید دهژیاو، پیوه ندیییه کی
توندوتوولی به سهركرده كورده كانی باكووره وه هه بوو. ههر له و كاته شدا، له
نهسته مبول، ژماره یهك كوردی خهلكی سلیمانی دهسپرویششتوو، دهژیان وهك
جهنهرال حاجی مستفا پاشای یامولکی، جهنهرال نهمین زهکی بهگ، عهقید توفیق
ودهبی، هونهر پیره میترده قانونناس جهمال بابان و كی و كی.

زانای گه وهی كورد ماموستا مهلا محهمه دی قزلی (توورجانی)، هاوکاری
سمایل ئاغای سمكۆ، دههینه ره رۆژنامه ی "رۆژی كورد- شهوی عهجه م" (7)
له ورمی و، په نابهر له عیراق و، ماموستای كۆلیجی (شهریعت) له نه عزمیه ی به غدا، كه
زوو زوو سهردانی دوكانی (ئوستاد) دهكرده، خو شم جاروبار گویم له وانه كانی
دهگرت، نهگه به ئیواران بویه، جاریکیان فهرمووی: كه نهو ئالایه له رۆژه لاتی
كوردستان، له سهردهمی سمكۆدا هه بووه، پاشان كه وتوووته لای دوكتۆر عهزیز
زهندی (8)، كه له كۆتایی سالی 1937 دا كۆمهله ی "نازادیخوازی كوردستان" ی
دامه زراندو، به تیکچوونی حیزبه كه ی و هاتنه كایه ی كۆمهله ی ژیکاف، كهوته لای
دامه زرینه رانی ژیکاف. به لام كۆمهله ی ژیکاف، له بهر نهو هی دلتیا نه بوو، لهو هی هه
بو كورد هه لده كهوی، "قهواره" یهك بو خویان ساز بكن، جاری ئالاكیه یان
له گۆقاره كه یاندا "نیشتمان" چاپنه كرد، بهلكو ته نی "خۆر" كه یان چاپكرد له نیو
بازنه یه كدا. دوا یی، كه كۆماری كوردستان داخویانیكرا، نهو جا، پیشه وای شهید،
قازی محهمه د، نهو ئالایه ی كرد به ئالای كۆماری كوردستان. شایانی باسه له و

يَكۆلینه وهیهدا که له باره ی گوڤاری "نیشتمان" ده، که سالی 1983 دا به کوردی و له مانای نووسیومهو، له 1985 له سوید چاپکراوه، بۆیه که مجار رۆژو مانگو سالی، امه زانندی ژیکاف، له بهر رۆشناایی لیوردبوونه وه له "نیشتمان" نیسپاتکردوه که 16 ئهیلوولی 1942 بووه، به لām ریکه وتنی ره مزی و موپله بۆ هاوکاریکردن له گهلهک، له سالی 1943 دا بووه. راسته موپله له سییهکاندا، ئهفسهری دهزگهی ئاسایشی سوپایی ئهلمانیا بووه، وهک له نامیلکهیه کهیدا که له سالی 1937 دا به نیوی 'خوخراندنه کوردستانی داخراوه وه' بلۆیکردوه تهوه، به لām به راستی باوه پ ناکه، که چیرۆکه که هه مووی بهو شیوهیه بووبی که بۆمان دهگپێته وه، ئهه وتارهش جیی له وه نییه که له سهه ئهه بابته پتر برۆم.

به رلین 2006/11/11

ژیده رهکان:

1- بۆ خویندنه وهی "کوردستان و شۆرشه کهی" سه رنجی ماله پری "کورد بوون" بدری:

www.kurdbun.de, www.kurdbun.com, www.kurdbun.net

2- موقه ددهم عارفه سوور، کۆنه ئهفسهری سوپای عیراق بوو و، له په نجاکاندا خانه نشین بوو. زۆر قهلهو بوو، به گران به پێدا ده پۆیشت، به لām مروڤیکی زۆر سهرو زمان شیرین و نیشتمانیه ره ره بوو. محهمهه بریفکانی هه بوو، که له به غدا رۆژنامه ی 'الجبیل (چیا)' و دوا یی "پیشکته وتن" ی ده رده کرد. بریفکانی زمانی جۆریک بوو که، 'ر' ی وهک "ظ" ده رده چواند، ده یگوت "عافظه/ سووظ/ کووظ/ نییه" (عارفه سوور کورد نییه) ده مگوت بۆ چی، ده یگوت "کوظه/ بابیه/ پیظه/، ئیظه/ و/ ئهه/ بن یواظه/ ناتوانی ظاکا: (کوپه بابیه پیره، ئیره وه بندوقاره ناتوانی راکا). واته، لای هه مه بریفکانی، ئهوی نه یهتوانیا یه راکا، کورد نه بوو. که ئهه مه بۆ موقه ددهم عارف گپراوه، گوتم ئه ری ده زانیت تۆ کورد نیت؟ گوتم: چۆن؟ ئهه قسه یه چییه؟ گوتم؛ هه مه بریفکانی ده بیژی "عارفه سوور کورد نییه، پیره، ئیره وه بندوقاره ناتوانی راکا". گوتم "یهک مه تریش ناتوانم راکهه و کوردیشم". ئهوه شمان کردبوو به گالته نه یو خوماندا، ته نهاته هه ژاری موکریانی، کاتی نه خۆشییه کهی که چووم له گهلهی بۆ

وېستگه شەمەندەلەر لە بەغدا بۆ بەرپاکردنی بەرەو ھەولێرو شەقلاوہ تا لەوی
بەسیتەو، لەویو ھۆنراوہیەکی نارد بۆم کە باسی چاپیلکە ی سەرچاوی من و
دوکانی ئوستادو گە ئی شتی کردبوو (کە لەدیوانەکەیدا چاپینەکردووە، بەلام دۆکتۆر
عیزەدین مستەفا، لەو پەرتووکەدا، کە بەنیوی "ئوستاد" ھوہ بلایکردووەتەوہ
، ھۆنراوہکە ی چاپکردووەو لەویدا ھاتووە:

سویندم بەو یانە ی، ھیچ بۆ کورد ناکا

بەو عارفە سوورە ی، ناتوانی راکا

سویندم بە بەشیر، بە شیعرو "ئیمضا" ی

بە کێژی رەشید، بە بەژن و بالای

سەرئێ: ئوستاد، شتیکی بە ھی خۆی دەزانی کە ئیمزای کردبێ، بە ئیمزاشی
دەگوت "ئیمضا".

3- نووسیو ھە "ماپووف جیاووک" چۆنکە "ئوستاد" وشە ی "مەعرووف" ی دەگردد
بە "ماپووف" (بەپێی قەلەو) بۆ وینە بە مامۆستا مەعرووف خەزەنداری دەگوت؛
"ماپووف خەزەندار" و ئەمەش دەستووریکی زمانەوانیی کوردیی زۆر راستە، بۆ وینە
"کەعبە"؛ دەبیئتە "کابە" واتە، دەنگی ئا a جیی ئەع، e دەگریتەوہ، پێچەوانەکەشی
راستە، ھێندەک جار "کانی" دەبییتی "کەعنی".

4- ئەحمەد موختار جاف، رۆشنیری ھۆنەری نیشتەمانپەرەری کوردبوو، کوپی
ئەحمەد بەگی وەسمان پاشای جاف بوو. ھۆنراوہ ی زۆر بەسوژی ھەیە، بەداخوہ
تەنێ 38 سال ژیا (1897-1935). مامۆستا گیوی موکریان ی، دوو جار دیوانەکە ی
لە چاپخانە ی کوردستان لە چاپداوہ (1960 و 1969) ئەحمەد موختار جاف، خاوەنی
چیرۆکی "مەسەلە ی ویزدان- چۆن بووم بە خانەدان" ە، کە دۆکتۆر ئیحسان فوئاد،
پیشەکییەک و لیکۆلینەوہیەکی بۆ نووسیوہو، لە بەغدا لە چاپخانە ی "ئیرشاد" لە
1970 دا چاپکراوہ.

5- ھەژاری موکریان ی لەیەکیک لە ھۆنراوہکانیدا ئەم تایبەتکارە ی ئالای کوردستان
دەخاتەپوو:

کوردستانم رەنگینە

بەھەشتى سەر زەوينە

خاھم وەكو ئالاھىم

رەنگ سوورو سىپى و شىنە

(كە مەبەست لە "شىن" سەوز (كەسك)ە، سەرنجى وشەى "شىنايى" بدە).

6- لەو وتارە دوورودرێژەمدا كە لەگۆفارى كۆپى زانىيارى كورد (بەشى يەكەم، ھەركى يەكەم، بەغدا 1974) بلامكردەو، لەژێر نىوى "كورتە مێژوويەكى وردناسى لەئەلمانىادا"، بۆ يەكەمجار پەنجەم بۆ ئەو ناملىكەيەى گوتفريد يۆھانس ويلەر راكێشا، كە بەنىوى "لەرۆژھەلاتى گرتیبەر بوودا" كە لە 1959دا لاويكردووەتەو، لەزمانى ئەو كابرايەو، ئاماژەم بۆ چىركى رەمى نافع كردووە (453-454).

لەو پەرتۆكەدا گەلىك پێوەنان (مبالغە)ى تىدايەو، ئەو ش تىنەگەيشتم، بۆچى وييلەرىك، خۆى سەرگردەى بەزمەكە بووبى، سىپ و زىندوو لە گرتوو خانە رزگارى ووبى، و، سالانى سالىش دوايى ئەو ژيايى، كەچى رەمى قوربەسەر، ھەركە بەرەللا ئرا، پاش ماوھىەك مرد بى.

7- مەبەست لە "عەجەم" توركە ئازەرييەكانە، نەك فارس.

8- دوكتۆر عەزىز زەندى، خويندنى خۆى لە ئەلمانيا تەواو كردبوو، و، ھەركىپى لينجىل بوو بۆ سەر زمانى كوردى، و، باوكى ميدياي زەندى بوو كە ويژەرى بەشى كوردى رادىوى تاران، و، ماوھىەكىش خىزانى گۆرانيبيژى كورد ھەسەن زىرەك بوو.

بەرلین 2006/11/10

مىديا، ژ 265، 2006/11/14

کیشەکه، دەستکردی بیکەر و نییه کۆمەلگەى کوردەکه، خۆى نه خوڤ و سهقهته

سهردهستهى تاييهتکارهکانى مرقى باوه به خو نهبوو، نهوهيه، نهگه کهسيك، هه رچييهكى پيگوت، نهوا، نهو، بى سيودوو، باوه به قسهكهى دهكات. واته: مرقىكى خوشباوه په. مرقى خوشباوه پيش، مندال- پهوشته، زوو هه لده خله تى و له خسته دهبرى. نهوجا، له بهر نهوهى باوه پى به خۆى نييه، خۆى، بهرام بهر بيگانه؛ به كه م و بينرخ و، بيگانهش؛ به گه وه گر ان ديته به رچاوى. هه له بهر نه مه شه، به زورى، چاوه پوانى كردارى خه لك و، لاساييه كه ره وهيه، نهك دهستپيشكه رو رچه شكين و پيشبين. كه، مرقيش لاساييه كه ره وه بوو، كارى خۆى و، به ره مى رهنجى خۆى و، دهسه لاتی خۆى؛ له چاو، كارى خه لك و، به ره مى رهنجى خه لك و، دهسه لاتی خه لكدا، زۆر به نزم و بيه نه، ده بينى و، له نه نجامى نه مه شه وه، له فروشتنى كالای هزرى و ماكيى خويدا، هه زانفروڤش و، له كړينى كالای بيگانه شدا، گر انكه ره. دياره، له م رو وه شه وه، خو نه ويست و بيگانه په رسته.

مرقى باوه به خو نهبوو، له تاقيكردنه وه كانى خۆى و به سه رهاتى ژيانى، هيچ په نديك وه رناگرى و، له تاقيكردنه وهى خه لكيشه وه، هيچ فير نابى. نه زموونى بيسوت و بيه ره، چه ند جار و چه ند جار، تاقيد هكاته وه؛ چونكه زاتى شه وه تيدا نييه، رييه كى نوئ بۆ خۆى دهستنيشان بكاو تاقيبكاته وه.

باوه به خو نه كردن، نه خوشييه كى دهروونى يه كجار تر سناكه و، بگره، وهك ره گى گولى وايه، زۆر به زه حمه ت له كۆل نه خوشه كه ده بينته وه.

كورد، به داخه وه، نموونه يه كى ديارى تووشبووى شه جور ه نه خوشييه يه. كه شه نه خوشييه ش، سه رچاوهى هه موو شه مالى ويرانى يانه يه، كه به سه ر كۆمه لگه ي كورددا، هاتوون و دين.

ميژوى كورد، هه ره كه كونه وه و تايسته، په ره له به لگه بۆ شه راستييه زهقه. چونكه؛ نه گه ره باوه به خو نه كردن نه بى، بۆچى ده بى؛ كوردى سه رده مى ئيمپراتورى تى ماد، په نا بيه نه بهر هۆزى كى بچووكى فارس و، بيه يننه و لاتی خويان، بۆ به ره ره كانى ئيمپراتورى كى كورد، واته؛ نه ژده هاك و، پاش لا بردنى شه ژده هاكيش، فارسه كان

«نه نه كه و، يه كيڅ له خوځيان نه كه نه جينديشيني، به لكو؛ گهل و نيشتمانيان،
 پيشكيشي بيگانه يكي سپله و پينه زان بكه؟ نه گهر باوه پ به خو نه كردن نه بې، بوچی
 ده بې؛ سه لاهه دينيك، كه به پشيتيواني كورده هه كار ييه كان، هاتبيت هه ركارو،
 به يارمه تبي له شكري كورد تواني بيتي؛ به هيژ ترين له شكري نه وروپايي سهرده مي
 خو، به زيني، كه چي، نه چي، يه كسهر، نيمپراتوري تييه كي كوردي دابمه زيني،
 به لكو خو، بخاته خزمه تي نه وانه وه، كه پاش مردني وي، ده ستيان كرد
 به چه وساندنه وه نه ته وه كه وي، هه تا نه وپوش به چه وساندنه وه ده بيتن: "استكراد"
 (به دردي كورد بردن)؟ نه ري، به راستي، ئا، نه و سه لاهه دينه كورده نه بو، كه
 له ميسره وه فرمانيده كرد، بو كوشتني فهيله سوofi به نيوبانگي كورد و جيهان،
 سووره به ردي (سوهره وه ردي) خاوه ني فلسفه ي تيشكه او يشتن (الفلسفه اشراقية) كه
 به "الشيخ المقتول" نيوپرويوه، نه ويش، له بهر خاتري راگرتني دلي چهند مه لايه كي
 عهره بي به غدا، كه له ده مه ته قه دا، سوهره وه ردي به زانده بووني.

نه گهر باوه پ به خو نه كردن نه بې، بوچی ده بې؛ زانايه كي به نيوبانگو
 ده سترويشتووي وه؛ ئيدريسي بيتليسي، به چهند وشه يه كي په سندان و، چهند
 ديار ييه كي سه رو كهوزي عوسماني، بكه ويته جو شو، ژماره يه كي زور له ميره كان
 ميرن شينه سه ره به خو كان كوردستان، له ژر ئالاي سه رو كهوزي كي عوسمانيدا
 كو يكا ته وه، شه ري چالديرانيان پيكاو، شاي سه قه وي، بو سه رو كهوزي عوسماني،
 ده مكوتبكا؛ به لام نه چي؛ نه و ميره كوردانه، به سه ركرده يه تبي خو، يه كبخاو، خوشي
 بكا، به شاي كوردستان و هه موو نيوچه كه؟

نه گهر باوه پ به خو نه كردن نه بې، بوچی ده بې؛ هه زاران نوو سه رو زاناو هه لبه ستفاني
 گه وري كورد، به دريژايي ميژووي هه زارو چوار سه ت سالي ئيسلامه تي، بي
 گوشارو زوري هيچ لايه نيك، بچن به زماني عهره بي و فارسي و تركي، هه زاران په رتوكي
 به نرخ بنووسن، كه چي؛ پشتبكه نه زمانه شيرينه، ره سه نه، ده وله مه نده كه ي خوځيان و،
 واي نازي بكه، كه نه وه ته نه وپو، نه شيويه كي ستاندارو، نه نه لوفوبييه كي
 يه كگرتووي هه يه؟

ئەگەر باۋەر بە خۇنەكردن نەبى، بۇچى دەبى ژمارەيەكى زۇر گۇرانبىيژو موزىكژەن و نىگار كىشى نىودار؛ خزمەتى كولتورى خەلكى بكنەن، ئاۋازە رەسەنەكانى كورد، بە وشەى بىگانه بچرىننەن، فەرەنگى كورد بكنەن بەمى بىگانه؟ و بەمەش كورد ھەر خۇى، "ئەنغال" لەخۇى بكات.

ئەگەر باۋەر بە خۇنەكردن نەبى، بۇچى دەبى؛ لەجەنگى يەكەمى جىھانىدا، كە دەولەتى عوسمانى، تەخت و بەختى ھەلگىرابوو، دەولەتانى عەرەب و فارس، ھىشتا لەئارادا نەبوون، لەشكرى بەرىتانيا و فەرەنسا؛ كوردستانيان داگىرنەكردبوو، كەچى؛ كورد ھىندىكيان ببە "جلخوار" و ھىندەكى دىكەشيان بچن، بەپىى خۇيان، دەسەلاتى ئىنگلىزەكان بەيئەنە كوردستانەوو، چاۋەپوانى خىرى دەستى "بەرىتانياى مەزن" و فەرەنساى "بىشكەى ئازادى و دىمۇكراتى" بكنەن، بىدەنگ دابنىشن، تا ئەوانىش، لەسەر خۇ و، لەپەناى ئارامىدا، كوردستان پارچە پارچە دەكەن، ھەر پارچەيەى دەدەنە دەست دوزمنىك؟

ئەگەر باۋەر بە خۇنەكردن نەبى، بۇچى دەبى خۇيئەدەوارانى كورد، پەنجا سالى رەبەق، دەولەتىكى سۇقۇتتى تۆتالىتىرى، تىرۇرىستى، كوردكوژو، دوزمنى ئازادىى مروتە بە رزگار كەرى گەلان و قەلاى ئاشتى و يەكسانى بدەنە قەلەم، ئەو دەولەتەش، نەك ھەر ھىچ لايەك لە كورد نەكاتەوو بەس، بەلكو كوردى ژىر دەستى خۇى قېر بكاو، لەگەل ھەموو داگىرەرانى كوردستانىشدا، ھاوكارو ھاۋپەيمان بى، بۇ لەنىوبرانى كوردو، تەنانەت نكوول لەوەش بكات، كە سەددام چەكى كىمىيىى دژى كورد بەكار ھىنا بى؟

ئەگەر باۋەر بە خۇنەكردن نەبى، بۇچى دەبى، خۇيئەدەوارانى كورد، لەباتى پىشت بەستەن بە بىرو بۇچوونىكى ئازادىخۋازانەى نىشتەمانىى زانستانەو بابەتەنە، شەست سالى تەواو، قسەكانى ماركس و لىنىن و ستالين و پلىخانوف و ئىلىن بىلىن، وىردى زمانىيان بى، لەباتى سازدانى يەكىتىى نەتەۋەىى، پاراستنى ئاشتىى نەتەۋەىى، بەخەيالى بەنگىشەنەى "پىشەرەۋىتىى چىنايەتى" و "دىكتاتورىتىى پرۇلىقارىا" بكنەنە گىيانى يەكدى، ھەزاران كورد، لەھىچە، ببە قوربانى ئەو بىرۇكە زركانەى، كە ئىستە بوونەتە بابەتى نىو مۇزەخانەكان؟

لەر باوەڕ بە خۆ نەکردن نەبێ، بۆچی دەبێ؟ کورد پەنجە سال، بکەوێت چە پلە ، بۆ بڕایەتیی درۆزنەیی کورد و داگیرکەرانی کوردستان و، ئەوی بە سووسەییەکی سەر بە خۆیی کوردستانی کردبێ، دژی "بڕایەتیی"ی ئاغا و مسکینانەیی کەرانی کوردستان و کورد قەسە کردبێ، بە ئۆکەری "ئیمپریالیزم" و "زیۆنیزم" و چی، درایبێت قەلەم؟

لەر باوەڕ بە خۆ نەکردن نەبێ، بۆچی دەبێ؟ خۆبێخۆی وارانێ کورد، سالانی سال و کارکردنی بێڕۆکەیی فاشستانەیی ستالینیزمدا، دۆژمناوەیی بێڕۆکەیی کارێکی، کە بۆ ئەوە کە مەجار لە میژووی کورددا، ئازادی و یەكسانی، وەك دوو دیوی ئەو تەواوەکی یەك، خستە بەرچاو، لە سەر بنچینەیی پلە پلە نەکردنی ئازادی و، یەكسانی لە دەسەلاتدا، وەك مافیکی خۆڕسکی هەموو نەتەواییەکی ئەم جیهانە؟

لەر باوەڕ بە خۆ نەکردن نەبێ، بۆچی دەبێ؟ شۆرشێکی مەزنی، وەك شۆرشێکی وول، کە چوار دە سال مەلانیی رژییمی مەهۆری عێراقی کردبێ، و، پارچە بەکی پان و فراوانی رزگار کردبێ، و، دەوڵەتێکی کوردستانی دامەزراند ، خاوەنی سەتو بیست هەزار پێشمەرگە و بودجەیی تایبەتی خۆی و دەزگەیی و رۆژنامەگەری بوو بێ، و، سەرکردەیی، لە جیهاندا بە نۆبەتێکی، وەك رەحمەتی سەتەفای یارزانی هەبووبێ، کەچی، بە گۆڕینی هەلوێستێ ئەمریکاییەکی، پێش لە ئیتنام و، ئیستەش، لە عێراقدا بەزیو و، شایەکی تریاکخۆری ترکەن؟ هەرەس و، نەتەواییەکی رەشپۆش بکات؟

لەر باوەڕ بە خۆ نەکردن نەبێ، بۆچی دەبێ؟ هەزاران کورد بێنە جاش و پارێزو پاسداری داگیرکەرانی کوردستان و، بە شداریکەری گەلکۆژی "ئەنفال" و "مەجر" و "توکلنا علی الله" و چی و چی؟

لەر باوەڕ بە خۆ نەکردن نەبێ، بۆچی دەبێ؟ حیزبێکی کوردی، کە چەند ملیۆنێک و بیانی، بە دڵ و بە گیان و زیڕ و دراو؛ پشتگیری کردبێ، و، بە درۆژایی بیست سال؛ ئەمەکی "سەر بە خۆیی کوردستان"ی لێدای و، لەو پێناوەشدا؛ چلەزار کورد ابن و، بە ملوێن کورد؛ دەر بە دەر بووین، کەچی، لە پێو، بە قەسەیی زەلامیکی ئێزایی، دەست و پێ بە ستراو؛ واز لە ئامانجی سەر بە خۆیی بەینی و، بابداتە سەر

باسی خه یال پلاوانه ی به دیمو کراسیگردنی دهوله تی داگیرکهر، ههر ساته و ناساتیکیش، شه پ بوه ستینی و، دیسانه وه شه پ تازه بکاته وه، دهوله تی داگیرکهریش مییش میوانی نه بی؟

ئه گهر باوه پ به خو نه گردن نه بی، بۆچی ده بی؟ دوو حیزبی کوردستانی، سالانی سال بکونه خو کوژی و، چه ندین کوردی دلسوژو نیاز خاوی نیش بکونه نیو بی و، که یه کیکیان خوم بووم، به لام به قسه یان نه کهن، که چی؟ بۆ ریکه وتن له گهل یه ک، رووبکهنه تاران و نه قهره و، دوا یی نه مریکا بۆ به رژه وه ندیی خوی، بیانیه ی نیتنه واشه تن و، له وی له گهل یه ک ریکیان بخته وه و، نه مانیش هینده ی نه رزو ئاسمان سوپاسی بکهن، نه مه له باتی نه وه ی، له گوندیکی کوردستان و، له سهردهستی چه ند هاوولاتی کدا و، بی هه لگرتنی منه تی که س؟ له که لی شه یقان بینه خواره وه؟

ئه گهر باوه پ به خو نه گردن نه بی، بۆچی ده بی؟ کورد، پاش نه و تاقیکردنه وه تالانه ی که ههر له سهرده می جهنگی یه که م و دووه می جیهانییه وه، تا کاتی په لاماردانی سه ددام، له گهل نه مریکا هه یانبوو، ههر پاش نه وه ی رژیمی ترک، به ده می نه مریکایدا دایه وه و، نه مریکاش له ناچار ی و داماو یی خوی و، به نابه دلییه وه، رووی کرده کورد، بۆچی ده بی؟ کورد به کراسی به ری خویانه وه و، بی هیچ ریکه وتنیکی گرێبه ندانه (تعاهدی) قانونی و بی مهرج، بکونه پییش مارینه کانی نه مریکا و، بچه که رکوک و مووسله وه و، شیتگیرانه و، بی نه وه ی چه ند سه ت هه زار که رکوک و موسلوی دهرکرا و، له گهل خویاندا به نه وه شوینی خویان و، عه ره به هاوردنه کان پالپیوه بنین، که چی نه مریکاش بۆ راگرتنی دلی رژیمی ترک، ههر رۆژیک دوا ی گرتنی که رکوک، نه مانی له که رکوک و مووسله دهرکرد و، نه مانیش یه کسه به قسه یان کرد؟ نه گه رنا، نه ز، ههر نه و رۆژانه زانیم، که نیازی نه مریکا چییه و، تاکه ی پیویستی به کورده و، ههر نه و پوژده ش، به ریز کاک مه سهوود بارزانیم ئاگادار کرد له وه ی، که چوونه دهره وه له که رکوک، هه له یه کی گه وره یه، وه ک هه له ی چوونه نیو که رکوک، بی مهرج و په یمان. چونکه باش دهمزانی و، هه زار جاریش و له کونه وه و، ئیسته ش، نه وه م به سه رکرده کان راگه یان دبوو که "نه مریکا برای باوکی که س نییه".

گەر باۋەر بە خۇنە كۆردن نەبى، بۇچى دەبى، كوردىك، كە لە سى ستانى
 ووردا، 12 سال بە سەر بە خۇبى، فەرمان پە وایی كوردى و، سا، باش، يان خراب،
 ى خۇبى بە پىنە بىردى، سەر بازو پۇلىس و دادگە و زانستگە و چەندىن دەزگە ى
 ، فیزىئون و رادیو و ژورنالە گەرى ى خۇبى هەبى و، بودجە ى خۇبى و، پىنەندى ى
 و ماسىانە ى، بە گەلىك دەولەتانى ئەم جىهانەۋە هەبى، كەچى بچى، بى هېچ
 و پەيمانىكى نىۋەتەۋە ى و، بى راپرسى گشتى لە كوردستان و، بى ئەۋە ى
 ، زۇرى كوردى لى، خۇبى بكاتەۋە، بە بەشىك لەۋ دەۋلەتە روخواۋە ى كە هەشتا
 ، بو، بە هەموو شىۋە يەك بۇ لەنىۋ بىردى ى ەۋلىدەۋا، بچى ئەۋ دەۋلەتە سەرلەنۋى
 ستبكاتەۋە بەتكاۋ پارانەۋە، بىكاتەۋە بە ئەندامى "كۆمكارى عەرەب" و، ئەۋجا
 ، دەست لەۋ حكومەتە پانبكاتەۋە، ئەۋ حكومەتە ى كە گەپە كىكى بەغدا ى
 ستەۋە نىيە، تەننەت سوۋتە مەنى ى خەلكى پى دابىننا كرى، لەۋلاتى نەۋتداۋ
 حكومەتەش سى سال و نىۋ، پاش روخانى سەددام، ەر دەستى دەستى بە
 ، بكاۋ، ئەمىش ەر تەپلى "يەكپىتى خاك و سەرۋەرىتى" عىراق لىبداۋ پشت بە
 ستور "بەستى، كە رىزى دەستور لەكۆمەلگە ى رۇژەلەتەدا، ەك رىزى مەپ
 لای قەساب.

بىن، رەخنە لەخۇمان بگىرىن، پاساۋ بۇ كەمتەرخەمى و ژىنەھاتىيتى خۇمان نەھىننەو و بەسەئىدى.

ھەرچى پىلانى بىكەر و ھاملىتۇنە، ئەو! بە لەبارچوۋى لەدايكبوو، بەلگەيەكى رۇشنە بۇ ئەوئى كە ئەم دوو گامەسلەكە، نەك دوو "دىپلوماتى مەزن" نىن، بەلكو، سەرىشيان لەرامىارىي و مېژوۋى رۇژھەلاتى ناڧىن دەرناچى. ئەگەرنا، ئەگەر يەكك تۇزقالىك تىگەيشتنى ھەبى، دەبىژى: "با ئەمريكا بچى لەگەل ئىران و سووریا بگەويته و توۋىژ، بۇ نەھىشتىنى ئازاۋە و تىرۇر لەغىراقدا".

بەراستى، دەبى بىژىن "ھەمزە لە ھەباسى چى و، تېرە لە تەورداسى چى؟". بۇچى دەبى ئىران و سووریا لەمەدا يارمەتتى ئەمريكا بەدەن؟ چمائىران و سووریا، بەدەردى ئوستاد (بەشیر موشیر) دەيگوت "ناقص العقل"؟ ئەوان، دوو دوژمنى سەرسەختى ئەمريكان و، ئەمريكاش دوژمنىكى سەرسەختى ھەردووكيانە. بابىژىن! گرىمان، ئىران و سووریا، ئامادەى ئەو كارەبن، ئەو! دەبى ئەمريكا، لەپاداشى ئەو، چاۋ لەئىران بېۋشى، سا، يان بە ئاشكرا، يان بە دزىيەو، چەكى ئەتۇم بەرھەمبەئى و ھەپشە لە ئىسرائىل بكا، بەتابەتتى، پاش ئەوئى سەرۆك وەزىرانى ئىسرائىل، ئىھوت ئۆلمەرت، بە ئاشكرا لەبەرلین گوتى، كە ئىسرائىل خاۋەنى چەكى ئەتۇمە. ھەروەھا دەبى ئەمريكا، چاۋ لە سوورىاش بېۋشى كە بەھۇى تاۋانى كوشتىنى ھەرىرى و جومەيلەو، بەدريته دادگەيەكى نىۋەتەوئى و، خۇشى بكا تەو بە كەلەگای لوپنان. ئەوئى دەبى بزائىن، كە ئەم بىكەر، ئەو پىاۋەيە كە نەخشەى كۇنفرانسى (طائف) ى كىشا بۇ وەستاندى شەپى نىۋخۇيى لوپنان، كە لە ئەنجامى ئەو، سووریا 30 سال بوو بە داگىركەرى لوپنان. بەلام، ئايا ئەمريكا دەيەوى، يان دەتوانى، ئەو بكا، مەگەر، بەتەنگ بەرژەۋەندى و، ناۋپوۋى نىۋەتەوئى خۇيەو نەبى. پاشان گرىمان، ئەوئى كرد، گەرەنتى چىيە بۇ دامركانى داۋى غىراق؟ غىراق بەرە و لىۋارى ھەرسەپىنان و نەمان دەچى. شەپى نىۋخۇ، كە بەسەر زارى، بەشەپى شىعەو سوننى، دەدريته قەلەم، لەپاستىدا شەپى فارس و ەرەب و تركە، لەسەر دەسەلاتى ھەرىمى و، لە دەمىكەو، دەستىيىكردو. راستە، ئەم شەپە، سوننەكان و شىعەكانى غىراق دەيكەن، بەلام دوو زلەيزى ھەرىمى، ئىران لەلەيك و، ەرەبەستانى

بوودی له لایه کی دیکه وه دهیگیرن و ترکیش دهستیتیدایه. نه میان دهیه وی براتوریته کی فارس، به نیوی شیعه یه تیه وه، نه وی دیکه شیان، براتوریته کی عه رب، به نیوی سوننه یه تیه وه دابه زینتی. لیره دا سووریای ویه کانیش، له بهر هیندهک هۆ، لایه نی ئیران دهگری. دیاره نه مهش، ده رفه تیکی به دها به کورد بۆ رزگاریوون، که نه گهر، باوه به خۆ بهینن و، بتوانن هه له که به کار نن، رژیمی کارتونی ترکیش که له بهر گهلی هۆی ده ره کی و نیوه کی، به ره و وتی ده روا، که وتوه ته لۆقه و، کونفرانس ده بهستی له نهسته مبول و، به ناشکرا، عه ربستانی سعودی، باسی پشتگیری سوننه ده ستوه شیئه کان ده کات، به لام یان له دژی کورد، نه که له بهر خاتری سوننه، یان دژی شیعه، چونکه کاتی خۆی ویست له گهلی شیعه کان ریکبکه وی دژی کورد، به لام سه رینه گرت بۆی. که بۆ ش دیاره، نه نه مریکا و نه نه وروپا ناتوانن له گهلی بن.

جورد، نابی و اتیپگه، که نه م پلانه ی بیکه ر- هاملتۆن، هه ر تاکه پلانی که دژی ماری و سه ره خۆیی کوردستان، نه خیرا نه وه ته، وه زیری ده ره وه ی سوید، کارل ت، Carl Bildt، که گوايه، سوید دۆستی کورده، له کونفرانسی ئینستیتووتی ژلینه وه ستراتیژه کاندایه به حرهین، (به پیی هه والیک که نه سۆشیتد پریس، له 2006/12/12 دا، بلاویکرده وه) گوتی: "هه موو دابه شکر دنیکی عیراق به خۆین سراوه. نه م لافا وه خۆینه ی که نه وه پۆ ده یبینن، ته نی، ده ستپکی نه و بئریژیه یه که دی بیبینن، نه گهر دابه شکر دنی (عیراق) رویدات". روپاییه کان، که دینه باشووری کوردستان و، په سنی "پیشکته و تن" ای ده ده ن و، دیکیان، کونسرخانه و مه لبه ندی بازرگانی له هه ولیر ده که نه وه، له بهر نه وه یه، که پۆ ناتوانن له به غدا نیشته جی بن، نه گهرنا، رییان نه ده که وته هه ولیر. نه وه تا، نایا، که ده لین له هه ولیر "کونسرخانه ی فه خری" ده کاته وه، ئیسته ش به ره سمی، باسی "باکووری عیراق" ده کات، نه که کوردستان. به لام نه مانه هه مووی به لایه ک و، ره، هه ر ده وله ته، به ره وه ندی خۆی هه یه و، دوا ی ده که وی. باکو ریش بیر ره وه ندی خۆی بکاته وه و، دوا ی بکه وی و، بۆ نه مه ش ده بی جاری و، به زووترین ت، حیزبه کان واز له چه کداریتی و چه کداره کانیان بهینن و، بکه ونه چالاکیی

رامیاری و بەس. چەكدارهكانی هەموو حیزبەكانی هەموو پارچەكانی كوردستان، لە
 لەشكری كوردستانی پیشەییەدا كۆبینەوه، بە سەركردهیەتی ئەفسەران
 سەرەخۆ نیشتمانپەروەر و کارزان و، فەرمانی سەرشارانی، لەشكری كوردستانیش
 تەنێ پاراستنی سنوورەكانی كوردستان و، ئاسایشی خەلکی كوردستان بێ، نە
 دەستیوەردان لەكاروباری نیوخۆدا. بەلەشكری و بەهێز، دەتوانی دەسلەت لە
 بەغدا، لە هەموو عێراقدا، بەتایبەتی لەم رۆژەدا بگیرێتە دەست. هەروەها، پێویست
 بەزوتترین كات، راپرسییەکی گشتی لە هەولێر و سلێمانی و دهوك و كەركوك و
 مووسل و نیوچه كوردستانییهكانی دیالە و كووت و، لەنێو كوردو كوردستانییهكانی
 بەغدا و خوارووی عێراقدا بكرێ و، ئەگەر زۆربەی زۆری دەنگەكان، بۆ سەرەخۆ
 بوون، دەبێ دەستوورێك لەسەر ئەو بنچینە بنوسرێتەوه، لەهەمان كاتدا
 هەلبژاردنیکی ئازاد بكرێ و حكومەتیکی نوی بێتە سەرکار، كە پێداویستییهكانی
 خەلکی كوردستان، لەبەر بەرهەکانی بێکاری و هەژاری و ژندوژنی و گەندەلی
 بەرپۆبەری و پشتگوێخستنی لاوان و خۆشەکاران و کرێکاراندا، بکاتە ئەخشی
 خۆی و، گوندەکان سەرلەنوی دروستبکاتەوه، کشتوکال و بەرەمی ئازەلی
 زیندوو بکاتەوه، بەگژ حیزبجێنەو خزمە خزمینەو هۆز هۆزێنەدا بجێ و، دەزگایەکی
 پۆلیسی و، ئاسایشیکی پاکژو بیلايەن و دادگەییەکی سەرەخۆ، بۆ خزمەتی خەلکی
 كوردستان بخاتە کارو، تۆوی سیخوپی دەولەتە دراوسێیهكان و دور دەستەکان،
 لەباشووری كوردستاندا بجێ. کۆمەلگەییەکی شارستانی، كە رێ بە سەندیکای ئازاد
 بدا، دابمەزێنی. بەمە، ئاواتی خەلکی كوردستان و مرقی ئازادیخواز دیته دی.
 ئەگەرنا، ئەگەر كورد، هەموو هیوايەکیان بخەنە سەر ئەوهی ئەمریکا چ دەلی و،
 بەریتانیا چ دەلی و ئەم چ دەلی و، ئەو چ دەفرموی و، پێیان وابێ، كە ئەمریکا، كورد
 بە بێ پی، دەزانی وەك، بەرێز محەممەدی مەلا قادر گوتەنی (میدی، ژ 269،
 2006/12/12)، ئەوا، بە بەرێزێان دەبێژم، كە ئەمریکا كورد بە "بێ پی" نازانی،
 چونكە كورد بێ مەرج و پەیمان و، وەك نەدی و بدی، بەپێی خویان، كەوتنە پیش
 مارینزەكان و، ئەوهوو کاتی خۆی، كە لەرۆژمانە "هاولاتی" دا لەبەهاری 2003 دا،
 رەخنەم لەم هەلوێستە حیزبە کوردییەکان گرت، حیزبەکان کردیانە چ فەرتهنەیهك

من، كاتى خوشى كە لەدژى ئەو بووم، كە كورد بى پىشتىوانىيەكى
 ،ولەتى، بى گەرەنتى، بچنە ھەلبىژاردن و دەنگدان بۇ دەستور، بەرپىز محەممەد
 ئادر، دەيفەرموو "ئەوى لەدژى دەنگدان بى، ئەوا خاينە، يان بىگەنە ھانىداوہ"
 ەش، بەرپىزى دەبىنى، ھەق و راستى بەلاى كىيەوہ بوو و، دەستور و ھەلبىژاردن
 ،اقتا چەند بەنرخن. پاشان، ئىمە، ئەگەر بمانەوى خەلك ھاوکاريمان بكات، دەبى
 ، خۇمان باوہر بە خۇمان بگەين و، ببىنە كەسى يەك. كە مندال بووم، جاركيان
 تىكى باوكم، كە عارەبى مووسل بوو و، لەگەل باوكم بە تركى عوسمانى
 يدەكرد، زۆر گلەيى لە بىكەسىيى خويى كرد، باوكىشم، ھەلبەستىكى تركىيى
 مانى بۇ خويندەوہ، كە بەلاموہ ھىندە خوش بوو، تكام لە باوكم كرد، بۆم
 سىتەوہ. ئەويش نووسىيەوہ بۆم و، لەبەرمكرد. ھەلبەستەكە، وتوويزىكە لەنيوان
 كەسدا، يەكيان دەبىژى: "ھەموو كەسنىك كەسكى ھەيە، ھەر، ئەز بىكەس
 ، خوايە تۆكەسى بىكەسانىت فرىام كەوہ". ئەويدىكە دەبىژى: "گەرەم،
 يك خوي باش بى، خوا كەسيتى و، خراپىش بى، كەس نابىتە كەسى". وا، ئەو
 ستە، كە لەبىرم ماوہ، بە ئەلفويى كوردى دەينووسمەوہ:

كەميان: كىمسەسز، ھىچ كىمسەيۆق، ھەر كىمسەنن، واركىمسەسى. كىمسەسز
 ، مەدەد، ئەي كىمسەسز لەر كىمسەسى.

وهميان: سەييدم، بىر كىمسە خوب ئۆلسە، خودادر كىمسەسى، بەد ئۆلان
 مسەنن، ھىچ كىمسە ئۆلمەس كىمسەسى.

ئۆتايى ئەم وتارەدا دەمەوى لە بەرپىز محەممەد مەلا قادرو ھەموو سەرکردەكانى
 و يەكيتى بىرسم، ئىوہەك كە ھەر رۆژە ناپۆژىك لەگەل ئەمريكايىەكان دان و
 دىقان بووہ، چوونەتە ئەمريكا لەگەل دەسەلاتدارانى ئەمريكا قسەتان كردوہ،
 ى نەتانتوانىوہ، داخوازى و ئامانجى خۆتانيان تىبگەيەنن. ئايا، ئىوہ لەم
 وە، بەرپرسىار نىن؟ كە ئىوہ راپۆرتەكەى بىكەرتان بەدل نىيە، "بەدىل" تان چىيە
 وە؟

رەين 2006/12/15

يەديا، ژ 270، 2006/12/19

پيشگيري له كاره ساتو هره سيكي بيويته

له وتاری پيشوومدا كه له باره ی راپورتی بيكر- هاملتنه وو (میدیا، ژ 70/2006/12/19) ناماژم بۆ نه خوښيیه كرد كه كۆمه لگه ی كورده واری پيوه دنالینو، بوو ته هوی هه موو نهو كویره وریانه ی تووشی بوون و ده بنو، شه وه نه خوښی باوه به خو نه كرده. نه جامة ناسازه كانی هم نه خوښییه شه دستنیشانكردن، وهك: خوشباوه ی، خو به كه م و نزم بینین به رامبه ر دهره و هه رانفرۆشی و گرانكهی، لاساییكردنه وو چاوه روانی؛ له باتی پيشبینی ده ستیشكهری و... هتد.

نیسته، نه گه ر چاویك به روژنامه و ماله په ئینته رنیتییه كوردیه كاندا بخشین ده بینین؛ باس هه ر باسی راپورته كه ی بيكر- هاملتنه و، قسه و باسی سه ركرا كورده كانیش هه ر شه ویه و، له م دواییه شدا (په رله مانی هه ریمی كوردستان - عیراق نامه یه کی لاوازو، په ر له سوپاس و په سندانى شه مریكای، بۆ كۆنگریس و سه ركۆمار شه مریكا جورج ده بلیو بوش نارد، (خه بات، ژ 2365، 2006/12/25) بی شه وه هه لۆیستیکی بویرانه، یان پيشنیازێکی به پیز، بخاته به رچاو، بۆ وینه: هه ره شه كردن، به گشتپرسییه ك بۆ به رپاری چاره نووس و سه ره خوئی، یان خسته نه رۆ ملونیک كورد، به شیوه یه کی ناشتیانه، بۆ نیو كه ركوك و مووسل. دیاره، شا كردارانه ی كاره به ده ستانیش، هه مووی، وهك پيشینیان گوتوویانه: "له پاش بار كه په نك"ه، شه گه رنا؛ نیزیكه ی سالیكه، لیژنه ی بيكر- هاملتن خه ریکی كار پيوه ندیکردنه به گه لێك لاوه، بیجگه له كورد. له م ماوه یه شدا، كاره به ده ستانی كور، هیندیکیان چوونه شه مریكاو، له سه ره وو هه موویانه وه، به ریز مام جه لال هیندیکیشیان، هه ر رۆژه ناوۆژیک، له گه ل دیپلوماتی په به رزو جه نه راله كاژ شه مریكاو هاوپه یماناندا كۆده بوونه وه و، وه زیری دهره وه ی شه مریكاش، به ر كۆندۆلیزا رایس، دوو جار هاته كوردستان. كورت و كرمانجی؛ سه ركرده كانی در حیزبه ده سه لاتداره كه؛ ماوه یه کی زۆریان به ده سته وه بوو، نه گه ر بیانویستایه، په له سه ر مافی خه لکی كوردستان داگیرنو، پيشگیری له و جوړه راپورته بکه ن، ك ده لیت؛ به فه رمانی جه نه راله كانی رژیمی ترك و له به ر روښنایی ته ماشا كرده

نه له فزيوونى "الجزيرة" نووسراوه. به لآم به داخه وه، دهر كه وت كه نه يانكر دوه، به رښه وه؛ پيلانه كه ي بېكه ر- هاملتن، خستنيه راچله كين و خوځواردنه وه و سرگيڙه. نه مهش خالانه ي نه وه يه؛ كاتى خو ي؛ شاي ليكه وتووي ئيران، كه سر كرده كانى شورشى نه يلوول، به دؤستى كورديان د ه زان ي و، پنيانوا بوو "هيچ كاتيك له گهل سهدام ريكنا كه وي"، كه له پې، په يمانى جه زانيرى له گهل سهدام به ست و، پرسه گورگانه يه كيښى به سر كرده كانى كورد نه كرد، كه وتنه واوه يلاو حله لوه لاو، چند ساليكيښ دواى نه وه، كه حيز به كوردييه كانى عيراق، بوونه هه قالبه ندى رژيمى به لا كانى ئيران و، حيز به كوردييه كانى ئيرانيش، بوونه هه قالبه ندى رژيمى سهدام و، كه هه ردوولا (ئيران و عيراق) سالى 1988، په يمانى ناگر به ستان به ست؛ بى نه وه ي پرسيك به مان بكن، به جاريك، ناوكيان كه وت، كه چى له م كار ه ساتانه وه، نه په نديكيان وهرگرت و، نه وانه يه ك فير بوون. نه وه تا، به ريز عه دنان موقتى، سر وكي په رله مان ده ينيڙي؛ راپورته كه ي بېكه ر "مواجهه" بووه بو يان (هاولآتى: 2006/12/27). ناشكرايه، كه نه مريكاش له كيښه ي نه فغانستان هيچ فير نه بوو، كاتيك يارمه تى ئيسلامييه كانى دا؛ دږى داگير كه رانى سو قيت و دهر يبه راندى و نه فغانستاني به جيهيشت و، ولآته كه بوو به گؤره پانى شهرى نيوخو يى و تاليبانه كان ماته سر كارو، نه وه بوو تاليبانه كان له باتى سو ياس، يانزه ي سه پته مبه ريان "به ديارى" دا به نه مريكا. خو نه گهر نه وېو نه مريكا عيراق به جيهيلى، نه وا، نه وانه ي كه بېكه رو ميكر، ده يانه وي بيانه يننه سر كار، نه و جوړه ديار ييه پيشكيښى نه مريكا ده كن. نه م راستييهش به س بوو، په رله مانى كوردستان بيرى نه مريكاي بخستايه وه.

بو رو نكر د نه وه ي باب ته كه و، هه ولدان بو گه يشتنه چاره سر يك بو كيښه كه، پنيويسته جاري، زور به كورتى و به شيوه يه كي زنجيره يى، ره و نديكي ميژوويى بخريته به رچاوى خوينه ره وه:

وهك له سالانك له مه ويه ره وه ليندواوم، نه م هه ريمه ي كه له سى سقان (ليوا) پيكهاتووه، به ره مى راسته وخو ي په لامارى شيتانه ي سهدام بوو بو سر كويت، كه له به رڙه و ندى زله يزه كانى جيهان و ده ولته عه ربه ي و ئيسلامه كان نه بوو، سهدام ببيت ه

خواهەنى بىرە نەوتەكانى كۆيتو، تاكه دەسەلاتدارى رۆژەلەتتى ناسىن. ئەوجا، بەرپەكتەتو، لەبەختى كورد، لەو كاتەدا، چەند ھەلومەرجىكى نۆچەيى و جىھانى، لەئارادا بوون؛ كه بۇ دەسكەوتى كورد كەوتنە كار، بەتايبەتى، بوونى رەحمەتى فرانسوا مېتران؛ ەك سەركۆمارى فەرەنسا (كه ژنەكەي؛ بەرپز دانىيال مېتران دۆستى كوردە)، لەگەل رەحمەتى تورگوت ئۆيژال؛ ەك سەرۆك ەزىرانى دەولەتى ترك، كه دۆژمىكى خەستى سەددامو، دژى بەھىزبوونى عىراق بوو، بىجگە لەوەش، نەيدەيست، دوو ملوین كوردى باشوور، رابكەنە باكوورى كوردستان و ولاتى ئەناتۆل، لەكاتىكدا كه باكوورى كوردستان لەشۆرش دا بوو. ھەر لەو دەمەشدا، گەلپەو ەملوئىيەكەي خەلكى باشوورى كوردستان، سەرنج و سوژى جىھانى بۇ خۆى راكيشا بوو. ئەمانەش ھەمووى، لە پال ھەولەدانى كوردى ئەوروپا و ئەمريكاو، دۆستانى كوردى ئەم ولاتانەدا، بوونە ھۆى ئەوھى كه كۆمەلەى نەتەو ەكگرتووەكان؛ بېيارى دامەزراندنى "ئەوایەكى ئارام" بەدا، كه كورد بۆوانن رووى تىپكەن و، لە دەستدريژى سەددام بە دووربىن. ئەگەرنا، ئەم "ھەرىمە"، نە نرخ و نەنجامى ئەو قوربانىيە زۆرە بوو كه كورد دابووى و، نەبەروبووى خەباتى حىزبەكان بوو، كه ھەر ساتە نا ساتى، دەيكوتنەو بەچاوى كورددا. خۆ ئەگەر سەددام، سەرى لىتېكەنەچووايو، ئەو گەوجىتەي نەنواندايە، ئەو، ئەوپۆ، ئەك ھەر كەركوك و مووسل و شەنگار و مەخموروو خانەقەن و مەندەلى و جەلەولاو كۆي و كۆي، بەلكو پىنجوین و قەلاچالان و سەرىپەش و ھەلەبجەش كرابوون بە ەرەب و، سلىمانىش گواسترابوو ەو بۇ خوارووى عىراق و، ھەلپىش كرابو بە پىتەختى دووھى عىراق و، لەنيو پترى بوو بو بە ەرەب و، كەسىش نەيدەگوت "لەل!". ئەو دەمە، حىزبە كوردىيەكانىش لە پشت سەنووڕەو، جاروبار، بلاقۇكىيان دەردەكردو، باسى "ئازايەتتى" خۆيان بەرامبەر يەكدى دەكرد. ئەمەش، مخابن، راستىيەكە، كه قەسەى ئەوپۆم نىيەو، ھەرياش ھاتنە كايەى ھەرىم و، ھەلمەتە كاسەيى حىزبەكان، باسەكردو ەو بلاوكرادەتەو.

شايانى باسە، ئەم "ئەوای ئارام"ە كه بە بېيارى ژمارە (688)ى رۆژى 1991/4/5ى كۆمەلەى نەتەو ەكگرتووەكان، دامەزرا؛ شتىك بوو كه لە مېژووى كۆمەلگەى جىھانى و دەستوورى نۆوان دەولەتاندا؛ ئاوارتەو تاكەلەكەوتو (مۇستەنى)

بو، واتە: لەو پێش وینەى نەبوو، چۆنکە بەپێى بەندى (2)ى برکەى (7) لە
 گرێبەندى کۆمەڵەى نەتەوە یەگەرتووکان؛ دەستکێشە کاروبارى نێوخۆیى
 دەولەتان، رێبەند (ممنوع) کراوە. ئەوەش دەبێ بزانین، کە مێتران بۆ ئەم کارە،
 بەتایبەتى قەسەى لەگەڵ جۆن مێجەر کردو، دابینى کردو، جۆن مێجەریش، قەسەى
 لەگەڵ سەرکۆمارى ئەمریکا کرد، کە لەسەرەتاهە رازینەبوو بەو کارە، نەویست
 پشتى بگرێ، تەنانەت جەنەرالیکی گەورەى ئەمریکا گوتى: "فەرمانى سەرشارى
 هیژەکانى ئەمریکا ئەوە نییە، کورد بپاریژن لەدەستدریژی سەددام حەسەین، تەنانەت
 ئەگەر لەبەردەم هەپەشەى لەنێوچوونیشدا بن". هەر لەکاتى گەلەوهکەشدا، کە
 بەسەتەزاران کورد، لەسەر سنوورەکانى دەولەتى ترک و ئێران، گیران خوارد بوو، بە
 هەزارانیان لەسەرماندا رەقەدەبوونەو، مەندالەکان و پیرەکانیان، لەبرساندا دەمردن،
 رۆژنامەوانى سەر بە تەلەفیزیۆنى CNN لە جۆرج بوشى پرسى: ئایا ئەمریکا
 ئامادە نییە، یارمەتیی کورد بدات، کە ئەوەتە سەددام خەریکە لەنیویان ببات، جۆرج
 بوش -کە کورد لەسەروەندى راپەریندا، نیویان نابوو "حاجى بوش"؛ بە گۆنێ خۆم
 گویم لێبوو، بەچاوى خۆشم وینەیم دی -گوتى: "ئەز سەددام بە نەحەت دەکەم، بەلام
 هیچ بەلێنیکم نەداوە بە کورد، کە لەبارى سوپاییهو، یارمەتییان بدەم". ئەمە ئەو
 جۆرج بوشە درۆژنە بوو، کە ماوەیهک لەو پێش؛ خەلکی عێراقى بانگکردو هاندا، کە
 دژى سەددام راپەڕن و بیخەن. بەلام کە کوردو شیعه لە سەددام راپەڕین و، سەددام
 جۆگەلەى خوێنى لە هەردووکیان دروستکرد، "حاجى بوش" بێدەنگ ما، تەنانەت رێى
 دا بە سەددام، هێلیکۆپتەرەکانى بەکار بهێنێ، گوايه بۆ گواستەوێ سەربازەکانى لە
 کویتەو بۆ عێراق، کە زۆر باش دەیزانى، ئەو هێلیکۆپتەرەنە دژى کورد بەکار
 دەهێنرێن و بەکاریش هێنران. شیعهکان لەم ئەزموونە شتیک فێربوون، کوردیش هیچ!!
 بێگومان، "حاجى بوش" دەیتوانى، هەر لە بەهارى 1991دا، عێراق بە ئاسانى
 بگرێ و، ئەگەر ئەو رۆژە، ئەوێ بکردایە، ئەوا، ئەم بەزمەى ئەوپۆ دروستنەدەبوو
 بۆ. بەلام ئەو، لەو ترسەى کە "هاوپیەمانەکانى"، وەک شیخی حىجازو حوسنى
 موبارەکی میسرو شا حەسەینى ئەردەن، خستیانە دلێو، کە گوايه، شیعهکان
 دەیانەوێ، لەعێراقدا حکوومەتیکی وەک رژیمی ئێران دايمەزێنن و، کوردیش لەدژى

ئەو پرۇژەيە نابى، چۈنكى ئەو، سەرکردەكانى كورد لەگەل سەرکردە شىيەكانى عىراق دۆستو، كوردى عىراق لە جەنگى ئىران و عىراقدا لەگەل رژیمنى ئىران بوون، دەستى لە رووخاندنى رژیمنى سەددام ھەلگرت. لىرەدا، دەبى بۆ مېژوو، ئەو ھەش بگوترى، كە لەكاتى راپەرینی شىيەكاندا، لە بەھارى 1991دا، رژیمنى ئىران، ژمارەيەكى زۆر پاسدارو بەسیج و سیخوڤى خۆى كوردبوو بە مەيدودا، كە ئەمانە لەخوارووی عىراقدا، كەوتنە كوشتنى بەعسیيەكان، بەشىوہەيەكى زۆر دېندانەو، بەزكردنەوہى وینەى خومەينى و خامەنەيى و چېراندنى "بژى كۆمارى ئىسلامىي عىراق"و، ئەمەش بيانوہەيەكى باشى دايە دەست "ھاوپیەمانانى" ئەمريكا، كە لەپاستیدا؛ ھاوپیەمانى سەددام بوونو، بۆ پاراستن و ھىشتنەوہى رژیمنى سەددام ھەولیانەدا. ئەو، ھوبو، ھوسنى موبارەكى سەركۆمارى مىسر بە رۆژنامەى "الحياة" (1993/5/27)ى كوتبوو، كە ئەو نەيھىشتوہ؛ جۆرج بوش فەرمانى گرتنى بەغدا بىداو، سەددام بخات، نەبا، عىراق پارچە پارچە بىى. واتە؛ نەبا، كوردو شىيە شتىكيان دەستبگەوئ. ھەر ئەم بيانوہەشە، كەوا ئەوڤۆ بەكار دەبرى، بۆ گىڤرەنەوہى سوننىيە دەستوہشەنەكانى سەر بە بەعس، بۆ فەرمانرەوايىي عىراق.

ھەرچى چۇنىى بى "ئەوای ئارام" دامەزرا، ھەك كاریكى "مروقدۆستانە"، نەك بۆ رەچاوگرتنى مافى راميارى و نەتەوايەتتى كورد. ئەوجا، كە كورد، سەروكارىيان لەگەل ئەمريكا پەيدا بوو، دەبوو، سەرکردەكانى پارتى و يەكئىتى، كە دەسەلاتدارانى ھەرمەكەن، بىرىكيان لە ھەلسوكەوتى رابوردووی ئەمريكا بەرامبەر بە كورد بگردايەوہو، ئەو، ھيان بەئىنايەوہ بىر، كە سەروككۆمارى ئەمريكا تۆماس ودرۆ وىلسن (1850-1924) لەسەردەمى جەنگى يەكەمىي جېھانىدا؛ 14 پنتى ھىنايە پىشەوہ بۆ سياسەتى ھاوپیەمانان پاش جەنگ، كە يەكئەك لەوانە؛ داننان بوو بە مافى ئەو نەتەوانەدا كە لەسنوورى ئىمپراتورىيىتى عوسمانىدا دەرئىيان، بۆ بېياردان لەبارەى چارەنووسى خۆيانەوہ، تا پلەى سەربەخۆبوونیان، كە يەكئەك لەو نەتەوانە، كورد بوو. بەلام كە پەيمانى لۆزان بەستراو پەيمانى سىڤر خرايە پىشتگوىو، كوردستان لەتوپەتكرا، جەنابى وىلسن نەقى لئوہ نەھات. ھەروەھا، لەجەنگى دووہمى جېھانىدا، سەروككۆمارى ئەمريكا تىۆدۆر رۆزفلت، ھاوہلى ستالىنى سۆڤىت و چەرچلى

بەرىتانيا بوو، لە كۆنفرانسى تاراندا (1944)، بۇ پاراستنى سنوورەكانى ئىران و رووخاندنى كۆمارى كوردستان، بە سەرۆكايەتتى شەھىد قازى محەممەد. ئەمىرىكا، لايەنىك بوو، لە پال بەرىتانيا و ئىران و عىراق و تركىيا و پاكستاندا، بۇ بەستنى پەيمانى بەغدا، كە دوايى بوو بە "سەنتۆ". ئەمىرىكا، لەسالى 1975دا فاكترى يەكەم بوو، بۇ ھەرەسەيئانى شۆرشى ئەيلوول. ھەزىرى دەرەھەى ئەو سەردەمەى ئەمىرىكا، ھەنرى كىسىنگەر (نەك كىسىنجەر، كە نىوەكەى ئەلمانىيە، نەك ئىنگلىزى) رازى نەبوو، بۇ ماوھى يەك چارەكىش، رېبدا بەرەحمەتى، مەلا مستەفاى بارزانى، چەند قسەيەك بكات لەگەلى و، كوردى كرد بە قوربانى "دۆستايەتى" ئەمىرىكا شای ئىران، چونكە ئەو رۆژە، شای ئىران دەستى دەپۆيى، ئەوجا، كە شای ئىران لىيەوما، ئەمىرىكا قىزەيەكى پىرەوا نەدى، كە بچىتە ئەمىرىكا بۇ چارەسەرکردنى نەخۆشییەكەى. بىجگە لە مانەش، ئەمىرىكا ھەر لەپاش جەنگى جىهانىيە يەكەمەو، تا ئەوپۆ، كە ئەوپۆيە، يارمەتیدەرى پلەيەكى رژیى تركەو، ھەتا شای ئىرانیش رووخا، يارمەتیدەرو پشتگىرى رژیى شا بوو. لەمانەش بترازى، ھەزىرى بەرگىرى ئەمىرىكا، دۆنالد رامسفیلد، لەسالى 1983دا، چوو بەغدا بۆ لاى سەددام حسەين و، بەلئىنى يارمەتیدانى بە چەكى قورس و پشتگىرى دىپلوماتى و ئابوورى دا پىئى، لە دژى رژیى ئىران، ئەمە، لەو سەردەمەدا بوو، كە سەددام، زۆر بىھیز بووبوو، پىئى لە عەباكەى خومەينىيەو ئالا بوو، ناچار بووبوو، لەگەل مام جەلال و تەوویژ بكا، لەبارەى "ئۆتۆنۆمىيە راستەقىنە" ھە بۆ كوردستان و، لەسەر ھىندەك شتىش رىككەوتبوو لەگەلى، بەلام، كە رامسفیلد، بەلئىنى وا گەورە گەورەى دا بە سەددام، ئىدى سەددام، پشتىكردە مام جەلال و، ئەنجامەكەشى ھىندە ئاشكرایە، كە پىئوست بەگپرانەو ناكات. دەبوو، ھىچ نەبى، مام جەلال ئەمەى لەبىر بوایە. دەبوو، سەرکردەكانى پارتى و يەكىتى، كاتىك، كە ھۆيان كەوتە ئەمىرىكا، ئەم رابووردووەیان، بخستبايە پىش چاوى خۆيان و بیانزايىايە، كە "ھەرىمى ئاسايش" يان "نەواى نارام" خىرىكى خوايى يە، كە بەرپكەوت، دەستيانكەوتوو، بەتايبەتى، پاش ئەوھى ئەمىرىكا، بۇ پاراستنى بەرژەوھەندى خۆى، نەك لەبەر خاترى كورد، ناچار ما، بىپارىزى، بۇ ئەوھى بنكەيەكى ھەبى، كە لەوئەو بتوانى، چاويك بختەسەر ئىران و عىراق و سووریاو، بۇ ئەمەش،

گەلەك خزمەتى رژىمى تىركى كىرد، تاكو چاۋ لە بوونى "نەۋاي ئارام" بېۋىشى، لەوانە: كىردنى ئىسرائىل بە ھاۋپەيمانى رژىمى تىرك، بە شىدارىكىردن لەرفاندنى سەر كىردى پى كى كى، بەرپىز عەبدوللا ئۆجەلان، پىفروشتىنى چەند جۆرىك چەكى قورس و قىركىر، كە لەدژى كورد بەكارهينران و، ھەولدانى بۇ ئەۋەى رژىمى تىرك بېيىتە ئەندامى يەكىتى ئەۋروپا. لەگەل ئەمەشدا، سەر كىردەكانى حىزبەكان، بەتايىبەتى؛ پارتى و يەكىتى؛ نىرخى ئەۋ ھەلكەۋتە بىۋىنەيەۋ، ئەۋ دەر فەتە مەزنىەيان، نەگرتە بەرچاۋ و، ئەۋەبوو، پاش ماۋەيەكى كورت، دۋاي ھەلبىژاردنى پەرلەمان و ھاتتەكايەى حكومەتى كوردستان لە ھەردوۋ حىزبەكە، كە زۆربەى زۆرى ھەلبىژىرەكانىش، بەھىۋاي ژيانىكى خۇش، دەرگيان دا بۇيان، كەچى ئەمان، كەۋتە شەپرى يەكدى، لەسەر دەسلەت. بەلام، دەسلەت بەسەر كىدا؟ دەسلەت بەسەر داگىر كەرانى كوردستاندا؟ نەخىرا! بەلكو، دەسلەت بەسەر ھەژارو رەشپوۋوتى كوردستاندا. ئەمە لەكاتىكىدا بوو، كە خەلكى ئەۋ ھەرىمە، رۆژگار كىيان دەربردە سەر، لەۋپەپرى كۈلەمەرگىدا دەرژيان، نانى و شكىشىيان دەستەدەكەۋت بېخۇن، تەنانەت، شتومەكى نىۋ مالى خۇيان لەسەر شەقامەكان ھەراج دەر كىرد، بۇ ئەۋەى لەبرساندا نەمرن، بەتايىبەتى، پاش ئەۋەى سەددام، فەرمانگەكانى لە سى سىستانەكە كىشايەۋەۋ، گەمارۋى ئابوۋرى خستەسەريان، لەپال گەمارۋىەكى دىكە، كە لەلەين كۆمەلەى نەمەۋە يەكگرتوۋەكانەۋە، بەسەر ھەموۋ عىراقدا، سەپابوو. برسىتى خەلكەكەۋ شەپرى خۇكۆژىى دوۋ حىزبەكە، گەيشتە سنوۋرىك، كە زۆر كەس ناچارمان "ھەرىم" بەجىبەيلن، خۇ ئەگەر پىرۆژەى "نان بە نەۋت" نەكەۋتايە گەپ، ئەۋا، ھەرىم ھەر ئەۋانەى تىدا دەمايەۋە، كە بۇ دەستبەسەردا كىرتنى ئەم چىاۋ ئەۋ شىۋ، شەپە قۇچيان لەگەل يەك دەر كىرد. ئەم شەپە قۇچە، ئەمىركاى زۆر شەلەژاند؛ بەتايىبەتى لەۋە دەرترسا، كە رژىمەكانى ئىران و عىراق، كە دۆژمنى ئەمىركا بوون، سووت لەۋ ئازاۋەيە بىيىن؛ كە دىارە سوۋتىشىيان لىدى. ئەمىركا، لەپى سىخوۋەكانىيەۋە، باۋەپرى ھىناۋو بەۋەى؛ سەددام خەرىكى بەرھەمەينانى چەكى ئەتۋە، لەپال چەكى كىمىيى و بايۇلۇژىدا، ئىرانىش خەرىكى پەرۋەردە كىردنى تىرۋرىستە لە فەلەستىن و لوبنانداۋ، ھەردوۋكىيان، ئىران و عىراق، ھەپەشە لە بوونى ئىسرائىل دەر كەن، كە

ئەمەرىكا بە ھەقالبەندىكى ستراتېژىيى خۇي دەزانى. ئەم ھۆيانە ھەموو، پىئويستىي
 ئەمەرىكايان بە مانەۋەي "ھەرىمى ئاسايش" بەھىزىتر كىردو، ئاچارىيانكىرد، كە چاۋ
 ەگەلىك كىردەۋەي يەككار خراپى دەسەلاتدارانى ئەم دوو حىزبە پىۋوشى، تەنەنەت،
 اش ئەۋەي كە ، لەشكىرى رېژىمى ئىران و لەشكىرى سەددام، ئابەرىسىيارانە، ھىنرانە
 ئوردستانەۋە، ئەمەرىكا، خۇي لە پاراستنى "ھەرىمى ئاسايش" نەكىشايەۋە، ەك
 ەپەنسا كىردى؛ رېژىمى تركىش، لە ترسى پەرەسەندنى پى كى كى، پىئويستى بە
 بارمەتىي پارتى و يەكىتتى ھەبوو، بۇ ئەۋەي بەرەبەرەكانىي پى كى كى بكن بوى، كە
 ەۋەبوو كىردىان، لەبەر ئەۋە، "ئەۋاي ئارام" مايەۋە. ئەۋجا، ئەۋەبوو ئەمەرىكا پاش
 چەند ەۋەلدانىكى سەرنەكەتوۋ لە ئەنقەرەو دىۋگىدا، ەردوۋ سەركىردەكەي
 ەپاينىزى 1998دا بىردە واشەتنو، واژۋى ئاگرىەستىكى كىرد پىنيان، بەسەرىەرشىتىي
 ەزىرى دەۋەۋەي ئەۋ دەمەي ئەمەرىكا، بەرپىز مادلين ئۆلبرايت، كە نىۋەرۋكى ئەۋ
 يىكەوتننامەيە، سالانى سالىش دۋاي ئەۋە، نەخرايە كارو، باۋەپى گەلىك لايەنىشى
 بە پىشتەبەستن بە كورد، لەقكىرد، كە ئاسەۋارى خراپەكارانەي ئەۋ بىياۋەرىيەش، ەتا
 ەندازەيەك لاي سەركىردەكانى ئەمەرىكا ماۋە، لەدوۋتوۋى راپۇرتەكەي بىكەر-
 ەملىتىشدا بەدەيدەكەي.

كە ئەن، ئەم راستىيانە، وا بى پىچوپەنا، دەخەمە سەر كاخەن، مەبەستم
 رىكەئساندى كورد نىيە لەدژى ئەمەرىكا، يان دژى كارىەدەستەكانى پارتى و يەكىتتى.
 چۈنكە، رامىارى، بە رىك و كۈنەكىن و تۆلەسەندەۋەي بىۋەجانە؛ ئابىرى بەرپۋە. پاشان،
 دەبى بزانين، رىبازى رامىارى جۇرچ دەبلىو بوش و ھاۋكارەكانى، جىاۋازى ەيە لە
 رىبازى رامىارى باۋكى و سىياسەتكارەكانى پىش خۇيان. بىجگە لەۋەش جۇرچ دەبلىو
 بوش، ەك تۋنى بلىر، سەرۋك ەزىرانى بەرىتانىا، مۇقىكى ئازا و بەجەرگ و خاۋەن
 بىرپارە. بەلام، ەك كورد دەبىزىن؛ "كە زۆر ەات قەۋالە بەتالە"و، جۇرچ بوش؛ كە
 بەدەنگى گەلەكەي ەاتۋەتە سەر كار، ناتۋانى و پىيناكىرى، پاساۋ بۇ ئەۋە بەنىتەۋە،
 كە ەەر رۆژە، چەند سەربازىكى لەغىراقدا بكوژىن؛ ئەۋەش بەدەستى خەلكانى سەر
 بە گەلىك، كە ئەمان چوۋىن بۇ رىگاركىردنى لە ملھۇرىك. ئەۋەتا، يەكىكى ەك موقتەدا
 سەدر، كە لەزمەنى سەددامدا، لە ەيچ كۈنىكەۋە دىار نەبوو، ئەۋپۇ بە پىشتى رېژىمى

ئىران و، ئەو ملوئىنەنى كە لەرژىمى تارانەو بۆى دى، ملوئىنك خەلگى لە خۆى كۆكرودەوتەو، داواى چوونە دەرەوئى سەربازەكانى ئەمەرىكا دەكا لەعێراق. سەربازەكانى ئەمەرىكا، بۆ ئەو نەچوونەتە عێراق، تا، فیدايىيەك بچى خۆى پىياندا بئەقەننەتەو، بۆ ئەوئى كە گىيانى بە بەهەشت شاد بوو، دەستبەجى دەرژەنك لە حۆرىيەكانى ئەوئى، بە "سىغە" بكاتە ژنى خۆى و، سەربازەكانى ئەمەرىكا، يەكسەر بچنە دۆزەخ!!! ئەمەرىكايىيەكان ژيانيان لەم دنيا دا دەبەنەسەر، ژيانيان پاش مردنيان، دەستپىناكات. ئەگەرنا، بىراردانى جۆرج دەبلىو بوش؛ بۆ خستنى رژىمى سەددام، بىرارىيى يەكجار دەگەن و دانسقە و مەردانەبوو، كە سەركردەكانى ئەلمانيا و فەرەنسا، شان بەشانى سەركردە دىكتاتورەكانى روسيا و چىن و چەپاژوكانى ئەوروپا، لەدژى وەستان و بە ملوئىن، خەلگى ساويلكەو چەپلە بە قوون لىدەر و نەزانيان هينايە سەر شەقامەكانى ئەوروپا لەدژى ئەمەرىكا، بەنىوى، گوايە "پاراستنى ناشتى" يەو؛ كە لەپاستيدا بۆ پاراستنى سەددام بوو، نەك ناشتى، رۆژىك دى، ئەوانە كالەك بە ئەژنۆى خۆيان بشكىنن، ئەو رۆژەش، سەرتاكەى دەرکەوتوو. ئەوجا، كە سەركردەكانى دوو حیزبە دەسەلاتدارەكەى باشوور، بەهۆى حیزبجزيئەو خزمزميئەو، سەردەرەنەچوونيان لە هونەر و زانستى راميارى، نەيانتوانيو، سووت لەم دەرڤەتە مەزنە وەرگىرن و، لەئەمەرىكاي بگەيەنن كە عێراق و دراوسىيكانى، دەولەتانى دەستكردن و كىشەكان هەر دەمینن تا بارى خۆرسكى نەيەتە جى. ئەوێش كوردستانىكى سەربەخۆيە. كە سەركردەكانى كورد هەولئى ئەمەيان نەدەبى و هەر باسى "يەكئىتى عێراق" يان كردبى، ئەو، نەگوناهى جۆرج دەبلىو بوش و، نەگوناهى بىكەر و مەكەر، كە ئەوان، وەك ئەمەريكايى، بۆ بەرژەوئەندىيى خۆيان كار دەكەن و، ئەوێش مافى خۆيانە. گوناھ؛ گوناھى سەركردەكانى دوو حیزبەكەيە، كە دەرڤەتيان لە دەستداو، ئەو پووش مشوور نەخۆرانە، هەر پىشت بە "دەستوور" دەبەستى و، چاوەپوانن بزائن؛ چ دەقەومى، ئەوجا "ئەكائىك بەدن"، لەباتى ئەو، پىشكات، هەستن پىشگىرى لەرۆژى قەومان و كارەسات بكەن. ئەوێش، بەرێز مەسعوود بارزانى دەقەرموى؛ "كە دەستوور گۆڤا و ئىراق كەوتە دەست ئەو شوقىنيانە، ئەوكاتە خوا

یمه، وهکو عه‌ره‌ب ده‌لێن: لکل حادث حدیث " (خه‌بات، 2006/12/27) به‌کورتی،
 1 نه‌کێشن به‌ته‌پلی سه‌رماندا، نابێ هۆش به‌ئینینه‌وه به‌ به‌رخۆمان...!!!
 به‌رێز کاک مه‌سه‌عود: سه‌ددام؛ پاش به‌ستانی رێککه‌وتنه‌نامه‌که‌ی 11 ی مارت؛
 که‌وتنه‌نامه‌که‌ی نه‌گۆپی، به‌لکو، به‌دواخستنی جێبه‌جێکردنی؛ بۆ ماوه‌ی چوار
 ل، که‌لکی له‌ کات و چاوه‌پوانی و "خواکه‌ریمی" ی کورد وه‌رگرتو، خۆی وا
 رده‌وه، که‌ پێویستی به‌ گۆڕینی رێککه‌وتنه‌نامه‌که‌ نه‌بوو، به‌لکو به‌ جاری فتی کرد.
 ونه‌یه‌کی دیکه‌ش، په‌یمانی سی‌قهر، که‌ له‌ سالێ 1920 دا ئیمزا کرا، به‌لام، سی
 لێک چاوه‌پوانی و ده‌ستبه‌کار نه‌بوون و "خواکه‌ریمی" ی کورد، ماوه‌ی دایه
 گه‌بۆر، که‌ خۆی له‌ به‌ریتانیا و فه‌ره‌نسا نێزیکبکاته‌وه‌، ئیدی، په‌یمانی سی‌قهر،
 بستی به‌ گۆڕین نه‌ما، چونکه‌ به‌ یه‌کجاری فت کرا. به‌رێز کاک مه‌سه‌عود: ئیوه
 تا ئێسته، چوار وه‌زاره‌تێن نه‌کردوه به‌یه‌کو، هه‌تا ئێسته‌ش، له‌شکرێکی
 ده‌ستانی یه‌کگرتووی سه‌ربه‌خۆی ناحیزبیتنان نییه‌و، هه‌تا ئێسته‌ش، که‌س
 نی؛ بودجه‌ی پارته‌ی یه‌کیته‌ی و حیزبه‌کانی دیکه‌ی کوردستان چه‌نده‌و، داها ته‌ی
 به‌ته‌ی کوردستان چۆن به‌خته‌ده‌کری. هیچ کاربه‌ده‌ستیکی حکومه‌ته‌ی کوردستان و،
 چ مووچه‌خۆرێک که‌ ژماره‌یان، خاوه‌ن یه‌پی، خۆی له‌ ملوینێک ده‌دا، خۆی به‌
 رسیار نازانی به‌رامبه‌ر گه‌نده‌لیی به‌رپوه‌به‌ریته‌ی و به‌رتیلخۆری و بیسه‌روه‌ری له‌
 به‌ی فه‌رمانگه‌کان و، له‌ هه‌موو کایه‌یه‌کی کۆمه‌لگه‌ی هه‌ریمی باشووردا. سه‌به‌ینی
 پاره‌که‌ له‌ به‌غداوه‌ به‌راو، دوو حیزبه‌که‌ مانگانه‌ی ملوینه‌ مووچه‌خۆره‌که‌یان
 ،دراو، کوردستانیش هیچ ژێرخانیکی ئابووری به‌ره‌مه‌ینه‌ری نییه‌، ئه‌و ده‌مه‌
 بێک بیکارو بینان ده‌چنه‌ پال ئه‌وانه‌ی ئێسته‌ بیکاران و، ئه‌و ده‌مه‌ش "سفر، سفر
 سته‌وه".

هه‌مه‌ وا، که‌سیکیش نییه‌، خۆی به‌ر به‌رپرسیار بزانی، به‌رامبه‌ر ژبانی
 مه‌رگی و مه‌مه‌وه‌ مه‌ژی ئاواره‌کانی که‌رکووک و مالمویرانی هه‌له‌بجه‌و گه‌رمیان و
 نان و بارزان و شیخ وه‌سانان و باليسان و قه‌لادزی و مه‌نده‌لی و جله‌ولا. هه‌ر به‌لێنه‌و
 ی، و، کاریکی له‌دواوه‌ نایه‌ت، که‌ پرسیار له‌ به‌رپرسیک ده‌کری؛ بۆچی وایه‌،
 رمووی: "کار به‌شه‌وو روژیک پیکتایه‌ت"، ئه‌وه‌ راسته‌، به‌لام ئیوه، پانزه‌ ساله‌

حکومەتن، پانزە سال! "ئاخر لەبەرتان مەرم!" کەینی 15 سال شهوو روژیکە؛ ئێوه، کە دەفەرموون، ئێوه بەرەڵەستکار نین و بەشداری حکومەتی عێراق؛ بۆچی چاوەڕوانی دەستی مالیکی و شەهرستانی و کێ کێن؟ هەستن خۆتان لەو ملیاردانەی هەتانه، بۆ هەر یەکێک لەو شوێنانەی باسکران، 50-100 ملیۆن دۆلار تەرخانکەن و، ئاویان بکەنەوه، کارو خزمەتە گشتییەکان بۆ خەڵک دابینبکەن؛ بۆچی چاوەڕوانی دەستی حکومەتی بەغدان، کە گەرەکیکی بەدەستەوه نییه؛ کە دەفەرموون حکومەتی بەغدا، داوای ناردنی پێشمەرگە دەکا بۆ بەغداو نیوهراستی عێراق، باشە؛ کە ئێوه لەشکرێکی یەكگرتووتان نەبی؛ پێشمەرگە بە چ نیویكەوه دەنێرنە ئهوی؟ ئایا ئەوەش هەر فێفتی فێفتی دەبی؟ پاشان؛ بۆچی حکومەتی عێراق رازییه، بەناردنی پێشمەرگە بۆ نیوهراست و خوارووی عێراق و، رازی نییه بۆ ناردنیان بۆ کەرکوک و مووسل و ریی کەرکوک و بەغدا و ریی مووسل و بەغدا؟ تاکە ی هەموو روژیک، چەند کوردیک لە کەرکوک و مووسل و دیالە و بەغدا بکوژرێن، هەر لەبەر ئەوەی کوردن و، کوچ و باری عەرەبیش، بە هەزاران خێزان روو لە کوردستان بکەن و قوتابخانەی عەرەبی بکریتهوه بۆیان و، منداڵانی کورد لە ئاکری، لەلایەن مامۆستایانی عەرەبی هەڵاتوووه بەدارکاری، بە زمانی عەرەبی پەرۆردە بکرین، کە ئەو مامۆستایانە یەك وشە کوردی نازانن؟

ئەم چارەڕەشییه تاکەینی درێژە دەکێشی؟

مخابن، بیسەرۆبەری، هەموو لایەکی گرتوووتەوه، گوناھەکەشی، کە لە بنچینەوه؛ گوناھێ دوو زلحیزەکەیه، هەر لە هەنگاوی یەكەمەوه دەستیپێکرد، کە بە هەلەنرا، واتا؛ خۆکردنەوه بە عێراقی، بێ مەرج و گەرەنتی ئێونەتەوهیی. دیارە، هەموو هەنگاوهکانی پاش ئەوەش، کە یەكەمیان لەسەر بنچینە ی هەلە نرابوو، هەر بە هەلە دەرچوون. تەنێ بۆ وینە: بۆچی سەرکردەکانی دوو زلحیزەکە رازیبوون کە کێشە ی دوجەیل، پێش کێشە ی ئەنفال و چەکی کیمیایی و هەشتەزار بارزانی و دە هەزار فەیلی بکەوی؟ ئەمە لەکاتیئێکدا، کە دەبوو کێشە ی ئەنفال و چەکی کیمیایی کە دەچنە ریزی خانە ی گەلکوژییهوه، لەلایەن دەولەتی عێراقەوه بە نەخشە و پیلان جێبەجێکراون، بدرێنە دەست دادگە یەکی ئێونەتەوهیی، نەك دادگە یەکی دەولەتی

ق خۆی. ئەوجا، کە کێشەى گەلکوژی لە کورد، بى نرختر لە کێشەى دوجەىل ، بۆچى کورد بەو رازىبوون، کە دوو دادوهرى کورد، يەك لەدواى يەك، دادگەيى دام بکەن؟ ئەوجا کە دادوهرى يەكەم، بەرێز رزگار ئەمین، ئەو هەموو رەخنە رینە گیران لى، لە دادگەيى دوورخرايهوه، بۆچى بەرێز رهئووف رهشید وو، جیى بگريتهوه، يان هیچ نەبى، فرمانى لەسێدارەدانى سەددامى هیندە ،خست، تا دادگەيیکردنى ئەنفال بەرو تەواو بوون دەچوو، تاکو کێشەى وژى لە کورد، وەك بەردى بنگۆم ون نەبى؟ دوايى، بۆچى کە لەدادگەى ئەنفالدا، ندیى رژىمى ترك بە ئەنفالهوه باسکرا، پارێزەرە کوردەکان هەلنەستانە سەر ، داواى رۆنکردنەوهو پرسىاریان لە سەددام و هاوکارەکانى لەو بارەيهوه نەکرد؟ ، بىزارى خۆيان بەرامبەر برینى دەنگى تەلەفیزیۆنەکە دەرنەبرى کە بىگومان، باتبوونى دەستى هاوبەشییى داگیرکەرانى کوردستان لەئەنفال دا، زۆر گرنگە بۆ فستنى کێشەى کورد لە سنووریكى ئینتەرناسیۆنالیدا. بەلام قسە لەگەل کى ن و هاوار بۆ کى بەرین؟ سەددام بە پەلە لە سێدارە درا، بۆ ئەوهى دۆزى ئەنفال و ی کیمیايى، واتە: کەلکوژی لە کورد سەرى تێدا بچى و سەر و تپى هاوکارانى ،امیش بکرى بە ژێر خۆلەوهو، لەنیو ئەوانەشدا؛ دۆنالد رامسفیلد...

استى، زۆر سەیره، ئا لەم یارودۆخە پەر لە مەترسیدەدا، کە بەسەر کوردستاندا پەرى، هیندەك وشەفروش و بىوێژدان و زۆرناژەنى دەسەلاتداران، زاتیان داوه بە مان و، لەباتى خزمەت و پاراستنى يەکیتهى کۆمەلگەو ریزگرتن لەو درۆشم و انه کەمانەى، کە بوونەتە جیى دانپیدانانى گشتى، بەزى گۆرینى مارشى ستان و ئالای کوردستانیان هیناوتە کایە، وەك ئەوهى کورد لە هەموو شتیکی بى، هەر ئەو دوو شتەى مابى تەواویان بکات.

ئانە، دەبى چاویان بکەنەوهو، هوش بهیننەوه بەر خۆیان و، بزائن کە مارش و ن کوردستان، لەلایەن دەولەتیکی کوردستانییهوه واتا: کۆمارى کوردستان، هروکایهتیی پێشەواى شەهید قازى محەممەد، چەسپینراون و، لەوهوه چینهوهیەکی فرمییان وەرگرتوووه، لە هەموو لایەکی کوردستاندا ریزیان لیری. ئەوهش بەرۆژو دوو رۆژ رووینەداوه، بەلکو سالانى بردوو. لەبەر ئەوه؛

هه موو دهستکارییه کی ئەو پیرۆزمەندیانە، بەبێ گەرانهوه بۆ راپرسییه کی ئازادانە، لە تەواوی کوردستاندا، لە خراپەکاری و گیرەشیۆینی و سووکایەتیکردن بە کوردو کوردستان پێتر، هیچی دیکە ناگیهێنێ، ئەوانی دەستیانداده ئەم کارە دزیو، بابچن بەجۆریکی دیکە بکەوێ دۆلار کۆکردنەوهو، خەریکی قۆدکاو ویسکی خواردنەوهی خۆیان بن.

ئەم بارودۆخە نالەبارە کی ئەو پۆ خەلکی کوردستان تییکەوتوون، بەلگەیه کی بنێرە بۆ ئەوهی که حیزبجێینه، نهیتوانیوه بچووکتێن کێشه ی خەلکی بەشخوراوی کوردستان، چاره سەر بکا، چ جایه کی، چاره نووسی چل ملوین کوردو دۆزی نیشتمانیی کوردستان. لەبەر ئەوه گشتپرسییه کی سهریه سستانه، بۆ دەستنیشانکردنی چاره نووسی خەلکی باشووری کوردستان و، ههلبژاردنی پەرله مانیکی نوی، لە کەش و ههوایه کی ئازادداو، هینانه سهرکاری حکوومه تیکی نویی خزمه تگوزار، پیویستی بێ چهندو چونی ئەم کاته یه. ئەگەرنا، ههرهس و کاره ساتیکی وا خۆی بۆ کورد ماتداوه، که ههرهس و کاره ساتی به هاری 75، به ههزار ئاو له چاویدا شۆراییتەوه. دسه لاتدارانی کوردیش با دلنیا بن، که ئەگەر ئەمجار قهوما، خوانه کا، بقهومی، ئەوجا، ئەوی میشکی تیکنه چوو بێ، ناچی جاره کی دی به سه رکرده یه تیی ئەوان بکهوێته شاخ و کورتانه که ی جه جال بدرویتەوه بۆیان.

بەرلین 2006/12/31

میدیا، ژ 272، 2007/1/9

وردستان له تهنگانه داو روؤلى له شكرى پيشمه رگه كوردستان

وردستان، به سهرده ميكي يه كجار مه تر سیدارو چاره نوو سسازدا تیده پهری و، سه لاتدارانی كوردستانیش، كه بریتین له كار به دهستانی پارتی و یه کیتی، ده کارییه کی وایان نه کردوو كه بتوانن هه لسو كهوت له گهل ئه و بارودوخه نازكه دا ن كه له نه نجامی درێژه كیشانی جهنگی عیراقه وه هاتوو ته كایه وه و عیراق به ره و سهینان و له تلهت بوون ده باو مژده ی له دایك بوونی كوردستانیکی سهر به خو ددها. كوردستانه سهر به خویه ی كه به ریز مام جهلال، به خه و ن و خه یالی شاعیرانه ی د كوردیکی شوقینی ددهاته قه له م، به لام داگیركه رانی كوردستان، به رووداو یکی هگیرای ده زانن و، ئوباله كه ی ده هینن به مل ئه مریكا داو، به تاییه تی سهر كو مار، ج ده بلیو بوش، ئه گهر چی بوش خوی، تانیستا به یهك وشهش باسی كوردستانی به خوی نه کردوو و پیله سهر "یه کیتی خاکی عیراق" داده گری.

ورد، ده میكه گوتوو یانه "كه گلوله ت كه وته لیژی، كه س خاست پینایه ژئ". پو، گلوله ی بوش كه وتوو ته لیژی و، له هه موو لایه كه وه، نووکی نه شته ر، ست و چه پ و، به هه ق و به ناهه ق، روویكردوو ته له ش و گیانی و، خو ئه گهر درا به بدا، ئه وا زه وری كه وتنه كه ی، به جوړی ده بی، كه نه ك هه ر روژیکی رهش بو خه لکی .ستان دینیته پیشی و به س، به لكو برپر ی پشتی گه لیک لایه نیش ده شكینی و، یش هه موو شیانه وه، ئه وانه ی دژی په لاماردانه سهر سه ددام وه ستان، وهك كه په قه كانی رژیمی میلیتاریستی ئه ناتول و شیخه كانی حجازو شیراکی پاریس و سیال دیموكراته كان و كه سه كه كان و چه پاژوووه كانی ئه لمانیا و ئیسپانیا و ئیتالیا و نساو، هه موو ئه و چه پله به قوون لیده رانه ی كه به هه زارانیان رژانه سهر امه كانی ئه وروپا و، به نیوی "پاراستنی ناشتی" یه وه، پاسی رژیمی سه ددامیان د.

سالانیكه وه له مه و بهر، باسی ئه وه م كردوو، كه جوړی هاریكاریكردنی كورد ئه مریكا، هه ر له سهره تاوه، ده بوو چون بووايه، به لام به داخه وه، ئه وانه ی کاریان ست بوو، نهك گوییان له قسه كانم نه گرت، به لكو كه وته دژایه تیشم. كه ده مگوت رج و بی په یمانی نوو سراو، پیش مارینزه كان نه كه ون. ئیسته، نامه وی ئه و باسه

چارەکی دی بگنڤرمهوه، به لām ده مهوئ پهنجه رابکیشم بۇ بابە تیککی گرنګ، ئەوه ش رۆلی ئەو هیژە گەلپارێزه، که نیوی پیشمه رگی راستینه؛ پر به پری خو به تی شایسته ی ئەو نیوه یه.

وشه ی پیشمه رگه، له وه وه نه هاتوه که یه کیک له پیش خه لکی دیکه دا، خو ی ب کوشت بدات. کوردی کۆن، به و که سانه یان گوتوه "که ولسۆری به رله شکر" ئەوانا له به رده م له شکر دا وه ستاون و، له کاتی لیدانی "ته پللی باز" دا، وه که یه که م که سر که وتونه ته ویزه ی دوژمن. پیشمه رگه "که ولسۆری به رله شکر" نییه، به لکو خو؛ له شکره. پیشمه رگه، ئەو مرقه ئازاو به رجه رگه یه، که پیش به مه رگ، واته: مردن له نیوچوونی خه لک ده گری. پیشگریکرس له شتیک، مانای ریگرتنه له قه ومانی ئە شته. بۆ وینه: پیشگری له لافاو، مانای به رگرتنه له لافاو. به کورتی؛ پیشمه رگه ئەو که سه یه که ده بیته له مه ریك، له نیوان خه لکی کوردستان و، ئەوانه دا که ده یانه و؛ ئەو خه لکه ته فرو توونه بکه ن، واته: شووره یه که له نیوان خه لکی کوردستان داگیرکه راندا.

پیشمه رگه، به م پیوانه یه، خزمه تکاری نیشتمان و پارێزه ری خه لکی کوردستانا نه ک چه کداری ئەم حیزب و ئەو حیزب و، ئەم که سایه تی و ئەو که سایه تی. پیشمه رگه سه ربازه. سه ربازان، فه رمانی پۆلیس و پاسه وانانی تایبه تی نابات به رپوه. فه رمان سه رشانی پیشمه رگه، پارێزگارییه له بوونی خه لکی کوردستان و سنووره کان نیشتمان.

سیاسه تکارانی حیزبه کان که له ماوه ی 15 سالی رابوردو دا، ته گه ره و به ره ه لاس بوون له به رده م دامه زراندن و ریکخستن و پر چه ککردنی له شکرکی کوردستانید سه ری زمان و بنی زمانیان ئەوه پۆ ئەوه یه؛ که رۆژ رۆژی هیژ به کاره ینان و به رهن گاری چه کدارانه نییه، به لکو رۆژ رۆژی وتووێژو دیپلۆماسیته یه. دیاره؛ ئەم قسه یه نیوه؛ راسته، به لām، مه ر نیوه ی، نه ک هه مووی. چونکه، خو یایه، که کیشه یه که ده خریته سه میزی گفتوگۆو لیکۆلینه وه، کاتیك دیپلۆماسیته ی ده بیاته وه، ئەگه ر هیژیکم سه ربازیش پشتگیری لیبکات. بۆ راستی ئەم وته یه ش، وه رن ته ماشای ئەمه ریکا بکه ن و ئەو رۆژه به یننه وه به رچاو، که هاته نیو عیراقه وه، هه موو لایه ک ریزیانده گرت

سان لئی و، ئهوجا، ئهوپۆش تهماشای بکه نه وه، که نه وه تا به دهستی ئۆزه کانه وه داماو. له مه شدا، نامه وی گوناھی ئه مریکا خوشی، بخه مه وه بهرچاو، نکه ده می که و، چه ند جارو چه ند جار لئیدواوم. به لام ئه م به راورد کردنه، ریزی دارو بیه یز ده خاته پرو.

بایانی باسه، پیشمه رگه، تایبه تکارکی دیکه شی هیه، که له شکره نه ریتییه کان (امیه کان) نیانه. پیشمه رگه، هیژیک نییه، که به زۆره ملی و توپزی دامه زرابی؛ کو، خۆبه خشانه ها تووه ته کایه وه و، له مه شدا مه به ستم له و که سانه نییه، که ئه وه ندیی تایبه تیی خویان، وایکردوه لئیان، ماوه یه ک بچه نیو پیشمه رگه وه و، گانی پیوه بکه ن، به لکو مه به ستم ئه وانه یه، که به فهرمانی ویزدانی زیندوو یان و، مینانه دی ژیانکی پر له شادی و ئازادی و ناشتی بۆ خه لکی ئه م کوردستانه ی وستی زۆردارانه، به ئاره زووی ناخی دلایان، ئه و ریگه یان گرتوه. له بهر نه وه، هه ر نه ن که نه وپۆش و له م ته نگاوییه دا، ده توانن، جاره کی دی بی نه وه ده ست و، گره یه ک ریگبخه ن، دوور له ده سه لاتی حیزبه کان و، به یاریکی بنچرانه و بویرانه ن، بۆ دامه زراندنی له شکری پیشمه رگه ی کوردستان، له هه موو نه و چه کدارانه ی وشه ی پیروزی پیشمه رگه ده یانگری ته وه و، ده رگه ش بکه نه وه بۆ چه کداره مه ته کانی هه موو حیزبه کان و گه له کانی کوردستان، به ترکمان و ئاشووری و گشت نه وه، که خویان به هاو لاتی کوردستان ده زانن، تا بچه نیو نه و له شکره وه و، ولاش، رینه دن به هه یج حیزبیک، چه کدار پیکه وه بنی، به لکو هه موو حیزبه کان سار بکه ن، خه ریکی کاری رامیاری بن و، خۆ ئه گه ر کادره کانی حیزبه کان، بستیان به پاراستنی ژیانیان هه بوو له شه پی نه یاران و ناحه زان، نه و، به و پییه، بس بیانپاریزی، نه ک نه دماننی له شکری پیشمه رگه. پیشمه رگه سه ربازه و، نابی ی پۆلیس بلیزی. پۆلیسیش، وه ک هیزی ئاسایش، که فهرمانی بنچینه یی ئه م گه یه، به ره ره کانی سیخوره کانی بیگانه یه له کوردستاندا، ده بی سهر به هه یج ییک نه بن و له خزه تی بهر پرسیاران ئه م حیزب و نه و حیزبدا نه بن. نه و جا، که هه رگه بوو به له شکری یه کگرتووی سه ره خۆ، نه و ده مه، ده توانی سووت له و جیهه بیینی که بۆ پیشمه رگه ته رخانه کری، چ بۆ ره ختکردنی له شکر به چه کی

قورس و مۆدیرن و، چ بۇ خوشگوزەرنی سەربازەکانی و ئەفسەرەکانی و، چ بۇ پاداشدانەوێ ئەرکی ئەو پێشمەرگە دێرینانە ی که لەروژانی رەشدا، گیان لەسەر دەستان، کەوتنە بەربەرەکانیی دۆژمنان، کە ئەوتە ئەو پو، زۆر بەداخەو، هیندیکیان شیوی شەویان نییە و، هیندیکیان دەر بە دەری هەندەران. دابینکردنی خوشگوزەرنی و تیروتنە سەل بۇ پێشمەرگە و پۆلیس و هیزی ناسایش و، دوورکەوتنە وەیان لە تەنگە بەریتیی حیزبایەتی، گەورەترین خزمەتە کە پێشکەش بکری بە خەلکی کوردستان.

ئا، لەم رۆژەدا، کە لەشکری ئەمریکا و هاو پەیمانەکانی لەعێراقدا، شەپی ژیان و مردن دەکەن و، لەناچاریدا، خەریکن بێر لەو ددەنەو کە جلهوی کار بدەن دەست تاقیمکی ملهوپری دۆژمن بە کوردی وە تاقیمەکی سەددام، دیارە، بوونی لەشکری پێشمەرگە سەربەخۆی کوردستانی ئامادە ی کار، پنیوستیی بی چەندو چونی ئەم کاتە، چۆنکە، ئەو لەشکرە، نەک هەر دەتوانی لە کەرکوک و مووسل و دیالە و کووتدا، گێرانەوێ نیوچە داگیرکراوەکانی کوردستان مسۆگەر بکات و بەس، بەلکە، دەکاری، لە بەغداش، جیی خۆی وادابکوتی، کە دارو دەستە ی فەقی موقتەدا سەدری، گوێ لە مستی رژیمی ئێران و، بەعسییەکانی پشتبەستو بە رژیمی دیکتاتۆر و کەندەلی ئەسەد، نەتوانن گەر و لە کوردستان ببەنەو، ئەو ئەنفالە ی کە هەموو رۆژیک بەرشتنی خوینی چەند کوردیک بەردەوام، چیدی، بۆیان نەچیتە سەر.

هێژای گۆتنە، ئەو جەزەبەیی کە هیزەکانی ئەمریکا لە 1/26 دا لە هەولێر، سەر واندیانە چەند سیخوپیکی رژیمی ئێران، کە بەنیوی دیپلوماتەو، خویان خزانەبوو ئەو ی، پاش گرتنیان بە خویان و چەند بەلگە نامەیی گرتو، لەکاتی لیکۆلینەو، ترسنۆکانە، دانیان بە گەلیک کردەوێ رژیمی ئێراندا ناو، هیندە ک نەینیان، لەبارە ی رژیمی ئێران و دەسکە لاکانیان لەعێراقدا درکاندو، بەتایبەتی رۆلی "سوپی مەهدی" ی فەقی موقتەدا سەدر و "سوپی بەدر"، کە ئەو هەر رۆژیک دوا ی ئەو، ئەمریکاییەکان پتر لە 600 ئەندامی "لەشکری مەهدی" یان گرتو، دوو رۆژیش دوا ی ئەو، واتا، لە 1/28 دا فەقی موقتەدا، چەند چلکا و خۆریکی خۆی، بەنیوی گواپە "دۆستایەتی" یەو، رەوانە ی هەولێر کردو بەدر، کەوتە هەلدان و

بەسندانی کورد و کاک مەسعود بارزانی. هەر لەوکاتەشدا کەوتە هاندانی عەرەبە
 باوردەکانی کەرکوک لەدرژی کورد. هەر لەم رووداوەشەوە، بەرۆنی دەرکەوت، کە ئەو
 ئێرانیانەی لە هەولێر دەستگیرکران، دیپلومات نەبوون، بەلکو ئەندامی پلە بەرزى
 'سوپای قودس'ی سەر بە پاسدارانی ئێران بوون، وەک لەم ناسنامەیەدا دەرەكەوی،
 کە هی یەكێكە لەو پاسدارانەو، لەلایەن ئەمریکاوە، وەک بەلگە خرایە بەرچاو. یەكێك
 لە گیراوەکان، سەرتیپ "قایمی"یە، کە دەگوترێ گەلیك لە ئەندامانی حیزبی
 دیموکراتی کوردستانی لە نەوێتەکاندا لەسڵیمانی و هەولێر کوشقوو. (سەرئێج:
 ناسنامەکە بە فۆتۆکۆپی لە رۆژنامەی "میدیا"دا بلاوکراوەتەوە.

هەرچەندە ئەمریکایەکان؟ هەموو ئەو نیچرانیان دەستەكەوت، کە کوتوپر چوونە
 سەریان؛ چونکە، ئەوان بەر لە هەموو شتێک، دەیانویست پاسدار سەحراوودی
 بگرن، کە چەند رۆژێک لەوێ پێش لەسڵیمانی و هەر ئەو رۆژەش لەهەولێر بووبوو.
 سەحراوودی ئەو کەسە یە کە تۆمەتی شەهید کردنی ئەو پەرەحمانی قاسملو
 دەخزێتە پانی. لەگەڵ ئەوەشدا، بەلگەی وا گەرنگ کەوتە دەستیان، کە توانیان
 ئیسپاتی بکەن، ئەو بۆمبایانەی سەربازەکانی ئەمریکای پێدەکوژێن لەعێراقدا،
 ئەنێرانەو دەنێردرێ بۆیان. سەیر ئەو یە، ئەم رووداوە، دای ئەمریکای لە
 سەرکێدەکانی پارتی و یەکییتی پیسکرد، کە گواهی، ئەوان خۆیان بە دوستی ئەمریکا
 دەدەنە قەلەم، کەچی، دالەدی دوژمنانی ئەمریکا دەدەن لە هەولێرو، ئەو جا
 ئەمریکییەکان، بێگۆیدانە ئەوێ پێدەلێن "سەرورێتی هەریم"، لەهەولێر
 دەستیانوەشاند لێیان. مەلاکانی ئێرانیش دایان لە سەرکێدەکانی کورد یەشا کە
 نەیانئەوانیوە کاربەدەستەکانیان بپاریزن. ئەمەش ئەو یە کەنیوانتاو "سیاسەتی
 حەکیمانە"ی کاربەدەستانی هەریم!

شایانی باسە، ئەو زانیاریانەی کە لەبارەی هاتوچووی ئەم پاسدارانەو بە
 باشووری کوردستان و عێراقدا، کەوتنە دەست ئەمریکایەکان، لەلایەن "موجاهیدینی
 خەلک"ەو بە ئەمریکایەکان دران. هەر لەبەر ئەوەش، کاربەدەستە شیعەکانی عێراق،
 لەم رۆژانەداو، لەژێر گوشاری ئێراندا، زۆر هەولێ دەرکردنی "موجاهیدین" دەدەن
 لەعێراق، بە بیانووی ئەووە کە رێکخراویکی تیرۆریستین و دەسکەلای سەددام بوون

بۇ كوشتنى كوردو شيعەى عىراق. بەلام هيندهك له سەركرده سووننهكانى عىراق، زۆر له دژى ئەوهن، ئەوهش، نەك لەمبهرخاترى "موجاهدين"، كه سووننيهكان به فارس و دوژمنى عەرب دەياندەنە قەلەم، بەلكو لەركى شيعهكان و ئيران، چونكه ئەوانيش بەتەمان "موجاهدين" جاركى دى دژى كوردو شيعەى عىراق و ئيران بەكار بێن.

ئەم راۋە "پاسدار" ەى ئەمەرىكا لە ھەولەرز، دەستى گەلىك لاىەنى سەر بە رژیىمى ئىرانى خستەروو، ھەلۆىستى مالیکىشى لەقکرد، کە ناویری دەست لە "لەشکرى مەھدی بکاتەو"، چۆنکە پێویستى بە دەنگى پەرلەمانتارەکانى فەقى موقتەدايە، بۆ اگرتنى حکوومەتەکەى. لەبەر ئەو؛ نامەییەکی نووسى بۆ فەقى موقتەداو، پاراىەوہ لىى کە خۆى و سەردەستەى چەکدارەکانى روو لەئىران و خوارووی عىراق بکەن، بەنیاى ریکردنەوہ بۆ سەرکەوتنى نەخشەى نوێى جۆرج بوش و لەشکرى عىراق بۆ بەرەبرەکانى تیرۆرىستەکان، کە دیارە دەبى ھەر سوننىيەکان بگرتەوہ. ئەوجا ئەوہبوو، چەند ھەولێکی ناکۆک و دژ بەیەک، چ لەلايەن رژیىمى ئىران و، چ لەلايەن دارودەستەى فەقى موقتەداو، بلۆکرانەوہ، لەبارەى ئەوہوہ، کە نایا، جەنابى فەقى (کە لەم رۆژانەدا لەرۆژنامەییەکی ئەلمانیدا کرابوو بە "نایەتوللا") لەئىرانە، یان نا. ئەمەیان لەلايەکو، لەلايەکی دیکەشەوہ، گەلەکوہەى سەرۆکھۆزە عەرەبە ھاوردەکانى کەرکوک و، تۆرانییەکانى پیاوی ئەنقەرەو، نوینەرەکەى فەقى موقتەدا لە کەرکوک و، بۆمبا تەقاندن لە ئیمام قاسم و رحیمماو و شۆینانى دیکەى کەرکوک و رشتنى خوینى خەلکى رەشپوړوتى بیگوناھى کەرکوک و، چوونى وەزىرى دەرەوہى مەلاکانى ئىران بۆ ئەنقەرەو دیمەشق و، ھەولدان بۆ دروستکردنى بەریەکی بەعس و شیعەو تۆرانى دژى کوردو، ھەر لەو کاتەشدا تامیتامیدانى کورد لەلايەن رژیىمى ترکەوہ، بەوہى گوايە ئەردۆخان ئامادەییە، لەگەل کاربەدەستانی ھەریم بکەویتە وتووێژ، کە ھیوام وایە، ئامانج لەمە، چاوپۆشیى لە گەلکوژیى کوردى باکوور نەبى، یەدەمشیرینکردنى بەرپرسیارانى کوردى باشوور، بەمەبەستى سووت وەرگرتن لە ییدەسەلاتى و چاوەڕوانى و خوا کەرىمى و گەندەلیى و حیزبجیزییە و خزمخزمینە و میشککوێخایى ئەم بەرپرسیارانە. ئەمانە ھەموو زەنگى مەترسین و ئەوہ دەخەنە بەرجا، کە ئەگەر نەخشەکەى بوش سەرکەوت و، عىراقى یەگگرتوو بەسەرۆکایەتیى

"لەشكرى مەھدى" و "سوپای بەدر" كەوتەمە سەرپىي، ئەوا، دۆزەخىك بۆ كورد دروستدەكەن، ئەگەر كوردستان لەشكرىكى بەھىزى سەرەخۆى نەبى. خۆ ئەگەر نەخشەى بوش سەرىنەگرت، دەبى ئەو كاتەش ھەر ئەو لەشكرە كوردستانىيە ھەبى، نەك ھەر بۆ ئەو پىش بە مەرگەساتى خەلكى كوردستان بگرى و بەس، بەلكو، كەلك لەو ھەل و مەرج و ئاژاوەيەش وەرېگرى، كە لە ھەلگىرسانى ئاگرى سۆرەو ە روودەداو، كارىكى واشېكات، كە ئەو چالەى رژیە تېرۆرىستە داگىرەكانى كوردستان بۆ خەلكى كوردستانىيان ھەلكەندوو، خۆيان تىيېكەون، چۆنكە، ھېچ دوور نىيە، ئەو دەمە ئەمريكا، وەك گايەكى برىندار بوو، پەلامارى ئىران و، ئىسرائىلىش پەلامارى سووریا بدات و، شەركەرەكانى "قاعىدە"ش لەولاتى ئەناتۆلدا بكەونە چالاکى دژى رژیى تۆرانىيەكان، كە سەرەتای ئەویش لەم رۆژانەدا دەرکەوتوو. ئەو دەمە رژیى روسىيای دىكتاتۆر پوتىن، بە خەيالى خاوى سەردەمى ئىمپراتۆرىتى بابرەووى سۆفىت و، بۆ بەرژەوندی شۆفىنستانەى روس، ئاگرى شەركە خوشتەركا، لەمەو جەنگىكى جىھانى گشتلاگىر رویدات، كە ئەگەر كورد، ھەر لە ئىستەو، چ لەبارى ستراتىژى لەشكرى و، چ لەبارى ئاسایشى نەتەوئىي و، چ لەبارى يەكىتىي نىشتەمانى و ھاوسەنگىتىي تەواوى خەلكى كوردستانەو، خۆى ئامادە نەكردبى بۆ ئەو رۆژە، ئەوا، ماىەى دەبىتەو ماىەى پىان فرۆش.

بەپاستى، جىى داخ و خەفەتە، كە مۆرۆوى لەرمانزەوايىي حىزبەكانى باشوورى كوردستان، لەم پانزە سالەى دوايىەدا، كە بەدەنگى زۆرەى ھەرەزۆرى جەماوەرى كوردستان ھاتنە سەركار، مۆرۆوئەكى خۆكۆژى و ھەلمەتە كاسەيى و، گەندەلى بەرپۆەبەرىتى و پىر كردنى وركو گىرفانى بەرپرسىياران بسو، لەسەر حسیبى برسیكردنى خەلكى رەشووپرووتى كوردستان و، كەمتەرخەمى بەرامبەر داىینكردنى بنەما سادەكانى ژيانىكى شارستانىيانە، وەك ئاوو كارەباو سووتەمەنى و دەرمان و پۆستەو، ئەوجا، گرانىی لە سنووربەدەرى پىوئىستىيەكانى رۆژانە، وەك خواردن و خواردنەو، پىشتگوىخستنى داخوازییە رەواكانى لاوان و قوتابیان و خویندكاران و كرىكاران و ژنان و، ناھومىدكردنى خەلكى ولات، بە جورىك كە لەبىدەرەتانییدا پەنابەنە بەر كەرەسە بپھۆشكەرەكان و خواردنەو كەھولییەكان و جگەرەكىشان و،

ئەوجا، خۇسۇوتاندنى كچان و ژنان، لەتاو بېيشتىوانى و زۆردارىسى كەرىپاوان و، لەناچارىيدا، بىر كۆرۈنۈش بەجىيشتىنى نىشتىمان. ئەمانە، ھەرىكەت يان دەردىكە، كە ئەگەر خوانە خواستە، رۇژىك ھات و قەوما، ئەوا زۆر زەخمەتە باوەر بىرى بەۋەدى كە، خەللى كوردستان، چارەكى دى بەسەر كۆرۈپتەتتى ئەمەلىيەتتە بىر خەللى بەر خۇدان، بەلام ئاشكرايە، ھەر كاتتىك چارەنەۋسى كوردستان؛ بىر ھەقتە سەر دوۋىيەنى مان و ئەمان، ئەوا ھەموو خەللى بەتەنگەۋە ھاتوو و بەرۋەتەتتى كوردستان و، ھەموو كوردستانىيەنى نىۋى جىيەن، دىگەن بەر بەرەكەنى و تەكەن بەر خۇدان. ئەوجا بۇ ئەۋەدى خەللى كوردستان لەيەك بەرەدا، بۇ ھىنانەدى ئامانچىلىكى نىشتىمانى، ئەكەلىزىيەتتى و، لەسەي سىيەرى لەشكىرىكى دىل سۆز كۆرۈپتەتتى نىشتىمانىيەرە، ئەكەلىزىيەرە، بىر ھەقتە كار، ئاشكرايە، دىمەزەندى ئەۋە لەشكەر، بەزوتتەن كات، ئەركىكى پىۋىستە. ئەمەلىيەتتە، لەرۋىيەكى ۋە ئەۋرۇدا، لە كۆرۈپتەتتى، بەلام لەۋانەيە، لەكاتىكى دىگەن سەرنەگىرى. لەبەر ئەۋە، دەشە، دەستۇر بىرى لىيى. ئەگەرنا، ناردنى چەند "لىۋا"يەك سەرباز لە كوردستانەۋە بۇ بەغدا و خواروۋى عىراق بەفەرمانى نوۋرى مالىكى و بەنىۋى "لەشكىرى عىراق" ۋە، بەرەي مەن، بەزىيەنى كورد تەۋا دەپ، بەلام ئەگەر لەشكىرىكى پىشەنەگەي كوردستانى دىمەزەرى و بەمەرجى رىكەۋتەننىك لەنىۋان ئەمەلىيەتتە سىياسەتكارانى عىراق و "ل.پ.ك.دا، سەربازى كورد رەۋانەي ئەۋە شىۋانە بىرى، ئەۋە كەلىكىلى باشى دەپ بۇ مەسئۇلەت كۆرۈپتەتتى كوردستان.

لەكۆتايى ئەمەلىيەتتە، دەپ چارەكى دى ئەۋە بەننەۋە بىر كە كورد نەبى پىشت بە ئەمەلىيەتتە بىر ھەقتە بۇ ئەۋە بىيەنپارىزى. ئەمەلىيەتتە، كە كار بەدەستانى بەرۋەبەرىتەتتى جۇرچ دەبلىۋ بوش، بەئاشكراۋ بىيەردە، بە بەرۋە قوباد تالەبەننىيەن راگەياندەۋە، كە نۆيەنەرى ھۆكۈمەتتى كوردستانە لە ئەمەلىيەتتە (خەبەر 2414، 2/19، ل3). بىيەكە لەۋەش ئەمەلىيەتتە لايەننى سىستەمى فېدېراتىۋى ناگىرى، بەلگە ھەۋلى عىراقىيە سەنتىرالىستى يەكگىرتتەۋە دەۋەت و، دى ئەۋەش نىيە كە دەستۇرى عىراق بەدلى سۈننەكەن بىيە گۇپان. ئەۋەش دەپ بىرگەنە بەرچاۋ، كە ئەمەلىيەتتە، ئەگەرچە ھېچ گەمەنتىيەك بە كورد نادەت، لەگەل ئەۋەشدا، زۆر ناپازىيە لە پىۋەندىي نىۋانى

کاربه دهستانی پارتی و یه کیتی به ئیران و سووریاوه. چهند جار ئیکیش له ههولێرو له سههر ریی مووسل و ههولێر به ناربه وا دهستی له کورد وهشان دووه و کوردی کوشتووه. کاربه دهستانی کوردیش نه یان توانیوه هیچ بکه و به "ههله" له قهله میان داوه. دوا دهستوه شاندن له کورد، نه و پهلاماره بوو که سهربازه کانی ئه مریکا کردیان ه سهه وانه کانی مه لبه ندی ی. ن. ک له مووسل و ژماره یه کی زۆریان کوشت. ده بی ئه وهش بزانی که پاش جهز به ی ههولێرو دوا ی ئه وه ی ئه مریکا رازی نه بوو به تکای، مام جهلال پاسداره کانی ئیران به رید، چهند سهربازیک ئه مریکایی له ده ورو به ری به غدا گیران و پاش چهند روژیک ته رمه کانیا ن دۆزایه وه. ئیسته ئه م پرسیاره سه ره له ده دا، ئایا کوشتنی پاسه وانه کانی یه کیتی له مووسل تۆله سه ندته وه یه ک بوو له ی. ن. ک، یان "ریکه وتیک" بوو، وه ک ریکه وته کانی دیکه؟ ئه وهش ده بی بیژم، که روژنامه یه کی ئه مریکایی له سه رو به ندی گرتنی پاسداره ئیرانییه کاند، به ره خته گرتنه وه له کورد، نووسی بووی: "دۆسته کانمان، دۆستی دۆژمنه کانمان".

به رلین 2007/2/22

میدیا، ژ 279، 2007/2/27

گه وره ئاو ده برژینی، بچووک لیی هه لده خلیسکی

هه رکه هه والی بردنه وهی جامی نه ته وه کانی ئاسیا له لایه ن تیمی عیراقه وه گه یشته باشووری کوردستان، ئیدی به جارێک نه رز قلیشایه وه، ژماره یه کی یه کجار زۆر له لاوان و میترمندا لانی کوردو زۆر له وه عه ره بانیه ی روویانکردو وه ته کوردستان، رژانه سه رشه قامه کان و که و تنه سه ماو هه لپه رکێ و له پڕ، وه ک له ئاسمانه وه باریبی، هه زاران ئالای عیراق به رزگرا نه وه. ته نانه ت هیندیک له سه ما که ران، به شیوه یه کی نیوه پووت به سه ر ئۆتۆمبیله کانه وه ده بینران که چه پله یان لیده داو، قوونیان باده داو، سه رکه وتنی عیراقیان پیرۆز ده کرد. له نیو نه مانه شدا، ژماره یه کی هه سستی کراو، له وانه ی بوونه ته "عه ره بی سلیمانی" به عه گال و دیزدا شه وه ده بینران.

ئه م روودا وه ناکا وه به و شیوه به ریلۆه چاوه پواننه کرا وه، ناوکی هینده ک له کار به ده ستانی هه ریمی خست، به تایبه تی له هه ولێرو ده وک و، تووشی سه ره گێژییه کی وای کردن که نه یانده زانی بیژن: "ئه ری نه مه چه س؟" چونکه نه وه ته سالانیکه له و دوو شاره، ئالای کوردستان له سه ر فه رمانگه کانیان هه لده که ن و، ری به هه لکردنی ئالای عیراق ناده ن، به و پێیه ی که نه و ئالایه ی ئیسته ی عیراق ئالای به عسه و نه نفالی له ژێردا کرا وه، که چی نه وه ته نه وه ی نه وانه ی نه نفالکرا وه لییان، به و ئالایه وه سه رچۆپی ده کیشن، نه مه ش نه ک ته نی له هه ولێری "هۆلاکو به زین" و سلیمانی "شاری هه لمه ت و قوریانی"، به لکو له هه له بجه ی شه هیدیش. ئه ی باوکه پۆۆ... باوکه پۆۆۆ... ی به رپرسان.

ئه ز به ش به حالێ خۆم باوکه پۆ ناکه م و، نه مه ش به شتیکی سه یرو سه مه ره و چاوه پواننه کرا و نازانم، گونا ه ی نه و میترمندا ل و گه نجانه ش ناگرم که و نه و هه سته عیراقخوا زانه یه ده رده بپن، به لکو به نه نجامیکی ته وا و ئاسایی سیاسه تی

کاربەدەستانی ھەریمی دەبینم، کە ئەوەتە شانزە سائە، گالتە ی رۆژگار،
 نەرمانیە وایی ھەریمیکی پان و بەرینی خستوووە بەردەستیان، بەلام ئەوان
 بەباتی ئەوەی ئەو ھەلە بقۆزنەوہ بق پێداگرتن لەسەر بپاری چارەنۆسی
 کوردستان و، لابردنی کولتوری بەعسو ھێنانە کایە پەرەردە یەکی
 نیشتمانپەرەرانە ی کوردستانیانە ی ئازادیخواز لە قوتابخانەکان و زانستگەکان و
 مزگەوتەکان و شۆیتە گشتییەکان و ھەرمانگەکاندا، ھەر لەسەرەتاوہ، ھەردوو
 حیزبی دەستپۆیشتوو، کەوتنە دانە جیجی ئە یەکو، ئەوجا، شیتانە دەستیاندایە
 بێنە قاقای یە کدی و، لایەنگرەکانی خۆیان بەدوژمنایەتی و تینووکردن بەخوینی
 یە کدی گۆشکردو، بە ھەستی عیراقچیتی و مشەخۆری و ھەلەتە کاسیی و
 گەندەلیی بەپۆتە بەریتی و ھەر کەس بۆ گیرفانی خۆ، خەلکیان پەرەردە کردو،
 ئەوہبوو لەشکری بێگانە ی سی دەولەتی داگیرکەریان ھێنایە ئەو ھەریمە ی کە
 نۆیان نابوو "نەوای ئارام" یان "ھەریمی ئاسایش". لەکاتی کدا کە رەشوپووتی
 کورد لەبرساندا کەلوپەلی نۆو مائی خۆیان لەسەر جادە ھەراج دەکرد، ئەمانە
 دارایی ھەریمیان دەدا بە گوللە و دەیاننا بە سنگی یە کدیەوہ و، لەئەنجامی
 ئەوہشەوہ، ھەزاران و ھەزاران گەنج و میژمنداڵ و تەنانەت پیرەمێرد و پیریژنی
 کوردستان، ولاتیان بەجیھیشت و روویانکردە ھەندەران و، خۆ ئەگەر پڕۆژە ی "نان
 بە نەوت" نەبوایە، ئیستە ھەر خۆیان و کەسوکاریان لە کوردستاندا ماپوون.

بیانوو گرتن بە بەلگە ی ئەوە ی ئالای ئەوپۆی عیراق "ئالای بەعسو ئەنفال و دەبی
 عیراق ئالایەکی نوێ بەکردن بدات، یان ئالاکە ی سەردەمی شانشینی (ملکیە)،
 یان ھی سەردەمی قاسم، بخزیتەوہ کار، بیانوویەکی زۆر نابەجیئە. چونکە
 خەلکی عیراق بپاری خۆیانداوہ و، ئەوەتا زۆربە ی ھەرە زۆری شیعیەکان و
 سوننەکانی عیراق، ئەو ئالایە ی سەردەمی سەددام ھەلەدەگرن و بە نیشانە ی

خۆيانى دەزاننو، بەچاوى خۆشمان ديمان كه به دهيان هزار كورديش هەر ئو ئالايه له بۆنهكاندا هەڵدەگرن. پاشان، ئايا لەژێر ئالای سەردەمى مەليكد، كوردستانو، بەتايبەتى نيوچەى بارزان بۆمباباران نەكرا؟ بۆچى لەسەردەمى قاسمو لەژێر ئالای قاسمو، لەشۆپشى ئەيلوولداو، تا قاسم كوژرا، كوردستان بۆمباباران نەكرا؟ كهواتە، بۆچى دەبى ئو دوو ئالايه باش بنو، ئالای بەعس خراپ بى؟ جياوازيان چييه؟ دوژمنو كوردكوژ هەريەك بابەت نين؟ باشە! خۆ له سلیمانی هەتا ئەم دوواييه شو، هەتا دوو زلحيزيه كه جووتيان نەبەستبوو، ئالای كوردستان له پال ئالای بەعسدا دادەنرا. بيجگە لەو هەش كەسانى وا راستبوونەو هەموو پيڤكەهاتەكانى كوردستان دەربارى، ئو هەبوو له "میدیا" دا وتاریكم لەبارەى ئالای كوردستانەو نووسى ("میدیا" ژمارە 265، 2006/11/14) و لەویدا باسى میژووى پەيدا بوون و ئەم دەست و ئەو دەستكردنى ئو ئالايەم خستە بەرچاوو، پيشانەدا كه ئو ئالايه ئالای كوردستانە، وەك خاك و نيشتمان، نەك ئالای نەتەوهيى كورد بەتەنى. بەكورتى: هەر ئالايەك كه ئالای عێراق بى و كوردستان بە ژۆر بە عێراقەو هەبەستتەو، هەروەك ئالای بەعسو قاسمو مەليك وایە.

ئو رەخنەيەى كه هينديك كەس دەيگرن له هەلگرانى ئالای عێراقو، بە خاين و بى ئاويو و پياوى بيگانه و هەلپەرسەت دەياندەنە قەلەم و دەبيژن "ئو جەماوەرەى كه رۆژيك بوو 98% ى دەنگى بۆ سەربەخۆيى كوردستان دەدا، كەچى نايستە بە ئالای عێراقەو هەبۆ سەركەوتنى عێراق له تۆپانیدا هەڵدەپەرن"، "بى حەيان". ئو رەخنەگرانە، ئو هەناهيئەنە بەرچاو، كه هەر ئەوانەى ئەوكاتە دەنگيان دا، هەر لەيەك كاتدا بۆ عێراقيش و بۆ كوردستانيش دەنگيان دا. ئەمەش

جۆره نۆره مووکییتی سیاسییه که سیاسهتکارانی ئەم دوو زلیحیزه، په نجا
 « پێوهی دهژین و خه لکی پێ پهره درده ده که ن. پاشان گشتپرسی
 فراندوم) بۆ چاره نووسی کوردستان، بیرۆکه ی پارتی و یه کیتی نه بوو، به لکو
 به ی کۆنگره ی نیشتمانی کوردستان بوو که له نێوه راستی هه شتا کاندایانگی
 داو، له کۆنگره ی له ندهن له ئۆکتۆبه ری 1998 دا به دهنگی تیکرای سەتان
 داری کۆنگره، پشتگیریی لیکراو، درایه دهست حکومهتی کوردستان، که
 ده مه هه ر گۆیشیان نه دای، به لام دوا یی و پاش که و تنی رژیمی سه د دام و
 رکیبونی سه نگیان له "مجلس الحكم الانتقالي" دا، ئەمه یان به کارهینا، وه ک
 تیکی گوشار. ئەگه رنا هه ر ئەمانه بوون که به هه زاران کوردیان له دهره وه ی
 بستان و، به ئالای کوردستانه وه نارد بۆ دهنگدان بۆ دهستوری عێراق، ئەو
 ستووره ی که به رپر سه کان یان ده یانگوت: ئەوی دهنگ نه دا بۆی، خاین و
 «ری بێگانه یه و، منیش ده مگوت "دهستور بۆ گه لێک و لا تیکه که رێز له
 ستور بگرێ". ئەوه ته ئه و پۆ ئه و دهستوره که له لایه ن زۆربه ی زۆری خه لکی
 اقه وه دهنگی بۆ دراوه، ناخریته کارو ریزی ناگیرێ و داوای گۆڕینی ده کری،
 ایبه تی له و خالانه دا که پێوه ندی یان به مافه بنجینه ییه کانی کورده وه هه یه.
 «، کاممان له سه ر هه ق بووین؟ بۆچی دان به وه دانانی و نا لێن: "بابه ئیمه
 « بووین و خه لکی شمان به هه له دا برد"، ئەوجا با هینده ویژدانیان هه بی و
 ده بن بۆ لێ پرسینه وه و، گه نجان و مندالان و میرمندا لان گونا هبار نه که ن، که
 یه عێراقی تیان کردوه و ئالای عێراقیان هه لگرتوه و، چونکه عێراقی تیی
 نه وه به میرات ماوه ته وه بۆ ئەمان.

دیککی پیشینانی کوردی هه یه ده بیژێ: "به مازوو تیشکاوه، به سیچکان
 ده ستیته وه". کار به ده ستانی هه ریم، هه تا ئه و پۆ له هه یج گۆره پانی کدا

سەرکەوتوو نەبوون - نە کیشەى کەرکوکىيان بۆ سووتى کەرکوکىيەکان و ھەموو خەلکى کوردستان چارەسەر کرد، نە کونى بۆگەنى گەندەللى بە پێوە بەریتى و بەرتیلخۆرى و خەزمەتینە و حیزبى حیزبىيەيان بە دەمەوانەى کى ھاوچەرخانە و دادپەرەوانە بەستو، نە توانيان سادەترین خەزەت، وەك ئاوو کارەباو سووتەمەنى و دەرمان و پۆستە بۆ خەلکى لێقەوماوى کوردستان دابىن بکەن، نە سنووریکیان دانا بۆ ئەو پیاوانەى کە ژنکۆشتن و ئاو خواردنەو وەك یەكە بەلایانەو. ئىدى مەژۆ چاوەپوانى چ بکات لە گەنجان و مێرمنداڵانى کوردستان کە لە ھەموو خۆشییەکى ئەم ژيانە بێبەشن. با جارى ئەم کیشانە چارەسەر بکەن و خۆيان واز لە عێراقچیتى بێنن، ئەوسا خەلک بەشانازییەو ئالای کوردستان ھەلەگرن.

لە نەورۆزى سالى 1965دا، ئیمە، چەند برادەرێك لە ئەوروپا، یەكێتى نەتەوہیى خۆیندکارانى کورد لە ئەوروپا، نوکسە NUKSEمان دامەزراندو، ھەر لەسەرەتاوہ بریارماندا لە ھەموو کۆبوونەوہو سەمینارێکدا بە مارشى کوردستان دەستبێکەین، بۆ ھەموو خۆپیشاندانێك ئالای کوردستان لەگەڵ خۆمان ببەین، لەمەشدا تووشى گەلێك گالە پێکردن و نێوونەتۆرەى وەك شۆڤینى و فاشستى و چى وچى دەبووین، لەلایەن ئەوانەو کە ئەو پۆ بوونەتە بەرپرسيارانى حیزبەکان. تەنانت لەسالى 1991داو لەکاتى گەلپەرەو کەدا، کە بە ھەزاران کورد لەسەر شەقامەکانى ئەوروپا داواى پاراستنى کوردو سزادانى رژیمی سەددامیان دەکرد، لایەنگرانى کۆنگرەى نیشتمانى کوردستان لە لەندەن، وەك رێکخراوەکانى دیکە، ھاتنە سەر شەقام، لە خۆپیشانداندا ئالای کوردستانیان بەرز کردەو، کەچى خێزانى سەرکردەى کى گەورەى یەكێك لە حیزبەکان

یوی: "ئەو پەرق پەیسە داگرن". پێشمەرگە ی دێرین بە پێز سابیر کۆکەیی
یوی: "داگرتنی ئەو ئالایە دەبێ بە سەر لاشە ی مندا بێ".

نام، بە و هەموو زۆرو زۆنگە یە وە، نەیتوانی سلێمانی بەرە یێنی، بە لام ئە وە تە
ی سەری ئەم زلحیزیانە وە کە پێیان دەلێن "حیزی ناسیۆنالیستی کورد"،
بە قسە ی کار بە دەستان سلێمانی خۆیان، 13% ملکی ستانی سلێمانی بوو
کی عەرەبە کان و لە پارکە کان و چاپخانە کاندایا گۆرانی عەرەب وە ستابی
خاتری عەرەبە دە وڵە مەندە راکردووە کان، کە بوونە تە خواوەنی سلێمانی،
ی کوردی نابیستری، هەتا کریکاریکی هەرزانی بیگانه وە ستابی، کار
ت کریکاریکی هەژاری خەلکی سلێمانی ناکەوێ. هاکا زۆرە ی زۆری
توانی سلێمانی و هەولێر تە نەت قەزاو گوندە کانیشت بوون بە عەرەب و،
دە وای یە ک قوتابخانە ی عەرەبی دە کریتە وە بۆیان. ئە مەش گوناھ ی گەنج و
کوردی ئە و شوێنانە نییە، ئە گەر بچنە قوتابخانە ی عەرەبی و خۆیان
بێنن. گوناھ ی ئە وانە یە کە کوردستانیکی سەر یە خۆ کە لە سی ستان
تبوو، بێ پرس بە خەلکی ئە و شوێنانە و، بێ رە چا و گرتنی چارە نووسی
ی کوردستان و، بێ هیچ گەرە نتی یە کی نێونە تە وە یی، بە ستیانە وە بە
و وە، بە شانازی یە وە، دە وۆلیان بۆ عێراق و عێراق چیت لێ دا و ئاویکیان رشت
نیستە مندال و میژمندال و گەنجی چارە پرەشی کوردستان، پێیان
خلیسکی لێ. پێشینیان راستیان گوتوو: "گەرە ئا و دە رۆنی و، بچووک
دە خلیسکی".

2007/8/9 ن

302، 2007/8/14 ژ

له زنجیره‌ی نهم کۆبه‌ره‌مه‌دا تا نیسته نه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ی بلاوکراونه‌ته‌وه:

1- ژماره (1) هیندیك نه‌كیشه‌ بنه‌ره‌تییه‌كانی قوتا‌بخانه‌ی كوردی سۆسیالیزم/بابه‌ت بیرکاری و‌تیۆری ژماره (1) به‌رگی یه‌كه‌م، چاپی دووم - هه‌ولێر كوردستان 2001
بلاوكراوی رۆژنامه‌ی "میدیا" ژماره (2) چاپی یه‌كه‌م-بلاوكراوی "سۆكسه" نقی سوید
ستوكهۆلم، 2596ك/1984ف.

2- ژماره (2) بیرى نه‌ته‌وه‌ییی كوردی، نه‌ بیرى "قه‌ومه‌یه‌ت"ی رۆژه‌لاتی ونه‌ بیر
"ناسیۆنالیزم"ی رۆژاوی یه‌. بابه‌تی بیرکاری و‌پیتۆری ژماره (2) چاپی دووم
نه‌ندن 2002 بلاوكراوی كوردنامه، چاپی یه‌كه‌م 1984 ستوكهۆلم.

3- ژماره (3) كوردستان وشۆشه‌كه‌ی، چاپی دووم (نه‌لیكتۆنی) به‌ كوردی 2003
زنجیره‌ی سه‌میناركان و‌كۆره‌ زانستییه‌كان ژماره (1) چاپی یه‌كه‌م به‌ زمانى نه‌مانی
بلاوكراوی NUKSE مونیخ 1972، چاپی یه‌كه‌م به‌ كوردی، سوید 1984.

4- ژماره (4) ناسنامه و‌كیشه‌ی ناسیۆنالی كورد له‌ چه‌ند سه‌مینار و‌كۆرپكى زانستیدا
بلاوكراوی بنكه‌ی كوردنامه-نه‌ندن 2002. زنجیره‌ی سه‌میناركان و‌كۆر
زانستییه‌كان ژماره (2). نهم به‌ره‌مه‌ پینچ بابه‌تی له‌خۆگرته‌وه: 1- پینونه‌داریتیه‌
كوردی 2- دۆزی ناسیۆنالی كورد 3- سه‌میناری كوردستان، راپۆرتیک له‌ سه‌
بارودۆخی نیسته‌ی نه‌ته‌وه‌ی كورد و‌تووێژ له‌ سه‌ر بارى كوردستان. 4- كورد وشۆرش
5- بارودۆخی نیسته‌ی نه‌ته‌وه‌ی كورد و‌ پێشبینی دوا‌رۆژی.

5- المستضعفون الكرد واخوانهم المسلمون، سلسلة السمينارات والمحاضرات العلمية رف
(3)، الطبعة الثانية، السليمانية-جنوب كردستان 2006، الطبعة الاولى-لند
1997 من منشورات كوردنامه.

6- ژماره (6) زنجیره‌ و‌تارو و‌تووێژ له‌ گه‌ن‌ دمه‌گه‌ی راگه‌ياندننى گشتى ژماره (1) سليمان
2006.

7- ژماره (7) زنجیره‌ و‌تارو و‌تووێژ له‌ گه‌ن‌ دمه‌گه‌ی راگه‌ياندننى گشتى ژماره (2) سليمان
2007.

Introduction in English to this publication

My teacher and comrade in the liberation struggle of the Kur people, Dr Jemal Nebez, has asked me to write an introduction to this book which I gladly do as it gives me the opportunity to thank him for his kindness and trust. This book is part of a series. The articles collected here all first appeared in the Kurdistan newspaper, Media of Hawler between 1999 and 2007.

Since this introduction is in English, I should like to mention that Jemal Nebez is known as the founder of the general lines of the Kurdish school of socialism, known as KAJYK-thought. He was born in the city of Sulaimani in Southern Kurdistan, known as the city of attack on tyranny and sacrifice for freedom. Nebez himself has always lived accordingly, applying all his might to the Kurdish liberation by way of critical thought, explaining his ideas in a great number of meetings and seminars - in Kurdistan as well as in many European cities, and in beautiful Kurdish easy to the ears of all Kurds. This, I must say, in addition to his numerous writings which also never stop getting the truth to the masses since they are always based on deep analyses of events and circumstance, beyond all personal, partisan, tribal and religious interests. Jemal Nebez, this great Kurdish thinker, managed to predict so much, and is so infallible in his judgement, because it is the liberation of the Kurdish nation as a whole that he has in mind when dealing with so many different aspects of Kurdish politics, culture and life, as this collection of articles demonstrates well.

Still, the articles in this book contain an accurate picture of events in Kurdistan. Nebez would not let any event pass without a thorough investigation of its historical background, including the positive as well as the negative sides, including the good as well as the bad, because Nebez is not hypocritical. The articles

Jebez are not only stories of realistic events but they are a written history of the Kurdish people for the times they cover. He is thus a neutral and just historian. That does not mean that he is impartial towards his homeland and people. On the contrary and moreover, in his thinking he is always inclusive, not taken in by any Kurdish partisan, tribal and regional disputes.

There are a lot of other names besides Jemal Nebez in the Kurdish liberation movement, many of them empowered by billions of dollars or even armed forces. However, I regard Jemal Nebez' intellectuality the more powerful, because his continuous liberation stance has become an indestructible force.

Finally, I hope I have given this selfmade liberal thinker of truly national stance, Jemal Nebez, our teacher and comrade, his due, and I ask God to give him more power and old age to add more to what he has already achieved. Anyone who reads this part of his works or other parts will know what I have referred to in this brief introduction.

Dr Jawad Mella
Chair of Western Kurdistan Association

For information about other publications of Jemal Nebez, in English and in other languages) click the following link:
www.jemalnebez.com

Jemal Nebez

**Collected Works
No-7
Articles, Essays
and Interviews
with the Media
No (2)**

First Edition: Hawler - 2007